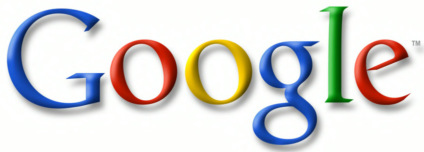

1817
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

Norges Konstitutionshistorie.

Henrik Wergelands

Skrifter i Udvalg.

Norges Konstitutionshistorie.

Med Indledninger

af

Carl Nærup.

Kristiania.

Olaf Husebys Forlag.

— Eget Bogtrykkeri. —

1898.

Norges Konstitutionshistorie

med Indledning

af

Professor Dr. J. E. Sars.

Om Henrik Wergelands historiske Syn og Forfatterskab.

Der møder os ved Betragtningen af Henr. Wergelands Liv og Skrifter det Særsyn, at han, skjønt han begyndte sin offentlige Løbebane i en ganske pur ung Alder, — han var jo allerede før han tog Examen artium en af Hovedstadens „faa Mærkværdigheder“ (efter Welhavens Udtryk), — dog fra først til sidst blir sig selv lig i Hensyn paa filosofisk og politisk Standpunkt, i Hensyn paa de Maal han stiller sig, de Ideer og Idealer, for hvilke han kjæmper og som besjæler ham. Saa stormbevæget og uroligt hans Liv er i en *ydre* Forstand, saa merkeligt er det i en *indre* Forstand netop ved sin Harmoni, sin uforstyrrede, ubrudte Enhed og Sammenhæng. Hans Digtning og øvrige Forfatterskab har en iøinefaldende Karakter af det improviserede, ureflekterede, raskt nedrablede; hans offentlige Færd synes i høi Grad ubehersket, blindt fremfusende, bærer i høi Grad alle Ungdommens Merker, og paa samme Tid er det dog umiskjendeligt, at han — næsten, kan man sige, fra første Færd, — og stadig har digtet, skrevet, handlet ud af en bestemt Livsanskuelse eller Verdensopfatning, — at han allerede som ganske ungt Menneske har tilegnet sig denne Verdensopfatning og tilegnet sig den paa en saa inderlig, sterkt personlig Maade, at den er bleven ét med hans Væsen, — en virkelig Tro eller Religion, som fulgte ham allevegne og førte ham gjennem Mangfoldigheden af ydre Paavirkninger ad den engang opstukne Vei med et Instinkts hele Magt og Sikkerhed. Han er et sjeldent Exempel paa en stor Aand, der skrider frem paa sin Bane, uden nogen indre Kamp, uden Vakling eller Slingring eller Skiftning, uden nogensinde at gribes af Tvil eller at se sig tilbage, — som fra sin tidligste Fremtræden er helt udadvendt, helt optaget af Verden og Livet udenom

sig, ligesom i Følelsen af at, for hans indre Menneskes Vedkommende, da kunde han føle sig tryg: *der* var alting lyst og klart og fuldt opgjort.

Naar vi skal forklare denne Kombination hos den samme Mand af hvad der pleier være Ungdomens og hvad der pleier være den modne Alders Fortrin, — denne Kombination af den freidigste Ungdomsfriskhed, Daadstrang, Fyrighed, Spænstighed i Fantasien paa den ene Side og det videste Overblik, de trygt grundfæstede Overbevisningers Sjælefred paa den anden Side, der er enestaaende i vor Literatur og hvortil der vistnok heller ikke findes mange Sidestykker i Verdensliteraturen:, — saa henvises vi, som næsten altid, hvor det gjelder at forklare det Store, det Usedvanlige, til en Samvirken af en eiendommelig personlig Begavelse og af Milieu'et, hvori denne Begavelse blir stillet, — de Forhold og Omstændigheder, hvorunder den blir opdraget og udviklet. Vi henvises til Forholdet mellem Henrik Wergeland og hans Far. Det er bekjendt, at denne med megen Iver og Omhu tog sig af Sønnens Opdragelse og at han øvede en stor, i væsentlige Henseender afgjort bestemmende Indflydelse paa ham. Han trode meget tidlig at ha opdaget Sønnens overordentlige Evner og opfattede det øiensynlig som en Mission at virke til, at disse Evner maatte faa udfolde sig saa frit og sterkt som muligt; han beundrede hans Geni, forgudede ham næsten, som det heder, og forsvarte ham som en Løve, — ofte med virkelig Dygtighed og overlegen Indsigt, — ligeoverfor de offentlige Angreb, der rettedes mod hans Person og Forfatterskab. Til Vederlag saa Sønnen, saa uregjerlig og ubændig som han ellers var, altid med uforanderlig dyb Respekt op til sin Far. „En af de mest udprægede Egenskaber hos Henrik," fortæller Søsteren *Camilla Collett*, „var en barnlig, aldeles kritikløs Ærbødighed for Fader, der ytrede sig i hans hele Optræden mod ham. Hvordan det var blevet mellem dem, havde ikke denne været, véd jeg ikke. Om Fader talte aldrig saa strenge Ord, taug han og ofte med et bønligt Blik som en overbevist Skolegut. Han tog sine Skjend, underkastede sig sønlig fromt, for næste Gang at handle, — akkurat som Henrik handlede." — I Modsætning til Sønnen, hvis herskende Evne var en vældig Fantasi og som mest tænkte i Billeder, var gamle Wergeland et systematisk Hode, et Reflexionsmenneske med afgjort filosofiske Anlæg og Tilbøieligheder. Han havde megen Læsning, særskilt i Oplysningstidens Literatur; han var en udpræget Rationalist, en afgjort, enthusiastisk Tilhænger af Oplysningstidens Friheds-, Fremskridts- og Humanitets-Idéer eller Idealer, og han holdt urokkelig fast ved disse Idéer gjennem hele sit Liv, medens han dog tillige

fulgte den nyere Tids Aandsbevægelser med et opmerksomt Øie. — Vi ved, at Oplysningstidens filosofiske Idéer spilte en overordentlig stor, væsentlig indgribende Rolle ved Norges politiske og nationale Gjenfødelse, — at man, ved at se Norges Land og Folk i Lys af *dem*, opdagede, saa at sige, baade Landets og Folkets „Herlighed", og at disse Opdagelser virkede til at gi Nordmændenes nationale Selvfølelse et mægtigt Opsving, virkede til at fremkalde hos dem en enthusiastisk Tro paa, at Norge atter kunde bli, hvad det engang havde været „paa Land, paa Bølge og i Folkerang". Vi ved, at det var denne enthusiastiske Tro, der inspirerede Rigsforsamlingen paa Eidsvold, saa den holdt Stand og fuldførte sin Gjerning uden at la sig skræmme af Uveirsskyerne, som drog op paa alle Kanter, glemmende sin og Landets Nødstilstand. — Nikolai Wergeland var, som bekjendt, et af Rigsforsamlingens virksomste Medlemmer, og han udnævntes et Par Aar efter til Prest paa det samme Sted, hvor han havde oplevet den Lykke at se sine politiske og patriotiske Idéer realiseret med saamegen Fremgang. Eidsvold blev altsaa Sønnens Hjem, fra han var otte Aar gammel; her tilbragte han en stor Del af sin Barndom og Ungdom og her færdedes han paa Steder, som stadig gjenkaldte i Erindringen Rigsforsamlingen, Grundloven, Norges politiske Gjenreisning og alt hvad dermed stod i Forbindelse.

Det fulgte af denne Opdragelse, disse Paavirkninger, disse Barndomsminder, at Oplysningstidens Idéer og Idealer kunde bli for Henrik Wergeland noget ligesom medfødt, væsensoprindeligt, — Livsluften, hvori han aandede, det givne Udgangspunkt, hvorfra han orienterede sig i Verden. Og hertil kom da, at just ved den Tid. da han som voxen Mand traadte ud i Livet og skulde til at bruge for Alvor sine Kræfter, brød disse Idéer atter igjennem i den europæiske Aandsverden og begyndte at gaa en ny Seirsgang i Literatur og Politik, — og just ved den Tid blev ogsaa det norske Folk saavidt frigjort fra de ydre Tryk af forskjellig Art, der havde hvilet over det siden 1814, at dets Udvikling atter kunde skyde Fart, — at man kunde føle Mod og Kraft til at fortsætte det nationale Gjenreisningsarbeide, som var begyndt i 1814, — fortsætte det, som det var begyndt, paa Basis af Oplysningstidens filosofiske Idéer.

Saaledes virkede alting sammen til at gjøre ham tryg og sterk i sin Tro og sit Livssyn: — hans Begavelses urmenneskelige Primitivitet og Spontaneitet og de Indtryk han modtog under Opvexten og i det afgjørende Moment af hans Liv. da han begyndte sin offentlige Løbebane. Han blev fra første Færd ligesom stillet op paa en svimlende høi Udsigtsvarde, hvorfra han havde frit Overblik til alle Sider,

— hvor den hele Verden, — Naturen og Historien, Fortiden og Fremtiden, — udbredte sig for hans Øie i skinnende Klarhed. Intet Under, at „Synernes Mængde“ forvirrede, overvældede ham, saa han betoges af Angst, som han siger i Indledningsdigtet til „Skabelsen, Mennesket og Messias“; intet Under, at der i hans Digtning, helst da den fra hans første Periode, raader et saa stormende, hæsblæsende Jag fra Billede til Billede, at et hvilketsomhelst, selv det mest dagligdagse Emne kan bringe hans Aand til at foreta Himmelfarter, fra Klode til Klode; intet Under, at han havde en saa utaalmodig brændende Hast i alt hvad han foretog sig og at han foretog sig saameget, — at han hele sit Liv igjennem var saa utrættelig virksom, saa optat af at arbeide og agitere i de forskjelligste Retninger. Der var for ham ingen Uvisheder eller Betænkeligheder; Idealerne var givet, det gjaldt bare at faa dem realiseret; Maalene og Veiene var ikke til at ta feil af; det gjaldt bare at skynde sig for at komme frem saa snart som muligt.

Eftersom Wergelands Filosofi, hans Verdens- og Historieopfatning ikke fremgik af nogen selvstændig dybere Granskning eller Reflexion, men var ham saa at sige medfødt, indgivet ham gjennem de Forhold, hvorunder han voxede op og blev til Mand, kan man vide, at den ikke er original i Ordets vanlige Betydning. Dens Styrke og Eiendommelighed ligger ikke deri, at den bringer nyt Tankestof, men i Maaden, hvorpaa gamle eller andetstedsfra kjendte Tanker er bleven tilegnet og sammenføiet til et Hele, saa der af Abstraktionerne er spiret ud anskuelige Billeder, levende Poesi.

Paa den anden Side er det, — efter hvad der allerede er anført i det foregaaende om Wergelands Udviklingsgang og efter hvad der er oplyst af flere Forfattere, som i den senere Tid har skrevet om ham, (særlig *Skavlan*), — en fuldstændig Vildfarelse, naar man engang mente, at hans Verdens- og Historieopfatning betegner et i den europæiske Tankebevægelse længe forud tilbagelagt og helt tilbagelagt Standpunkt og at han, ved at hylde den, skulde vise sig at være en „Efternøler“ endog i Forhold til sin egen Tid. Man gjenkjendte i „Skabelsen, Mennesket og Messias“ (eller i Wergelands andre Skrifter, t. Ex. hans Afhandlinger: „Hvi skrider Menneskeheden saa langsomt fremad?“ og „Historiens Resultat“) det attende Aarhundredes „flade“ Rationalisme, Deisme, Fornuftreligion, Dydsbegeistring, de *Rousseau'ske* „Utopier“, hans Paradismythe, Lovprisning af Naturtilstanden o. s. v., — og dermed trode man at ha Tingen paa det rene: Forholdet var altsaa, at „det attende Aarhundredes Ideer, efter andetsteds at have udspillet sin Rolle, i Norge fik fat i et umodent og forfløient ungt

Menneske og forledede hans ufuldstændige Kundskaber og løse Tænkning til at sætte et Misfoster („Skabelsen, Mennesket og Messias") ind i Verden" (*Orla Lehmann*, Norge 1836 og 1865), — at Wergeland var „Jean Jacques Rousseau's sidste Discipel, — en Sildefødning af den store naturalistiske Aandsretning i sidste Halvdel af forrige Aarhundrede, som altsaa har behøvet 50 Aar for at naa op til Norge" (det danske Blad „Fædrelandet" — citeret af *Skavlan* i hans Bog om Wergeland S. 150). Dette er Feilsyn og Misforstaaelser, hvori man alene kunde gjøre sig skyldig ved at staa paa den engang hos os og hos de andre skandinaviske Folk raadende tysk-nordiske Romantiks filosofiske Ravnekrogsstandpunkt og som nuomstunder vilde være aldeles utilladelige. Det maatte stemples som Vidnesbyrd om en utilladelig Uvidenhed, om nogen nuomstunder vilde gi sig til at omtale det attende Aarhundredes Filosofi i en saa overlegen Tone. Enhver, der har noget Kjendskab til den nyere Tids Aandsliv, vil være paa det rene med, at denne Filosofi vel blev bygget paa et ufuldstændigt Kjendskab til eller en ufuldkommen Vurdering af Menneskenaturen og at derfor de Tankerækker, den opstillede, trængte til at udfyldes ved andre Tankerækker, som gik ud fra andre, oversete eller miskjendte Sider af denne Menneskenatur, men at den derfor ingenlunde er at betragte som en helt udnyttet og aflægs Livs- og Verdensopfatning, — at dens Friheds-, Fremskridts- og Humanitetsideer vel blev begrundet paa en ufyldestgjørende Maade, men at de derfor ingenlunde har udspillet sin Rolle, — at de tvertom har vist sig at ha varig Gyldighed og i nye Former, med ny og bedre Begrundelse vedblir at øve en sterk og stigende Magt over Menneskenes Sind. Det kan altsaa gaa an at tale om det 18de Aarhundredes „flade" Rationalisme, naar man bare ikke deri lægger den Mening, at Fladhed og Rationalisme skulde høre nødvendig sammen. Det kan gaa an at tale om Rousseau'ske Utopier, naar man bare ikke glemmer, at der ved Siden af det utopiske i disse Utopier tillige var en Sandhedskjerne af blivende Betydning, et spiredygtigt Tankefrø, hvis Sæd vi fremdeles lever paa.

At være Rousseau's Discipel ved 1830 eller paa den Tid Wergeland optraadte, kunde betyde, at man tilhørte Reaktionen og hyldede aflægs Synsmaader, men det kunde ogsaa betyde det stik modsatte, — at man stod i den aandige Avantgardes allerførste Række. Rousseau var, som bekjendt, den store Overgangsmand fra Oplysningstidens til vort Aarhundredes Aandsarbeide; han stod paa Oplysningsfilosofiens Grund, men nedla Protest mod dens Ensidigheder og optog dens almene Ideer eller Idealer til ny Prøvelse fra nye Syns-

punkter; hans Lære var altsaa i mange Henseender en tveegget, og det var naturligt, at der fra den udgik Impulser i de allerforskjelligste Retninger.

Til en Begyndelse fremkaldte den en dyb Splittelse inden Oplysningsfilosofernes egen Leir og gav deres Modstandere Vaaben i Hænde. *Rousseau's* Hævdelse af den indre Erfarings Vidnesbyrd, af det personlige, subjektive Moment i enhver alvorlig Livsanskuelse, af Menneskets dybe, uudslettelige religiøse Trang ligeoverfor de øvrige Oplysningsfilosofers nivellerende og uniformerende Kritik og dogmatiske Skepticisme, — hans Hævdelse af Følelsens, Fantasiens, de naive, oprindelige Instinkters Ret ligeoverfor den koldt ræsonnerende Forstand, — hans Forsvar for Middelalderen, endog dens religiøse Intolerantse og Fanatisme, hvori han, skjønt selv en ivrig Forsvarer af Religionsfrihed, saa en Ytring af den Menneskenaturens oprindelige Kraft, som i hans egen Tid efter hans Mening var bleven altfor kunstig afrettet og dresseret og derved svækket o. s. v., — dette var noget, som indtil en vis Grad kunde tages til Indtægt af den gammeldagse Orthodoxis Tilhængere og som blev Udgangs- og Støttepunkter for den store politiske og religiøs-filosofiske Reaktion, der begyndte i Slutningen af forrige Aarhundrede og fortsattes et langt Stykke fremover i dette.

Idet Rousseau i Følelsens og Fantasiens Navn polemiserede mod sin Samtids væsentlig franske eller fransk-paavirkede Poesi og Kunstøvelse med dens Regeltvang, kolde Forstandighed, snusfornuftige Moralisering, Skjønaanderi og Konventionalisme, — idet han henviste til Naturen, den frie, vilde Natur, og lovpriste Landlivet paa Salonernes Bekostning, — idet han hævdede Folkepersonlighedens, som den enkelte Personligheds Ret ligeoverfor alle uniformerende Tendentser, — idet han hævdede Betydningen af hvert enkelt Folks særskilte Sæder og Skikke og Væsen ligeoverfor den i hans Samtid raadende literære Kosmopolitisme, som i Virkeligheden var enstydig med den nationale franske Smags Herredømme over alle andre europæiske Folk, — banede han Vei for en ny, dybere Kunst- og Stilopfatning, en ny Poesi med friere Former og rigere Stof. Herat fremgik den romantiske Skole, som først kom til Gjennembrud i Tyskland, derfra udbredte sig til England og Frankrige og blev herskende i europæisk Skjønliteratur i de første Decennier af dette Aarhundrede. Ved sin Antagonisme mod Oplysningsfilosofernes literære Smag og Stil og ved det nationale Modsætningsforhold mellem Frankrige, som havde været Oplysningsfilosofiens Hovedland, og Tyskland, hvor Romantiken først kom til Gjennembrud, blev denne sidste ført til at alliere sig med

Samtidens politiske og religiøs-filosofiske Reaktion. Man fik se det Særsyn, at de samme Mænd, som hyldede Frihed og Fremskridt paa det æsthetiske Omraade og stillede sig i den skarpeste Opposition til Stilens og Smagens nedarvede Autoriteter, optraadte som Modstandere af politisk og religiøs Frihed og arbeidede paa at gjenoprette længst svundne Tiders Autoritetstvang i Kirke og Stat.

Men denne reaktionære Bevægelse var bare en af de Aandsstrømninger, der udgik fra Rousseau; der var en anden, som førte i en helt modsat Retning. — Rousseau's Tilbage indesluttede i sig et Fremad. Hans Kritik af Oplysningsfilosofiens Psykologi og Historieopfatning, dens politiske, moralske, religiøse Ideer var Spiren til dens Opløsning, men tillige det første Udkast eller Grundrids til dens Gjenreisning paa et bredere Grundlag med en mere alsidig Hensyntagen til Menneskenes aandige Behov. Det var en Dissonants, der forberedte, indledede en høiere, mere omfattende Samklang. — Naar han skrev om at vende tilbage til Naturen, var det ikke hans Mening at præke Barbariets Sag; hvad han krævede, var ikke en Opgivelse at Kulturen, men en Kultur, som var mere naturlig end Samtidens og gav Rum for en friere Udfoldelse af alle Menneskets Evner og Kræfter. Hans Henvisning til „Folkedybet", til de nationale Traditioner og Folkenes brede Lag, hvor disse Traditioner pleier at fæste den dybeste Rod og at holde sig længst, kunde udnyttes og blev udnyttet i Reaktionens Tjeneste; den ledede til falske eller idetringeste ensidige Forestillinger om det nationale Væsen som noget oprindeligt, noget fra først af færdigt og afsluttet; den affødte en overdreven, ensidig Enthusiasme for Myther, Eventyr, gammel Overtro og overhodet alt gammelt, som om det skulde være Regel: jo ældre, des bedre, des mere nationalt. Men den indeholdt tillige en Hævdelse af Nationaliteten som en levende Kraft, det uundværlige Organ for den fremadskridende Udvikling, — hvad Oplysningsfilosofien altformeget havde overseet i sin Opfatning af Historie og Kultur. Den blandt Oplysningsfilosoferne gjængse Historieopfatning led under et dobbelt Feilsyn. De var saa optat af at bekjæmpe nedarvede Fordomme og Misbrug, af at rydde Grunden for alle de Ruiner, som dækkede den og hindrede Liv og Væxt, at de vænnedes til at betragte de Tider, hvorfra disse Ruiner stammede, med en urimelig overdreven Ringeagt. De kom til at se i Verdenshistorien hovedsagelig en Kjæde af Dumheder, Forbrydelser eller blinde Tilfældigheder, — næsten bare negative Størrelser, hvis Sum alligevel skulde være en meget stor positiv, for, mens Oplysningsfilosoferne ikke øinede synderlig andet end Mørke og Vankundighed i de forbigangne Tider, var de overmaade tilfreds

med sin egen Tids Oplysning og Civilisation, meget tilbøielig til at opfatte denne Civilisation som mønstergyldig og til at forestille sig, at deres Oplysning havde greiet alle de Spørsmaal, som det er værdt at stille, paa en fuldkommen fyldestgjørende Maade. Denne Overvurdering af Samtiden og Undervurdering af Fortiden hindrede dem selvfølgelig fra at naa frem til en virkelig gjennemført Opfatning af Historien som en sammenhængende Udviklingsproces, og, idet Rousseau polemiserede derimod, — idet han bekjæmpede den overfladiske, yderligtgaaende Optimisme og den ligesaa overfladiske og yderligtgaaende Pessimisme, imellem hvilke Oplysningsfilosoferne svaiede, — idet han hævdede, at Mennesket er godt, om end Menneskene er slette, d. v. s. at Mennesket har en naturlig Adel, en god Kjerne, som bryder igjennem alle Forvildelser og Forvanskninger og som tilsidst maa bli seirende: — har han været med paa at indlede og forberede den moderne evolutionistiske Historieopfatning.

Denne fra Rousseau udgaaede Aandsbevægelse, der sigtede til en Gjenreisning af Oplysningstidens Filosofi paa en bredere Basis, en Gjenoptagelse af dens Friheds- og Fremskridtsideer i en ny, dybere opfattet, bedre begrundet Skikkelse, kan først siges at være naaet frem til fuldt Gjennembrud i Tiden nærmest forud for Julirevolutionen. Ved den Tid var altsaa Forholdet et saadant, at der ligeoverfor et rousseau'sk Høire, — ɔ: en ligefrem reaktionær Romantik og romantisk Filosofi, der søgte sine Idealer i Middelalderen, — stod et rousseau'sk Venstre: Filosofer og Historikere, som ved at opta det Fremad, der laa indesluttet i Rousseau's Løsen: tilbage til Naturen, til det oprindelige hos Menneskene og hos Nationerne, banede en Overgang mellem det 18de Aarhundredes Rationalisme og vor Tids Evolutionisme, — Digtere, som forbandt Romantikens friere Kunstopfatning og mere poetiske Stil med Oplysningstidens Friheds- og Fremskridtsenthusiasme. Sammen med dette rousseau'ske Venstre, som var Samtidens aandige Avantgarde, Repræsentanter for den rette fremadilende Hovedstrøm i Europas Aandsliv, maa i første Række Henrik Wergeland stilles, ifølge hans æstetiske saavelsom filosofiske Standpunkt, ifølge hans Livs- og Verdensopfatning og særskilt hans historiske Syn, saadan som han har fremstillet det i „Skabelsen, Mennesket og Messias" og i de før nævnte historiske Afhandlinger.

Han indleder, som bekjendt, sit store Verdensdigt, med et Slags Paradismythe; han indfører en Dualisme i Menneskenaturen, ikke mellem Ondt og Godt, men mellem et himmelsk-aandigt og et jordisk-sanseligt Princip, og Menneskehedens Udviklingshistorie opfattes som en Kamp mellem disse to Principer, hvorved det himmelsk-aandige

tilsidst blir seirende, — efter mange Nederlag. Han opstiller et „Forvildelsens“ Tidsrum — „Konger og Prester isammensvorne — Frihed og Sandhed forlorne“ — „Tyranni og Overtro“ bredende sig ud; men ved Siden af Forvildelserne gaar en Række „Lysbrudd“, der kulminerer i Kristendommen, hvis Væsen er Hævdelse af det personlige Gudsforhold og som bebuder og forbereder en paa Broderkjærlighed, Frihed og Lighed grundet Samfundstilstand. Den følgende Tids Historie blir da væsentlig opfattet som et stadig fortsat, stadig fremadskridende Arbeide med at realisere disse ved Kristendommen forkyndte politiske, sociale, moralske og religiøse Idealer. Og, som Digtet begynder, saa ender det ogsaa med en Paradismythe; det opruller tilsidst for Læserne Billedet af et Tusindaarsrige, — en Tid, da „paradisisk er Jorden, — herligt er Mennesket vorden“ — en Tid, da,

„hver sin Thronehimmel i egen Pande har,
hver i eget Hjerte har Altar og Offerkar;
Drot er hver for Jorden, Prest er hver for Gud.“

Vi gjenkjender her i mangt og meget Oplysningsfilosofernes negative Kritik, deres Mangel paa Forstaaelse af de historiske Fænomeners Relativitet, deres jevnlige Tagen-sin-Tilflugt til „Prestebedrag“, „Misbrug“, „Vold“ o. s. v., naar det gjaldt at forklare, hvad der syntes dem urimeligt i en svunden Tids Skikke eller Institutioner, deres Tro paa et nær forestaaende filosofisk Tusindaarsrige. Men det er dog paa den anden Side ingenlunde nogen blot og bar Reproduktion af det hos dem raadende historiske Syn; det er dette historiske Syn, men saaledes udvidet og uddybet som det blev ifølge de fra Rousseau stammende Impulser, — modificeret ifølge en mere alsidig Vurdering af den menneskelige Natur og idetringeste delvist frigjort for Oplysningstidens bornerede Selvgodhed. Det kan ikke siges at være vor Tids evolutionistiske Historie-Opfatning; men det kan siges at være den evolutionistiske Historie-Opfatning i den endnu ufuldkomne, uklare Skikkelse, hvori den hyldedes i Wergelands Samtid, da den endnu hos de mest fremskredne Aander holdt paa at vikle sig ud af det Svøb af Mystik, af Utopier og Billeder, hvori den fra først af var bleven gjort gjældende. Menneskehedens Kulturudvikling blir seet i sterk Forkortning ved at være indrammet mellem de to Paradiser; men den opfattes som et sammenhængende Hele, og dens Karakter af en naturnødvendig, lovmæssig, i Menneskenes oprindelige Anlæg og Evner begrundet og alene dér begrundet Proces blir anerkjendt, tiltrods for de indledende og afsluttende Myther og saavidt det kan ske inden de derved afstukne knappe Grænser. Vi iagttager, hvorledes denne Erkjendelse at Fremskridtets Lovmæssighed efterhaanden gjør

sig sterkere gjældende i Wergelands historiske Betragtning; Billedet af den historiske Udviklingsgang har udvidet sig for hans Blik, saa Rammerne om det er bleven sprængt eller tviner bort til Siden. I hans Afhandling: „Hvi skrider Menneskeheden saa langsomt frem?“ — skrevet 1831, — gjør, som allerede Titelen viser, en utaalmodig jagende Hasten henimod Afslutningen sig gjældende; han vil ligesom ikke bøie sig under den lovmæssige Udviklings Vilkaar; Naturen arbeider ham for langsomt; han skulde gjerne ville piske paa den som paa en doven Hest. I Afhandlingen „Historiens Resultat“ fra 1843—1844 raader en roligere, mere resigneret Stemning, svarende til en klarere Erkjendelse af at Maalet, som opstilles ved de menneskelige Idealer, ligger i en uendelig Fjernhed, — at det aldrig vil kunne opnaaes, men at det paa den anden Side heller ikke i Længden vil kunne forfeiles. Han taler her om „den endeløse Bane mod Fuldkommenheden,“ — om den Humanisering, som „Naturen har gjort til Menneskehedens Hovedopgave“, — at „den er løst for en Del og derved ogsaa Maaden at løse den funden af alle,“ saa „Haabet om en evig fortskridende Forædling af Menneskeslægten ligesaalidt er et Bedrag, som at vi er et godt Stykke paa Veien.“

Et Vidnesbyrd om at Henrik Wergeland, trods sin Paradismythe og sit Tusindaarsrige, stod den moderne Evolutionisme meget nær og at han ifølge sit historiske Syn maa regnes til Samtidens mest fremskredne Aander, finder jeg i Maaden, hvorpaa han opfattede Nationaliteten og det nationale Væsen, særskilt i Hensyn paa norsk Historie og de Opgaver denne stillede i national Henseende.

Rousseau's Henvisning til Folkets dybereliggende Lag ligeoverfor den paa Høiderne raadende overraffinerede og kunstlede Civilisation, hans Lære om at Landbefolkningen, Bondeklassen er et Folks sande Kjærne, syntes ingensteds at kunne passe bedre eller at maatte finde en villigere Indgang end i Norge, hvor Bonden ifølge sin urgamle, ubrudte Frihed og Eiendomsret svarte saa godt til Forestillingerne om en „ægte Naturens Søn“, og hvor Bondeklassen desuden ved sit Sprog, sine Sæder og Skikke saa tydelig repræsenterede Sagaoldet, Norges Storheds- og Velmagts-Periode, mens Byerne var tilblevne eller havde faaet sit Præg i en Tidsalder, fra hvilken Nationalfølelsen vendte sig bort med Harme eller Modbydelighed. „Bondeforgudelsen“, — Stoltheden over Landsmandskabet med den frie Odelsbonde, Glæden over den Fortidsarv og de Fremtidsvilkaar Norge eiede i sin frie Bondestand, — var da ogsaa, som før nævnt, fra først af et af Hovedfermenterne i den ved Oplysningsfilosofien vakte norske Nationalbevægelse og vedblev at være det ogsaa i den følgende Tid, — ogsaa

ved det nye Gjennembrud i Julirevolutionens Tidsrum. *Wergeland* og *Welhaven* syntes i denne Henseende at indta ganske det samme Standpunkt. Wergelands Ord: „Der, — imellem Fjeldene, — er Folket sig selv. Dér bor Israel, men Fremmede og Filistere i Askalon og Gaza paa Kysten“ — svarer ganske til, hvad Welhaven siger i „Dæmringen“, naar han taler om at søge den norske Stammes Værd og Hæder hist og her langs Fjeldets Sider, hvor der findes „en Skat fra bedre Tider, en Rest af Sagaoldets prude Sæder, en ædel Rust, der holder sig med Tiderne“ — og Wergelands Ord i hans Tale „til Forfædrenes Minde“ (1834): „Vort Norge og Fortidens (d. e. Sagatidens) Norge synes som to afbrudte Halvringe, der passe paa det nøieste sammen; Mellemalderen (d. e. Unionsperioden og Dansketiden) kun som den uægte Lodning, som vi bryde væk for at hele de ægte Led,“ — synes en Gjentagelse i Prosa af hvad Welhaven siger paa Vers i „Dæmringen“, naar han henvender til Bonden „den høie Sagas Varselsord“: „Hvad Norge var, det maa han engang vorde, paa Land, paa Bølge og i Folkerang.“ Men bag denne tilsyneladende Overensstemmelse laa en Divergents eller rettere en Modsætning, som traadte frem med al ønskelig Tydelighed i begges Forhold til det nationale og politiske Arbeide i Samtiden.

Welhaven saa i Bonden den rigtig national-norske Mand, men dette nationale var for ham noget væsentlig givet og uforanderligt, — „en Skat fra bedre Tider,“ en „Rust,“ der i bedste Fald „holder sig med Tiderne,“ en Samling af Kuriositeter, brugbare Stoffer for kunstnerisk Behandling. Fra dette Synspunkt maatte Bonden helst vedbli at være hvad han var; la han af sig Kvitkuften og med den gammel Overtro, blev han oplyst, politisk interesseret, ophørte han at være interessant. Welhaven stillede sig i afgjort Opposition til den politiske Bondebevægelse i 30-Aarene og han stod uden Forstaaelse eller Deltagelse ligeoverfor det wergelandske Arbeide med at udbrede Almenoplysning. I Wergelands Øine var denne rent æstetiske Opfatning af det Nationale en Vederstyggelighed, som han oftere omtaler med Uvilje; saaledes siger han etsteds:*) „Begeistringen for Valdersens eller Hardangerens Enfoldighed og Nationaldragt bliver let, om den ikke gjør sig Rede for sig selv, til al Illiberalitetens Begeistring for Uvidenhed og gammeldags Barbari hos Bønderne. Den tror sig maaske patriotisk og liberal; men i denne Nedladenhed er en høist ubeføiet Stolthed, som næsten altid i Nedladenhed; og det er intet modbydeligere til end at se en aristokratisk Laps klappe en af disse forsømte Landsmænd

*) I en Artikel „Om Maadehold i Dyd“ fra 1833.

paa Skulderen uden at bemerke, at den Ærbødighed, han vil lægge for Dagen for disse Fædrenes Sæder og Former, hverken i sit Indre eller Ydre er forskjellig fra den blandede Følelse af Behag, hvormed han ser en Bjørn eller en Elg fra Østerdalen. Hertil er dog disse Landsmænd for gode. Agtelse for det Simple og Naturlige er en Dyd; men gaar den indtil at blive Begeistring for det Enfoldige og Uvidende, da kan Ufrisindet ikke komme synderlig længere.“ Wergeland saa i Nationaliteten mere en Kraft end et færdigt Produkt; Folkets aandige og materielle Fremadskridning, Udviklingen og Udfoldelsen af alle dets Evner og Kræfter var for ham den store nationale Sag; Folkelivets Antikviteter: — gammel Overtro, gamle Traditioner, nationale Dragter og Skikke, — interesserede vel ogsaa ham levende, men ikke saaledes, at han for deres Skyld vilde ofre noget Fremskridt, endog det ringeste eller mest materielle. Naar han vilde knytte det nye Norge saa nær som muligt til det gamle, med Overspringelse af Mellemalderen, var det ikke saa meget af romantisk Begeistring for „Sagaoldets prude Sæder“ som snarere fordi den moderne Friheds- og Fremskridtsaand i hans Tanker *dér* fandt de fleste Støttepunkter. Naar han optog Folkesprogets Sag, var det ikke saameget fordi det er en interessant Oldtidslevning eller fordi det er ægte norsk, tilblevet i Landet og præget af dets Natur og Folkets eiendommelige Væsen, som først og fremst derfor, at han opfattede det som et brugbart eller endog uundværligt Redskab for den fremadskridende Almenoplysning.

Wergelands Nationalisme var, ifølge denne hans Opfatning af Nationalitetens Væsen, det modsatte af exklusiv. Man har undrets over at han, — Norskhedsmanden *par excellence*, — tillige var en slig Verdensborger, — at han i sin Fantasi stadig var paa Farten i fremmede Lande, at han var saa kosmopolitisk i sine Interesser og Sympathier, som vel neppe nogen anden af vore offentlige Mænd. Det er i Virkeligheden ikke noget at undres over. Ifølge hans Livssyn og historiske og filosofiske Forudsætninger maatte det ene falde ligesaa meget af sig selv som det andet; det er ingen Grund til at tvile paa, at hans Begeistring for Græker og Polakker, for Frihedskampene i Spanien, Frankrige o. s. v. var fuldkommen ligesaa oprigtig og umiddelbar som hans Begeistring for 17de Mai og for det norske Folks Frigjørelse og politiske Opdragelse i Grundlovens demokratiske Aand. Naar Nationaliteten opfattes som en Kraft, et Organ for den almene Udvikling, naar dens Væsen sættes i den fremadskridende Bevægelse, blir man stadigt henvist fra det nationale Synspunkt til det universelle og omvendt; man føres til at erkjende eller føle begge disse Synspunkters Samhørighed, ikke deres Modsætning.

Helt anderledes med den Opfatning Welhaven gjorde gjældende af det nationale Væsen. Ved at se i Nationaliteten noget væsentlig afsluttet og oprindeligt, en Skat, en Arv, et Produkt snarere end en levende Kraft, — ved at lægge Hovedvægten paa de Former, hvori den har git sig Udtryk i længstforsvundne Tider, — blir man let exklusiv; Formerne er sprøde og skrøbelige; man fristes, naar man har æstetisk forelsket sig i dem, saa man glemmer Fremskridtets Lov, til at søge dem opretholdt ved Afstængning ligeoverfor Paavirkninger udenfra. Det synes at staa i Strid hermed, at Welhaven og hans Meningsfæller hævdede det sproglige og literære Fællesskab med Danmark, ligeoverfor den wergelandske „Ultranorskhed", og at de siden fordetmeste blev ivrige Maalsmænd for den skandinaviske Bevægelse. Men Striden er bare en tilsyneladende. Welhavens Hævdelse af det literære og sproglige Fællesskab med Danmark havde en saa absolut og ensidig Karakter, at den øiensynlig indeslutter en Tendents til Afsondring ligeoverfor den øvrige Verden; og Skandinavismen var intet andet end politisk Romantik: den byggede paa Urfællesskabet mellem de skandinaviske Folk, hvoraf fulgte, at den maatte føre til en skandinavisk-nordisk Eksklusivitet, værre og mere inkurabel end den norske, danske eller svenske; den satte Racen, det givne, uforanderlige op mod Nationaliteten, det bevægelige, fremadskridende, sig udviklende, og vilde ha Hensynet til den sidste underordnet Hensynet til den første, hvorved det var givet, at den i sine Konsekventser maatte ha ført til Stagnation eller Reaktion paa alle Omraader. Skandinavisternes Opfatning af den af en naturlig Udviklingsproces fremgaaede nationale Differentiering i Norden som en „Spaltning" i „sygnende Skud" har Wergeland paa Forhaand tilbagevist ved de rammende Ord (i Afhandlingen om norsk Sprogreformation fra 1835): „Forgrening er ikke Adskillelse, men Frugtbarhed og Rodstyrke."

Den engang gjængse Forestilling og Fremstilling: at Welhaven og hans Venner repræsenterede en friere, videre Horisont i national Henseende end Wergeland, — at deres Program og Mission var at opretholde Forbindelsen med det almeneuropæiske Aandsliv ligeoverfor Wergelands Isolationsstræv eller „kinesiske Afspærringssystem", — er altsaa saa langt fra at være rigtig, at man kommer Sandheden nærmere ved at paastaa det modsatte. *Hartvig Lassen*, som i sin Bog om Wergeland har stillet sig den Opgave at korrigere denne Fremstilling og rehabilitere Wergeland ligeoverfor den skandinaviske Romantiks Miskjendelse, staar dog selv altfor meget paa et skandinavistisk-romantisk Standpunkt til at yde ham fuld Retfærdighed i denne Henseende eller til at fremstille i det rette Lys Forholdet mellem hans og

hans Modstanderes Opfatning af Nationalitetens Væsen. Det heder i Lassens Bog*) om Wergelands Syn for det Nationale, at det, „saa genialt som det er, ogsaa er meget ensidigt“ — — „Der er to Momenter i Nationernes Liv, for hvilke han er blind: Det ene er det, som vi vel maa kalde det Mysteriøse, det Eiendommelige nemlig, der er Folkeslagene indgivet fra Begyndelsen og som er uafhængigt af naturlige og historiske Forhold; Tanken om, at der skulde findes noget saadant Uforklarligt, der altid, efterat alle andre Momenter er gjort gjældende, bliver tilbage som en uopløselig Brøkdel, vilde han, om den nogensinde var falden ham ind, sikkerlig have vist fra sig, ligesom han raabte „bort“ til det Mysteriøse i Kristendommen. Det andet Moment er Nationalitetens uendelige Nuancering og Inderliggjørelse gjennem Folkets historiske Liv. Ogsaa for dette havde han ialfald kun et flygtigt Blik; naar det gjælder hans Verdensbetragtning i det Store, ser vi, — — at han egentlig kun ser det Første og Sidste: Naturlivet i Edens Have, og det, hvori Mennesket, naar „Forvildelsens“ lange Nat er endt, er vendt tilbage til et inderligt, kjærligt Samliv med Naturen — — Det er altsaa *der*, ved Naturens Barm, han søger „Folket“ — — Grundstemningen i hans Digtning kan væsentlig betegnes som *idyllisk* — — Med dette Samfundsideal for Øie kom Wergeland som han var kaldet, til at deltage — — i den nationale Bevægelse, der falder sammen med de første Aar af hans Forfatterskab — — thi hvad der i alle Retninger karakteriserer Bevægelsen, er Trangen til at hævde den oprindelige, naturbestemte Folkelighed ligeoverfor den, som man negtede dette Navn, den af Aarhundreders Kulturliv prægede, den der hos den civiliserede Del af Nationen var udviklet under Samlivet med det fordums Broderfolk. Mod dette, mod den danske Kulturs Indflydelse, maatte Bevægelsen selvfølgelig rette sig, ligesom ved Leilighed — — mod det nye Broderfolk — — Wergeland gjennemlevede med Liv og Sjæl denne Gjæringsproces — — og han døde just i det Aar, da der viste sig de første sikre Tegn til, at vort Folk nu var saavidt sig selv, at det turde vende Blikket udad; da den skandinaviske Idé gjennem Studentertoget i 1845 ogsaa hos os aabenbarede sin seirende Magt.“ Paa et andet Sted (S. 138) heder det: „Ifølge den Wergelandske Betragtning er Kulturen væsentlig det *oprindelig Menneskeliges* Forædling og Frigjørelse gjennem Kundskab, altsaa Tilegnelse af hvad der i alle Tider og af alle Nationer er udrettet til Opnaaelsen af dette Maal. Kulturens *nationale* Præg saa han kun i disse Kundskabers *Anvendelse* overensstemmende med Tidens

*) 2. Udg. S. 72—75.

og de naturlige Forholds Krav; det var i Grunden Kvintessentsen af den Norskhed, som var hans stadige Løsen: at Folket, gjennem Almendannelsen og det praktiske Liv modnet til Selvstændighed, skulde lære at udvikle de Spirer til Velvære og Frihed, som Landets Natur og Forfatningen gjemte. Med alt sit fyrige Liv er saaledes hans Nationalisme overfladisk; thi den har intet Syn for andre nationale Eiendommeligheder, end de som gjør sig gjældende i det udadvendte, arbeidende eller kjæmpende Liv; den dybere Inderlighed, som er Folkeindividualitetens sande Væsen og Kjerne, kommer ikke til Orde her."

Forfatteren angir, som man ser, selv det Standpunkt, hvorfra denne Kritik eller Karakteristik af Wergelands Nationalitetsopfatning er udkastet, idet han taler om „den skandinaviske Idés seirende Magt;" men dette er forsaavidt overflødigt som Skandinavisten og Romantikeren skinner allevegne tydelig igjennem. Saaledes blir Norskhedsbevægelsen i Wergelands Ungdomstid opfattet aldeles i den nu forældede Skandinavismes Aand, naar det heder om den, at dens Tendents var at vende tilbage til Idyllen, til „Folket ved Naturens Barm," — at den fremgik af „Trangen til at hævde den oprindelige, naturbestemte Folkelighed ligeoverfor den, som man negtede dette Navn, den af Aarhundreders Kulturliv prægede, den, der hos den civiliserede Del af Nationen var udviklet under Samlivet med det fordums Broderfolk," — som om Dansk og Norsk egentlig var et og det samme, — som om det danske Skriftsprog kunde ansees for ligesaa nationalt, ligesaavel hjemmehørende i Norge som det norske Folkesprog, bare at det repræsenterede et høiere Udviklingsstadium end dette, — som om Welhaven og hans Meningsfæller havde Ret, naar de mente, at de, ved at hæve det danske Skriftsprog og den ubrudte kulturelle Sammenhæng med Danmark ligeoverfor det wergelandske Norskhedsstræv, slethen kjæmpede for „Kulturen" eller „Civilisationen" mod Raahed og Barbari. Vi indser jo nu, med den senere Tids Udvikling for Øie, at dette var et ganske overordentlig stort Selvbedrag; vi indser, at hvad der laa under Norskhedsbevægelsen i Wergelands Tid som senere, var en rigtig Erkjendelse eller Følelse af en kulturel Spaltning inden Nationen, som det for den fremadskridende Udviklings Skyld gjaldt at faa overvundet; vi indser, at, hvad der blev stillet op mod hinanden, ikke var Raahed eller primitiv Naturlighed ligeoverfor Kultur, men en Kultur ligeoverfor en anden, en gammel og væsentlig norsk ligeoverfor en forholdsvis ny og væsentlig dansk, — og at den første, om den end for Øieblikket laa tilbage for den sidste, til Vederlag havde de rigeste Fremtidsmuligheder, eftersom det hører til Vilkaarene for Kulturens Trivsel hos et Folk, at den har Sammenhæng med dets Historie, —

jo længere tilbage og jo mere ubrudt, des bedre, — ligesom Planten pleier at ha den frodigste Vækst, jo dybere dens Rod er. Det kan, efter Wergelands hele Livssyn og Lynne og Karakteren af hans literære og politiske Virksomhed, ikke være tvilsomt, at det var Følelsen heraf, — Fremgangstanken eller Fremgangsinstinktet hos ham, — mere end hans Forkjærlighed for Bondens Primitivitet og naturkraftige Væsen, som bestemte hans Plads i den nationale Brydning og stillede ham i Spidsen for Norskhedsmændene. Dette indrømmes ogsaa paa en Maade af Lassen, naar han siger, — med fuld Ret, men neppe i den bedste Overensstemmelse med sine tidligere Ytringer, — at „Kulturen ifølge Wergelands Betragtning væsentlig var det oprindelig Menneskeliges Foredling og Frigjørelse gjennem Kundskab, altsaa Tilegnelse af hvad der i alle Tider og af alle Nationer er udrettet til Opnaaelse af dette Maal“ —, at „Kulturens nationale Præg ifølge hans Betragtning kun laa i disse Kundskabers Anvendelse overensstemmende med Tidens og de naturlige Forholdes Krav,“ saa Kvintessentsen af hans Norskhed var: at Folket, gjennem Almendannelsen og det praktiske Liv modnet til Selvstyrelse, skulde lære at udvikle de Spirer til Velvære og Frihed, som Landets Natur og Forfatningen gjemte.“ Lassen mener, at Wergelands Nationalisme, saasom den, paa Grund heraf, „ikke har Syn for andre nationale Eiendommeligheder end de, som gjøre sig gjældende i det udadvendte, arbeidende eller kjæmpende Liv,“ maa kaldes „overfladisk“. Det er en Dom, som man vist ikke vil kunne tiltræde fra det moderne, historisk-evolutionistiske Synspunkt. Nationaliteten opfattes fra dette Synspunkt som et Produkt af den almene Udvikling og tillige som et Organ for den; det maa derefter gjælde som den største af alle nationale Opgaver: at virke til Frigjørelsen af Folkets Evner, at virke til at sætte det i Fart, saa det kommer midt ud i den almene Udviklings Strøm og deltar i den saavidt muligt af al sin Kraft, og de nationale Eiendommeligheder, der gjør sig gjældende ved denne Deltagelse eller i det „arbeidende og kjæmpende Liv,“ maa vel derefter ogsaa ansees som de vigtigste og betydningsfuldeste, om end ikke altid de mest iøinefaldende. *Overfladisk* kan altsaa Wergelands Nationalisme eller Nationalitetsopfatning ikke kaldes, men vel *ensidig*. Det er vistnok ikke uden Grund, at Lassen siger om ham, at han var blind for „det Eiendommelige, der er Folkeslagene indgivet fra Begyndelsen og som er uafhængigt af naturlige og historiske Forhold,“ — hvilket vel betyder saameget som det racemæssige, de for de skandinaviske eller germanske Folk t. Ex. fælles Karakterdrag, som har udviklet sig i en forud for al Historie liggende Tidsalder og som vedbliver at holde sig hos Folkene trods

deres afvigende historiske Udvikling, — og at han ikke havde noget rigtig Syn for „den dybere Inderlighed, som er Folkeindividualitetens sande Væsen og Kjerne,“ men som „ikke kommer til Orde i det udadvendte, arbeidende eller kjæmpende Liv,“ hvilket jeg antager skal betyde: de hos Folket gjennem dets Historie nedlagte Traditioner, som ikke blot er Minder om en svunden Tids Aandsliv, men som vedblir at øve Indflydelse paa Folkets Udvikling, om ikke ved at bestemme de store Fremgangslinjer, saa ialfald ved at holde igjen eller modificere, nuancere, gi Farve. Wergeland var saa optat af Fremskridtstanken, hans Aand var saa helt udadvendt, at han syntes at ha glemt, at man, for at se rigtig frem, af og til maa se tilbage, — fordybe sig i sig selv, som det heder. Han saa i Nationaliteten saa væsentlig en Kraft, at han synes at ha glemt, at den tillige er et Produkt. Hans Nationalitetsopfatning var ensidig og trængte til at suppleres saaledes som den blev det i vort Aandsliv ved den Opfatning, der blev gjort gjældende af Welhaven og hans Meningsfæller og literære Medarbeidere.

Det kan siges om disse to, — *Wergeland* og *Welhaven*, — at de begge var Disciple af Rousseau (naturligvis væsentlig i en indirekte Forstand og gjennem mange Mellemled), saaledes at Wergeland ved sin Nationalitetsopfatning og sit historiske Syn repræsenterer det Rousseau'ske Venstre, Welhaven det Rousseau'ske Høire. Rousseau's Kritik af Oplysningsfilosofien var, som nævnt, et Tilbage, som i sig tillige indesluttede et Fremad. Hans Henvisning til de nationale Traditioner ligeoverfor Samtidens fransk-kosmopolitiske Nivellering og Uniformering var for det første et Opraab til Folkene om at fordybe sig i sig selv, gaa tilbage til sin Fortid, men indledede og forberedte dernæst ogsaa en Erkjendelse af Nationaliteten som nødvendigt Organ for den almene Udvikling og indeholdt forsaavidt tillige et Opraab til Folkene om at skride videre frem i den af Oplysningen anviste Retning, men paa den med Nationaliteten givne Basis. Nationalisme og Liberalisme eller Fremskridtsaand traadte, ifølge de fra Rousseau udgaaede Impulser, til en Begyndelse ud fra hinanden, stilledes i et Modsætningsforhold til hinanden, for dernæst at forenes i en høiere, mere bevidst og bestemt Harmoni. Det første Stadium i denne Udvikling repræsenteredes af den romantiske Skole, hvis Indflydelse blev bestemmende for Welhaven, — det andet Stadium repræsenteredes af de liberale engelske og franske Digtere og Historikere i Julirevolutionens Tidsalder, — og til denne Gruppe maa Wergeland siges i alt væsentligt at høre. Hans nationale og historiske Synsmaade var altsaa den mest moderne, mest fremskredne. Men Romantiken skulde ogsaa ha

sin Tid; den havde indtil da ikke været repræsenteret i Norge paa nogen original Maade, og den havde ogsaa en Opgave at løse i det norske Aandsliv. Saaledes gik det til, at Welhavens Retning for en Tid blev seirende og kunde komme til at staa for Almenheden som den mere moderne. Vi ser nu, at Forholdet i Virkeligheden var det omvendte. Vi ser, at hvad der hindrede Wergeland fra at opnaa i Samtiden den literære og nationale Førerstilling, hvortil han syntes selvskreven ved sit Geni, det var ikke, at hans Livs- og Kunstopfatning var forældet, men snarere at den var altfor ny. Man kunde sige, at det var en Antecipation af Udviklingen, — et Forsøg paa at springe over et af dens Overgangsstadier. Den Førerstilling, som ikke tilfaldt ham, mens han levede, den har han imidlertid, som vi ved, faaet siden, — en Menneskealder efter sin Død, — i vore Dage. Og nu, da han er blevet „den store Uundværlige, under hvis tause Herredømme vi lever“ (*Erik Vullums* Udtryk i hans i 1881 udgivne lille Bog om Wergeland) —, som vi maa ha med os allevegne paa vore Veie, — nu vil vi ogsaa paaskjønne det som et godt Varsel, — og mere end det, — en Garanti for vor fremtidige nationale Udvikling, at hos ham Nationalaand og Fremskridts- og Frihedsaand optræder —, ikke, som hos den tysk-danske Romantiks ledende Aander, i et Modsætningsforhold, — men inderligt, uadskilleligt forbundne, — at han paa éngang var Nordmand med Liv og Sjæl og Verdensborger med Liv og Sjæl, — at hans Ord i Talen ved Krohgstøttens Afsløring: „Vi ville være som Krohgs Støtte norske i Malm og Klang og Præg og Pryd og dog under Borgerkransen skuende frit og vidt ud i Verden,“ — er som talt ud af den Aand, der gaar gjennem hele hans Forfatterskab og øvrige Virksomhed.

Det kunde synes, at, hvad der her er sagt om den Wergelandske Livs- og Historieopfatnings nære Overensstemmelse med moderne Evolutionisme, ikke stemmer synderlig vel med at hans Digtning, efter hvad der almindeligvis har været paastaaet, har en saa gjennemgaaende idyllisk Karakter, — at den i en saa fremtrædende Grad er en Lovsyngen af Naturens Storhed og Fred og Harmoni i Modsætning til Menneskelivets Useldom og Fordærvelse, Kulturens mange raadne Elementer. Det er vist, at Wergeland (ligesom forresten de fleste af Samtidens store Digtere) var langt mere Natur- end Menneskeskildrer. Hans Naturskildring er farverig, mangfoldig nuanceret og vidnende om indgaaende Kjendskab, fortroligt Samliv; hans Menneskeskildring derimod er fordetmeste ensformig og holdt i de almindeligste Omrids. Han har i sit kampfyldte Liv ofte søgt og fundet Hvile og Forsoning i Naturen, og han har git gribende, veltalende Udtryk for

slige Stemninger. I nogle af hans største og bedst kjendte Digterværker, — særskilt „Barnemordersken“ og „Den engelske Lods“ — er ogsaa den endelige Afslutning: Flugt og Frelse bort fra Kulturlivets Raadenhed og Ondskab hen til en schweitzersk Afdal eller Kysten af en ensom norsk Fjord. Hans Fantasi har gjerne streifet ind paa Idyllens Omraade; han har havt Øieblikke, da han ønskede, at han bare hedte Peer, og udmalede for sig som et jordisk Paradis „en Plet han havde dyrket selv, en Halmhat og en Kofte graa, en Hytte ved en Elv.“ Men ikke saa, at dette nogensinde blev den herskende Grundsætning hos ham: dertil var og blev han al sin Tid altformeget den freidige Kampnatur. Han var, som han selv siger, af de Fiske, som trives i skummende Vand. „Fortræffeligt at leve i Kamp, naar man har Neb. Tobak i Ro, Kaffe i Ro; ellers — Pennene flyve! Bægrene bruse! Hesten galoppere under en! Satirer fraade! Seil krænge! høi Rigg og Sjøgang huul!“ (Brev 1832 til Rektor Holmboe) — saadan var Livet for ham og saadan vilde han ha det. Hvad han søgte og fandt i Naturen, var da heller ikke bare Fred; naar han priste den, var det ikke, oftest ialfald ikke for at nedsætte Menneskelivet; han havde ikke bare Øie for Modsætningen mellem Naturen og Menneskelivet, men ogsaa, — og endnu mere, endnu stærkere, — for det ligeartede, overensstemmende ved begge, — det, som forbinder dem til et eneste stort sammenhængende Hele. Menneskelivet er Kamp, men ogsaa Naturen er det; fra det mindste Kryb eller fra den saakaldte livløse Natur op til Menneskene er det en ubrudt Kjæde af arbeidende Kræfter, som søger frem til et fælles Maal. Vi møder denne Opfatning rundt om i Wergelands Skrifter, ofte i energiske Udtryk, der viser, hvor dybt den har grebet ham og hvorledes den har været for ham en ledende og bestemmende Grundtanke, — som t. Eks. naar han i Bladet „For Arbeidsklassen“ (1840) lar „en Ven“ spøre: „Hvormange Eder og Smudsigheder tror du at afvænne dine Læsere med ved dette Blad? — Maaske ikke med én. — Hvorfor da anvende Tid og Arbeide paa saa magert et Haab? — Gud styrer den flyvende Sæd. Aldrig er en Anstrængelse for noget Godt ganske spildt. Menneskeheden gaar fremad, ikke som Strømmen, men ligesom Jordens Masse vokser: — — den blege Mose bedækker de skaldede Klipper; hver Høst yder den dem sit Affalds Støv, for at der skal blive Muld deraf, og der bliver. Jorden bliver skjønnere, Klipperne grønnes. Og dette er et større Mirakel end om Menneskehedens Haardhed og Raahed formindskes. Mine Moseblade skulle ikke aflade at falde.“ — Eller i „Følg Kaldet“ — et af de herligste Digte i vor Literatur, — hvor det heder:

„Hvad har glattet Alpens Horn,
afpoleret dets haarde Side,
Flek for Flek, og Korn for Korn?
Regnens Draabe,
bløde Vift af Skyens hvide
af Atomer vævte Kaabe,
Fjedrene paa Taagens Hat.
Hvad har knust til Sand Graniten?
vasket ud den røde Spath,
saa det dynger sig i Klitten
stedse mere skjært og hvidt?
disse Vandets bløde Kredse,
dette Havets maalte Skridt,
dette blide Bølgeslag,
i en dyb Bevægen stedse,
lig en Verdens Aandedrag.
Og i tusind Aar hver Sommer
ryster Mosen sine smaa
bægerformte Sølverblommer
over golde Klipper graa,
til i al den spredte Grøde
store Furu finder Føde.

*

Intet, — større eller mindre, —
intet frugtløst og forspildt,
er der Hensigt i dets Indre,
slænges ud det end saa vildt.

*

Skulde Skjaldens Ord, den skjære
Dugg af Lysets Funke, varm
som om Blod sprang af hans Barm,
eneste i Verden være,
som foruden Spor og Minde
kan forspildes og forsvinde?
Op! hvis Herrens egen Røst
fylder med en Storm dit Bryst!
Ud den bruse i det Øde!“

Hvad der møder os her, er ikke en blot og bar idyllisk Naturbetragtning, men Evolutionisme i stor Stil.

I Sammenhæng med dette Enhedssyn paa Naturen og Menneskelivet stod det, at hans aandige Interesser spændte over et saa vidtstrakt Felt. „Historie og Botanik ere mine Yndlingsvidenskaber,“ skrev han i et Brev fra Studenterdagene, og disse to saa vidt fra hinanden liggende Fag vedblev han at sysle med hele sit Liv igjennem. Han har skrevet botaniske Afhandlinger, og om hans fortrolige Kjendskab til Væxtriget vidner, saa at sige, hvert eneste Blad i hans Digtning. Hans historiske Forfatterskab er saa omfangsrigt og for en Del saa værdifuldt, at alene det vilde sikre ham en fremtrædende Plads i vor Literatur.

De betydeligste af hans historiske Arbeider er hans Fremstilling af Lofthusfeiden 1786—87 og hans „Norges Konstitutionshistorie“. Begge er bygget paa selvstændig Kildegranskning; i begge er meget nyt og interessant Stof draget frem; begge hører fremdeles til de Arbeider, som maa benyttes ved Studiet af Norges nyere Historie. Særskilt er Konstitutionshistorien den Dag i Dag Hovedværket vedkommende det vigtige Emne den behandler.

Denne Bog udkom heftevis i Aarene 1841—1843. Naar man betænker den kolossale Produktivitet han udfoldede i disse Aar i andre Retninger, — som Digter, Journalist, Almueskribent o. s. v. (se Fortegnelsen paa hans Skrifter i 6te Del af Lassens Udgave af hans Digterværker, Gads Forlag 1884) skulde man tro, at den maatte være flygtig udarbeidet og bære Mærkerne af at være et Hastværksarbeide. Men det kan i det store hele ikke siges at være Tilfælde. Wergeland var af de Mennesker, som faar Tid til alt. — Indledningen, i hvilken han har stillet sig den Opgave at paavise, hvorledes Nordmændenes Nationalaand i de nærmest forud for 1814 gaaende Generationer efterhaanden blev vakt og modnedes for de Opgaver, som blev stillet den af Verdensbegivenhederne i dette Aar, er mærkelig. Vel har Fantasien en og anden Gang ført ham paa Afvei, og vel har han her (som i Afhandlingen om Lofthusfeiden og de populære Fremstillinger af Norgeshistorien m. v.) oftere ladet sig forlede til i en svunden Tids Begivenheder at indlægge Motiver og Synsmaader, som først tilhører en senere Udvikling. Men han har alligevel ved Maaden, hvorpaa han har stillet og løst Opgaven, udvist en for den Tid ualmindelig, overraskende klar Forstaaelse af den historiske Sammenhængs Aand; han har hævdet en rigtigere, med denne Sammenhæng bedre stemmende Opfatning af den norske Nationalitets Vilkaar og Stilling i Dansketiden end den, der var gjængs i hans Tid og tildels har vedblevet at være det længe efter; og han har, trods alle Vildfarelser i det enkelte, godtgjort, — før nogen anden forsøgte derpaa, — at den Frihed og Selvstændighed

Norge opnaaede i 1814 ikke var noget blot Verk af Tilfældet eller ydre Begivenheder, et Resultat af en „vidunderlig Forsynets Førelse,“ en „Himmelens Gave“ o. s. v., men at den havde sine Rødder i Folkets tidligere Historie, at den var forberedt ved en forudgaaende indre Udvikling, uden hvilken den heller ikke vilde havt noget Værd eller nogen Varighed. For at bruge hans egne rammende og malende Ord (Konst.hist. Saml. Skr. 9, 18): „Den norske Konstitution vilde være et aldeles uforklarligt Fænomen, om et Friheds- og Uafhængighedssind, der saa hurtigt fremtryllede den til Liv og Virken, selv var en ligesaa pludselig Fremvext, og kun at datere fra Kielertraktatens Publikation i Norge. Men Historien er ligesaa regelbunden som den fysiske Natur, dens Begivenheder ere ikke isolerede, dens Epoker blot Konsekventsers Kulminationer. Ligesaavist som at Primlerne og Anemonerne, der gjennemvirke Grønsværsteppet, som det norske Foraar med saa overraskende Hurtighed udruller over de mosbrune Bakker, have under Sneen havt sine Rødder gjemte fra forrige Aar, og hverken ere nedregnede fra Aprilskyerne eller saaede af de første Maistraaler, ligesaavist har enhver overraskende Begivenhed sine Rødder tilbage i Tiden under henfarne Slægters Grave.“ — I Hensyn paa Opfattelse og Vurdering af de Partimodsætninger og afvigende Synsmaader, der kom til Orde inden Rigsforsamlingen paa Eidsvold, blev han vistnok stærkt paavirket af sin Far, der jo hørte til Minoritetens allerivrigste og mest fremskudte Medlemmer, — ligesom ogsaa andre Kilder, der stod til hans Disposition, stammede fra dette samme Hold; paa den anden Side maatte hans enthusiastisk-umiddelbare Natur drage ham nærmest hen til det modsatte Parti, til Majoriteten, hvis Program og Holdning var inspirert af den stærkeste Tro paa Landets Fremtid, og Resultatet af denne Konflikt er da ogsaa blevet, at han idethele maa siges at ha iagttaget en rosværdig Upartiskhed og at han ydet begge Parter saa nogenledes, hvad der tilkom dem.

Stilen i dette, som i Wergelands øvrige historiske og biografiske Skrifter, har den samme improvisatoriske Karakter som Stilen i hans Digterværker: den er ujævn, — ofte noget tung og knudret, — indviklede Perioder, bratte Overgange, saa man stanser op og maa læse om igjen for at forstaa Sammenhængen, — men til Vederlag aldrig kjedelig og træet, som den omhyggelig afpudsede og filede Stil saa let blir. Den gjør altid Indtryk af noget friskt og personligt levende. Ret som det er, møder man et Billede, der vidner om Digterfantasien og kaster Lys over den indre Sammenhæng, saa den fæster sig i Læserens Erindring bedre end det vilde kunne ske ved lange Ræsonnementer, — som, naar det om Nordal Bruns Fædrelandssang „For

Norge Kjæmpers Fødeland“ heder, at „den er som et Fakkelglimt, der pludselig viser Hvælvingen opfyldt af formummede, bevæbnede Mænd,“ eller, naar det heder om det norske Nationalønske om eget Universitet, der syntes glemt i de fede Handelsaar, at „det stod der dog i denne almindelige Blomstring som et af disse Datidens Haugestatyer tilgroet af et Buskads, men som nok ved Løvfaldstid vilde træde frem som med en Sjæls Blegnen under sin Hvidhed, alvorlig, med Fingeren pegende eller paa Munden.“

Forsaavidt Macaulay har Ret, naar han siger, at en Historiker maa være Digter og Filosof i én Person, skulde man tro, at der i Wergeland maa ha været Stof til en stor Historieskriver. Digtergaven havde han saa overflødig som faa har havt den; og Filosof kunde han siges at være, forsaavidt han havde tilegnet sig et Livssyn og visse almene historisk-filosofiske Ideer paa en slig Maade, at de fuldt ud var blevet hans aandige Eiendom.

J. E. Sars.

Forord.

Je voudrais bien pouvoir tout faire,
de plaire à tous et nul deplaire;
mais il n'est pas permis aux dieux -
pourquoi voudrois-je faire mieux?
La Verité.

Jeg overantvorder herved i mine Landsmænds og Verdens Hænder det første Hefte*) af Norges Konstitutions Historie, udbedende mig Overbærelsen med Arbeidet, især fordi det er en ny Mark, jeg har havt at bryde i. Jeg har maattet søge andre Efterretninger end blot trykte, og jeg er flere Landsmænd den erkjendtlige Tak skyldig for de haandskrevne og mundtlige Meddelelser, de har beæret mig med, og navnligen to velunderrettede Videnskabsmænd tillige for den velvillige Ufortrødenhed, hvormed de har gjennemseet disse Ark. De danner en i Udkastet vidløftig Bygnings Propylæer. Man vil af disse Dimensioner se, at dertil ikke kan føies nogen Hytte. Det følgende Hefte skulde, efter Planen, blive ulige vidløftigere, omfattende Konstitutionsværket 1814 indtil Foreningen med Sverige, og det tredie behandle Konstitutionens Liv og Virken til et passende Punkt i vore Dage lader sig finde, f. Eks. til Udgangen af næste Storthing eller til et Resultat imidlertid maaske maatte vise sig af Unionskomiteens Forhandlinger. Fortsættelsen vil imidlertid maaske ikke udkomme paa nærværende Forlag, hvorom Publikum da nærmere skal blive underrettet. Den beror ogsaa paa den Modtagelse, Indledningen nyder, og paa min Lyst eller Ulyst til endnu at forøge Beviserne paa, at jeg besidder en Uafhængighed, som ikke har nogen Forbindelse med mine borgerlige og personlige Forhold. Maatte der da imellem de Landsmænd, som har ondt forat begribe Muligheden heraf, om jeg skulde blive kjed af videre Forsøg paa at overtyde dem, findes en, som i saa Fald vilde optage dette Arbeide! Mine Materialier skal staa ham til Tjeneste. Jeg

*) Værket udkom i 3 Hefter 1841—43.

vil overrække ham dem, med Ønsket om at han maa være rig og spendabel nok til at kunne arbeide et Par Aar for omtrent intet, vis nok til at vide, at han aldrig vil kunne gjøre alle tilpas, og taalmodig nok til at lade sig nøie med Honoraret af „alle *Partiers* Mistanke" i Mangel af noget andet. Kjendsgjerningen, at vort Lands Konstitution har været frugtbar paa Velgjerninger for vort Folk, fortjener en Fremstiller; Fremstillingen heraf og af dens Tilblivelse ved Folkets egen Kraft bør ogsaa gjøre den norske Konstitution frugtbar for andre Nationer. Denne Palme har allerede baaret modne og gyldne Frugter i sin Top; fremmede Øine er fæstede derpaa, og det praktiske Eksempel er Nationernes, som Individernes, bedste Læremester. Den norske Friheds Resultater fører ellers af sig selv, ved egne kraftige Fingerpeg, til den Slutning, at den ogsaa maatte være velgjørende for et Folk af omtrent lige Beskaffenhed, og indeholde et Evangelium, som forkynder sig selv uden skreven Historie. Formaalet for dennes Propagandisme er ellers nærmest, idet den indtegner i Folkets egen Erindring og Hjerte Maaden, hvorpaa Friheden erhvervedes gjennem Ofre og Anstrengelser, og de Navne, som den skyldes, tillige at indpræge, at den samme Patriotisme udfordres for Vedligeholdelsen som for Erhvervelsen, og at Nationen har i sin fri Forfatning faaet en dygtig Opdrager af de nedarvede ædle Aands- og Karakter-Egenskaber, som Landets ophøiede Natur har bevaret temmelig uforvanskede gjennem de Aarhundreder, vor Saga kun har lidet at sige om.

Kristiania, Marts 1841.

Forfatteren.

I. Indledning.

Første Afsnit.

Forklarende Omstændigheder.

Opstanden er du, Norge, af din Grav;
Almagten vælted Stenen af dit Hjerte,
og Aand og Kraft dit døde Legem gav,
og underfuldt sit Visdomsraad dig lærte.
(Et Rigsforsamlingsmedlem).

At være eller ikke at være var visselig ogsaa Spørgsmaalet for Norge i 1814. Det var ogsaa Hamlet imellem Landene: thronbaaret og ulykkeligt som han, opofret og beluret af falske Frænder og anseet af Verden for afsindig. Og i hvor mange af sine egne Datids Mænd stod det ikke selv personificeret at skue, som Hamlet, med Fingeren paa den blege Pande og Øinene vendte mod Jorden i grublende Mønstring af egne Hjælpemidler. Og endnu, efterat det har løst Spørgsmaalet med et Resultat, som allerede har affødt nye Følger i flere Led, og er bleven Moder til et Eksempel, som truer med at omstøde Systemerne i begge de andre Nordens Riger, er Nordmændene selv oftere, end man skulde tro om Mennesker, der ikke mangler Selvfølelse, og som saa eftertrykkeligen og indtrængende har lært og udbredt Grundsætningen „hjælp dig selv, saa hjælper dig Gud,“ sysselsatte med at spørge sig selv om, hvorledes det dog *kunde* gaa til, *som det gik*, ved Befrielses- og Konstitutionsværket. Man erindrer, at Nationen, idet den var den ulykkeligste med Hensyn til den Behandling, den havde lidt, tillige

var den afmægtigste og mest forladte. Aandsbedriften af den klareste, høitspændte Bevidsthed forekommer som Sonnambulismens Vidunderligheder; Begeistringen forveksles med disse; og forbauset over den Lykke, Friheden har skabt, gjør man denne Velfærdsmoders egen Fødsel mysteriøs og himmelfalden og glemmer, at den fødtes i Norge, som den fødtes i Schweiz, Nederlandene, Amerika og overalt, af en høist jordisk Moder: af Ulykken. Denne har en vemodig Skjønhed, som henriver Gemytterne. Fædrelandskjærligheden var aldrig høiere stemt i Norge end før Bruddet med Danmark, der gjorde det Indtryk paa den almindelige Klasse, som en elskets Vanære paa Elskeren. Nationens Blod og materielle Kræfter stod til Tjeneste. Hvorledes skulde de aandige i denne Opbrusen ikke være vaagne og virke og afbeile Ulykken dens første forjættende Smil, der røbede, at den kunde blive Lykke? Og dette var Modet til at vove alt; og hvad stort har dette ikke øvet og naaet i Verden?

Men hvorledes vi tager det, saa møder os dog atter først Spørgsmaalet: *hvorledes* den norske Konstitution *kunde* blive til under daværende Omstændigheder? Det er hverken tilfreds med en saa rask Afgjørelse eller med det almindelige Svar: ja det, ved vi ikke, men nok er det, den er til og virker godt. Dets Løsen forud bliver da i en vis Maade nødvendig og vil vel heller ikke skade Indtrykket af selve Fremstillingen af Begivenheden mere, end om vi nærmer os et Arkitekturens Storværk med de Tabeller i Haanden, som mathematisk demonstrerer dets Udførelse.

Visselig, vi staar, med det norske Befrielsesværk for Øie, for en af de mest rørende, ovarraskende og maaske frugtbareste Begivenheder i Verdenshistorien. Hvad er mer rørende end Uskyldighedens Lidelser? hvad mer overraskende end en god, men magtløs, over al Verden henveirede Sæd — Eksemplets, som det norske Folk har afgivet paa, hvor simpel en Gave dog Friheden er at behandle, og paa at et Folk, foruden den, ligesom Marken for at grønnes, kun behøver Lys og en Smule Fred for at se sin Lykke at fremblomstre? Sandelig denne Sæd er allerede

over Grænsefjeldene og svæver svanger over de danske Sletter, og Europas Konservatisme, der betragtede den norske Konstitution som et Eksperiment af Børn i en Krog af Værelset, har i dens Følger faaet et Argument imod sin træge Visdom af større Vægt end de Lodder, noget andet europæisk Land har lagt i Folkefrihedens Vægtskaal.

Norges ulykkelige Skjebne under den lange Forening med Danmark var ufortjent i mere end *den* almindelige Forstand, at et historisk, individuelt og afgrænset Folk aldrig fortjener at berøves sin Selvstændighed og at underkastes en Afhængigheds uudeblivelige Ulykker; den var det endnu mere ved al den Troskab, Taalmodighed og Selvopofrelse, det først, da den ikke længre kunde ydes, blev træt af at ødsle paa det stedmoderlige, utaknemlige Danmark, som dog endnu vovede at kræve med stumme Læber. Og disse Dyder, der var blevne til Nationalthemaer i de sangrige loyale Gamledage, men nu synes vore Dages Patrioter af endnu tvivlsommere Ærværdighed hos Fædrene end deres Gyldenlæderstole og andre Relikvier, og overalt bedst at tie med, indrentede dog Nordmændene en hemmelig Anerkjendelse overalt i Europa af Ret, og en Sympathi i de nærmere Lande, og ikke mindst i Sverige, som langtfra blev uden heldig Indflydelse paa deres Befrielsesværk. Historiens ædle Kjerne, som den blotter for ethvert ufordærvet Øie, at intet sandt moralskt godt sporløst forsvinder, intet af himmelsk Oprindelse nedgraves saa dybt, at det ikke spirer op igjen, viste sig ogsaa her. Strømmene af norskt Blod og Guld var ikke flydte ganske forgjæves. Norges politiske Feil imod sig selv var private Dyder, som jo ikke negtes Agtelse selv af dem, der ikke gjør sig nogen Samvittighed af at bedrage dem. Landet var blevet bekjendt ved sine Lidelser og ved Rygtet om dets Folks dydige og kraftige Karakter; Europa, forsaavidt det kjendte denne sin egen Hjørnesten, havde ondt af det og fandt det ikke saa ude af sin Orden, om den firskaarne trohjertede Tjener endelig blev kjed af sin Junkers Utaknemlighed, som han saa ofte var gaaen i Ilden for, og endelig fandt det for

grovt at lade sig bortspille som en russisk Livegen, benyttede sig af Leiligheden og satte sig ned som selvstændig Borger. Norge slap ud som en Politikens, en Aarhundredernes Kaspar Hauser; en sympathisk Medlidenhed, lig den, som nys gjennemløb Europa for dette ulykkelige Individ, greb de ædlere Statsmænd; og der er kun liden Tvivl om, at de samme Følelser talte i *Karl Johans* Hjerte, som i 1814 fyldte „*the Stars, the Couriers, the National-Intelligenzers*“ o. fl. anseede engelske Journalers Spalter med Opraab for Norge, og i Underhus og Overhus opløftede de verdensberømte Statsmænd Wynne's, Mackintosh's, Lambton's, Whitebread's, Ponsonby's, John Russel's, Wilberforce's, og de kongelige Hertuger af Sussex's, og Gloucester's, Grey's, Holland's, Grenville's, Wentworth's, Stanhope's, Lauderdale's' og de øvrige protesterende Lorders og Parlamentsmedlemmers ædle Røster for at bringe Ministrene til at „fraraade de øvrige Magter den grusomme Uretfærdighed at undertvinge det redelige og uskyldige Folk i Norge *).“

*) Bladet „*Tiden*“ $\frac{102.\ 103.\ 106.}{1814.}$ Earl *Grey* anmærkede i Overhuset 10de Mai „at endog i et paa Tildragelser saa rigt Tidspunkt, og midtimellem saa talrige og overordentlige Forandringer, som var nu ved at endes til Europas Rolighed, tvivlede han meget, om deres Herligheder nogensinde var indkaldte til at omhandle en Gjenstand af større Vigtighed i Grunden, end den, han bad om Tilladelse til at anbefale deres Agtpaagivenhed. Læresreglerne om Tro og Love, om moralsk og politisk Retfærdighed, den offentlige Lov og Fortolkningen af Traktater — alt det er DD. HH. nu indkaldte at tage i Overveielse, inden de tilkjendegiver deres Dom om Ministrenes Fremgangsmaade imod Norge, inden de bestemmer dette Lands og Folks Tilstand — et Folk, som ikke har gjort os nogen Uret, som alene var os bekjendt for dets Kjærlighed til Fædrelandet, for dets Flittighed(?), for dets Dyder, og som altid har vist Tilbøielighed til at vedligeholde venskabeligt Samkvem med den britiske Nation.“ *Wynne's* Foredrag og Proposition i Underhuset, 12te Mai 1814, om at dette i en Adresse skulde anholde om Prinsregentens Intervention til Fordel for Norge, er ganske i samme Aand og Tone. Selv Modparten Canning henreves til at ytre, at „der var ingen Pris, han jo vilde betale for at være befriet for den Forpligtelse, der tvinger ham til at krænke Norges Rettighed til at modsætte sig Afstaaelsen“ — en Ytring, som, efter Moniteuren, hvorfra vi har denne Beretning, vakte „høie Skrig:“ „hør“! fra Oppositionen. I Underhuset erklærede 71 sig for Wynnes Forslag. Kl. 1 om Natten endtes disse Debatter — et vigtigt Klokkeslag for Norge, som vi senere skal se. I Overhuset protesterede 11 Lorder mod Majoritetens Beslutning, at fortolke Traktaten med Sverig som Forpligtelse til at tvinge Norge. Cfr. *Cursory remarks on the meditated attack on Norway, comprising strictures on Mad. de Stael-Holsteins Appeal to the nations of Europe, with some*

Ethvert i Nød stedt Folk paakalder Nationernes Sympati og appellerer til et gammelt Krav paa deres Agtelse. Den er heller ikke, selv vaabenløs, uden Kraft; Polens Krig fortsættes endnu ved Sympatien. Den fandt sig engang tiltalt af Norges fortvivlede Stilling paa Randen af Tilintetgjørelsen efter Aarhundreder af Ulykke; den skal give mig Ret i, at jeg kalder Historien om Norges Lykkes, dets Konstitutions, Fødsel og Liv „rørende“, som en Frelsers født i Elendighed; og jeg fremmaner disse Erindringer som en forudindtagen Helsebod for Menneskehjertet mod de Bitterheder af en giftig Politik, det i det følgende vil blive rækket Smagen af, og fordi de dog ogsaa bidrager noget til at løse det Spørgsmaal, som senere har bryd Verden: *hvorledes* Norge kunde beholde sin Konstitution under de Omstændigheder, den blev til i og maatte prøve sine første, vaklende Skridt i? Denne Tingenes Gang har oftere end noget bibelsk Afsnit om Undrene i det udkaarne Folks Historie bragt Guds Navn paa vantro Læber, og man hører oftere, og har læst tusinde Gange, Spørgsmaalet besvaret kort og godt og beskedent med: Guds umiddelbare Styrelse*), eller med det ikke dybsindigere, at Lykken er bedre end Forstanden. Men der er, som berørt, et Spørgsmaal involveret i hint, som ikke lader sig besvare saa kort, men som dog først maa forudskikkes Historien om Konstitutionens Tilblivelse; og det er dette: *hvorledes* en *saadan* Konstitution, som den norske er erkjendt for og har vist sig at være, *kunde blive* til i et *saadant* Folk, som det norske dengang var: saa lidet, saa adspredt, saa afsondret, saa fremmed for Verdensbegivenhederne, saa medtaget, saa uvant til at raade og handle selv, saa tilsidesat i Oplysningshenseende? Dette har mest opvakt Verdens Forundring, og mest den Dels af Verden, som kjendte Norge bedst. Dog har den kjendt det lidet, og gjør det endnu, skjønt Konstitutionen ogsaa i denne Henseende har

---

historical and statistical fragments relating to Norway, Lond. 2. Edit. Oversat af P. Fasting, Kristiania, 1814, under Titel: „En Stemme fra England o. s. v. især om Norges Afstaaelse.“

*) Sal. Ordspr. 21, 1. Salme 135, 14. Dette til en Bestyrkelse.

gjort Underværker. Fra Danmark af har man hørt dette Spørgsmaal ligesaa kort og bestemt som hint løst med — *Kristian Frederiks* Styrelse; *Kristian Frederik*, denne Mand af Dannelse, Kundskaber og Liberalitet, var i Norge — der er den norske Konstitutions, den norske Friheds og Selvstændigheds, den norske Lykkes Fader udlagt.

Men lader denne Opløsning sig soutenere, siden en af Kristian Frederiks første Tilkjendegivelser ifra den danske Throne er at lade haant om denne Ære, der kun skulde være Ophavsmandens til et „Hastværksprodukt“? Det var dog ellers at komme for let Kjøb til Washingtons Stjerner, til Bolivars udødelige Palmer. Kristian Frederiks største Ære er, at han ved, hvor tunge de er at vinde; og dette giver ham en Broderpart i Udskiftningen af Hæderen for Værket og Ret til at se Spørgsmaalet opkastet, om hvilken Del *han* og hvilken Del *Folket* har deri. Historien, der er ligesaa rig som Naturen paa Materie til Religiøsitet, har sine blinde Redskaber for den høiere Styrelse, sine nominelle Kurantstorheder med paaskreven Værdi (Valuta derfor af Naade modtagen indtil videre) men som den naturligvis siden reducerer, og sine uvilkaarlige Betydenheder, ligesom Lermassen, der, om en Fidias gik forbi, kunde blive Model til en Timoleons-Staty, ligesom Canovas Smørklump blev til en Løve. Og dette er ogsaa en Storhed, da den herligste Storheds Apotheose er at have været et ret iøinefaldende Gudsredskab; eller om det ikke er en Storhed, saa er det dog uimodsigelig en Berømthed. Mange sandt „store“ Mennesker maa lade sig nøie med mindre.

Imellem de Momenter, som forklarer Sagens Gang, og navnlig Befrielsesværkets foreløbige Mekanik, er *Kristian Frederiks* Personlighed fremragende som et Koncentrerings-Punkt for Nationens Viljer og Kræfter. Datids særdeles udtryksvulmende, versfulde Journalistik, ja selve Rigsforsamlingen i sin Takadresse, betegner ham endog ligefrem og under mange billedlige Udtryk som en Frelser fra „Anarkiet og dets Rædsler.“ Men med Hensyn til Spørgsmaalet om *Muligheden* af, at en

saa fortrinlig Konstitution kunde fremgaa af et Folk som hin forvirrede og ulykkelige Tids norske, kommer han endnu mindre i Betragtning end hans anden Forgjænger, *Kristian August*, om hvem der vil blive adskilligt at sige i denne Henseende. Thi der spirede meget i 1814, som blev saaet i Aarene 8 og 9, og hans Indflydelse paa den politiske Tro og Aand hos de oplyste, siden paa Eidsvold handlende Nordmænd, drog ikke med ham til Sverig og i Graven. *Kristian Frederik* har, foruden hint foreløbigen administrative, af Konstitutionsværket kun Fortjenesten af sin *Passivitet* under dets Gang. Og nogen Indblanden vilde baade forstyrret Harmonien med Rigsforsamlingen og hans Fornøielser. Det hedte at skynde sig, og — Norge *à tout prix*, d. e.: selv *med* Konstitutionen. Og denne Pris blev staaende, selv da der blev to om Budet: han og den galliske Helt, som lagde Brennus's Lod i Vægtskaalen. Forsaavidt altsaa, at han lod Rigsforsamlingen uforstyrret benytte sin Tid, og at den dog ikke fik et fuldkomnere Arbeid istand end Grundloven af 17de Mai, som endog efter sin senere Modifikation har været paavist Mangler, eller fordi den ikke, ved at tage sig bedre Tid, undgik disse, kan Hs. danske Majestæt, for sit Vedkommende, benævne denne Grundlov et Hastværksprodukt *).

Men da Verden ikke har fundet, at den besidder de mislige Egenskaber, som karakteriserer et saadant, men meget mere har været tilbøielig til at holde den for godt og forsvarligt Arbeide, især med Hensyn til den korte Tid, og da den har forundret sig over at den kunde blive som den blev, maa der opstilles en mere tilfredsstillende Forklaring over dette Fænomen, end Hs. M. *Kristian Frederiks* Nærværelse dengang i Norge, hvor lidet tilfældig og uberoende af de Omstændigheder, som frem-

*) Dette Udtryk er begjærligen arriperet i det tydeligt nok af en Svensk skrevne, men fra Engelsk paa Svensk oversatte, Modskrift mod Skotten Samuel Laings bekjendte Reise i Sverige. Hs. M. har ellers senere, under sin første Eriksgata igjennem Jylland og Hertugdømmerne, ved Besvarelsen af en af de mange Adresser, udtrykkeligen fralagt sig Æren af at være „den berømte norske Konstitutions Skaber."

kaldte Norges Afstaaelse, den end var. Hint „Hvorledes“ finder da sit Svar i dette *Saaledes:*

1. *Nordmændene var langtfra uforberedte paa Uafhængigheden.* Eidsvoldsgrundlovens første Paragraf var forlængst indgravet i mangfoldige tænksomme Mænds Hjerter. Den samme Erkjendelse, disse var komne til ad renere Motiver og mere detaljeret Kundskab om Fædrelandets slette Behandling, tilveiebragte Trykket af den danske, Norges Handel, Sjøfart og Tilførsel opofrende Politik siden 1807 hos Mængden og navnlig i Borgerklassen. Men enkelte tænkte ikke blot paa Uafhængigheden, men videre frem; thi

Kristian Magnus Falsen.

2. *Nordmændene var heller ikke uforberedte paa Friheden.* Det viste sig ved Repræsentanternes første Sammentrædelse, at man var enig om Principerne for Grundloven. Sorenskriver *Kristian Magnus Falsen*, der udkastede disse, medbragte ogsaa til Rigsforsamlingen et „Udkast til en Konstitution for Kongeriget Norge,“ som blev af væsentlig Indflydelse paa Grundloven og lettede dens Udarbeidelse.*) Det samme gjorde ogsaa Repræsentanterne *Weidemann* fra Oplandet, *Wergeland* fra Kristianssand, og maaske flere. Allerede i næste Nummer af det officielle Blad „Tiden“ efter Afstaaelsens Publikation, udsættes af et Samfund Patrioter en

*) Det er Vildfarelse, at daværende Privatsekretær hos Kristian Frederik, nuværende Etatsraad *Adler*, hvis Navn findes først paa Titelen af dette Udkast, har større Del deri end Forfattelsen af „Indledningen“ dertil.

betydelig, kort efter forøget, Præmie for en „Afhandling om den bedste Regjeringsform for Norge;“ tillaans forlanges „alle frie Landes Konstitutioner og Bemærkninger derover“ samt „*Adam's defence of the republican government;*“ og en „Journal for Rigsforfatning og Lovgivning“ annonceres. En Mængde Udkast udkom ogsaa, som godtgjorde, at Nationen var mere besjælet af, og modtagelig for, konstitutionelle Ideer, og besad flere Mænd af politisk Indsigt, end man kunde vente. *)

3. *Rigsforsamlingen gjorde Grundloven og Kongevalget til eneste Gjenstande for sine Forhandlinger.* Den var virksom, enig i Grundsætninger, og iagttog al den Simplifikation i Forhandlingernes Gang, som kunde føre den til Maalet. Dette var: saa snart og godt, som muligt, at give Norge en Statsforfatning og selvstændig Stilling imod Udlandet. At Rigsforsamlingen, skjønt vistnok i Besiddelse af Myndigheden dertil, negtede sig at undersøge, hvorvidt dens Værk lod sig vedligeholde og forsvare, og til den Ende selv at lede Underhandlingerne med de Magter, som vilde forbyde Nationen enhver Selvstændighedshandling, er bleven til en af disse himmelske Fingre, der greb ind i Norges Skjebne. Thi deri var Lykken, som ofte kaster sin Kjærlighed paa den beskedne Resignation, bedre end Forstanden. Men klart er det, at denne Idrætternes Koncentration paa Hovedværket at „reise gamle Norge paa egne Ben,“ som Folket kaldte det og kalder endnu den politiske Idé, som det elsker mest, som Moderen sit døde Barn, virkede til at det blev saa godt som det blev. Folket længtes efter af sine Repræsentanter at høre den realiseret. Disse havde i vild Mark af en naturlig Blok, et Oldtidens Hejdsiviaminde, udarbeidet og reist et Frihedens Gudebillede; de overlod nu til Folket og Kongen at give det Stade og at udhugge Skoven omkring det, for at det kunde tage sig ud i Verdens Øine. Og enten fandt dens Magter, at det stod

*) Fra Kjøbenhavn, hvorfra de allermindst paalidelige Efterretninger gjennem Pariser-Monteuren o. fl. udbredtes, hedte det endog, at Rigsforsamlingen talte et ultrademokratisk, jakobinsk Parti i sit Skjød. Individer af denne Tro findes ogsaa i Rusland, og i *Norge* manglede de heller ikke.

saa afsides, at det ikke kunde fortrylle ret mange, eller Himlen, at det var for skjønt til at ødelægges.

4. *Rigsforsamlingen manglede ikke Mænd af overordnet Talent, Energi og politisk Indsigt*, som vidste hvad de vilde, og vilde hvad de vidste. Disse Drivhjul gik mere uhindrede af Middelmaadighedens og Ostentationens Indblandinger end sædvanlig i debatterende Forsamlinger, og især hvor, som i denne konstituerende, Projekter hører hjemme.

5. *Rigsforsamlingen var ogsaa i den Henseende udmærket i sin Sammensætning, at den bestod af Mænd, der alle med Hensyn til Viljen var udadlelige.* Og Lysten driver Værket; og dette hindredes selv ikke af Meningsforskjellen, om hvad der var den bedste Patriotisme. De var *alle* Patrioter, opløftede af samme andagtsrene Vilje, da de første Gang saa hinanden i Guds Hus, slagne af samme Elektricitet, da de i „Rigssalen" knyttede Broderkjæden til Afsked. Denne Borgeraand, saavelsom det heldige Valg af udmærkede Personligheder, neutraliserede ogsaa det farlige i den væbnede Magts Repræsentation — en Forholdsregel af Prinsregenten, som ikke gik ubemærket og upaaanket hen.

6. *Rigsforsamlingen kunde handle uforstyrret.* Den betog sig selv i sin ensomme Retiré den nedslaaende og adspredende Paavirkning af Udsigterne ad Udlandet til og ind i Fremtiden; og den Indflydelse, Prinsregenten søgte at vinde paa Rigsforhandlingen gjennem enkelte af dens Høvdinger, blev af disse tilbagevist med en Finhed, der lignede den, hvormed han afstod fra hine Forsøg.

7. *Rigsforsamlingen kunde være vis paa Folkets Bifald og Medhold.* Og dette er mere, end enhver konstituerende Forsamling har kunnet sige. Det norske Folk betragtede ikke dens Foretagende som noget ganske nyt og fremmed, men mere som en Restauration, som en *restitutio in integrum* af det gamle indre Forhold, af Oldets Folkefrihed. Dettes Minder var ikke uddøde; flere af dets Institutioner havde holdt sig i nogenlunde Virksomhed; ingen Demokratisme kunde komme paa Papiret uventet, som en uberegnet Benefice, eller med nogen Frygt for at blive

ilde forstaaet og brugt af Snorres, til personlig og borgerlig Uafhængighed vante, odelsbaarne, sindige Læsere. Denne for en demokratisk Forfatning saa svangre Bund i Folkets Hjerter var i store Strøg, selv ind i Oplandene, men især i Byerne, ikke bleven uden Paavirkning af Tidsalderens og navnlig den franske Revolutions Aand. Den var baade kjendt og følt. Enhver Forandring maatte desuden være et Folk velkommen, der havde lidt saameget og forud kjøbt Friheden saa dyrt som det norske. Selv de sløvere Gemytter, der kun har Følelse for materielle Grunde, var saaledes modtagelige for *res novæ.* Ikke saa faa af de mere oplyste havde med fuld Bevidsthed næret Tanker om at se saadant istandbragt allerede nogle Aar forud; og det vidtudstrakte „Selskab for Norges Vel" havde tilveiebragt en Enhed i politisk Tro, en Opinionsstyrke, som dannede et godt Rygstød for Rigsforsamlingen. Hvilken moralsk Sikkerhed denne Tilstand i Folkets Aand maatte give Rigsforsamlingens Foretagender er let at indse.

8. *Prinsregentens Nærværelse*, i det passende Forhold til Rigsforsamlingen, hvori han med megen Takt vidste i det hele at holde sig, gav ikke alene Rigsforsamlingen en politisk Holdning, men *bidrog ogsaa til at regulere og paaskynde dens Værk.* Hans Valg var som selvskrevet, fordi man behøvede det som Indsegl paa Konstitutionen, til Iværksættelse af dens første Grundsætning og Paragraf. En decideret Stilling maatte tages mod Sverige, hvis Fordringer blev mer og mere paatrængende; Kongens Nærværelse var nødvendig paa andre Steder i Riget; derfor kunde ikke Valget opsættes længe, og først maatte da Konstitutionen være færdig.

Denne af Nødvendigheden paabudne Hast lod sig gjerne, saa underligt det end synes, opføre som en 9de Forklaringsgrund over, hvorledes den norske Konstitution kunde blive saaledes som den blev. Man har idetmindste hørt nogen Vægt lagt paa denne tvungne Inspiration, der vistnok ogsaa betager endel unyttige Debatter Pusterummet. Men ligesaa vist, som at en friere og ædlere belivede den ærværdige Forsamling, er

det ogsaa, at Tidens Knaphed havde en saa betydelig Del i den Arbeidsomhed, den Simplicitet og afdelte Orden i Forhandlingerne, som paaskyndede disses Gang saa særdeles, at de Mangler, den har ladet overse, er taalelige for det øvrige istandbragtes Skyld. Rigsforsamlingen lignede i disse Henseender de napoleonske Soldater paa Overgangen over Alperne: de stærkeste spændte sig villig for Kanonerne, og alle de andre skjøv efter; ingen holdt sig tilbage; der var ingen Hvile, før Marengotordnerne var paa Høiden. Og det er nok den rette Maade, ikke for en Rems Skyld at stanse et saadant Tog, naar „det gaar."

Og Værket gik de gjæve Nordmænd fra Haanden saa godt, at ingen Nationalforsamling, ingen Kortes eller Junta har gjort det bedre. Men det bedste var dog, at de ikke blot rammede den konstitutionelle Theori saa nær dens Idealitet som hidtil nogensinde, men just denne Folkets aandige og gemytlige Bekvemhed til at modtage og øieblikkelig uden Forrykkelse at anvende den, som giver politiske Institutioner deres egentlige Garanti, en, der er stærkere end de saakaldte Europas Magters. Svenske Forfattere har ofte udtrykt dette med, at den norske Konstitution er som „skapad och gjutit" for det norske Folk. Og i *denne* Mening kunde Konstituenterne skilles ad med Pavels's Ord om Eidsvoldsværket:

„Det er fuldbragt! Med Haab om Mod
vi fremad se og smile."

Det sidste gjorde rigtignok ikke alle.

Andet Afsnit.

Foregaaende Ytringer af norskt Uafhængighedssind.

Hvor var du, gamle Norges Folk,
mens fire Sekler svunde?
(Sang i „Norske Brødres Klub“ 22. Mai 1814).

Dette er ogsaa et Spørgsmaal, som først maa klares, før de moralske og nationale Elementer, der affødte den norske Konstitution, kan stille sig i nogen Helhed for Øie. Denne har ogsaa nogle dybere historiske Rødder, som sænker sig i foregaaende Aarhundreder langt henunder Fædrenejorden. Men den vilde være et aldeles uforklarligt Fænomen, om et Friheds og Uafhængighedssind, der saa hurtigt fremtryllede den til Liv og Virken, selv var en ligesaa pludselig Fremvækst og kun at datere fra Kielertraktatens Publikation i Norge. Men Historien er ligesaa regelbunden som den fysiske Natur, dens Begivenheder er ikke isolerede, dens Epoker blot Konsekvensers Kulminationer. Ligesaavist som at Primlerne og Anemonerne, der gjennemvirker Grønsværstæppet, som det norske Foraar med saa overraskende Hurtighed udruller over de mosbrune Bakker, har under Sneen havt sine Rødder gjemte fra forrige Aar, og hverken er nedregnede fra Aprilskyerne eller saaede af de første Maistraaler, ligesaavist har enhver overraskende Begivenhed sine Rødder tilbage i Tiden under henfarne Slægters Grave.

Den norske Konstitutions Basis er Folkets fra Fædrene arvede Friheds- og Fædrenelandssind; den Luft, hvori den rækker sin Egekrone op, er en Nationalitet, hvis fornemste Eiendommelighed er en varm, nervøs Livlighed, hvori hverken

Svenske eller Danske kommer Nordmændene nær. Disse Egenskaber gjorde netop, saa modstridigt det end synes, det norske Folk saa loyalt og taalmodigt igjennem Afhængighedens Aarhundreder. Det havde formegen Følelse af at være et Kjernefolk af saa uforgjængelig Nationalitet som Trækkene i Landets Fysiognomi, besad formange Arveklenodier fra Frihedsoldet, formegen Selvfølelse, der gik til Indbildning om sig selv og stundom blev smigret, og Trykket, der laa over det hele, blev for lidet følt af den enkelte, til at Folkets Masse kunde tro, at der egentlig var nogen Fare paafærde for gamle Norges Ære og Selvstændighed. I fuldt Brug af et Nationalsprog inde i de dybe, ensomme Dale, hvor intet krænkede Fædrenes Sæder, delte ikke dette Folk af Odelsmænd de enkelte oplyste Patrioters Ængstelse og Uvilje over det stedse dybere synkende Tryk af det danske Despoti. Det frygtede i sin fysiske Selvfølelse ikke mere for denne Indtrængen af danske Embedsmænd, end en Bonde frygter for, at hans Hest skal synke, fordi nogle Myg har sat sig paa den; og det danske Skriftsprogs Indtrængen forekom det ikke farligere eller betydningsfuldere end lidt Søndenblæst i Mundingen af Dalen. Afsondret fra den blandede Befolkning i Byerne langs Kysten, betragtede det den som sig lidet vedkommende, og tænkte sig fremdeles i det gamle direkte, fortrolige Forhold til Unionskongen, som til de gamle Konger, der maatte beile til Kofternes Valg og Bevaagenhed. Det var for denne Idé, for Normannakonning, saadan som det tænkte sig ham, og for gamle Norge, Folket greb saa gjerne til Vaaben; Danmark var det ligesaa ligegyldigt, som dets og Alverdens Politik var det ubekjendt. At Landets Overskud gik til Danmark, vidste det enten ikke, eller bekymrede det kun lidet *), saalænge ingen ænsede dets Sølvkander og øvrige

*) Datids offentlige Kontrol var særdeles nærsynt. I 1814 erfor man først, og da inden Nationalforsamlingen, at der fra Zahlkassen i Kristiania blot for de to sydlige Stifters Vedkommende Aar om andet nedsendtes af Overskuddet 6—8 Tdr. Guld, og Stiftsamtsskriverne i Bergen og Trondhjem remitterede desforuden direkte. Disse Angivelser blev ogsaa benyttede imod den Anskuelse af Landets Impotens, Grev *Wedel* søgte at gjøre gjældende paa Rigsforsamlingen.

Tilbehør til dets originale Sæder. Det hedte jo, det gik i Kongens Kasse, og saa var alt vel ifølge hin Tro om hans egentlige Forhold til det, og ifølge den generøse Ødselhed, som er et Nationaltræk hos dette Bondefolk. Dette er den berømte norske Loyalitet, som holdt Foreningen med Danmark saa længe sammen. Den var brustet forlængst, havde denne Folkets Kjerne blot anet, at dets Troskab blev bedragen, og at Fædrelandet, langtfra at være i de bedste Hænder, blev forraadt under Judaskys — dette Fædreland, som det elskede fanatisk som Kong Harald sin døde Snefrid, og som ganske havde afpræget sin Natur i Folkets næsten sydlandsk livlige og dog nordisk dybe, malmgedigne, tungsindige Karakter.

Men hvor nær falder nu ikke denne Gamledages Loyalitet, som Nutiden kalder Pudeltroskab, og som heller ikke forekom Norges politiske Seere synderlig agtværdig, sammen med Friheds og Fædrelandssindet? Dettes største Feil og største Dyd var denne Nationalitetens Intensitet, denne Følelse af egen indre Styrke, som lod den norske Odelsmand, under Landets mest nedværdigede Tilstand, ryste sine brede Skuldre af Latter over enhver, som turde tvivle om, at gamle Norge var saa selvstændigt som nogensinde. Og i denne Vildfarelse laa dog den Sandhed, at det norske dog altid var reddet i Norge — en Fortjeneste, hvori Landets Beliggenhed ogsaa har Del. Denne Nationalitet betragtede Regjeringen, efter forgjæves at have søgt at trænge sine Fingre ind i dens Masse, omsider som en Kugle, man maatte lade ligge, hvor den rullede hen ved sin egen Tyngde. Den blev, hvor den ikke traadte frem hos Individer, der stod udenfor den egentlige Masse, hos Folket behandlet med samme Artighed som den enkelte Bonde, der, naar han havde noget at klage, uden videre tog sin Skræppe paa Nakken og vandrede den lille Vei ned til Kongen, „han Far,“ i Kjøbenhavn. Embeder var alt, hvad Regjeringen vovede at give de danske Adelsmænd; Odels- og Aasædes-Retten, som vistnok har bevaret adskilligt Jordegods fra at falde i disses Hænder, vovede den ikke at betage Folket, fast at det lykkedes

at indskrænke den noget ved hvert Attentat derpaa. Regjeringens Frygt for en almindelig Opstand i Norge røbede sig i dens Eftergivenhed for de partielle, hvor enkelte Distrikter enten reiste sig imod udsugende danske Lensherrer og deres Fogder eller imod selve Regjeringens Foretagender. Og af saadanne Opstande er den norske Almuhistorie ikke saa sjelden gjennemvævet, fra Telebøndernes Nederlag af paa de fremmede Bergfolk, Regjeringen under Kristian III sendte ind imellem dem, Trøndernes og Nedenæsingernes Reisninger imod sine Lensherrer under Frederik II, Urolighederne under Frederik III, navnlig Rasmus Mickelbustads Opstand i Bergens Stift og Romsdalen, hvor „Budstikken blev opskaaren" imod Udskrivningen og Embedsmændene, den Opsætsighed, Hannibal Sehested i sine Breve fra 1645 klager over, til Bergenhusingernes Oprør 1762 i Anledning af Ekstraskatten, og de saakaldte Lofthusiske Uroligheder i 1786, der strakte sig hele den gamle Agdeside over til dybt ind i Telemarken. De norske Matrosers og Garders Opstand i Kjøbenhavn mod Foretagender af den Struenseeske Regjering viser, at denne nationale Selvfølelse heller ikke frygtede for at gjøre sig gjældende der under Magtens Øine*). Dette Træk i Folkets Karakter var ogsaa erkjendt og respekteret af Regjeringen, som var glad ved, dog altid at finde det forenet med den gamle politiske Uskyldighed**). Men ogsaa denne kunde falde, efterat have smagt af

*) Ved Omtalen af Urolighederne Anledning af Ekstraskatten bør erindres Forordning af 5te Juli 1765, „hvorved al utilladelig Forsamling og Sammenkaldelse af Almuen i Norge paa det alvorligsteforbydes."
(Senere Anm. af Forf.)

**) Sogneprest, Prof. *Wilse*, siger i sin Karakteristik af den norske Almue: „Saadanne personelle Karakterer (med en ædel Stolthed af sit eget Individ) findes som oftest i den norske Bondestand." Og Nyerup i sine Efterretninger om Frederik III: „Hvad ellers angaar dette Decennium 1661—70, da frembyder de norske Tegnelser for bemeldte Aaringer en Gjenstand, som man sjelden sporer i de danske. Det er Uroligheder blandt Almuen. Grunden til denne Forskjellighed maa naturligvis tildels søges i den forskjellige Gemytsart hos den ene Nation fremfor hos den anden. Den danske Almue dengang var dorsk og døsig, af Herremændene samt Herremændenes Forpagtere og Forvaltere, Fogder og Ladefogder, Skytter og Hundedrenge saa mishandlet og forkuet, at den ikke turde kny. „Bønderne i Danmark, siger derfor Durell i Suhms

Kundskabens Træ paa Godt og Ondt. Og saadanne Frugter blev den allerede rakt i 1657 under den svenske Karl X Gustafs Angreb paa Rigerne i den svenske Feltmarskalk *Douglas'* Proklamation og i det saakaldte „Æsculapii fortrolige Brev til Normændene“ som det heder, oversat fra Norsk paa Svensk, uagtet det vel er rimeligere, at dette Flyveskrift, der, i sin Fremstilling af Norges Opofrelse af den danske Politik og af den Emancipation, som bødes det af Sverrig, ganske er et Pedant til Proklamationerne i 1808 og 14, fra først af er fra det svenske Kabinet. Denne naive Ubændighed var derfor ikke elsket med lige Oprigtighed af Regjeringen endog da, naar den bruste over for alene at skaffe denne Ære. Den blev betragtet som en Fos, der er udsat for regelløs Vækst, som man kun tør slippe varsomt paa sin egen Mølle, og som man maa takke Gud for, saalænge den holder sig inden Skranken. Hine Proklamationer, der manede Fædrenes Hæder frem, og virkelig var egnede til at aabne Almuens Øine, blev da bestridte i Kontraproklamationer fra Statholderskabet og ved idelig at kildre det, med saamegen Statskløgt engang vakte, Nationalhad til nye Seneknytninger. Men naar saa disse begyndte, og de stærke Arme kom i Bevægelse, blev den onde Samvittighed i Kjøbenhavn bange, og den norske Almue blev betragtet med Mistænkelighed

Saml. 2 B. sidder stille hen og ved hverken af værre eller bedre at sige.“ Derfor saa faa urolige Bevægelser blandt den danske Almue. Tænker man sig derimod de norske Odelsbønder — hvilken anden Menneskerace end en sjællandsk trællende Fæstebonde! Hine have Følelse af Frihed og Menneskeværd. Det er begribeligt, at disse saaledes organiserte Hoveder ikke sjelden kan have havt nogen Anledning til Misnøie og ytret Mistillid til den Del af de saakaldte konditionerte Medborgere, som de ansaa for uretfærdige Rovfugle og sande Plageaander.“ I det besynderlige gamle norske Klageskrift „*Den norske Sou*“ forekommer ogsaa følgende: „Udi Folket er [endnu] noget af den gamle Dyd, Manddom og Styrke, saa det skulde vel staa bi og stride for deres Herre og Fædreland, dersom det kunde dagligen se ham og fornemme hans Naade og Affektion imod dennem; og er det ikke aldeles forundrendes, at Almuen er noget uvillig til at forsvare sin Herre, som de enten sjelden eller aldrig faar at se.“ Det turde dog nok være, at denne Kongens og et Hofs Fraværelse ikke har været uden Indflydelse paa Almuens Uafhængighedsfølelse. Hvorledes dette Karaktertræk er erkjendt saaes nylig i den danske Kriminalist Prokurator Langes Arkiv, hvor han karakteriserer en Klient ved, at han ikke lignede sine Lige inden den danske Bondestand, men at han i Uafhængighedsfølelse og Mandighed havde mere tilfælles med den norske Odelsbonde.

og fik Utak i samme Forhold, som den havde været enthusiastisk i at forsvare Landet. Dette fremlyste klart af Biskop i Akershus Stift *Bartholomæus Deichmans* Forsvarsskrift for de norske*), tilskrevet K. Frederik IV i 1724, da Telebønderne, medens den største Del af Armeen var i Danmark, og det materielle Forsvarsvæsen var i den sletteste Tilstand, tvang sin Foged til at føre dem mod Fienden under Karl XII's Indfald, skjønt Krigsstyret allerede havde krævet af hver fuld Gaard i Riget den overordentlige Præstation af tre Soldater. Men hvilket „ei blev holdt raadeligt."

Biskop Deichman.

Disse partielle, upolitiske Opstande**) og Kraftytringer har paa Udviklingen af det senere Folkeliv i Norge dog kun Betydningen af, at de viser, at de kraftige Forfædres Hjerter aldrig var udslukte under Kofterne, at der altid levede en Kjerne af Energi inden den norske

*) „Med største Forundring, ja sensibleste Bekymring, har jeg ved min Nærværelse paa dette Sted (Kbhvn.) maattet erfare de ligesaa ugrundede som ubillige og uskjønsomme Tanker, som adskillige baade selv har fattet sig, og til andre vil udsprede om den norske Nations Beskaffenhed og Undersaatternes i Deres Majestæts Rige Norge allerunderdanigste Devotion, Zele og Troskab imod deres Souveræne, ligesom den ikke skulde være aldeles paalidelig og tilforladelig, ei heller man paa dem, som retsindige Patrioter og Undersaatter, kunde fidere, men dem mere som egennyttige, vankelmodige, ubestandige og altid misfornøiede kunde anse. Det har givet mig Anledning til at tage mig den allerunderd. Frihed, at forestille D. M. den Zele, Ide og rette Tanke, som alle redelige, retsindige og fornuftige Kongens Tjenere baade bør have og forsvare om de norske Undersaatters sande og tilforladelige Troskab mod deres Souveræne, om deres patriotiske Nidkjærheds *fermeté à toutes épreuves,* som de udi sidste Krig, fremfor alle Nationer i Verden, havde beteet." O. s. v. *i det deichmanske Forsvars-* eller rettere *Klageskrift.*

**) „*Quelques brouillons*" (Hs. M. Kong Karl Johans Brev af 3. April 1824 til H. K. H. Kronprins Oskar som Norges Vicekonge).

Almue, som forjettede det hele Folk, at Frihedens Krone baade kunde og engang vilde slaa ud af den gamle, vanrøgtede Stamme, ligesaavist som man aldrig skal opgive Haabet om disse afkvistede Asketrær, der synes at have arvet en Udødelighed af Ygdrasil. Disse Træk af Folkehistorien tilhører dog især Sagnet og Fremstillingen af Nationalkarakteren og staar i altfor løs Forbindelse med den almindelige Befrielses Historie til at der, uagtet de spredte sig videre om og nær indunder vore Tider, kan lægges mere Betydning deri, end i den norske Adels og Geistligheds Dødskampe imod Unionspolitiken i dennes første Tider. Var hine Træk for spredte Rodtrevler, strækker disse Rødder til den Emancipation, en retfærdig Fremtid fuldbyrdede, sig for langt hen under Olaf Engelbrektsons Kastelruiner, Herluf Hyttefads Steile og Knut Alfsons aabne Grav. De er ogsaa blevne afhuggede fra Stammen, man ikke kunde faa Bugt med, fra hint Folkeliv inden Almuen, der altid var og er Norges eiendommelige Styrke, skjønt denne — hvad der fremdeles er Spor af i nogle Ætter i Landets Indre — vistnok af de Adelsgrene, som under Forfølgelsen forenede sig med den, modtog en Impregnation af den Selvstændighedsaand, som havde bragt Ætternes Høvdinger paa Skafottet. Uden denne Nationalvunde, der blødede stærkt og blødede ganske ifølge samme Politik, som dikterede Stockholmsblodbadet, skulde Norge mere end blot sandsynligvis have været uafhængigt for Aarhundreder siden. Men om den norske Bondestand da var bleven hvad den blev til under sin ensomme Selvoverladtheds Opfostring, der i den har et bedre Resultat at opvise end selve den svenske, rigtbevægede Frihed, det er et Spørgsmaal.

Det er ogsaa for nærværende overflødigt. De Uafhængighedsytringer, som kan siges at vedkomme Befrielses- og Konstitutionsværket, maa i Aand og Princip være beslægtede med dette, og heller ikke for langt ude, som Almuernes enten egoistiske eller krigerske Kraftytringer, eller for langt henne, som Aristokratiets ulykkelige Anstrengelser. Det er omtrent 100 Aar tilbage vi kan forfølge disse Ytringer af norsk Friheds-

og Uafhængighedssind, som, engang affødte, siden aldrig døde. Stundom vel forsvindende med Individet, som nærte dem, viser de sig atter snart voksende som Nordlysene, indtil den store Seier, da ogsaa hin, i Følelsen af sin egen uantastelige Kjernestyrke rolige Almue fik Øinene op, og bifaldt med sit marvfulde Haandtag de mere oplyste Landsmænds Foretagender. I denne Klasse, Embeds- og Videnskabsmændenes, er dèt vi, som naturligt, ser de fleste Øine aabne sig for Fædrelandets Stilling. Allerede hint Biskop i Akershus og Konferensraad *Bartholomæus Deichmans Forsvarsskrift* maa i denne Henseende bemærkes, og derimellem, at han begrunder sin Troværdighed med, at han var dansk født. Men han forsvarer især Almuen, som intet Forsvar behøvede, denne stærke, blinde, uskyldige Hødur, som ikke kjendte sin egen Kraft, mens der virkelig paa samme Tid fandt en Utilfredshed Sted inden Embedsklasserne, som mere kunde fortjene Regjeringens Frygt, om de havde været mindre afsondrede fra Folkets Masse, end de var, og, ifølge dennes prædominerende Afsluttethed i sig selv, altid har været. Saa gjennemstukken som Embedsklassen var med Regjeringens danske Kreaturer, maatte Misnøiet vistnok kun være spredt; den paafaldende Avind, som fulgte norsk Fortjeneste, ja som ikke engang undlod at aande over *Peter Wessels* nye adelige „Tordenskjold", irriterede vel kun Individer især; men desmere udbredt virkede Misgrebene ved Regjeringseksperimentet med en ny Matrikel efter dansk Tilsnit og Coup'et med Kirkernes Salg*). Dette var idetmindste ganske egnet til at give Almuerne med eller uden Geistlighedens Hjælp Materie til Eftertanke, og siden den Tid sad der ogsaa en Torn i mangen Bondes og Prestemands

*) I begge disse Foretagender havde *Deichman* en Hovedandel. Det heder i hans haandskrevne Levnetsbeskrivelse: „Nu blev udspredt, at Matrikulen vilde gjøre Nationen misfornøiet, nu fremkom Assessor *Rysel* med mange Angivelser over store Embedsmænd og om forestaaende Revolter etc., især om den norske Statholder *Wibe*, om Biskop *Deichman* og mange flere, og han forestillede den norske Nation som upaalidelig. Dette var Aarsag til den Apologi, som Deichman skrev for den norske Nation." At den ogsaa var en medvirkende til hans Fald ved Kristian VI.s Tronbestigelse, især forsaavidt den ogsaa djærvt paaankede Norges Forsømmelse d. e. det uforandrede Regjeringssystem, er ogsaa rimeligt.

Hjerte. Men ogsaa her var Regelen gjennemført: „*divide & impera!*“ Interesserne var delte; Kjøberne og al deres Slægt, saalangt Ledene kunde øines og anticiperes, var naturlige Understøttere af dette følelige Ran fra Folket eller ialfald fra Staten; det gik som i Frankrige ved de Emigreredes Godsers Salg og Restitution, og Massen af Proletarier, som er ligegyldig for alt uden for Priserne paa Korn og Salt, fandt alt i sin Orden. Odelsfolket, i hvis Hjertekamre en Royalisme som Vendèens, og en Uafhængighedsfølelse som Schweitsernes, boede fredelig ved Siden af hinanden, ræsonnerede sig til, at det dog var Staten Norge, *alma mater*, som tog Kirkerne, ligesom senere Almenningerne fra Almuerne*) og fra Geistligheden Prestebordgodset, siden det dog var Kongen, dens ideale Personifikation, som gjorde det. Og saa var alt i sin Orden ogsaa for dem.

Med Hensyn til Forfatterens Personlighed har det deichmanske Forsvarsskrift ligesaa liden Betydning for vor Sag som den afsatte Amtmand *P. Juels* Projekt et Aarstid iforveien, at spille først Grønland og de øvrige norske Tilliggelser og derpaa det nordlige Norge i Hænderne paa Czaren af Rusland eller hans Frænde Hertugen af Holstein, der siden som præsumtiv Konge i Sverige skulde forene begge. *Deichman* var et Stykke af en Mazarin, som saa og elskede Norge med dansk Øie og Hjerte, og havde egoistiske Grunde til sin retfærdige Apologi! *Juel*, hadende den Konge, som Deichman stod og faldt med, henreves i sine Planer af saaret Egenkjærlighed til Skafottet**). Dog baserede han dem for sine to svenske, i russisk og holsteinsk Tjeneste staaende, Medkonspiranter ogsaa paa sin og andre Nordmænds Misnøie med Fædrelandets Tilstand og Stilling; og ligesom de deichmanske Papirer godtgjør, at der var Grund nok til saadan Stemning, saa fremlyser det af de juelske, at den

*) Allerede foreslaaet af *Deichman*.

**) I et Memorial til *Fred. IV* bruger *Juel* denne Ytring: „Lad mig ikke søge mit Brød udi et fremmed Land, hvor det for mere end $1^1/_2$ Aar har staaet mig rede. Tiderne er omskiftelige, og en Flue kan undertiden inkommodere.“ Med dette fremmede Land mener *Juel* Sverige efter et temmelig løst Forslag fra en krigsfangen svensk Baron, at gaa i dette Lands Tjeneste. J. maa allerede da have ytret sig utilfreds.

ogsaa fandt Sted. Der var da ogsaa under Tommeskruerne og de spanske Støvler Spørgsmaal nok efter disse norske „Malkontenter“; og endelig under en skjærpet Tortur, man var grusom nok til at lade *Juel* undergaa samme Dag, Dommen (Haandsafhuggelse og Steile) var forkyndt, pinte man ud, at Justitiarius i Overhofretten *Hans Blixencrone* i 1718, med de Ord: „jeg er en gammel Mand, De en ung og af stor Forstand; nu er der Tid og Leilighed til at tjene Fædrelandet,“ havde villet antyde Bearbeidelsen til en Overgang til Sverige — at Kongen maatte tage sig i Agt for fødte Nordmænd og fremfor alt ikke give dem Magistraturer i de norske Stæder. Navnlig angav Synderen, foruden en trondhjemsk Student *Kjelstrup*, som undkom og sandsynligvis da til Rusland, Justitsraad *Abraham Dreyer* og Præsident *Hans Collin* i Trondhjem som Personer, om hvem han vel intet specielt vidste, men som dog „ingen gode Patrioter var af Danmark og havde et stort Svogerskab.“ Forresten var det blot „en Indbildning om Norges Misfornøielse, som næsten alle Svensker, der er af nogen Stand, gjør sig*)“. „Als hiernächst — slutter det pinlige Forhørs Exekutorer — *Inqvisitus* sich wegen der ausgestandenen Schmerzen *excusirte*, dass er sich anitzo zur Stunde nicht alles erinneren könnte, und worauf er zu leben und zu sterben gedachte etc., so ist dieser Inqvisitions-*Actus* hiemit geschlossen worden.“

Ogsaa i det i 1739 oprettede saakaldte „*sorte Kompagnies**)* Tendens, at benytte Landets Naturrigdomme ved Anlæg af Fabriker o. s. v., fremskinner nogle Glimt af den Aand, vi søger, men sparsomt som Guldkornene i de eidsvoldske Miner. Disse Foretagender viser dog en patriotisk Omtanke, som ikke kan have været uden de vemodige Drømme om hvad Fædrelandet maatte lide og kunde blive til, som foregaar og siden klarnede saameget før den almindelige Opvaagnen. Men i de fremmede Entreprenørers og i Regjeringens Deltagelse var der neppe mere

*) Allerede i de Gørtziske Underhandlinger paa Aalandsøerne omhandledes, at Sverige, uhindret af Rusland, skulde erobre Norge.

**) Fordi det gav sig af med Tjærebrænding, Begkogning o. a. sodede Bestillinger.

Hjerte end i de engelske eller spanske Spekulationer paa Kolonierne. Alligevel udviklede disse Forsøg, hvis største Kapital var den Eftertanke og Interesse for noget større, end det blot private, og den Dristighed i Spekulationer, som de vakte, en Slags Almenaand og Begreber om, hvormeget der vindes ved Kræfternes og Viljernes Forening. Og af denne udgik igjen de flere *Landhusholdningsselskaber,* som dannede sig i anden Halvdel af det forrige Aarhundrede efter Danmarks og maaske ogsaa ligesaameget Sveriges Eksempler, og som, med al sin Materialisme, dog lod Øinene af og til streife udenfor Rødningerne ind paa Nationalærens og Frihedens saa øde Fædrenemarker, hvorover Tidsalderens Oplysning allerede dagede. De var Ventiler, hvorigjennem den beklemte Patriotisme gav sig Luft.

Denne Materialitet er netop Broen, som fører over til de Tidsstrøg, som er gjennemvævede af Træk af den samme, høiere bevidste Patriotisme, hvis Storværk disse Blade skulde skildre. Og idet den i sin første Vaagnen først og fremst famlende greb efter aandige Goder, vandt den et Krav paa politiske, som det var mer end ædelmodigt at tilkjøbe sig ved yderligere Opofrelser, og som hører til dem Himlen optegner, fordi de er nødvendige. Omvendt maatte Oplysning, dens Kilde inden Landets Omraade, og politisk Frihed afføde hinanden, i hvem af dem der først kom i Folkets Magt. Og da Folkets Masse var tilfreds med sin eiendommelige Frihed, og de videnskabelig lærte var de eneste aktive Borgere, men isolerede og overladte til eget Valg i hvad Retning deres bedre Sans skulde virke for Fædrelandet, var det rimeligt, at friere Adgang til Oplysning blev stillet øverst imellem de almene Krav. Staden *Leyden* havde, som bekjendt, Valget imellem Skattefrihed og en Høiskole og valgte denne sig til Ære og Amindelse; Norge havde vel intet tilbudt, men kun et selvkaaret Valg; men det havde et Krav og mange Lidelser at begrunde det med; det havde mange Krav og valgte det, som gjorde det mest Ære. I et halvt Aarhundrede krævede det intet andet end en Høiskole og søgte at kjøbe denne Retfærdighed med eksempelløs Opofrelse af sin Velfærd, indtil

Negtelsen var nærved at afføde den samme Emancipation, som engang maatte være bleven Følgen af dens Indrømmelse. Det maa være klart og er indrømmet selv af en talentfuld Forsvarer af en, under billigere Forhold, fortsat Forening*), at en kraftfuld Nation, som den norske, der, med sit langt ringere Folketal, havde paa lidt nær en ligesaa talrig Armé og ligesaa stærk en Handelsflaade som Danmark med Hertugdømmerne, kun behøvede Berørelsen af Oplysningens Prometheusild for at komme til fuld Bevidsthed af sin egen Kraft og Ret.

Peter Frederik Suhm.

Allerede af en Supplik fra Studenterne til *Frederik III* efter Krigen med Sverige fremlyser Savnet af et norsk Universitet af en Artikel, hvori „de norske Studenter, eftersom Norge beviser lige Lydighed mod Danmark, og Danske udi Norge forfremmes endog til de høieste Bestillinger, begjære, at af deres Nation maatte herefter nogle visse Professores konstitueres, som dem især herefter kan patrocinere og i Nød undsætte, ikke paatvivlende, at, naar dem hertil gives

*) Etatsraad, Digteren *Pram*. I sit Manuskript: „Kan og bør Norge, skilt fra Danmark, danne sig til en særskilt Stat?“ hvori han forsvarer Muligheden heraf, men, *in subsidium*, en Fortsættelse af den danske Forening fremfor en med Sverige, angiver han Forholdet ved dens Brud saaledes:

Norge. Befolk. (1801): 882,849. *Armé*: 34,858. *Skibe* (1805): 1,239 med 71,456 Læsters Drægtighed og 10,241 Mand.

Danmark. og *Hertugd. Befolk.*: 1,530,195. *Armé*: 39,776. *Skibe*: 1,290, med 64,311 Læster og 9,426 Mand.

Sperance, de jo sig herefter gjøre dygtige." Men først et Aarhundrede efter fremsættes Ideen om et norsk Universitet af Historikeren, Kammerherre *Peter Frederik Suhm*, født dansk, men gift til Trondhjem, i „Trondhjemske Samlinger af *Philaletho* (Suhm) B. 1. 1761." I en Afhandling „om Videnskaber" siger han: „Det er klart af alt det hidindtil sagte, at intet Land i Europa er i slettere Omstændigheder i Henseende til Videnskabers Fremvækst og Udbredelse end vort, da vi ei engang have et Universitet." Og siden, omendskjønt der intet blev skrevet udtrykkeligt derom i de følgende ti Aar før Trykkefrihedsperioden, holdt Ideen sig som Ilden i sin Aske. Udbredt i Landet, næredes den især i Skjødet af det af *P. F. Suhm* og Nordmændene, Historikeren *Gerhard Schøning* og Biskop *Johan Ernst Gunnerus* stiftede „*Trondhjemske Selskab,*" som 1767 blev ophøiet til det *kgl. norske Videnskabers Selskab*, og fortjener at bemærkes imellem de norske Emancipationsfænomener ved den Uafhængighed, det forskaffede den indenlandske literære Virksomhed, hvis Frembringelser det opbevarede i sine Skrifter. Det første Bind deraf udkom allerede 1760.

Gerhard Schøning.

Ved *Struenses* Ophævelse af Censuren, den saakaldte Trykkefrihedsperiode, frembrød Ideen pludselig i Publikum i Lagmand *Ove Gjerlev Meyers* „En Normands Undersøgelse, hvorvidt de Aarsager kan gjælde, der anføres som Hindringer for et norskt Akademies Oprettelse. Kbhvn 1771," hvoraf man kan se, at

Spørgsmaalet imidlertid levende har sysselsat Publikum og Regjeringen. Diskussionen blev nu Skriftveksel, og Universitetssagen udgjør Hovedmassen i den egne Literatur af norske Klageskrifter, som begyndte at danne sig. Imellem dem fra Trykkefrihedens Hvedebrødsaar kan nævnes Presten *Graves* „en norsk Hyrdes Indtagelse i et Bjerg," hvori med djerv Patriotisme skildres, hvad Norge kunde blive til, en „Normands Besvarelse paa nogle nyere Indvendinger imod et Akademies Oprettelse" (nemlig *Jakob Badens* og *Philodani ɔ: Ove Høegh Guldbergs*), *Suhms* Afhandling „om Oekonomien, særdeles Norges, med et Tillæg om et Akademie i Norge," *Philonorvagi*, (Amtmand *Even Hammers*) velmente Tanker *Philodano Norvagi* (*Gustaf Strømboe's* paa Kjørbo) oprigtige Tanker. Kristiania 1771" o. fl.

Johan Ernst Gunnerus.

Nedkaldt om Høsten samme Aar ifølge *Struensees* Kabinetsordre, forat afgive Betænkning om en Reorganisation af det høiere Undervisningsvæsen, og navnlig af Universitetet i Kjøbenhavn, fandt *Gunnerus* sig ogsaa, ifølge det Punkt i Kommissoriet: „om ikke Sorøes Akademies Midler kunde, endog efter *Holbergs* præsumerede Ønske, anvendes til et Universitet i Norge?" og efter udtrykkelige Opfordringer fra Nationen, beføiet til ogsaa at fremsætte en Plan til Oprettelsen deraf „wie — siger han — ich mit allen Norwegern herzlich und innbrünstig wünsche und hoffe."

„Gjæringen i Lærefaget (skriver *Tauber*) har neppe nogensinde i en kortere Tid været stærkere, end da *Gunnerus* efter

en Geheimekabinetsordre var draget herned fra Norge for at sætte Undervisningsvæsenet paa en bedre Fod. Det var ikke Naturens skjulte Virksomhed i dens hemmeligste Værksted og forborgneste Løngange, men *en til lys Lue fremdrudt og længe dulgt Varme af Patriotisme hos den norske Nation især, der saa ud til at vorde en fortærende Ildebrand. Hele Pakker Breve indløb fra alle Kanter i Norge hver Postdag til Gunnerus, Norges Skytsengel,* med Anmodninger om at skaffe Norge et Universitet, og Anvisninger til et Fond. Det skulde være et besynderligt Uheld, om denne af fuldt Bryst af *Gunnerus* forfattede Plan til et norsk Akademies Oprettelse ingensteds skulde findes i offentlige og private Gjemmer." Denne Ytring af *Tauber*, siger *Nyerup* i sin Skildring af Tilstanden i Danmark og Norge o. s. v. 3 B. 2 D., sigter til det underlige Mørke, som hvilede over denne Sag i Aarene 1793—95, da et norsk Universitet igjen var Dagens Orden. Saa ubekjendt var *Gunnerus's* Plan, at da *Dr. Møller* i Porsgrund lod et Ord falde om dens Tilværelse, ytrede selv en *Baden* i Universitetsjournalen sin Forundring over denne Nyhed. Afskrift deraf eiede dog Biskop *Irgens* i Bergen. Den af *Gunnerus* gjennemtrukne og beseglede Original gjemmes i det danske Kancellis Arkiv, med Opskrift: „Allerunterthänigster Vorschlag und Plan zur Errichtung einer Universität in Norwegen," og bestaar af 9 Paragrafer. Deri besvarer han ogsaa den Indvending, at *„Politiken kræver*, at de norske Studenter besøge det kjøbenhavnske Universitet," og foreslaar Kristianssand som det bekvemmeste Sted. Men med *Struensee* faldt Sagen Maanedsdag efter Planens Indleverelse. I

Dr. Møller.

„Norske Intelligentssedler“ for 1772, Nr. 37, findes nogle Udbrud af norsk Patriotisme, underskrevne *v. Westen*, og spørges deriblandt andet: „hvor blev af den *norske Bank?*“ Dette var ogsaa et Folkeønske, der gav sig Luft gjennem flere Nr. af samme Blad, hvori heller ikke Universitetet blev forglemt. I Nr. 50 staar halvanden Side aaben, hvor da sandsynligvis noget altfor patriotisk er bleven strøget. Og i Nr. 51 findes „efter Stiftets — Stiftamtmandens — Ordre“ indført en Bekjendtgjørelse om, at Kongen (ɔ: Guldberg, Enkedronningen & Comp.) „med yderste Mishag og Foragt har erfaret de for de brave norske Undersaatters Troskab fornærmelige Rygter, som visse fremmede imod Staten og dem ildesindede have indført i udenlandske Aviser og ellers paa mange andre Maader søgt at udsprede.“ Paa nær nogle Henpegninger af *Wilse* i 1777 og af en *Thorstensen* i 1786 indtræder dog nu en Taushed ligetil 1788, som dels lader sig forklare af den fra aandige Savn distraherende Tilfredshed, som Handelens Blomstring under de mange Fredsaar udbredte, og af Aanden i det Guldbergske Ministerium. Det var ikke at komme til Philodanus med saadanne Planer. Han, som vilde drive Norges Danisering indtil at Navnet „Norsk“ skulde forsvinde, kunde ikke anvise et Forslag, der var saa farligt for hans Amalgamationsplaner som det om et norsk Universitet, nogen anden Plads end bagerst i Rækken af denne projektrige Tids mangfoldige, der bar Præget af en vaagnende norsk Uafhængighedsaand.

Johan Nordahl Brun.

Og *Nordahl Bruns* Sang

„For Norge Kjæmpers Fødeland,“

havde allerede tonet; og i Linjerne:

„Saa *vaagne vi* vel op engang,
og *bryde Lænker*, Baand og Tvang“
— —
„Hver ærlig Norsk, som *Lænker brød*,
skal evig hædret være.
Den vrede Livvagts Vaabenbrag
forklarte trolig *Norges Sag*.“
Hver ærlig Norsk o. s. v.“

. . i disse Linjer var der en Efterklang, som sitrede Nordmændene gjennem Hjerterne og den danske Regjering gjennem Samvittigheden. Denne Sang, en Profeti om Befrielsen i 1814, en norsk Marseillaise, besprængt med Vin, om ikke med Blod, skreven af en norsk Student for sine Landsmænd ved Kjøbenhavns Universitet, slog an hos enhver Nordmand, og dette kaster et mærkeligt Lys ind i deres hemmeligste og sande Tanker og Følelser. Den er som et Fakkelglimt, der pludselig viser Hvælvingen opfyldt med formummede, bevæbnede Mænd. Det var ikke Nordahl Brun, men det inderste af Norges Hjerte, som talte. Og det blev forstaaet af begge Parter. Forfatteren siges ogsaa kun ved en hurtig Retirade hjem at have undgaaet Kastellet. Men til at føre saa voksne Ord i Munden kan den Aand, som udtalte dem med saadan Enthusiasme, ikke være født i samme Stund, som de blev til. Vi støder paa en fuldmoden Opinion af uvis Undfangelsesdato, en Opposition, rigere paa Følelser end paa Tanker; ja den havde vel, uagtet sine Ord, kun én ret klar, og den var: et Universitet i Norge. At Brun i sin Ungdoms Fyrighed har tænkt noget mere og langtfra staaet alene deri, antyder vel hans Ord, men bekræftes ikke af hans senere Liv, der er fuldt af Sangofre til det bestaaende. Han blev populær, fordi hans simple Muse altid besang hin Folkets Masses eiendommelige Uafhængighed, denne „Tryghed

paa Fjeldene," som det selv følte var uantastelig, og som gjorde det saa selvtilfreds, naar Tiderne blot ikke var for økonomisk slette, og forøvrigt saa ligegyldigt ved deres politiske Gang.

„Klippens Top, som Granen bær,
muntre Sjæles Fristad er.
Verdens Tummel nedenfor
til min skyhøie Bolig ei naar."
— —
„Fra min lave, rolige Dal
ser jeg mange mægtiges Fald,
sidder paa min Tue tryg,
og udtømmer en Glædskabs Pokal."

Denne *Bruns* Sang:

„Bor jeg paa det høie Fjeld"

er endnu Nordmændenes kjæreste Nationalsang. Den gjengiver ganske dem selv og anslaar Hovedstrengene i deres Hjerter (derimellem den jovialske Selvtilfredshed ikke at forglemme). Saalidet er de forandrede, og Sangen vil ikke tabe sin Popularitet, før Folket omskifter sin Levemaade, og den gjengiver ogsaa især *sin* Tid, Kronprins *Frederiks* og *Bernstorff*-Regjeringens Fredsaar, en Tid, der vel, med en Draabe i „Glædskabspokalerne" af Reminiscens fra mindre lystige Dage, sang:

„Vi drak Norges Hæder og Held,
sang om Dal, om Strand og om Fjeld;"

men hvori dog „alting blomstred for enhver," saa selve Ønsket om Universitetet ikke viste sig. Men det stod der i denne almindelige Blomstring som en af disse Datidens Haugestatyer tilgroet af et Buskads, men som nok ved Løvfaldstid vilde træde frem som med en Sjæls Blegnen under sin Hvidhed, alvorlig, med Fingeren pegende eller paa Munden. Dette skede 1788. Den af Topografien og Økonomien fortjente Prest, *Dr. Strøm*, tilskrev Kronprins *Frederik* før hans Afreise til Norge samme Aar og udgav „En Nordmands Fordring til sine Lands-

mænd, ved Anledning af Rothes Danmarks og Norges Fordringer til hinanden, Kristiania 1788," medens „Folkets Røst til Kronprinsen ved hans Ankomst til Norge," udkom fra *Karl Manderfeldt* *). *Dr. Strøm* fremsatte Sagen mundtlig for Kronprinsen, ved hvilken Leilighed hans Broder, Borgermester i Kristiania og Drammen, ogsaa overleverede et eget Skrift derom, og i det Kgl. Norske Videnskabers Selskab fik Prinsen af dets Vicepræses, Stiftsprovst *Dr. Hagerup*, endnu engang høre den med Varme lagt sig paa Hjerte. Det manglede heller ikke paa Løfter; men derved blev det ogsaa. Kun i det danske Maanedsskrift Minerva vedblev Hjertesaaret af og til at flyde.

Dr. Strøm.

Men endnu en Episode trænger sig foran Optagelsen af Universitetssagen. Gustav IIIs fortrolige, den bekjendte svenske General *Gustav Mauritz Armfelt* beretter i sin Selvbiografi**): „Ved denne Tid (Vinteren 1790) var der i Norge en besynderlig Gjæring. Flere betydende Personer tænkte paa Midler til at befri sig fra det danske Aag, og Hs. Majestæt havde faaet flere Anledninger til at nytte sig dette tilgode. Kongen sendte mig under forskjellige Paaskud til Wermeland, og jeg saa paa Grænsen i største Hemmelighed nogle af de betydeligste Hovedmænd; men da jeg fandt, først, at den franske Revolution havde motiveret

*) En svensk diplomatisk Eventyrer, som opholdt sig i Kristiania og stod paa en fortrolig Fod med Kammerherre *Bernt Anker*.

**) *Handlingar rørande Sveriges Historia. B. II.*

deres Lyst til at befri sig fra Undertrykkelsen, og dernæst, at de ikke ønskede at se *Norges* Provinser forenede med *Sveriges* efter samme Grund og Regjeringsform, saa trak jeg mig tilbage fra disse Underhandlinger, ytrende at min Monark, hvor misnøid han end var med det danske Hof, ikke kunde for Tiden give dem nogen Hjælp formedelst Krigen med Rusland. Vi adskiltes med ulige Meninger om Gjenstanden for Underhandlingerne, men dog med Overenskomst om at vedligeholde visse Forbindelser os imellem, der ogsaa vedvarede over et eller halvandet Aars Tid, indtil sal. Kongen helt og holdent afslog at deltage i noget Foretagende, som var stridende mod Konger og deres Magt, i hvor fordelagtige de end yntes at være i alle politiske Henseender."

Bernt Anker.

Her støder vi i den fornemste af disse formummede Figurer i de øde og mørke Grænseskove sandsynligvis paa *Bernt Anker*, Norges største Kjøbmand, ophøiet i Adelstanden og til Kammerherre, en Nobile, hvis Aand og Dannelse havde meget af hin Tids Pailletters Glimmer, ligesom dennes saa brugelige Filegransarbeider ikke var finere og mere indviklede end hans intrigante Karakter. Denne var dog for lidet overordnet til, at ikke de Frænder og Venner, som grupperede sig om ham og hans Bord, skulde give ham den største politiske Betydenhed. Denne Mand og hans nærmeste nærede, gjennemtrængte af Tidens Aand, Tanken om en vidtstraktere Emancipation end Indrømmelsen af et Universitet. Allerede i 1772 skal han i denne Hensigt have havt *) Forbindelser med *Gustav III*;

*) Føromtalte *Manderfeldt* skal have været en af Gustafs fortrolige og Agenter for hans Planer paa Norge, før han blev nødt til at emigrere til Norge. Omtrent

men om Foretagenderne end ikke var strandede paa Vanskeligheder ved Betingelserne for Norges Vedkommende, maatte de ganske vist have gjort det paa Nationalhadet og Almuens øvrige Tænkesæt. Sin Interesse for Universitetssagen lagde han først for Dagen i et Brev af 25de Mai 1793 til Professor *Wilse*, som under 20de Marts s. A. havde udsendt en offentlig „Indbydelse til norske Medborgere og Landsmænd“ til *et Møde 4de Juni i Kristiania*, forat komme overens om en Ansøgning til Kongen om et Akademi i Norge, og dernæst ved i Vinteren 1896 og 97 at holde offentlige Forelæsninger over Naturlæren, i Forbindelse med Filosofen *Dr. Treschow*, og *Dr. med. Møller*, der valgte Filosofien og Mineralogien. Saaledes søgte man en Slags Erstatning for Mangelen af et Universitet, da man mærkede, at denne skulde blive varig, uagtet al den Sensation, alle de Skrifter — derimellem af Assessor *Enevold Falsen* og Sekretær *Kristen Pram* — og navnlig alle de Prisskrifter, som det af *Wilse* sammenkaldte Møde fremkaldte. Til

Dr. Treschow.

1787 beskikkede Gustaf III en svensk Generalkonsul i Norge, *Martinau*, som tog Bopæl i Kristiania, en Post, som hverken før havde eksisteret, eller efter hans Død i 179., blev besat, og vel heller ikke just for Handelens Skyld var nødvendig. *B. Ankers* Karakter, hvis Hovedbestanddel var Forfængelighed, lærer man bedst af hans Biografi i *Nyerups* og *Lahdes* Samling af Biografier, naar man ved, at dette anonyme Stykke er en Autobiografi. Hvorledes han var anseet i Danmark sees af det norske Tidsskrift Hermoder 1795 i en Replik til den danske „Folkeven“, der havde ridikuleret, at der i Kristiania gaves Folk „som efterpjatte K.herre *B. Anker*, kysse med Ærbødighed den galliske Kokarde og heiser en Visk op som et norskt Frihedsflag.“

dette mærkelige Møde samledes nogle og 40, mest Videnskabsmænd. Forhandlingerne aabnedes med en Tale af *Wilse,* som dernæst meddelte en Mængde skriftlige Betænkninger, hvoraf de fleste indeholdt Tilbud om Bidrag, og forelæste en Plan til et norskt Universitet, hvilken siden, tilligemed Talen, udkom i Kjøbenhavn. I en Tale foreslog Byfoged *J. Wulfsberg* Byen Tønsberg, der havde gjort anselige Tilbud, til Universitetets Sæde; og Mødet endtes med Nedsættelsen af en Komité, bestaaende af *B. Anker, Wilse,* Justitiarius i Overhofretten *J. R. Bull,* Generalauditør *O. C. Wessel, Dr. med. J. Møller* og Konrektor *Rosted,* der skulde overveie det vanskelige „Hvorledes“? meddele de øvrige Stifter Beslutningerne, indhente Betænkninger og indbyde dem til Deltagelse ved Filialkomitéer. *Wilses* kjække Foretagende vakte *Baden* til Kamp dernedefra, og han glemte ikke at lade den danskfødte, men norskblevne, Patriot høre, at han havde Nordmanden *Treschow* paa sin Side. At Vennerne af Sagen dog ogsaa havde tænkt, viste sig imidlertid af, at 8 af de 14 Afhandlinger, som indkom paa Prisopfordringen fra Komitéen, blev erkjendte værdige til at trykkes paa dens Bekostning. *Prams* blev tilkjendt Prisen og trykt i Kristiania 1795, Udlændingen *v. Eggers's* Accessit, hvorpaa Komitéen i 1795 indleverede en „Supplik om Realisationen af et norskt Universitet,“ der kun affødte en Resolution om at *examen artium* kunde absolveres ved Skolerne i Norge. Dette slette Udfald berigede da paany den norske Klage-

Enevold Falsen.

literatur med nye Nummere, hvorefter den, under Indflydelsen af hine den materielle Rørelse begunstigende Tidsomstændigheder, og efter Trykkefrihedens Indskrænkning 1799, ogsaa i Universitetssagen forstummede. *Wilse* følte med Fortrydelse, at han havde været for sangvinsk, da han i 1797 i det i Kristiania udkommende patriotiske Tidsskrift *Hermoder* *), ytrede: „mig forekommer, som jeg allerede ser Nordmænd og andre dannede i Norge selv at være vore høieste foresatte i alle Stænder. Alt dette er dog kuns i Haabet, og om ikke i Haabet, saa dog i Ønsket. Men hvilket Haab! Synger den endnu lænkebundne Slave i sine Baand, naar han faar høre, de om nogle Aar skulle løsnes, hvormeget mere maa vi skjønne paa det Haab, som med Forsmag af det forventede allerede giver noget at nyde?“ Han søgte at trøste sig ved

J. R. Bull.

*) I 4. B. 1797 ser man Stemningen af følgende ultraiske Ytring: „Overalt er den sande Nordmands Stolthed og som enhver Nordmand ved at indblæse sin Søn, at undvære mandelig alt det fra Kjøbenhavn, som kan faaes i Norge, om dette end ikke var fuldt saa godt.“ Og i 1798:

„Lad Dana være stor og rig;
det ikke skal fortryde mig!
Lad hendes Sønner sige
Gud ved
hvad smukt om Danerige,
jeg bliver aldrig vred.
Og hvis de harmes over mig,
Stolt-Norge! naar jeg priser dig,
saa vil jeg, paa min Ære
og Tro,
ei ænse dem, men være
lige norsk og fro
— Nei, blide Moder Norge, nei!
Mig deres Haan ei skræmmer.“ o. s. v.

i 1798 at fremsætte en Plan til et søndenfjeldsk Selskab til Kunsternes Opmuntring, og revsede „den nationale Døsighed“ i en Tale „i Anledning af Frem- og Tilbagegangen i den norske Akademi-Sag,“ i en Forsamling af patriotiske Venner. Men denne Døsighed var kun hin Distraktion af de materiellere Interesser, som Tiden medførte. Sagen var ført med Udholdenhed fra Nordmændenes Side, og ligesaameget til Ære for deres Hjerte som for deres Hoved. Thi baade subskriberede de paa samme Tid, de blev overtydede om, at de aldrig med Regjeringens gode Vilje vilde erholde et Universitet, med runde Hænder til Kristiansborgs og til det ligeledes brandlidte Kjøbenhavns Gjenopbyggelse, og de var altid villige til at fundere det uden Udgift for Staten. *Bernt Anker* tilbød saaledes at kjøbe det Suhmske Bibliothek til Universitetet. De glemte heller aldrig Sagen, og under langt fattigere Omstændigheder end i de Aar, hvor vi nu forlader den, tilveiebragte de beredvilligen og havde en rig Fundation færdig til det Øieblik, da Ængstelsen for Adskillelsen aftvang Indrømmelsen. Indtil da stod, som *Wilse* sagde, „dette *Non-Ens* (Universitetet) indgravet med uudslettelige, sørgelige Karakterer i alle Nordmænds Hjerter, som en vis forventet, udebleven, kjær Ven.“

J. Rosted.

Et andet Folkeønske, som ytrede sig jevnsides med det om et Universitet, var det om en egen *Bank;* ligesaa om en *Høiesteret* inden Landet. De fik begge Maal og Mæle under Trykkefriheden. I sin „Grundtegning af den fornuftige norske

Patriotisme, Bergen, 1787" udvikler Sorenskriver *Hans Arentz* dennes Krav paa en Høiesteret, idet Overhofretten *) kun er „en Skygge" af en saadan, og, foruden paa et Universitet paa Filialbanker og paa at det kongsbergske Sølv skulde sættes i Cirkulation inden Landet. *B. Anker* skrev i Hermoder 1796 om Nødvendigheden af en Bank i Kristiania; men dette, som de andre Folkeønsker, gik uopfyldt i Arv til det følgende Aarhundrede.

Imellem Ytringer af norskt Uafhængighedssind kan ogsaa anføres de flere Protester imod at Norge, ifølge *Kristian IIIs* Haandfæstning af 1536, skulde ansees som en Provins af Danmark. Bemeldte *Arentz* siger, at „den norske Patriotisme anser dette store og maaske ligesaa betænkelige som forunderlige Skridt imod Riget Norge som ugjort og for et i sig selv efter Retten intet, hvis Erindring Arve-Enevoldsregjeringen saa aldeles udslettede, at det ikke engang mere bør nævnes." „En væsentlig Virkning af den norske Patriotisme er at anse Norge, ligesaavelsom Danmark, for vor fælles Konge og kgl. Familjes virkelige Fædreland. Vor fælles Arvekonge, som naturlig nedstigende fra F. III, bliver altsaa altid formedelst sin Fødsel naturligvis ligesaavel norsk som dansk." Og dette var ganske talt ud af Folkets Begreb om Landets virkelige Forhold til Danmark, idet det ansaa hin Haandfæstning og andre lignede Prætensioner med samme Foragt, som kraftfulde Naturmennesker, der føler sig og sin Ret, anser juridiske Smørerier med, der har til Hensigt at hindre dem fra at sætte samme igjennem. Regjeringen gav ogsaa denne Anskuelse en formel Bekræftelse ved at affatte Suverænitetsakten særskilt for Norge og ved at erklære ved Kongelovens Publikation 1709, at den var given „fra Norge som fra Danmark." Selv har Nordmændene ikke overdraget Kongen Suveræniteten for sit Vedkommende; det er kun, med selvtiltagen, aldrig i Norge lovlig erkjendt, Myndighed, skeet ved en dansk Rigsdag. Nordmændene troede stedse, at det var i Egen-

*) Under 11te August 1797 indrettedes de 4 Stiftsoverretter i dens og Lagthingenes Sted.

skab af Norges Konger, og for dets Vedkommende, Oldenborgerkongerne sluttede Traktater, der havde Afstaaelse af norske Provinser tilfølge, og som Danmarks Konger at de afstod danske Provinser, eller foretog sig noget, der nærmest vedkom Danmark. Skaanes, Hallands og Blekinges Afstaaelse var Nordmændene saa ligegyldig som Esthlands eller Lieflands; og omendskjønt de ikke kunde begribe, hvorledes det kunde gaa til, at de maatte betale Legen efterat have vundet den med al Honnør, faldt det dem dog aldrig ind, at dette forunderlige skede for Danmarks Skyld *). Det var i Folketroen altid den gamle gode Norges Konge, som gjorde det, ophøiet over Daddel, men ikke over Ulykken, naar Svensken blev ham for strid dernede i Danmark. Uden denne Tanke om egen Selvstændighed skulde Nordmændene ikke have vist denne utrættelige Beredvillighed til Kamp og denne Tapperhed i den, som har givet dem deres Krigerhæder. Ogsaa i *Haldens* Luer flammede en Uafhængighedsaand, som dikterede Eidsvoldsgrundlovens første Paragraf.

Denne Streg skal betyde, at nogle Aar hengaar, hvori Landets tænkende Patrioter, sørgmodige over Universitetssagens og de øvrige Folkeønskers Skjebne, isolerede, uden Understøttelse af Folket, som bedækkede de krigdrønnende Have med sine Skibe, ikke lader nogen mærkelig Ytring af norsk Uafhængighedsaand komme tilsyne. Jo mere et Folk er sat udenfor en ødsel Naturs Skjød og under sin egen Flids haardførere Opdragelse, jo mere har dennes heldige Udbytte og Omstændighedernes Begunstigelser Indflydelse paa dets politiske Handlemaade. Det forlanger ikke mere, især naar det har været vant til slettere Tider, mens Tænkemaaden dog ikke i den Grad er underlagt materielle Motiver. Ligesom den enkelte Kjøbmand, naar han er kommen til nogen Magt og kan forlade sin Bod og omgaaes

*) *„Nous sommes forcés de reconnaitre que l'honneur a été pour beaucoup dans la constance de cette fidélité politique."* (*Karl Johans* Brev til Kronprins *Oskar* som Norges Vicekonge).

noget med Mennesker, Bøger og sig selv, idetmindste har al Adgang til at udvikle sin Synskreds, uden at han derved forlader sin Næringsvei, saaledes bliver ogsaa ét Folk mere tænksomt efter nogle Aar, hvori alle Hjul har gaaet, uden at det dog vil vove for hvilkensomhelst Idés Skyld, at disse skulde stanse. Foreningsregjeringens Neutralitetspolitik var i den Grad populær, fordi den var lønnende, og Selvfølelsen af den virkelige moralske og nationale Selvstændighed saa høistemt, at Unionen aldrig syntes sikrere og lykkeligere, saalænge det kunde gaa som det gik i de Aar, vi har betegnet med en Streg, men dog ikke slaaet en Streg over. Thi den Erkjendelse af Nødvendigheden af Unionens Ophævelse, som pludselig fandtes udbredt hos ikke faa Nordmænd, der ifølge Stilling og Aandsdannelse var modtagelige for mindre materielle Motiver end hine Konjunkturers Vedvaren eller Ophør, og som virkelig bragte nogen Samvirkning til Fædrelandets Befrielse istand, da de ophørte og Ulykken begyndte sin for Mængden forstaaelige politiske Tale — denne uafhængigere Anskuelse af Fædrelandets sande Stilling, af hvor let denne blomstrende Vedbendevegetation af Velgang kunde blæse væk under en af Tidens vældige Storme, fast at disse endnu gik langt ude i Havet og syderud, og Unionen da staa der for alles Øine i sin nøgne Brøstfældighed, den slumrede ikke imidlertid, inddysset af Sangene for Handel og Sjøfart, men vaagede, arvgangen fra det forrige Aarhundrede, i mere end en Nordmands Sjæl.

Hint Stormkast kom, hint materielle Motiv, som maatte til. Den 6te September 1807 kom Kjøbenhavns Kapitulation istand, der satte Englænderne i Besiddelse af de forenede Rigers Flaade. Det var at afskjære det stærkeste Baand imellem dem. Kjærlighedens var bleven noget slidt i den sidste Tid; kun Fostbroderskabets eller Ærens strammede endnu.

Regjeringen, der maatte forudse, at Forbindelsen imellem Rigerne vilde blive vanskelig under en Krig med England, som forestod efter Negtelsen at udlevere Flaaden med det gode, havde allerede den 24de August overdraget Norges Forvaltning til en

interimistisk *Regjeringskommission* bestaaende af *Prins Kristian August* til Slesvig-Holstein-Augustenburg (siden 10de Juni 1803 Generalmajor, kommanderende General søndenfjelds, Chef for søndenfjeldske Regiment og Kommandant paa Fredrikssten), Stiftamtmand *Gebhard Moltke* og Justitiarius *Enevold de Falsen*, hvortil siden kom Amtmand *Marcus Gjøe Rosenkrantz*. Under 9de Oktober s. A. anordnedes en egen *Overkriminalret* for Norge, der kun i Livs- og Æressager havde at appellere til Rigernes Høiesteret i Kjøbenhavn, og under 11te December en *Over-Admiralitetsret*, der kjendte i Prissager uden Appel. Norge seilede saaledes sin egen Sjø, men endnu i over seks Aar jevnsides det synkende Danmark. De danske Sympathier i Middelklasserne, Forbitrelsen imod England og Beredvilligheden til at yde *) Gods og Blod, naar det hedte, at Fædrelandet krævede det, og især nu da Krigslysten ogsaa i det følgende Aar fik Svensken at styre sig paa**) — alle disse Elementer var i for stor Grad tilstede i Mængden til at det ikke skulde blive anseet for en national Æressag at gjøre Parti med Danmark i det

*) Datids Blade er fulde af Vidnesbyrd, ja af rørende Træk heraf. Frikorpser oprettedes i Mængde, betydelige frivillige Natural- og Pengepræstationer skjødes sammen. En gav sin vundne Prismedalje i Guld med den Devise: *patria dedit studio, reddit studium patriæ;* en sin eneste Fædrenearv: et Lommeuhr; og imellem de mangfoldige lignende kan anføres Biskop *Bruns* Indberetning om den bergenske Landalmues Redebonhed til at dele sine Klæder med Soldaten: „Man frembragte alt muligt med en Samvittighed, som havde det været Britten tilhørende Varer, eller som skulde den gule Feber krøbet ud af det uldne, nogen vilde tilbageholde. Husmandens Hustro glemte den tilstundende Vinter og hendes halvnøgne smaa. Strandsidderen ofrede sine uformede Benklæder, altid store nok for at omdannes til bekvemt Brug for den mest bredhoftede Grenader. Oldinge gav Sko og Strømper, for selv, indtil videre, at gaa barfodede, som da de var Drenge og vogtede Kvæg" o. s. v.

**) Kongen af Sverig havde kun vist liden Deltagelse i den Ulykke, som overgik de forenede Riger ved det engelske Overfald. En Rapport fra den forhenværende dansknorske *Chargé d'affaires* i London, *Rist*, dat. 27de September 1807, indeholdt den Meddelelse fra *Canning*, at England, saafremt Danmark ikke bekvemmede sig til Fred, baade „muligens kunde blive nødsaget til at lade svenske Tropper besætte Kjøbenhavn, og holde Hs. svenske Majestæt skadesløs med Norge." Og her har man da Kielertraktatens Dispositioner *in ovo*. Paa Opfordringen fra den danske Statsminister *Bernstorff*, at Sverige skulde erklære sig officielt om og fralægge sig disse Tendenser, svaredes saa undvigende, at der var mer end Paaskud til Krigserklæring, om Rusland, Danmarks Allierede, ikke ved sin havde fremkaldt den.

længste, i hvad det end kostede. Men hverken dette eller den fordelagtige Snigfart paa England under Licencer, som berigede enkelte, der endnu havde Skibe at vove, kunde blinde de Patrioter, som havde Oversigt nok over Landet og hvad det led, til ikke at indse, at en Fortsættelse heraf, for Danmarks udenlandske Politiks Skyld, maatte føre til Norges totale Ødelæggelse, og at denne i sig selv saa agtværdige, selvopofrende Enthusiasme ikke var meget bedre end en misforstaaet Patriotisme. Mellem disse oplyste Patrioter kom det til nogen Fortrolighed og Samvirken, og Beslutningen at gjøre en Ende paa Fædrelandets Lidelser ved at benytte den første Leilighed til at gjøre det uafhængigt udviklede sig i Regjeringskommisions-Aarene 1808 og 9 saameget, at vi vel kan sige, at vi i dem befinder os under Befrielsesaarets Propylæer. Man koncentrerede sine Forhaabninger paa *Kristian August*, der ved sin i Fred og Felt vundne, umaadelige og vel fortjente Popularitet var Manden, der havde Nøglen til den sidste Lænkes Laas i sin Haand. Og da han elskede Norge og Nordmændene med samme Varme og havde Følelse for deres foregaaende og nærværende Lidelser, er det ikke mere usandsynligt, at han, om de Fordringer ikke var blevne indrømmede, han i sin Afsked til Folket siger, „*ikke alene kunde, men med Rette burde forlanges* *)“, skulde have opfyldt denne Forhaabning, end at

Kristian August.

*) Aftrykte med udmærket Stil i Prinsens Publikation.

han var uindviet i disse Planer. Saameget er vist, at denne hans Norskhed blev betragtet med Mistanke af Kongen og Regjeringen, og at Præsident i det danske Kancelli *Fred. Jul. Kaas* blev i April 1809 sendt til Norge i *Moltkes* Sted for, som Medlem af Regjeringskommissionen, at kontrollere Prinsen og hans Omgivelser. Disse bestod virkelig af Patrioterne, de dueligste Officerer i deres bedste Alder, hans egne Vaabenbrødre og Bivuakkammerater*), og af den Intelligens, Embedsstanden, navnlig i Hovedstaden, kunde være stoltest af. Men videre

Nils Stockfleth Darre.

end til Kjendskab til disses Ønsker og Billigelse af deres Krav gik dog ikke denne trofaste Karakters Sympathi for det fremmede Folk, han havde lært at agte og elske saa høit, at han vistnok skulde være ført *nolens volens* ind i de Befrielsesplaner, man nærede omkring ham og støttede til hans Personlighed uden at vove egentlig at delagtiggjøre ham deri, om han ikke havde modtaget Kaldet til Sverige. Og heri havde nok ikke blot høiere Hensyn til Nordens Fred og Lykke Del, men ogsaa den bitre Følelse at være lønnet med saarende Mistanke, fordi han var ædel nok til at lade et ulykkeligt Folks Patrioter sysselsætte sig med Tanken om dets Redning, og loyal nok til ikke at træde i Spidsen for denne, skjønt *Brutus* neppe fik flere Hentydninger paa at frelse Republikken. At man dernede slet paa-

*) Imellem disse nød Overkvartermester Major *Nils Stockfleth Darre* især Prinsens Fortrolighed. Han brugtes til intime Sendelser til Sverige og Kjøbenhavn. Paa sidste Sted søgte han hos Kongen at „dæmpe de Tvivl, geskjæftige Øientjenere havde udspredt om det norske Folks Troskab imod den da bestaaende Regjering“ (Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie. Bind V). Dette havde den Virkning, at *Kaas*, som ikke destomindre maatte afsted, gik Glip af Statholderplumagen, som han alt havde anskaffet sig. *Darre* endte sit Liv frivillig i Oktober 1809 efter en Hjemkomst fra Sverige; hans bedrøvede Landsmænd troede og tror endnu for en Del af Mismod over de Anslag pa Norge, han der havde havt Anledning til at opdage.

skjønnede denne store om end passive Fortjeneste, underrettedes man om af Udladelser, hin Emmissar lod undslippe sig i et Modtagelsesgilde, nogle Embedsmænd og Officerer gav ham paa Reisen til Kristiania, og som straks berettedes Prinsen af en af hans tilstedeværende Venner *). De lød heller ikke stort bedre til Propos'et af Prinsens Skaal, end at han ikke vilde drikke paa saa tvetydige Fortjenester, og bragte en Duel paa gode Veie imellem dem. Det blev dog ved en gjensidig Kulde, som var synlig for alle, og som bragte Hjerternes Ønsker til endnu tydeligere, i Patrioternes Øiekast og sitrende Læber, at male sig for den elskede Høvding, hvis Fornærmelse og Smerte over Miskjendelsen de følte. Der fortælles, at det var i Gjære at arrestere *Kaas* — og det vilde have været Revolutionens Be-

*) Saml. t. d. n. F. S. og H. B. V.

Kaas, der kom op til Norge allerede i Foraaret, havde, som ekspedit Referent, gjort en Snartur udpaa Sommeren til Kjøbenhavn. Paa Tilbageveien var han i en Frokost hos den paa svensk Side kommanderende General *Armfelt*, hvoraf han endnu havde godt, som der siges, da han paa Stationen Vestgaarden paa denne Side Fredrikshald kom til den arrangerede Middag. *Kaas* var gaaen fra Bordet forat ekspedere en Kureer til Kjøbenhavn med Meldelse om Ankomsten til Norge etc., da et Par af Værterne kom til og anmodede ham om at proponere Prinsens Skaal. Han gav da det Svar, at Kongens maatte under alle Omstændigheder først drikkes, og desuden var han ikke for at drikke en Mands, han maatte anse for en Forræder. Øieblikkelig ilede en af Værterne, den senere saa ufordelagtig bekjendte Oberstløitnant *Hjerman*, til Kristiania til Prinsen og beretter Udladelsen. Prinsen tog sig dette saa nær, at han, da *Kaas* ankom upasselig efter Reisen, lod Lægen spørge, om hans Patient var i den Tilstand, at han kunde modta et ubehageligt Budskab (en Udfordring). Lægen fik Anledning til at forklare, at Kaas havde grundet sin Ytring paa indiskrete Udladelser i svenske Aviser, at Prinsens Valg var en Belønning for den Tjeneste, han havde vist Sverige ved at tilstede den revolterende svenske Arme i Marts sikker Afmarsch til Stockholm. Prins *Friederich zu Hessen*, der alt var kommen op for at succedere Prinsen, et velvilligt, men firkantet Menneske, førte sig klodset op som Mellemmand i denne Sag. Kaas fik Anledning til de store Ord, at der fra hans Side var intet iveien for Afgjørelse paa Kavallermanér, og at han, som den høieste civile Embedsmand i Norge, vel kunde være værdig den Ære at veksle Vaaben med Prinsen. Denne fandt imidlertid Skandalen af et saadant Optrin for uforenelig med sin vigtige Stilling til videre at insistere paa Revange.

Et koldt Forhold indtraadte imellem begge. Prinsen tog saaledes Tørklædet for Næsen, som om han havde faaet Næseblod, og gik ud, da *John Collett* paa Ullevold spurgte ham bag Stolryggen, om han havde noget imod at proponere Kaas's Skaal i et Gjæstebud, der i Anledning af Kaases Tilbagekomst til Kristiania, hvor han nogle Aar iforveien havde været Stiftamtmand. Under dette sit sidste Ophold var ellers Kaas ligesaa upopulær, som han under sit forrige havde været afgjort.

gyndelse —, men ikke, om det var Prinsen, som i et heftigt Øieblik havde fattet den Tanke, eller om det var Patrioterne, som saaledes vilde bryde Tausheden og gribe Initiativet, siden Prinsen ikke gjorde det og ikke *vilde* forstaa dem. Saameget er vist, at Aaret 1809 er det farligste, den gamle Forening har overstaaet. Universitetssagen kom da igjen ogsaa paa Bane med mere Energi end nogensinde *). Kaas var bleven hilset med:

„Skaf Aanden Lys! — —
Da er du Klippelandets Ven,
og du vort Haab opfylder;"

og et Avisspørgsmaal: „Hvad var egentlig Aarsagen til, at et Universitet i Norge ikke kom istand? blev det forbuden?" o. s. v., og som ender med den ironiske Bemærkning til Forsvar for *statu quo*, at „det er desuden godt, at den unge lærer at være afhængig og i Tide dannes til ægte dansk Tænkemaade," gav, ved den nidkjære Patriot Kancelliraad *Bendix Prahls* Partitagen for Indsenderen, der blev angreben af en Kjøbenhavner i Kristiania, Anledning til at to Anonymer udsatte gjennem det, af Patriotismen fremkaldte, virksomme *topografiske Selskab* i Kristiania, 1000 Rdlr. for den bedste, og en tredie 200 Rdlr. for den næstbedste Afhandling om et norskt Universitet. Ved de mange, som indkom, hvoraf daværende Adjunkt ved Latinskolen i Kristianssand, *N. Wergelands* djærvfrimodige „Mnemosyne," vandt Prisen, forøgedes betydeligt *den norske Klageliteratur*, som alene Universitetet betræffende dengang opløb til over hundrede Skrifter af større og mindre Betydenhed.

At „Opinionen i Norge paa en iøinefaldende Maade havde skilt sig fra de af den danske Regjering ytrede Grundsætninger,"

*) At den var trængt igjennem til Almuen, sees af en Bekjendtgjørelse fra 1808, undertegnet af to navngivne, simple Bønder fra *Hedemarken*. Dens første Linjer lyder: „Inden den snevre Kreds, ved Søsiden i Akershus Stift, fandtes tre udmærkede ædle og patriotiske Mænd: en Prof. *Wilse*, en Kammerherre *Anker* og den navnkundige Hr. *Dr. Strøm*; de arbeidede tilfælles i en almennyttig Sag, angaaende en Høiskole anlagt i Norges Skjød. Efterat Døden berøvede os hine sjeldne Mænd, bar mange skjønsomme Medborgere i *Norge* dyb Sorg i sin Barm."

som der releveres i en Regjeringsberettelse af 7de Juli 1809 om Sverigs udenlandske Forhold, stilet til Rigsstændernes „hemliga Utskott *)," fremlyser især af, at *Kristian August,* paa eget Ansvar, lovede den svenske Arme mod Norge ikke at gjøre Indfald i Sverige, medens den først i Marts s. A. satte sig i Marsch mod Stockholm for at dethronisere *Gustav d. 4de.* Dette dristige Foretagende, „Vilkaaret for Sveriges Redning," „den største Tjeneste det endnu nogensinde af en Udlænding har modtaget," som det kaldes i nysnævnte svenske Dokument, og som vovedes „uagtet mangfoldige og derimellem ganske nylig erholdte bestemte Befalinger fra hans Hof, at gaa offensiv tilværks**)" kunde umulig iværksættes uden et Medhold i den norske Opinion, selv udenfor de Hensyn, han vistnok ogsaa tog og maatte tage til Landets svage Kræfter, der var stærkt nok til at lade ham byde Kongen og Danmarks Uvilje Trods. Det maa ellers sandsynligvis være i denne Anledning, Kongen fortælles at have ladet Udraabet undslippe sig: „Prinsen af Augustenburg! Hm! ved De, jeg kunde lade hans Hoved lægge for mine Fødder." Den samme Mistanke til hvad man tænkte og gjorde i Norge røbede sig oftere; saaledes i et Træk, som vi kan anføre, da det bekræfter den moralske Mulighed af en saa kolerisk Udladelse af Mistanke fra en i Grunden saa godtroende og mild Sjæl som *Frederik VItes.* I samme Nummer af det officielle Blad „Tiden", hvori Prisopgaven af Universitetet fremsættes, udvikler en Anonym „Norges retfærdige og billige Ønsker." Saa beskedne og gamle de end var, gjorde de dog det Indtryk paa Kongen, at han, under en Audiens en Tid efter, med vredladen Mine og Tone modtog Udgiveren, Presten *Wulfsberg,* med at betyde ham: „Vogt jer! Jeg lider ikke jert Blad. Det har indeholdt Ting, som gaar ud paa at skille mine Rigers Interesser. Saaledes stod der noget om Norges Ønsker. Men vogt jer, som sagt! Jeg har Magt til at undertrykke det, og — vogt jer blot!" Kongen har rimeligvis ogsaa vidst, at For-

*) Handlingar rörande Sveriges Hist. B. IV.
**) Handl. rör. Sv. H. IV P. 60.

fatteren, der var undertegnet „H.“ var Provst *P. Hount*, Sogneprest i et af Smaalenenes Grænsekald, en af „*Kristian Augusts* Venner,“ der næsten var bleven et Partinavn, og senere bekjendt som en af dem, der var behjælpelige med de forskjellige svenske Underhandlinger i Løbet af Aaret 1809. At Udgiveren selv hørte til dem, som havde opgivet Haabet om, at nogen anden Gren af den oldenborgske Stamme end *Kristian August* vilde bære Frugter for Norge, kunde H. M. maaske være underrettet om; iblandt andet af at han var bleven kompromitteret ved en Anke i Kristiania Intelligentssedler, fordi han i nogle Afskedsord fra en *G. C. Scheel* i Moss til Prinsen, „Norges Skytsaand,“ havde sløifet og forandret Tiraden: „Men hvad skal trøste os? Nationen er vant til at vente Held af *Kristianer* og *Frederiker*. En *Frederik* vil fuldføre, hvad en *Kristian* saa ædelt begyndte,“ til: „Men hvad skal trøste os? . . . . . . Norges gode Engel vil med signende Haand fuldføre, hvad *Kristian* saa ædelt har begyndt.“ Klagen herover, hvori Tidens Udgiver opfordres til at forklare, hvad han egentlig havde imod Teksten som den lød, viser hvad man lagde i dette lille Tegn til en synkende Tiltro til Kongen; og man var saa forvænt ved overspændte Lovord i Vers og Prosa om hans og alt kongeligts Fortjenester, at selv den mindste Lyd, som faldt ud af det sædvanlige, skar igjennem. Det er ikke godt at maatte sige det; men det er vist, at mer end en lovsyngende Tunge talte i en anden Tone paa Ullevold

Pastor Wulfsberg.

hos gjæve *John Collett,* Armeens goddædige Vederkvæger, hos *Bernt Ankers* Broder, *Peder Anker* paa Bogstad, hos hans Svigersøn *Johan Caspar Herman* Greve af *Wedel-Jarlsberg,* hos andre mindre notable Possessionater i en fortrolig Time med *Darre* eller endog i Prinsen af Augustenburgs Kvarter. Det er netop en saadan Sanger, der i en, om ikke af Musen saa maaske af Smerten over, at Øieblikket ved Kristian Augusts Bortreise var gaaet tabt for Norge, begeistret Nattestund løb om til et Par Venner med Opfordring til at begynde Revolutionen ved at fængsle Prins *Friederich zu Hessen,* som om Sommeren 1809, til stor Ærgrelse for Svenskerne, var kommen over fra Jylland paa en Baad forat være Vicestatholder i Norge*). Et behageligere Bekjendtskab til Oprigtigheden yder „Tiden af 31 Marts 1810," hvor en Afhandling om Banker, som har været indgivet, saavidt man ved i 1761 til Kongen, tilligemed en Ansøgning **) fra de vigtigste Handelshuse i endel norske Kjøbstæder og et Udkast til en norsk *Nationalbank,* indtages med Hentydning paa en 1779 ligeledes indleveret, „da for nærværende blandt Norges Ønsker det om en Nationalbank baade offentlig og privat ytres og derom ideligen debatteres." Patrioterne blev modfaldne, skjønt Misfornøielsen steg, da *Kristian August* forlod Norge som svensk Thronfølger 4de Januar 1810; thi de ventede

*) „*Det var en vacker proposition att smyga in Prinsen af Hessen till Norge.*" Brev fra *G. Wetterstedt* til *Adlersparre.* Hdl. VII, 3.

Brev fra *Wetterstedt* af 28 August 1809 til *Adlersparre* (Hdl. VII, 22) fortæller, at man fra dansk Side underrettede „med megen Affektation" om Prins *Friederichs* lykkelige Ankomst. „Det var interessant at vide, hvad Sensation denne Fyrstes Ankomst har gjort i Norge." Et følgende af 29de til den samme indeholder: „Efter din Samtale med Prinsen (*Kristian August,* og holdt paa Magnorgrænsen) turde vi faa sikrere Underretning om den slette Rolle, Prinsen af Hessen synes at have spillet i Norge." Om hans Ankomst ytrer Grev *Gustaf Lagerbjelke* 24 August 1809 (Hdl. VII, 70) „Ubehageligheder kunne opstaa deraf, og vor Kronprins (*Karl August*) faar en ny Vanskelighed i sin allerede vanskelige Rolle. Imidlertid er Frygten i Danmark stor, og det beviser „*Realité*" i den norske Opinion. Hvad der ogsaa beviser Danskernes Angest er *Bernstorffs* i en ganske anden Tone forfattede Brev af 3die Aug."

**) Ogsaa i den træffer man paa Mistanke imod Nordmændene: „Vi kan umulig bie længer med at retfærdiggjøre vore Hjerter hos en saa livsalig Monark, forat befri os fra den Mistanke, at vi skulde i Lydighed, Troskab og Kjærlighed degenerere fra vore Forfædre."

allerede længe ikke Indrømmelser af den gamle Regjering, men alt af en ny*).

Og den maatte være norsk; fremfor alt ikke svensk. *Aldersparres* Agent, den for sine Uheld i Norge bekjendte svenske Generalmajor *Gahn*, kom ingen Vei med sine indsmuglede *„principer“* til at benytte Thronfølgervalget til en Forening med Sverige (Hdl. B. VI, 92 o. fl.) De enkelte Bønder, han angiver som overtalte, var listige Handelsmænd, som blot vilde have fri Grænsepassage. De Svenske, som**) tog Norge med i Beregningen ved *Kristian Augusts* Valg, glemte at tage den gamle Antipathi og den endnu ældre Selvstændighedsfølelse med deri. Prinsens mer end mistænkelige***) Død virkede endnu mere ufordelagtigt i Norge for Sverig, hvorfor den maaske i det danske Kancellis Indre hørtes med et ligesaa tilfreds og hurtigt: „Ske Guds Vilje!“ som disse Ord lød med hykkelsk Resignation blasfemisk fra de Læber, som i *„Ligan“* (ↄ: Liguen, Hdlgr. VII. 44) havde mumlet sammen: „ske vor!“ Thi Norge fulgte ikke med.

Norge fulgte ikke med. Da det kunde skilles fra sin Elskling, om end dette skede bogstaveligen med dets Mænds

*) I Anledning af Stemningen i 1809 anfører Historikeren Adjunkt Brömel i sit Indbydelsesskrift om Selskabet for Norges Vel, at „der gik nemlig dengang et over hele Sverig udbredt Rygte, at Nordmændene tænkte paa at rive sig løs fra Danmark og vilde oprette et selvstændigt Rige“. Denne Forfatter angiver aldeles de samme Motiver til Kristian Augusts Valg.
(Senere Anm. af Forf.)

**) Handl. r. Sv. H. IV, 125. *Anførsel til Statsprotokollen* 7de Aug. 1809: „En af de store og vigtige Grunde, som muligens skulde formaa Kgr. Norge til at indgaa en nærmere Forening med Sverige, er at vinde derved uforstyrret Handel med England.“ *Grev Wetterstedts* Brev til Grev *Georg Adlersparre* af 8de August 1809: „Bliver Prinsens Svar i samme Stil som det danske Hofs, er det vel ikke mer at formode, at Norge gaar over; thi uden Prinsen gjøres vel intet. Men mon ikke samme Maal kan vindes ved Prinsens Giftermaal med den danske Kronprinsesse? Du har selv skrevet, at et Parti i Norge ønsker det.“ (IV, 35). Samme Skrivelse omtaler ogsaa, at det danske Hof nærede Angest *(farhåga)* for Norge. At Frygt for Anfald fra norsk Side ogsaa havde nogen Indflydelse paa valget, sees af *„Hemliga utskottets“* Svar til *Karl XIII* Rigsdagen 1809 (Hdlg. r. S. H.) *Adlersparre*, der var Hovedunderhandleren, og saaledes nøie kjendte Prinsen, befrir ham fra Mistanken om, at Vaabenhvilen stod i nogen Motivforbindelse med Valget.

***) Hdlg. r. S. H. III, 12. VII, 44.

Taarer, da han passerede for sidste Gang gjennem sit Regiments Geleder, der hulkede høit af Smerte over for sidste Gang at maatte se de Ansigtstræk, de hin Vintermorgen paa den snefulde Kirkegaard havde opdaget slumrende under Vaabenkappen, uden at de nu, som flere ventede, stormede om ham og udraabte ham til Norges Konge — da vidste de svenske Macchiavellister, at Haabet om Norge ogsaa var brustet i disse Taarer. Offeret var bragt; man havde trukket sig tilbage. Mere kunde Nordmændene, for endnu stærkere Følelsers Skyld, ikke yde. Svinesund rullede nu ligesaa mørkt som før.

Men det vidste de danske Macchiavellister ikke. De kunde ikke tro det efter det Blik, de havde kastet i de norske Patrioters, i dets mest anseede Mænds, Indre, efter de Ofre, Norge havde ydet og endnu maatte yde *Danmarks* Politik, og efter den Mistanke, de nærede mod Prinsen. Hvad sikrede dem ogsaa Norge, naar han var bleven Sveriges Konge?*) naar Sverige havde havt ham og en fri Forfatning at tilbyde? Og det gjælder om enhver gammel Kjærlighed, at den rustner ikke. Det danske Kabinet havde ogsaa gjort alt for at hindre Prinsens Antagelse af Valget; det havde erklæret sig derimod;**) og da det dog ikke kunde hindres, siger den svenske Statsmand, Baron *Wetterstedt*, at det nu i Sagernes yderste Krisis søgte at virke paa Prinsens Delikatesse og at formaa ham til at anse sin Person, som svensk Thronfølger, aldeles uvedkommende ethvert Spørgsmaal om en Forening mellem Sverige og Norge".***)

*) *Adlersparre* fremhæver ved Valget i Ørebro 1810 Prinsens Broder, fordi han ogsaa, som saadan, har Fortrinsret *til det norske Folks Hengivenhed* (Hdl. B. IX, 2).

**) Grev *Bernstorffs* Note til sv. Minister *Lars Engestrøm*. Hdl. IV. B. *Karl XIII* ytrer et Brev til *Adlersparre* af 23de Oktbr. 1809 (Hdlg. V. 56): „Hele Verden ved, at det danske Hof er meget misfornøiet med Udnævnelsen. De frugtesløse Skridt, det har gjort for at tilintetgjøre dette Valg, den kvalte Bitterhed, som, under falske Komplimenter, fremlyser af alle dets Ministres Ytringer, den unødvendige Langsomhed, som det bruger i Afsendelsen af dets Fredsunderhandlere, og som ligeledes vidner om dets Modvilje — alt beviser, at Prinsen af Augustenborgs Ophold i Kjøbenhavn ikke kan andet end blive ret ubehageligt for ham, om ikke farligt." Denne Reise, som *Adlersparre* havde faaet Ordre at forhindre, gik heller ikke for sig.

***) Brev til *Adlersparre*, 8de Aug. 1809. Hdl. IV B. Do. af 14de Aug. (B. VII, 10): „Jeg spaar, at Prinsen svarer i samme Stil som *Bernstorff;* men derfor bør

En større Plan, den til en Restitution af Kalmarunionen i dens Helhed, hvad enten nu denne, som nærmest paatænkt, lod sig realisere ved *Fredrik VI*, som eventuel Unionskonge, eller ved *Kristian August*, som Rigsforstander eller Thronarving, *) havde, før Begivenhederne fik en saa utilfredsstillende Udgang, som at Sverige fik en Thronarving, men ingen Forandring *in statu quo*, beskjæftiget nogle af de Hoveder, som var mest misfornøiede med denne. Grev *Wedel-Jarlsberg*, der af alle Nordmænd besad det fineste politiske Klarsyn og med sin imponerende Stilling i Samfundet forbandt de mest udstrakte Forbindelser i alle tre Riger, kommunicerede personlig med flere Personer i Kabinettet i Kjøbenhavn forat bringe det i Virksomhed for Ideens Realisation ved den dansknorske Konge. Tiden var for saadanne store Kombinationer, og navnlig for en, der vilde have givet de tre Riger en saadan politisk Betydenhed og Handelsfrihed; men det danske Kabinet og Kongen, der begge var blinde, paa det ene Øie af Lydhørighed mod Napoleon og paa det andet af Had mod England, besad ikke Aandskraft nok til at gjøre sig denne Plan egen og til at arbeide noget for den. *Frederik VI* begik endog det Misgreb, i en Audiens, hvorunder den svenske Grev *Carl Løvenhjelm*, paa sin Reise til Paris i samme Ærinde, bragte Underretning om *Gustav d. 4des* Dethronisation, at kalde denne en Handling af „Rebeller" og at lade sin trohjertige Harme bruse saa over, at *Løvenhjelm*, da

man ei mistrøstes om, at jo den af Statskunst og gjensidig Interesse saa paakaldte Forening en Dag kan bringes istand; men jeg tror, at den behøver, for at vinde behørig Fasthed, Fred, Eftergivenhed, Indrømmelser. En Revolution kan give os Landet." (Kfr. flere Steder i Hdlg. r. Sv. H.) *Adlersparre* blev i 1831 tiltalt for at have offentliggjort de wetterstedtske Breve i sine „*Handlingar*", navnlig de i B. III og IV.

At man i Sverige ventede en saadan Revolution efter Prinsens Afreise fremlyser af *Karl XIIIs* Brev til *Adlersparre* af 15de Aug. 1809 (Hdlg. V, 35): „Derved (nemlig om Prinsen skulde allerede da vilde forlade Norge) afbrødes paa engang hans Forbindelse med Danmark, og Følgerne af hvad som kunde forefalde i Norge efter hans Afreise, kunde saaledes siden aldrig sættes paa hans Regning."

* Et Giftermaal imellem ham og den danske Kronprinsesse insinueredes ham af Unionisterne; men Prinsen fandt ingen Tilbøielighed hos sig til at imødegaa dette Forslag.

han var kommen vel tilbage efter Audiensen, meddelte en fortrolig, at han maatte tro, H. M. var mindre end vel bevaret, og at han maatte beholde de yderligere Propositioner, han havde havt at undersøge Kongens Tanker om, „i fickan“. Disse gik ud paa at benytte Omstændighederne til, ad en fredelig Overenskomst, hvortil de mest formaaendes Gemytter var stemte, at iværksætte Unionen. Man lod ogsaa ved det svenske Thronvalg i 1810, hvorved Grev *Wedel* endog havde Stemmer, Leiligheden gaa hen med samme Inerti. *Wedel*, *Darre* og de flere i disse Planer indviede Nordmænd, hvis første Med var en, paa en fri Forfatning grundet, Forbedring i Norges og dernæst i det øvrige Nordens Tilstand og Stilling, kastede da sine Kræfter paa at fremme udelukkende *Kristian Augusts* Valg og at opnaa en Frelse for *Norge* ved en Forening med Sverige — en Anskuelse af Fædrelandets Lykke, *Wedel* siden med udholdende Konsekvens har arbeidet mere for end nogen anden Nordmand.

Kristian Augusts Afskedsdag fra Kristiania, d. 29de Decbr. 1809, der feiredes med religiøse Høitideligheder, er bleven mærkelig ved Stiftelsen af det store og mangesidigt virksomme *Selskab for Norges Vel*, ophøiet ved Resolution af 4de April 1810 til at kaldes „det kongelige“ — en Naade, der vistnok var mer Politik end Oprigtighed ved. Patrioterne fandt, at de nu, da de i Prinsen mistede Slutstenen, maatte slutte sig nærmere til hverandre, om Haabet *de salute reipublicæ* ikke skulde styrte sammen. Den engang vakte, med saamegen Vemod blandede, Patriotisme maatte adspredes som en Sorg, ved at have noget at bestille. Under 9de Decbr. 1809 var man foreløbig kommen overens om af det topografiske Selskab for Norge og det „patriotiske Selskab for Akershus Stift“ at stifte hint større, og ved Afskedsgjæstebudet for Prinsen cirkulerede førstegang den formelige Indbydelse, hvorpaa 200 tegnede sig paa Stedet, undertegnet, foruden af Vicestatholderen Prins *Friederich* zu Hessen og flere andre, ogsaa af Navnene: *H. Wedel Jarlsberg*, Medlem af Regjerings- og Providerings-Kommissionerne, og formentlig Hovedmanden for Stiftelsen, Biskop *Bech*, i denne Sag

Wedels Organ, *Rosenkranz*, *Peder Anker*, *John Collett*, *Ludvig Mariboe*,*) *B. Prahl* og *N. Wulfsberg*. En Enthusiasme greb Folket for dette Selskab, som, selv i en af sine ikke uvæsentligste eller mindst forstaaelige Tendenser en Uafhængighedsytring, blev af betydelig Indflydelse paa dem, Nordmændene senere lagde for Dagen, og vedligeholdt en Slags norsk Karbonarisme imellem de i denne Stiftelses Aand mere indviede Medlemmer.**) *Kristian Augusts* Afskedsord Dagen efter Sel-

*) Skjænkede 12000 Rdl. til Selskabet.

**) Om Stiftelsen og den indre Tendens af Selskabet for Norges Vel ytrer Adj. Brømel i det S. 49 anførte Skrift: „Fra hvem den lykkelige Idé til dette Samfund *først* er udgaaet, er endnu for de fleste en Hemmelighed. Hvilke Tanker ledede den, eller dem, som udkastede Planen til omtalte Forening, kan maaske den gjette, som lægger Mærke til den Retning, Tidsaanden har taget, kaster et opmærksomt Blik paa Tidsomstændighederne, som ikke overser, at National- og Almenaanden var vakt under Trængsel og Nød, at Pengevæsenet forværredes mere og mere, at Regjeringen var for svag til at iagttage Landets Tarv, at den Søkrig med England, Danmark førte, og som var aabenbart i Strid med Norges virkelige Interesse og truede med dets Handels, Søfarts og Velstands totale Undergang, ikke snart syntes at ville blive endt; at Norge derved, at en i Kristiania nedsat Regjeringskommission bestyrede Landets Anliggender, var bleven overladt til sig selv og allerede ophøiet til en vis Selvstændighed. Naar man betænker alt dette, saa tør den pragmatiske Historieskriver ytre den Formodning, at en høiere Idé foresvævede Selskabets Stifter; at en dybere liggende Plan for Fædrelandets Held og Hæder laa i Baggrunden end den, som offentlig blev kundgjort, og efter Kristian Augusts Død kunde realiseres. Kun saare faa af de mange, som blev Selskabets Medlemmer, har maaske været indviede i Hemmeligheden; at en saadan synes at have fundet Sted, har Forfatteren af denne historiske Skisse over Selskabet for Norges Vel ikke troet at burde lade blive uantydet.“ „Nationens Forædling i materiel, intellektuel, moralsk og politisk Henseende var det høie Maal, hvorefter S. f. N. V. skulde tragte.“

Det topografiske Selskab var stiftet 1791 og det akershusiske patriotiske Selskab 1778. Nogen kongelig Tilladelse til Oprettelsen af Selsk. f. N. V. findes ikke at være indhentet. Det vilde ogsaa, siger Brømel, „have været en stor politisk Feil, et stærkt Misgreb fra Regjeringens Side, ifald den, til Trods for den offentlige Mening, havde villet byde Selskabets Opløsning. Vilde man end antage, hvortil vi dog ikke har tilstrækkelig Hjemmel, at Kongen ikke med Tilfredshed havde seet den Fremgangsmaade, man havde brugt, idet man, uden først *allerunderdanigst* at bede om Tilladelse, havde stiftet en Association, som havde Medlemmer overalt i Riget, og som syntes at ville danne en Stat i Staten; vilde vi end antage, at Kongens Omgivelser i Danmark ikke var synderlig fornøiede med den Selvstændighedsfølelse, den Nationalaand, som ved Selskabets Stiftelse ytrede sig i Norge, hvilket Land man hidindtil blot havde kjendt som en lydig Provins af Danmark; stillede Selskabet for Norges Vel sig end ved Siden af Statsbestyrelsen og bebreidede stiltiende Regjeringens Mangel paa Kraft, om end ikke paa god Vilje, til at sørge for Landets Bedste,

skabets Stiftelse: „Naar Privatinteresse maatte vige for Almenaand, da vil enhver føle og indse, at almennyttige Indretninger *ei alene kan og med Rette bør* forlanges", havde indpræget sig. Selskabet greb sig derfor Universitetssagen an, lod de gjennem det topografiske Selskab fremkaldte 9 Prisafhandlinger derom bedømme af en Komité og 4 af dem udgive i sine „historisk-filosofiiske Samlinger" der gav mangt et Suk fra Norge Lyd, og indbød under 1ste Juni 1811 til en almindelig Subskription til et Universitetsfond, som ved det glimrende Udfald, den havde, blev den rette Maade til, saa at sige, at fremtvinge Kongebudet af 2den Septbr. 1811, der dekreterede et Universitets Oprettelse i Kristiania.

„Norges Ønske — siger Indbydelsen — naaede Thronen, og *Frederik VI,* der ei kan ville andet, end sine Undersaatters Vel, der ei kan taale, at nogen Del af den *forenede Stat* tilsidesættes, vil sikkerligen give Norge et *Universitet,* naar *Midlerne* tilveiebringes. — — Den samme høie Aand og nordiske Kraft,

idet det erklærede, at Gjenstandene for Foreningens Virksomhed skulde være alt det, som Statsborgeren i enhver vel organiseret Stat ellers venter og forlanger, at Regjeringen skal bære Omhu for; havde man end kunnet ane dybere Planer og frygtet for, at et saa vidt udstrakt Samfund, som havde vundet de fleste patriotiske Mænd i Norge for sig, omsider kunde fremavle et ganske andet Forhold imellem sidstnævnte Land og Danmark, end der hidindtil havde fundet Sted, saa var dog Frederik den sjettes Karakter og Politik langt fra en saadan Tanke, ved et Magtsprog at opløse et Samfund, i hvilket Norges mest agtede Mænd var indtraadte, som virkede lyst og aabent, hvis offentligen fremsatte Tendens var ved Regjeringens daværende Svaghed, som den nok selv maatte erkjende, høist rosværdig. En anden mindre liberal Monark end Frederik den sjette, vilde ved et Pennestrøg have tilintetgjort Selskabet for Norges Vel og derved maaske fristet mange af Medlemmerne til at stifte et hemmeligt, imod Regjeringen mere fiendtligsidet Forbund for Fædrelandets Vel.

Havde Selskabet for Norges Vel aldrig udrettet noget væsentligt for sit Øiemed, at virke til Bedste for Fædrelandet i literær og økonomisk Henseende, saa har det allerede derved gyldigt Krav paa Nationens Taknemmelighed, at det har opflammet Nordmandens Fædrelandssind opvakt den mere og mere indslumrende National- og Almenaand, og forberedet Gemytterne til Tingenes nye Orden. Naar Medlemmerne af Samfundet regelmæssig engang om Aaret, eller saa ofte Direktionen fandt det nødvendigt, blev sammenkaldte til en Generalforsamling paa Kathedralskolens store Auditorium, i samme Lokale, hvor nu Storthinget holder sine Møder, saa var dengang, ligesom nu, *Fædrelandets Vel*, det almindelige, offentlige, det, hvorpaa de der tilstedeværende Mænds Tanker var henvendte." (Senere Anm. af Forf.)

som, under Anførsel af Norges hedenfarne, men udødelige Helt og Ven,*) værnede om *Norges Selvstændighed* imod Fiendens Skarer, under Kamp tillige mod Hunger og Nød, vil ogsaa vise sig i *Nordmænds* Anstrengelser for et norsk Universitet.“ Dets Oprettelse, ved den afskaarne Forbindelse med Danmark endnu mere nødvendiggjort for Norges Ungdom, vakte en Jubel, der lod forglemme Foreningens øvrige Mangler og Lidelser. Den skulde være forbi den Tid,

— — „da Norges Sønner maatte drage
fra Barndoms Dale, Fædres elskte Fjeld,
med Vemods Graad og Fødelandets Klage,
at øse Visdom af et fremmed Væld.“**)

Beneficen var gjort forat holde den bristefærdige Forening sammen; og virkelig, ligesom overhovedet en mismodblandet Slappelse synes at være indtraadt i de politiske Tendenser siden *Kristian Augusts* Dage, den syntes at have vundet ny Styrke. Enthusiasmen paa Universitetsfesten, der feiredes 11te Decbr. 1811 med overordentlige Høitideligheder i Kjøbenhavn af den derværende Afdeling af Selskabet for Norges Vel, i Kristiania og ellers overalt i Norge, glemte alle de øvrige Folkeønsker og alle de Opofrelser og Lidelser, der fulgte af Krigen med England, som endnu stedse fortsattes, og af Pengevæsenets totale Forfald, der forværredes ved fallitmæssige Omvæltninger deri.*)

Universitetsfesten i Kjøbenhavn fortjener et Par Linjer her,

*) *Kristian August.* Hans Død, 28de Mai 1810, feiredes i Norge ved Sørgehøitideligheder.

**) Feltprovst *Johan Storm Munch* „Til Kongen, da han gav Norge Universitetet“ i Selskabet for Norges Vels Tidende „Budstikken“ *1ste Nov. 1811.*

***) De gamle Daleres Forandring til „Dansk Courant“ og dennes til „Rigsbankdalere“, 5te Jan. 1813, uden at derfor Kredit og Kurs hævede sig, afstedkom ellers Rystelser i den private Formue, som forplantede sig til Gemytterne, og gjorde dem modtageligere for en Tingenes nye Orden. Mængden fæster først Tankerne derpaa, naar den gamle ikke kan blive værre. Da faar den et Hazardspillermod. „Han *Frederik* — udtrykte en Bonde sig straks efter Adskillelsen — fik dog spillet os det Puds, før han opgav Norge, at slaa ned Pengene for os.“ Man ansaa for en virkelig Handling hvad der var en nødvendig Følge af det Skjelmsstykke, at udøse ufunderede Pengerepræsentativer.

fordi den gav Prins *Kristian Frederik,* Søn af Arveprins *Frederik,* Rigernes Thronarving, hvis Personlighed er bleven saa iflettet Begivenhederne i Norges Befrielsesaar, den første Leilighed til at komme i Berørelse med Nordmænd, hvor de udfoldede sin Nationalitet. Ved Hovedfestligheden om Dagen havde han, i Egenskab af Præses for det trondhjemske Videnskabers Selskab hilset den nye beslægtede Stiftelse med en Tiltale til Kongen; men om Aftenen, medens de norske Familier illuminerede, havde de norske, navnlig Medlemmerne af Selskabet f. N. V., samlet sig til et Gilde, hvor Økonomien var indrettet med særdeles Hensyn til at gjøre sig lystig; og did lod *Kristian Frederik* sig det være angelegent at komme. Han erholdt ogsaa Adgang og var overordentlig fidel. Det var ogsaa ret et Lag i det gamle *„norske Selskabs“* Aand og Stil fra Wessels Dage — denne interessante Forening, der lige siden 1773 havde ydet den norske Nationalitet et Tilflugtssted i Kjøbenhavn, bragt den saamange Triumfer i den almindelige Erkjendelse af hans Friskhed og naturlige Overlegenhed, og inden hvis Vægge saamangt et Ord var sjunget og talt, der vidnede om, at den norske Uafhængighedsaand, vi i disse Blade har søgt Sporene efter, ogsaa der var at finde i sin fulde hjemlige Kvikhed. Der sad da Prinsen med sit smukke godlidende Ansigt illumineret af de mange „Glædskabspokaler“, mellem de høitstemte Nordmænd, Side om Side med Professorerne *Sverdrup* og *Treschow*, der præsiderede i Gildet. „Norges Universitet!“ raabte han og greb Glasset; „Almenaand

Johan Storm Munch.

fremkaldte det; *Frederik* gav os det: Alherren signe og beskytte det!“ Og saa strømmede nok en Skaal fra ham for „det gamle Norges evige Held og Lykke!“ Og nok en for Selskabet for Norges Vel. Kort, Dagen var for Norge, og ingen viede, som det lod til, Norge den fyrigere end Prinsen. Ogsaa Mindebægeret for „den uforglemmelige *Kristian August*,“ udbragt af en Nordmand under enstemmig Akklamation, var for *det*.

Siden hin muntre Dag søgte Prinsen megen Omgang med Nordmænd. De Begivenheder var heller ikke langt borte, som skulde knytte ham til Norge selv. Skyerne, som skulde drive saa tætte og mørke imellem de fra hinanden søndrede, ved en unaturlig Forening endnu forbundne Riger, at Thronarvingen, mens de tabte hinanden afsyne, maatte op til Norge i Huj og Hast, forat det ikke skulde gaa tabt i det rædsomste politiske Uveir, som har raset i Europa, trak allerede i Foraaret 1812 hurtigt op fra Østen. Rusland fandt Aaget af *Napoleons* Kontinentalsystem omsider utaaleligt, og Sverige, som siden 1810 befandt sig i et tvungent Krigsforhold til England, ikke mindre. *Napoleons* stedse hensynsløsere Fordringer og hans Besættelse af svensk Pommern bragte endelig Taalmodigheden til at briste hos hans besvogrede Vaabenkammerat, *Sveriges* Kronprins *Karl Johan*, hvis ligesaa udmærkede civile som militære Geni havde gjort ham fra sin Ankomst af til Sjælen i den svenske Regjering. Fred sluttedes med England, efterat Rusland og Sverige havde sluttet sig sammen i en hemmelig Traktak til St. Petersburg af 21de Marts 1812, hvori Keiseren af Rusland forbandt sig til „enten ved Underhandling eller ved militær Medvirkning at forene Kongeriget Norge med Sverige og at garantere dette sammes fredelige Besiddelse.“ Denne, ligeledes garanteret af England ved Traktat af 3die Marts

1813,*) skulde endog betragtes som en foreløbig Begivenhed før den tiltænkte Diversion paa den tyske Kyst i Ryggen af den franske Armé, som imidlertid samlede sig i Polen forat bryde ind i Rusland. Napoleons Insinuation, at Sverige skulde benytte Indbruddet til at bemægtige sig Finland, forkastedes af Karl Johan, som ved denne Ædelmodighed med Rusland fik endnu stærkere Garantier for Norges Erhvervelse i det bekjendte Sommermøde med Keiser Alexander i August s. A. i Åbo, og yderligere Bekræftelse i den der sluttede formelige Konvention af 30te August. Og Sverige havde været saa nær dette Maal i 1809, at dette trængte Ønsket om Finland tilbage. Grundet paa Åbokonventionen tilbød Sveriges Gesandt i Kjøbenhavn i en Note af 10de December 1812 en nøiere Alliance imod Norges Afstaaelse, hvorfor Pommern

Karl Johan.

*) Saml. til det norske Folks Sprog og Historie. B. III. „Da Hs. britiske Majestæt ønsker til Gjengjeld (ɔ: for Sveriges Alliance) at give et umiddelbart og utvetydigt Bevis paa sin Beslutning at forene sine Interesser med Sveriges og Ruslands, saa lover han og forbinder sig ved nærværende Traktat til at tiltræde de mellem disse to Magter allerede stedfindende Konventioner, forsaavidt at Hs. brit. M. ei alene ingen Hindring skal lægge i Veien for Kgr. Norges Forbindelse og Gjenforening til evig Tid som integrerende Del af Kgr. Sverige, men at han desuden i denne Henseende skal lette Udførelsen af H. M. Kongen af Sveriges Hensigter, saavel ved sine *bona officia*, som ved dertil, om fornødent gjøres, at anvende Medvirkning tilsøs i Forbindelse med de svenske og russiske Tropper, dog paa det Vilkaar, at man ikke skal tage sin Tilflugt til Magt forat iværksætte *Norges* Forening med Sverige, med mindre H. M. Kongen af Danmark forud har undslaaet sig for at slutte sig til den nordiske Alliance, paa de Betingelser, som i de mellem Hofferne i *Stockholm* og *St. Petersburg* bestaaende Forpligtelser er fastsatte; og H. M. Kongen af Sverige forbinder sig til at have Omsorg for, at denne Gjenforening finder Sted med Iagttagelse af alle mulige Hensyn til det norske Folks Lykke og Frihed.“

og en Sum Penge skuldegives til Vederlag. Dette Forlangende tilbagekaldtes vel 2den Januar 1813 og erklæredes at skulle ansees som ugjort — formodentlig fordi Russerne havde nok med at hjælpe sig selv — men kortefter fremsattes det paany, og den 30te Marts s. A. kaldte den svenske Kronprins den dansk-norske *Chargé d'affaires* i Stockholm for sig i Udenrigsministeren Grev Engestrøms Nærværelse og betydede ham, at den dansk-norske Stat skulde angribes paa tre Punkter imellem 15de og 20de April, saafremt Kongen ikke bestemte sig til at tiltræde den nordiske Alliance. Han kunde ellers, om han bekvemmede sig til at afstaa Norge ifølge Traktaterne med England og Rusland, gjøre Regning paa at se sine Stater forøgede med de nordtyske Hansestæder og Kyststrækningen indtil preussisk Pommern. Kongens Vægring i Note af 10de April havde et Fredsbrud tilfølge; men før den svenske *Chargé des affaires* reiste, forelagde han nogle endelige Vilkaar for en igjen knyttet venskabelig Forbindelse, hvis Basis var Norges Afstaaelse, alternativt enten hele Landets eller Trondhjems Stifts og Fæstningerne Fredrikshalds og Kongsvingers. Den 18de April forlod den dansk-norske Minister Stockholm, og den 21de Mai landede *Kristian Frederik* i Norge for som Statholder at afløse Friederich af Hessen, der kort efter forlod Landet forat overtage Kommandoen i Holsten, hvorhen Kronprinsen af Sverige i stedse engere Buer trak den nordtyske allierede Armé, forat sætte sin og Sveriges Yndlingsidé, Norges Besiddelse, igjennem, der allerede var kommen længere end nogensinde, idet den dog var kommen *officielt* paa Papiret.

Men hvad sagde og gjorde man i Norge selv til alt dette? til at det gamle Rige steg og sank i den Pris, Magterne behagede at sætte derpaa? Man prøvede med den agtværdigste Anstrengelse, under Ledning af Selsk. f. N. V., Sandheden af Sagnet: „hjælp dig selv, saa hjælper dig Gud.“ Man bekjæmpede med rørende Broderaand, med opofrende Hjælpsomhed, ved Indskrænknings- og Hjælpeforeninger, ved en Mængde Industrigrene, ved dristige Overfarter til Danmark i aabne Smaabaade

efter Korn, Følgerne af den stansede Handel og Hungersnøden, der antog en frygtelig Skikkelse efter Frostaaret 1812, „det haardeste Slag, siger Budstikken, Selskabet for N. Vels Blad, som Norge i Mands Minde har modtaget.“ Der laa den rigeste Grøde knækket; men ikke Folkets Mod. Det var nu bleven vant til Mangelens Lidelser. De eggede kun til yderligere Vovsomheder i Kaper- og Kornfarten, til nye Forsøg paa at hjælpe, til dybere Had mod en Fiende, der kunde ville bruge Hungersnød som Bundsforvant. Denne modstandslystne Energi i Udholdenheden strakte sig igjennem hele Folket, holdt det i Virksomhed inden sig selv forat samle Kræfter til at give den endnu større Varighed, mens den imod Verden opviste en Yderside af forhærdet Passivitet, Politikerne kun løb de beregnende Hoveder imod, men ikke kunde gjennembryde. Inden i denne Forstening laa Fortvivlelsens Munterhed, Tanken, at have nu lidt saameget, at det ikke vel kunde blive værre, men vel bedre i hvad man gjorde; bag denne Klippe var det, Konstitutionsværket opførtes; dens. Haardhed har sin Del i de senere Koncessioner.

Efterretningerne om hvorledes man skaltede med Norge kom som oftest først sent did, efterat de allerede havde undergaaet Forandringer, og medens det var vist, at Sverige ikke havde Leilighed til at sætte sine Fordringer igjennem, idetmindste ikke for en Tid. De vakte derfor ingen Skræk, men en spotblandet Forbitrelse, især den stødende Optagelse af Karl Gustafs ulykkelige Idé at sønderlemme Trøndelagen fra det øvrige Rige. Man hørte Efterretningerne som Eventyr om Erobringer i Maanen og vante sig til dem som til Mangelen. Denne tog Eftertanken langt mere i Beslag end Politiken. Og dog havde Folket i dets bitreste Tid noget tilovers for sin kjæreste Skat: for Universitetet. Til Udgangen af 1812 beløb Subskriptionen, der langtfra understøttedes mindst af Bondestanden, sig til 774,786 Rdlr. D. C. og 3960 danske Species engang for alle, og i aarligt Bidrag 12,520 Rdlr. D. C., 749 Tdr. Byg og 236 Tdr. Havre.*)

*) Efter Forslag af Sorenskriver *Kristian Magnus Falsen*, det saa bekjendte Rigsforsamlingsmedlem, Søn af Enevold Falsen, at behefte Jordegods med en frivillig Kornrente.

Biskop F. J. Bech siger ogsaa i sin Tale i Selsk. f. N. V. paa Kristian Frederiks Fødselsdag 18de Septbr. 1813: „Vi har erfaret det; Kjendsgjerningerne ligger for Dagen, at ligesom Kamp og Fare opluede Nordmandens Aand og Mod, saa blev han i Sans for alment Vel hverken sløvet eller indskrænket af Mangel og Besværligheder. Den blev endog tvertimod derved dels opvakt og fremkaldt, dels ydermere styrket og kraftiggjort. Krigen og dens Ulykker bragte nyt Liv i den ved saa lang Fred slumrende Aand og frembragte en Tænkning og Virken, hvoraf vort Norge allerede høster frydelige Frugter.“

Det lader sig med Sandhed sige, at Norge opstiller et endnu herligere Eksempel for Folkene paa hvorledes en Nation skal bære sine Lidelser, end paa hvorledes den skal vinde Friheden. Men den Dag, den daværende Thronarving besteg norsk Grund, var der hverken Udsigter til, at hine skulde ophøre eller denne begynde. Den var kun e'n enkelt lysende eller illumineret i den fortsatte Række af mørke. Lidelsers Haab er let vakt til Smil som den ringes Barn, der ikke er vant til megen Godhed. Man sang derfor ret lysteligt i Trondhjem:

„Høit over Fjeld og Dal og Strand
lød atter Navnet Kristian.
I Noras haardt forsøgte Bryst,
sig røre kjære Minder.“
— —
„Glad hviler hendes Blik paa dig,
den tabte Elsktes Navne!“

Men to Karakterer kunde rigtignok ikke være forskjelligere end disse to Kristianers: Augusts og Frederiks. Fra Hovedstaden talte dog Forhaabningerne i ikke lavere Toner:

„Han gjenfødt atter traadte frem blandt os,
den store, gode Kristian den fjerde.“

Men desværre — man lærer ikke hinanden at kjende, før man, som Ordsproget lyder, har „spist en Skjeppe Salt sammen.“

Tredie Afsnit.

Kristian Frederiks Optræden i Norge.

(Mai 1813 — Februar 1814).

— — Hist Storm røg op; nu her for Alvor spørges
om Mænd, om Mænd af Ord,
om Brodersamfunds Pagt staar fast i Nord,
om Orden indenborde kan besørges,
da første Styrmand nu fra Roret veg!
— —
Dog — nu sprang op paa Dæk den gjæve Mand,
som Under-Styrmand var,
og raabte: „Hver, som Hjerte har;
og elsker Frihed, Fødeland og Ære,
og før vil vove alt, end fremmed Lænke bære,
Han følge mig! — —"

(Epilog paa Bergens Theater 3die Marts 1814).

Forklædt som Matros ilede *Kristian Frederik*, ledsaget af to ligeledes forklædte Officerer, paa et aabent Fartøi over fra Fladstrand til Norge, og landsteg i Morgengryet den 21de Mai 1813 paa Hvaløerne, en Klynge af Klipper lidt udenfor Mundingen af Kristianiafjorden. Det var en ret fantastisk smuk Begyndelse paa det Eventyr, Prinsens Liv i Norge er fra først til sidst.

Men hvilken Plads til at tage Augurier paa var Stedet hvor han landsteg! Der gives ikke et kjærere Opholdssted for alleslags hæstskrigende Sjøfugle, et mere besøgt Hvilepunkt for ominøse Kraaker, Ravne og Vildgjæs end hine skaldede, udtungede Klipper, hvorpaa den formummede Prins sprang op — upaatvivleligt med et saa smilende og veltilfreds Ansigt som

efter en Lystfart. Han forstod ogsaa med uopnaaeligt Godlune at iblande saamange af en Lystfarts Behageligheder i de alvorlige Hensigter med hans Sendelse til Norge, at alvorligere Karakterer allerede efter faa Maaneder begyndte at tage Uheldsvarsler. Og heri da Retfærdiggjørelsen for Imaginationen om Udtrykket i hans Ansigt. Skulde en nøiere Udpensling deraf være tilladt, da faar man imaginere sig et vist Træk af Udmattelse og Forlegenhed, som, med et Par visnede Blades Blegnen i den øvrige frodige Flor, hvidnede frem under dette Totaludtryk af gemytlig Livsfrohed, hvori Mængden saa en blidere Fremtid varslet. Historien tilsteder dog kun at se ham, hvorledes han, endnu i den tidlige Morgen,*) „benytter straks Leiligheden til at tage den ved Hvaløerne stationerede Del af Roflotillen i Øiesyn, opflammende ved en kort Tale disse Sjøkrigeres medfødte Mod til den Anstrengelse og Opofrelse, som Landets Stilling maatte fordre af dem."

Kristian Frederik.

Hvem kunde ogsaa, under en saa værdig Optræden, lægge Betydning i de første Sekunders skiftende Minespil, eller i de omsværmende Maagers Skrig høre Varsel eller Kritik over Kristian Frederiks første Tale til norske Krigere? Hans Sjæl

*) Budstikken, 29de Mai 1813.

var vistnok vidende om, hvad *Danmark* krævede af ham, mens Norges Krav skulde være paa hans Læber, dets Sorger paa hans Pande; men denne var for glat til at fastholde deres Skygge, og hin af et saa velsignet Naturel, at den ikke engang syntes at rystes af den Ugles Skrig, som siden, ved høilys Middag, da han som Konge holdt sit Indtog i Norges Hovedstad, varslede fra Domkirkens Taarn en Mening, hvorom ingen Kjærring længer var i Tvivl, endskjønt hans Følsomhed for Kanonskud endnu ikke var lagt for Dagen.

Men hvorfor spilde Demonstrationer om Auguriers Betydning paa en saa sløvet Sans derfor som Nutids Menneskers? Vist er det dog, at det var en ominøs Fugl, en symbolsk: Napoleons paany fra de sachsiske Valpladse opsvungne Ørn, som ogsaa slyngede Prins *Kristian Frederik* udenfor Privatlivet, til hvis Nydelser han af Naturen ganske var stemplet, hen paa hin øde Klippeø i Morgengryet den 21de Mai 1813.

I Løbet af de første Maaneder af Aaret havde Kjøbenhavner-Kabinettets Politik, af Ængstelse for Norge, gjennemløbet alle Vindrosens Streger, fra en Troskab mod Frankrig af Hevngjerrighed mod England, der overgik i Vedhængen den haardnakkede Følgen af den modsatte Tænkemaade, som kostede Wasadynastiet Thronen, til ydmygende Underhandlinger England og med de allierede, ja endog til militære Demonstrationer mod de franske. Men alt forgjæves. Norges Forening med Sverige var bestemt. Dette var bleven for ofte skuffet i sine Forhaabninger derom fra Tid til anden; men nu siden Finlands Tab, siden Karl Johan indsaa, at han ikke kunde sikre sig og sin Æt Kronen bedre end ved at erstatte dette ved Udførelsen af hin de gamle Karlers Plan og alle Svenskers Nationalønske*), og siden hans overlegne Talenter gjorde de

*) Karakteristiske Ytringer iblandt andet i Brev af 4de Januar 1813 fra Ministeren Wetterstedt til Adlersparre, der fra sin Eiendom Gustafsvik i Wermland saavelsom fra sit Feltkvarter stedse intrigerede i Norge for Foreningen (Hdl r. S. H. B. VII): „Hs. K. H. Kronprinsen ønsker, at du paa ingen Maade mindsker dine Bestræbelser i Henseende til Norge. Den Sag maa gaa iaar, uagtet alle de Vanskeligheder, Natur og Statskunst lægger derimod. Danmark søger at

allierede Magter saa store Tjenester, gav det svenske Kabinet ikke et Øieblik Slip paa Afstaaelsen af Norge. Selve Forslaget om for det første at lade sig nøie med Trondhjems Stift viser kun hvor meget Besiddelsen af det hele Land stod det for Hovedet. Allerede i 1811 havde Karl Johan forsøgt at vinde Napoleon derfor; men da dennes igjenvaagnede Iversyge mod Prinsen, endnu mer end hans Forpligtelser mod Danmark, ikke tillod ham at forøge en Personligheds Magt, hvis Talenter, nøie Bekjendtskab til hans Regjeringsmysterier og Tilbøielighed til at tage Parti for Nationernes Sag han frygtede med uheldsvangre

afvende Stormen ved hemmelige Forsøg." Derefter udvikles i Brevet, hvorledes den dansk-norske Minister i Petersburg, Baron Blome, underrettet om at Sverige havde 3 Traktater med Rusland, „som lovede det *Norge*," allerede for en Maaned tilbage havde insinueret den svenske Minister sit Hofs Villighed til at forene sig med de Magter, som søgte at bevare sin Handel og Selvstændighed. „Man indsaa let, at denne Blomes Ytring (for vigtig til at tilskrives ham personlig) alene havde til Formaal at afværne Englands og Ruslands offensive Deltagelse med os imod Danmark, og derved isolere Sverige med sine uopfyldte Forhaabninger, vække Splid imellem Danmarks Fiender og imidlertid vinde Tid, Erfaring, Sommeren og ny Mulighed for Napoleon at beskytte sig selv og sin danske Lydstat. Da imidlertid baade Rusland og England altid havde fremstillet som en for den fælles Sag fordelagtig Omstændighed, at inddrage Danmark godvillig i de nordiske Magters Forbund, besluttede Kronprinsen at benytte den danske List i Blomes Fremstilling til at tale rent Sprog med Nordens Frederik." Paa den Fordring fra Sverige, som nu fremsattes, om at overdrages Norge mod at beskytte Danmark med en Armé i Tyskland og ikke at nedlægge Vaaben, før en fuldstændig Erstatning for Norge er vunden, og som ikke blev anseet med et gunstigt Øie af Keiser Alexander, fordi den var skeet uden hans Vidende, erholdtes et Afslag, som viste, at Kabinettet i Kjøbenhavn ikke var uvidende om, at det ikke var med de allieredes gode Vilje, de vilde se sine Løfter til Sverige opfyldte. Dette var i endnu høiere Grad Tilfælde med Rusland end med England, som vel havde været mindre ødselt paa Løfter og nølet med at indrømme Sveriges Fordring paa Norge, men som dog nu alvorligen gik ind derpaa, for engang at se Frugter af de Guineer, det i saa mange Aar havde udsaaet i Sverige. (Residenten Thorntons Veksler paa den engelske Regjering til Subsidier for den svenske opløb sig 1ste Juni 1813 til omtrent 365,000 L. St.)

Et Brev til Friherre Wirsén fra Adlersparre af 8de April 1813 giver en Parallel til Wetterstedts. Deri bemærkes, at man behøver al Opmærksomhed forat „de fina och illistiga Cabinetterne icke få draga oss för långt från vårt mål, ty då få vi aldrig Norrige." Brevskriveren omtaler Propositionen, som fremsattes første Gang faa Dage efter Brevets Datum, om forlods Overgivelse af det Trondhjemske og de faste Pladser i Norge, samt at det sandsynligvis var Kronprinsens Hensigt at overdrage Adlersparre Guvernementet og Organisationen i Norge. Men, siger han, „man talar om att sälja skinnet innan man skjutit Bjørn." — — „Det återstår då ej annat än at säga: *eja vore vi der!*" (Hdl. B. VI).

Anelser, somom han i sin gamle Vaabenfælle mødte et med hans egen fiendtlige Genius forbundet Væsen: saa var det, at Sverige forenede sine Interesser først med Ruslands og Englands og siden med de øvrige allierede Magters.

Politiken har aldrig vist sig hulere og træskere end i dette Tidsrum, forat skille Danmark fra Frankrig og vinde Sveriges eller rettere Karl Johans virksomme Bistand til den forestaaende Kamp, da det hedte „nu eller aldrig“ forat faa Napoleonsvældets allerede heldende Kolos overende. Men alt for saa godt Kjøb som muligt; og bedre kunde ikke gives end at betale med andres, nemlig at klare Sveriges Regning med Norge, hvorved ogsaa vandtes for Rusland, at Finlands Gjenerhvervelse ganske skulde slaaes af Tankerne, og siden at betale Danmark med Anvisninger i Tyskland. Disse skulde sandsynligvis være blevne transporterede paa Maanen; men Sveriges Pris var fikseret og engang antagen. Paa anden Maade kunde den nationale Smerte over Finland ikke dulmes og Dynastiets Eksistence sikres. Saaledes skulde Sverige atter blive mægtigt og „Norden“ komme til at betyde noget. Men Danmark krympede sig, som rimeligt var, ved at staa for Udlægget, især da ogsaa dets tyske Provinser, ja maaske dets egen Eksistence, løb Fare i hvad Parti det maatte tage. Men endelig, da det bestemte sig til at løse sig fra Frankrig, haabede det at kunne drive Frafaldet op til samme Pris, dette skulde betale for dets Troskab, nemlig ikke blot Norges Bibeholdelse, men ogsaa hint Guld og grønne Skove i Tyskland.

Men disse smilende Forhaabninger i April 1813 var kun Glimt af denne Maaneds troløse Sol. De mørkeste af Vinterens Maaneder, medens Napoleons Lykke stod lavest, men medens hans Geni hemmeligen hjemme sammenarbeidede nye Kræfter og opglødede nye Tordenkiler, var henrundne under den pinligste Ængstelse for at maatte give efter, ja maaske i mere end i Hovedfordringen: Norge. Det var for Kjøbenhavnerkabinettets Politik et af disse ængstlige Vindstiller, hvori Fløien dreier sig rundt under Trykket af Bevægelser i Atmosfæren, som ikke

endnu har naaet Jorden, og hvori Barometret synker pludselig til laveste Stand. Da hævede det sig ligesaa pludselig igjen. Det var netop i April. Napoleon oversvømmede atter Tyskland med sine konskriberte Legioner. En Diversion fra Danmark til at dække Hansestæderne blev af Vigtighed. Det var Øieblikket, da det maaske kunde vinde Gehør for sine Protester imod de allieredes Dispositioner over Norge. Og det forsøgte. Napoleon synes at have havt ondt af dets Lidelser: han satte sig ikke imod, at de danske Matroser blev kaldte tilbage fra Scheldeflaaden, og at Grev Bernstorff*) afsendtes til England forat indlede partikulære Underhandlinger, hvorom man allerede var kommen saa halvt overens med Ruslands Gesandt i Kjøbenhavn, Fyrst Dolgorucki. Rigernes Integritet skulde sikres, danske Tropper holde Hansestæderne besatte imod de franske, og baade Sverige og Danmark erholde Erstatning i Tyskland og i Penge i Forhold til de Tjenester, de maatte yde i den forestaaende Kamp. Men fra svensk Side var man ingensinde virksommere og mere paatrængende med sine Fordringer. Tilbagetagne i Januar, sandsynligvis fordi Ruslands Iver med at sætte dem gjennem var kjølnet i samme Mon, som man troede at spore Lunkenhed for dets Sag hos Sveriges Kronprins, fremsattes de med Trusler om Krig paany gjentagne Gange i de første Uger af April. Karl Johan blev de allierede af Vigtighed, eftersom Napoleon paany var bleven frygtelig. Det engelske Ministerium, i hvis Spidse den ubøielige Castlereagh stod, afviste enhver Underhandling med Danmark, som ikke var baseret paa Norges Afstaaelse til Sverige. De gamle Betænkeligheder ved at se den skandinaviske Halvøs vidtstrakte Kyster under ét Scepter, som, i Forbindelse med Ruslands Lunkenhed og Sveriges Temporiseren, gjentagne Gange i forrige Aar havde opsat den svenske Armés Indskibning til Tyskland, fandt ikke længer Sted, siden Kronprinsen allerede stod paa Overfarten. Derimod fandt det engelske Ministerium Danmarks Fordring, forlods at indrømmes Hansestæderne, ubeskeden, og det vilde endnu mindre

*) Ministerens Broder.

høre noget om Flaaden. Samtidig med Gesandtens haabløse Hjemreise fra London afbrød Rusland Underhandlingerne og hjemkaldte Dolgorucki, som det hedte, fordi han var gaaen videre i at begunstige Danmark, end hans Fuldmagt tillod. Grev Molkte maatte tilbage fra Petersburg, og gjensidigen søgte den svenske Minister i Kjøbenhavn og den danske i Stockholm sine Hoffer. I fuld Tro til Overenskomsten med Rusland havde danske Tropper allerede besat Hamburg og endog deltaget i Fiendtligheder mod de franske. Hurtig maatte nu Systemet atter forandres; og det kunde ske med Slagets Hurtighed efter en Regjerings Vilje, som ikke var vant at spørge efter den offentlige Mening og i et Land, hvor den er saa søndret og lidet kraftig som i Danmark.

Til Napoleons stigende Vaabenlykke knyttede sig nu det sidste Haab om at kunne bevare Norge for Danmark. Paa tysk Slagmark skulde den gamle Forenings Skjæbne afgjøres. Didhen maatte al Magt og Opmærksomhed vendes, og Norge atter overlades til sig selv, indtil det i Tyskland var afgjort, hvem der kunde diktere Europas nye Forhold. Men hvorledes overlade dette Land, som man nylig havde betragtet med saa mistænkelige Øine, og som var bragt Fortvivlelsen nær ved det foregaaende Hungersaar og ved Tilintetgjørelsen af sin før saa overordentlig stærke Skibsfart, paanær den, for Aanden i Regjeringens Politik langtfra gavnlige med de engelske Licencer, — hvorledes overlade dette Land til sig selv, til Fortvivlelsens dumpe Gjæring, uden at sætte det under ens Øie, som i ethvert Tilfælde vilde varetage Danmarks Interesse der som sin egen? Saaledes maatte da Arveprinsen *Kristian Frederik* afsted til Norge som Statholder og kommanderende General, afløsende Prinsen af Hessen, som skulde overtage Kommandoen over Arméen, der skulde dække Holstein og operere sammen med den franske. Ti Dage efter hans Ankomst til Norge viste den engelske Admiral Hope sig i Kjøgebugt med en Flaade, hvorfra den svenske Hofkansler Wetterstedt og de engelske befuldmægtigede General Hope og Gesandten Thornton, understøttede af den

russiske van Suchtelen, endnu engang med Krigstrusler afæskede Afstaaelsen af Norge og først og fremst af det nordenfjeldske. Det fik et bestemt Afslag inden de 48 Timer, Parlamentæren, Thornton, vilde bie paa Svar. Danske Tropper havde allerede forenet sig med de franske, og Præsident Kaas befandt sig paa Veien til Napoleons Hovedkvarter i Dresden, uden at have ladet sig opholde af Insinuationer, som siges at være ham gjorte paa Gjennemreisen i Altona, hvorefter de allierede vilde renoncere paa Norges Afstaaelse imod at Danmark tog deres Parti*).

Loddet var kastet. Den 10de Juli undertegnedes en Traktat med Frankrig, hvori den i Traktaten til Fontainebleau af 31te Okt. 1807 efter det engelske Indfald stipulerede Garanti af den dansknorske Stats Integritet blev bekræftet, og hvorefter Krig erklæredes Sverige, Rusland og Preussen i Deklarationer af 3die Sept. og 22de Okt., fordi de havde „forbundet sig til at understøtte Sveriges fiendtlige Hensigter imod Norge, og at tvinge Danmark til at forene sin Magt med Frankriges Fiender, forat erobre en Skadesløsholdelse for Norge paa det franske Riges Territorium.“

Den 22de Mai holdt Norges nye Statholder sit høitidelige Indtog i Kristiania, hvorunder han gjentagne Gange holdt Taler til det jublende Folk, som hver Gang sluttedes med Udbringelsen af et Hurra for Kong Frederik VI. Samme Dag udfærdigedes igjennem de civile, militære og geistlige Overøvrigheder en Kundgjørelse til Folket om Ankomsten, som begyndte med at bevidne Kongens Erkjendelse af Nordmændenes „urokkelige Troskab for ham og for den norske og danske Kongeslægt“, og endte med Forsikringen om, at han stoler paa denne

*) Beretning fra Hamborger Korrespondent 25de Juni 1813 i Kristiania Intelligentssedler 9de Juli s. A. Den er ellers i sig selv lidet troværdig, da Sveriges Bistand maatte være de allierede af langt større Betydenhed end Danmarks. Den er ogsaa *in originali* en fransk Arméberetning, hvis Troværdighed aldrig var mindre end i hine Uheldsaar, gjengivet fra Hamborg, som da var under fransk Herredømme.

deres Troskab mod Kongen og paa at de vil „bevare gamle Norges Selvstændighed“. I en Tale til Hovedstadens Autoriteter den følgende Dag ytrer han: Kongen ønsker at knytte det Broderbaand, der omslynger Tvillingrigerne, endnu fastere. Han har vist ikke sendt mig til eder, forat jeg skulde fraskille ham eller hans Slægt deres gamle Rettigheder til Norges Krone, som er gaaen i Arv til dem med Folkets Kjærlighed — før skulde denne min Haand afvisne! Lad mig, idet jeg udretter Kongens Vilje og virker for Fædrenelandet, finde min Løn i Nationens Kjærlighed og Hengivenhed! Lad denne engang gaa i Arv paa min Søn“. Efterat have varslet „maaske haardere Prøvelser, som endnu kunde forestaa og som vi alle som én Mand gaar imøde“, opfordrer Prinsen ogsaa i denne Tale til at „hævde gamle Norges Selvstændighed“.

Han traadte dernæst som Præses i Spidsen for Selskabet for Norges Vel, hvis Virksomhed var tiltaget med Nøden, besøgte de akershusiske Grænsefæstninger og Bataljepladserne fra sidste Krig med Sverige, fik Varderne istand, mønstrede de Tropper, som forefandtes, og udfærdigede fra Eidsvold Jernværk d. 10de Juni en Opmuntring til Embedsmændene og de formuende til Sparsommelighed og Tarvelighed. „Den tarveligste iblandt eder er i denne Henseende den bedste Borger,“ heder det i dette Dokument, som vel var fremkaldt ved den Modsætning, Prinsen maatte opdage imellem den almindelige Nød, af hvis Begjæringer om Udveie til Fødemidler han ofte generedes paa Reisen, og Luksusen hos de Standspersoner, der havde den Ære at beværte ham. Man troede dog snart at bemærke, at denne faldt i hans og hans altfor lystige, fra Danmark medhavte, Omgivelsers Smag. Hans personlige Elskværdighed og Talenter, især hans Talefærdighed, havde sin hele Vægt nødig for at holde de alvorligere Patrioters hemmelige Misnøie Stangen over et Hang til Forlystelser og sædelige Udskeielser, som han kun altfor meget gav Tøilen. I Besiddelse af Egenskaber, der kunde gjøre ham til Folkets Mand, røbede han snart, at han manglede den Nervositet i Karakteren, som kunde gjøre ham

til dets Mænds Mand. Den Popularitet, han jagede efter, og vel ogsaa vandt hos begge Kjøn, var ikke den, som betegner en Hersker over Begivenhederne. Kristian August, slumrende paa sin Vaabenkappe imellem sine Soldater, vandt mere af denne ægte og brugbare Popularitet, som Napoleon kneb sig til i sine Grenaderers Øren og Knebelsbarter, end Kristian Frederik ved at blande sig imellem Tilskuerne udenfor et Bal, man gav ham, eller ved at danse med Omegnens Piger paa en Haveplads. Han var da kun lidet forskjellig fra sine echaufferede Kammerjunkere med Lommetørklædet for Panden og Øinene med sig mellem Pigerne. Det hændte stundom ved saadanne Leiligheder, at Suk fra Folkets Nød skar igjennem Lystigheden. Saaledes traf Prinsen, paa et St. Hansaftensbal under aaben Himmel paa et Landsted ved Kristiania, i Folkemængden udenfor Løvsalen en Gudbrandsdøl, som han spurgte om, hvordan man levede oppe i Dalene. „Aa, det er kleint nok“, svarede Dølen but. „Men naar I ikke har Korn, kan I da ikke spise Kjød?“ „Vi har forlængst maattet slagte det meste af vort Fæ for Fodermangel.“ „End Mose da og Bark?“ „Vi har ikke meget af det heller igjen“. Og Dølen vendte sig med et taarebristende Aasyn ligesaa hurtig bort og forsvandt i Folkemængden, som Prinsen, med Ulyst til at spørge videre efter Folkets Tilstand, ilede tilbage til Balpavillonen. Han havde dog ikke ganske forgjæves aflagt dette Besøg udenfor: en fattig Bondepige i sit første Blomster havde tiltrukket sig hans Opmærksomhed; og at hun kort efter blev en af de flere af det smukke Kjøn, som forsødede ham hans Ophold i Norge, det havde han eunuchagtige Omgivelser, som sørgede for. Disses Valg, forsaavidt som de tilhørte hans private, var ogsaa i det hele lidet skikket til at give hans Iagttagere nogen stor Mening om hans egen Gehalt. Hans nærmeste Fortrolighed nød saaledes en ung Løitnant Schwartz, en Kjøbenhavner-Dandy af den ægte Sort, som Nordmændene ikke kunde udstaa; og der var i hans inderste Cirkel ikke en Personlighed at opdage, som kunde lade slutte til, at han satte nogen særlig Pris paa aandige eller moralske Fortrin.

I de første Uger af August foretog Prinsen en Inspektionsreise nedover Vestlandet til Kristianssand, der ogsaa yder et Par Træk til hans Karakteristik. I Tønsberg fik Grev Wedel, i en Samtale under fire Øine, Anledning til at kaste et Blik i hans Sjæl, som kun bekræftede de Tvivl, han nærede om dens Udrustning til at imødegaa de krigerske Storme, som ikke længe kunde udeblive. Greven foreholdt Prinsen Nødvendigheden af at benytte Kronprinsen af Sveriges Fravær med Arméen i Tyskland til ved Krigsudbruddet at tage Initiativet ved et Indfald i det blottede Sverige. Prinsens Svar var ikke langtfra at lade sig betegne ved, at han blegnede ved den blotte Tanke. Der var mindre vovet, og dog en vis krigersk Glans vundet, ved ogsaa paa denne Reise overalt at mønstre Tropper og Borgerbevæbninger og ved i Lyngør Havn, hvor Rigernes sidste Fregat Najaden Aaret iforveien var bleven ødelagt af Engelskmændene, ifølge en af Datidens noget bombastiske Efterretninger om hans Foretagender, at „skjænke de hensovede tapres Minde den fortjente taknemmelighedsfulde Erindring“. Dette skal formodentlig betyde, at Svada heller ikke svigtede sin Yndling ved de 75 faldne Søkrigeres Mæle, skjønt det da er at forundre sig over at Ordene, mod Sædvane, ikke er blevne opbevarede. Men i det dybe Lyngørsund laa Najadens Kanoner, og uhyggelige Minder svævede derover; i Prinsens grunde Sjæl laa ingen armeret Tanke, som engang kunde udslynge Ild. Der legede Blomster paa Bunden, og Bonhommiens milde Sindsbevægelser spillede snart atter herskende paa Overfladen.

Ganske vist var dette Prinsens Naturel, uagtet det er sandsynligt, at Hensigten, at vinde Popularitet hos Mængden, og saa havde sin Del i, at det oftere viste sig utilhyllet for dennes letindtagne Øine. Men han vandt, som sagt, ikke derved hos de Mænd, han nærmest skulde have sin Understøttelse hos. Paa Tilbageturen fra Kristianssand indtraf han hos en Rigmand nær Skien, hvor netop dennes Moder laa Lig. Denne Omstændighed lod Værten gjøre Undskyldning for at han ikke, som ellers paa-

tænkt, kunde fornøie Hs. Høihed med et Bal, men maatte indskrænke sig til et almindeligt Festmaaltid.

Men Prinsen vidste at improvisere et Bal. Hans Nærværelse havde, som sædvanligt, samlet Folk udenfor, hvorimellem Hs. Høihed efter Maaltidet blandede sig, fulgt af nogle Kavalerer. Der var militær Musik, og inden man vidste deraf, var der dannet en Kreds, hvori Prinsen selv førte op med en Bondepige. Kavalererne gjorde som han, og da Værten saa, at Prinsen havde saadan Lyst til at danse, fandt han, at der ikke var andet for end i største Hast at skaffe Damer op i Salen, hvor da Dansen blev fortsat. Mangel paa Takt var ellers ikke Prinsens Feil. Et upaaagtet Øieblik henrev ham; men, om Telebønderne gned sig paa Armen og tyktes, at dette var „gjilt,“ og om Stolthed og Glæde malte sig i Telejenternes Blaaøine, saa var der dog andre, hvis Øine blev mørkere, og som trak paa Skuldrene ad denne lystige Folkelighed.

Efter Datids Blade at dømme, hvorimellem Selskabet for Norges Vels, „Budstikken“, var bleven officiel fra 26de Mai 1813, modtoges imidlertid Prinsen og feteredes overalt som en Landets Frelser. I Byerne idetmindste tilhyllede Folket sin Nød og smilte ad ham som af en knæsat Søn, og sanddru Tale om ham selv og denne, især om den politiske, lader ikke til at have lydt mere i hans Gemak end almindeligvis i regjerende Fyrsters. Selv i Landdistrikterne havde Hungersnøden fra forrige Misaar et Smil paa sit skarpe, blege Ansigt, naar han for forbi; og Udhungringsblokaden fremkaldte kun en Forbitrelse, som lagde sine Gløder til den letfængte Kjærligheds, Folket havde optændt paa sin Arne for den vennehulde, kongelige Høvding, som havde gjæstet den. Kun fjernere stod enkelte mørkere Gestalter med sine Tvivl; men ogsaa disses Aasyn smilte med vellykket Tvang, naar han vendte sig om, og Lyset faldt paa dem. Den 18de Sept., Prinsens 28de Fødselsdag, celebreret af Selskabet for N. V. med en Tale af Biskop Bech om, hvilke Ønsker der paa den Dag burde gjøres for Norges Vel, ydede saadanne Øieblik baade der og i Banketterne hos hans Lands-

mand og fortrolige Stiftamtmand de Thygeson. Og saaledes kunde Prinsen *bona fide* endog forledes til den Tro, at Nationen ikke kunde negte ham noget, selv ikke Kronen, naar han vilde forsøge derpaa. Og der blev forsøgt.

Aarets rige Afgrøde kastede ogsaa en gylden Glans paa hans Personlighed som Repræsentant for Danmark, fra hvem det Sædkorn dog især var hentet, som nu atter bragte Agrene til at lyse i Dalene. Fra en af disse, fra den afsondrede, dybe, herlige Lærdal, fremkaldte dette i Juli en enthusiastisk Takadresse til Kongen, hvorefter man skulde tro, at „Demantbaandet“ mellem Rigerne aldrig var fastere end nu. At Universitetet ved den første *examen artium* i Juni gav sin Førstegrøde, var ogsaa et Oljedryp i Folkets Vunder. Hvor bitterlig Kornnøden ellers var, viser Brødtaksterne, de mange Anvisninger til Surrogater, Sundhedskollegiets Advarsel til Folket om kun lidt efter lidt at vænne sig til den ublandede Kornføde, og Statholderskabets mod at lade sig forlede af Begjærligheden til at skjære Sæden, før den blev fuldmoden. Provideringskommissioner havde i disse lange Krigsaar med England med Anstrengelse sørget for Landets Forsyning, der for en stor Del maatte ske paa Overfarter til Jylland i Smaafartøier og aabne Baade*). Mangen Vovehals kom saaledes i engelsk Prison; men Nordmændene maatte dog stole paa Lykken og sig selv og atter og atter vove sig over; thi hvor dyrt end Kornet var i Norge, saa betalte dog Englænderne, der i 1812, paa Grund af det engere Forhold til Sverige, ganske ophørte med undertiden endog at tilstaa Kornlicencer, det bedre; og dette lokkede mangen til Norge bestemt Jyde til at dreie vestover, naar han vel var kommen i Søen. Denne Handel begunstigede Englænderne ligesom Trælastfarten for Norge. Den rige Afkastning af denne eneste Handelsgren, som i Krigsaarene havde rørt sig i Norge, lod endnu under den største almindelige Nød en Overdaadighed vise sig hos de enkelte, i hvis Hænder den var, som stod i skarp Modsætning til denne, men som dog er et med

*) Fra 1ste Sept. 1812 til 1ste Mai 1813 indførtes dog 375,104 Tdr. Korn.

Nationalkarakteren temmelig nær befrændet Træk. Nordmanden vil gjerne leve høit, naar han har noget; og der er noget af Fædrenes Stormodighed i denne Skrøbelighed. Der gives endnu Folk, som paastaar, at de aldrig har levet muntrere og bedre end i hin Kaperfartens og Licencernes eventyrlige Tid. Men det maa være for deres Vedkommende; og imellem disse Solskinsmennesker færdedes Prinsen. Folket gjorde det ikke. I Modsætning til Nøden staar dog selv i dette dens bitreste Aar den Rundhaandethed, hvormed Universitetet fremdeles og den danske Skuespiller Knudsens Forestillinger omkring i Landet til Fondet for faldne Krigeres efterladte ikke destomindre understøttedes. Disse indbragte efter Statholderskabets Regnskab 114,898 Rdr. D. C. eller i Rigsbankdaler 19,144, og i Juni afsluttedes Universitetssubskriptionen med et Beløb af 782,012 Rdlr. D. C., 4140 Rdlr. Dansk Species engang for alle og 12,780 Rdlr. D. C., 751 Tdr. Byg og 236 Tdr. Havre i aarligt Bidrag. Det ligger virkelig i Nationalkarakteren altid at have Æresskillingen, selv om det kniber paa den til Brødet.

De slette Pengeforhold, som ogsaa indlyser af nogle af disse Tal, var imidlertid Landets værste Ulykke. Savnet af en Nationalbank var i stigende Grad bleven føleligt og idelig forgjæves fremsat*). Forat afhjælpe dette ved et af de halve Midler, som karakteriserer det danske Regjeringssystem, publiceredes endelig i Tiden af 4de Decbr. 1813 et kongeligt Reskript af 20de Okt. om Oprettelsen af en „Kongeriget Norges private Laane- og Diskontokasse," en paa Privates Kredit grundet offentlig Hjælpeindretning, af hvis Gevinst 1 Procent skulde afgaa til Oprettelse af Kornmagasiner i Bygderne, og som skulde bestaa indtil 3 Aar efter Fredens Afsluttelse med Storbritanien. Reskriptet var ledsaget af en Indbydelse fra Statholderskabet, af 17de Novbr., til endel af de anseligste Eiendomsmænd og Handlende til at sammentræde i Kristiania den 15de Decbr. dernæst, for at konstituere Indretningen. Bemeldte Dag mødte da 72 Personer i Kristiania Kathedralskoles Høresal (den nærværende

*) Saaledes af L. Mariboe i 1813.

Storthingssal), hvilke, efter en Tale af Prinsen, hvori man faar at vide, at han var Sagens Proponent for Kongen, valgte en Komité af Medlemmer fra de forskjellige Stifter til Udarbeidelse af Konventionen. Denne forelagdes i et Møde 5te Jan. 1814, hvor Prinsen, opfordret, som han sagde, ved Forsamlingens, hans „Medborgeres,“ Ønske, og ledet af sin varme Følelse for Norges Vel, undertegnede sin Garanti som første Konstituent, under Udraabet; „Hvo der tænker som jeg, han efterfølge mig!“ med 60,000 Rdlr. Sølv til Laane- og 30,000 Rdlr. Sølv til Diskonto-indretningen, hvorefter der i alt tegnedes Garanti for 1,728,000 Rdlr. Sølv til den første og for 696,500 Rdlr. til den sidste, og valgtes en Direktion af fem i Kristiania boende Medlemmer*). Imellem disse var hans Venner *Thygeson* og Konferensraad *Carsten Anker*, samt disses Modsætning Kammerherre Grev *Wedel Jarlsberg*, men som be-

Stiftamtmand Thygeson.

*) Kaptein *Mariboe*, der, som Proponent af en virkelig Bank, ikke var for Surrogatet derfor, fik ved den Leilighed at mærke, at han ikke var af de Mænd, Prinsen yndede. Efter dennes høihjertede Appel til sit Eksempel, hviskede *Mariboe* nogle Betænkeligheder til sin Sidemand, som kom Prinsen for Øre, og lod denne med et ublidt Sideblik bemærke, at den, som ikke tegnede sig nu, kunde naturligvis ikke komme paa Valg til Direktør, hvorpaa *Mariboes* Navn da maatte ud af Listerne. Forhen var passeret imellem dem, at, da Spørgsmaal, ved Prinsens Valg til Præces i det kgl. Selskab for Norges Vel, var bleven opkastet, om Kongens Sanktion ikke burde indhentes, havde *Mariboe*, som yngste og førstvoterende Direktør, besvaret det benegtende, hvorpaa Prinsen

fandt sig i Danmark i Provideringsanliggender siden forrige Høst. Efterat have taget de tilstedeværende Direktører i Ed og udbragt i en Tale et „Længe leve Kongen! Held Norge!“ som besvaredes med Vivatraab for Konge, Land og „Rigets første Mand“ Hs. Høihed Statholderen, samledes man til et Taffel hos Prinsen, hvor noget foregik, der ikke synes at staa i den bedste Samklang med den første Del af hint Prinsens Udraab. Under Kuverterne havde tjenstvillige Aander lagt Sedler med Paaskrift: „idag udraabes Prinsen til Norges Konge;“ men Planen strandede først paa Kammerherre *Marcus Gjøe Rosenkrantzes* Loyalitet. Han sønderrev sin Lap, og saa gjorde de andre. Forehavendet blev nedtystnet, uden at det endnu er bleven klart, hvem der egentlig var Ophavsmanden dertil. Prinsens Del deri kan man kun slutte sig til af senere analoge Forsøg. Dagens „sande Nationalhøitidelighed,“ som den kaldtes, forstyrredes ikke af denne Flyveplan,

Ludvig Mariboe.

---

reiste sig og spurgte: „Anser De det under Deres Værdighed at tilskrive Deres Konge i den Anledning?“ Voteringen faldt dog ud til nei. *Mariboe* var ellers ogsaa dengang af de uheldige Patrioter, som aldrig nyder nogen fuldstændig Anerkjendelse. Hans Spekulation, paa offentlig Regning at opkjøbe Sølvtøi hos Bønderne, forat sælge det i Kjøbenhavn og Hamburg, vakte saamegen Uvilje, at hans Gave til Selskabet f. N. V. af hans eget Udbytte af denne Handel, (de førstnævnte 12,000 Rdlr.) og hans mange industriøse Foretagender, navnlig Anlægget af en Fabrik til Arméens Beklædning, neppe var tilstrækkeligt til at soutinere hans Navn som Patriot.

der ligesaa gjerne kunde høre hjemme hos et ægte Barn af hin Tid, (der var dristigere i sine politiske Idéer end vor) som i Prinsens Kamarilla eller hos en enkelt Partisan i eller udenfor denne, som paa egen Haand vilde gjøre sig necessaire. Men, som sagt, der er Analogier, og det faa Uger senere hen.

Af Regjeringsforetagender, der ogsaa havde sin Grund i Afskjærelsen af Forbindelsen med Danmark, var ligeledes den ved Statholderskabets Reskript af 19de Juli 1813 anordnede *Overkriminalret* under Præsidium af *Thygeson*, der første Onsdag i hver Maaned skulde i sidste Instans paakjende Delinkventsager, ligesom og en *Overadmiralitetsret* for Norge af 9de Septbr. s. A., der havde at paadømme Prissager. Kaperiet var, som berørt, en af de Kilder, som endnu gav Vikingernes Ætlinger nogen, stundom endog blodblandet, Næring. Overkriminalretten fortsatte sin Virksomhed indtil den nærværende Høiesterets Aabning, hvorimod Laane- og Diskontoindretningen suspenderedes af de politiske Begivenheder, som snart fængslede alle Tanker til Hovedreformen. Den 3die Septbr. var Krigen erklæret Sverige, og publiceret i „Tiden" 16de Septbr., som fra denne Dato af igjen fremtraadte som Rigets officielle Tidende under *B. Prahls* og *N. Wulfsbergs* Redaktion og stundom under Prinsens umiddelbare Ledning. Foruden Begunstigelser imod Englænderne, idet det hedte, at svenske Skjærgaardshavne var aabne for disse til Afbræk for Norges Forsyning, selv efterat Sverige, efter Freden i Jønkøping, havde udstedt Krigserklæring imod England, Tilbageholdelse af

Marcus Gjøe Rosenkrantz.

Undersaatters Eiendom, spærret Adgang til Sverige, Afbrud af diplomatiske Forhold og af Postgangen til Norge, Vægring for at erlægge Øresundstold, Anholdelser paa Søen, og andre Chikaner, fremhævedes i Deklarationen især Sveriges Attentater paa Norge og imellem disse navnligen „gjentagne Forsøg paa at friste Normændene til Utroskab og Frafald". Dermed mentes de forskjellige Proklamationer, som fra Tid til anden indsmugledes i Norge. En af disse, til Advarsel publiceret i Kristiania Intelligentssedler 9de Juli 1813, indeholder saa mærkelige Udpunkteringer af, hvad der senere virkelig skede fra Norges og Sveriges Side, at den ligesaalidt bør undlades at indtages i denne Indledning som i en Ouverture en af de Melodier, der vil lade sig høre prædominerende i Stykket. „Det svenske og norske Folks fælles Fordel — siger den — er saa nøie forbunden med Hensyn til hvad ethvert Lands nærværende og tilkommende Sikkerhed kræver, at den svenske Regjering bør upaatvivleligen anse en stedsevarende Forening mellem begge Rigerne som et af de virksomste Midler til at befæste den skandinaviske Halvøs Lykke og Selvstændighed. De svenske bemærker med Fornøielse, at et Nabofolk, som taler det samme Sprog*), bekjender sig til den samme Religion, og, i Hjertet hyldende en uafhængig Nationalitet, ønsker, ikke at underkaste sig under Sverige, men at forene sig med samme til fælles Forsvar. Der er ikke eller kan være Spørgsmaal om nogen Sammensmeltning af Norge og Sverige, hvorved hint skulde nødes til at frasige sig sit Navn, sin indenlandske Forfatning, sine Love og Rettigheder. Man ønsker alene en oprigtig og retsindig Forening, hvortil baade Tidens Omstændigheder og Nordens Fordel raader, samt paaskyndes for Resten af de mellem Sverige og dets Bundsforvante indgaaede Overenskomster. Sveriges Konge blive Norges Konge! Norge give sig selv den

*) Dette er rigtigt forsaavidt begge Nationers Sprog er Gaffelgrene af samme Stamme, nemlig det oldnordiske, der endnu lever i det norske Koloniland Island. Det norske Almusprog ligner ogsaa meget det svenske, især paa Østlandet. Ved at benytte dets Skatte kan det norske Skriftsprog engang naa en høi Grad af Rigdom og Udvikling.

Nationalrepræsentation og den Statsforfatning, som det anser overensstemmende med sin Fordel! — Begge Landets Tropper forenes for at beskytte den skandinaviske Halvø! — Lad Fortrolighed og Oprigtighed lede alle Afhandlinger! og Nordmanden skal fornemme, at han ikke bliver bedragen i sin billige Forventning. Den svenske Regjering skal samtykke aldeles den indre Organisation, som Norge vil give sig selv. Jo mer Iver den skuer hos Nordmændene til utvungne og ilende at tilkjendegive deres Samtykke til Forening med Sverige, jo mer vil Kongen finde sig skyldig at fuldbyrde den norske Nations Ønsker. En svensk Konge vil ikke have andre Undersaatter end frie Mænd. Samme Sindelag skal lede Hs. Majestæt, om han endog bliver sat i Spidsen for den norske Nation. Imod denne har da Kongen de samme Pligter at opfylde som imod sine forrige Undersaatter. Fri Handel, Agerdyrkningens Opmuntring, Indretning af en Nationalbank, tilstrækkelig Understøttelse af Kornvarer, al Tolds Ophævelse imellem Sverige og Norge, Læreanstalters og Akademiers Indretning paa bedste Maade, med et Ord, alle Grene af Rigets indvortes Velstand skal vorde Formaal for Hs. Majestæts Omsorg. Og han skal erindre, at et tappert og ædelt Folk, som overgiver sig frivilligen, er i alle Henseender forskjelligt fra det, som underkues ved Vaaben. Dersom det norske Folk ønsker at erholde Embeder, være sig civile eller militære, imod at de svenske har Adgang til Embeder i Norge, saa beror den Sag paa Nordmændenes eget Valg og Vilje; vil de ikke, saa behøver de blot at tilkjendegive deres Vilje og Mening, og den svenske Regjering vil bifalde deres Begjær. Sverige befinder sig fornærværende Tid i en lykkelig Stilling. Det tænker paa Fremtiden og ved Forening med Norge at være istand til at berede en fælles varende Lykke for begge Riger. Gid da Norge fatte en hastig Beslutning, og Norden, under Værn af dets hidtil altid værende selvstændige Vaaben, skal være betrygget for alle Fremtidens usikre Tilfælde.“

Allerede i Sommeren 1813 havde Generalmajor *Sejersted*

udkastet sin uheldige, i det følgende Aar befulgte, Operationsplan for Forsvaret af det Søndenfjeldske, hvorefter Glommens østre Bred skulde rømmes og navnlig i Smaalenene gjøres til et Glacis, hvorpaa Fienden skulde kunne tumle sig. Om Høsten havde han i Askims Præstegaard, i Nærværelse af Generalløitnant *Staffeldt* og Oberstl. *Stabell,* forelæst samme for *Kristian Frederik* og erholdt den approberet, hvorefter den forblev i dennes Værge, indtil efterat den i den følgende Høst havde baaret sine glansløse Frugter. Tropper kantonneredes frisktvæk mod Grænsen, *Kristian Frederik* forsømte ingen Leilighed til at stemme Nationens Krigslyst og Forventninger høiere, alt syntes at sige „lad dem komme! Vi er parate;“ men — Krig blev der ikke, uden at man vil regne Borttagelsen af en svensk Grænsepost og af et Par armerede Baade dertil. Sverige forblev efter Krigserklæringen af 3die Sept. blottet og værnløst i Ro, medens de norske Grænsebygder vrimlede af Rødtrøier og graa Kaputter.

Norge vidste ikke, at den Krig, som skulde erobre det, førtes i Nordtyskland og det Holstenske siden den 16de Novbr., da *Karl Johan* pludselig fra Hannover af vendte sig mod Elben igjen, gik over den og brød ind i Holsten, efter den 5te Decbr. at have fordrevet de franske og danske fra Lübeck. Allerede i sin Bulletin fra denne Stad forkynder han sin Hensigt at være den at ende Krigen med Danmark med et Slag, og den 9de Decbr. forkynder han fra Oldeslohe Holstenerne, at deres Land, siden „de af Magterne sluttede Forbund forener Norge med Sverige“, blot vil blive taget i Besiddelse som et Pant for Opfyldelsen heraf. Uagtet Kronprinsen af Sveriges første Bevægelse mod Nord maatte være tydelig nok endog uden disse Manifestationer, havde den danske Regjering intet yderligere gjort forat dække Hertugdømmerne. For Fæstningerne var der slet sørget undtagen for Glückstadt, som ikke destomindre skammeligen kapitulerede, og først da det var for silde, da *Friederich af Hessen*, efter Fægtningen ved Bornhøvede og den ærefulde Batalje ved Sehested, havde iværksat sin Retirade

tversover Holsten fra Lübeck og Oldeslohe over Kiel til Rendsburg, og Kronprinsen af Sverige fra Kiel af dikterede Betingelserne, nærmede Hovedarméen sig Kamppladsen saa nær som til det lille Belt. *Frederik* sad da i Middelfart paa Fyen mellem 16,000 Mand og hørte Tappenstreg baade Morgen og Aften, mens Tettenborns Kosakker allerede jog forbi Kristiansfeldt ad Kolding til. Disse lette barbariske Tropper gjorde ellers god Tjeneste i dette Felttog. Holsten smagte dem med sine velforsynede Meierier og Embedskasser i de aabne Amtsflekker. Maagerne svæver ikke friere over Havet, end de spredte sig over det flade Land, ombuende den retirerende Armé og opfyldende Gemytterne med Forfærdelse. De vandede alt sine Heste i Eideren og Slien; Jyderne mindedes Sagnet om at de keiserlige i Trediveaarskrigen havde gjort det i Limfjorden. Deres brogede Pulker dannede de lange Slagfjedre paa Ørnen, som, en Uge efter Lübecks Indtagelse, allerede lavede sit Rede i Kiel. Længere end til Nærheden af Kolding kom de dog ikke, saa det egentlige Danmarks Grænser kun var overstegne af Frygten og Rygterne, men ikke af nogen Fiendes Fod. Der stod 3000 Mand som Avantgarde for de 16000 Tilskuere paa Fyen, som igjen stod i lignende Forhold til en ligesaa stor Armé paa de andre Øer; — med en Hær af 43,000 Mand i Behold bekvemmede Danmark sig, efter 10 Dages Felttog, til Indrømmelserne i Kiel. *Karl Johan* vidste, at dets vaklende Politik endnu stedse klyngede sig til Haabet, at de allierede Magter ikke vilde lade det komme til det yderste med det, som, da Invasionen skede, kun var tvungen ind i sin nærværende Stilling af en bydende Davoust, der fra Hamburg af havde holdt Danmark i Schak. Han vidste, at det især fegtede med Bønskrifter til Keiseren af Østerrige, og at disse vilde være forgjæves; og om det virkelig er saa, at Kosakkerne den første Forfølgelsesdag, d. 6te Dec. i Bramstedt opfangede en Skrivelse fra Kongen af Danmark til Prinsen af Hessen, hvori Nødvendigheden af en Vaabenstilstand lagdes denne stærkt paa Hjerte,

var dette Blik bag Kulisserne ikke egnet til at stemme den seierrige Hærførers Fordringer lavere.

Som Floden i Digets aabnede Fure fulgte *Karl Johans* Hærmasser Danskernes Retirade. Den 13de December tog han sit Hovedkvarter i Kiel og afslog derfra det første Tilbud om Vaabenstilstand. Gesandter fra de fire allierede Magter og fra Hannover omgav Hærføreren, der med stærke Skridt nærmede sig Maalet, da Diplomaterne skulde bruges, omtrent som naar Læger kaldes til Amputationen, der ikke længer kan opsættes. Efter en personlig Sammenkomst med Prins *Friederich* den 15de December istandbragtes dog en Vaabenstilstand, som skulde vare til den 29de, og hvorefter Demarkationslinien førtes tversover det Slesvigske, samt Beleiringen af Glückstadt og Friederichsort skulde kunne fortsættes. Dertil benyttedes ogsaa Vaabenstilstanden fra svensk Side, og fra dansk til Fredsunderhandlinger, som, under den østerrigske Gesandt Grev de *Bombelles* Mægling, blev drevne af den danske Kammerherre *Bourke.* Men uden Held, skjønt Norges Aftrædelse allerede fra Vaabenstilstandens Begyndelse var vedtagen som Basis for Freden; thi „Kongen — siger en dansk Forfatter*) — gjorde sandsynligvis formeget Regning paa den Vægt, Østerrigs Understøttelse og gode Vilje havde hos de øvrige Magter, da han for denne Aftrædelse fordrede et Ækvivalent, som man paa ingen Maade havde isinde at tilstaa ham, og som ifølge nogle Angivelser skulde have bestaaet af Hansestæderne, en anselig Del af Hannover og hele Nordsøkysten til Ostfriesland. Disse Fordringer blev altsaa forkastede, og saaledes nærmede den Dag sig mere og mere, da Fiendtlighederne igjen skulde tage sin Begyndelse. Da indfandt *Bourke* og *Bombelles* sig endnu engang i Kiel, for idetmindste at bevirke en Forlængelse af Vaabenstilstanden, i hvilken Frist man ventede, at den Kureer, der var sendt til Keiseren af Østerrige, vilde komme tilbage og bringe gunstige Efterretninger. Først efter en haardnakket Modstand gav *Karl Johan* sit Samtykke til, at Vaabenhvilen maatte forlænges til den 5te Januar,

*) I Falcks Staatsbürgerliches Magazin.

men fastsatte som Betingelse — efterdi han vidste, at Danmark gjorde underhaanden Forberedelser til Krigens Fortsættelse*) — at ingen danske Tropper i den Tid maatte overføres fra Øerne til Halvøen; noget Militær, der allerede var rykket frem til Flensburg, maatte derfra bryde op i Juledagene og drage nordpaa."

Den 5te Januar kom, men endnu ikke Kureren, som havde overbragt Keiseren af Østerrige *Frederik* VItes Samtykke til Aftrædelsen af Trondhjems Stift; og før hans Tilbagekomst vilde *Frederik*, der endnu haabede alt af Keiser *Frantses* Mægling, ikke give efter. Det var i disse sidste ængstelige Dage der kom nogen Rørelse i Tropperne paa Øerne, idet Kongen, ledsaget af Landgreve *Karl af Hessen* og Udenrigsministeren *Rosenkrantz*, den 3die Januar tog sit Hovedkvarter i Middelfart. Den fiendtlige Hær sattes ved Vaabenstilstandens Udløb i Fremmarsch mod Rendsburg og nordover indtil den 9de Januar, da *Rosenkrantz* meddelte den svenske Minister Friherre af Wetterstedt, at man var beredt til at underhandle om Fred paa den foreslaaede Basis: *Norges Afstaaelse,* og at Bourke snarest skulde indfinde sig i Kiel som befuldmægtiget Gesandt. Dagen før var nemlig Kureren kommen tilbage fra Keiseren af Østerrige, ledsaget af den østerrigske Underhandler *Foulon*, men med det trøstesløse Svar, at Norge ikke længer stod til at redde.

Karl Johan befandt sig ved sit Maal: Afstaaelsen af Norge, ikke Oprettelsen af et cimbrisk Rige, som man ymtede om i Danmark. En i Dansk Statstidende af 11te Juni 1813 indrykket og i Kristiania særskilt udgiven „Meddelelse af et i Norrig indsendt svenskt Brev," dateret Stockholm 29de April 1813, godtgjør, at Invasionen i Hertugdømmerne var allerede i denne Hensigt besluttet, da den svenske Arme førtes over til Tyskland. Uvidenhed om Fiendens Planer kan altsaa ikke have været Aarsagen til den Uforberedthed, hvormed den danske Regjering mødte dem. Som Forsvar derfor skulde en halv officiel Artikel

*) Disse bestod mest i Jydernes Tilbud om Landstorm paa egen Bekostning. Det blev afslaaet.

i fyenske Avis tjene, hvori der fremhævedes, at Jylland ikke stod til at redde, siden Glückstadt og Friederichsort var faldne, og at det ogsaa kunde spøge for Øerne med første aabne Vande. Norge, hedte det, var alene opofret for Fredens og det heles Skyld, og nu maatte man ikke ved Mismod i Ulykken forøge det smertelige i en Beslutning, der gav Landet Fredens Velsignelser tilbage. Disse er ogsaa i Forbindelse med Norges Kornforsyning fra Jylland de Grunde, som fremhæves officielt for Afstaaelsen.

Den 11te Januar 1814 ankom *Bourke* til Kiel, og den 14de undertegnede han, *Wetterstedt* og *Thornton* den mærkværdige Kielertraktat, i hvis 4de Artikel Kong *Frederik VI* afstod Norge, med Undtagelse af Kolonilandene, til Kongen af Sverige.

Om de Begivenheder, som nærmest foregik Kielertraktaten, havde man i Norge kun dunkle Efterretninger. At den danske Regjering maatte befinde sig i overordentlig Betryk, lod sig nok mærke af de overordentlige Paalæg, som hurtigt fulgte paa hinanden i de sidste Maaneder af 1813, og som ikke lidet forøgede den Pris af Lidelser, hvorfor Norge har maattet kjøbe sin Frihed og blidere Fremtid. Forordningerne af 4de og 8de September, 25de Oktober, 5te og 20de November, hvorved de, der uden Tilladelse maatte opholde sig i Udlandet, tilpligtedes dobbelte Skatter af sine faste Eiendomme, Told og Skibsafgifter befaledes erlagte i Sølv, Afgifter af Vareoplag, Kvæg til Forhandling og Bohave paalagdes, og Stempletpapirtaksten forhøiedes, motiveredes udtrykkelig af Statens Uformuenhed til at værne for sin Uafhængighed. Imidlertid sang dog Konstituenterne af Norges private Laane- og Diskontoindretning ved Afskedsgjæstebudet den 5te Januar:

„Alt lindres vor Nød, og paa Ejderens Bred
gjenvinder os Fredrik en hædrende Fred.“

Aaret havde, i Forhold til den knappe Udsæd, været ret frugtbart; men Høsten og den usikre Tilførsel forslog ikke til at afhjælpe Trangen. Mindst føltes denne af Nordlandene og Finmarken, der forsynedes fra Rusland; men søndenfjelds viste Udskrivelsen af et Kornlaan i Akershus og Kristianssands Stifter til Armeen, Anstrengelserne med Spiseindretninger og Benkogerier for de Fattige samt de enorme Brødpriser, at den farligste Fiende, Mangelen, endnu stod indenfor Grænsen.

Uvisheden om hvad der imidlertid foregik „dernede" var ikke den mindste Kval. Selv om Vaabenstilstanden af 15de December indeholder den officielle Tidende kun en dunkel Efterretning, og siden intet før den 25de Januar, da en apokryfisk Forkyndelse af Freden viste sig. I Danmark havde Regjeringens Frygt for Offentlighed bevirket Oprettelsen af et Selskab under dens Beskyttelse, der skulde angive enhver, som vovede at føre andre Efterretninger i Munden end de Regjeringen officielt havde meddelt; og stod det saa til der med Folkets Kundskab om dets egen Skjebne, kan man indse, at Uvidenheden og Ængsteligheden maatte være endnu større, Rygternes bølgevilde Flugt end mere sindsbevægende i Norge. Isen omspændte dets Kyster, Postgangen var stanset, paa Havet eller i de ængstede danske Smaabyer fangede de enkelte Kornskippere Brudstykker af forfærdende Nyt, hvori *Karl Johan, Napoleon,* Kosakker og Svensker figurerede som Dæmoner i en Taageverden, og de Efterretninger, som slap ind i *Kristian Frederiks* Gemak, kom kun ud i den Skikkelse, han behagede at give dem.

En samtidig*) skildrer i et Haandskrift Tilstanden i Januar 1814 saaledes:

„Fra 5te Januar begyndte Vinteren saa alvorlig, at Haabet om mere Tilførsel forsvandt, og nu afløste den ene Dag den anden med falske Rygter, at fiendtlige Hære havde oversvømmet hele Jylland, og en almindelig Frygt udbredte sig for de norske Skibe, som ei endnu vare returnerede. Den strenge Vinter holdt alle i den dybeste Uvidenhed om Tingenes sande

*) Sal. Provst og Sognepræst til Tjølling *J. S. Stephansen.*

Stilling imellem Danmark og Fastlandets Magter, hvoraf Norges Skjebne dependerede, indtil den 27de Januar, da Bladet Tiden begyndte med dette glade Budskab: „Fred i Norden!“ uden at kunne meddele Fredsvilkaarene. Glæden blev stor, men private Breve fra Kristiania forandrede snart den glade uventede Stemning ved at berette, at Rygter fra Sverige fortalte forvist, at Norge var afstaaet til Sverige, ved Freden mellem Danmark og de allierede, som og at Oberst Rømer, Adjutant hos Kongen, havde igjennem Sverige, i Følge med en svensk Officer, derom bragt Prinsen Depecher. Men et tykt Slør skjulte fra denne Side Prinsens Hemmelighed for Norge, og forat forberede Landet paa denne Efterretning ankom til Byerne Breve fra Stiftamtmand Thygeson, hvori han opfordrer til Orden og Rolighed samt Tillid til Prinsens Visdom og Klogskab, og melder, at intet officielt var indløbet, om hvormeget der var afstaaet af Norge, samt at Prinsen var reist til Trondhjem — en Reise, som syntes at have til Hensigt, saavel at udhale Tiden med Svar paa mange af Sveriges Fordringer i Anledning af Norges Afstaaelse, som og at vinde Tid til at raadslaa og betænke sig over Fremgangsmaaden, samt at høre Landets Sindelag mod Svensken. Paa denne Reise bebudede Bladet Tiden mange Udladelser af Prinsen, der saavel vidnede om Sandheden af det Rygte, at Norge var afstaaet, som og at det blev stadfæstet af svenske Kurerer, som idelig indløb; men Vilkaarene eller Fredstraktaten blev ubekjendt ligeindtil midti Februar, thi Norge var stærkt blokeret af en streng Isvinter, og intet kunde komme til Folkets Kundskab uden igjennem Regjeringen, som erholdt Kurerer fra Danmark igjennem Sverige, efterat Freden til Kiel var sluttet. Men alvorlige Foranstaltninger skete imidlertid, som hentydede paa, at Norge ei uden Modstand overgav sig.“

Kronprinsen af Sverige høitideligholdt Freden i sit Hovedkvarter Kiel Søndagen den 16de Januar med stor Parade og et Tedeum under Kanonernes Torden. To Dage efter udstedte

Frederik VI et aabent Brev, hvori Norges Aftrædelse bekjendtgjøres, Nordmændene løses fra deres Troskabsed og opfordres til roligen at underkaste sig den nye Regjering. Med dette Brev, Fredstraktaten og en yderligere Deklaration over de Omstændigheder, som havde aftvunget ham Offeret, affærdigedes da Adjutanten Oberstløitnant Rømer til Norges Statholder. Stykket selv skulde begynde; dets Helt nølede endnu kun med at lade Teppet gaa op — med andre Ord: *Kristian Frederik* holdt det ikke raadeligt straks og rentud at meddele Nationen de Efterretninger, der maatte krænke den saameget. De blev først nedlagte i hans danske Fortroliges Bryst, som ilsomt blev hentede, og man blev enig om, at man maatte neutralisere Rygterne og den første Opbrusning ved blot at give Efterretning om Fredens Afsluttelse tilbedste, men at lade uvidende om dens Betingelser. Folkets Forbitrelse skulde bestikkes med Glæden især over Freden med England og med Udsigt til Hvile for dets Træthed. Redaktøren af „Tiden" blev kaldet og atter kaldet til Prinsen, og efter flere strøgne Koncepter viste sig den følgende Dag, den 25de Januar, med store Typer følgende Ekstrablad af „Tiden":

„Den mørke og for menneskelige Øine uigjennemtrængelige Taage er splittet, og et Glimt af Solens Klarhed blænder næsten det glade, stirrende Øie.

Fred, Fred i Norden!

Dette glade Budskab, som Udgiveren er bemyndiget at kundgjøre, iler han her med at meddele.

I Følge aldeles paalidelige Efterretninger er *Præliminærerne for Freden til Lands og Vands afsluttede* mellem Hans Majestæt Kongen af Danmark og Norge og de allierede Magter.

Om Fredsvilkaarene kan Udgiveren intet tilføie, da han ikke kjender dem, og da de rimeligvis i den Skynding, hvormed dette vigtige Budskab er bragt os, ei kan blive fuldstændigen meddelte; men det faste Haab vil vi nære, at de ikke skal vorde ødelæggende for Danmarks, for Norges Lyksalighed. Saa

freidigen stoler vi paa Gud, der er Herrernes Herre, og paa den Kraft, der luer i begge Nationers Bryst, at vi uden Bangehed tør se Fremtiden imøde."

Men der stod noget andet at læse i Hvermands Ansigt end den falske Glæde i denne Proklamation. Forbitrelsens Taarer skyllede dette Blaar væk. Tingenes sande Forhold blev hurtig bekjendt nok, men saa hadet, at man skyede at nævne det. Det varede ogsaa en hel Maaned, til 24de Februar, før det aabne Brev af 18de Januar, og ligetil 10de Marts før selve Fredstraktaten officielt blev meddelt. Norge havde lidt for Danmark, og lidt mere end dette; det fandt sig nu for lethen opofret. Fortrydelse herover, republikanske Forventninger, Mistillid til Prinsen gav sig Luft igjennem Kristianias Intelligentssedler, og istedetfor *Treschows* Program og Tale paa den annoncerede Høitidelighed paa *Frederik VIs* Fødselsdag, den 27de Januar, viste sig denne samme Dag i Intelligentssedlerne og i nok et stortypet Ekstrablad til „Tiden" en ledende Artikel, som ialfald, om den bitre Følelse over at være solgt for alt for godt Kjøb ikke med Hensigt skinner igjennem den, dog gav Fortrydelsen herover Næring.

„Saare underligen vender sig Tildragelserne paa denne Jord! Hvad Menneskene slet beregner og tror at forudse som uundgaaeligt sker aldeles ikke, imedens de virkelige Tildragelser tidt er af den Natur, at hvis de var os fortalte i et Eventyr, vilde man anse dem for Fantasiens Spil og Drømmeværk.

Saaledes bares alle Slags Rygter til os — ligesom paa Vindens Vinger — imedens Klima og Tilfælde afbrød den virkelige Kommunikation. Snart var Fienderne rykkede frem til den ene jydske Stat, snart til den anden. Under Dag og Datum meldtes de fiendtlige Forposters Ankomst til Aalborg. Til Slutning var Kosakkerne endog i Fladstrand. Beretninger manglede ikke om et stort Slag, som var leveret imellem Kongen af Danmark og de

allierede Magter; Udfaldet var afvekslende: idag havde et Parti seiret, imorgen et andet.

Omsides droges Teppet op. Intet af alt dette er passeret. Paalidelige private Breve melder, *at Jylland har aldeles ikke været betraadt af Fienden.* Hs. Majestæt Kongen har fra sit Hovedkvarter i Fyen negocieret med de allierede Magter. Præliminærfreden afsluttes, og efterat dette er sket, har de allierede Tropper *straks* rømmet det Slesvigske og var i Begreb med at forlade Holsten. Det er høist sandsynligt, at der er forefaldet noget ved Rhinen eller i Holland, som har bidraget til deres saa hastige Afmarsch didhen.

Dette Begivenhedernes uformodede Løb er et nyt Bevis paa, hvor utidigen vi ofte baade frygter og haaber, og hvorledes vi daarligen, lig Hjorten i Fabelen, roser vore indbildte Fordele og dadler vort virkelige Held."

„Saa? Jylland har ikke været betraadt af Fienden? Man har ikke vovet et Hovedslag for at redde Norge?" spurgte de Patrioter hinanden, som inden faa Dage var i Arbeide med selv at redde det ved at kalde Friheden til Selvstændighedens Beskyttelse.

„Prinsen vil redde det," sagde Massen. „Han reiser idag til Trondhjem for at opmande Folket."

„Forat undersøge Stemningen og hvor vidt han kan gaa," mumlede hine, „og forat — —"

„ — Lade sig krone . ."

„Tys! Gud forbyde det!"

Kristian Frederiks Reise til Trondhjem.

„Hs. Høihed Statholderen agter paa nogen Tid at foretage en Reise til Trondhjem," var den 26de Januar bleven publiceret. Og efterat han den 27de havde, forat afhjælpe Penge-

mangelen, beordret Udstedelsen af rullerende Beviser til en Sum af 3 Millioner Rbdl., drog han i al Hast og Stilhed afsted i sin Spidsslæde. Foran jog Generalkvartermester *Haffner*, en Partisan af en Kislaragas intime og blinde Hengivenhed, og i hans Følge befandt sig ogsaa den bekjendte Reisende Grev *Vargas Bedemar.* — Først den 31te forlod han Eidsvolds Jernverk, hvor Konferensraad, siden en af hans Statsraader, *Carsten Anker* boede, en Mand han ligeledes i et og alt kunde regne paa for sine personlige Planer. Veien gik over vestre Mjøsbred. Overalt strømmede Folket sammen forat se Landets Haab, Kantoneringerne mønstredes, Omegnens Embedsmænd stedtes til Kur, og til de forsamlede Almuer faldt der mange opmuntrende, nedladende Ord.

Haffner.

„Hvad er det for Folk?“ spurgte Prinsen om Totningsbikserne, der stolprede frem i sine Finmutter og Varestøvler forat se ham, og det forundrede ham at høre, af disse anselige Mænd kun var simple Bønder. Indtrykket smeltede sammen med det af Udsigterne over de Landets vide, velbebyggede Kjernebygder, hvorigjennem han nu ilede med Fingerens Hurtighed over Kartet. Og da han nu gjennemfor Gudbrandsdalen — „Gudskelov, der er alt Skiftet,“ sagde han, naar han langt borte over Sneen øinede Rødhuerne, som overalt i Mængde stimlede sammen paa Hvilestederne. Ved Lillehammer, i Dalens Munding, og i Fron hilste Presten ham i Dølernes Midte med norske Marseillaner- og Pyrenæerhymner, og der som overalt opmuntrede han disse til i hvad der maatte

paakomme at bistaa gamle Norge med Fædrenes Tapperhed. Foran Sinclarsmindet, og efterat have læst Indskriften, spurgte han Mængden, om de, lig Fædrene, vilde vove Liv og Blod for Fædrelandet, og idet han pegede paa Mindet, reciterede han Strofen:

„Ve hver en Nordmand, som ei bliver hed,
saa ofte han denne mon skue!“

Veien gik paa Isen nedenunder Kringen, hvor ogsaa Dølerne havde forsamlet sig i den Tro, at han ikke vilde reise det bekjendte Mindested om deres Forfædres Seier ubeseet forbi. Det var mørkt, da han kom; Fakler var tilrede, og saa kravlede han da opad Uren støttet til et Par haandfaste Døler. Som han hviler sig i den dybe Sne, humper en gammel hekserynket Kjerring (det er intet Eventyr vi fortæller) frem med en Blæreløgt, raabende: „lad mig faa se Prinsen! lad mig faa se Prinsen!“ „Naa, Mor, se du!“ siger denne leende. „Saa du er *Kristian Frederik?*“ blir Kjerringen ved, idet hun holder sin dunkle Lanterne tæt til hans Ansigt og mønstrer det nøie. „Vakkert Kjød og Blod; men for vek ser du ud til at bli' Norriges Frelsermand.“ Macbeths Hekser var ikke ominøsere.

„Almuens enstemmige og første Ønske — heder det i Indberetningerne om Prinsens Reise — var stedse at erholde Bly og Krudt forat forsvare eget Arnested og hævde Norges Selvstændighed. Samtlige ytrede den største Afsky for fremmed Aag og tilsvor Troskab i Liv og Død med en Inderlighed, der forøgede Hs. Høiheds Agt og Kjærlighed for Fjeldets djærve Søn og hjerteligen rørte høistsamme. Gamle og unge stod med Taarer i Øinene.“ Navnlig var det Tilfælde ved Kringen, at Almuen udbad sig Ammunition, hvilket ogsaa blev den tilsagt.

Paa Dovres brede Ryg viser Snehætten sig, tilsyneladende ikke langt borte, fordi dens dominerende Gestalt hæver sig over en ved Snedækket endnu ensformigere Høislette, som kun yder skuffende Dimensioner. Dette Fjeld var dengang anseet for Norges høieste Tinde, for dets rette Høisæde. Og didop vilde

nu Prinsen i den dybe Sne. Slæderne maatte stanse, og han begav sig atter stolprende afsted med et Par Førere under Armen, ihvormeget man foreholdt ham det umulige deri. Han kom ogsaa snart tilbage efter en Afstikker, som skulde være ligesaa forgjæves og spildt i dette Værk, dersom den samme *captatio benevolentiæ*, som ogsaa skinnede gjennem dette Indfald, ikke var et af de mest iøinefaldende Træk i Prinsens hele Virken og Tragten i Norge. Dølerne lo, men de likte det. Det var at klappe dem paa Hjertet ligesom ved Kringen. At have besteget Snehætten vilde ogsaa været et ret betydningsfuldt Forspil til den Bestigelse af de gamle Haraldiders Throne, som man har paastaaet det var Prinsens Plan at forsøge iværksat i Trondhjem. Det er paastaaet, benegtet og troet, — fra alle Kanter uden Beviser. Men Rygtet derom kom fra Trondhjem, og endnu var Prinsens nærmeste Omgivelser og Øientjenere ikke de eneste, som delte hans Mening, at han ifølge Byrdens Ret maatte tage Styret med al sine Fædres Enevoldsmagt. Det er ogsaa Tilfælde, at Ytringer om at det var muligt, at Trondhjem vilde faa en Kroning at se, undslap den Mand dersteds, samme Aften Prinsen var kommen og efter Audiens hos ham, hvem *ex officio* en Hovedfunktion ved Kroningen vilde være bleven paalagt, og som man fremdeles tror bedst af alle levende Nordmænd underrettet om denne Sag.

Det er med Historien som med gamle Folk, der ser og erindrer bedst langtfra. Den Tid vil derfor nok komme, da Sandheden, der har den ene Feil at hade Kompromittationer, ogsaa vil fortælle, hvad der forhandledes mellem Prinsen og de trondhjemske Notabler. Indtil da — et „*Si credere fas est*“ saavel om Kroningsprojektet som om den smukke Historie, at en Officer havde, som Kurér, indhentet Prinsen paa Reisen til Trondhjem, førende med sig, foruden en streng skriftlig Ordre fra Danmark om at efterleve Kielertraktaten, ogsaa den mundtlige at gjøre alt forat udhale dette til medio November, da Kronprinsen af Sverige var indviet Napoleons Skjebne og Kristian Frederik bestemt til hans Efterfølger. Ogsaa Rygter er, som

saadanne, historiske Fakta, om end deres Værd kun er at betegne sin Tids Ængstelser og Fluktuationerne i dens Tanker. Og i Norge frembragte Rygter og Suppositioner, i Mangel af Efterretninger, en agiteret Spænding i de aktivere Gemytter, som maaske var mere egnet end disse, der kun kunde virket nedslaaende, til at afføde de senere raske og storstilede Beslutninger paa Eidsvold. Dunkle Anelser og omridsløse Forestillinger forudgaar og udfylder den Spænding, hvorunder Kvindens Fødselsværk fuldbyrdes; og den Energi, hvormed det norske Folk modsatte sig Kielertraktaten og handlede paa Eidsvold, skylder ogsaa Haabet og Sagnet om, at Magterne dog nok igrunden ikke vilde Sveriges *Karl Johan* det saa vel som Danmarks *Kristian Frederik*, en Del af sin Raskhed. Denne, tænkte man, var en af Kongehimlens legitime Fiksstjerner, *Karl Johan* kun en Komets flammende Mulm, som snarlig vilde forsvinde. Tvivlede nogen herom, var han i de Dage ingen god og klarseende Politiker. Man forsømte ikke at meddele alle de engelske Avisharanger, man fik fat paa, hvori Kronprinsen af Sverige saa falskeligen divineredes. Lad hin Kurér kun opløse sig i et af disse løbende Rygter, som dengang agiterende gjennemfor Landet — det indeholder dog i Henspillet paa Magternes hemmelige Medhold en af de berusende Ingredienser i Tidens Bæger, som bragte Folket en Stund udenfor sit sædvanlige, og et af en Kroningsplan som ovenpaapegede, ikke ilde beregnet Incitament. Af foregaaende Rygter havde intet virket saa paa engang rystende og forenende som det om Trondhjems Fraskillelse fra det øvrige Norge. Prinsen undlod heller ikke ved sin første Kur i Trondhjem at røre ved denne nerverystende Streng. „Foruroligende Rygter — talte han — bebudede, at gamle Norge skulde stykkes ud; det skulde aldrig have skeet; dertil staar Tanken ei heller; men nu gjælder det det hele; dog Norge kan og skal bestaa ved Samdrægtighed. *Jeg er uadskillelig fra Norge.* Min Tillid staar til det norske Folk, mit Haab til Gud; min Løn skal være Folkets Kjærlighed."

For denne „gamle Norges Vel og Selvstændighed," som

Prinsen i saa stærke Udtryk knyttede til sin Person, havde han Dagen tilforn, paa Stationen Bjerkaker, hvor han opholdt sig, „for paa sædvanlig Maade at underholde sig med den forsamlede Almue,“ under Rennebuingernes Hurra, udtømt et gammelt Drikkehorn, som flere af Oldenborgerne havde drukket af. Og da han Dagen efter, den 5te Februar, tilhest holdt sit Indtog i Trondhjem, klang Forsikringen om Norges Udelelighed velberegnet gjennem hans opmandende Hilsen til de paraderende Tropper og Borgere. Der var rigtignok ikke længer Spørgsmaal om nogen Deling, men det vidste Prinsen, og ikke de ærlige Trøndere.

Biskop Dr. Bugge.

Prinsen modtoges med megen Pomp i Trondhjem. Greverne *Schmettow* og *Trampe*, ledsagede af de fornemste Embedsmænd, var reiste ham imøde, og Kommandanten overleverede Fæstningens Nøgler. Straks efter Aftrædelsen i Stiftamtmandboligen gjorde han den kommanderende General nordenfjelds, den gamle populære *Krogh*, et Besøg. Men især syntes Biskopen, *Dr. Bugge*, et Talleyrandartet Hoved, at have tiltrukket sig Prinsens Opmærksomhed som en Mand, der kunde være ham nyttig til andet end til at messe. Han maatte ogsaa senere følge ham til Eidsvold, alene fordi han vilde have ham der. Hs. Høiærværdighed syntes ogsaa til Vederlag særligen indtagen i Prinsen. I en Sang ved et Gjæstebud hos Biskopen kaldtes han „vor Sverrir, vor Hakon!“ og med devoueret Anticipation forsikredes, at

„altid skal Klippens erkjendtlige Sønner
signe den Krone, som Kristian bar.“

Men der gaves Trøndere, som ikke tillod det at komme saavidt; og Prinsen skal derfor ikke have forladt Trondhjem i det bedste Lune. Dette skede om Aftenen den 9de Februar, efterat han havde beskjæftiget sig i de rolige Stunder under Opholdet med at bese alle offentlige Indretninger, og Reisen fortsattes derefter uafbrudt Natten over til Røraas og derifra i forcerede Dagsreiser nedigjennem Østerdalen, hvor han i Tydalen tog en Valplads i Øiesyn, fornyede sine Opraab til Almuerne om i paakommende Tilfælde at vise Fædrenes Mod og mønstrede de paa Hedemarken kantonnerede nordenfjeldske Tropper, som han ligeledes kraftigen tiltalte foran Fronten. Den 13de Februar ankom Prinsen til Eidsvold Jernværk, hvor det hedte han agtede at opholde sig nogle Dage for at mønstre Tropperne i Omegnen.

Den 16de Februar 1814

fortjener en egen Overskrift; den er bleven Norge en vigtig Dag. Det var paa den Nationens Fornuft kom til Bevidsthed, og dens sande Vilje seirede. Vi forlader derfor *Kristian Frederik* nogle Dage paa Eidsvold, og det i baade venlige og kjærlige Hænder.

Patrioter af Omtanke og Karakter havde imidlertid ikke været ledige i Kristiania. Enkelte af disse, hvorimellem Professor *Sverdrup*, havde, samme Dag Efterretningen om Kielertraktaten ankom til Statholderen, faaet Nys derom, mens et ligesaa hurtigt født Rygte om det Nordenfjeldskes Afstaaelse udbredte i den store Masse en endnu ubehageligere Stemning, end om Sagernes sande Forhold var bleven bekjendt. Den lignede Skibets Tilstand, naar Seilene slaar bak og klapper mod Masten, saa man ikke ved, hvad der i første Øieblik er at gjøre. Efterretningen om det hele Riges Afstaaelse skulde have bragt flyvende Blæst i dem; og den gjorde det ogsaa, om end mindre heftig, da den endelig kom ud, efterat den offentlige Mening havde vænnet sig til at drive for mange Vinde. Uviljen over

Afstaaelsen fra dansk Side neutraliserede da Hadet mod Sverige noget. *Kristian Frederiks* Omgivelser maa dog have troet Hemmeligheden vel bevaret i Palæet, siden Stiftamtmand *Thygeson* endnu den 28de Januar, den Dag Prinsen reiste nordover, festligholdt *Frederik VIs* Fødselsdag som „Kongens". Men Gjæsternes paafaldende Taushed og Forstemthed viste, hvad de vidste og tænkte. Værten blev forlegnere og forlegnere, og ingen Skaal for Dagens Helt hørtes, før han endelig, da Desserten var fortæret, og man skulde fra Bordet, reiste sig skyndsomt og halvt op, mumlede „Hs. Majestæt Kongens Skaal," og hævede i største Hast det pinlige Gjæstebud.

J. G. Adler.

Et Par Mile fra Kristiania, paa Gaarden Vollebæk i Follo, boede Enevold Falsens Søn, Sorenskriver, forhen Kaptein, *Kristian Magnus Falsen*, ligesom *Sverdrup* en Individualitet af herlige Omrids. I en Samtale hos *Thygeson*, da Afstaaelsen ikke længer var saa hemmelig, erklærede begge disse Nordmænd sig imod ham og *Treschow*, der vilde forsvare den Mening, at *Kristian Frederik eo ipso* efter Kongeloven (der siger at ingen Del af Riget kan afhændes) og efter Norges Odelslov var Norges Enevoldskonge; og maaske Falsens klare Blik især fra det Øieblik maalte Norges rette Afstand fra sin Fortid og Værdien for Fædrelandet af de Sekunder, som løb. Han besluttede at benytte dem. Under ivrige Forbindelser med de vigtigste Patri-

oter i Kristiania udarbeidede han i Stilhed et Udkast til en Konstitution for Norge, hvortil Statholderens Sekretær *I. G. Adler*, hvis Kundskab til Frankrigs senere Historie ellers ogsaa var ham behjælpelig, skrev en Fortale, og som han allerede den 15de Februar forelæste for *Sverdrup* og Kammerherre *Peder Anker*. Man vil ogsaa vide, at han skal have fundet brugbare Materialier efter sin Fader. *Falsen* ytrede sig ved denne Leilighed heftig imod Kielertraktatens Anerkjendelse, uden forsaavidt den gav Nordmændene frie Hænder, og imod *Kristian Frederiks* Indgreb i Folkets Ret og Magt, som var den eneste for Tiden bestaaende. Skulde han gaa videre deri, var han — hedte det — rede til, med sit Frikorps, som han havde oprettet, at begynde en retmæssig Opstand. De smilte nok ad deres fyrige, let begeistrede Ven, men de skiltes enige i *Falsens* Sætninger og i, at Norge maatte benytte sin Stilling til at give sig en fri Forfatning.

Georg Sverdrup.

De gode Mænd anede dog neppe, at denne afgjørende Beslutning allerede Dagen efter skulde blive tagen. Vi forlod *Kristian Frederik* paa Eidsvold Jernværk den 13de Februar. Ved at følge *Sverdrup* hjem fra Vollebæk sent om Aftenen den 15de skal vi hurtigt og overraskende komme midt ind i det Møde, der bestemte Norges Skjebne — det Møde af anseede Mænd, som *Kristian Frederik* i al Hast og Stilhed lod sammenkalde til Eidsvold Jernværk den 16de Februar forat høre deres Mening om, hvad der nu i det hele var at gjøre i Landets for-

tvivlede Stilling, om hvis sande Forhold det ikke længer lod sig gjøre at holde Folket i Uvished. Og idet vi følger *Sverdrup* did, følger vi tillige den Mand, som netop kom betids forat tilintetgjøre en Beslutning, som vilde have forraadt og beskjæmmet Nationen, og i hvis Mund dennes (og, som det har vist sig, ogsaa Himlens) Vilje fik sin Røst i det afgjørende Øieblik, da Sofisterier havde bragt den til at tie.

Et Par Timer efter Midnat Natten til den 16de Februar bringes *Sverdrup* det Bud, at han har øieblikkelig at begive sig til Prinsen paa Eidsvold Værk, hvorhen det hedte, at flere Mænd allerede var kaldte. Han reiser, men naar først henimod Stedet over Middag. Udmattet og nedspændt nærmer han sig det allerede, da et af disse Udbrud for Folkets eget Indre, et uforfalsket dybttonende Udtryk af Massens Meninger, Tro og Følelser, trænger gjennem en Almuesmands Mund til hans Øre og opmander hans Sjæl. „Er I ogsaa af dem, som er kaldte op til Eidsvoldværket forat raadslaa med Prinsen?“ spurgte hans Skydsbonde, en gammel graahærdet Mand.

„Ja det er jeg; men hvad synes du da om at blive svensk nu?“

„Det synes jeg ret daarligt om. Det maa I ikke raade Prinsen til. Vi vil før lade bare Kvindfolk og Børn hjemme og saa alle Mand gaa til Grænsen.“

„Dog vel ikke saa gamle som du?“

„Aa jo, jeg faar nok gaa med. Men hvad I gjør og raader Prinsen til, saa husk, at Gud er ataat!“ (ɔ: *Deus nobiscum*, Gud er med os og vedhaanden).

Og dette „Gud er ataat“ sagde den gamle Hædersbonde med en Betoning og et Udtryk af dyb religiøs Følelse, som klang *Sverdrup* dybt i Sjælen. Han syntes endnu at høre det, da han befandt sig paa Stedet, hvor en af de tilkaldte, Agent *Nielsen*, en ubetydelig Personlighed, som passerede for at nære republikanske Ideer, modtog ham ude paa Gaarden med Hovedrysten og Udraabet „Alt er tabt. Vi faar en Enevoldsmagt.“ Og da han traadte ind i Forhållen fandt han *Peder Anker*,

Biskop Bech, *Rosenkrantz*, Amtmand *Collett* og flere bekjendte med nedslagne Aasyn, tause og i sørgmodige Stillinger. „Prinsen har ventet paa Dem," blev det ham meddelt, og straks Kappen var kastet af, blev han ført ind for Hs. Høihed, som modtog ham med en lang og strømmende Tiltale om Landets Stilling og dennes Krav paa hans egen Person, og som endte med Forklaringen om, at der saaledes ikkke var andet for, end at han, efter de øvrige mødendes Mening, greb Regjeringens Styre med sine Fædres Magt.

Da klang den gamle Bondes „husk at Gud' er ataat!" for *Sverdrups* Sjæl; han mindedes Folket og dets Ret og vel ogsaa Diskussionerne paa Vollebæk fra igaar og før; og med sin dybe Røst og det skarpe Blik fæstet paa Prinsen, svarede han med roligt Eftertryk: „Dertil har Deres kgl. Høihed ikke mere Ret end jeg."

Disse Ord bør ingen Nordmand glemme. Fra dem stammer vor Konstitution. Om den pansrede Athene var sprungen ud af Talerens virkelig antiktformede, zeuslige Hoved, kunde hun ikke have imponeret Prinsen mere end disse Ord.

Slagen traadte han et Par Skridt tilbage. „Hvorledes? Er *det* Deres Mening?" Og det lod til at fortryde ham, og han søgte at bestride den, skydende sig ind under *Treschows* og de andres Mening. Men *Sverdrup* forsvarede Folkets Magtfuldkommenhed og Ret til at bestemme sin Regjeringsform saa overbevisende og indtrængende, at *Kristian Frederik* pludselig, med alle Tegn paa oprigtig Rørelse, omfavner ham med Udraabet: „De har Ret. De har overbevist mig. *Saa* maa jeg handle. Kom lad os meddele de øvrige Herrer det!"

Dette er det herligste Øieblik i *Kristian Frederiks* Liv. Prinsen begav sig straks med *Sverdrup* ud til de forsamlede og erklærede dem, at *Sverdrup* havde overbevist ham om det rigtige i at sammenkalde en Nationalrepræsentation, og at han straks vilde skride til denne Foranstaltning. Alle hørte forbausede, de fleste glade, *Carsten Anker* og *Haffner* med Ærgrelse til. De søgte endog med Heftighed at omstemme Prinsen;

men denne, der ikke kunde undlade at bemærke det heldige Indtryk paa de fleste og bedste af denne Sagernes forandrede Stilling, blev ved sit. Man tilbragte Dagen sammen under Overveielser af de nærmeste Forholdsregler, som vilde blive at træffe, nemlig Publikationen af Kielertraktaten og de dermed forbundne Dokumenter samt Indkaldelsen af Nationalforsamlingen. Efter 24 Dages Fravær indtraf *Kristian Frederik* igjen i Kristiania den 18de Febr., efterat have paa Indveien besøgt Brigaderne *Hegermanns* og *Staffeldts* Stabskvarterer, og den 19de bekjendtgjorde Tiden: „Nu beskjæftiger Hs. Høihed sig uafbrudt med de vigtige Anliggender, som betræffer Rigets nærværende Stilling. Bekjendtgjørelserne i saa Henseende kan inden faa Dage imødesees, med Fortrøstning til den Fyrste, der allerede har givet det norske Folk saa umiskjendelige Prøver paa sin Kjærlighed og Omsorg for sammes Vel, og som har lovet ei at skille sig fra den Nation, der elsker ham."

Frederik VI.s aabne Brev ledsagedes af en Deklaration af samme Dato, der udviklede de Omstændigheder, der havde tvunget ham til Afstaaelsen, samt af en Bekjendtgjørelse fra det danske Kancelli, hvorefter de i Norge ikke indfødte Embedsmænd, der ikke besluttede sig til at vedblive under den nye Regjering, havde at overlevere og forlade deres Poster, saasnart deres af den svenske Regjering udnævnte Embedsmænd ankom. Deklarationen fremhævede især, hvorledes alle Forsøg paa Fred med England var strandede paa Fordringen om Norges Afstaaelse, hvor forgjæves Keiseren af Østerigs tilbudte og antagne Mægling havde været, og at Umuligheden i at forsyne Norge, om Krigen havde vedvaret, var det mest tvingende Motiv. „For Gud og for Mennesker — heder det — har vi da ikke troet at kunne forsvare at stille et ædelt Folk blot for en Ulykke, som angaar alle andre, og som selv ikke Sværdet havde kunnet afværge, naar vi endog, omgiven af vore brave Tropper,

efter*) deres og samtlige vore Undersaatters Ønske, havde kastet os i Kampen, ikke med en, men med flere, i Forening, overlegne Fiender. Kræfterne, som var frembragte og kan fremdeles frembringes imod os, var ikke at beregne. Selv en Seier kunde ikke redde det hele, og Tab maatte have fremskyndet endnu større Ulykke og have gjort alle videre Underhandlinger umulige. Vi har, under alle disse sammenstødende haarde Uheld, maattet aftræde til den svenske Krone de Rettigheder til Kongeriget Norge, som vi arvede fra vore Forfædre. Vi afholder os fra at skildre de sørgelige Følelser, som Sønderrivelsen af Baandet imellem begge Riger foraarsager os. Enhver Dansk, enhver Nordmand vil letteligen slutte sig dertil af hvad han selv føler. Aldrig kan, aldrig vil vi glemme den Troskab og Hengivenhed for os og vores Stamme, hvilken det ædle norske Folk i alle Tider og Tilfælde har givet saa rørende Prøver paa. Saalænge Troskab iblandt Folkeslægterne agtes som en Dyd, vil Nordmændene nævnes som de, der stod ved Siden af eller overgik ethvert andet Folk i denne Dyds Udøvelse.“

Frederik VI.

Dette var da Norges Afskedsattest. Den lokkede Taarer af

*) I Fyen brød nogle Officerer sine Kaarder foran Fronten ved Efterretningen om Kielertraktaten. Den bekjendte tapre, renommistiske Huggzu Artillerikaptein *Hummel*, en Nordmand, gik vel ikke fuldt saavidt i sin Uvilje, men paadrog sig dog ved Ytringen deraf Unaade og en Afsked, som dog toges tilbage. Det var ham, som i Kjøbenhavns Bombardement 1807 bad Kommandanten *Peymann* om dog idetmindste at erholde nogle Slaver, naar han ikke kunde faa Soldater, til at betjene et Batteri.

mange Øine, Tilfredshedens Straalen af enkelte, som baade saa langt nok tilbage og frem til at vide, at Norge var idetmindste timets den Lykke at være bleven sin største Ulykke kvit.

En „Kundgjørelse angaaende det norske Folks fredelige Forhold til andre Nationer og Kaperiets Ophævelse,“ ligeledes dateret 19de Febr., offentliggjordes tilligemed de førnævnte Publikationer. Deri bevidnedes da, at Regenten og det norske Folk erkjendte det „for en udmærket stor Velgjerning, som det har modtaget af Hs. M. Kong *Frederik VI*, at høistsamme, faa Dage førend han løste Folket fra sin Troskabsed, skjænkede Norge Freden med Storbritanien.“ Regentens første Bestræbelse vilde været Erhvervelsen af Freden, og det ikke alene med alle øvrige Magter. „Thi erklæres høitideligen: at Kongeriget Norge har Fred med alle Magter; ikkun den er dets Fiende, som vil krænke det norske Folks Selvstændighed, og som med væbnet Haand betræder de norske Grænser eller Kyster.“ Dette er Programmet til den Politik, Prinsregenten agtede fremdeles at følge: fremfor alt Fred med England, kun Erkjendelse af Kielertraktaten i dette Punkt, Havnenes Aabning og defensiv Krigsfod med Sverige. Og dette harmonerede ret godt med hin første mystiske officielle Jubel over Freden i Norden, der skulde have været bedre grundet, om Diplomatien virkelig tillod saadanne partielle Erkjendelser.

I de forskjellige Kundgjørelser af den 19de Febr., nemlig den almindelige til Folket med særskilte Slutningsapostrofer til Land- og Søetaten, Cirkulærer til Biskoperne og Overøvrighederne samt Meddelelserne til Land- og Søofficererne har *Kristian Frederik* saamegen personlig Del, at Forfatteræren maa tillægges ham. Cirkulæret til Biskoperne anordner den fortræffeligen hensigtsmæssige Forholdsregel af en almindelig Bededag i Kirkerne, hvorunder den forrige Konges og Regentens aabne Brev samt dennes Kundgjørelse efter en „kort, men kraftfuld“ Indledningstale skulde oplæses fra Prædikestolen og Menigheden opfordres til at sværge at ville „hævde Norges Selvstændighed og at vove Liv og Blod for det elskede Fædreland.“ Naar

dette med opløftede Fingre var besvaret med: „Det sværge vi, saasandt hjælpe os Gud og hans hellige Ord!“ skulde Presten, efter en foreskreven Bøn, nedbede Himmelens Velsignelse over det norske Folk, hvorpaa Prædikenen skulde holdes over Teksten i Davids Salme, 62, 8, 9. Et Vidnesbyrd om Edens Aflæggelse, bestemt til Opbevaring i Rigsarkivet, og en Adresse til Regenten, indeholdende Fuldmagt til tvende Valgmænd til at overbringe samme og til at vælge tre Amtsdeputerede, som, ifølge det aabne Brev, havde at møde den 10de April i Eidsvold forat „bestemme og paa Nationens Vegne at antage Kongeriget Norges Regjeringsform,“ skulde dernæst udfærdiges af Menighedens Embedsmænd og af 12 af dens agtværdigste Medlemmer. Det samme gjaldt for Byerne, som hver skulde sende en Deputeret, der kunde vælges straks i den primære Forsamling, til „Forsamlingen i Anledning af Regjeringsformens Bestemmelse,“ med Undtagelse af Kristiania, Kristianssand og Trondhjem, som skulde sende to, og Bergen, hvis dobbelte Folkemængde mod hver af disse krævede en Repræsentation af fire. De Deputerede skulde, som Fuldmagt, medbringe Adresse fra deres respektive Byer og Amters Menigheder, hvilke skulde opbevares i Rigets Arkiv. Valgdygtige og valgbare var Embedsmænd, Brugseiere, Borgere og Bønder over 25 Aar. Paa Landet skulde saavel af Valgmændene som af de for Amtet Deputerede idetmindste en være af Bondestanden. Prinsen havde lært de rigtige Forhold i Folkets Sammensætning at kjende. Norge var, hedte det i Cirkulæret, „gjengivet Folkenes oprindelige Ret til selv at bestemme sin Regjeringsform,“ og Cirkulærets Udsteder, „Norges Thrones odelsbaarne“, havde, „kaldet ved Nationens tillidsfulde Ønske, lovet at forblive iblandt det tro Folk, for, som dets Regent, at værne om Statens Sikkerhed, Orden og Rolighed.“ Forholdsreglerne ved det endelige Valg, Forpligtelsen for nærværende Embedsmænd at indsende skriftlig Ed, og Befaling, at de, der ikke vilde bestemme sig til at tjene Norges Sag, men maatte foretrække, ifølge Kancellibekjendtgjørelsen af 5te Febr., at vende tilbage til Danmark, skulde straks nedlægge

deres Embeder, samt Opmuntring til at fremme „en god og fornuftig Stemnings Udbredelse og Vedligeholdelse“ er Indholdet af Cirkulæret til Overøvrighederne. Meddelelserne til Land- og Søetaten fra „Norges Regent og Hærfører“ foreskriver de samme Publikationer, Edsaflæggelse og Valg inden hver Bataljon, Eskadron eller Division, formeret i Kreds eller Karré, eller paa Værfterne og Orlogsfartøierne. To Valgmænd skulde kaares fra hver af disse Afdelinger: en indfødt Officer og en Mand af Underklasserne, der tillige maatte være Gaardeier, hvilke igjen skulde vælge to Repræsentanter for deres Regiment eller Korps, medens Søetaten skulde repræsenteres af to Officerer og to af Underklasserne. Vidnesbyrd om Edens Aflæggelse skulde udfærdiges af de tilstedeværende Officerer, og de Deputerede skulde overbringe en Adresse som Fuldmagt. De Officerer af Landetaten, som ikke havde kunnet være tilstede, skulde indsende skriftlig Ed til Regimentschefen, og Søofficererne til Admiralen. De Krigere, som ei vilde „sværge Norges Sag,“ skulde straks erholde Afsked; og vilde nogen af Landetaten først ansøge Kongen af Danmark om Tilladelse til at forblive i norsk Tjeneste, havde han at oppebie samme under Ansættelse i Kristianssands- eller Bergens Stift, imod et skriftligt Løfte at ville indtil da forrette sin Tjeneste. Var dette Tilfældet med nogen af Søetaten, da stod det ham frit for, paa samme Betingelse, at opholde sig i Land saalænge.

Den 22de Februar.

Samtlige Dokumenter tilligemed Fredstraktaterne mellem Danmark, Sverige og England blev den 22de Febr. oplæste i Regentens Bolig for Autoriteterne. Efter *Frederik VI.s* Deklaration udbrød *Kristian Frederik:* „Lader os erkjende Danmarks vanskelige Stilling og beklage den Fyrste, som uforskyldt stedes i samme!“ Og efter Meddelelsen af Kongen af Danmarks aabne Brev, henvendte Prinsen sig til Forsamlingen:

„Ifølge heraf er jeg tilbagekaldt og befalet at overlevere Fæstningerne til de svenske Tropper; — men jeg har raadført mig med Folkets Stemning; overalt har den gjenlydt for mig: Vi vil være norske og ikke svenske! Jeg følger villigen det Kald at forsvare et uafhængigt Folks Rettigheder; hvis jeg forlod det, vilde dette give Fienden Midler ihænde til at udsprede Splid og Uorden. Hører min Beslutning, og hvorledes jeg for denne Forsamling, som for hele Folket, kundgjør samme.“ Han forelæste dernæst selv sit aabne Brev og Kundgjørelsen til Folket, sluttende disse Meddelelser med disse Ord: „Mit Løfte til Norges Sag nedlægger jeg for denne Forsamling, og fra enhvers Hjerte møder jeg vist det samme. Paa Bededagen skal vi samlede høitideligen aflægge vor Ed for Guds Aasyn.“

Efter Oplæsningen af Brevene til Biskoperne og Overøvrighederne samt Kundgjørelsen om det norske Folks Fredsforhold til alle Nationer, hævede Hs. Høihed Forsamlingen med Udraabet: „Og nu Medborgere! giver hinanden Hænderne, med det Løfte: samdrægtigen at virke som trofaste Nordmænd for Norges og den gode Sag, hvilken Gud vil velsigne!“ hvorpaa han selv og de mødende indbyrdes indgik den høitidelige Pagt, paa gammel nordisk Vis, ved Haandtag.

Udaf Regentboligens Porte red derpaa Herolder, som paa forskjellige Steder i Byens Gader oplæste de tvende aabne Breve og Kundgjørelserne. Paa Torvet aflagde Borgerkorpset og Garnisonen i Geled Eden at forsvare Norges Selvstændighed, hvorpaa Regenten indfandt sig tilhest, omgiven af sin Stab, og tiltalte først de Militære: „Paa eders Mod, tro faste Nordmænd! bygges hele Folkets Haab om et heldigt Udfald af den Kamp, som alle er villige at bestaa for Fædrelandet. Trygge skal Oldinger, Kvinder og Børn leve bag Norges Fjelde, forsvarede af dets kjække Sønner under deres Regents og agtede Høvdingers Anførsel. Seier og Frihed, eller Død, være vort Løsen!“ Han henvendte derpaa til Borgerne disse Ord: „Den gode Borger kan kun være lykkelig i det selvstændige Norge; jeg skal forsvare Folkets Rettigheder, og, naar det gjælder,

Fødelandets Grænser; jeg venter Bistand af enhver Norges Ven. — Held Norge!" De stormende Hurraer fra Gelederne og den umaadelige Mængde besvarede Hs. Høihed med Udraabet: „Lad mig altid finde en saadan Stemning iblandt Nordmænd, og Gud skal velsigne vor retfærdige Sag!"

Kristian Frederik kaldes i dette Øieblik „den mer end elskede Fyrste," og der er Sandhed deri. Mængden saa i ham „Hjælpen og den sande Frelser i Nødens Stund," som ovennævnte Blad udtrykker sig, og den tilbad ham; og ved at slaa ind paa den Vei, han nu befandt sig paa, havde han ogsaa vundet de Hjerter, som var haardere at vinde. Folk fra den Tid siger ogsaa, at Enthusiasmen for Fædrelandet og Prinsen ved denne og to andre lignende Leiligheder, nemlig ved Optrinene i Kirken den 25de Februar og ved hans Tilbagekomst fra Eidsvold som Konge, var ubeskrivelig og ikke lavest stemt hos det smukke Kjøn. Man vovede at haabe, og dette virkede paa det sorgvante Folk som nogle Draaber Vin paa den svage Rekonvalescent. Haabet blev i saadanne Øieblik til Begeistringens Forjættelse, og Minuttet, naar den uomtvivlede Frelsermand passerede forbi de af Kvinder, Børn, Oldinger og Mennesker af alle Vilkaar gjennembrudte Geleder, medførte en Glædesrus og Udbrud af en Enthusiasme, som ikke syntes at tilhøre disse Zoner. „Nei dengang! Da var der Liv i Folket!" siger hine Folk, naar et senere Tidens Barn tror ved en eller anden Leilighed at have seet Udbruddet af al den Enthusiasme, dette Folks Hjerte er istand til.

Den 22de Februar endte med et Taffel hos Hs. Høihed Regenten, hvor han udbragte et „Held Norge og den retfærdige Sag, vi idag begynde!" efter en Nordmands Sang af *Ludvig Stoud Platous* paukeslaaende Muse, med dette Motto af Oehlenschläger:

„Staa sorte Skyer paa vort Norrigs Himmel,
vel, vi vil ei fortvivle; vi vil handle
med mandig Styrke. — —
Flink, raske Styrmand! Bølgen slaar paa Dækket,

og Vinden klaprer i det brustne Tougverk;
nu gjælder det, med vældig Haand at styre
det stærke Ror i Nattens Skum."

„Regentens Skaal — siger Tiden — blev frembragt med en Enthusiasme, som ikkun den kan fatte, der selv var tilstede, og Stemningen var ved dette Glædesmaaltid saadan, som man kan vente sig iblandt Mænd, der har fuldbyrdet en ædel Handling."

Den store Bededag.

I Hovedstaden den 25de Februar, Norges Inspirations Dag, den Dag, da man skulde tro Gud forudbestemte dets Lykke for Inderlighedens Skyld i dets Begeistring. Thi Folkets Sjæle befandt sig ganske vist da høiere stemte, Himmelen nærmere, mere hævede udenfor sig selv end nogensinde; man kunde tænke sig dem i deres Opløftelse og Harmoni som en Glorie af Lys om det gamle Land, straalende denne Dag mellem Himmelen og Jorden, men den næste sjunken tilbage i Folkets Hjerter. Det var et elektrisk Fænomen i Sjæleverdenen ligesaa herligt som Nordlysets i Vinternatten; og det maa bemærkes, fordi dette almindelige Opsving var Frihedens og Konstitutionens sikreste Forbud. De gamle Koners Taarer i Kirke stolene, den stærkere Glans i de unge Pigers Øine, den jagende Blegnen og Rødmen over Mænds og Kvinders Aasyn, de kvalte Udraab, de hemmelige Haandtryk, da den smukke Prins — endun smukkere fordi Øieblikkets Høitidelighed overgjød hans rosige Træk med et Bad af Bleghed — da han stod der paa Forhøiningen foran Alteret i Frelserens Kirke og aflagde Eden — alt dette var en fin, men stærk Næring for de Mænds Tanker, som alvorligen sysselsatte sig med Norges tilkommende Forfatning. Selv Spidsborgernes Kandestøberier og Udagligdagsagtighed og Officerernes Bravader i Borgernes gjæstfrie Huse var forsaavidt ikke uden Indflydelse paa disse Forberedelser, om de ogsaa hørte til de lange rullende Bølgeslag af hin

mægtige Agitation. Med Held iværksattes denne fra Dybet af Folkets Hjerter med Anvendelse af al Religionens Kraft paa den store Bededag; Orgeltonerne til Thaarups Tedeum var dens brusende Storm, som bevægede dette Hav af Menneskehoveder, der paa hin Dag fyldte Frelserens Kirke og Tempelsalen paa gamle Akershus. Og da Prinsen begav sig didhen tilhest gjennem den tætte Folkemasse, og Mødrene løftede Børnene op for at se ham (mange erindrer kun saaledes at have seet ham), og disse bevægede Hænderne ligesom klappende i den almindelige Jubel, betegnede disse Smaahænder hin Agitations Magt og Styrken af Folkets Sindsbevægelse, ligesom Engeblomsternes Bølgen og de lavtvoksende Buskers Bladklapren betegner Stormens, at den har grebet og gjennemfarer den hele Natur.

Claus Pavels.

De aabne Breve og Kundgjørelsen til Folket oplæstes af Biskop *Bech* fra Prædikestolen. Prinsregenten begav sig fra sin Plads til en Forhøining ved Koret, hvor han var omringet af sin Stab, Autoriteterne og Byens Repræsentanter. „Et høitideligt Syn — beskriver „Tiden“ det — Fyrsten midtiblandt Folket: alle beredte til det helligste og vigtigste Foretagende. Dyb Alvorlighed hvilede paa Regentens Aasyn . . . Nu opfordrede Biskopen Forsamlingen til Edens Aflæggelse. Hs. H.

Prinsregenten og den forsamlede Menighed aflagde lydeligen og enstemmigen den dyre Ed: „at hævde Norges Selvstændighed og at vove Liv og Blod for det elskede Fædreland."

Høitideligt og rørende var dette Optrin i høieste Grad; hvert ædelt og redeligt Menneskes Hjerte gjennemstrømmedes af de skjønneste Følelser; enhver mandig Sjæl fattede de kraftigste og fasteste Forsætter. Derefter henvendte Hs. H. Regenten sig til Forsamlingen med følgende Tiltale: „Gud den almægtige har hørt vor Ed. Han kjender min Oprigtighed, og han vil skjænke mig Kraft og Visdom til at udføre det store Værk til Folkets Frelse og til dets Rettigheders Forsvar. Vort Haab staar til Forsynet, som vil velsigne vor retfærdige Sag, formedelst den Samdrægtighed, der besjæler os alle, og paa hvilken den Pagt, vi har indgaaet, er bygget, saa fast som paa Norges Klippegrund! Nu lyde Bønnen i Herrens Hus!" Efter den religiøse Høitidelighed fulgte en Henvendelse til Regenten i et Recitativ og Sang. Biskopen udraabte, og Forsamlingen istemte et „Held for Norge! Held for Norges Regent!" hvorpaa denne fra sin Galleristol endnu tiltalede Forsamlingen:

„Elskede norske Folk! modtager mit Hjertes Tak! Folkets Kjærlighed er min Glæde og min Løn! Lad mig altid finde saadan Stemning iblandt eder, og Gud skal velsigne os alle!"

Med omtrent de samme Ord besvarede han i Slotskirken Presten *Claus Pavels's*, af Menigheden gjentagne, Udraab: „Held for Norge og Rigets Regent!" Og „den var fuldbragt den store Dag," som det heder i den særdeles hjertelige, simpelskjønne Festsalme efter Eden, som udmærkede Bededagen i Akershus Slotskirke.

„Den er fuldbragt, den store Dag!
Gud! se vor Id med Velbehag!
Du den og os beskytte!
I Naade sign vor Broderpagt!
Ei løsne Svig, ei bryde Magt
det Baand, vi Nordmænd knytte!
Venner, Brødre
alle ere,
alle være!
Haab og Glæde
Fastne blidt vort Samfunds Kjæde!"

I disse Ord, Bøn om Guds Bistand og Opmaning til Haab og Broderaand, ligger denne politisk-religiøse Bededags Mening og Karakter saaledes som den høitideligholdtes over det hele Rige. Til Bergen overbragte Generalkrigskommissær *Vibe* Budskabet om det passerede og om hvad der nu skulde gjøres. Han traf de gode Bergensere ved et natligt Festmaaltid den 3die Marts ovenpaa en Forestilling af Stykket „Manden af Ord," i Anledning af den med Posten forudkomne „glædelige Tidende om Norges Selvstændighed under en vis og god Regent," hvortil hin Epilog var føiet, vi forhen har citeret nogle Linjer af. I Kristianssand og Trondhjem afholdtes den store Bededag Fredag den 4de Marts; i Bergen først den 11te, efterat Tropperne og Borgerbevæbningen nogle Dage iforveien havde aflagt Eden. Vibe slutter sin Indberetning om sin Sendelse med at „bemærke Almuens hæderfulde Tænkemaade." De besværlige Transporter blev førte med den største Beredvillighed. Alle sagde enstemmigen: vi ved, at det er Fædrelandets Sag; for dette har vi svoret at ville opofre alt; ingen bør, ingen maa beklage sig. Enker, hvis Haab og Støtte var en eneste Søn raabte: „Nu gjælder det Norges Selvstændighed, nu ønsker jeg ei længer min Søn hjemme, men at han maa dele Hæder med sine Vaabenbrødre."

Folket havde paa Bededagen iført sig en aandelig Rustning; det beredte sig ogsaa paa at „iføre sig et nyt Menneske," en ny og forbedret Skikkelse. Indbydelsen til en Præmiekonkurrence om „den bedste og Censorerne tilfredsstillende Afhandling om Norges tilkommende Regjeringsform, bygget paa sand borgerlig Friheds og Retfærdigheds Grundsætninger, samt en vis Fordeling af Magten," hvilken, tilligemed de bedste Afhandlinger, som maatte indkomme, skulde indtages i en annonceret Journal for Rigsforfatningen, er dateret den 25de Febr. 1814. Folket har løst Opgaven.

II. Rigsforsamlingens Historie.

Første Afsnit.

Stemningen. Foretagender af Regenten.

(Marts Maaned 1814).

Det Indtryk, Bededagens Optrin*) gjorde, var, efter en Samtidigs haandskrevne Vidnesbyrd, og efter hvad man kan se af Datids offentlige Blade, utrolig stort. Før det afgjørende Lod, i Uafhængighedserklæringen og Sammenkaldelsen af en Rigsforsamling, kastedes, havde en Besindighed og freidig Rolighed for Fædrelandets Skjæbne, der kontrasterede sterkt med den lidenskabelige Partiaand, som snart brød løs over de følgende Aaringer, været temmelig almindelig. Men i Februar Maaned, da Efterretningerne om det passerede kun hviskende udbredte sig fra Øre til Øre, eller stumme fra Mine til Mine, var denne Rolighed kun Vindstillets før Stormen. Og enhver Revolution har et saadant Forbud, et Proscenium, hvor det er enhver tilladt at ytre sin Hjertensmening frit og uafhængigt om Tingene, uden at den behøver at tilhøre noget herskende Parti. Under denne Frist er det de ædleste Ideer, de værdigste Beslutninger fødes, de politiske Roller hemmelig uddeles, og

*) Angaaende Bededagen beretter et Haandskrift, der har et Medlem af Rigsforsamlingen til Forfatter, at Almuerne blev indkaldte dertil uden at hverken de eller de civile Embedsmænd, da de kom i Kirken, vidste hvad de der skulde gjøre.

at Heltene, som snart skal træde frem, under Hjerteklap bereder sig dertil. Men er det politiske Maal fastsat, deler alt sig i Partier og Farver; den individuelle Meningsfriheds Uskyldighedsstand er forbi; man undersøger ikke længer, hvad der er Sandhed; man tror at have fundet den ene saliggjørende, og at den første Pligt er nu at stride for den. Ingen Neutralitet. Kampen for det valgte: Kampen for det er Kampen for Fædrenelandet og for Selvet.

Hvad der skulde gjøres var nu saa fast afgjort, at det for de ret enthusiastiske og paa Regenten troende neppe syntes uvist, hvad der kunde ske. At grunde længer over „om“ og „hvorledes“ blev anseet for en *crimen læsæ nationis;* thi Folket havde svoret i Guds Hus og under Himmelhvælvet, og det maatte blive sin Ed tro. Man maatte ikke længer spørge om, hvad der *kunde* frelse Fædrelandet; thi det var afgjort, hvorved det *skulde* blive frelst. En revolutionær Intolerance ytrede sig, og det er maaske mest Landets fysiske Beskaffenhed og den egentlige Masses politiske Uskyld og Fremmedhed for Agitationer at tilskrive, at de Trusler og Forbandelser, som man ikke sjelden mundtlig og skriftlig udstødte mod enhver, som ikke ydede Regenten og hans Foretagender Virak nok, ikke udartede til noget værre. Ultraerne troede sig nemlig ved den svorne Ed berettigede, og de Moderate forpligtede, til at se menedersk Forræderi i enhver afvigende Mening eller opstigende Betænkelighed. Eden blev sat imod enhver Tvivl. *Vox populi* var ogsaa her som altid den inappellable *vox dei.*

Eden gik ud paa, at man vilde forsvare Selvstændigheden, og havde saaledes en opflammende Kraft, medens den første Selvstændighedshandling, Sammenkaldelsen af en konstituerende Rigsforsamling, ved at sysselsætte Tænkningen og Forventningen, regulerede Begeistringen og meddelte Stemningen en varigere Spændkraft. Man havde i den faaet noget i den nærmeste Fremtid at fæste de nedslagne Øine paa. De mest omtænksomme Patrioter haabede alt af den; Massen imødesaa den med Forventning, skjønt den ogsaa i den ventede mest af Regenten.

Den vakte Selvtillid fandt ogsaa gode Støtter i adskillige andre af hans Foretagender, der tydede paa, at han holdt sin Stilling for fast og Kronen for vis, og den hentede Næring af det freidige Væsen, han gav sig. Offentliggjørelsen, paa Regentens Befaling, i „Tiden“ af 5te Marts, af en Proklamation fra den svenske Konge til det norske Folk, som mod Slutningen af Februar overbragtes af en svensk Grev *Rosen* og Friherre *Skjøldebrand*, viste en Tryghed hos Regenten, der gjorde Mængden fastere. Iforveien ophidset ved Efterretningen om, at Foreningen skulde indledes ved Indmarschen af en Arme og især ved Besættelsen af Landets Fæstninger, vakte denne første Hilsen fra den paatvungne Konge, hvori disse forhadte Forholdsregler bekræftedes, kun Mængdens harmfulde Latter, og fremkaldte en i „Tiden“ noget senere hen, under Titel „Trøndernes Følelser efterat have læst svenske Proklamationer,“ indtaget heftig Apostrof, saa det var klart, at der ingen Fare laa i de Tirader i Proklamationen, hvori der tilsagdes, at Nationens Kaarne skulde blive hørte, og hvori en Konstitution, grundet paa Repræsentation og Beskatningsret, iforveien garanteredes Nordmændene. Forbitrelsen tiltog endnu mere, da det blev bekjendt, at Kongen af Sverige havde sendt en, paa Fransk og Dansk affattet, Skrivelse af 6te Marts fra Prinsen, ledsaget af Kundgjørelserne af 19de Februar, uaabnet tilbage. De enkelte, paa hvem hine Tilsagn, og især det svenske Folks egen fri Forfatning, dog gjorde Indtryk, og hvem dets mange anerkjendte hæderlige Egenskaber, dets af politisk og militær Berømmelse glansomgivne hjemlige Tarvelighed og Flittighed stak i Øinene, vovede ikke at ytre mindre Mistillid til Løfter, der skulde ledsages af saa stødende Handlinger, skjønt de fandt sig mere oplagte til at le ad de Satirer og Spotbilleder paa den danske Regjering og Begivenhederne i Holstein, hvorpaa det ikke manglede*). Denne tænksommere

*) Paa Børsen i Kjøbenhavn fandtes en Karrikatur over den danske Armé opslaaet, hvor Generalen var hovedløs, Officererne udstyrede med Faarehoveder, men Soldaterne med Løvehoveder, og den cirkulerede derefter ogsaa i Norge. Af

Del af Folket, siges der i den forhen citerede Presteoptegnelse fra de Dage, undrede sig ogsaa over, „at en ikke mere politisk Klogskab blev brugt under Norges daværende kritiske Stilling, idet Regenten og hans Omgivelser formeget lod det mangle i sin Opførsel mod svenske Parlamentærer paa den „franske Artighed og Politesse," som var Sveriges første Vaaben, og hvorved Tingene kunde trækkes i Langdrag, indtil de store Magters sande Sindelag, hvorom Nationen, især formedelst Prinsens Fordølgelse af det sande Forhold til de fremmede Magter, og især til Storbritannien*), for Øieblikket svævede i den fuldeste Uvished, kom for Dagen."

I afstikkende Modsætning til denne Opførsel stod den Behandling, der var bleven Grev *Wedel Jarlsberg* tildel i Sverige paa hans Tilbagereise derigjennem fra Danmark sidst i Februar. Senhøstes 1813 var han i private og offentlige Provideringsanliggender paa en aaben Baad reist over til Jylland og vendte nu, efter mislykkede Forsøg paa at komme over det islagte Hav, landværts tilbage, efter kun med Vanskelighed at have erholdt Pas af den svenske Ministerresident i Kjøbenhavn, *Tawast,* hvem han negtede at sværge *Karl XIII* Huldskab. Paa Grund af hvad det imidlertid tegnede sig til i Norge, blev han anholdt i Gøteborg og ført til den Observationsarmeen mod Norge kommanderende General-Feltmarschal Grev *Essens* Hovedkvarter i Wennersborg. Her fik han straks sin Kaarde tilbage og blev behandlet med stor Udmærkelse. Men man var for klog til, efter nogle Dages Forløb, at lægge videre Hindringer iveien for hans Reise til Norge, hvor en Mand med *Wedels* Anskuelse

---

alvorligere Natur var en allegorisk Poesi, „Nora til Dana," af en norsk Student i Kjøbenhavn, hvor Politiet udsatte en Belønning for Forfatterens Opdagelse. Den cirkulerede ligeledes i Haandskrift Norge.

*) Som bekjendt af hin, Norge i Virkeligheden uvedkommende, Proklamation „Fred, Fred i Norden!" foregav han, at *Frederik VI* havde vist Nordmændene den Velgjerning, faa Dage før han løste dem fra Troskabseden, at erhverve dem Fred med Storbritanien, ved hvilket Foregivende han ikke tog Hensyn til Traktaten af 14de Januar, men blot til den kongl. Kundgjørelse af fire Dages *senere* Dato, som *først* den 7de April blev ratificeret, og i hvis 5te Artikel paaberaabes den med Sverige sluttede Fred.

af Forholdene, Evne til at gjøre den gjældende, og Stilling i Forhold til *Kristian Frederik* kunde udrette mer for Unionen end den hele Essenske Arme.

„De har opholdt Dem i det svenske Hovedkvarter?“ spurgte *Kristian Frederik* Greven med ilde dulgt Mistanke og Vrede, da denne, ved Tilbagekomsten til Kristiania, just i de Dage Kundgjørelserne af 19de Februar var publicerede, gjorde ham sin Opvartning. Grevens Svar var et kort og stærkt betonet „Ja“. Da han derpaa, efter et Spørgsmaal af Regenten om hvorledes Konjunkturerne tegnede sig for Norge i den politiske Verden, med større Aabenhed end hos *Grev Essen*, ytrede sin Mening om det vovelige at spænde Buen for høit, og det usandsynlige i, at Norge vilde kunne bestaa sig i den Krig, som trak op, udbrød Regenten med et haanligt: „Hr. Greve, er De bange?“ hvorpaa *Wedel*, læggende Haanden paa Kaarden og trinende ham nær under Øinene, med al Selvfølelsens Vægt betydede Hs. Høihed, at kun den vigtige Stilling for Landet, samme for Øieblikket indtog, forbød ham at fordre den Fyldestgjørelse, den ene Adelsmand kunde kræve af den anden, men at han nu kun udbad sig i Farens Øieblik paa Slagmarken at maatte være ved Hs. Høiheds Side.

Grev Wedel Jarlsberg.

Efter denne Audiens betragtede Regenten *Wedel* som sin farligste Fiende; og om dens Natur og hans Ophold i den svenske Leir kom Rygter i Omløb, der i den almindelige Mening gjorde Grev *Wedel* til Chef for en, vel adspredt og ikke talstærk,

men ikke destomindre tilværende, og ved Vægten af de Individer, den talte, ikke lidet betydende Opposition imod Regentens Person og Foretagender. *Wedel*, der siden 1812 var Privatmand, begav sig umiddelbart efter hin Scene til sit Grevskab, hvor han fik forhøiet Betydenhed for Landet ved at vælges til Repræsentant ved Rigsforsamlingen. Hans Popularitet, begyndt med den Modsætning, han afgav mod sin Fader, den forrige Greve, den brutale *Frederich Anton*, og med den Yndest, *Kristian August* havde skjænket ham, og vokset under hans livlige Deltagelse i Krigen og nidkjære Anstrengelser for Landets Forsyning — den, men ikke hans Betydning for det øvrige Land, var væk paa det første Rygte om den spændte Fod, han stod paa med Prinsen. De, der delte Mening med ham eller hans Parti, som man gjerne vilde kalde det, om man kan bruge dette Ord om noget saa spredt og uorganiseret, smigrede vel mindre Ultranorskheden end Regentens blinde Tilhængere, men de var ikke mindre patriotiske i sin Tænkemaade. Fra disse kom saaledes sandsynligvis Opfordringen i Kristiania Intelligentssedler for 8de April 1814 — dengang det frieste Meningsorgan — til de i Danmark ansatte Nordmænd om at ty tilbage til Fædrelandet, og den i „Tiden“ for 16de og 26de Marts og i Intelligentssedlerne for 22de s. M. udsatte Præmie af 800 Rbd. D. Kt. for en Besvarelse inden 10de April af Spørgsmaalene, om Regentens Indkaldelse til en Rigsforsamling medgav, at andre end norskfødte kunde tage Sæde der, om hvilke Regler Retfærdighed og Klogskab paabød med Hensyn til fremmedes Adgang til Embede og især til de vigtigere, og

Generalmajor Sejersted.

om hvilken Indflydelse de Indfødtes Eneret i begge disse Henseender vilde have paa Nationalaanden og Kjærligheden til Regenten. Det velaffattede Svar i samme Blad for 1ste April, med Motto det bekjendte Wesselske Vers om Nordmændenes store Tanker om sig selv, kom derimod snarere fra en af Prinsens nærmeste, skjønt disse ikke lettelig undlod nogen Leilighed til at klø Løven ved at smigre Ultranorskheden og overdrive med sine Fraser det stærke Sprog, denne førte i Oprigtigheden af sine Følelser. Den maatte holdes i godt Lune, da den tilhørte Folkets Kjernemasse og syntes at vokse i Selvfølelse med Rigsforsamlingens Nærmelse, og da de Indfødtes Uvilje mod de danskfødte Embedsmænd oftere brød frem som Luer af Jorden i et vulkansk Land.

Generalauditør Bergh.

Det var i Overensstemmelse med dette det talrigste Partis Tænkesæt, Generalmajor *Sejersted* havde udkastet sin første Felttogsplan, der gik ud paa at angribe Sverige, og ifølge hvilken Armeen var bleven trukken sammen mod Grænserne. En Skrivelse fra Regenten til Kongen af Danmark af 22de Febr., men først oplæst i Rigsforsamlingen den 19de Mai og meddelt i Tiden den 25de, klang ogsaa særdeles krigersk. „Jeg har — siges deri — nøie prøvet Nationens Aand og Sindelag. Den almindelige Stemning er, heller at ofre alt end at blive svensk. Norsk vil hver Mand være, og Fædrenelandets Forsvar er alles Fordring. De har selv sat mig i Spidsen for dette tro Folk,

og det har været min Bestræbelse at vedligeholde denne Stemning, som ene kunde sikre Norges Uafhængighed, — nu skulde jeg dæmpe denne høie Følelse? forlade det Folk, jeg er kaldet til at forsvare? overlade det til den indvortes Gjæring og Forstyrrelse, som |Kampen for Frihed og Fædreland, uden Foreningspunkt i Anførsel, nødvendigen maatte fremkalde? — I Sandhed, om noget kunde nævnes: at svigte sin høieste Pligt, da havde det vel været at handle saaledes. Jeg følger det høie Kald, at redde et frit Folk fra Undertrykkelse, hvilket jeg tror, at Forsynet har bestemt mig til; jeg stiller mig i Spidsen for Fædrelandets Forsvarere som Norges Regent og skal med kraftig Haand værne om de Rettigheder, som er tilbagegivne Folket: selv at bestemme sin Regjeringsforfatning og tilkommende Skjæbne. — Nationen har fæstet sin Lid til mig. Ikke egen Fortjeneste har banet mig Veien til Folkets Kjærlighed, den er gaaet i Arv til mig fra vore Forfædre, og det er min høieste Bestræbelse at fortjene den, ligesom det skal være min Løn, at en taknemmelig Efterverden skal nævne mit Navn iblandt dem, der var villige at opofre sig selv for et Folk, hos hvilket Fædrelandssind og det sande høie Mod luer i gammel nordisk Renhed.“

Poul Christian Holst.

Men hin Plan indskrænkedes paa Befaling først til det blotte Forsvar og siden til den befulgte Rømning af Glommens Østbred. Soldaten var rykket mod Grænsen i den fulde og

faste Tro, at det gjaldt et Indfald i det kun af *Essens* lidet stærke og uøvede Hær bevogtede Sverige, over hvilket det Staffeldtske Skiløberkorps, som tillige var bleven forstærket fra de andre Arméafdelinger, i denne snefulde Vinter ikke lidet forøgede Nordmændenes Overlegenhed, uagtet Armeen, med Hensyn til sine Fornødenheder, ja selv til Ammunition, var i en høist maadelig Forfatning*). Ogsaa var det den almindelige Mening, at Sagerne kun vilde gaa ilde, om Februar og Marts, siden Armeen dog nu var trukket sammen, gik hen med Sværdet i Skeden. Og uden en saadan Hensigt kunde man ikke forklare sig den stedfundne Sammendragning af Armeen paa en Tid, da Sverige hverken kunde eller vilde angribe, og da alle en Hærs Nødvendigheder var saa vanskelige at tilveiebringe i et Land, Danmarks mistænkelige og selvkjærlige Politik aldrig havde tilstedet nogen Depot, og hvori det, med en ligesaa systematisk Statskløgt, havde gjort sit til at holde Agerdyrkningen i Dvale. Da et Felttog paa en saadan Aarstid og i en saa snefuld og streng Vinter, naar det ikke straks antog Angrebets Karakter, dog kun syntes lidet udførligt, vakte dette Foretagende, som ogsaa var uforklarligt siden det hedte, at der var „Fred i Norden,“ rigtignok ogsaa Mistanke hos mange om, at det havde til Hensigt,

Friederich Gottschalck von Haxthausen.

*) I Anledning af Troppebevægelserne indeholder Aviserne flere Bevidnelser fra de kommanderende af Erkjendtlighed for den Gjæstfrihed, som i By og Bygø vistes Tropperne. Man ser deraf, at de ikke blot trakteredes med hvad godt man havde, men at de stundom ogsaa skydsedes frit paaveien. „Villig gaar Krigeren til Kamppladsen — ender en af disse Taksigelser til Larviks, Sandefjords og Tønsbergs Indvaanere — naar han strider for saa ædle Medborgere.“

at Armeen endelig skulde faa en vis forhen mislykket Plan*) til at gaa, nemlig at udraabe Prinsen til Konge. Men hvad den saa egentlig var, virkede det baade ufordelagtigt paa de klogeres Omdømme om Prinsregentens krigerske Dygtighed, og nedslaaende paa Menigmand, at pludselig en stor Del af de søndenfjeldske Tropper hjemforlovedes indtil videre, for, som det hedte, ikke at fortære Beholdningerne, men tydeligt nok, fordi den første Plan med deres Sammenkaldelse var bleven opgivet. Generalmajor *Staffeldt*, som ellers siden 1808 havde det bedste Navn i Armeen, vakte allerede da den første Mistanke imod sig, fordi man nævnte ham som en af de høie Officerer, der skulde have fraraadet den første Angrebsplan. Medens Tropperne vestenfor Kristianiafjorden marscherede hjem, foretog Prinsregenten, efterat have udfærdiget under 6te Marts en Skrivelse paa fransk til Kongen af Sverige, hvori han foreholder denne Uretfærdigheden i ved Vaabenmagt at ville

Jonas Collett.

*) Man erindre her Møderne af 5te Januar og 16de Februar 1814 (Se S. 114 og 141). Vigtigheden af det sidste fortjener maaske, at samtlige mødende nævnes. Foruden de forhen nævnte, bestod dette Udvalg af Kammerherre, siden Statsraad, *M. G. Rosenkrantz*, den daværende danske Statsministers Broder; Konferensraad og Amtmand, siden Statsminister, *Sommerhjelm;* Kontreadmiral *Lütken* Generalmajor, siden Generalløitnant og Statsraad, *Haxthausen;* Oberst, siden General, *Arenfeldt;* Etatsraad, siden Statsraad, *Falbe;* Generalauditør *Bergh;* Grosserer, siden Statsraad, *Tank;* Stiftamtmand *Thygeson;* Amtmand, siden Statsraad, *Jonas Collett;* Foged, siden Statsraad, *Poul Christian Holst;* hvilke tre sidste endnu lever. *Rosenkrantz*, en Mand af ægte norsk Oprigtighed, var den, som, da *Sverdrup* havde kuldkastet Kongeplanen, antydede en Sammenkaldelse af Nationens deputerede og de andre Forholdsregler.

realisere sine Prætensioner, østenfor samme en Inspektionsreise til Fredrikshald og Fredriksstad. Hafslund hedte da hans „Hovedkvarter."

Under dette Fravær skede først Publikationen af Kielertraktaten i „Tiden" for 10de Marts, efterat en Kundgjørelse af 2den Marts om et *Regjeringsraads* Oprettelse og Instruksen for dets Organisation to Dage iforveien var bleven meddelt*).

Den nye Regjering var inddelt i fem Departementer, nemlig: 1ste Departement, for Finansvæsenet, med Generalmajor *Frederich Gottschalck von Haxthausen* til Chef; 2det Departement, for det Indre, med Amtmand *Jonas Collett* i Spidsen; 3die, for Justitsvæsenet med Amtmand, dansk Konferensraad *Mathias Leth Sommerhjelm;* 4de, for Handels- og Toldfaget, med Grosserer *Niels Aall*, Raadmand i Skien; og 5te, for Kameralvæsenet, med dansk Konferensraad *Carsten Anker* til Chefer. Medlemmer af Regjeringsraadet var tillige dansk Kammerherre *Marcus Gjøe Rosenkrantz*, som Direktør for Rigsbanken, og Grosserer *Carsten Tank*, som tilforordnet i 1ste Departement. De to Handelsmænds Udnævnelse til Regjeringsmedlemmer forklarede man sig som et Fif for at vinde Handelsstanden, Norges Noblesse, ligesom Oprettelsen af en provisorisk Oplysningskomité af, at Regenten vilde vise sin hengivne Ven, Biskop *Bech*, en Opmærksomhed, uden dog at gjøre ham til Medlem af den provi-

Niels Aall.

*) Kundgjørelserne om denne Regjeringsorganisation og Fredstraktaterne imellem Danmark og Sverig samt imellem Danmark og England averteredes 22de Marts tilkjøbs i særskilte Aftryk af „Tiden", Nr. 73, 74 og 75. Kjøberne skulde ogsaa erholde gratis Aftryk af samme Blads Nr. 77, indeholdende „Ytringer i England om Norges Selvstændighed."

soriske Regjering. Militærvæsenet forblev under Kommissariatskollegiet, hvis Præses *Haxthausen* var; og foruden *Bech* sattes i Spidsen for Komitéen for Oplysningsvæsenet Professor i Filosofien, dansk Etatsraad, *Niels Treschow*, som Professor i det græske Sprog og Literatur *Georg Sverdrup*. Mellem de Foranstaltninger, som antydede, at Regenten betragtede sin Stilling som fast vedvarende og sit Kongevalg som vist, hører ogsaa, at allerede den 27de Februar var en Kundgjørelse udfærdiget om et eget Orlogs- og Koffardiflag for Norge, men som først bekjendtgjordes den 16de Marts. Det skulde være rødt med et hvidt Kors med den norske Løve med Hellebarden i gul Farve i det øverste Afsnit*). Under 18de Marts ophævedes den saakaldte Finans-Kassedirektion, under hvem Anvisningsvæsenet henhørte, og dette henlagdes under et Bogholderkontor i 1ste Departement, og under 20de Marts oprettedes en egen norsk Enkekasse. Ved en Anordning af 28de ophævedes Spidsrodsstraffen ved Armeen ved en Kundgjørelse, der i det hele forandrede de militære Straffebestemmelser, og som mere end nogen anden Foranstaltning gjorde *Kristian Frederik* folkekjær og omgav ham med Glorien af en Menneskehedens Velgjører. Det vilde heller ikke være Ret, ogsaa i dette Foretagende, som Folk har villet, at lugte den *captatio benevolentiæ*, *Kristian Frederik* var saa tilbøielig til; men den er faldende i

Carsten Tank.

*) Endnu sees dette smukke og betydningsfulde Flag ikke sjelden paa Nordlandsjægterne. Det holder sig saaledes endnu i Landets politisk uskyldigste Egne, hvor Begivenhederne og deres Omvekslinger kun trænger hen og forgaar med Havdønningernes Langsomhed.

alle Sanser i den til Gunst for de rige bergenske Kjøbmænd under 16de April udstedte Suspension af den velgjørende Forordning af 20de Oktober 1813 om Berigtigelsen af Nordlændingernes Gjeld. Ved Plakat af 5te Oktober f. A. var et Kornlaan til Armeens Brug blevet udskrevet i Akershus og Kristianssands Stifter*); i en Resolution af 10de Marts aabnedes et nyt Laan til Mænd af Akershus Stift, som vilde forsyne Landet med Korn; i en ny af 28de Marts tilkjendegav nu Prinsregenten, at han troede at skylde Landalmuen, i den strenge Vinter og i den afskaarne Tilførsel og Armeens Sammendragning at nævne Aarsagerne, hvorfor den præsterede halve Del af Landet endnu ikke var bleven betalt, samt at det resterende af Leverancerne ikke vilde blive paakrævet. Saasnart Tilførsel skede, skulde Tilbagebetaling ske i Korn, saafremt man ikke maatte foretrække straks at hæve den kontant hos Fogderne efter Middelpris af Aarets to Kapitelstakster. Af disses Høide og af Datids Priser paa Nødvendigheds og andre Varer kan man ellers faa et Begreb om Pengevæsenets fortvivlede Tilstand og om Mangelens Storhed**). Regenten havde, for at bestride det offentlige Behov, grebet til Seddelfabrikation. Allerede under 27de Januar havde han som Statholder ladet udfærdige Repræsentativer til et Beløb af 3 Millioner Rigsbankdaler, hvilke nu udspredte sig som Vandet i den udspædede Melk. 5te Marts kundgjordes fra Regentskabssekretæren, at der af Repræsentativer lydende paa 50 Rbdlr. var satte i Omløb indtil Nr. 12,000, og at ingen af dette Beløb mere vilde blive udgivet. I det hele udgaves af disse saakaldte „Prinsesedler“ 1,824,925

*) Siden først i 1811 bestod en „Hjælpe- og Understøttelses-Kommission for uheldige Sjømænd.“

**) En Tønde Rug validerede efter Kapitelstakst 52 Rbd. 79½ Sk. N. V.; Byg 34 Rbd. 12 Sk.; Blandkorn 28 Rbd. 76½ Sk.; Havre 23 Rbd. 48 Sk. I Kristiania kostede 1 Tønde Salt 100 Rd., Malt 250 Rd. I Bergen 1 Tønde Rug 300 Rd. Potetes 60 Rd. D. C. o. s. v. I Trondhjem (siges i et Haandskrift), var det bleven et Mundheld, som ingen Sælger glemte at gjentage, at Gods var alt, Penge intet. „Lader os ikke give Sedler eller Repræsentativer, som vi ved har undergravet Landets Velstand, — heder det i en Indbydelse til at subskribere klingende Mynt og Varer til Fædrelandet, udstedt i Trondhjem første Marts — men lader os give sand Værdi, hvorved hine kan blive overflødige.“

Rbdlr., som, foruden at de var ufunderede, tillige havde det særegne Onde ved sig, at de var yderst lette at eftergjøre. De var trykte med almindelige Typer paa sædvanligt Trykpapir, og man saa Blanketterne henslængte som Makulatur hos Bogtrykkeren. Det manglede da heller ikke paa Uslinger, som baade paa Frihaand og fabrikmæssigen gjorde dem efter, saa at den slette Pengemasse snart gjennemkrydsedes af en Mængde falske Assignater. Mangelen havde vel ogsaa sin Del i deslige Foretagender, og ganske vist var den i de allerfleste Tilfælde Kilden til den Mistanke til de rigeres, især enkelte Kornhandleres, Lukreren, som steg i Mængdens Bryst alt som Nøden tiltog, og fyldte det med en Bitterhed, som overgik Hungerens i dens Maver. Denne Mistanke var ikke grundet uden i Konjunkturernes særegne Beskaffenhed og den deraf nødvendig følgende overordentlige Fluktueren i den Handel, som havde fundet Sted under de sidste Krigsaar. De, hvis Indtægter bestod i faste Kontanter, Embedsmændene, kunde ikke bestaa under Pengenes sjunkne og daglig synkende Værdi*). Kun ved Handel syntes

*) Følgende Avertissement af 25de Februar 1814 fra Redaktøren af Trondhjems Adressekontors-Efterretninger kan ogsaa tjene til en Oplysning om Datids Pengeværd og Priser paa Nødvendighedsartikler:

„I Nr. 61 af Tiden nævnes: at en Favn Brænde falbydes for 45 Rdlr. d. C.; men da det den Gang var en Patriot, der falbød nogle faa Favne, som den følgende Dag var solgte, saa tjener herved til Efterretning for Tidens Udgiver: at til samme Tid var den urokkelige Pris paa Gran-Brænde 80 Rdlr. d. C. for Favnen, og for Bjerkeved 110 Rdlr. d. C.

Priserne paa de øvrige Fornødenhedsvarer var paa samme Tid i Trondhjem følgende:

	Rd.	Sk.	d. C.
Et samfængt Brød, 16 Lod i Vægt, hos Bageren	2.		—
En Mark Smør hos Høkeren	4.	48	—
En Bouteille slet Øl	1.	48	—
En Mark kaldet hollandsk Ost	3.	48	—
En Kande blaa Melk	3.		—
En middels Sild.		48	—
NB. i Aaret 1808 ½ Sk.			
En Vog Havremel til Bonden	108.		—
En Tønde Malt	500.		—
En Tønde Rug	400.		—
En Tønde Hvede	448.		—
En Vog Fisk	40.		—
En Vog Hø	16.		—
En Kande Potetes	2.		—
NB. i 1808 4 Sk.			

det muligt at holde sig i slige Tider, og Varernes Stigen i samme Skridtmaal som Pengene faldt forbandt med Handelen en uhyre nominel Gevinst, som havde lokket en Mængde unge Mennesker uden Kundskaber og Formue ind i denne Næringsvei. 100 pCt. var sædvanlig, og saa hurtigt sank Pengenes Værd, at denne Gevinst inden en Maaned svandt ind til Tab, fordi Summen da ikke engang var tilstrækkelig til at lade sig om sætte til det Beløb i engelske Penge eller Hamburger Banko, Varerne var blevne indkjøbte for. Som et skrøbeligt Kikajon med pralende Gyldenblade havde denne Handel i Licencernes og Kontinentalsystemets Tid opløftet sig over Landet; nu, da Fædrenelandet tiltrænger dens indvundne Saft og Frugt, da Skibsfarten truede med ganske at ophøre, og virkelig ogsaa maatte dette, viste den sig rodløs og tør. Som affaldne Blade og hule Nødder erindrede snart en Mængde af hine efemere Firmaers Bankerotter kun om, at den havde eksisteret. Den forrige Regjerings taabelige Entreprise, ved kostbart aflagte og vidtløftigt sammensatte Over- og Under-Provideringskommissioner, over det ene, og derfor stedse blokerede Punkt, Fladstrand, at overtage Norges Kornforsyning, havde man ogsaa fundet sig skuffet ved. Den havde kun tjent til at fordyre Kornet, medens de, som havde Administrationen underhænde, berigedes, og nu gjorde man sig da, efter hin hule Bekjendtgjørelse af Freden mellem Danmark og England, for store Forventninger om den Tilførsel, som vilde ske ved Handelens naturlige Gang over de fredede Have. Mellem Fjeldbønderne, hedte det da, at Kjøbmændene sad inde med Korn, men at Priserne endda ikke var dem høie nok. Det var dog først ud paa Sommeren, da det forrige Aars Beholdning var sluppet, at denne Mistro brød ud

---

En Portion Spise	7.		—
En Bog Skrivpapir	16.		—
NB. i Aaret 1808 16 Sk.			
En maadelig Skrivepen . . . . . . , ...		48	—
NB. i Aaret 1808 to for Skill.			
En Alen hvidt Vadmel	18.		—
i Aaret 1808 1/2 Rdlr	8.“		

i voldsomme Ytringer, idet Bønderne indfandt sig i Byerne i Masser for at gjæste de Kornpugere, som Rygtet angav, og undersøge deres Forraad med Sækken i Haanden og Kniven løs i Sliren. I den Maaned, som her glider forbi vort Blik, i Marts, laa Sneen høi og døvede med sin Masse de Suk, som blandede sig i Folkets Forventning om, hvad den kommende Maaned vilde bringe med sig, og i dets Haab til England.

I Tillid til hin Fred var ogsaa straks en stor Del af Resten af norske Skibe stukket i Sjøen midt i den strenge Vinter og var ilet over til England, medens de danske Farvande laa isbundne, ligesom der ogsaa i Løbet af Marts ankom endel engelske Skibe, især til Bergen, med Tilførsel; og under 19de Marts „ilede“ Regentskabets Sekretær v. *Holten* med at meddele i „Tiden“ de „mest beroligende Efterretninger med Hensyn til Englands Forhold til Norge,“ hvorefter man skulde „tillade Skibe at udklarere hertil fra England med alle Slags Varer, Korn indbegrebet, og adskillige Fartøier agte med det forderligste at afseile.“ Men allerede i det følgende Nummer bekjendtgjordes, at der var lagt Embargo i England paa samtlige derværende norske Fartøier, i Forventning af officielle Underretninger om hvad der var foregaaet her i Riget, medens dog Tilførsel endnu skulde kunne ske i engelske og andre Fartøier under venskabeligt Flag. Regenten, der allerede sidst i Februar havde sendt Regjeringsraad *Carsten Anker* som sin Befuldmægtigede til London, og mod Enden af Marts sendte dennes Broder, Generalmajor, forhen Guvernør i Trankebar, *Peter Anker* efter, undlod ikke at yde Haabet til England Næring i officielle Bekjendt-

Peter Anker.

gjørelser om den Sympati for Norge, som skulde ytre sig i hint Land, til hvis Vælde Verdensdiktaturet for Tiden syntes at skulle overgaa, ja selv i de af dets Tidender, som havde Ord for at være Ministeriets egne Organer. „Tiden“ for 19de Marts er opfyldt af slige, gjennem *Holten* meddelte, Citater, der især gaar ud paa at bevise, at det, ved Danmarks traktatmæssige Afstaaelse af Norge, var bleven England uvedkommende, efter den 2den Artikel i Traktaten med Sverige af 3die Marts 1813, med væbnet Haand at bistaa det i Erobringen af Norge*). Kronprinsen af Sveriges udmærkede Tjenester, mente man, kunde og burde før regaleres med endnu en fransk Koloni til foruden Guadeloupe, som var bleven ham indrømmet som personlig Eiendom, end med et gammelt Kongerige, som beredede sig saa hæderligt til at forsvare sin Selvstændighed og til atter at indtræde i de uafhængige Rigers Tal. Men sligt rørte ligesaalidet da som nogensinde et Toryministerium, eller mildnede noget i dets ubøielige Handelspolitik**); og Embargoen viste Nordmændene, at de ikke havde noget sikrere at stole paa end paa deres egen Taalmodighed og Udholdenhed.

Datids Blade er ogsaa fulde af Vidnesbyrd om, at Nordmændene var rede til hvilkesomhelst Opofrelser for Fædrenelandet. Ingen Kjerne er dog uden Bitterstof. Hin Mistro til Kjøbmanden var kun en saadan Bestanddel i den sunde Kjerne

*) I sin Kommentar over denne Traktat siger den ministerielle *the Courier*, at England kun *„reluctantly gave her consent to the eager desire of Sweden to connex Norway.“*

**) Den i de foregaaende Aar fra Høsten 1809 af stedfundne Licencefart var heller ikke andet end Kattens overmodige Leg med Musen. Da England begyndte at savne norsk Trælast, sendte det en Mængde Licencer til Norge, som med overordentlig Fordel benyttede sig deraf med Regjeringens stiltiende Tilladelse, medens Forbudet, der satte Livsstraf paa enhver Forbindelse med England, forblev uophævet. Da Englands Behov nogenlunde var tilfredsstillet, blev det først gjort til Betingelse for at erholde en Licence for en følgende Reise, at Skibet maatte gaa ballastet til England og der indtage en Ladning Stenkul eller andre engelske Produkter; og dernæst blev det paalagt, at en betydelig Del af denne Last skulde bestaa i engelske Manufaktur- eller Kolonialvarer, hvorved den norske Kjøbmand geraadede i Gjæld til den engelske, og en Overdaadighed i egentlige Luksusartikler, der stod i skrigende Modsætning til Mangelen paa Nødvendighedsartikler, udbredte sig især i Trælastegnene, og har holdt længe ved der. Regjeringen begik den Feil ikke at forbyde denne Handel, da den rette Tid dertil var, nemlig da England gjorde den første Indskrænkning i Norges Aktivitet deri.

af Patriotisme, Folkets Hjerte omsluttede. Med Beredvillighed bar Bonden Tyngden af de overordentlige Transporter, Troppebevægelserne førte med sig, baade da de til hans Forundring i Ilmarscher rykkede mod Grænsen, mens det hedte, at der var „Fred i Norden“, og under deres Ophold paa Østlandet. Trondhjemmerne aabnede den Række af Subskriptionerne i Valuta, som hædrede saa mange norske Byer og Bygder, og man saa endog Forslag om at lade ikke blot Kirkesølvet springe, men endogsaa hvad Sølvtøi man havde, lige indtil den Yderlighed, at ved Gjæstebud skulde hver Gjæst føre sin eneste Sølvske med sig. Subskriptionen til den i Februar udsatte Præmie for den bedste Afhandling om Norges tilkommende Regjeringsform var allerede først i Marts stegen saa betydeligt, at Præmien for den bedste kunde fastsættes til 6000 Rdlr. D. C., eller 1000 Rbd. N. V. og for de to næstbedste til respektive 2000 og 1000 Rdlr. D. C., og det manglede ikke paa Penne, der i Stilhed arbeidede paa at give Norge en Konstitution.

Forøvrigt raadede der, efter en Samtidigs Vidnesbyrd, af ovenantydede Grund kun liden Aabenhed i den selskabelige Diskussion paa denne Tid. I offentlig Tale eller Skrift maatte man ikke vente at høre anden Mening om *Kristian Frederik* og hans Id end Mængdens, nemlig, at han med Selvopofrelse og Fare oprigtigen vilde knytte sin Skjebne til Norges, og at dette ikke noksom kunde forskylde ham denne Ædelmodighed.*) De, der ikke vilde sværge paa Oprigtigheden heraf, der i hans lidet beskedne Udtryk, at det var en Guds lykkelige Tilskikkelse, at han var i Nordmændenes Midte, saa en Overvurdering af sig selv og Ringeagt for Folkets vaagnede Blik og egne Kræfter, og som i hans selvgivne Navn af „Odelsbaaren“, hans ivrige Forfegten af sin Thronret i Mødet paa Eidsvold, ja selv i den politiske Operation med Eden, øinede kun Forfølgelsen af en selvkjærlig Plan, af den at redde Norge for Danmark — disse

*) En Bearbeidelse af Opinionen til Fordel for *Kristian Frederik*, og som ikke var uden Indflydelse, var de flere Prædikener paa den anordnede Bededag og ved andre kirkelige Leiligheder, som ved denne Tid udgaves. Præsten *Garmann* i Kristiania paa 1ste Søndag i Faste var f. Eks. betitlet: „Den Lykke, som vort Land har at haabe af Fremtiden, under vor hyldede Fyrste.“

færre, men klarere seende, taug; og selv dette var nok til at synes fordægtig i Flerhedens Øine og at faa Ord for at være en mindre god Nordmand eller en „svensksindet“, som man kaldte det. Grev *Wedel* udpegedes som Hoved for et saadant Parti, som dog ikke havde noget virkeligt Tilvær som afsluttet Faktion, hvilket vel heller ikke havde været raadeligt ligeoverfor Mængden, som i denne Henseende dannede ligesom et fast Legeme om Regenten, der som Snebolden rev alt med sig, og som udelukkende tiltog sig Patriotnavnet. Snakken om et „svensk Parti“, paastaar ellers en samtidig, havde for en stor Del sin Grund i en Fortælling om, at Kronprinsen af Sverige skulde ved Fredsslutningen i Kiel havde sagt til den engelske Gesant, som mente, at det vel ikke var saa vist, om Norge vilde overgive sig, at han frygtede ikke derfor, da Sverige der havde sit Parti. Den gamle Aabenhed og Oprigtighed, Nationalkarakterens Hjerteblad, henblegnede selv i private Meddelelser, og kun imellem særdeles fortrolige Venner hørte man Tvivl om Renheden i Prinsregentens Hensigter og om, at hans Færd vilde erhverve Fædrelandet Uafhængigheden. Da, under Samvær af ubetvivlelig Tryghed, lod stundom endog Personer, som offentlig omjublede ham, mørke Anelser om Udfaldet og Tvivl om baade hans Evne og Vilje komme til Udbrud. Mistanken om, at det egentlige og sidste Maal, som stod ham og hans danske Omgivelser for Øie, dog nok kun var Gjenforeningen med Danmark, fandt sig kun bestreden af det skrøbelige Vaaben, som laa i Troen paa, at *Kristian Frederiks* Gemyt var for blødt til med koldhjertet Politik saaledes at bedrage Norge for dets Lidelser og for det Blod, som skulde flyde. „Han har jo ogsaa svoret“, hedte det, „og om otte Dage aabnes jo Rigsforsamlingen. Da lægges jo Fædrenelandets Skjebne ikke i hans, den fremmedes Hænder, men i dets egne Børns.“ Og i denne Trøst laa en Henvisning til Revolutionernes Maksime: „Hjælp dig selv, saa hjælper dig Gud.“

Andet Afsnit.

Rigsforsamlingen paa Eidsvold.

I.

(Fra 10de til 30te April).

Nu gjælder det om gamle Norges Held
Blus, Fædres Ild, da i hver Nordmands Sjæl!
Man vil os tvinge fremmed Aag at bære —
Vaagn, Norges Søn, at hævde Norges Ære!
Biskop *Mathias Bonsach Krogh*, Vaaren 1814.

10de April.

I den første Uge af April viste flere fremmede Ansigter sig i Kristiania. Det var Rigsforsamlingsmændene fra de Egne, hvis Vei til Eidsvold faldt derigjennem; og — som en af dem, Forfatteren til „Fortrolige Breve til en Ven, skrevne fra Eidsvold i 1814," vil have bemærket — undlod ikke Regenten i Forbigaaende at forsøge paa at se dem noget indenfor Tænderne. „Det var godt at forstaa, siger han om et Selskab hos Oberstløitnant *Haffner*, at det havde en saadan Hensigt, og at man ikke troede os for vel." Den 9de April indtraf de sidste i Eidsvold, hvor de anvistes Kvarter rundtom paa Gaardene ligeindtil en Mils Afstand fra Jernværket, i hvis ret prægtige Hovedbygning Rigsforsamlingen skulde holdes. Det tilhørte Regjeringsraaden *Carsten Anker*, og Stedet var sandsynligvis valgt ligesaameget paa Grund af det intime Forhold Eieren stod i til Prinsen, som fordi det laa langt nok fra de Strøg, Fiendtlighederne først kunde bryde ud i, og kun en maadelig

Dagsreise, nemlig $5^1/_4$ Mil fra Kristiania, saa Regenten kunde dele sin Nærværelse mellem begge Steder. Dette er vel det meste, som lader sig anføre til Anbefaling for dette Steds Valg, skjønt den sidste Grund siger heller ikke synderligt, da Afstanden fra Kristiania, ligesom ogsaa mellem de forskjellige Kvarterer for Repræsentanterne og Forsamlingsstedet, i Førefaldstiden paa de slette Veie, var besværlig nok. En By, f. Eks. Drammen eller Kongsberg, havde ganske vist været bekvemmere, naar Forsamlingen endelig skulde fjernes fra Hovedstaden, og man vilde da undgaaet Udseendet af, at denne nu med en Slags Hensigt var bleven henlagt midti de militære Kantonneringer. En Anbefaling for Stedet var det vel ogsaa i Regentens Øine, at det afgav de behørige Bekvemmeligheder for hans Ophold i samme Bygning, hvor Rigsforsamlingen holdtes. Prinsens Værelser befandt sig, tilligemed Medlemmernes Konversations- og Spiseværelser, i nederste Etage; et gjennem øverste Etage løbende Malerigalleri var indrettet til Rigsforsamlingssal. Paa begge Langsiderne løb tre amfitheatralske, rødtbetrukne Bænkerader; paa en Forhøining i den ene Ende befandt sig Præsident- og Sekretærpladserne; og forøvrigt var de uhøvlede Vægge og Vindubuerne beklædte med Barlind og dekorerede med nogle store Malerier, hvorimellem et af *Kristian den 4de*, hvorved nogle troede at opdage en paafaldende Lighed med Regenten. Smigrere forstaar, ligesom Bierne, at suge Honning af alt, og det hang der vel heller ikke

Mathias Bonsach Krogh.

for intet. Noget Hensyn var ikke taget til de nationalhistoriske Minder ved Navnet Eidsvold, som det gamle Heidsævirthingsted (Eidsvellir, Voldene omkring Kirken, en halv Mil fra Værket), hvor Heidsivialagen i *Halfdan* hin *Svartes* Tid var givet for Oplandet, og hvor siden disses Lagthing holdtes. Det er først senere man med Behag har bragt denne Forøgelse i Bygdens Navnkundighed i en vis betydningsfuld Forbindelse med Konstitutionsværket.

Carsten Anker.

Søndag den 10de April saa Repræsentanterne hinanden første Gang samlede i Eidsvolds Kirke, hvor de, efter Anordning af Regenten, der selv med sine Regjeringsraader var tilstede, mødte sammen til den almindelige Gudstjeneste, for „at bede Herren om Held og Velsignelse til deres, for den nærværende som for de tilkommende Slægter vigtige Foretagende.“ Der fandt dog intet andet Sted udenfor Repræsentanternes Hjerter, som havde Hensyn til Rigsforsamlingens ophøiede Hverv at frigjøre Landet, uden en Bøn i temmelig almindelige Udtryk af Sognepresten, titulær Professor theol. *Leganger*, en af Prinsens og hans Forgjængers massiveste Smigrere. Den slæbende Tale var tvertimod fuld af Virak til denne og manglede selv ikke Anbefalinger for den absolute Magt som Landets sikreste Frelse.*) Da Repræsentanterne

*) En Optegnelse fra Rigsforsamlingstiden kritiserer denne Gudstjeneste bittert saaledes som den blev udført, og da vel alt paa det nærmeste, som staar i

havde faaet nok af sligt, begav de sig samtlige til Eidsvold Jernværk, hvor de distriktsvis afleverede til Regenten sine Fuldmagter og Adresser, som straks af en Komité, bestaaende af Biskoperne *Bech* og *Bugge* samt af Regjeringsraad *Sommerhjelm*, blev reviderede og befundne rigtige. Disse Adresser, der var stilede til Hs. H. Prinsregenten og for det meste affattede i en særdeles emfatisk og begeistret Tone, blev efter Foranstaltning af Regentskabet udgivne med en Forerindring af Presten Wulfsberg, paa Subskription, som Tillæg til den annoncerede Rigsforsamlingstidende*) og toges straks under tre Presser efter de originale Dokumenter, som derefter henlagdes i Rigets Arkiv.

Repræsentanterne afgav sine Fuldmagter (hvoraf enkelte ogsaa opnævnte Suppleanter) i følgende Orden:

---

nogen Forbindelse med hine mærkværdige Dage, vil læses med nogen Interesse, indtages her denne dens mere detaljerede Skildring:

„Efterat Presten fra Kirkegulvet havde opfordret Organisten til at spille, intonerede denne en *Engelsk*dans (Gud maa vide, om dette skede af Ondskab eller Sympathi). Organisten var nemlig falden i Staver over Indtoget i Kirken eller vel egentlig over Prins *Kristian*, som først kom ind i Kirken; og naar Folket glemmer sin Stilling ved Synet af denne i Sandhed elskværdige Prins, hvad skal man da vente af en stakkels Organist? Hvor mange har han ikke bragt til at intonere falskt ved sit Aasyn? Presten prækede længe, kjedsommeligt og ækkelt. Han henvendte en Tak til Prinsen, hvortil han ingen Myndighed havde, naar den skede, som her var Tilfælde, i Folkets Navn, og som ikke kunde tillades ham som Privatmand uden paa Veien til en Bispestol eller en Daarekiste. Repræsentanterne affærdigede han med en Kompliment, formanede dem til at være gode Folk, foreskrev dem, hvorledes de skulde forholde sig, og lærte dem, at Magten virker sikrere i éns Haand end i fleres o. s. v. Til Tak ofrede Rigsforsamlingsmændene til ham paa en nær.

*) Hvert Nr. af denne „Rigsforsamlings-Tidende, begyndt i April 1814, Eidsvold trykt af *August Naunheim*," bestod kun af to Kvartblade og synes efter Klager i Aviserne kun langsomt at have meddelt Forhandlingerne. Den indledes med følgende Ord:

„Det norske Folk, som nylig i den eviges Templer frivilligen har svoret at hævde Norges Selvstændighed og at vove Liv og Blod for det elskede Fædreneland, og som er bered at gjøre enhver Opofrelse for at holde denne høitidelige Ed, hæfter med Opmærksomhed sit Blik paa Rigets Mænd, som i dette Øieblik er forsamlede paa Eidsvold, for, efter Hs. kongelige Høiheds, Prins-Regentens, Indbydelse og Folkets enstemmige Ønske, at bestemme dets Regjeringsform. — Høistsamme tilligemed Rigsforsamlingen har derfor fundet passende, Tid efter anden at lade udgive denne Tidende, hvorved det, som vorder forhandlet i Rigsforsamlingen paa Eidsvold, vil komme til Folkets Kundskab."

I. Akershus Amt:
1. Kammerherre, General-Veiintendant *Peder Anker*, K. D. O.
2. Sorenskriver (i Follo) *Kristian Magnus Falsen.*
3. Bonde *Kristian Christensen Kollerud.* (Af Aas).

II. Akershus ridende Jægerkorps:
1. Major *Valentin Kristian Wilhelm von*) Sibbern.*

III. Akershus Skarpskytter-Regiment:
1. Oberstløitnant, Bataljons-Kommandør *Frederik Wilhelm Brunech von Stabell*, R. D.
2. Kommander-Sergeant og Dannebrogsmand *Zakarias Mellebye.*

IV. Arendal:
1. Distriktslæge *Alexander Kristian Møller.*

V. Artillerikorpset:
1. Kaptein *Peter v. Motzfeldt.*
2. Sergeant (af 10de ridende Artillerikompagni) *Hans Haslum.*

VI. Bergen:
1. Sekretær og Sorenskriver (i Nordhordland) *Wilhelm Koren Christie.*
2. Grosserer *Frederik Meltzer.*
3. Grosserer *Jens Rolfsen.*
4. Residerende Kapellan (til Nykirken) *Jonas Rein.*

VII. Bergenhusiske Infanteri-Regiment:
1. Kaptein *Ole Elias von Holck.*
2. Musketér *Niels Johannesen Loftesnæs.*

VIII. Nordre Bergenhus Amt:
1. Kancelliraad og Sorenskriver (i indre Sogn) *Lars Johannes Irgens.*
2. Sogneprest (til Ytre Holmedal) *Nikolai Nielsen.*
3. Bonde *Peder Hjermand.* (Af Lærdal).

---

*) Datidens militære Titulatur. *Sibbern* er ellers et Adelsnavn.

IX. Søndre Bergenhus Amt:

1. Sorenskriver (i Hardanger) *Arnoldus von Westen Sylow Koren.*
2. Sogneprest (til Vos) *Georg Burchard Jersin.*
3. Bonde *Brynild Andersen Gjerager.* (Af Vos).

X. Bratsbergs Amt:

1. Kammerherre, Amtmand *Severin Løvenskiold.*
2. Justitsraad *Cloumann,* R. D.
3. Bonde *Tollef Olsen Huvestad.* (Af Laurdal).

XI. Buskeruds Amt:

1. Provst, Sogneprest i Eker, *Frederik Schmidt,* Dr. theol.
2. Foged *Johan Collett.*
3. Bonde *Kristoffer Hoen.* (Af Eker).

XII. Kristiania:

1. Professor *Georg Sverdrup.*
2. Toldprokurør *Kristoffer Frimann Omsen.*

XIII. Kristians Amt:

1. Sogneprest (for søndre Aurdal) *Hans Jakob Stabel.*
2. Sorenskriver (for Toten, Vardal og Biri) *Lauritz Weidemann.*
3. Bonde, Dannebrogsmand *Anders Lysgaard.* (Af Biri).

XIV. Kristianssand:

1. Res. Kapellan *Nikolai Wergeland.*
2. Grosserer *Ole Klasen Mørch.*

XV. Kristianssund:

1. Kjøbmand og Borgerrepræsentant *John Moses.*

XVI. Drammen:

1. Forvalter *Nikolai Scheitlie.*

XVII. Fredrikshald:

1. Kancelliraad, Byfoged og Sorenskriver (i Ide og Marker) *Karl Adolf Dahl.*

XVIII. Fredriksstad:

1. Kancelliraad, Byfoged *Andreas Mikael Heiberg.*

XIX. Hedemarkens Amt:

1. Amtmand *Bendeke.*
2. Kancellisekretær, Sorenskriver (i Østerdalen) *Kjønig.*
3. Lensmand *Ole Olsen Evenstad.* (Af Aamot).

XX. Holmestrand:

1. Sogneprest *Hans Hein Nysom.*

XXI. Jarlsberg Grevskab:

1. *Johan Kaspar Herman,* Greve af Wedel Jarlsberg.
2. Sorenskriver i Nordre Jarlsberg *Gustav Peter Blom.*
3. Bonde *Ole Rasmussen Apenæs.* (Af Borre).

XXII. Ingeniørbrigaden:

1. Kaptein *Henrik Frederik Arild v. Sibbern.*

XXIII. Kongsberg:

1. Bergmester og Bestyrer af Kongsberg Jernværk *Paul Steenstrup.*

XXIV. Kragerø:

1. Auditør, Byfoged *C. Hersleb Hornemann.*

XXV. Larvik:

1. Justitsraad, Byfoged og Sorenskriver *Kristian Adolf Diriks.*

XXVI. Larviks Grevskab:

1. Proprietær, Sektions-Chef *Ivar Hesselberg.* (Af Tjølling).
2. Skibskaptein *Anders Grønneberg.* (Af Brunlanæs).
3. Bonde *Ole Olsen Amundrød.* (Af Tjølling).

XXVII. Listers Amt:

1. Kjøbmand *Gabriel Lund.* (Af Farsund).
2. Foged (i Lister) *Jens Erichstrup.*
3. Bonde *Teis Jakob Torkildsen Lundegaard.* (Af Lyngdal).

XXVIII. Mandals Amt:

1. Bonde *Osmund Andersen Lømsland.* (Af Tveid).
2. Bonde *Erik Haagensen Jaabæk.* (Af Mandal).
3. Bonde *Sivert Amundsen Eg.* (Af Eg).

XXIX. Molde:

1. Byfoged *Frederik Motzfeldt.*

XXX. Moss:

1. Auditør, Byfoged *Gregers Wulfsberg.*

XXXI. Nedenæs Amt:*)

1. Jernværkseier *Jacob Aall*, R. D. O.
2. Sogneprest (for Vestre Moland) *Hans Jakob Grøgaard.*
3. Lensmand *Thore Reiersen Lilleholt.* (Af Holt).

XXXII. Nordenfjeldske Infanteri-Regiment:

1. Kaptein *Peter Blankenborg Prydtz.*
2. Musketér *Helge Ellingsen Vaagaard.* (Af Ringerikske Kompagni).

XXXIII. Norske Jægerkorps:

1. Kaptein *Palle Rømer Fleischer.*
2. Korporal *Nils Dyhren.* (Af Valderske Skarpskyttere).

XXXIV. Oplandske Infanteri-Regiment:

1. Oberst *Diderik Hegermann.*
2. Kommandersergeant *Harildstad.* (Af Gudbrandsdalen).

XXXV. Porsgrund:

1. Grosserer, Stadskaptein *Jørgen Aall.*

XXXVI. Raabygdelagets Amt:

1. Sorenskriver (for Østre Raabygdelaget) *Thomas Bryn.*
2. Bonde *Even Torkildsen Lande.*
3. Lensmand *Ole Knudsen Tvedten.*

XXXVII. Romsdals Amt:

1. Amtmand *Hilmar Meincke Krohg*, R. D.
2. Provst (i Romsdal) *Stub.***)
3. Bonde *Elling Olsen Valbøe.*

*) For dette Amt var valgt som Nr. 2 Sorenskriver i Nedenæs *Andreas Frederik Finne.*

**) Først var valgt som Nr. 2 Provst *Baade*, og dernæst Provst *Finckenhagen*, der begge af Grunde, der erkjendtes gyldige paa Amtsmødet, havde undskyldt sig.

XXXVIII. **Røraas Bergkorps** (frivillige Berg-Jægerkorps):
1. Kaptein *Rikard Flor*, R. D.*)

XXXIX. **Skien:**
1. Grosserer, Borgerrepræsentant *Didrik v. Cappelen.*

XL. **Smaalenenes Amt:**
1. Major *Valentin Christian Wilhelm v. Sibbern.* (Ogsaa for norske ridende Jægerkorps).
2. Provst *Peder Hount,* Sogneprest til Berg.
3. Bonde *Jon Hansen Sørbrøden.* (Af Bergs Sogn).

XLI. **Stavanger:**
1. Kjøbmand og Stadskaptein *Peder Valentin Rosenkilde,* R. D.

XLII. **Stavanger Amt:**
1. Sognepr. (for Rennesø) *Lauritz Oftedahl.*
2. Kjøbmand *Kristen Mølbach.* (Af Egersund).
3. Bonde *Askoud Olsen Regelstad.* (Af Finnø).

XLIII. **Sødefensionen:**
1. Kommandør *Jens Schou Fabricius,* R. D.
2. Løitnant *Thomas Konow.*
3. Underofficer *Peter Jonsen.*
4. Matros *Even Thorsen.*

XLIV. **Søndenfjeldske Dragon-Regiment:**
1. Ritmester *P. v. Ramm.*
2. Korporal *P. Paulsen Bakke.*

XLV. **Søndenfjeldske Infanteri-Regiment:**
1. Oberst *Daniel Frederik Petersen,* dansk Kammerherre.
2. Musketér *Ole Svendsen Illerød.*

XLVI. **Telemarkske Infanteri-Regiment:**
1. Kaptein *Enevold Steenblok Høyum.*
2. Kommandersergeant *Gullik Madsen Røed.*

XLVII. **Trondhjem:**
1. Etatsraad, Justitiarius *Rogert.*
2. Grosserer *Peter Schmidt.*

---

*) Som Nr. 2 var valgt „velagtbare og tapre" Overjæger og Kommandersergeant *Ole Ditlevsen.* Titulaturen lød saa til Underofficerer.

XLVIII. Nordre Trondhjems Amt:
1. Provst (Sogneprest for Beitstaden) *Midelfart.*
2. Sogneprest (for Stjørdalen) *Halvor Heyerdahl*, R. D.
3. Bonde *Sivert Bratberg.*

XLIX. Søndre Trondhjems Amt:
1. Klokker *Lars Forseth*, Dannebrogsmand.
2. Sorenskriver *Anders Rambech.*
3. Sogneprest *Jacob H. Darre.*

L. Trondhjemske Dragonkorps:
1. Premierløitnant *Frederik Hartvig v. Heidmann.*
2. Kvartermester *Peter Jonsen Ertzgaard.* (Af Strinden).

LI. Første Trondhjemske Infanteri-Regiment.
1. Kaptein *Georg Ulrik Wasmuth*, R. D.
2. Sergeant *Daniel Larsen Skevig*, Dannebrogsmand.

LII. Andet Trondhjemske Infanteri-Regiment.
1. Kaptein *Jacob Lange.*
2. Sergeant *Helmer Andersen Gedeboe.*

LIII. Tønsberg:
1. Grosserer *Carl Stoltenberg*, R. D.

LIV. Vesterlehnske Infanteri-Regiment:
1. Major *Ely.*
2. Underjæger *Osmund Bjørnsen Birkeland.*

LV. Østerrisør:
1. Kjøbmand, Jernværkseier *Henrik Carstensen.*

Ikke saa faa af disse 112 var Personligheder af et saadant Profil, at de lader sig nogenlunde silhuettere i et Par Omrids.

Gamle *Peder Anker* var saaledes et ægte Eksemplar af en norsk populær Magnat og af sit Folks Karakter: oprigtig som sit Haandslag, der hverken negtedes den ene eller den anden, trohjertig som sit Ansigt, jovialsk, familiær, national i sine Sæder, imponerende af Figur; men, med sine almindelige Evner, dog ikke saa lidt af den Klogskab bag Tænderne, som hører til

for at gjøre Nationalkarakteren komplet. *Anker* havde derfor ikke bag sit smilende Ansigt mer Tiltro til Prinsen og til Tingenes rimelige Gang, end Begivenhederne siden bekræftede. I disse politiske Anskuelser stod han under sin Svigersøn Grev *Wedels* Indflydelse. I Forsamlingen var han, paa Grund af sin Mistillid til egne Evner, faamælt, men ikke ved Bordet, hvor han var vant til at gjøre Honnør med godlidende Munterhed.*)

Peder Anker.

Sorenskriver *Falsen* var Rigsforsamlingens mest udmærkede Personlighed, især nyttig ved sine Forfatningskundskaber og ved sit Udkast til en Konstitution, skarpsindig, energisk, lidenskabelig, af utrættelig Arbeidskraft, exalteret Patriot, imponerende af Aasyn og Gestalt. Den mest populære eller rettere partimægtigste inden Forsamlingen. De fleste af de Navne, som i dette Omrids henløb ubemærkede, er Nuller til denne Størrelse.**)

*) Ved *Peder Anker* maa ellers mærkes, at han i Førstningen var en af Prinsens ivrigste Beundrere. Hvad der kjølnedes heri var ene og alene en Følge af den Magt, hans Svigersøn havde over ham. Og han var den i den Grad med Bevidsthed underlagt, at han engang kort før *Wedels* Tilbagekomst til Norge, i et Samkvem, hvor han ikke var den daarligste til at bygge Luftslotte, hvori den tilbedede skulde throne, pludselig udbrød med komisk Ærgerlighed: „men bare nu ikke *Herman* kommer!"

**) Forsaavidt *Falsen* er kaldet den „partimægtigste", ligger ikke deri, at han skulde have søgt at danne sig noget Parti, men kun at Majoriteten sluttede sig til hans Anskuelser, hvortil ogsaa bidrog den Klarhed og Bestemthed, hvormed de fremsattes. I disse Egenskaber, der i Debatter fører hurtigst og benest til Maalet, overgik ingen ham. Han levede paa Eidsvold ganske for sit Kald og altid beskjæftiget dermed; i sit Kvarter, som han delte med *Sverdrup*, indgetogen og indskrænket til faas, især *Christies*, *Reins* og *Motzfeldts* Omgang.

Major *Sibbern*. Retsindig, livlig, deltagende med Følelse for Sagerne og deres bedste Udfald. Virksom i Debatterne, men som Militær tilbageholdende i visse Punkter. Af *Wedels* Farve.

Oberstløitnant *Stabell*. Sluheden gik hos ham til Originalitet. Uagtet han paa Rigsforsamlingen, skjønt egentlig kun udenfor dens Møder, maaske var den Militære, som lydeligst ytrede sig til Fordel for en Fredspolitik, lagde han dog der Grunden til det Navn for Uudgrundelighed, han siden vedligeholdt hele sit Liv. Uden synderlig Enthusiasme for Tingen, uden Aktivitet i Forsamlingen, og uden Tiltro til Prinsen.

Oberstløitnant Stabell.

Doktor *Møller*. Enthusiast for Fædrelandet og fuld af republikanske Idealer.

Kaptein *Motzfeldt*. En af Rigsforsamlingens dygtigste Medlemmer. Gavnede ved sit Kjendskab til den engelske Forfatning; velordnet og klar i sin hyppige Deltagelse i Debatterne, hvor han ofte fremsatte Amendements; uafhængig og fast i sin Stilling inden Repræsentationen, hvor han hørte til de falsenske Patrioter uden Eksaltation.

Sorenskriver *Christie*. Kold og fast, skarpsindig, af lyst, vittigt Hoved. Efter Rigsforsamlingsprotokollens Mangel paa Udførlighed at dømme, satte han, som Rigsforsamlingens Sekretær, kun lidet af sin overordentlige Arbeidsdygtighed i Virksomhed. Men han indskrænkede den ikke til denne sin Funktion.

Kjøbmand *Meltzer*. Et Eksemplar af en indsigtsfuld, med fortrinlige Evner og Kundskaber udrustet Kjøbmand; hjemme især i Finansvæsenet og den indre Styrelse.

Residerende Kapellan *Rein*. Den mest (endog noget spansk) eksalterede af de falsenske Patrioter. Af energisk, flammende, men ofte indtil det paafaldende ulogisk, Veltalenhed, under hvis heftige Udgydelser han dog bandt sig til Papiret. En Partimand, som kun lidet bidrog til Resultaterne, og hvis bitre Udfald mod anderledes tænkende dog ikke gjengjældtes for Oprigtigheden af hans Enthusiasmes og for Skjaldskabets Skyld.*)

Sorenskriver Christie.

Sorenskriver *Koren*. Ivrig falsensk; talte og skrev meget, men ikke vel, endog ikke uden en Snev af det komiske. Heldigere var han af og til i sine Bemærkninger.

Kaptein *Holck*. En klippefast, varmhjertet Patriot. Besad adskillige selvlærte, især historiske, Kundskaber.

*) Ved Ordet „spansk"-exalteret om *Rein* er ikke ment noget kolerisk, men en melankolsk Følelsesfuldhed. Han var dyb tungsindig. „Ulogisk" er vel heller ikke det rette Ord om hans Veltalenhed. Følelsen løb ofte af med ham, og det følgende vil afgive Vidnesbyrd om, at hans Ytringer ikke altid udholdt Billighedens og Fornuftens Prøve. Hans Animositet imod Kronprinsen af Sverige indgav ham Forslaget om den Klausul, at Norges Konge altid skulde have bekjendt sig til den lutherske Religion, og i den Tale om Udstedelsen af de 14 Millioner Rdlr., der formedelst sine oratoriske Egenskaber beklappedes af selve Modparterne, slumpede den Bommert ind: „lader os ikke glemme, at det er 14 Millioner Treskillinger, vi bevilger." Deri, skjønt han ikke dividerede rigtigt, stak jo netop Ulykken. (Senere Anm. af Forf.)

Musketér *Loftesnæs.* **En rask, vakker Soldat, fuld af Sogningens fast sydlandske Livlighed.**

Provst *Schmidt.* **Ivrig falsensk Pennepatriot. Rigsforsamlingens Bordpoet. Fød dansk, men, opdraget i Norge siden sit første Aar, glemte han dog neppe Danmark under nogen af sine Udgydelser, skjønt Omkvædet var „gamle Norge!" Bekræftede Udsagnet:** *„irritabile genus."* ***)**

Amtmand *Løvenskjold.* **Et af Rigsforsamlingens virksomste Medlemmer, af lyst Hoved, aaben og frygtløs Karakter, uagtet nogen Affektation i sit Foredrag. Forholdt sig til** *Wedel* **som** *Sverdrup* **til** *Falsen.*

F. Meltzer.

Bonden *T. O. Huvestad.* **Et udmærket Eksemplar af disse, især i Historie, belæste norske Fjeldbønder, som stundom overrasker den reisende. Kunde ikke „sættes" (som det heder) i Snorre, og besad derhos, i Dybet af den elskværdigste Beskedenhed, under sin Telekofte, flere Kundskaber i Udenverdenens Historie og Geografi. Disse fremtraadte engang saa overraskende under en Diskurs, Prinsen førte i Anledning af et af de sidste napoleonske Feltslag, at denne ud-**

***)** Provst *Schmidt* er der skeet Uret. Han skal have elsket Norge oprigtigt og altid have bevaret denne Følelse, efterat hans Forfængelighed og Pirrelighed havde bragt ham til at ombytte det med Danmark. Han besøgte det et Par Gange og skiltes sidste Gang derfra med Taarer. Som politisk Poet duede han ikke meget. Hans elegiske Muse lignede da en ellers blid Pige, der med en raa og forkjølet Stemme vil agere mandhaftig Politikus imellem Mandfolkene. (Senere Anm. af Forf.)

raabte: „hvilke Bønder der dog er i Norge!“ Han udtrykte sig — hvad dengang var sjeldent mellem de norske Bønder — ogsaa skriftligen korrekt og klart.

Karl Adolf Dahl.

Professor *Sverdrup*. En af Rigsforsamlingens Chorager. Dioskurerne var ikke mer sympathisk forbundne end han og *Falsen*. Denne uafhængige og kraftige Personlighed indtog en imponerende Stilling, som Regenten kjendte Betydningen af siden Eidsvoldsmødet den 16de Februar. Dybsind og Selvfølelse laa i hans Udvortes, hvis antikædle Profil harmonerede saa vel med hans klassiske Lærdom. Følelsen af Selvet havde ogsaa sin Del i de Sarkasmer, som ofte gjennemknitrede den dybe Bastorden i hans Tale.

Toldprokurør *Omsen*. En uafhængig, oplyst og ædelttænkende Frihedsmand. Frimodig, frygtløs, varm indtil Lidenskabelighed. Ingen Ven af Prinsen.

Andr. M. Heiberg.

Sorenskriver *Weidemann*. Heftig, ægte national Patriot af reneste Skarlagen, der hverken vilde vide af Sverige eller Danmark, og en streng Økonom. Han vilde — løb hans Nationalfølelse engang af med ham — „heller dø end kalde fremmede Læger ind.“ Virksom i Debatterne og med Amendements.

Lensmand *Lysgaard*. En ægte Kakse eller Bondemagnat

Residerende Kapellan *Wergeland*. Bekjendt som frygtløs Fædrelandsven af sit Prisskrift om Universitetet. Vovede sig ogsaa her længst frem af Minoriteten. En heftig Antidan, der kun ventede sig Ulykke af Prinsregenten. Talentfuld, fyrig, veltalende og rig paa politiske Kundskaber. Hadet af den falsenske Majoritet formedelst sine Anskuelser af Maaden, hvorpaa Fædrelandet kunde frelses, og Aabenheden, hvormed han ytrede dem.

Kancelliraad *Dahl*. Et livligt Hoved af kamæleontisk Karakter, der spillede i alle Farver fra *Falsens* røde til *Wedels* blaa. En Violet, som man ikke troede; men dog nok i sit Hjerte den mest svensksindede, om nogen var det. Han var ikke engang fri for Mistanken om at referere Svenskerne Nyheder fra Rigsforsamlingen.

A. A. Kjønig.

Kancelliraad *Heiberg*. En sindig, men i politiske Sympathier den foregaaende ganske modsat Patriot.

Kancellisekretær *Kjønig*. Lidet virksom, men ivrig Patriot.

Lensmand *Evenstad*. En Kjæmpefigur af en Østerdøl, med større Forstand end Kjæmper pleier at have.

Grev *Wedel Jarlsberg*. Hovedmodstanderen af det falsenske Bjerg. Chefen for „de tredives“ Gironde. Det fineste Hoved i Rigsforsamlingen. Hans Arbeide før Bruddet paa at se Fædre-

landet befriet og hans Forhold til Prinsen, hvis Renonce han bedst forudsaa, gjør videre Antydninger overflødige.*)

---

*) Ordet „Gironde“ om det saakaldte *Wedelske* Parti passer ikke, naar man blot vil erindre, at de franske Girondister dekapiteredes og deporteredes, medens de norske, som gives dette Navn, ophøiedes paa mange Maader. Ordet er brugt om de moderate, om dem, som vilde undersøge og akkordere, og saaledes i Modsætning til det falsenske „Bjerg“ ɔ: til den Majoritet, som vilde modtage Indbruddet af Udlandets Magt med en allerede færdig Konstitution i den ene og Sværdet i den anden Haand og med en allerede keiset Konge under det røde nationale Banner.

Byfoged Motzfeldt.

For mere end et Aar tilbage havde den tyske Kritiker *August Wilhelm Schlegel,**) *Shakespeares* og *Calderons* berømte Oversætter, der før havde opholdt sig en Tid i Stockholm, og nu i Aarene 1813—15 fulgte Kronprinsen af Sverige som hans Sekretær, i en af sine politiske Brochurer vovet at erklære, at et saadant Foretagende, Norges Selvstændiggjørelse, vilde være tilfredsstillende for Sveriges Fordringer. „Diese Zwecke (des Schwedens) — siger han i sin „Betrachtung über die Politik der dänischen Regierung**) — würden ebenfalls erreicht werden, wenn Norwegen sich in eine Republik umgestaltete, oder sich einen eigenen König wählte, und hiemit würde Schweden ohne Zweifel vollkommen befriedigt seyn.“ Men nu var Fordringerne stegne. Norge maatte, efter *Falsens* og Majoritetens Mening, om det end gik det galt i Krigen, som disse vilde have ført paa svensk Grund, være i Besiddelse af en fri Forfatning, hvis det vilde vente gjennem Akkord at beholde noget, som kunde fortjene Navn deraf.

Wedels „Arbeide før Bruddet paa at se Fædrelandet befriet“ blev ogsaa tillagt en mere egoistisk Tendens. Den forrige Regjering havde Øie med de saakaldte „wedelske Jægere“ 1808—9 og tillod ikke, at Korpset blev for talrigt.

*) Forfatter af Angrebsskriftet paa *Napoleon* og Danmark: „Sur le systéme continental.“

**) Besvaret paa fransk af den danske Geheime-Legationsraad *Manthey*, og Svaret oversat under Titel: „En *Svenskes* Sendebrev til Hr. A. W. Schlegel, Genimand, for Tiden i Hs. kgl. H. Kronprinsen af Sverige. Sold.“

Sorenskriver *Blom*. Et lyst og vittigt Hoved. *Wedel* ganske hengiven. Liberal Fædrelandsven, men i Forhandlingerne mer tilbageholden, end hans livlige og muntre Temperament syntes at tilsige.*)

Bergmester *Steenstrup*. Hidsig indtil Fremfusenhed; falsensk Enthusiast. Djærv, frygtløs, virksom i Forhandlingerne.

Byfoged *Hornemann*. Stille Vand med dyb Grund. Kundskaber paa Bunden, men som tause Fisk.

P. B. Prydtz.

Justitsraad *Diriks*. En lærd og klog Jurist. Tog stor Del i Forhandlingerne, men syntes ligegyldig for Udfaldet. Dansk fød og dansk i sit Hjerte.

Kjøbmand *Lund*. Flink, dannet og bereist. Var *Cand. theologiæ* med bedste Karakter.

Foged *Erichstrup*. Sund Fornuft. Af praktisk Duelighed.

Bonden *Teis Lundegaard*. En trohjertig, jovialsk, firskaaren Spindværingsskipper, fuld af Djærvhed og Selvfølelse og ikke uden en vis massiv naturlig Vittighed.

Byfoged *Motzfeldt*. Ivrig falsensk som de andre Trondhjemmere (og Bergensere ikke at forglemme).

Auditør *Wulfsberg*. En moderat, om hvem man ikke vidste

*) *Bloms* „Tilbageholdenhed" benegtes af andre. Udtrykket passer dog paa alle dem, som delte den Anskuelse af Tingene, der ogsaa var hans, idet „de tredive" — det omtrentlige Tal af ligesindede, som i den Retning lod sig paaregne — ikke aabent nok fremsatte den. Der herskede heller ingen Forbindelse, Overenskomst eller noget, som karakteriserer et Parti imellem dem.

til hvad Side han heldte. Ellers et godt og sindigt Hoved, der ofte kom med gode Bemærkninger.

Jernværkseier *Aall.* Da som altid en ultraloyal Temporisator. Dannet, kundskabsrig især i Fædrelandets Historie og Statistik. Af ædel, moralsk, skrupuløs, sensibel Tænkemaade. Saa oprigtig en Patriot som nogen af de yderligere Anskuelser, han skyede at hylde.

Palle Rømer Fleischer.

Sogneprest *Grøgaard.* En varmtfølende, oplyst Fædrelandsven af *Wedels* Tænkesæt og vittig, livlig Veltalenhed, som ofte lod sig høre i Debatterne. Gjorde gode Bemærkninger.

Kaptein *Prydtz.* En fast, godmodig Karakter, af Tænkemaade som de andre Trondhjemmere. Musketér *Waagaard.* Slog mange Svensker ihjel inden Rigsforsamlingen.

Kaptein *Fleischer.* Ædel som sit Udvortes, der var ualmindelig indtagende og imponerende. Den wedelske Farve skinnede igjennem den Tilbageholdenhed, han med de øvrige Militære iagttog.

Korporal *Dyhren* udmærkede sig kun ved næsten altid at stemme modsat sin Chef *Fleischer.*

Oberst *Hegermann.* En fast, sindig Patriot, af Sindelag som de fleste øvrige Trondhjemmere og Bergensere.

Sorenskriver *Bryn.* Mand af Evner og Dygtighed. Wedelsk med Liv og Sjæl.

Lensmand *Tvedten.* Ret dygtig falsensk baade vaagen og sovende (som ogsaa hændte).

Amtmand *Krogh.* Stiv, retsindig og dygtig nordenfjeldsk Patriot. Provst *Stub,* wedelsk.

Provst *Hount.* Havde Ord for at have, ligesom Grev *Wedel*, pleiet Forbindelser med Sverige, sigtende til Norges Fraskillelse fra Danmark. Havde ogsaa før denne med Aabenhed fremsat Norges Klagepunkter.

Kjøbmand *Rosenkilde.* En Slags Jakobiner. Og det en uden Hoved.

Residerende Kapellan *Oftedahl.*

„Man hørte ofte *Dahl*;
men aldrig *Oftedahl*“

lød en af Christies „Borgere“, som ganske godt karakteriserer denne farveløse og tilbageholdende, men lærde og velvillige, Moderate.

Kjøbmand *Mølbach.* Dygtig, praktisk Forstand. Manglede ikke paa brugbare Bemærkninger.

Kommandør *Fabricius.* Sindig Moderat.

N. Dyhren.

Søløitnant *Konow.* Af samme, dog ikke fuldt saa blege, Farve. Kun 19 Aar gammel. Komitéen til at undersøge Fuldmagterne gjorde dog ingen Vanskelighed derved, uagtet 25 Aar var den bestemte Minimums-Alder for Repræsentanterne.

Matroserne *Peder Johnsen* og *Even Thorsen* gjorde ikke Flaaden nogen Skam.

Oberst, Kammerherre *Petersen.* En ikke udannet Militær af *Falsens* Farve, skjønt ikke, med al sin raske Selvtillid, stort mer end et Nul til denne Størrelse. Brugtes af sit Parti

omtrent som Aben brugte Katten til at rage Kastanjerne af Asken.*)

H. M. Krogh.

Kaptein *Høyum*. Falsensk, tilligemed sin Sergeant *Røed*, i Forsamlingen, men udenfor, i Samtaler med Modpartiet, mindre krigersk. Man fik saaledes af ham at vide, at de Militære havde værre end de andre Repræsentanter ved at være oprigtige i det Punkt.

Etatsraad *Rogert*. En Moderat af Svaghed. Lidet virksom.

Kjøbm. *Schmidt*. En kraftfuld, opvakt, ivrig Trondhjemmer.

Sogneprest *Darre*. En flink, ret veltalende Mand.

Sorenskriver *Rambech*. En sindig, men dog varmtfølende Patriot.

Klokker *Forseth*. Ingen „Klokker" i Ordets spottende Bemærkelse.

Provst *Midelfart*. En flink, liberalttænkende geistlig af *Falsens* politiske Tro.**)

Stub.

*) Om Oberst *Petersen* er det maaske for lidet sagt, at han var en „ikke udannet" Militær. Den hele Silhuette af denne Personlighed er noget forklippet. (Senere Anm. af Forf.)

**) Ved Provst *Midelfart* kan mærkes, at han, ligesiden Skole- og Akademidagene, var særdeles forbunden med *Sverdrup*. Ofte havde de under dette ungdommelige Samliv i Kjøbenhavn sværmet sammen over deres fælles Yndlingside: Norges Uafhængighed. (Senere Anm. af Forf.)

Sogneprest *Heyerdahl.* I endnu høiere Grad en Mand, som gjorde sin Stand al Ære.

Ritmester *Heidmann.* Et solid Hoved. Falsensk, og virksom i Debatterne. En af Armeens dygtigste Repræsentanter.

Kjøbmand *Stoltenberg.* Den mest enthusiastiske Frihedsmand, der vilde opofre alt. Rasende antisvensk.

Kjøbmand *Carstensen.* Ivrig falsensk. Meget, men ikke godt, talende. Lidt Karrikatur, men velmenende.

Oftedahl.

Af de øvrige kunde dog endnu Kjøbmand *Rolfsen,* Sogneprest *Jersin,* Foged *Collett,* Provst *Stabel,* Amtmand *Bendeke,* Major *Ely,* Forvalter *Scheitlie* og Kjøbmand *Jørgen Aall* fratrækkes de resterende Nuller. Ikkun Mangel paa noget iøinefaldende i Profilet og Frygt forat faa formange ensformige Silhuetter betager dem Pladsen imellem disse, men ikke Kravet paa at erindres af Nationen.

Man maa ikke lade ubemærket den Særegenhed ved en Forsamling, hvor Grundeiendommene og ikke Stænder skulde repræsenteres, at Arméen var, og det uforholdsmæssig stærkt, repræsenteret. I Datids Aviser henlededes ogsaa den offentlige Opmærksomhed derpaa. Den civile Ængstelighed blev dog gjort tilskamme af de hæderlige Individer, denne Stand sendte, og Forholdsregelen blev i en heftig Tone forsvaret saavel ved den Betydning, Arméen havde for Tiden, og ved at det vilde være ubilligt at berøve saa mange ellers stemme-

berettigede Medborgere al Del i og til Valgene, fordi de i Statens Kald var borte fra sine Arner.*)

---

*) I Kristiania Intelligentssedler for 15de Marts 1814 spørges ogsaa i Anledning af Valgmaaden: „Burde der ikke vælges Mænd, som, i mulige Sygdoms- eller Dødstilfælde, kunde træde i Stedet for dem, der ved Pluraliteten er valgte til Deputerede? og var det ikke billigt, at de, der i Byerne havde fleste Stemmer for sig, afgik til Rigsforsamlingen uden indbyrdes Valg?“

T. Konow.

Saalænge man ikke skulde vælge efter Stand, hvad de øvrige Embedsklasser betræffer, var Militærets Valg vel ogsaa især nærgaaende mod disse, som da ogsaa kunde kræve Repræsentation. De Militære kunde ogsaa, som Statsborgere, siges repræsenterede ved den Egns Repræsentation, hvor de boede, og videre end til Adgang at vælges fra denne, uanseet at de var udkommanderede, burde ikke deres Prærogativ være gaaet. Det *Schlegelske* Sendebrev til von *Holten* udtrykker sig herom paa det heftigste. Det heder deri:

„Jag vet, at Er olagliga Regent också lofvat Norrige en Regjeringsform, som en Samling af Nationens sjelfvalda, upplysta män skulle bestämma. Och hvilka äro desse Nationens sjelfvalda män? Officerare og Soldater, deputerade eller rättare commenderade ifrån militaire Corpserna, i antal kanhända öfverstigande de få Deputerade från Amterna och Köpstäderna, vid hvilkas utväljande Er Revolutions-Chef, under sitt antagna skräcksysteme, ei har svårt att frambringa andliga och civila Embetsmän, som af fruktan, behof eller befordringslust äro honom, om icke tillgifna, åtminstone tills vidare lydaktiga. — Hvarest samler han dessa såkallade Nationens Repräsentanter? På en privat Mans Jernvärk, i grannskapet af Lägren; icke i någon af Norriges Stift-Städer; icke i den, der de högsta myndigheterna vanligen residera. Detta alt bevittnar, på den ena siden, hans forhåga för det oberoende Folkets deltagande i Nationens vigtigaste angelegenhet; men också, på den andra, hans formätna förakt för Folkets omdömen. Jag högaktar Norriges Militaire, jag vet att ibland dem finnas Män af lika mycken upplysning som heder; men jag vänter icke, att de blifva valde eller låta sig väljas att spela en Role i denna Riksdagsfarce. Det är i alla fall ett oförsynt Gäckeri med Norrska Folkets Rätt och vett, at vilja gifva anseendet och myndigheten af en nordisk National-Representation åt en, åtminstone i formen, turkisk Janitschar-Församling“. (Senere Anm. af Forf.)

Dagen, den 10de April, endte med et Maaltid, hvor Appetiten efter Dagens Forretninger, Haabet paa de kommende, Dagens Prædiken og Selskabets brogede Sammensætning af alle Stænder og Mundarter, af „Hofmænd og Bønder, Amtmænd og Lensmænd, Prester og Klokkere, Oberster og Korporaler, lærde og ulærde, høie og lave Embedsmænd, Kjøbmænd og Proprietærer,“ i Forening bidrog til at fremkalde den muntreste Stemning. Medlemmerne vedblev ogsaa at spise sammen, baade om Morgenen Kl. 10, naar de samledes fra Kvartererne, hvor de forsynedes med det nødvendige af Forsamlingens Leverandør, og efter Forhandlingernes Slutning om Eftermiddagen Kl. 4—5 til Middag under fuld Regimentsmusik;*) og man feiler vel neppe ved at antage, at der i dette *convivium* overdøvedes af Musiken adskillig Skurren, og nedsvælgedes i den maadelige Vin, som Tiderne ydede, adskillig Bitterhed fra Salen. Den aabne Karakter, som hvilede over den hele Forsamling, skinner ogsaa frem af den Skik, som enhver af Medlemmerne uden videre tillod sig, at tage de private bekjendte, som besøgte Stedet, (og slige Gjæster var ei sjeldne) med sig til det fælles Bord. Og i disse Henseender kan Levemaaden ogsaa fortjene en Plads her. Til denne hørte ogsaa, at en Del af de deputerede turvis blev til-

Grosserer P. Schmidt.

*) De i Omegnen kantonnerende Tropper afgav vekselvis et Detachement af 50 Mand til Æresvagt for Regenten og Forsamlingen. To stod ved Indgangen, to ved Rigsforsamlingens Dør og to ved Indgangen til Regentens Værelser.

sagte til Prinsens Taffel, naar han var paa Eidsvold; og der var han fordetmeste baade af politiske og private Tilbøieligshedsgrunde. Hans, ikke meget beleilige, altfor store Nærhed og hans ledige opvartende Herrer skaffede ham alligevel alt at vide, hvad der passerede og sagdes i Rigsforsamlingen, saa Invitationerne ikke var andet end selskabelig Finhed. Heri var han en Mester; og et Forsøg, som *Falsen* og *Sverdrup* tilbageviste, paa at erhverve en af sine Herrer*) Tilladelse til at overvære Forhandlingerne, skrev sig sandsynligvis mere fra disses vidtdrevne Tjenstiver end fra Prinsens egen, i slige Ting ikke saa letfeilende Takt.

Sogneprest Darre.

Den 11te April.

Denne, den næste, Dag er Rigsforsamlingens Aabningsdag. Indraabte i alfabetisk Orden, tog enhver sin bestemte Plads, og saaledes fik da Akershus Amt, med *Falsen* i Spidsen, den første — en Omstændighed, som ikke blev af liden Vægt, da man siden fulgte Distrikternes alfabetiske Orden ved Voteringerne. Neppe var Rigsforsamlingen bragt tilsæde, før Indtrædelsen af Regjeringsraaderne, Biskoperne *Bech* og *Bugge*, Etatsraad *Treschow*, Generalkrigskommissær *Vibe*, Etatsraad *Falbe*, og Prinsregentens Adjutanter, alle i Galadragt,

*) Denne Herre var Etatsraad *Adler*, som Prinsregenten for fuldt Alvor vilde skulde have Sæde i Rigsforsamlingen; men *Sverdrup* var det navnlig, som fik ham derfra, ved rent ud at sige Hs. H., at sligt dog vilde have et altfor galt Udseende af Spioneri.

bebudede Hs. Høiheds snarlige Komme. Man manglede imidlertid ikke Sysselsættelse i Forundringen over Biskop *Bugges* Nærværelse. Nogle vilde vide, at Regenten ikke havde turdet lade ham ude af Sigte deroppe i Trondhjem; andre, at den kun var improviseret af Hs. Høiærværdighed selv, som imidlertid lod ligesaa uvidende selv, om hvorfor han var didkaldt, som alle andre var det. Man var ogsaa ligesaa klog derpaa ved Rigsforsamlingens Ende som ved dens Begyndelse.

Anders Rambech.

Regenten lod ikke længe vente paa sig. Han besteg Præsidentforhøiningen og aabnede Rigsforsamlingen med følgende Tale, som han holdt med Papiret i Haanden, men ikke destomindre frit og med Udtryk af Inspiration i Talens Gestus og Klang:*)

„Nordmænd! Helligt er det Kald, der samler eder ved Fædrenelandets Alter. Det norske Folks Hu staar til eder, dets udvalgte Mænd, at I vil vide med Visdom og Samdrægtighed at grundlægge den Stats-Forfatning, af hvilken nærværende og tilkommende Slægter kan vente Held, Orden og Velstand inden Riget.

Den viseste Regjerings-Form er udentvivl den, som sikrende Borgerfrihed og Lovenes Hellighed giver den udøvende Magt

*) Paa en tre Trins Forhøining var hensat en forgyldt Stol for Prinsregenten, og Væggen bag Forhøiningen var bedækket med et Omhæng. Optegnelsernes Forfatter bemærker, at Prinsregentens Holdning var noget vaklende, skjønt behagelig, ved Fremtrædelsen og under Aabningstalen, som han holdt med Papiret i Haanden, men dog temmelig livligt. *Holtens* Oplæsning var derimod jammerlig baade af det franske og det danske.

Myndighed til at udrette alt Godt og til at haandhæve Lovene; men I skal ikke kunne give Norge en Regjerings-Form, der svarer til Folkets Forventning, uden ved samdrægtigen at ville virke til et og samme Maal: Folkets Lyksalighed. Banlyser enhver Tvivl, Frygt eller Mistanke fra eders Barm, naar det gjælder om at bestemme Norges Grund-Forfatning; ethvert Medlem af denne Forsamling vise sig som trofast, retsindig Nordmand, og, idet han ytrer sin Overbevisning, tænke han tillige paa de Medborgeres Stemning, i hvis Navn han taler!

Lars Forsæth.

Skulde nogen fortælle eder, at Norge ikke kan bestaa som en selvstændig Stat, da lue Kjærlighed til Fædrenelandet dobbelt høit i eders Bryst; da mindes hine Oldinge, hine kraftfulde unge Mænd, der bød eder Held til det Hverv, I gik hen at røgte! Hine sagde: vanslægter ei fra Fædrene! og disse: stoler paa den Kraft, der hviler i vor Arm, som i vor Vilje! — Er det norske Folk da ikke mere sine Fædre ligt? skulde Sønnerne ei ligesaagodt som de kunne forsvare deres Fjelde? Er vi ei vante til Savn? og kan noget Savn lignes ved Frihedens? Staar det ei i Folkets Magt at indrette sin Regjerings-Forfatning efter Statens Tarv og de Midler, den besidder i sit Skjød? — Norge har ingensinde forlangt, at Danmark skulde afholde dets Stats-Udgifter; i fredelige Dage har dette Rige givet Overskud af Indtægter i Statskassen; og skulde Sverig ønske Forening med Norge for at forsørge det norske Folk med Almisse? — Hvortil

leder endeligen disse bange Tvivl? Kun til frivillig Underkastelse. I Sandhed, hvad var et Folk vel værd, som frygtagtigen opofrede sin Selvstændighed og sin Ære? Kun de Slavelænker, som fra Evigheden var beredede for samme!

Dog held os! vi er ei vanslægtede! med høi Følelse af eget Værd har det hele Folk, i Herrens Templer, aflagt den høitidelige Ed at hævde Norges Selvstændighed; denne Ed skal I besegle, trofaste Nordmænd, ved at grundlægge den Regjerings-Form, under hvilken I vil leve, og som I vil forsvare imod hvert Forsøg paa at kuldkaste den.

H. Heyerdahl.

Mistvivler ei om, at I jo besidder Kraft til, selv i Modgang, at haandhæve den; og mistvivler ei heller om, at en retfærdig Gud beskytter et frit og ubetvunget Folks Anstrengelser. Herren er mit Haab og min Tillid!

Jeg har anseet det for min første Pligt, som dette Lands Regent, at kundgjøre Nationens fredelige Forhold til andre Magter, og indtil denne Dag er ingen ny Fiendtlighed af nogen Magt udøvet imod Norge.

Jeg har tilskrevet alle de Fyrster, hvis Venskab er væsentligt for Norge, og af hvis Retsindighed man kunde haabe Bistand ved en saa retfærdig Sag, saasnart Omstændighederne tillader dem at ytre deres Sindelag til vores Fordel. — Rigets afsondrede Beliggenhed har endnu tilbageholdt disses Svar; men imidlertid er det engelske Flag igjen seet og med Glæde modtaget i norske Havne. — De svenskes Konge har jeg tilskrevet saaledes, som det skal blive forelagt Rigs-Forsamlingen; men denne Monark har sendt min velmente Skrivelse uaabnet tilbage.

O! gid den Konge, der siger sig at ville være det norske Folks Fader, ogsaa vilde ære dets Rettigheder og skjænke Norden Fred og lykkelige Dage! Vi ønsker jo kun at leve uafhængige, i god Forstaaelse med et i sig selv agtværdigt Nabofolk.

Jeg skulde anse det for en kjær Pligt, hvis jeg udførligere, med nogenslags Sandsynlighed eller Vished, kunde skildre Norges politiske Stilling; men ingen formaar at forudse de Begivenheder eller Omvæltninger, som Europa i det hele eller enkelte Stater kan være underkastede, forinden den almindelige Fred gjengiver Ro og kalder Lyksalighed og Velstand tilbage. — Held imidlertid det Folk, som, uagtet Trængsler og mangehaande Gjenvordigheder, med urokkelig Troskab, først mod sin Konge og siden mod sine egne Rettigheder og sit National-Værd, bestaar den gode Strid, indtil blidere Dage oprinder! Europa skal ikke negte det sin Høiagtelse og Beundring, og kommende Slægter skal velsigne dets Minde. Ja! Held Norge!"

Carl Stoltenberg.

— Her gjentog hele Forsamlingen tre Gange Udraabet: „Held Norge!" og Regenten tilføiede derpaa:

„Jeg indbyder Rigs-Forsamlingen til at vælge sig en Præsident, som kunde omveksle ugentligen, saavelsom en bestandig Sekretær; og, til at udarbeide Forslaget til Konstitutionen, vil det findes fornødent at udvælge en Komité, bestaaende af Medlemmer fra de forskjellige Stifter.

Regjerings-Raadet skal være beredt at forelægge de Oplysninger om Rigets Ressourcer, som har været muligt at forskaffe i saa kort en Tid; men, saasom Tids-Omstændighederne forhindrer den i sig selv vidtløftige Opgjørelse af gjensidige Fordringer med Kongeriget Danmark, og Rigets Indtægter og Udgifter desuden ei lader sig bestemme efter et Krigs-Aar som det afvigte, ligesaalidet som ubetinget efter fordums Freds-Aar, saa vil ei heller noget fuldstændigt Budget for Aaret 1814 kunne forelægges Rigs-Forsamlingen. Jeg ønsker derimod, at det, efter Konstitutionens Bestemmelse, maatte overveies, om ikke tilforordnede af Rigs-Forsamlingen kunde, tilligemed Regjerings-Raadets 1ste Departement, udarbeide Rigets financielle Etat og Forslag til nye og nødvendige Hjælpekilder for Finanserne.

Rolfsen.

G. B. Jersin.

Den til Næringsveienes Oplivelse saa uundværlige Laane-Indretning, som under 5te Januar d. A. blev antaget af sammes Konstituenter, er hidtil stanset i sin Virksomhed, fordi de senere indtrufne Omstændigheder har gjort dens Forening med en Nationalbank ønskelig, hvis Plan ligeledes skal forelægges Rigs-Forsamlingen til Bedømmelse.

Overhovedet venter jeg med Fortrøstning al den Bistand af Rigs-Forsamlingen, som Kjendskab til Land og Folk, og som varm Følelse for Norges Vel vil indgive hvert dens Medlem.

Mine Hensigter kjendes af alle; i redelig Vilje skal ingen overgaa mig, og min bedste Løn skal til alle Tider være Folkets Kjærlighed og de retskafnes Høiagtelse.“

Johan Collett.

Regenten tilføiede endnu efter denne Aabningstale, at han skulde meddele Rigsforsamlingen det officielle Svar, som forventedes fra England, og lod dernæst ved Regentskabssekretæren von *Holten* oplæse paa Fransk og i Oversættelse hin fra Kongen af Sverige uaabnet tilbagesendte Skrivelse af 6te Marts, hvormed Kundgjørelserne af 19de Febr. oversendtes, det retfærdige og nødvendige i disse Forholdsregler paavistes, og Ansvaret for en Krigs Ulykker lagdes Kongen paahjerte. Denne Skrivelse og især den fornærmelige Afvisning gjorde et stærkt Indtryk paa Forsamlingen. En høirøstet Mumlen løb igjennem Salen, Forbitrelse paa Prinsens Vegne, Godhed for ham, der maatte lide saadant, stod malet i mange Ansigter. Under dette forlod Regenten med sit Følge Rigsforsamlingen, og denne skred nu til Valg af en Præsident og Vicepræsident for otte Dage og af en permanent Sekretær. Til Præsident valgtes ved de fleste Stemmer Kammerherre og

General-Veiintendant *Peder Anker*, til Vicepræsident Justitiarius *Rogert* og til Sekretær Sorenskriver *Christie.*

En Takadresse til Prinsregenten voteredes dernæst for de Tjenester, han hidtil havde vist Folket, og der besluttedes, at et interimistisk *Reglement* for Forhandlingernes Gang skulde udarbeides og allerede næste Dag forelægges Forsamlingen. Begge disse Hverv lagdes i en Komités Hænder, bestaaende af 6 Medlemmer, Præsidenterne og Sekretæren. Hertil udvalgtes *Hegermann*, *Diriks*, *Sverdrup*, *Falsen*, *Wergeland* og *Omsen*. Før Mødet hævedes, meddeltes Forsamlingen et smukt og tiltalende Vidnesbyrd om medborgerlig Interesse for dens vigtige Hverv, idet en Skrivelse fra en Kjøbmand *Bredahl* i Bergen oplæstes, hvormed han oversendte, til Afbenyttelse i Rigsforsamlingen og senere Opbevarelse i Universitetsbiblioteket, de forenede nordamerikanske Staters Love, et Værk 5 Bind stort.

Scheitlie.

Den 12te April.

Komitéen var færdig med begge sine Hverv. Først oplæstes Udkastet til Reglementet, som derpaa blev punktvis gjennemgaaet. Det vakte vel nogen Debat, men de faa Forandringer, det led, viste, hvor ivrigt Forsamlingen stundede til at komme ind paa Hovedsagen selv. Det interimistiske Reglement blev vedtaget saalydende:

„§ 1. Præsidenten sammenkalder Repræsentanterne og paaser, at enhver er tilstede. De udeblivendes Navne, saavelsom Aarsagen til deres Fraværelse, antegnes. For at Forsamlingen skal kunne konstitueres, maa Totrediedele af Repræsentanterne være tilstede.

§ 2. Ved Indgangen af Forsamlings-Salen foreviser enhver Repræsentant sin Adgangs-Billet for 4 dagligen af Præsidenten dertil valgte Opsynsmænd, som tages af Repræsentanternes Midte.

§ 3. Tvende Protokoller føres: en Forsamlings-Protokol eller Dagbog, og en Hoved-Protokol, som ikke maa være længere end en Dag tilbage fra den første. Protokollerne autoriseres af Præsidenten og Vice-Præsidenten, og Hoved-Protokollen forsynes med Rigets Segl, som Regenten anmodes om at lade samme paatrykke.

§ 4. Forrige Dags Forhandlinger oplæses af Protokollen ved hver Dags Begyndelse, forinden noget nyt foretages.

§ 5. Den almindelige Forsamlings-Tid er Kl. 10 Formiddag, og Forsamlingen vedvarer, med mindre Præsidenten af særdeles Aarsager deri skulde gjøre nogen Forandring, til Kl. 4 Eftermiddag.

§ 6. Hver Dag, forinden Forsamlingen sluttes, tilkjendegiver Præsidenten hvad der næste Dag skal være Gjenstand for Deliberationerne.

§ 7. Alle skriftlige Andragender til Forsamlingen indleveres til Præsidenten, som besørger samme oplæste efter den Orden, han selv bestemmer. Præsidenten bruger en Klokke til at ringe til Lyd med, naar han vil paabyde almindelig Taushed. Enhver, som vil tale, reiser sig og begjærer Tilladelse af Præsidenten, som meddeler samme; begjærer flere at tale, saa sker dette efter den alfabetiske Orden, hvori Repræsentanterne sidder i Forsamlingen, og begynder Ordenen altid fra den, som har gjort Forslaget, og gaar derefter det hele Alfabet igjennem, indtil det naar den samme.

§ 8. Præsidenten advarer, saa ofte han finder det fornødent, enhver talende om at holde sig til Sagen og afholde

sig fra alle personlige Hentydninger. Skulde det hænde, at noget Medlem, efter 3 Gange forgjæves at være advaret, desuagtet vedblev at forstyrre den vedtagne Orden, saa paalægger Præsidenten ham Taushed, og, agter han ikke denne Befaling, voteres der i Forsamlingen paa, om han for denne Dag skal udvises af Forsamlingen.

§ 9. Ingen kan udenfor Forsamlingen drages til Ansvar for hvad Meninger han i Forsamlingen ytrer.

§ 10. Alle Kvæstioner, som efter mundtlig Deliberation kan reduceres til Afgjørelse med Ja eller Nei, decideres ved Ballottering, med mindre en Femtedel af de tilstedeværende Medlemmer forlanger skriftlige Vota, som da bør finde Sted under de Voterendes Navne, i hvilket Tilfælde disse Vota indføres i Protokollen. Pluraliteten deciderer.

§ 11. Præsidenten fungerer som saadan i 8 Dage, hvorefter han fratræder; der vælges da straks en ny Præsident, samt Vice-Præsident; men de forrige maa ikke vælges paany førend efter 8 Dage.

§ 12. En Komité af 3 Personer udnævnes, for at gjennemgaa og redigere hvad der af Forhandlingerne ved Trykken skal bekjendtgjøres.

§ 13. Protokollen underskrives daglig af Præsidenten, Vice-Præsidenten og Sekretæren.

§ 14. Til Slutning, naar Rigs-Forsamlingen har endt sine Forhandlinger, underskrives Hoved-Protokollen.

§ 15. Enhver har Ret til af Hoved-Protokollen at erholde bekræftet Udskrift af de Vota, han til Protokollen har dikteret.“ *)

Dette Reglement blev besluttet trykt snarest muligt (et lidet Feltbogtrykkeri var nemlig ført til Stedet), og at det skulde uddeles til hver Repræsentant og opslaaes i Forsamlingssalen. Komitéen forbeholdt sig at forelægge Rigsforsamlingen de Tillæg, som senere maatte findes hensigtsmæssige, og dette blev ligeledes bifaldt.

Men Takadressen gav Anledning til Debatter af mere stor-

*) Reglementets § 15 var et Amendement af *Blom*.

mende Natur. Udkastet, egentlig forfattet af *Sverdrup* og *Falsen*, blev oplæst og vedtaget af alle ved Haandsoprækning, „skjønt vist ikke“ — siger Forfatteren af de i 1830 udgivne „Fortrolige Breve til en Ven, skrevne fra Eidsvold i 1814“ *) — „i Hjertet i alle Dele applauderet af enhver.“ Den var ogsaa affattet i følgende særdeles overdrevne Udtryk:

„*Det norske Folks Tak-Adresse til Norges Regent, Hans Kgl. Høihed Prins Kristian Frederik, igjennem dets Repræsentanter.*

Da Norge, løsrevet fra sin ældgamle Forbindelse, var blevet bestemt til et Rov for erobresyg Ærgjerrighed, var dette vort elskte Fædreneland dog ikke forladt; thi det havde sin faste Tillid til Gud, sit nedarvede Mod og sin Kraft; det havde Dem, ædle Fyrste! som, efter det norske Folks almene Ønske, greb og førte Roret med Visdom, Værdighed og Kraft, som med stor og beundringsværdig Opofrelse forebyggede Anarkiets Rædsler og lovede, med Liv og Blod, i Forening med Folket, at forsvare Norges den gode Sag, og hævde dette ældgamle Riges Selvstændighed og Frihed. Deres kongel. Høihed har med Ord og Daad, skjønt og kraftigen tolket Deres varme Følelse for Norges Held og Hæder, Deres urokkelige Troskab og Hengivenhed for et frit og ædelt Folks retfærdige Sag, Deres utrættelige Omsorg for dets Tryghed og Frelse. Hvor ønskede vi, værdigen, i Folkets Navn, at kunne tolke den dybe og inderlige Følelse af Ærbødighed, Høiagtelse og Kjærlighed, som enhver ægte og redelig Nordmand nærer for Dem; den Taknemmelighed, hvormed det hele norske Folk i Deres Sendelse erkjender en af Forsynets største Velgjerninger imod et frit og trofast Folk i Farens og Nødens Stund; den Forvisning, det har, at Deres sjeldne Talenter, Dyder og trofaste Hengivenhed for det gamle Norges gode Sag, vil blive det norske Folk uforglemmelige, saalænge det ikke forglemmer sig selv!“

Da den var oplæst, reiste Repræsentanten *Wergeland* sig og fremsatte i en velforberedt følelsesfuld Tale det Amendement som et Tillæg til Takadressen, at Prinsen ogsaa skulde anmodes

*) Repræsentanten *Wergeland*.

om at vedblive Landsstyret, indtil Rigsforsamlingen havde afgjort Rigets Forfatning, og autoriseres dertil i Navn af dens herværende suveræne Repræsentanter. To Ting, mente Taleren, maatte Forsamlingen henvende sin Opmærksomhed paa, før den tog Konstitutionsværket underhænde, nemlig paa den midlertidige Regjering og Kundskab om Rigets Tilstand og Kræfter. Et Tillæg gik ud paa, at de Mænd ogsaa skulde takkes i Folkets Navn, som i et foreløbigt Møde paa Eidsvold (den 16de Februar) havde forholdt sig med Ærbødighed for dets Suverænitet.

En Pause opstod som mellem Braget og de rullende, fordoblede Ekkoer. Først Stilhed, saa voksede Sindsbevægelserne ud over Forsamlingen, som Vandets bølgende Cirkler omkring det Punkt, hvor en Sten nedfaldt i den rolige Flades Midtpunkt. I dette Øieblik undfangedes Partiaandens Hydra, og den frygtløse Taler betegnedes siden det af Majoriteten, der i sin Enthusiasme nærede mere sangvinske Tanker om Landets Kræfter, som en ikke bedre end svensksindet og som det opstukne Banner for en Kohorte af prinsehaderske Masker, som var beredte til at afskjære Baandet mellem Prinsen og Landet, saasnart han havde gjort det en midlertidig Nytte, og hvis Ansigter man maatte søge at kjende.

Nu brød det da løs. Mange reiste sig for at tale. *Wedel* fik Ordet. Han haabede, at intet Medlem af Rigsforsamlingen tænkte saa uværdigt en Nordmand, saa uværdigt Forsamlingen, at han kunde drage i Tvivl, at jo Folkets Suverænitet for Øieblikket hvilede hos den; men da Adressen selv kun var at anse som et Komplimentbrev, mente han, den kunde blive som den var. Til denne Konklusion stor Applaus*). I samme Aand talte *Anker*, *Løvenskjold* og *Grøgaard*. Men *Sverdrup*, som især maatte blive Gjenstanden for en Hæder som foreslaaet, var, forunderligt nok, den, som mest tog Proponenten den sidste Del af hans Motion fortrydelig op. Han lod vel ikke, som andre af de an-

*) Optegnelserne bemærker, at „Grev *Wedels* Tale bidrog meget til at Stemningen mod *Wergeland*, i Anledning af hans Tale den 12te April, forbedredes. Prinsen vidste ved sine Spioner straks hvad der var foregaaet og admirerede *Wedel* for den Vending, han gav Sagen.“

gjældende, somom han ikke vedkjendte sig det Eidsvoldske Møde, men han paastod, at *Wergeland* havde kastet en Skygge paa det Møde, han havde sigtet til, beskyldende det for at have begaaet en uretmæssig Handling, idet det uden Bemyndigelse skulde have hyldet Prinsen, og at han ikke kunde bevise, at noget saadant var foregaaet. *Wergeland* skulde gjøre Publikum rede for sine Udtryk, mente han i Overbrusningen af sin Heftighed, der kun lader sig forklare af dette Medlem af det norske Bjergs Antipati mod enhver, der havde Ord for ikke at være utilbøielig til at ville underhandle sig en Konstitution til, og Danmark langt ifra, og maaske ogsaa af det nærmere Forhold, hvori han nu, som en Slags Regjeringschef, stod til Regenten. Han truede saaledes med at ville gjøre Sagen til Gjenstand for en Skriftfeide udenfor Forsamlingen, saa *Wergeland* fandt det nødvendigt at bedække sig med den 9de § i det nys antagne Reglement og at vedlægge Protokollen sin Tale, for at man altid kunde undersøge, hvad han havde sagt, overladende forøvrigt *Sverdrup* at handle som han troede at kunne forsvare som Repræsentant. Efter lang og heftig, til Mundhuggeri udartet, Debat imellem begge, faldt endelig Motionen ved Stemmegivning, fordi, hed det, den kunde give Anledning til Uenighed. Motionæren fik dog — siger han i sine Breve — ikkedestomindre udenfor Forsamlingen mangt et bifaldende Haandslag. „Det var endnu ikke Tiden, hed det, til slige Forestillinger. Den Aand, Talen var af, vilde lidt efter lidt udvikle sig, og maatte han være forsikret om, at den Modstand, han i Rigsforsamlingen havde mødt, eller rettere den Mangel paa Understøttelse, han havde fundet, var, hvad en betydelig Del angik, kun *pro forma*“ — noget, som vanskelig lader sig anderledes forstaa, end at man ikke saa ret vel turde være sin Hjertensmening bekjendt, hvor Regenten kom med i Spillet. Disse Ordvekslinger endte omsider som Tordenveiret, der blot ruller sine Skymasser hen i Horizonten efter nogle Sammenstød, som ikke har renset Luften, stedse beredte til nye og stærkere, og Adressen blev da, ifølge Rigsforsamlingens Beslutning, paa dennes Vegne forsynet med

Præsidenternes og Sekretærens Underskrifter, og, efter endt Møde, om Aftenen overbragt Hs. Høihed ved Komitéen til dens Udarbeidelse. Brevenes Forfatter giver ellers Regenten det Vidnesbyrd, at han optog Efterretningen om hine temmelig nærgaaende Debatter med en Takt, som gjorde ham Ære. Han erklærede samme Dags Aften i et Selskab, at, da han var vis paa, at ingen vilde tillade sig personlige Fornærmelser mod ham, maatte enhver absolut ytre sine Meninger frit i Forsamlingen, da denne ellers vilde være et Intet. „Vel sagt og tænkt," siger Brevskriveren fra Eidsvold. „Den Overbevisning, han har, vil sikkert heller ikke blive skuffet. Om han end ikke har alle til Venner, har dog neppe nogen til Fiende. Ingen kan fortænke ham i, at han prøver det sidste Middel til at frelse sig et Rige, hvortil han før Kielertraktaten var Arving. Der vil vist ingen personlig fornærme ham. Han er elsket. Men der bør være Maade med. Fædrelandets Vel bør være den første Tanke."

Men den 12te Aprils vigtigste Bedrift var *Nedsættelsen af Konstitutionskomitéen.* Rigsforsamlingen vedtog nemlig, efterat Adressesagen var tilendebragt, paa Forslag af Reglementskomitéen, følgende:

„En Komité af 15 Repræsentanter udvælges for at gjøre Udkast til en Konstitution; den vælger selv af sin egen Midte sin Præsident og Sekretær. Enhver Repræsentant har Adgang til at indgive Forslag til Komitéen, og er desuden forbunden til at møde saavel for denne som for enhver anden organiseret Komité, for at meddele de Oplysninger, som forlanges af samme. Naar Komitéens Udkast er færdigt, besørges det, ligesom ethvert andet Udkast, der er udarbeidet af en Komité, straks trykt og omdelt til enhver Repræsentant, for at denne, i de af Præsidenten dertil bestemte Dage, kan gjennemgaa samme. Udkastet debatteres derpaa punktvis i Forsamlingen, og har enhver Ret til at begjære sit Votum tilført Protokollen. Hvad Totrediedele af de tilstedeværende Medlemmer i denne Henseende antager, er gjældende".

Til Medlemmer af Konstitutionskomitéen blev dernæst, ved

de fleste Stemmer, udvalgt Repræsentanterne: 1. *Hegermann*, 2. *Falsen*, 3. *Sverdrup*, 4. *Aall*, 5. *Rein*, 6. *Motzfeldt*, 7. *Rogert*, 8. *Wedel-Jarlsberg*, 9. *Diriks*, 10. *Wergeland*, 11. *Stabel*, 12. *Omsen*, 13. *Schmidt*, 14. *Petersen*, 15. *Midelfart*; de to sidste ved Lodtrækning indbyrdes og med *Christie*, da disse tre havde lige mange Stemmer. Forsamlingen hævedes, efterat *Sverdrup*, *Grøgaard* og *Aall* var blevne udvalgte til Redaktører af de Rigsforsamlings-Forhandlinger, som skulde udgives ved Trykken*).

13de til 15de April.

Forhandlingerne aabnedes med, at Præsidenten underrettede Rigsforsamlingen om, at Takadressen Dagen tilforn var bleven Prinsregenten overrakt ved den dertil bemyndigede Komité, og lod Hs. kgl. Høiheds Svar oplæse. Det var kort, simpelt, i alle Dele passende. „Min Bevidsthed siger mig", heder det deri, „at Jeg har udrettet Noget til Fædrenelandets Frelse; det er til Dem at udrette end mere. Ved det Fædrenelandssind og den Driftighed, der vil besjele Deres Forhandlinger, vil De snart tilendebringe det vigtige Forehavende at skjænke Norge en Konstitution, som endrægtigen skal forsvares og haandhæves, og hvortil Jeg ønsker Dem Held". Prinsen tog ellers samme Dag ind til Kristiania paa nogle Dage, efterat have overantvordet Præsidenten Kommandoen over Tropperne paa Stedet. Sin Tillid til Rigsforsamlingen, og at han dog havde ment noget, ihvor lidet, med sit Løfte, at meddele den hvad officielt der maatte indløbe, viste han ogsaa ved at lade henlægge i dens Konversationsværelse en svensk Avis, der var fuld af fristende Tilsagn**).

*) Under Overveielserne om Konstitutionskomitéens Antal var der ogsaa Meninger for 21. Til Medlemmer deraf havde *Falsen* 95, *Sverdrup* 97 og *Wedel* 60 Stemmer. *Sverdrup* var Forfatter af Takadressen.

**) *Christie* mente om denne svenske Avis eller rettere Note, at den var falsk og trykt i Kristiania, fordi deri fandtes „æ" og „ø" hvilke Typer ikke er svenske.

Den i Svaret tilønskede Driftighed syntes at være tilstede; thi fra Konstitutionskomitéen, som samme Dag, den 13de, havde holdt sit første Møde, hvori *Falsen* valgtes til Præsident og Diriks til Sekretær, indløb allerede i Forsamlingen Beretning om, at den havde udkastet nogle foreløbige *Grundsætninger til en Konstitution*, som oversendtes i bekræftet Afskrift, og som den ønskede underkastede Rigsforsamlingens Prøvelse, forinden den skred til nærmere Udarbeidelse af sit Udkast til Konstitutionen. Grundsætningerne besluttedes trykte og uddelte til Repræsentanterne. Men da Bogtrykkeriet paa Stedet var saa ufuldstændigt, at det ubetydelige Arbeide ikke kunde præsteres til den følgende Dag, anvendtes denne til at lade tage de behørige Afskrifter, som da i Mødet den 15de uddeltes, undertegnede af *Falsen*, som Komitéens Formand. De lød saaledes:

„*Grundsætninger.*

1.

Norge bør være et indskrænket og arveligt Monarki.

2.

Folket bør udøve den lovgivende Magt igjennem sine Repræsentanter.

3.

Folket bør ene have Ret til at beskatte sig igjennem sine Repræsentanter.

4.

Krigs- og Freds-Retten bør tilkomme Regenten.

5.

Regenten bør have Ret til at benaade.

6.

Den dømmende Magt bør være særskilt fra den lovgivende og udøvende.

7.

Trykke-Frihed bør finde Sted.

8.

Den evangelisk-lutherske Religion bør forblive Statens og Regentens Religion. Alle Religions-Sekter tilstedes fri Religionsøvelse; dog er Jøder fremdeles udelukkede fra Adgang til Riget.

9.

Nye Indskrænkninger i Nærings-Friheden bør ikke tilstedes.

10.

Personelle eller blandede arvelige Forrettigheder bør ikke tilstaaes nogen for Fremtiden.

11.

Statens Borgere er i Almindelighed lige forpligtede til i en vis Tid at værne om Fædrenelandet, uden Hensyn til Stand, Fødsel eller Formue.

Nærmere Bestemmelser og Indskrænkninger vil blive at tilføie foranførte Grundsætninger ved Stats-Formens Udarbeidelse.

C. M. Falsen."

Efter at have modtaget hver sit Eksemplar, adskiltes Repræsentanterne for hjemme at overveie Principerne til Morgendagen.

Den 16de April.

Denne Dag er Norges Uafhængigheds- og Kroningsdag. Den blev ogsaa *Falsens* Triumfdag over Reglementet, da han, uden at lade sig bry af dettes Bydende i § 6, at Rigsforsamlingen skulde gjøres bekjendt en Dag forud med, hvad der skulde voteres over, gav den første Grundsætning et Par Tillæg, som han drev igjennem med en Stemmeflerhed af 78. Efter temmelig lange Debatter skred Rigsforsamlingen til at votere til Protokols over den første Grundsætning, der frem-

sattes spørgsmaalsvis: om Norge burde være et indskrænket og arveligt Monarki? Af Stemmegivningen viser det sig, at Rigsforsamlingen ikke har været enig i at fortolke Ordet Monarki ved „Kongedømme“, idet en ikke saa ringe Minoritet forstod derved en selvstændig Stat med en enkelt Person af endnu ubestemt Titel i dens Spidse. Kaptein *Holck* foreslog, at Grundsætningen skulde erholde det Tillæg: „Norge bør være et frit, udeleligt og selvstændigt Kongerige, og Regenten bærer Titel af Konge“, hvorimod Grev *Wedel* og flere erindrede, at Regentens Titel ikke nu kunde komme under Overveielse, siden Reglementet paabød, at der ikke kunde ventileres om noget, som ikke var fremsat i et foregaaende Møde. Denne Mening angav ogsaa den 1ste Voterende, *Peder Anker*, ved sit saalydende Votum: „antager Grundsætningen og forbeholder sig nærmere Bestemmelse af Navnet“. Men da *Falsen*, der voterede som Nummer 2, mærkede, at der saaledes var Fare for, at det Ord af fremmed Etymologi, han havde betjent sig af i Grundsætningen, vilde, med og uden Kjendskab til dets Betydning, blive misforstaaet eller ignoreret, gav han straks, ved at optage det *Holckske* Tillæg, som vel ogsaa skrev sig fra ham, Grundsætningen en Fortolkning og Ordet „Monarki“ en Oversættelse, som i Anstrengelsen efter udtømmende Tydelighed gik ligetil at blive en pleonastisk „Gaaen i Ring“, og som, om Grundsætningens Mening end ikke blev forandret, dog, ved sit Tillæg, som en stærk Minoritet holdt sig til, gav det, man skulde votere over, en anden Form end den, hvori det var fremsat. *Falsens* Votum lød nemlig:

„Jeg voterer for, at Norge skal være et indskrænket arveligt Monarki, at det skal være et frit, uafhængigt og udeleligt Kongerige, og at Regenten skal føre Titel af Konge.“ Og „ligesom Sorenskriver *Falsen*“ voterede de 78 Repræsentanter: Kaptein *Motzfeldt*, *Haslum*, *Christie*, *Rolfsen*, *Koren*, *Jersin*, *Gjerager*, *Irgens*, *Nielsen*, *Hjermand*, *Holck*, *Loftesnæs*, *Fr. Schmidt*, *Collett*, *Hoen*, *Weidemann*, *Stabel*, *Lysgaard*, *Scheitlie*, *Heiberg*, *Bendeke*, *Kjønig*, *Evenstad*, *Nysom*, *Sibbern*, *Steenstrup*, *Hornemann*,

Diriks, *Hesselberg*, *Grønneberg*, *Amundrød*, *Lund*, *Erichstrup*, *Lundegaard*, *Byfoged Motzfeldt*, *Prydz*, *Waagaard*, *Dyhren*, *Hegermann*, *Haraldstad*, *Tvedten*, *Krohg*, *Stub*, *Walbøe*, *Rosenkilde*, *Oftedahl*, *Mølbach*, *Regelstad*, *Fabricius*, *Konow*, *Johnsen*, *Thorsen*, *Petersen*, *Svendsen Illerød*, *Ramm*, *Balke*, *Høyum*, *Røed*, *Rogert*, *P. Schmidt*, *Darre*, *Rambech*, *Forsæth*, *Midelfart*, *Heyerdahl*, *Bratberg*, *Wasmuth*, *Skevig*, *Lange*, *Gjedeboe*, *Stoltenberg*, *Ely*, *Birkeland*, *Carstensen*, *Flor* og *Sverdrup*, der voterede: „Jeg antager Grundsætningen med de af Sorenskriver *Falsen* foreslagne *Tillæg*“, samt *Omsen*, som heri var aldeles enig med *Sverdrup*. Grundsætningen, saaledes som den var fremsat,“ besvaredes med „Ja“ af følgende 21 Repræsentanter: *Christensen*, *Løvenskiold*, *Cloumann*, *Huvestad*, *Dahl*, *Mørch*, *Wedel-Jarlsberg*, *Blom*, *Apenæs*, *Lømsland*, *Jaabæk*, *Wulfsberg*, *Jacob Aall*, *Grøgaard*, *Lilleholt*, *Fleischer*, *Jørgen Aall*, *Bryn*, *Lande*, *Cappelen* og *Heidmann*, hvoraf flere udtrykkelig erklærede, at de besvarede Kvæstionen saaledes uden Tillæg. Under Debatterne før Voteringen havde *Wergeland* paabegyndt Oplæsningen af en vidtløftig Afhandling om den bedste Regjeringsform. Afbrudt først af nogles Raab: „Til Sagen,“ og siden, da han paa Præsidentens Opfordring vedblev, ogsaa afbrudt af denne med den Bemærkning, at man maatte fatte sig kortere, kom han ikke tilende dermed. Han voterede nu, da Turen kom til ham, saaledes: „Jeg stemmer for, Norge bør være et indskrænket og arveligt Monarki. Regenten fører Titel af Konge,

Svendsen Illerød.

saafremt Staten har Evne til at sutenere dette Navns Værdighed og tillige sin Uafhængighed. Riget bør være udeleligt.“ Ligesom de næst foregaaende 21 ikke havde erklæret sig angaaende Statsoverhovedets Titel, ser man, at denne Repræsentant udtrykte sig betingelsesvis, og Repræsentanten *Moses* voterede: „Norge bør være et indskrænket, arveligt og udeleligt Rige, og dets første Embedsmand bære Titel af Regent.“ *Hounts* vidtsvævende Votum, hvortil Repræsentanten *Sørbrøden* fra samme Amt havde holdt sig, lød: „Norge skal være et indskrænket og udeleligt Monarki; Regjeringen skal være arvelig, men, skulde Thronarvingen mangle de fornødne Naturanlæg, og af den lovgivende Magt, ved 3de gjentagne Dekreter, erkjendes uduelig, bortfalder hans Arveret, og en Prins af Blodet konstitueres. Naar Kvæstionen om Regentens Titel kommer i Ventilation, bliver mit Votum: Regenten skal kaldes Konge.“ *Rein* og Oberstløitnant *Stabell* besvarede Kvæstionen med *ja*, og forbeholdt sig Tillæg, og til *Stabell* henholdt *Melleby* og *Møller* sig. Ifølge Stemmeflerheden for *Falsens* Votum blev 1ste Grundsætning overensstemmende med dette. De følgende 9 Grundsætninger blev antagne efter Udkastet efter mindre vidtløftige Debatter. Ved den 2den erindrede *Christie*, at den vel ei kunde forstaaes saaledes, at Rigsforsamlingen, men en Komité af lovkyndige, skulde forfatte Lovene, hvortil Repræsentanten fra Østerrisør gav en Reminiscens fra Frankrige tilbedste, idet han

J. Moses.

bemærkede, at det burde ske ved et lovgivende Korps, hvilket man naturligvis fandt laa i Grundsætningen selv. Kaptein *Holck* vilde, at den militære Lovgivning skulde tilkomme Kongen og ikke Folket. Men efter Præsidentens Erindring om, at de Anmerkninger, som maatte blive gjorte under Principdiskussionerne, vilde komme i Betragtning ved Udarbeidelsen af Konstitutionen, blev Grundsætningen antagen. Ved den 4de, om Krigs- og Fredsretten burde tilhøre Regenten, ytrede Provst *Hount*, at Kongen ikke burde kunne føre Angrebs-, men kun Forsvars-Krig. „Krigen," hedte det, „er i sig selv en uretfærdig og umenneskelig Handling. Regenten bør ikke have frie Hænder til efter eget Tykke at raade over Borgernes Eiendomme, til at slibe Dolken i Mørket forat støde den i Naboens Bryst." *Sverdrup* mente derimod, at det ikke kunde bestaa med den Hurtighed og Hemmelighed, Krigstilberedelserne fordrede, at indrømme Folket noget af Krigsretten. *Peder Anker* sagde da: „Kongen kan ikke føre Krig uden Penge, og der er altsaa sat hans Krigslyst en Grænse ved Bevillingsretten, hvortil *Hount* svarede, at, naar Arméen først var samlet, vilde den nok blive underholdt, da de hjemmeværende ikke vilde kunne taale at lade sine Frænder og Venner lide Nød. Desuden kunde Kongen føre Krig for fremmede Subsidier, især naar hans Interesse faldt sammen med en anden Magts. Enig var man i, at Kongen ikke skulde kunne erklære Krig uden sit Raads Samtykke; men omsider blev Grundsætningen vedtagen som den var, med Forbehold at ytre sig nærmere derover, naar man i Grundlovsforslaget fik se dens Anvendelse. Ved den 5te Grundsætning paastod *Grøgaard* og *Dahl*, at Benaadningsretten ikke burde tilstaaes Regenten ubetinget, og at den navnlig ikke burde strække sig til Forbrydelser mod Nationens Majestæt (*crimen læsæ nationis*). Den blev dog *in forma* vedtagen. Ved 8de Grundsætning erindrede *Wedel*, at han fandt det i høi Maade formløst og illiberalt at gjøre Jødernes totale Udelukkelse til en Grundlov. *Rein* talte ogsaa i en tolerant Aand, og *Hount* mente, at Adgangen burde staa aaben for de Jøder, som var lærte, Kunstnere, Fabrikanter og

Eiendomsmænd. Men Skriget mod det ulykkelige Stedbroderfolk var stærkere. Mellem de Røster, som forfegtede Jødernes Skadelighed i enhver Stat, hvor de havde fundet Hjem, hørtes ogsaa den falske Mening fra *Sverdrup* og *Wergeland*, at Jøderne skulde anse Bedrageri mod de kristne for tilladt, ja fortjenstfuldt, og maatte saaledes ansees for selv at have betaget sig al Ret til Optagelse.*) *Grøgaard* fandt, at da Spørgsmaalet ikke var om at udjage Jøderne af Landet, kunde det ikke kaldes intolerant eller illiberalt at negte dem Adgangen; og *Wulfsberg* mente, at det kunde have sit Forblivende ved *Kristian Vtes* norske Lov, hvorefter Jøderne kunde komme ind i Landet med Leidebrev. Spindværingen *Teis Lundegaard* gjorde omsider en brat Ende paa Debatten ved raskt at reise sig op med Raabet: „Staa op alle, som ingen Jøder vil have i Landet!“ Og alle fulgte det som ved et elektrisk Stød, og Grundsætningen fik saaledes dette besynderlige løse Suffixum. En prægtig Rad hvide og brede Tænder kom tilsyne hos den firskaarne Listerbonde, da han grinende saa sig om til alle Kanter efter sin Seier.

Den 10de Grundsætning, om personelle eller blandede arvelige Forrettigheder, blev, ligesom 4de, kun antaget indtil man fik se, i hvad Form den fremkom igjen i Grundlovsudkastet. *Heidmann* fremsatte Motion om, at de arvelige Forrettigheder burde gaa over til personelle, eller kun nedarves til nærmeste Ætlinger. Flere, og deriblandt *Falsen*, der begyndte sit Tilsvar med Bemærkningen: Uagtet jeg selv er af Adel,“ fandt det retfærdigt, men dog ikke billigt, at de nærværende Besiddere af Forrettigheder berøvedes dem. *Heidmann* anmodedes om at tilstille Konstitutionskomitéen sit Forslag.

*) *Sverdrup* og *Wergeland* gjorde dog ikke de stakkels Jøder saa stor Uret, som sagt er. De ytrede blot Frygt for at de saakaldte „Piskebaandsjøder“, Jøder, som de formodentlig kjendte fra Kjøbenhavns Gader som skakrende med Baand til de i sin Tid brugelige Nakkepiske o. s. v., eller at overhovedet blot Skakrejøder skulde blive dem, der vilde gjæste Landet.

(Senere Anm. af Forf.)

Den 11te Grundsætning, om almindelig Værnepligt, vakte derimod saa stridige og langvarige Diskussioner, at dens endelige Afgjørelse indtil videre blev udsat. I velskrevne Foredrag forfegtede *Hegermann* Principet, mens *Løvenskiold* foreslog Lægd eller en Militærorganisation omtrent paa svensk Manér. Landet skulde inddeles i Militærdistrikter, med Forpligtelse for ethvert Lægd at stille en indfødt vaabendygtig Mand imod en saa tilstrækkelig Godtgjørelse, at det ei blev vanskeligt at faa nogen dertil. Kunde ikke dette eller et andet Ekspedient udfindes istedetfor Konskriptionen, vilde han nok stemme for Grundsætningen, men med den Betingelse, at de akademiske Borgere fritoges for Værnepligten. Brevenes Forfatter angiver Rygterne om den franske Konskriptions Følger, i Modsætning til Principets theoretiske Rigtighed, som Aarsag til at Pluraliteten skjød denne Sag fra sig indtil videre. Forsamlingen vedtog ogsaa med Hensyn til samtlige Grundsætninger for Konstitutionen, at nærmere Modifikationer deri forbeholdtes til dennes Udarbeidelse. Tilsidst anmodede Præsidenten Forsamlingen om, til næste Møde, den 18de, at være betænkt paa Valg af nye Præsidenter, og paa Deliberationer om Nedsættelsen af en *Komité til at undersøge Finansvæsenet* og at modtage Regjeringsraadets Meddelelser desangaaende. Dette gav *Wergeland* Anledning til at spørge, om ikke en Komité burde nedsættes *til Undersøgelse af Rigets Forfatning i andre Henseender og især af dets Forhold til Udlandet.* Men *Sverdrup* reiste sig straks og indvendte (til fleres Ærgrelse, paastaar Brevskriveren) at Rigsforsamlingen havde ingen Kompetence dertil; og i denne Modsigelse mod den omhandlede Undersøgelse af Finanserne understøttedes han af *Omsen.* Dette næsten kun tilfældigvis fremkastede Spørgsmaal om Udstrækningen af Rigsforsamlingens Kompetence bevirkede først et Stille af Forundring og Ubestemthed, som lidt efter lidt gik over fra en Hvisken og Mumlen mellem Sidemænd til en saa høirøstet Diskurs over den hele Sal, at ingen kunde komme til Orde, og at Forsamlingen opløstes, uden at Spørgsmaalet kunde komme til Afgjørelse. Konstitutionskomitéen afholdt

senere samme Dag sit andet Møde, hvori bekræftet Udskrift af Rigsforsamlingens Protokol, der vidste hvorvidt Grundsætningerne var bifaldte, fremlagdes, og hvor Debatterne om selve Konstitutionsudkastet begyndte.

Den 18de og 19de April.

De Falsenske Forslag.

Den 17de, som var en Søndag, kom Repræsentanterne blot sammen til Middag. Næste Møde var berammet til den 18de og begyndte som sædvanlig med Oplæsning af det sidst omhandlede og passerede. Oberstløitnant *Stabell* fremlagde til Protokollation det i hans Votum i forrige Møde bebudede Tillæg, som ogsaa var vedtaget af Sergeant *Mellebye* og gik ud paa at anke over, at Kvæstionen var reglementsstridigen givet et Tillæg, nemlig om Regentens Titel. Han maatte desaarsag, og for at saadant ikke oftere skulde kunne ske, foreslaa følgende Tillæg til Reglementet: „at Præsidenten ei maa tillade nogen at gjøre Tilsætning til de Kvæstioner, som den Dag er fremsatte til Debattering og Votering; men at slige alene maatte kunne tilføies det, som i Henseende til Tydelighed kunde synes at mangle, og at, naar en Tilsætning eragtes fornøden, Kvæstionen da udsættes indtil den, efter forandret Tilstand, kan leveres til fastsat Betænkningstid.“ Forøvrigt maatte han, paa egne og Meddeputerede *Mellebyes* Vegne, siden Pluraliteten afgav Votum paa Tilsætningen, stemme for Kongetitlen. Repræsentanten *Christensen* afgav samme Erklæring.

Forsamlingen vedtog, at den foreslaaede Komité til at undersøge Finansvæsenet skulde bestaa af 9 Medlemmer af Repræsentationen. *Wergeland* foreslog 15. *Finanskomitéen* blev bestaaende af Repræsentanterne *Meltzer*, *Schmidt*, *Collett*, *Rolfsen*, *Krogh*, *Mørch*, *Stoltenberg*, *Lund* og *Rosenkilde* — den sidste ved Lodtrækning med *Bendeke;* altsaa for den allerstørste Del af

Kjøbmænd. Til Præsident for de næste 8 Dage valgtes ved de fleste Stemmer *Hegermann*, og til Vicepræsident *Falsen*, hvilken sidste derpaa udbad sig Opmærksomhed for følgende motiverede Forslag, som han oplæste med megen Ivrighed:

„Den ærede Forsamling har af Prins-Regentens Tale hørt, at Regjeringsraadet skal være beredt at forelægge de Oplysninger om Rigets Ressourcer, som er mulige at forskaffe. Det er indlysende, at, da ingen Stat kan bestaa uden et vel funderet Pengevæsen, saa vil det være af yderste Vigtighed, at en *Komité nedsættes* for at ordne dette, opføre og befæste det paa en Grundvold, som kan sikre Staten imod de Ulykker, som i de senere Aar har rammet den. Det er ligesaa indlysende, at, da det maa være saavel Staten i det Hele som de fleste af den ærede Forsamlings Medlemmer i Særdeleshed af Vigtighed, at denne Forsamling ikke unødigen opholdes, da den dels foraarsager det offentlige store Bekostninger, og det dels medfører Velfærds Tab for mange, især Embedsmænd og Landmænd, at være saa længe fraværende fra Hus og Hjem, saa *maa denne Komité nedsættes straks*. Skulde den agtede Forsamling finde, at en eller flere af dem, som den har behaget at udnævne til Medlemmer af Konstitutions-Komitéen, ogsaa kvalificerede sig til at blive Medlem af denne, saa indser jeg ikke andet, end at han kan tiltræde Komitéen for Finansvæsenet, saa ofte hans Nærværelse der maatte findes fornøden. Disse 2 Komitéer kunde

Mellebye.

da, ved Siden af hinanden, arbeide til et Maal; den ærede Forsamling vilde ikke opholdes, da den stedse fra den ene eller flere af dem, som den har behaget at udnævne til Medlemmer af Konstitutions-Komitéen, ogsaa kvalificerede sig til at blive Medlem af denne, saa indser jeg ikke andet, end at han kan tiltræde Komitéen for Finansvæsenet, saa ofte hans Nærværelse der maatte findes fornøden. Disse 2 Komitéer kunde da, ved Siden af hinanden, arbeide til et Maal; den ærede Forsamling vilde ikke opholdes, da den stedse fra den ene eller den anden Komité vilde kunne forelægges hvad der allerede var udarbeidet, og vi vil saaledes se en forønsket Ende paa vore Forhandlinger imøde, istedetfor at disse, dersom den ene Komité ikke skulde begynde sit Arbeide, førend den anden havde endt sit, vilde pege ud i det uendelige.

Naar disse 2 Komitéer havde endt sit Arbeide, og dette af Rigs-Forsamlingen var drøftet; naar altsaa Statens Pengevæsen var ordnet, saavidt Omstændighederne det nu tillader, og Konstitutionen var udarbeidet og bestemt, saa skulde jeg tro, at der for denne ærede Forsamling ikke stod andet tilbage end at *bestemme, til hvem den vil overdrage den udøvende Magt.*

Her at ville indlade sig i Udarbeidelsen af en ny Lovbog, eller endnu mere at ville trænge ind i Diplomatikens Irrgange og bestemme Norges Forhold til fremmede Stater, vilde unegtelig være et ligesaa uendeligt som usikkert, og, jeg tror, den ærede Forsamling aldeles uvedkommende Arbeide.

Lader os fremfor alt erindre, at vi ikke er nogen Forsamling, der kan indlade sig i Lovgivningens Detalj, end mindre er i Besiddelse af nogensomhelst exekutiv Magt, men at den hele Suverænitet er i Folkets Hænder! Lader os altsaa ikke, i det vi, overensstemmende med den os overdragne Fuldmagt, bestemmer Rigets Konstitution, og hvem der ifølge samme skal være i Besiddelse af Suverænitetens forskjellige Bestanddele, begynde med den Inkonsekvense, selv, i vor Person, at ville samle al den Magt, hvis Deling vi allerede har bestemt; lader os vel vogte os for, at vi ikke selv skal begynde at handle

efter Principer, vi endrægtigen hos andre har fordømt; Principer, saameget farligere, naar en talrig Forsamling udøver dem!

Lader os udvælge en Komité af Mænd, hvad enten i eller udenfor denne Forsamling, hvis Erfarenhed og Indsigter er almindeligen erkjendte, og lader os til dem overdrage det vanskelige Arbeide at gjennemgaa og ordne vort Lovgivningsvæsen og at fremlægge for den første, eller, om dette ikke er muligt, den anden lovgivende Forsamling Resultatet af deres Arbeide, som nu enten maatte blive høist ufuldkomment eller gjøre denne Forsamling uendelig.

Og, hvad nu Norges Forhold til andre Stater angaar, hvo af os bedømmer, hvo kjender, hvo *kan* bedømme eller kjende dette? Har vi ikke seet, ser vi ikke dagligen, i et Nu, de største politiske Omvæltninger foregaa? Kan vi vente, at udenlandske Magter vil indlade sig i Diskussioner, hvis første Karakter de nye Tider noksom har vist at være *Hemmelighed*, med en Forsamling, saa talrig, saa blandet som denne? Vil vi ikke, vi, som for den største Del er aldeles uindviede i Politikens Kunstgreb, udsætte os for at blive en Bold i enkeltes Hænder, der var udrustede med større Indsigter og Erfarenhed i dette Fag end Mængden? Skulde man fra alle Rigets forskjellige Egne indhente Oplysninger om de Kornforraad, der eksisterede, hvad Tid vilde dette ikke medtage? hvormeget Korn kunde der ikke imidlertid være indført? hvormange Forandringer imidlertid skete?

Nei! saaledes vil vi ikke handle! Har Norge først faaet en fast og bestemt Konstitution, en Konstitution, der, bygget paa de naturlige og uafhængige Menneske-Rettigheders evig uforanderlige Grundvold, sikrer enhver Nordmand Borger-Frihed og Borger-Sikkerhed, da kan det, med Tillid til Gud og stolende paa sin retfærdige Sag og sine Sønners Mod, efter sin engang aflagte Ed, trygt se Fremtiden imøde.

Allerede før har vi seet uveirssvangre Skyer truende svæve over vort Fædreneland; men de splittedes ved Almagtens Bud, og Solen skinnede atter klart over Norges Fjelde! Ogsaa nu

nærer Fædrelandsvennen det faste Haab, at Prøvelsens den haarde Tid snart vil naa sin Ende, og kommende Slægter vil da med Taknemlighed erindre hver den Nordmands Navn, som, i Farens Stund, ei mistvivlede om Landets Frelse.

Jeg har forelagt den ærede Forsamling hvad der er min, hvad jeg tror der er Nationens Mening. I Følge heraf foreslaar jeg:

1) at en Komité af 9 Personer straks nedsættes, for, i Forening med de Regjeringsraader, som forestaar Finansvæsenet, at undersøge Landets Pengevæsen, at gjøre Forslag til en ny Banks Indretning, at bestemme, paa hvad Maade og efter hvad Forhold de cirkulerende Repræsentativer skal indløses af Staten, og efter hvad Tid de maa gjælde;

2) at en anden Komité, bestaaende af 5 kyndige og erfarne Mænd, hvad enten i eller udenfor denne Forsamling, udnævnes af Rigs-Forsamlingen, saasnart denne har endt sine Forhandlinger for at gjennemgaa og ordne vort Lovgivningsvæsen, hvorefter den har at forelægge den første, eller, om dette ikke er muligt, den anden lovgivende Forsamling Resultatet af sit Arbeide;

3) at denne Forsamling, saasnart Konstitutionen er antagen, og Kongen valgt, ansees som hævet."

Dette sidste Forslag vakte stor Sensation. Forsamlingen sad taus, indtil Grev *Wedel* reiste sig og ytrede sig derimod i et kort, men belivet, Foredrag, som *Falsen* og enkelte andre, ivrige for at replicere, fulgte med Pennen paa Papiret. Disse Anticipationer af Overveielserne afbrødes dog ved at Forsamlingen besluttede, med Hensyn til No. 1 af disse Forslag, om Nedsættelsen af en ny Finanskomité med udvidet Hverv, at den ikke nøiere vilde foreskrive den allerede valgte Komité Grænser for dens Virkekreds, med mindre Komitéen selv maatte foreslaa saadant, og at Afgjørelsen af No. 2 og 3 skulde udsættes til næste Dag. Mødet hævedes derpaa med nogen Animositet, og man skyndte sig hjem forat forberede sig til den kamptruende Morgendag. Konstitutionskomitéen forblev dog, idet den traadte sammen i sit tredie Møde.

Mødet den 19de April begyndte med, at de *Falsenske* Motioner atter blev oplæste, hvorpaa den anden, om Lovkomitéen, først blev tagen under Overveielse. *Løvenskiold* bifaldt Forslaget i sig selv, men troede, at Komitéens Nedsættelse først burde gives det Tillæg, at den forpligtedes til at bekjendtgjøre sine Udkast ved Trykken, og at modtage Forslag og Bemærkninger fra enhver, som fandt sig beføiet til at indgive samme. Da flere ytrede sig for, at Afgjørelsen burde udsættes, indtil Konstitutionen var givet, blev Spørgsmaalet, om den af *Falsen* foreslaaede Lovkomité skulde udnævnes straks eller udsættes til en saadan Tid, fremsat til skriftlig Votering, og da en Femtedel af Forsamlingen forlangte det, skred man dertil i sædvanlig Orden efter Distrikternes alfabetiske Orden. *Anker* voterede da først i følgende, noget ubestemte, Udtryk for Udsættelsen:

Haslum.

„Komitéen skal ikke finde Sted, forinden at Konstitutionen er forelagt Rigs-Forsamlingen.“ Og derpaa fulgte *Falsens* Votum saalydende:

„Det bestemmes nu straks, at, saasnart Konstitutionen er udarbeidet, skal en Komité af 5 kyndige Mænd, hvad enten i eller udenfor denne Forsamling, udnævnes, for at gjennemgaa og ordne vort Lovgivningsvæsen, hvorefter den, saasnart muligt, har at forelægge den lovgivende Forsamling, saaledes som denne ved Konstitutionen bestemt vorder, Resultatet af sit Arbeide. Det tillægges derhos, at denne Komité, saasnart den træder i

Virksomhed, ved Trykken har at bekjendtgjøre sine Forhandlinger."

Enige med *Falsen* var Repræsentanterne: *Christensen, Major Sibbern, Mellebye, Kapt. Motzfeldt, Haslum, Rolfsen, Waagaard, Dyhren, Jørgen Aall, Tvedten, Regelstad, Konow, Johnsen, Rogert, Schmidt, Lange, Gjedeboe, Stoltenberg, Carstensen.* Ligeledes enige med ham, men for Udsættelse med Valget indtil Konstitutionen var „antagen", stemte endvidere: *Irgens, Nielsen,* Provst *Stabel, Lund, Prydz, Cappelen, Rambech, Forsæth, Midelfart. Meltzer* vilde have Komitéen udvalgt, „naar Rigsforsamlingens Forhandlinger var endte." Professor *Sverdrups* Votum lød: „Jeg er enig med Sorenskriver *Falsen;* kun at Antallet af den lovudarbeidende Komitées Personale ved Votering nærmere bestemmes;" og saadan Dissens om Komitéens Mandstyrke, om hvis Nedsættelse de ellers var enige med *Falsen,* ytrede Repræsentanterne *Nysom,* der ønskede 9, Kaptein *Sibbern,* der troede at Personalet var for lidet, *Jacob Aall,* der ikke vilde afgive nogen Bestemmelse om Antallet, *Lilleholt, Hegermann* og *Haraldstad,* der vedtog dette Votum, hvormed ogsaa *Rosenkildes* var overensstemmende, *Mølbach,* der mente, at „Komitéens Antal, Virkekreds og det mere derhenhørende burde bestemmes ved dens Valg efter Konstitutionens Antagelse," og *Darre,* der ytrede samme Formening om Antallet.

Nils Nielsen.

Følgende, forøvrigt Propositionen understøttende Vota, indeholdt specielle Bemærkninger:

3) *Bendekes,* hvori *Kjønig* og *Evenstad* var enige:

„Naar Konstitutionen er færdig udnævnes, efter Sorenskriver *Falsens* Forslag, en Lov-Komité, som efterhaanden bekjendtgjør sine Forhandlinger ved Trykken."

4) *Steenstrups,* vedtaget af *Hornemann, Hesselberg, Diriks, Grønneberg* og *Amundrød:*

Cappelen.

„Enig med Sorenskriver *Falsen,* med Tillæg: Komitéen bør indhente Oplysninger og Bidrag til Lovgivningsværket fra andre kyndige Medborgere af forskjellige Klasser. Den almindelige kriminale Lov bør først udarbeides, dernæst den civile og endelig den partikulære."

5) *Fabricius's:*

„Enig med Sorenskriver *Falsen,* med Tillæg: at Komitéens Virkekreds straks offentliggjøres, paa det andre kyndiges Formening desto tidligere kunde vorde Komitéen tilstillet."

6) *Even Thorsens,* med Tillæg: at han troede, at hver Mand burde kunne indgive Mening til Komitéen; og

7) *Bratbergs:*

„Ligesom det ansees fornødent, efterat Konstitutionen er antagen, bør en Komité af flere end 5, maaske af 9 Medlemmer, nedsættes, for at ordne og forbedre Lovgivningsvæsenet. Denne bør ved Trykken offentliggjøre sine Udarbeidelser og Forbedringer, for at enhver, som har noget derover at erindre,

kan fremkomme med sine Bemærkninger. Det endelige Resultat af dens Arbeider bør forelægges den lovgivende Forsamling.“

Den første Stemme, som ytrede sig imod Forslagets Behandling, var Oberstl. *Stabells*, der vilde have det henvist til Konstitutionskomitéen og ikke for Tiden behandlet i Forsamlingen. For Udsættelse af Kvæstionen, indtil Konstitutionen var antagen, hørtes *Christies* Votum, vedtaget af Byfoged *Motzfeldt*, *Rein*, *Jersin* og *Gjerager; Jon Sørbrødens; Løvenskjolds*, hvis Votum, vedtaget af *Cloumann* og *Huvestad*, lød kort og godt: „Forslagets Omhandlinger udsættes;“ samt *Omsens*, hvortil Repræsentanterne *Blom*, *Apenes*, *Grøgaard*, *Fleicher*, *Bryn*, *Lande*, *Krogh*, *Walbøe*, *Ramm*, *Balke*, *Høyum*, *Røed*, *Heidmann*, *Ertzgaard*, *Ely* og *Floer* holdt sig, og som lød saaledes:

H. H. Nysom.

H. F. A. Sibbern.

Forslaget Nr. 2 indeholder en Bestemmelse, som synes at henhøre til Konstitutionen eller dens Udarbeidelse, hvorfor Forslaget bør henvises til Komitéen for Konstitutionen, og for Tiden ei kan antages.“

Moses og Kancelliraad *Dahl* stemte ligeledes for Forslagets Udsættelse, indtil Konstitutionen var udarbeidet og antagen. Den sidste mente, at „Rigsforsamlingen da skulde be-

stemme Formen, hvorefter de borgerlige Love burde gjennemgaaes." *Weidemanns* Votum, tiltraadt af *Lysgaard*, lød:

„Det vil bero paa den i sin Tid vedtagende Konstitution, om den foreslagne Komité er fornøden eller ikke; thi bør Afgjørelsen udsættes."

Og kun lidet forskjelligt fra det var Kjøbmand *Mørchs*, hvortil Vestlændingerne *Lømsland*, *Jaabæk* og *Eeg* henholdt sig:

„Jeg tror, at, naar Konstitutionen var forelagt Forsamlingen, vilde det bedst kunne skjønnes, hvorvidt den foreslagne Komité var nødvendig eller ikke, og formener, at Kvæstionen til saadan Tid kunde udsættes."

Grønneberg.

Grev *Wedel* stemte ligesom *Omsen* for Udsættelse med Sagens Omhandling og Henvisning til Konstitutionskomitéen. Og Byfoged *Wulfsberg* ytrede:

„Jeg indser ingen antagelig Grund, hvorfor den af Sorenskriver *Falsen* fremsatte Kvæstion nu straks skal afgjøres. Befindes det, naar Konstitutionen er fastsat, at en saadan Lov-Komité er nødvendig, bliver den da at udnævne; dog bør Komitéens Udkast til den nye Lovgivning ved Trykken bekjendtgjøres, forinden samme af den lovgivende Magt sanktioneres."

Provst *Hount:*

„Da Grænsen imellem den lovgivende og udøvende Magt ved Konstitutionen endnu ikke er vedtagen, kan ingen Komité til Lovenes Revision forinden udnævnes."

Foged *Erichstrup*, bifaldt af *Lundegaard*, ytrede, at det burde henstaa med Afgjørelsen, om den foreslagne Komité

skulde nedsættes eller ikke, indtil Konstitutionen var udarbeidet og antagen; og hermed stemmede ogsaa Pastor *Heyerdahls* og Kancelliraad *Heibergs* Votum, hvilket sidste var saalydende:

„Gjenstanden for National-Forsamlingens Virksomhed formener jeg at være at bestemme Regjerings-Formen og vælge Regenten. Naar dette er tilendebragt, formener jeg det bedst vil kunne paaskjønnes, om en Lov-Kommission er nødvendig; i hvilket Fald den af Repræsentanterne bør vælges, og dens Arbeide ved Trykken bekjendtgjøres, førend det forelægges Rigets Repræsentanter og Kongen.“

Jon Sørbrøden.

Kaptein *Wasmuths* Votum lød:

„Komitéen skal udnævnes, dersom det, efter den antagne Konstitution, bliver nødvendigt, og bestaa af kyndige og erfarne Mænd i eller udenfor denne Forsamling. Den træder altsaa ei i Virksomhed, førend denne Forsamling har endt sine Forhandlinger. Resultatet af dens Arbeider bør efterhaanden bekjendtgjøres ved Trykken.“

Kammerherre *Petersen* var den ubestemteste af alle. Han maatte ganske bifalde *Falsens* Forslag, saafremt ikke en permament lovgivende Forsamling ved Konstitutionen maatte vorde etableret. I Uvished herom synes Forslaget at burde udsættes.“ Sorenskriver *Koren* og *Wergeland*, der, ligesom sandsynligvis flere, var bleven forekommen af *Falsen* i at fremsætte Proposition om en Lovkomité, vilde have en saadan nedsat straks. *Korens* Votum lød:

„Den proponerede Lov-Komité af 5 Personer udvælges

straks og begynder sine Arbeider, saasnart den dertil anser sig selv istand. Kan et udvalgt Medlem aldeles ikke fungere i Komitéen, eller ikke vil, vælger National-Forsamlingen et nyt Medlem; men, hvis der da ikke er nogen National-Forsamling, udvælger Regenten én i den manglendes Sted. Komitéens Forslag trykkes, og efter ny Revision forelægges den lovgivende Magt til Sanktion."

Og *Wergelands:*

P. J. Cloumann.

„Jeg anser det for fornødent, at National-Forsamlingen uopholdeligen konstituerer en Komité til at revidere og ordne Lovgivningen; dog saaledes, at enhver Borger i Staten af enhver Stand maa kunne tilstille samme sine Forslag og Betænkninger."

Repræsentanterne *Stub* og *Møller* var fraværende som syge.

Samtlige Vota blev oplæste; og, efterat enhver, hvis Votum kunde ansees tvivlsomt, (og det var, som man vil have seet, Tilfælde med ikke faa), havde erklæret sig mundtlig, blev *Falsens* antaget ved de fleste Stemmer, dog uden Bestemmelse af Antallet af Lovkomitéens Medlemmer, der opsattes til Valget skulde ske.

Rigsforsamlingen skred dernæst endnu i samme Møde til Afgjørelse af *Falsens* tredie Forslag. Hans Tale blev atter oplæst i sin Helhed og atter fulgt af en forventningsfuld Taushed som Mellemrummet mellem Tordenskraldet og dets Ekko. *Løven-*

skiold reiste sig først paa Oppositionens Side, og holdt følgende nedskrevne Foredrag:

„Hr. Sorenskriver *Falsen* har behaget at foreslaa: at Rigsforsamlingen skulde udnævne 5 kyndige Mænd, for at ordne og gjennemgaa vort Lovgivnings-Væsen, og derefter at forelægge den *første eller anden* lovgivende Forsamling Resultatet af sit Arbeide.

Jeg vil ikke negte, at den foreslaaende Undersøgelse og Ordning, særdeles af den senere Tids Lovgivning, kunde være nødvendig og hensigtsmæssig; men naar Hr. Sorenskriveren i sit Forslag taler om *paafølgende* lovgivende Forsamlinger, forinden vi endnu ved: *om, naar*, og *hvorledes* disse i Fremtiden vil eksistere, hvilket den nu under Arbeide værende Konstitution, naar den af den ærede Forsamling er bleven prøvet og antaget, ene kan bestemme, saa synes det omhandlede Forslag at være anticiperet. Dernæst være det mig tilladt at bemærke: at Staten ikke kunde fordre den for det omhandlende høist vigtige Arbeide nødvendige Opofrelse af Tid og Kræfter af de hertil vælgende Mænd uden passende Godtgjørelse, hvis Bestemmelse for Øieblikket synes at være udenfor denne Forsamlings Kompetence, og som den ærede Forsamling end ikke kan fastsætte, forinden den, efter anstillet Undersøgelse om Rigets financielle Forfatning og økonomiske Ressourcer, erfarer, hvorvidt disse kan være tilstrækkelige til de allernødvendigste Statsudgifter og dernæst levere Overskud til Udgifter som omhandlende, som

O. C. Mørch.

vistnok maatte ansees hensigtsmæssige, men dog ikke for øieblikket absolut nødvendige for Statens Tilværelse.

Paa disse Grunde formener jeg, at den af Hr. Sorenskriver *Falsen* foreslaaede Beslutning om en Lov-Komités Etablissement ikke kan iværksættes, forinden den ærede Forsamling har vedtaget og prøvet Konstitutions-Forslaget og bestemt Rigets tilkommende Konstitution, samt modtaget Resultatet af Finans-Komitéens Undersøgelser, og deraf erfaret, hvorvidt Statens Finanser for Tiden maatte være i Stand til at udrede overordentlige Udgifter.

Wasmuth.

Skulde den ærede Forsamling derimod mod Formodning finde sig beføiet til straks at antage Hr. Sorenskriver *Falsens* Forslag, forinden den endnu ved, hvorvidt samme maatte blive forenbart med Rigets tilkommende Konstitution, og at Rigets Finanser maatte kunne taale de hermed forbundne Udgifter, da bør jeg dog foreslaa: at det maatte vorde Lov-Kommissionen paalagt sukcessive ved Trykken at bekjendtgjøre sine Udarbeidelser for derover at modtage kyndige Mænds Bedømmelse og Bemærkninger, at tage disse i Overveielse, og at først derefter forelægge vedkommende lovgivende Autoritet sit endelige Arbeide.

Jeg smigrer mig saameget mere med, at mit foreslaaede Tillæg til ommeldte Forslag vil finde den ærede Forsamlings Bifald, som de nyere Tiders viseste Lovgivere har fundet denne Fremgangsmaade hensigtsmæssig.

Hr. Sorenskriver *Falsens* andet Forslag gaar ud paa: „at denne

Forsamling, saasnart Konstitutionen er antaget og Kongen valgt, skal ansees hævet.“ Neppe vilde det, endog uden saadant Forslag, have faldt noget af den ærede Forsamlings Medlemmer ind at attraa Forsamlingens Forlængelse, naar de den anbetroede Forretninger er tilendebragte. Imidlertid formener jeg det end mere pligtmæssig og magtpaaliggende, at vi stræber at udføre det os betroede Kald *vel* end *hastig*. Og aldrig kunde det gamle Ordsprog: „hvo, som vandrer forsigtig og betænksom, han gaar sikkert,“ være mere anvendeligt end i denne Begivenhed, hvor her arbeides for en Nations Tilværelse.

Fra dette Synspunkt bør jeg bemærke: at jeg for mit Vedkommende anser det væsentlig nødvendigt og pligtmæssigt, at den ærede Forsamling indhenter de nøiagtigste Oplysninger: om Fædrenelandets Forsyning med Livets første Nødvendigheder, om dets Udsigter til fremdeles at kunne erholde disse Nødvendigheder, om dets Forhold mod vedkommende fremmede Stater, forinden dets tilkommande Forfatning og indbyrdes Organisation, med Haab om Held og Varighed, endelig kan bestemmes.

I Mangel af deslige tilfredsstillende Oplysninger kan vi dekretere Fædrenelandet en saare prekær Stilling, kan vi berede Nationen en ulykkelig Fremtid, som vi hverken for Gud eller Mennesker kan forsvare. Vi vilde reise Regentens Throne paa Sand istedetfor paa Klippegrund. Vi bød ham *da* maaske en Tornekrone.

Dersom det skulde være Kontrabande i denne Forsamling at omtale Rigets udvortes Anliggender, da maatte jeg nok spørge: hvorfor H. K. H. Prinsregenten berørte samme? hvorfor høisamme for os lod oplæse sit Brev til Kongen af Sverige? Om end den norske Stat var fuldkommen organiseret, og altsaa Grænserne imellem den lovgivende, udøvende og dømmende Magt var fuldkommen fastsatte, saa vilde det dog være en ligesaa dristig som urimelig Paastand, at Folkets Repræsentanter skulde være uvidende om Rigets udvortes Stilling. Denne Paastand strider ligesaameget imod den sunde Fornuft, som mod

andre Landes Eksempel. Euhver, som, blot igjennem Aviser, kjender Englands Anliggender, ved, at det britiske Parlaments Debatter for en stor Del angaar Rigets udvortes Stilling.

Ikke heller skal man med Grund kunne indvende mig, at de ommeldte Oylysninger er overflødige eller unødvendige for at bestemme Fædrenelandets Statsforfatning. For at kunne bestemme en Husholdnings Udgifter og økonomiske Beholdninger og fremtidige Hjælpemidler. Tæring bør sættes efter Næring. Saaledes i de store Statshusholdninger som i de smaa private.

Staternes indbyrdes Forhold er Naturstandens. Deres Ret er den stærkeres, thi de har ikke Dommere over sig. Deres Tilværelse, Vedligeholdelsen af deres indvortes Organisation og Lyksalighed dependerer ligesaa meget af deres Forhold til fremmede Stater, som af egne Kræfter, og saaledes er den nøiagtigste Kundskab om begge høist fornøden for de Mænd, til hvem Fædrenelandets indvortes Organisation blev anbetroet, ikke alene for at *tilveiebringe* en Konstitution, men for at organisere en Konstitution, som tør haabes *vedligeholdt*. Maatte end Frankrigs store Keiser, dets talrige Millioner falde for mægtigere Forbund, saa bør der saa meget mer tages Hensyn paa disse under en liden Stats Oprettelse og Organisation. Har vi iagttaget et forsigtigt og varsomt Forhold, følger vi Visdoms Raad, medens Luen i vor Barm opflammer os til kraftfuld Daad, *da* tør vi stole paa den Almægtiges Bistand til at fuldføre en haardt lidende og nedtrykt Nations Redning, og til at berede dens tilkommende Lyksalighed; men, om den ærede Forsamling, mod Forhaabning, maatte anse saa væsentlige Undersøgelser overflødige, da føler jeg det hellig Pligt mod mine Kommittenter at frasige mig alt Ansvar for de ulykkelige Følger, som af en saa utilgivelig Ligegyldighed maatte nedlyne paa vort ulykkelige Fædreneland. Fra disse Synspunkter tillader jeg mig at indstille, at alle ommeldte Oplysninger maa vorde af Regjeringen udbedede, at der paa de erholdende Underretninger maa vorde taget Hensyn under Konstitutionens Udarbeidelse og Antagelse, og at Forsamlingen først maa ansees hævet efter Antagelse af

en Konstitution, *grundet paa sikre Data, som kunde love Fremtids Sikkerhed og Held.*"

Talen gjorde øiensynligt Indtryk. Atter et Mellemrum af Taushed, indtil Præsidenten spurgte, om flere havde noget at ytre. Det var Tilfælde, at flere havde forberedt sig paa at tale i denne Sag; iblandt andre *Jacob Aall*; men *Wergeland* forlangte Ordet, og holdt med livlig Aktion følgende memorerede Foredrag: *)

„Ædle Herrer! ærværdige Forsamling! Nordmænd! Brødre! Skjænker mig af Godhed et Øiebliks Opmærksomhed!

Med inderlig Kummer har ogsaa jeg reist mig, for at yde mit Klagesuk over Nationalforsamlingens døende Selvstændighed, over Folkets tabte Haab til os. Jeg tør tale med Frimodighed. — Intet afskrækker mig. Ogsaa et Liv har jeg at give dette kjære Folk. Jeg svor en Ed i min Sjæl, da jeg forlod mit Arnested, at være blind for alt personligt Hensyn, al personlig Fordel; og lokkende Forhaabninger skal ikke gjøre mig til Forræder mod mine norske Brødre. Haanden fæster jeg i Himmelen og lader Kloden rulle; — ingen Hvirvel af Partier skal rokke, skal anfegte mig. Foden fæster jeg paa Religionens Klippe, og smiler ad hine truende Bølger. —

1) Gode Gud! Hvilke Chimærer gjenlyder disse Hvælvinger af! Hvilke Modsigelser! Hvilke Inkonsekvenser! De samme, som udraaber hin uomstødelige Grundsætning, at Suveræniteten ene er i Folkets Hænder, vover at paastaa, at denne ærværdige Samling af Folkets befuldmægtigede intet har at befatte sig med Folkets Sag. Er da en Akt af det ganske samlede Folk mulig? Kan Folket anderledes øve sin Suverænitet? — anderledes tilkjendegive sin *virkelige* Vilje end gjennem sine Repræsentanter? og er vi ei Folkets Repræsentanter? Skal flere Hundredetusinders Lykke svinde for Individets? Er vi sammentraadte alene for at reise en Throne, for at fremme et Herredømme, —

*) Trykt sammen med W.'s „Politiske Tale til det norske Folk". *Løvenskjolds* er efter et egenhændig undertegnet Haandskrift.

eller for at sikre dette brave Folk national Lyksalighed for Aarhundreder? Er dette store Thing sat for at kjende i en Arvesag, — eller er det sat for at betrygge faderløse Børns Velfærd? Og beror ikke disse faderløse Norges Børns Velfærd i Fremtiden ligesaameget, ja maaske mere, paa Rigets udvortes end paa dets indvortes Forhold?

Hvilken Modsigelse: Folket er frit, Folket er selvstændigt og uafhængigt, og Folkets befuldmægtigede, som det med en rørende Tillid har anfortroet det Hverv at passe dets Tarv, har ingen Frihed til at spørge: hvorledes er det fat med os? Hvad vil vore Naboer os?

2) Og hvilken Inkonsekvense, at antage, at Nationalforsamlingen har Fuldmagt til at nedsætte Komitéer, for at beskjeftige sig med Finanserne, med Lovgivningen — ja Fuldmagt endog at vælge en Konge (hvilket dog, som en partikulær Handling, en Lovs Anvendelse, i sig selv ligger udenfor et lovgivende Korpses Kompetence) — og i samme Øieblik at negte os Fuldmagt til at beskikke en Komité, for at indhente Oplysninger om Statens vigtigste, nemlig udvortes, Anliggender!

Denne Inkonsekvense er sandelig ikke mindre synderlig — denne Modsigelse ikke mindre rimelig, end om en Folkeforsamling, der skulde forestille det frie norske Folk, om en Nationalforsamling, i hvis Hænder Norge har nedlagt Brugen af sit dyrebare Øieblik og Myndighed til at øve dets Ret, til selv at bestemme dets Regjeringsform og dets Fremtids Held, om den ei var i Grunden norsk, om den havde fremmede Bestanddele, uensartede, urene Partikler.

For gamle Norge er fremlyst et Tidspunkt, sjelden i Aartusinde, et Øieblik, mangen Nation gjennem Sekler forgjæves har længtes efter, et Øieblik, mangt et Folk paa Kloden i visse Henseender misunder os — et Øieblik, da *Nors* Sønner er gjengivne et frit og uafhængigt Folks fulde Ret til selv at bestemme sin Regjeringsforfatning, og at kaare Methoden og Midlerne til Børns og Børnebørns borgerlige Held — og er i Besiddelse af denne Ret, uden ved voldsomme Anstrængelser, uden ved smerte-

lige Konvulsioner selv at have tilrevet sig den. Kan da noget Øieblik være høitideligere, høivigtigere end dette, paa hvis Anvendelse Fædrenelandets Ve eller Vel beror i Nutid og Eftertid! Kan noget Hverv være dyrebarere, helligere, religiøsere, end det, som er nedlagt i vore Hænder? Vil det ei blive os det største Ansvar for Gud og Menneskene, hvorledes vi røgter det? og vil det ei komme an paa den Standhaftighed, Troskab og Samvittighedsfuldhed, som besjæler os fra Begyndelsen indtil Enden, om vore Medborgere og vore Efterkommere skal forbande eller velsigne os, spotte eller prise vort Minde?

3) Hvad Trøst har vi til det længselsfulde Folk, som svæver mellem Haab og Frygt — hvad Trøst har vi til det, naar vi kommer hjem, og de spørger os ad: hvad har I udrettet for os? Hvad blev vor Skjebne? Maa vi da ei rødmende slaa Øiet ned, naar vi intet andet Svar har end dette: Vi har bygget eder en Throne — ellers ved vi intet! Vi har bygget eder en Throne — andet *maatte* vi ikke. Det var nok! Æder, drikker og værer glade! Tør vi saaledes spotte den gule Hunger? — Sandelig Nationen lever i disse Dage ikke som Nationalforsamlingen.

Det er mit Kald, som Evangeliets Organ, at trøste den lidende, den fattige, og ingensteds at forglemme at tale deres Sag, at være deres Røst. Denne Røst bør høres. Skal Sværd drages for Fødeland, saa er det Almuen, hvis Blod maa flyde. Skal Statskræfterne anstrenges, saa er det Almuen, som mest føler det. Hører da Røsten af denne store Pluralitet! Den er et eneste samdrægtigt Suk efter den hulde Fred. De udsendte os ligesom Duer af en *Noah-Ark*, i syv Aar tillukket, i syv Aar omtumlet i Orlogens Syndflod, og de haaber at se os igjen med Fredens Oljeblad i Munden, at de efter et langt Fængsel igjen kan komme ud for at ernære sig. Hvad om vi da ei hjembringer andet end — Krig, Krig, Skat, Skat! — uden engang at have anset at tage noget desangaaende i Overveielse!

4) Hans Kongl. Høihed har, som man kunde vente sig det af hans ædle Tænkemaade, efterladt os i fuldkommen Frihed —

og vi skulle selv ville binde os Hænderne! Hans Kongl. Høihed har tilbudt at komme os imøde med alle mulige Oplysninger, og vi skulde ingen ville søge!

Hvad er da, Brødre, hvad er da Bevæggrunden til, at man med saa ængstelig en Iver vil afholde vort Øie fra at skue ud over Landets Grænser og aftviste os vor unegtelige Ret? Frygter man, at vi skal misbruge den? Det har Folket, som valgte os, ikke befrygtet. Tror man, at vi er bestukne — eller at vi ledes af andet end vor Overbevisning om, hvad der er ret og gavnligt for Fædrelandet? Eller har vi ikke Norges Hæder og Held ligesaa skarpt for Øie som nogen, som den høieste i Landet? Siger, hvor er Forræderen! Udpeger den Mand iblandt os, som ingen Agtelse, ingen Tillid fortjener! Hvad mig angaar, da bekræfter jeg for eder ved alt helligt og kjært, ved Gud i Himmelen, som jeg tjener, ved gamle Norge, ved Hustro og Børn, at jeg kom herhid med et brændende Forsæt at tale og arbeide for Norges Lyksalighed — og at ingen Idé tyktes mig herligere end et uafhængigt Fædreland, og hvo af os kan ikke med Haanden paa sit Hjerte bevidne det samme? — Men hvo af os ynkes ikke ogsaa over Folkets Lidelser? Hvo elsker ei vore ædle Daleboere? Hvo vil forglemme deres sande Tarv? Hvorledes skulde vi da kunne misbruge vor Ret til i alle Henseender at paase denne? — O, Brødre! agter dog ei paa deres Tale, som siger, at vi vil eders Ulykke! Tror dog ei, at vi har til Hensigt at opofre Krigerens og Bondens Vel, for at fremme Kjøbmandens! Tror dog ei, at vi vil raade til nogen Slags vanærende Forbindelse, hvorved nogen Stand i Riget skulde opofres! Vi er redelige — ja — vi er oprigtige Mænd! — Vi elsker alle Stænder! vi vil alles Held!

5) Skulde vi adskilles, uvisse om vor Skjebne, hvad kan da forbyde Anarki i Riget, i Tilfælde af at det, vi opreiste, igjen nedrives? Hvad kan i saa farlig en Stund forekomme Anarkiet, uden vor Samling, vor Endrægtighed, vor broderlige Forsamling? — O! maatte da Skjællet falde fra alle Øine —

Fordommene svinde — Tryllebaandet briste — og alle virke paa samme Vei til samme Maal: Norges Hæder og Held! — Ingen kan tjene to Herrer! I dette Hus har vi kun en Herre, det er Nationen. Vi ynder — vi tjener derfor ingen, saalænge vi sidder her, uden Nationen! Al personlig Hengivenhed, al partisk Følelse maa smelte og henflyde i Kjærlighed — i Pligterne mod Fædrenelandet. Lader os da række hinanden Haanden — række Fædrelandet Haanden — og vorde i alle Henseender dets Beskyttere, dets Formyndere! Vi er Folket og Fædrenelandet, saalænge vi er samlede under dette Tag. — Vi har Ret, uimodsigelig Ret til alt, hvad som sigter til dets Held — Ret til at se i alt, hvad som gjælder til dets Vel. Dertil har vi Fuldmagt af Folket — af Gud, af Fornuften, af Naturen. Det er vor Ret, det er vor Pligt at tale og handle saaledes, som Folket selv vilde tale og handle, om det havde en Tunge og en Haand!

Amicus Christianus, amicus Fredericus, sed magis amica patria". —

En endnu dybere og langvarigere Taushed paafulgte. Forslaget var synligen forladt af mange *Jurantes in verba magistri*. Det vippede iveiret. De, som vidste, at *Jacob Aall* havde bestredet det i det Papir, som laa foran ham, ventede paa endnu et vægtigt Ord fra ham. Men han blev siddende i sin Tilbageholdenhed, rimeligvis fordi han troede nu ikke at kunne sige noget nyt. Flankøren Kancelliraad *Dahl* afbrød endelig Tausheden med en overflødig Opfordring til den sidste Taler, at han skulde forklare sig nærmere; og nu opstod en høirøstet Talen i Munden paa hinanden *pro & contra*, indtil Grev *Wedel* fik Ordet i samme Aand som de foregaaende. I hans ekstemporerede Tale forekom iblandt andre Advarsler atter Udtrykket at „bygge en Throne paa Sand," hvilket stødte flere og gav Prinsevennen Provst *Schmidt* Anledning til en Bordsang, som blev sjungen baade ved Rigsforsamlingen og ved Prinsens Bord, hvori det heder:

„Paa Retfærds evigfaste Grund
og ei paa Sand vi bygge“ o. s. v.*)

Grøgaard forlangte dernæst Ordet for et Foredrag i samme Aand som de foregaaende, der ganske var egnet til at forstærke disse Indtryk. *Falsen* forholdt sig ganske passiv; men paa hans Side reiste sig endelig *Rein* med et skrevet Forsvar, fuldt af personlige Udfald, i hvilken Tone ogsaa *Sverdrup* talte nogle Ord, der mere gik ud paa at raillere Eksaltationen i *Wergelands* Tale, end paa at gjendrive Oppositionen og forsvare Sagen. Han endte med Forsikringen om, at dens Venner var saa gode Patrioter som nogen o. s. v. Den *Reinske* Tale cirkulerede siden, ligesom de øvrige, i Afskrifter om i Landet, og bør ogsaa, som et Modstykke til de forrige, indtages her:

„Man har fundet det nødvendigt, for at kunne grunde Norges Konstitution, at undersøge Landets Finanser, dets indvortes Tilstand, dets Indtægter, Udgifter, dets Ressourcer med mere, som udfordres for at kunne bedømme, hvorvidt det kunde bestaa som selvstændigt Rige; — hvorledes det kan underholde sin egen Konge, om ikke med Glans saa dog med Værdighed, tilligemed alt andet, som er nødvendigt til ethvert endog det

*) En Strofe i den *Schmidtske*, med „megen Fryd og Gammen modtagne“, Vise begynder:

„Lad Rænkesmedens hæse Skaal
kun stedse spaa Ulykker!
Hver ægte Nordmand her et Maal,
som Mundsveir ei forrykker.“

Efterat den var sjungen ved Prinsens Bord, spurgte *Grøgaard* Forfatteren, hvem disse Rænkesmede dog var. „Det har ingen Ret til at spørge mig om,“ mente Autor.

„Men Visen er jo publik, saa enhver dog har Ret til at recensere den, og da ingen er nævnt, opfordrer jeg Dem til at sige hvem De da har ment.“

„Jeg mente“ — stammede *Schmidt* — „de Svenske“.

„Gratulerer, gratulerer!“ lo den lunefulde *Grøgaard*, „skjønt De nok vil sande med *Moreau*, at det er vanskeligt at retirere med Honnør.“

Ved dette Taffel, siger Optegnelserne, cirkulerede under Jubel og brusende Musik en hel Del politiske Skrøner. „*Pontecorvo*“, hedte det, vil ikke mer til Sverige, da det er ham for koldt. Han vil oprette sig en Throne i Syden. Det var Udsigter til, at *Kristian Frederik* vilde blive valgt til Konge i Sverige o. s. v. *Grøgaard* fremsatte da Spørgsmaalet: „hvorledes forklares det: naar Kongen bor i Kristiania er vi frie; bor han i Kjøbenhavn, er vi frie; men naar han bor i Skaane, er vi Slaver?“

allermindste Riges Bestyrelse. Uagtet en langvarig Krig, Stansning i Handel, Pengevæsenets fuldkomne Tilintetgjørelse, samt alt hvad der er skeet ligesom med Hensigt, at ville aldeles ødelægge Landet endog naar end Tingen selv medførte det — uagtet dette ikke lover det unge begyndte Rige de behageligste Udsigter fra dets første Organisation af: saa maa man dog tro, at baade Regenten og Folket stiltiende har forudsat, ikke blot som muligt, men og som uomtvisteligt, at disse Vanskeligheder kunde hæves, og at det syge, det i sit Inderste rystede Statslegeme igjen ved fornuftig Diæt og under en vis Læges Haand vil og kan komme til Kraft og Førlighed; thi ellers var alt, som hidtil er sket, kommet for tidlig. For tidlig havde da vor Regent opfordret os til at besværge Norges Selvstændighed — for tidlig havde vi aflagt den Ed, at ville vove Liv og Blod, Velfærd og Rolighed for noget, der blot var en Drøm, og som aldrig kunde komme til Virkelighed.*) For tidlig var vi blevne sammenkaldte til en Rigsforsamling, og altfor tidlig havde vi begyndt med at grunde en Konstitution, som aldrig skulde blive til uden paa Papiret — kort alle vore Forhaabninger har da været Børneværk. — At imidlertid, for at hæve Tvivl, en Oversigt over Landets Fordele og Mangler, Hjælpekilder med mere lægges National-Forsamlingen for Øine, vil vel enhver blandt os anse for ønskeligt og nødvendigt, forat kjende de vigtigere Forholdsregler i Henseende til Fremtiden; men naar man anser det for ligesaa nødvendigt, at vort Forhold til udvortes Magter bestemmes; naar man, som det synes, vil med ministerielle Akter fordre det bevist, at fra Udlandet aldeles ingen Hindring skulde møde vort Foretagende, da forekommer det mig at vidne om en overdreven Ængstelighed, der maa synes dobbelt underlig, naar man ser hen til de Mænds Klogskab, Raskhed og iøvrigt kraftfulde Fremfærd, fra hvis Munde især denne Stemme høres. — Skal vi da, førend vi tænker paa Konstitutionen,

*) Ogsaa i den aflagte Ed, at ville hævde Norges Selvstændighed, fandt man et Argument imod enhver Undersøgelse af Muligheden for at kunne det. Dette skulde nu være for sent og unødvendigt.

først af fremmede Magter begjære Tilladelse hertil? Og af hvem, uden just af dem, som formedelst vor nærværende Stilling og deres politiske Stilling og Forbindelse med Naboriget, ikke kan give os den, hvormeget de end hemmeligen ynder vor Sag, ja endog hemmeligen vilde bidrage til at forfremme den? Norges Folk handler som et kjækt og ædelt Folk — dette er idetmindste Folkenes Stemme i Europa, fordi disse tør lade den høre — men kan vi med Grund vente at høre det som en høit og lydeligt forkyndt fra Kabinetterne? Vor Beslutning er taget. Skulde en Proklamation, forfattet i truende Udtryk, skulde et Avisræsonnement kunne kuldkaste den? Ingen fiendtlig Flaade omspænder vore Kyster; der høres intet om nye Opbringelser; Kornladninger kommer ubehindret til vore Havne, ja endog norske Skibe, der næsten var kondemnerede, frigives og kommer med Korn til vore Havne. Dette er Kjendsgjerninger. Skal vi overse dem, dølge dem for os selv og derimod lade os bortskræmme fra kraftfulde Handlinger ved Spøgelser, Trusler om en forenet svensk, brittisk, russisk, ja jeg tror tyrkisk, Armé, der vilde oversvømme vort Land? — Og dersom vort Land (jeg forudsætter hvad jeg ikke kan overtale mig til at tro) dersom Norge nærede en Forræder i sit Skjød, hvis Ønske det var at spille os i vore Naboers Hænder, hvad vilde da være ham lettere end at foranstalte tordnende Proklamationer, opdigtede Avis-Efterretninger, og udgive dem for authentiske, forat gjøre Nationen modløs? En Mand, hvis Kundskab jeg ærer, hvis fine og skarpe Blik jeg beundrer, paastod i vor sidste Forsamling, at det var Regentens Pligt at meddele oplysende Efterretninger om vort Forhold til andre Magter; men flere end han selv har kan han ikke give; og hvormeget han end har vist, at han ikke lægger Skjul paa det vor nærværende Stilling vedkommende, eller hvad der kunde vedkomme Fædrenelandets Vel, og at det er langt fra ham at ville bedrage os med et falskt Haab: saa spørger jeg dog: Kan han, bør han forlægge Rigsforsamlingen alt, hvad han ved vor Stilling til Udlandet vedkommende?

Hvad, om Regenten, under Betingelse af Taushed, havde erholdt beroligende Efterretninger fra de Hoffer, til hvis Venskab eller Skaansomhed vi trænger, burde han da ubetinget og uden Forbeholdenhed forelægge Forsamlingen disse? Da maatte jo disse formodes at komme videre ei alene her i Landet, men til Naboriget, som ikke vilde mangle at rette Maskiner derimod til vor Skade. Var dette klogeligt handlet? Var det ikke at kompromittere den eller de Magter, som vi skylder Erkjendtlighed? Jeg tilstaar derfor, at jeg, som uindviet i Politiken, ikke begriber, med hvilken Ret man gjør denne Fordring paa Regenten, eller hvorfor deslige Indberetninger nødvendig maa gaa foran for Konstitutionen."

Forsamlingen var spændt, Partierne skarpt udskilte og ophidsede, da Repræsentanten for Østerrisør, ved pludselig at træde frem paa Gulvet med en yderst komisk, med al Pathos og skingrende Røst holden Tale, igjen satte Rigsforsamlingen tilbage i en mindre faktionær Stemning. Han maatte, hedte det, ytre sin „inderligere og yderligere" Formening om, at man burde holde ud, til Landet var omblokeret af Skibe, og da først „undvige"; men tilsidst var han dog forvisset om, at ikke en eneste af den ærede Forsamling, hvoraf han ikke kjendte en Sjæl, var af hans Mening; og da dette Optrin baade hørlig og synlig satte Forsamlingen i muntert Lune, brød han af og perorerede ud med en lang Undskyldning for det inkorrekte i sine Udtryk. Denne Episode havde dog hin velgjørende Virkning og lettede Overgangen til Voteringen, hvortil man endelig skred i den Form, at de, som bifaldt Kvæstionen som den var fremsat, at nemlig Forsamlingen skulde ansees for opløst, naar Konstitutionen var færdig og Kongen valgt, skulde svare „Ja"; de, som vilde have den udsat, skulde svare „Nei". *Wedel* anmærkede vel, at Spørgsmaalet var overflødigt. „Naar vi er færdige," sagde han, „saa er vi færdige. Det er som om min Tjener vilde vække mig for at fortælle mig, at jeg gjerne kunde sove endnu længer." Voteringen foregik dog efter Opraab som bestemt, og var *Nei*erne, siger Brevskriveren fra Eidsvold, især

høirøstede og vredagtige. Der var 55 paa hver Side; Præsidenten paa Ja-ernes. Om et saadant Tilfælde fandtes der intet i Reglementet. Da lød Raabet fra alle Kanter: „Præsidenten decidere!“ — en Reminiscents, paastaar hin Forfatter, af Speakerens Rettighed i Parliamentet, men med Forglemmelse af, at han ellers ikke tager Del i Voteringen. Selv fra mange Nei'er, som ikke maa have lagt Mærke til Præsidentens allerede afgivne Stemme, hørtes Raabet; og saaledes gik da, ved en saa ilde betænkt Overilelse, en Sag tabt, hvis Retfærdighed og Hensigtsmæssighed havde lagt en Vægt i sine, af hinanden uafhængige, Forfegteres Ord, som paa det nærmeste vristede Seiren af det mægtige Meningspartis Hænder, som understøttede den. Desmere ærgrede Minoriteten sig, og en Mistanke om, at *Falsen* her havde været Regentens Redskab, opfyldte mangt et Bryst. Det sande er dog nok, at *Falsen*, der meget mere satte sig paa en tilbageholden Fod mod Regenten, kun tilsigtede at koncentrere Forsamlingens Virksomhed ved at forsimple og faagjøre dens Øiemed saa meget som muligt.

Men det var dog at bygge i Mørke og at udvide Regentens Magt og sin Tillid til ham altfor meget. Det var ogsaa baade Tilfælde, at man fra Sverige søgte at underhandle direkte med Rigsforsamlingen, og at der havde fundet gjensidige Oplysninger og Meddelelser om de udenlandske Anliggender Sted imellem denne og Regenten, der endog havde lovet intet deslige at skjule.

Peder Anker meddelte saaledes straks Regenten et Brev, han den 16de April havde faaet fra Gøteborg, hvorefter 20,000 Svenske, i Forening med 12,000 Russer og Preussere, skulde oversendes til Norge fra Fladstrand, saasnart Aarstiden tillod det, medens Russere tillige skulde fra Arkangel af gjøre Indfald nordenfjelds, samt en trøstesløs Skrivelse fra London om det engelske Ministeriums Hensigter med Norge, som ogsaa fandt Bekræftelse i et Brev fra Gøteborg til Kammerraad *Dahl* om

at Konferensraad *Carsten Anker* var saa lidet bleven respekteret i sin Egenskab af Gesandt, at han endog var bleven sat fast i London for privat Gjæld. Regenten meddelte derimod fra sin Side Rigsforsamlingen igjen, ved at nedlægge det i Konversationsværelset, et trykt Blad fra Sverige, fuldt af Fristelser til at give sig det ivold, ligesom ogsaa et særdeles bittert svensk „Sendebrev til Hr. *v. Holten*“ cirkulerede. Omnævnte direkte svenske Meddelelse til Rigsforsamlingen kom derimod ikke i dennes Hænder, da Landshøvdingen, som bragte den, og som vilde have den tilstillet samme gjennem en anseet Kjøbmand i Kristiania, tog den tilbage, da denne erklærede, at han ikke kunde tilstille Rigsforsamlingen den uden igjennem Regenten. Videre end denne selv holdt tjenligt for sine egne Interesser gik dog nok ikke hans Meddelelser. Ved den af hint svenske Blad kunde han trygt stole paa Flerhedens Had og Mistro til Sverige, og paa at det blev læst med Tanken i Verset: „*timeo Danaos & dona ferentes*“, og med en bitter Paralleliseren med den svenske Regjerings Blokade-Erklæring mod Norge tillands og tilvands, hvorefter ethvert Skib, bestemt did med Krigsfornødenheder eller Levnetsmidler, skulde pristages, og andre Ladninger afvises fra Landet.*)

Men da Efterretningen, om at der var lagt Embargo paa de norske Skibe i Danmark, kom til Rigsforsamlingen og forbausede den og truede med at tilintetgjøre den sidste Rest af en Sympathi, som Prinsen havde saameget Brug for ved det indviklede Stykkes Slutning, fik hans nærmeste travlt med at gjøre den Mening gjældende, at hin Forholdsregel kun var tagen for et Syns Skyld og forat sætte Blaar i Sveriges og Magternes Øine. Hvorom alting er, uagtet *Kristian Frederiks* tilsyneladende Aabenhed, var det høist misligt med Rigsforsamlingens Kjendskab til Rigets politiske Stilling og Mulighed forat kunne beholde den dekreterede Selvstændighed og den

*) Den blev bekjendt, men ikke ved nogen officiel Publikation, saavidt det lader sig se af Aviserne. Af den franske Monitør for 30te April sees, at den er bleven meddelt det danske Departement for de udenlandske Anliggender.

Konstitution, den var i Begreb med at give det. Privatbreve, Rygter og hvad Regenten behagede at give til Pris var de eneste irrende Lys i det Mørke, den nu selv havde bundet sig til; og til Borddiskurser indskrænkede sig nu Rigsforsamlingens Viden og Indflydelse med Hensyn til den ydre Politik.*)

Et Bevis paa, at Prinsregenten ikke lod den vide mer, end hvad han troede den kunde have godt af, var den Taushed, han iagttog om Sendebudet til England, Konferensraad *Ankers* sørgelige Skjæbne, hvorom han dog var underrettet, nemlig at han virkelig var bleven heftet i London for Privatgjæld efter det uheldigste Udfald af sit Ærinde hos Ministeriet. Det hedte tvertom, at han, efter vel udført Hverv i England, nu befandt sig hos de allierede Monarker i Frankrig**). Rygter i mindre opmuntrende Aand turde ikke troes; de hedte svenske og opdigtede. Et sagde endog, at Regenten havde hemmeligt Løfte om Hjælp fra England, og det fandt i den almindelige Mening Bestyrkelse i de engelske Krydseres liberale Adfærd mod de Korn-

P. W. Rosenkilde.

*) Om denne Prinsregentens Hemmeligholdelse af Forholdene til Udlandet indeholder et Haandskrift fra 1814 af et Rigsforsamlingsmedlem: „Kabinetternes Beslutning var os en lukt Bog og deres Taushed var os frygtelig. Allerede 3 Maaneder havde Prins *Kristians* Gesandt *Carsten Anker* været i London, og skjønt enhver Kjøbmand fik Breve fra London, forsikrede dog Prinsen, at han ingen Efterretning havde fra ham. Da han maatte vide, hvor saare Nordmanden ventede paa gode Tidender fra ham (*Anker*) var der vel ingen Tvivl om, at han meldte de bedste, og de var — ingen."

**) Angaaende Tausheden om *Ankers* Skjebne siger Optegnelserne under 23de April: „Fra *Carsten Anker* skal intet være kommet, siger man — ja tro det hvo der har Lyst."

skibe, som søgte Norge. I Marts havde Englænderne selv bragt Tilførsel til Bergen; April Maaned igjennem hindrede de ikke alene ikke denne Fart, men underrettede endog mangen Kornskude om, hvor der var svenske Kapere at befrygte; og i Mai, da de svenske Krigsskibe kunde stikke i Sjøen, vedblev de fremdeles at begunstige Norges Forsyning. Det hændte endog, at Kornskibe fulgte Krydserne, somom de var opbragte til Mørket faldt paa, og de var under Kysten, hvorpaa de da satte af. Dette og mange Ytringer af de engelske Sjøfolks Enthusiasme for Norges Sag*) bestyrkede naturligvis hint Rygte om, at Ministeriet delte denne Sympathi, der saameget maatte forøge Prinsregentens Vigtighed for Norge som dets upaatvivlelige Frelsermand. Flere Herrer udenfor Repræsentationen, som aflagde Besøg paa Eidsvold, førte Ordet ved Bordet og gik ud og ind i Prinsens Gemakker, var især ivrige i at vække sangvinske Begreber om Stillingen til Udlandet og iblandt andet ogsaa store Tanker om den Interesse, man i Danmark nærede for Norge.**)

*) Denne de engelske Krydseres Konnivens blev ogsaa af den senere hen til Norge ankomne engelske Gesandt erklæret for egenmægtige Handlinger, stridende mod de givne Ordres.

**) Med en Officer kom ogsaa de Rygter op til Rigsforsamlingen, at der skulde have været Opstand i Kjøbenhavn, og at Kommandør *Bille* og Skuespiller *Frydendahl* skulde have været arresterede, men var igjen blevne befriede af Pøbelen. Af slige Fortællinger, siger Optegnelserne „drager de Troende den Slutning, at Danmark understøtter os af Hjertet; men faa vil med mig og nogle enkelte deri se den grove Farce, som spilles med os, forat bringe os atter tilbage som dansk Provins. O Blindhed!"

Man lagde, til Fordel for de politiske Konjunkturer, adskillig Vægt paa, at en svensk Kjøbmand fra Strømstad var sidst i April kommen til Kristiania med 800 Tdr. Rug under svensk Flag. *Rosenkilde* gjorde straks den Opdagelse, at det nu maatte være ude med „*Pontecorvo*", skjønt han ikke kunde begribe, at Skuden kunde komme under svensk Flag. *Gregaard* forklarede ham det da med sin ironiske Mine saaledes, at *Pontecorvo* var forladt af alle, Prins *Kristian* erkjendt af Sverige som Konge i Norge, at Storbritanien havde erklæret Sverige Krig, ja at en engelsk Kutterbrig alt havde skudt Masterne overbord paa en svensk Kaper. Den enfoldige *Rosenkilde* spurgte dog, med opspilede Øine, om det var sandt; men *Gregaard* forsikrede, at han havde hørt det af en, der havde talt med en Skipper, som havde hørt det af en Styrmand, der havde faaet det fra en Matros, hvis Kones Svogers Søstersøn havde talt med en Mand, der havde hørt Historien af en Værtshusholder i Kristiania.

Rosenkilde: „De spøger".

Damer og Herrer i Kjøbenhavn skulde endog bære grønne perlestukne Silkebaand til Tegn derpaa, og desaarsag kaldes „de Norske“. Et Eksemplar af denne Dekoration blev endog forevist paa Eidsvold, didbragt af hin danske Løitnant *Schwartz*, Adjoint i *Kristian Frederiks* Generalstab, der før er nævnt som en af Prinsens uheldigste Omgivelser. Medens det hedte, at danske Sendebud ikke kunde slippe igjennem Sverige*) indfandt denne lette Person sig dog ved denne Tid saa pludselig som Svalerne, og uden al Tvivl i vigtigere Ærinde for Danmark end her blot at overtage den Plads som Prinsens Lystigmager og *maitre des plaisirs*, han fra nu af udfyldte hos ham. Man paastod om denne *Schwartz*, at han sad paa Lur bag Rigsforsam-

---

Grøgaard: „Nei, jeg lyver af et oprigtigt Hjerte; men dette er mig saameget mere tilladt end de andre, der hele Dagen lyver for mig, som jeg selv herved høitidelig erklærer, at det er Løgn hvert Ord.“

Disse 800 Tdr. blev ellers gjorte til 43 Skibsladninger, hvorved Optegnelsernes Forfatter bemærker, at den politiske Kornavl er den fordelagtigste som kjendes.

*) En norskfødt Kammerjunker *Gyldenpalm* blev saaledes, omtrent midt i April, paa Opreisen til Norge arresteret i Gøteborg, bragt til Essens Hovedkvarter i Venersborg, og derfra til Stockholm. Den franske Monitør beretter, at han fandt 80 Breve hos ham, hvoraf flere i Chiffre, og derimellem ogsaa et fra Kongen af Danmark til *Kristian Frederik*, der skulde indeholde saadanne Opmuntringer til at gjøre Sverige Modstand, at en Krigserklæring var ivente fra dettes Side imod Danmark. Men under 24de Mai blev denne Beskyldning officielt modsagt fra Kjøbenhavn.

Efter *Napoleons* Fald*), først i April, skiftede ogsaa Monitøren Farve med Hensyn til Norge. Før hedte det, at det var dansksindet; men nu, i den samme Artikel, som omhandler *Gyldenpalms* Anholdelse, at det svenske Parti var betydeligt i Norge, især mellem Bønderne. *Kristian Frederik*, heder det i Monitøren af 27de April, har efter danske Reisendes Beretning besluttet at opgive Norge og vende tilbage til Danmark. Der har nemlig dannet sig et stærkt Parti imod ham under Navn af „Brødrene *Anker*,“ som ønsker Norges Forening med Sverige under Garanti af Nordmændenes Rettigheder *(des droits des hommes du Nord)*. Efter samme Blad holdtes Rigsforsamlingen, efter gammel Skik, under aaben Himmel — en „*hoaks*“, *Morning Chronicle* havde ladet det løbe med.

*) *The Courier* af 9de April bragte den 29de Efterretning om *Napoleons* Fald til Rigsforsamlingen. „Ogsaa heraf,“ siger Optegnelserne, „gjør man sig Haab, da de allierede Magter nu ikke mere behøver Kronprinsen af *Sverige*, og saaledes sikkerlig vil slutte en Fred, hvorved vi bliver udeglemte og følgelig overladte til vort eget Mod.“ Samme Dag ankom *Rosenkrantz* fra Kjøbenhavn, men havde, mod Formodning, ingen kildrende Rygter med sig, hvoraf den klogere Del, heder det, „slutter sig til, at *Frederik VI* ei tør være bekjendt, at han vil understøtte os, og den uindviede Del kun spaar lidet godt, siden man ikke engang vover at lyve.“

lingssalens Brædevæg, og man havde saavel ham som et Par andre af Prinsens Kavalerer mistænkte for, at det ikke var, som man siger, „for intet“ de tidt og jevnt spiste ved Repræsentanternes Bord eller „ude hos det norske Folk,“ som en af dem kaldte det. Men netop Bordsamtalernes sædvanlige ubundne Livlighed gjorde det ikke let at sondere med nogen Tilforladelighed, ligesom det ogsaa her var Tilfælde, at Hofkrybets Hang til at gjøre sin Herre en Ekstratjeneste langtfra gavnede denne. Efter Bordet, naar Selskabet adspredte sig, syntes man især at bemærke Forsøgene paa at virke paa de Gemytter, man holdt for lettest tilgjængelige. Det hedte saaledes, at to af disse Herrer, under tysk Diskurs indbyrdes, trak Medlemmer af Bondestanden afsides for at bearbeide dem med Trusler og Tillokkelser, og at en tredie, en Ritmester *Elieson*, brugte sig i samme Hensigt som „Kjøgemester for Nationalkonventet og Mundskjænk ved Hoffet,“ som han betegnes i Brevene, der betvivler ikke Anvendelsen, men Virkningen af deslige Forsøg. Saaledes fortaltes der, at et Par af de mest devuerede havde faaet ombyttet Tollef Huvestads*) Stemmeseddel til Finanskomitéen, men at denne, da han kom paa Salen, mærkede Pudset, og strøg saa de Navne, især Officerernes, ud, som han ikke kjendtes ved. Deslige plumpe Intriger dreves dog uden Tvivl paa egen Haand, og Prinsregenten selv vilde vel neppe have sine Omgivelsers Virksomhed udvidet udenfor Søvndysselsen og Fremkaldelsen af behagelige Drømme om Norges sande politiske Stilling. Selv overlod han sig neppe dertil.**)

*) Ved den her omhandlede Leilighed savnedes *Huvestad* i Forsamlingen. Da der spurgtes efter ham, raabte *Løvenskjold:* „Gaa hen til Løitnant *Schwartz!* Kanske han er der under Eksamination“.

**) Disse Angivelser om Prinsens Partisaners Forsøg paa at indvirke paa enkelte Repræsentanter, og især paa Bønderne, er sande; men paa den anden Side fik man det falske Rygte igang i *Kristiania*, at visse navngivne af *Wedels* Venner om Natten reiste om til Bønderne i samme Hensigt. Optegnelsernes Forfatter, som skulde være en af disse Agenter, udtrykker sig med retfærdig og foragtfuld Harme om disse Opspind. „Man bruger,“ siger han, „giftige Vers og skjændige Rygter for at opflamme Had mod den retsindige og afholde Folket

En Scene fra Eidsvold lader os nemlig kaste et Blik ind i hans Sjæls Urolighed. Det var en Aften ved denne Tid; man ventede forgjæves paa Prinsregenten ved Taffelet; flere Gange havde man været inde hos ham med Forespørgsler, om han ikke behagede at spise, men han kom ikke efter sine adspredte Svar. Biskop *Bech* paatager sig atter at forhøre sig. Efter gjentagen forgjæves Banken træder han ukaldet ind, hvor han finder *Kristian Frederik* med Haanden under Kinden ved et lidet Bord, hvorpaa der stod et enkelt Lys, som kun udbredte en svag Dæmring i Værelset. „O, er det Dem, Hr. Biskop?“ udbrød han endelig, springende op med synlig Overraskelse og en paafaldende Bleghed og Adspredthed i sit Aasyn. Han vilde ikke gaa ind i Spisesalen, men ønskede, at Biskopen vilde tage noget koldt hos ham, hvorefter han da ringede. Under Tjenerens Fravær gik Prinsen pludselig hen til Biskopen, greb begge hans Hænder, og udbrød med dyb Rørelse: „Kjære Hr. Biskop, bed for mig! Jeg er saa urolig og føler det store Ansvar jeg har paataget mig,“ hvortil *Bech* da svarede med Beklagelse over at finde Hs. Høihed i en saa nedtrykt Sindsstemning, og med en Opmuntring til at overlade den Sag, han

Biskop Bech.

fra at granske vor Stilling. Er det Patriotisme, saa gid mit Navn maa brændes med Prædikat af Forræder! Kan en god Hensigt bruge slige Midler? og kan en lykket Plan billige eller retfærdiggjøre dem?“

havde paataget sig, til det guddommelige Forsyn. Først længe over Midnat skiltes de ad, og Prinsen bevidnede da *Bech* sin Tak for hans Nærværelse, der havde virket beroligende paa ham. Sandsynligt er det altid, at det, der egentlig trykkede Prinsregenten, var de mørke politiske Udsigter udenfor Norge, som han skjulte for Rigsforsamlingen og Folket under et glad Ansigt. Vi har idetmindste i denne lille Scene seet ham i et oprigtigere Øieblik, og han maa ikke have havt faa, omend kun oprigtige mod sig selv. Da han ikke lettelig, for sit eget Spils Skyld, skulde have vovet at meddele Rigsforsamlingen de frygt- og haabløse politiske Forhold*), maatte Dagens Beslutning være ham kjærkommen, om han end maatte tilstaa for sig selv, at de frie Hænder, denne frivillige Renonceren overlod ham, kun var Galgenfrist, og at den ikke alene ikke vilde være bleven fattet, om Rigsforsamlingen havde været underrettet om Tingenes sande Stilling, men at denne vel endog da havde grebet Styret selv i de Anliggender, erklæret sig suveræn og permanent, indtil Fædrelandet var bleven frelst, flyttet sig til Kristiania og gjort direkte Underhandlinger til det andet Formaal for sit Sammenvær.

---

*) Paa Lord *Hollands* Spørgsmaal til Ministeren *Liverpool*, i Overhuset den 29de April, og *Mr. Wynnes* i Underhuset, om nogen Beslutning vedkommende Norge var fattet i de antagne Grundprinciper for en almindelig europæisk Fred, erholdtes det Svar, at Ministeriet ikke fandt nogen Grund til at fordølge, at der var givet Befaling til at blokere alle norske Havne, saafremt dette Land vedblev at modsætte sig Opfyldelsen af de Traktater, der sikrede dets Indlemmelse under den svenske Krone. Paa den fatumsmæssige Myndighed, hvormed det engelske Ministerium dengang troede at kunne omtale det gamle Rige, paa hvis Konges Sværd Englands Skjebne engang havde vaklet, kan følgende Artikel af Monitøren for 28de April tjene: „I Underhusets sidste Møde spurgte Hr. *Whitebread*, om Øen Guadeloupe, i den nylig sluttede Traktat med Frankrige, var forbeholdt Sverige, og om Regjeringen agtede at anvende Vaabenmagt, forat bringe Norge under svensk Herredømme. Lordkansleren svarede, at i den nævnte Konvention var Øen Guadeloupe ikke omtalt. „Forresten, tilføiede han, kan denne Ø, saavelsom Kongeriget Norges Skjebne, være afhængig af yderligere Forhandlinger, og indtil den Tid er det ikke passende at gjøre den til Gjenstand for offentlige Diskussioner.“

Slagne ikke alene ved, men over Udfaldet af Stemmegivningen, sad Forsamlingens ene Halvdel taus, mens Seierens Glæde gjorde den anden snaksom og munter, da et Appendiks til denne Dags mærkelige Forhandlinger medet atter udjevnede Spændingen og bragte det gode Lune ligeligen tilbage hos alle. Rigsforsamlingens Nærværelse i Eidsvold havde nemlig forvandlet en Del af Menigheden til politiske Kandestøbere, der havde faaet et kuriøst Andragende til Rigsforsamlingen istand, hvori, ved Siden af Forslag til Forandring i Pengevæsenet og om Ret til selv at opsætte sine Dokumenter uden dertil at behøve Sorenskrivere, ogsaa fremsattes et om disses og andre Embedsmænds Afskaffelse o. s. v. Denne Petition blev nu fremleveret ved *Peder Anker* og oplæst ved Sekretæren, hvorved dens Indhold og Stil vakte Latter og udglattede Folderne hos dem, der ellers ikke havde nogen Grund til at forlade Mødet i nogen munter Stemning. Andragendet blev vedlagt Protokollen, men er ikke af Redaktionskomitéen optaget i Forhandlingerne

Den rastløse Konstitutions-Komité holdt sit fjerde Møde Dagen efter, den 20de, hvori da de Artikler, man ved de fleste Stemmer var bleven enige om, optegnedes med den Bestemmelse, at de nærmere vilde blive at gjennemgaa og rette, forinden de tilførtes Protokollen.

Den 22de April holdtes næste Møde i Rigsforsamlingen; men da ingen, efterat Protokollen for de to sidste Møder var oplæst, havde noget at andrage, udsattes det til den 25de, da Præsidentvalg skulde foregaa. Til Præsident valgtes da Kommandør *Fabricius* og til Vicepræsident Sogneprest *Rein.* En Stemme lød paa Lensmand *Apenæs* til Præsident og til Vicepræsident Amtmand *Løvenskjold;* en anden paa Bonden *Elling Valbøe* til Præsident og Sorenskriver *Blom* til Vicepræsident — et uværdigt Forsøg paa at fornærme det saakaldte Svenskeparti i hine fire Repræsentanter. Mødet udsattes igjen til den

28de, efterat nogle Strøtanker af Kaptein *Holck* til Forsvar for Odelsretten var af Præsidenten tilstillede Konstitutionskomitéen. Det samme blev i Mødet den 28de Tilfælde med en Skrivelse fra Repræsentanterne *Apenæs*, *Hoen* og *Huvestad*, der iblandt andet gik ud paa, at kun Bønder skulde kunne eie og bruge Jordegods. Med større Tilfredsstillelse hørte man Konstitutionskomitéen berette, at den haabede at kunne faa sit Udkast færdigt til den 2den Mai; og Rigsforsamlingen besluttede, paa Grund af Bogtrykkeriets Ufuldstændighed*), at Udkastet skulde afskrives af Medlemmerne efter Diktat.

O. E. Holck.

Siden Mødet den 19de udskilte Partierne sig mere. Man havde været, om end ikke fuldkommen, saa dog saa aaben mod hverandre, at man nu troede at kjende hinandens politiske Grundfarve, og at have opdaget to store Farveforskjeller. Tonen blev mere spændt, Omgangs- og Samtalecirklerne skarpere afgrænsede, ja selv i Regjeringens Forhold troede man at opdage en større, næsten mistænkelig Tilbageholdenhed, siden den havde seet Rigsforsamlingen netop lige delt imellem dem, der trøstige vilde overlade den Styret, og dem — man talte 30 visse — som ikke havde saa udstrakt Tillid til dens Visdom, eller ubetinget kunde bifalde den Gang, Regenten syntes at ville give Tingene**). De, som i denne Aand

*) Det jammerlige Apparat har dog, paa denne og hin foregaaende Skam nær, der overgik det paa Rigsforsamlingen, havt en ret glimrende Historie. I Felten 1808 tjente det hæderligen under Kristian August; i 1814 gjorde det den Invalidtjeneste, det kunde, paa Eidsvold, og endel Aar senere traadte det op i Tromsø som det første Bogtrykkeri, der endnu havde vist sig hinsides Polarcirkelen.

**) Et Par Dage var neppe hengangne, før Anskuelserne havde udskilt sig og gjort Omgangstonen mere spændt. Dette viste sig allerede i en Samtale, som efter Bordet fandt Sted tredie Dagen efter Aabningen imellem *Christie*, *Rein*, *Falsen*, *Wedel*, *Blom* o. fl. De første Herrer ytrede høirøstet Glæde over, at Norge skulde faa Korn nok.

„Hvorfra kommer da det?“ spurgte *Wedel*. „Og, om det kommer, hvormed betaler vi det? At gjøre Bankosedler hjælper ikke længe.“

med saa djærv en Frimodighed havde udtalt sig den 19de, fik ogsaa — siger Brevskriveren fra Eidsvold — mangt et betydningsfuldt Haandslag udenfor efter Sessionen, og endel Bønder ytrede endog, med Tak og Bifald til denne Taler, at Ordet havde lagt dem selv paahjerte forat understøtte dem. Ogsaa mellem de militære Medlemmer fandtes der nogle, som hyldede denne Anskuelse af Tingene; men den militære *point d'honneur* forbød dem enhver Opposition mod Prinsregentens krigerske Forholdsregler, som noget, der vilde mistydes hos dem. Hin Samling af Breve fra Eidsvold indeholder ellers et af 24de April, som saa klart, og med Vidnesbyrdets Paalidelighed, skildrer Forholdene og Stemningen, der nu havde udviklet sig ved Rigsforsamlingen, at det ikke bør mangle, hvor det er Hensigten at opstille et levende og sanddru Billede ogsaa af dennes Indre, saaledes som dette var bleven udkvadreret og farvebelagt af Partimeningerne og holdtes i Livsbevægelse af disses modsatte Polaritet og stundom funkeslaaende Gnidninger. „Det forholder sig desværre virkelig saa" — klager Repræsentanten — „som jeg i mit sidste

---

Christie: „I Danmark har man subskriberet 90,000 Tdr. Korn til Norge."

„Paa hvilken Konditioner?" faldt *Blom* ind. „Som Gave?"

„Ja som Gave."

„*Blom:* Stemmer det med Nationens Værdighed at tigge? Heller arbeide, til Neglene gaar af vore Hænder; men tigge maa vi ikke."

„O!" sagde *Falsen*, som nu traadte til, „Nøden er ikke større end ifjor, og desuden kan Bonden slagte sine Kjør. Den Mand, som har 11, kan uden Skade slagte den ene. Han har endda 10 igjen."

Blom: „Men hvorlænge spiser han da paa den?"

Christie: „Han opholder Livet i 14 Dage, og imidlertid kan andre Udsigter aabne sig." Her holdt *Blom* Haanden for Ansigtet uden at svare.

„Hvad, min Herre? Jeg beder Dem, se ikke saa haant paa mig. Jeg taler ikke som en Daare og har Ret til at sige hvad jeg mener."

„Det tror jeg, jeg med har, skjønt jeg jo ikke engang har svaret Dem."

„Men denne foragtelige Mine taaler jeg ikke," udbrød *Christie* heftig.

„Nu! Det er muligt, jeg ikke har mit Ansigt nok i min Magt til at være her; men min Følelse kan jeg ikke hemme."

Nei, De har ikke Deres Ansigt i Deres Magt, det maa man lade."

Blom: „Jeg vil tilstaa det, men har derfor aldrig beklaget, at jeg ikke er Aktør. En ærlig Mands Rolle holder jeg for den værdigste. Desuden taler vi i Selskabstone her; men De har fornærmet den."

„Ja, det har De i høi Grad," faldt *Wedel* ind.

„Imponere lader jeg mig ikke," svarede *Christie*, vendende dem Ryggen. „Det er ogsaa min Arvesynd," mente den anden.

ommeldte. Tonen er forandret her, Gemytterne mere skjærpede mod hinanden. Selv det frygtelige Ord „stinges“ skal være hørt. Med Undtagelse af nogle haltende Mellemvæsener, som man ikke ved, enten de er Fugl eller Fisk, eller til hvad Side de ressorterer, gives her to Partier, der betragter hinanden for noget ikke stort bedre end *Forrædere*, endskjønt jeg dels ved, dels tror, at denne beskjæmmende Benævnelse ikke passer paa noget af Partierne, ikke for et eneste Individ i dem.

Her vil jeg nu en Gang for alle søge at forklare dig *causa controversiæ* eller hvad det er, som har vakt og vedligeholder det uheldige Schisma, for at jeg herefter sjelden eller aldrig mere i min Korrespondence med dig maa behøve *infandum renovare dolorem*. Du vil deraf se Motiverne til vore Ord og vort Forhold og kunne bedømme, paa hvis Side Retten er.

P. G. Blom.

Jeg tror med Sandhed at kunne forsikre, at *alle*, i det mindste af Rigsforsamlingens deputerede, er *enige* i at betragte *det* for det herligste og ønskværdigste, at Norge kunde blive en for sig selv bestaaende, af andre aldeles uafhængig og fri Stat under hvilkensomhelst selvvalgt Regjeringsform. I dette Punkt er de alle *norsksindede;* med Rette kunde ogsaa enhver anderledes tænkende ansees for en Forræder og en vanslægtet Søn af Fædrelandet. I Følge heraf maa ogsaa alle samstemme deri, at meget maa voves, meget arbeides og opofres for et saa skjønt Formaal. Det andet Punkt, hvori der ikke heller hersker to Meninger, er dette, at, om hint umuligt kunde realiseres, og for os uimodstaaelige Magter ikke vilde tilstede en saa liden Stat

fuld Selvstændighed, men tvinge Norge til at slutte sig til en anden Stat, denne Forbindelse dog ikke bør finde Sted uden under ærefulde Betingelser, navnligen under Betingelse af en fri Konstitution. Deraf fulgte igjen, at alle er samdrægtige endnu i et 3die Punkt, nemlig deri, at Riget nu bør samle alle sine Kræfter og forene alle sine Ressourcer, hvor smaa og utilstrækkelige de end maatte være, og sætte sig i en alvorlig, krigersk og determineret Stilling, for at udvirke enten det første eller i det mindste det andet Alternativ. Forsaavidt er altsaa alt i Harmoni. Men nu kommer Diskorderne, ved hvilke de i foranførte Henseende lige *norsksindede* deles i to Partier, hvoraf det ene betitles *svensksindede* og det andet med ligesaa stor Føie kan kaldes *dansksindede.**)

Severin Løvenskjold.

1. Det sidste Parti, i hvilket Bergenserne synes at være de hidsigste og de ivrigste, venter sig af vore Rustninger det førstanførte, ønskeligste Resultat, en fuld Selvstændighed. Det andet Parti haaber kun deraf en betinget Selvstændighed.

2. De sidste paastaar, vi er mægtige nok til at hævde

*) Den Benævnelse „svensksindede" brugtes ogsaa af Prinsregenten i en Samtale, som fandt Sted den 23de April mellem ham og *Løvenskjold.* Han undrede sig for denne over, at Vestlandets Repræsentanter var saa svensksindede, hvortil L. svarede, at det var et urigtigt Begreb om deres Tænkemaade. De Repræsentanter, som mentes, ønskede ligesaavel som alle andre Landets absolute Selvstændighed, skjønt de ikke for Tiden øinede Muligheden deraf, og saaledes fandt en liberal Forening med Naboriget at foretrække for en total Undertrykkelse.

Prinsregenten: „Ja; men man kan dog kuns være enten *svensk* eller *dansk.*" (!)

Løvenskjold: „Jo, tillad mig. D. k. H., man kan ogsaa være et tredie, og det er — *norsk.*

en uindskrænket Selvstændighed. De første tvivler derom, da Landet er saa blottet for nødvendige Hjælpemidler dertil.

3. Hine siger: „Vi maa idetmindste for Landets Æres Skyld *slaa* til.“ Vi siger: „Vi maa for Landets Æres Skyld *ikke slaa* til uden i høieste Nød; vel være færdige dertil og antage Mine deraf, men undgaa det saalænge, som muligt, og holde os til Demonstrationer, efter den gamle ærlige Epiktets Regel: „Du skal være uovervindelig, saalænge du ikke indlader dig i en Kamp, hvori du ei kan vinde.“ *Hine* er ømme for det tapre Folks fra gammel Tid erhvervede Ære ved at ville forøge dens Glans; vi er ømme for dets Ære ved Nidkjærhed for at denne Glans ikke udsættes for at tabes.

4. Vore Modstandere paastaar, det er en Lykke, at den danske Thronarving er i Landet, og at vi, just fordi vi har ham i Spidsen og kan sætte ham ved Statens Ror, kan saameget mere haabe at naa den Havn, vi søger, Selvstændighedens, Uafhængighedens. Vi benegter dette og forsikrer det modsatte, at just derfor naar vi denne Havn ikke, just derfor kan vi ikke blive uafhængige, selv ikke efter det mest glimrende Resultat af vore Bestræbelser, og et Vaabenheld, der svarede til den varmeste Patriots mest sangvinske Ønsker og Forhaabninger, saasom alt dog snart eller tidlig vilde endes med en Restauration af den danske Forbindelse. *De*, enten blinde for dette, som os synes, øiensynlige og upaatvivlelige Udfald, eller ogsaa maaske anseende det for ønskværdigt, faar saaledes ved H. K. H. mere Lyst til at kjæmpe; *vi* mindre. *De* opglødes, *vi* afkjøles ved at se ham som Regent og tænke ham som Konge. *De* forsikrer, han vil frasige sig sin Arveret til Danmark; *vi* svarer: *credat Judæus Apella.* *De* siger: „vi vil gjøre det til en Bestemmelse i Grundloven.“ *Vi:* „ogsaa det er ikke Garanti nok.“

Vi synes, der kan ingen Tvivl være om dette Rigets Tilbagefald. Sker det ikke lempelig og godvillig ved Hjælp af de mange i Riget nuværende Dansk-Norske og Norsk-Danske, og siden gjennem Hoffet og andre Kanaler indstrømmede danske

Mænd og Familier, saa kan det maaske hænde ved Fordring og Tvang og endelig ved begge Midler forenede. Danmark har ved et offentligt Manifest opgivet sin Herreret over Riget, men til hvem? Ikke til os selv, men til en anden Magt har det givet denne Ret. Altsaa naar Riget ikke kommer i dens Besiddelse, som det er betinget, saa kan Danmark fornye sine Prætensioner. Vil vi da føre Krig med Danmark? Og, om man vil, kan Udfaldet være tvivlsomt, naar man ser hen til en Befolkning, hvoraf næsten Halvparten er indfødte Dansker eller dansksindede?*)

5. Vore Modstandere er altfor kloge og indsigtsfulde Mænd til ikke at skjønne, hvor vel grundet denne vor Formodning eller Frygt er, om vore Vaaben bliver seirende mod Fienden under nærværende Regents Anførsel, at vi da engang i Tiden, under mere eller mindre gode Vilkaar, kommer tilbage til det gamle. Vi maa saaledes antage, at en slig Begivenhed, langtfra at forekomme dem som et Onde, i deres Øine er en Lod endog værd at kjæmpe for; og af den Aarsag kan vi kalde dem for *dansksindede.* *Vi* derimod mener, det er bedre, vi slutter os til Sverige, naar det kan ske paa en god Maade, det er, med en ærefuld Konstitution, end at blive danske igjen; og derfor kaldes vi *svensksindede.* Efterladte næsten værgeløse, forladte, blokerede, bortgivne, ærgrer det os, at vi skal slaa, kun for at slaa os tilbage til dem, som forsager os, som i fælles Nød opofrede en Tvillingbroder og atter vilde opofre ham i lignende Tilfælde. Nu ser du Sammenhængen. Her har du en sand og forhaabentlig ogsaa tydelig Fremstilling af Stridspunkterne, en Skildring af de Tanker og Følelser, som enhver, der interesserer sig noget for Fædrelandet og dets Anliggender, mere eller mindre klart er sig bevidst. Du ser deraf, at den danske Thronarvings Nærværelse og Deltagelse i vor Sag eller rettere hans Egenskab af dansk Thronarving er den fornemste, ja fast eneste Anledning til ulige Meninger og den deraf føl-

*) Det sidste Ord kan ikke engang, paa langt nær, gjælde selv for Byerne paa Vestlandet. Det første da endnu mindre. Forf.

gende ulige Iver; saa at det bliver et Spørgsmaal, om ikke H. K. H. desformedelst mere gavner Sverige til dets Planers Udførelse, end han hidindtil har været det til Hinder deri.

Partier kaldte jeg det. Jeg ved ikke, om Benævnelsen er ganske passende. Faktioner vilde være endnu urigtigere, det ved jeg forvist, i det mindste hvad dem angaar, som jeg holder mig til; vi komplotterer os ikke, holder ingen Samlinger, udkaster ingen Planer og har ingen Forbindtlighed paalagt hinanden til med forenede Kræfter at drive noget igjennem eller til arbeide til et Maal. Alt saadant har ikke og vil ikke have Sted. Vi kjender kun hinanden, dels ved tilfældige fortrolige Samtaler mellem enkelte, i hvilke Samtaler dog ikke engang en fuldkommen Forklaring udviklede sig, dels ved at finde hinanden under Stats-Arbeidet og i Forhandlingerne mødes ved samme Idéer eller dog hinanden nære Anskuelser. — Det feiler imidlertid ikke, at man jo bestræber sig for at gjøre os mistænkte baade for det ene og det andet af hvad jeg her benegter. — Især er G. W., der agtes for Formanden for de svensksindede, Gjenstand for Klafren. Igaar fik han et anonymt Brev, som intet indeholdt uden en af Intelligentsseddelen udklippet Lap med to franske og fire danske Linjer, hvis Anvendelse paa ham indeholdt de skammeligste og falskeste Beskyldninger. Andre Breve fra Kristiania beretter ogsaa Rygter, udspredte der, af den mest løgnagtige Art. — Vi trækker Bønderne hen i Krogene, for at forlede dem?! Nei omvendt, om noget er. Det er Bønderne, som trækker os hen i Krogerne for at meddele os sine Bekymringer og høre vore Raad og Meninger om et og andet, en Fortrolighed, vi sætter Pris paa, anser for en Ære, men ikke misbruger, Adieu!"

Konstitutionskomiteens Virksomhed.

De to Komitéer, Finans- og Konstitutionskomitéerne, var dagligen samlede i de sidste Dage af Maaneden. Den sidste havde fortsat sine den 21de, 22de, 23de, 25de, 26de og 28de.

Den 27de anvendtes til at Medlemmerne hver hos sig gjennemgik de nedskrevne Punkter. I dens ellevte og sidste Møde, den 30te April, blev den færdig med sit *Udkast* bestaaende af 115 Paragrafer, som straks endnu samme Dag tilstilledes Rigsforsamlingens Præsident. Men endnu mer end denne Flid, forklarer Komitéens ypperlige Sammensætning (maaske paa den uvirksomme *Rogert* nær) og at den i adskillige Forarbeider ikke manglede Materialier, denne et godt og modent Arbeides hurtige Fuldførelse. Især var *Falsens* trykte Konstitutionsforslag, udkommet fra Pressen 22de April som Aftryk af „Journal for Rigsforsamlingen", Komitéen tilnytte. Sorenskriver *Weidemann* havde ligeledes tilstillet den et vidtløftigt og motiveret, forfattet før hans Møde paa Rigsforsamlingen og vedtaget af hans medkomiterede fra Amtet. Lensmand *Lysgaard* havde heller ikke været ledig hjemme, men bragte med sig et „Forslag angaaende adskilligt Konstitutionen og Lovgivningen vedkommende." Fra Sorenskriver *Koren* havde den erholdt nogle paa Eidsvold nedskrevne „Strøtanker" om samme Materie. *Wergeland* havde udarbeidet et Udkast til en Konstitution. *Christensen* havde tilstillet Komitéen en Betænkning ved den 9de og 10de Grundsætning; *Heidmann* ogsaa ved 10de og 11te Grundsætning, angaaende hvilken sidste *Hount*, *Ramm*, *Bratberg* og *Møller* ligeledes havde tilstillet Komitéen skriftlige Meddelelser. Og endelig var der bleven sendt Konstitutionskomitéens Formand, *Falsen*, et anonymt Skrift indeholdende brugbare „Bemærkninger og Forslag med Hensyn til en Konstitution for Kongeriget Norge," hvis Forfatter senere hen navngaves at være en i Danmark boende Svenske Hr. *Gyllenborg*. Fremmede Konstitutioner toges ligeledes paa Raad, navnlig den spanske af 1812 og den svenske, undtagen i dens Stænder-Struktur, som ingen nedrev heftigere end netop bemeldte svenske Politiker. Mængden af Meddelelser til Komitéen, Opsatser i Bladene, hvis aforistiske Stil og Indhold karakteriserede Tidens Gjæring, og et Par af ovennævnte Navne viser ogsaa, at konstitutionelle Idéer og Begreber om en Konstitution i Tidens Aand ikke var Folket

fremmede, ja selv trængte til Individer af dets Almuemasse. De franske Konstitutioner fra Aarene 90 var blevne læste og bedømte i Norge, hvor det ikke manglede dem paa enthusiastiske Tilhængere. Og hvilke Reflektionsspeile for Revolutionernes Begivenheder og prentede Sandheder var ikke i denne afsondrede Krog af Europa den geniale *Falsens*, den lærde *Sverdrups*, den betænksomme *Aalls*, den fyrige *Wergelands*, den skarpsindige *Motzfeldts*, den kloge *Wedels* og de øvrige tænksomme og opvakte Mænds Øine, som dannede Konstitutionskomitéen paa Eidsvold?

Tredie Afsnit.

Rigsforsamlingen paa Eidsvold.

II.

(Fra 1ste til 7de Mai).

Affærdigelsen af Konstitutionsudkastets første 50 Paragrafer.

„Og Nordmanden raade i Norge!"
*Omkvæde**)

Første Mai var en Søndag, men derfor ingen Hviledag for Konstitutionskomitéen. Den kom sammen, tog atter sit Udkast for sig, og syslede dermed fra Klokken 10 Formiddag til Kl. 6 Eftermiddag. Det visse, af utroede Rygter forudforkyndte Budskab om en forbausende, uagtet sit Fjerne ogsaa Norge skjebnetruende Begivenhed, der forøgede Øieblikkenes Vigtighed, var netop samme Dag kommet til Rigsforsamlingen.

„Har De hørt det?" spurgte de komne de kommende, eftersom de steg af. „Napoleon er falden" . . .

---

*) Brugt som Motto til en i „Tiden" for 26de April 1814 indsendt Opsats: „*Trøndernes Følelser* efterat have læst svenske Proklamationer." De havde ikke tabt noget i Heftighed siden gamle General *G. F. v. Krogh*, Trøndernes paalidelige Veirmærke, i 1807 endog vilde have offentligen brændt af Bøddelen et til Trondhjem sendt svensk historiskt Skrift, af saadan Titel: *Försök till en historisk Berättelse om de Anledningar, som vållat att Norrige förlorat sin sjelfständighet och blifvit regeradt af fremmede Regenter. — De norrske Vetenskapers Sälskap i Ödmjukhet tilegnadt af Erich David Kidron, Philosophiæ Magister och Collega Scholæ i Halmstad.*" Titelen var Krogh nok, skjønt Selskabets Sekretær forsikrede ham, at Skriftets Indhold ikke var saa „ubeskeden" som den.

„Napoleon?!“

„Falden, afsat, dethroniseret af sit eget Senat.“

„Napoleon har Arméen.“

„Han har allerede selv takket af, selv frasagt sig Thronen. Alt er forbi.“

Om just Konstitutionskomitéens Medlemmer netop brugte disse Ord for sin Forbauselse, kan være ligegyldigt, men visselig tænkte de: kom! Øieblikkene er blevne kostbarere. De Begivenheder, som nu vil udvikle sig, *maa* træffe vort Værk fuldbyrdet.

G. F. v. Krogh.

Og de ilede op paa sit Værelse og satte sig til Arbeidet, til yderligere Diskussion over Udkastet og dets punktvise Forsvar under dets forestaaende Prøvelse i Plenum. Rigsforsamlingsmændene i Forsamlingsværelset havde imidlertid faaet et tilstrækkeligt Konversationsemne i sin Begivenhed, der øiensynlig kunde have den betydeligste Indflydelse paa Norges Skjebne. Men hvilken? Jo, en var vis og lod sig straks opdage i de mørke Støvskyer, som nu, efter Kolossens Fald, drev over Verden: det vrede Pennestrøg i Fontainebleau adskilte Norge endnu vissere fra Danmark end Edmund Bourkes og Wetterstedts sirlige Træk under Kielertraktaten. Den haanlige Blækklad paa Lappen, hvorpaa Napoleon rablede Frasigelsen ned, var det sorte Parcesegl paa, at Norges Adskillelse fra Danmark var bekræftet med al Udenverdenens Begivenheders og Konjunkturers Magt.*) Kun i den fjerne Fremtid, naar nye

*) Madame Stael-Holstein siger i sin *Appeal to the nations of Europe, with some historical and statistical fragments relating to Norway*: „Den for Sverige saa høist ønskelige Erhvervelse af Norge er bestemt og udelukkende den, som vilde

havde dannet sig, var der endnu en Mulighed for en Gjenforening — ikke at øine, men at tænke, om saadant endnu engang kunde times Norge, saaledes som dets kaarne Mænds politiske Karakterforskjel deri, at nogle af dem hadede og frygtede Tanken om en Gjenforening og derfor troede den mulig, medens de andre foragtede den eller dog behandlede den med en Ligegyldighed, som om de ansaa den for umulig. Det var naturligt, at Prinsregentens Omgivelser, saavelsom andre udenfor Rigsforsamlingen, der virkelig ønskede og haabede en Gjenforening, og som skulde have seet den i et nærmere Perspektiv, om ikke hint Napoleons Pennestrøg var kommet iveien, maatte have mest tilovers for sidstnævnte Rigsforsamlingskarakterer; thi disse havde idetmindste ingen Betænkelighed ved det første Skridt til Muligheden af hin Tankes Virkeliggjørelse i Tiden: *Kristian Frederiks* Kongevalg. Og i hans Partisaners Øine balancerede dette de Vanskeligheder, som en fri Konstitution kunde opstille imod en Bringen tilbage til det gamle. Men nu — Napoleons Fald vippede enhver Tanke derom for en ubestemmelig Tid uøineligen op i Skyerne.

I Fjernet af Norges Frastand maatte de Følger, Begivenhederne i Frankrig kunde have for Norge, tage sig saadan ud. Men anderledes saa Kronprinsen af Sverige dem an fra Lüttich. De allieredes Invasion i Frankrig, imod Aftalen i Trachenberg med Monarkerne forrige Høst, havde oprørt hans franske Hjerte; dette Ordbrud og Umaadeholdenheden i deres Fordringer lod ham befrygte en lignende Glemsomhed med Hensyn til Garantierne for Kielertraktatens Opfyldelse. Han iler til Paris; ½ Time efter Ankomsten er Keiser Aleksander i hans Hotel forat svare paa hans Bebreidelser: „Vi kan ikke mere rette derpaa;

give Napoleon mest Forargelse, og den han mindst vilde samtykke i, saalænge han kunde modsætte sig den. Hvorledes vilde han vel nogensinde samtykke i, at Uafhængigheden af en Regjering, som allerede ligger for langt udenfor hans Magt, saaledes befæstedes, han, hvis første Statskunst bestaar i, efterhaanden at berøve enhver Stat al Uafhængighed, og tvinge den til at tage Del i fremmede Krige, endog der, hvor det ligefrem strider mod dens egen Fordel? Naar vilde han samtykke i, at Sverige fik en mere udstrakt Søkyst, og derved mere Grund til at undgaa Uvenskab med England? — Aldrig!“

og da der for Øieblikket kun er Spørgsmaal om særskilte Interesser, saa lad os straks bringe i Orden, hvad der vedkommer Deres Adoptiv-Fædreland. Afstaaelsen af Norge, allerede afgjort ved Kielertraktaten, bør anerkjendes og garanteres af alle de allierede; jeg betragter dette som min egen Sag, og jeg stiller til Deres Raadighed de 60,000 Mand, jeg har staaende under Benningsens Kommando.“ Faa Timer efter var Kronprinsen paa Tilbageveien til Lüttich med de behørige Dokumenter paa de 5 Stormagters Bekræftelse af Garantien for Kielertraktaten.

I bedre Lune end hine Prinsens opvartende Herrer vilde have røbet for Repræsentanterne, om de ikke just nu havde været med ham paa en Snartur til Kristiania, kom endelig Konstitutionskomitéens Medlemmer ud til de ørkesløse, paa dem og Bordet ventende Repræsentanter. Man hørte Sverdrups sarkastiske Latter, idet han ironisk foreslog til godt og sidst at dekretere Rein en Takadresse for hans eksemplariske Rolighed og Taushed i alle Komitéens Sessioner. Og saa tilbords, og saa — Napoleon og Konstitutionsudkastet og atter Napoleon, hvis Fald var en saadan Nyhed, at den først ved Ugens Ende viste sig i „Tiden“, det eneste Blad i Kristiania, som beskjæftigede sig med den udenlandske Politik. Og nu trængte Beretningerne fra Frankrig saa ganske dem fra Rigsforsamlingen ud af dets Spalter, at det først den 17de Mai, „for imidlertid at tilfredsstille Medborgeres Længsel efter at erfare Resultatet af Forsamlingens Arbeide,“ kunde begynde sit korte Referat med Forhandlingerne den 25de April, og den 19de Mai ikke var kommet længere deri end til Citationen af de første antagne 36 §§ d. e. til Afslutningen af den 5te Mais Forhandlinger.

Ferierne, som for de Medlemmer, der ikke havde Plads i de to Komitéer, havde varet saagodtsom fra den 19de April, var nu forbi. Næste Dag, 2den Mai, fik de at bestille med

at afskrive Konstitutionsudkastet efter Diktat. Dagens Forhandlinger bestod forøvrigt i Referat af det i sidste Møde, den 28de April, forhandlede og i Valg paa Præsident og Vicepræsident for de følgende vigtige 8 Dage. Præsident blev *Diriks*, skikket dertil ved sit ordnende og besindige Hoved, og Vicepræsident blev *Bendeke*. Morgendagen skjænkedes dog til Overveielse af Udkastet hjemme i Kvartererne, og næste Forhandling berammedes til Onsdag den 4de Mai.

Konstitutionskomitéens Indberetning. Selvstændighedens Proklamation. Bestemmelser om Religionen og Kongedømmet.

I de forrige Møder havde Forfald ikke været saa sjeldne, hvori formodentlig Veilængde og Førefald ogsaa havde sin Del; i hvert af de to nærmest foregaaende havde saaledes ikke mindre end 9 fundet Sted. Men denne Dag synes man ret at have villet møde frem; thi ikke mindre end 110 Medlemmer var tilstede.

Forhandlingerne begyndte med Oplæsningen af følgende lapidariske, af samtlige Medlemmer under 30te April undertegnede, Indberetning fra Konstitutionskomitéen, hvis Arbeide nu paragrafvis skulde prøves:

„Det vigtige Kald blev betroet Komitéen, at udarbeide Forslaget til en Konstitution for Riget.

Den fremlægger herved Resultatet af sine Arbeider.

Emnets Natur forbyder at levere noget fuldkomment, og dette har hidtil end ikke været muligt i de Stater, hvor dyrekjøbt Erfaring har understøttet Theorien.

Under sit Arbeide har Komitéen havt stadigt Hensyn til den borgerlige Friheds Betryggelse, Eiendommens Sikkerhed og Rettighedernes muligste Lighed.

Rigsforsamlingens Visdom vil vide at bestemme, hvorvidt dens Bestræbelser for at fremme dette almenvigtige Formaal har været ledsagede af Held.

Forskjellige Bidrag til Konstitutionsværket er indleverede, saavel fra Rigsforsamlingens Medlemmer som fra andre. Komitéen har modtaget disse Bidrag med Erkjendtlighed og benyttet dem, saavidt Omstændighederne gjorde det muligt. Naar de er oplæste, vil Rigsforsamlingen selv bestemme, om end mere af disse Bidrag bør indlemmes i Statens Grundlov.

Den private Lovgivnings Bud er udenfor Konstitutionens egentlige Grænsen. Komitéen har derfor kun fremsat nogle didhørende Principer, hvis Nødvendighed i den borgerlige Lovgivning ved den norske Nations egen Erfaring er godtgjort.

Det vilde være lidet gavnligt, om Komitéen havde forsøgt at tilveiebringe fuldkommen Enhed i Stilen og streng Orden i Paragrafernes Følge. Udeladelser, Forandringer eller Tillæg, som Forsamlingen maatte finde hensigtsmæssige, vilde tildels nedbryde denne Enhed og Orden.

Om Statens Pengevæsen udfordres Bestemmelser, og disse vil ikke kunne indføres i Konstitutionen, førend Finanskomitéens Forslag er fremsatte og prøvede.

Komiteen tillader sig derfor det Forslag, at Stilen og Materiens Form maa vorde undtagne fra Debatterne.

Naar Forsamlingen har tilendebragt sine Forhandlinger om det hele Udkast og de Paragrafer angaaende Pengevæsenet, som deri bør indlemmes, vil Stilens Enhed og Paragrafernes rigtigste Orden bekvemmest fastsættes ved 2 eller 3 dertil udvalgte Mænd.

I flere Poster har Komitéens Medlemmers Meninger været delte, og den underkaster nu Rigsforsamlingens visere Granskning, om og hvorvidt sikrere Midler i Konstitutionen kunde udfindes til Betryggelse for Fædrenelandets Selvstændighed, dets Hæder og Held.“

Komitéens hensigtsmæssige Forslag, ikke at spilde Tiden med Debat over det blot formelle, men overlade dette til en Komité, blev enstemmig bifaldt. Bladet „Tidens“ Redaktion vilde jo sørge for, indtil dette var skeet, at Publikum ikke

skulde forblive uvidende om de Paragrafer, som imidlertid affærdigedes. Men vi har seet, hvorledes det gik baade hermed og med Rigsforsamlingstidenden.

Hegermann fremsatte derpaa nogle, Dagen i forveien nedskrevne, Bemærkninger til Konstitutionsudkastets 1ste, 2den, 12te, 14de og 115de §. *Præsidenten* oplæste dem, og Rigsforsamlingen vedtog efter hans Forslag, at de nøiere skulde tages i Overveielse ved de Paragrafer, hvortil de henhørte. Hegermanns første Bemærkning gik ellers ud paa, at Nationen ved Opdragelsen skulde fysisk dannes for Fædrelandsforsvaret og saavel gjennem den militære som høiere Undervisning bidringes Kundskab til Forfatningen — Idéer, som Patrioter vel fra Tid til anden ikke har ladet uddø af Erindringen, men som dog endnu savnes i sin Gjennemførelse i det almindelige Opdragelsesværk. I alle Undervisningsanstalter, fra Almuskolen til Universitetet, militære som civile, skulde der læses offentlig over Konstitutionen, og ingen skulde kunne vorde Embedsmand, uden at han deri var bleven nøie eksamineret. Konstitutionen skulde i Tabelform gjennem Autoriteterne og i Skolerne bringes til almindelig Kundskab, for derved — hedte det — at opdrage Nationen til med Indsigt og Kraft at trænge ind i Konstitutionens Aand og som Folkerepræsentanter at kunne paase, paatale og vedligeholde Rigets Selvstænighed. Af denne Idé er der ogsaa ikkun bleven lidet; men i den sidste af Hegermanns Bemærkninger vil man gjenkjende den senere hen paa sit Sted i Grundloven indtagne Bestemmelse, med Hensyn til Forandringer i denne, at de aldrig maa modsige dens Principer, men alene angaa Modifikationer, og at dertil Pluralitet udfordres. Denne vigtige Garanti for Konstitutionen skyldes saaledes denne Repræsentant.

Sorenskriver *Weidemann* oplæste derpaa selv sit vidtløftige, af hans medkomitérede Stabell og Lysgaard vedtagne, motiverede Udkast til en Konstitution, hvilket paa hans Forlangende vedlagdes Protokollen. Det afgav i sin Vidtløftighed og motiverede Form, ja selv i sin noget pedantiske Stil, umis-

kjendeligt Vidnesbyrd om den samvittighedsfulde Flid, hvormed Forfatteren havde stræbt at svare til sit Distrikts Tillid. Dette var Vest-Oplandene, der, ligesom de østre, i Strøgene omkring Mjøsen og Gudbrandsdalen opefter, var beboede af en myndig Bondeslægt, som saa sine befuldmægtigede og Embedsmænd paa Fingrene, og til hvem adskillige brudte Straaler af Tidens politiske Oplysning var trængte. „Kun for at undgaa sit Distrikts og Menigmands ublide Dom,“ var det derfor han forlangte Forslaget vedlagt, saa han, „om Pluraliteten maatte give et betydelig modsat Udslag, ved den, ved Rigsforsamlingens Lov hjemlede, Afskrift eller Attest kunde dokumentere ikke at have lagt Skjul paa sine Komittenters Ønske.“ Efter dette oplandske Forslag vilde det dog ikke have seet saa vel ud med Beskatningsretten, hvis Besiddelse dog vistnok var deres fornemste Ønske. Denne var nemlig, efter Forslaget, lagt i Kongens og hans Raads, „et Nationalraads“, Hænder; og heller ikke af dets mange originale Idéer vil man gjenfinde synderligt i vor nu gjældende Grundlov.

A. v. W. S. Koren.

Mere brugbart var der i *Korens* paa Eidsvold forfattede Strøtanker, som derpaa beskjæftigede Forsamlingens Opmærksomhed. Især udmærkede de sig ved den Religionstolerance, de vilde have gjort gjældende, men tabte sig omsider i Spaadomme og Drømme om en nær anstundende fuldstændig skandinavisk Union af alle tre Nordens Riger, hvis Kroner da skulde samles paa Kristian Frederiks Hoved. Dennes Valg til Norges Konge skulde være Grundlovsbestemmelse, men naar hin Union fuldbyrdedes, skulde han kunne vælge sin Bopæl, hvor han

fandt det tjenstligt. I *Lysgaards* dernæst oplæste „Forslag angaaende adskilligt, Konstitutionen og Lovgivningen vedkommende," forfattet paa Hjemstedet, spøgte ogsaa Tanken om en Dobbeltkrone, men Norge skulde dog „altid blive at anse som Hovedrige, hvor Regenten bestandig og uforanderlig burde have sin Residens." Alle tre Forslag var for Odelsretten, uden at dog Lysgaard foreslog den sikret som Grundlovsbestemmelse. Det er vel neppe heller Landsbaade, at den er bleven det, omendskjønt Lysgaards, den mægtige og med Folkets Vilje saa velkjendte Dølekakses Ord, naar han erklærede Odelsretten efter Udstrækningen af Forordningen af 14de Januar 1771 for et Folkeønske, vel maatte staa til Troende og have Vægten af Folkets egen Diktamen. Da ogsaa han, for Komittenternes Skyld, havde forlangt sit Forslag vedlagt Protokollen, findes i Rigsforsamlingens trykte Forhandlinger ogsaa indtaget endel dette vedheftede Bemærkninger med Hensyn til den senere Lovgivning, hvorimellem da Ønsker om en Kjøbstad ved Mjøsen, et Kanalanlæg fra denne Sjø til Kristianiafjorden, fri Brændevinsbrænden og Geistlighedens faste Gagering allerede viser sig.

Anders Lysgaard.

Paa det nærmeste var allerede et Par Timer henrundne under disse Oplæsninger, og endnu stod der et indsendt Skrift, indeholdende Forslag og Bemærkninger til en Konstitution for Norge tilbage at meddele. Det var hint anonyme, hvis Forfatter man af Falsen, til hvem det var sendt, senere hen fik at vide var en Svenske ved Navn Gyllenbourg, som opholdt sig i Danmark.*) *Falsen* indleverede det nu til Oplæsning, som

*) Ikke „Gyllenborg". Haandskriftets Titel var: „Lidt politisk Ruskomsnusk", men imellem Bilagene til Rigsforsamlingsprotokollen findes den strøgen af Falsen. Denne Person, Baron Carl Fred. Ehrensvärd, havde været Løitnant i Svea Artilleriregiment, men han var, som indviklet i Gustaf IIIdies Mord, landflygtig kommen til Danmark. Fradømte sit Adelskab og betragtede som borgerligen døde, var det en Betingelse for den Benaadigelse, at de i hin Sag indviklede

paa Præsidentens Forslag ogsaa gik for sig med Rigsforsamlingens Samtykke. I en fyrig Stil udbredte den kosmopolitiske Forfatter sig især over, at Nordmændene skulde tage Skrækeksempel af den svenske Forfatnings Hovedfeil, Stænderinstitutionen. Et Senat, efter den franske Konstitution, maatte ligeledes forkastes, fordi det, hvor ikke en des kraftigere Moderator fandtes i Regenten, vilde føre til Aristokrati. Dette og Embedsmandsvælde var det Norge især maatte vogte sig for at give Anledning til i den Forfatning, det nu vilde give sig; „alle Sveriges Revolutioner var blevne foranledigede af disse to Landeplager.“ Kongen skulde have Magt til at erklære Krig efter eget Forgodtbefindende, men dog efter at have hørt sit Raad, da Nationens Beskatningsret holdt Misbrug af denne Myndighed inden Skranke; Ministrene skulde være ansvarlige, men af de underordnede departementale Embedsmænd skulde kun de, der arbeidede direkte under Ministrene, være afsættelige uden Lov og Dom; Trykkefrihed skulde finde Sted og Regjeringen indrette et Tabelværk saa fuldkomment som muligt, for at Oversigten over Statens Forhold kunde blive let for enhver Borger. Disse og flere statsretlige Almensteder i det Gyllenbourgske Skrift lode sig nok høre; men, om ikke en gammel Illuminat eller et forhenværende Medlem af en af de mange svenske, Illuminatvæsenet efterhærmende Ordener, stak frem i hans Forslag om at indføre religiøs-politiske Nationalfester, hvortil Jul og St. Hans passeligst kunde bruges, samt at „indrette de religiøse Akter: Daab, Konfirmation, Nadveren,

kunde opholde sig i et Naborige, at de skulde aflægge sine Fædrenenavne. I Danmark opholdt sig saaledes Grev Horn under Navnet Clason og Friherre Ribbing under Navn af Frederiksen. Ehrensvärd kaldte sig Gyllenbourg (eller, som der staar i Nyerups og Krafts Forfatterlexikon, Gyllembourg), en Travestation af Moderens Familienavn Gyllenborg. I Kjøbenhavn blev han nøie kjendt med P. A. Heiberg og gift med hans efterladte Hustru. Han lod sig bruge i den danske Regjerings Interesse og skrev en Pjece under Titel af „Strødda Anmärkningar öfver Sveriges Ställning i Sommaren 1808“, (hvorom se Geschichte der schwedischen Revolution bis zur Ankunft des Prinzen von Ponte-Corvo. Kiel 1811, S. 53 ff.), og var det denne Pjece, som den danske Regjering *ved en Luftballon* lod oversende fra Sjælland til Skaane forat vække Opstand imod *Gustaf IV Adolf*. I Forfatterlexikonnet nævnes G. som Forfatter til nogle andre Pjecer og som født 1766. Han døde 1815.

Kopulation og Begravelse, saaledes at de gjør Indtryk paa Følelsen, Forstanden og Fantasien:" saa er dog den, kun med en let Tinte af Kristendom anstrøgne, fransk-theofilantropiske Sværmer fra Aarhundredets Begyndelse ikke vanskelig at opdage. Og virkelig har han spaaet, han har havt et Seerblik under Nedskrivningen af disse Ideer. Thi staar der ikke: „Den interessanteste Dag for Norges ny Skabelse bør blive en national Høitidsdag," og er den ikke bleven det? Gyllenbourg, hvem den franske Revolutions pompøse Fester upaatvivlelig har foresvævet, vilde endog, at Maaden, hvorpaa den burde høitideligholdes, skulde fastsættes i Konstitutionen.

Da Repræsentanten *Wergeland* holdt sit, hjemme i Kristianssand forfattede, udførlige Konstitutionsudkast tilbage, saasom det allerede var bleven afbenyttet i Komitéen, var der ingen flere Forslag og Bemærkninger til en Konstitution i sin Helhed at opholde sig ved, hvorfor Rigsforsamlingen vedtog, at de øvrige til Konstitutionskomitéen indleverede Bidrag, som blot angik enkelte Momenter i Grundloven, efterhaanden, naar disse kom under Afgjørelse, skulde ved Oplæsning blive meddelte.

Det var over Middag. Eftermiddagssolen spillede allerede paaskraa indad det store vestre Altanvindu, da Debatterne over Komitéens Konstitutionsudkast kunde begynde. Og de redelige Arbeidere delte ikke den Overtro, at det vanvyrder et stort Foretagende, om det paabegyndes i Resten af en Dag, med den dalende Sol. De havde ingen Timer at ofre under Skinnet af en Forberedelses- eller Indvielses-Hvile; thi disse Minuter tilhørte Fædrelandet. Straks lagde de Haand paa Værket, og ikke mindre end 20 af Grundlovens vigtigste Paragrafer er det Udbytte, som skyldes denne samvittighedsfulde Anvendelse af denne Rest af Dag. . . . Nogle Sekunders Tysthed, og — *Præsidenten* oplæser af Konstitutionskomitéens Protokol:

„§ 1: Kongeriget Norge er et frit, uafhængigt og udeleligt Rige. Dets Regjeringsform er indskrænket og arvelig monarkisk.“

Det er Konstitutionens Program; det var i Korthed baade Konstitution og Manifest. Og da dette Punkt allerede den 16de April var antaget som Grundsætning, skede ingen Motion, saa Paragrafen uforandret vedtoges.

Præsidenten fortsatte:

„§ 2: Den evangelisk-lutherske Religion forbliver Statens offentlige Religion. Alle Religionssekter tilstedes fri Religionsøvelse, dog er Jøder fremdeles udelukkede fra Adgang til Riget.“

Mellem første Punktum og sidste Komma i denne Paragraf sad der dog endnu et mildt menneskeligt Hjerte i Ordene „alle Religionssekter tilstedes fri Religionsøvelse“, men Sekretæren, *Christie,* foranledigede først den, for vort Land rigtignok uvæsentlige, Indskrænkning deri, at dette kun skulde gjælde for de kristelige Religionssekter, og siden er det, under Paragrafens Redaktion, ganske revet ud af den.

Nogle foreslog, at Ordet „offentlige“ i første Passus skulde udgaa, og navnlig mente *Wulfsberg*, at det kunde være nok, at den lutherske Religion erklæredes for „i Almindelighed“ at være Statens Religion. *Midelfart* og *Hount* fandt, at Slutningen af andet Passus ikke vel kunde forenes med den Tolerans og Humanitet, som indeholdes i Begyndelsen deraf, og formente, at der burde gjøres en Undtagelse for Jøderne — en Mening de ogsaa havde ytret under Grundsætningernes Antagelse. *Christie* gav derpaa Diskussionen en bestemt Retning ved at oplæse følgende Proposition:

„I en liden Stat, hvor der ikkun er taalt en eneste, nemlig den evangelisk-lutherske, Religion, hvor der ikke er store Stæder, som kan ventes at trække Fremmede i Mængde til sig, og hvor Indbyggerne er fyrige og har en levende Fantasi, bør fri Religionsøvelse, efter min Formening, ikkun tilstedes *kristelige* Religionssekter. For Staten kan ikke ventes noget betydeligt Gode derved, at ubetinget offentlig Gudsdyrkelse tilstaaes alle andre Religionssekter; derimod kan stor Skade befrygtes deraf. Det

nye behager blot, fordi det er nyt; den enfoldige, som ikke bryder sig om, ligesaalidt som han formaar at undersøge og overveie, førend han vælger, eller rettere blot omskifter, kan let forledes; Bedrageren kan, under Skin af Hellighed og religiøs Iver, let tilliste sig hans Formue og forlede ham til Laster, Opsætsighed imod Landets Øvrighed o. s. v. — Menneskeofringer, Afgudsdyrkelse, Bigami og deslige, kunde ogsaa da lovligen finde Sted. Omendskjønt dette sidste just hos os ikke er synderligen at befrygte, bør Konstitutionen dog ikke aabne Veien dertil; den bør tvertimod forebygge endog den blotte Mulighed deraf. Naar denne Paragraf ubetinget antoges, kunde Jesuiter eller andre mere eller mindre skadelige Munkeordener indtrænge sig, hvilket Fortidens vise Lovgivere med sand Faderomhu hidtil har forebygget. Apostasi, eller Frafald fra den herskende Religion, kan vanskelig forebygges, naar alle Religioner offentligen udøves. At straffe Apostaten stemmer idetmindste ikke overens med hin udmærkede Tolerance. Skadeligt vilde det ogsaa, efter min Formening, være, om Landets Indbyggere af den herskende Religion havde Tilladelse til at lade sine Børn oplære og opdrage i andre Religioner.

Jeg holder altsaa for, at denne Paragraf bør forandres saaledes:

„Den evangelisk-lutherske forbliver Statens offentlige Religion. Alle kristelige Religionssekter tilstedes fri Religionsøvelse; dog er Jøder og Jesuiter fremdeles udelukkede fra Adgang til Riget. Munkeordener maa ikke taales. Landets Indbyggere, som bekjender sig til Statens offentlige Religion, er forpligtede til at opdrage sine Børn i den samme."

Da Nordmændene vistnok kunde være rolige for Besøg af de ukristne Gudsdyrkere, Muhamedaner, Buddhaister o. a. d., med hvis Navnes Rædsel Proponenten endnu til Overflod understøttede sit Forslag, var der lidet at indvende imod det fortolkende Ord, han vilde have tilføiet den eneste liberale Bestemmelse i hele Paragrafen. *Midelfart* ytrede kun, at den katholske Kirkes Gudstjeneste, efter sin sanselige og mystiske

Beskaffenhed, maatte være mere egnet til at befordre Frafald i Landets Kirke end de flere Religioner, *Christie* havde anført. Paa hans Bemærkning, at Bestemmelsen om Jesuiterne var overflødig, da Ordenen ikke længer eksisterede, ytrede *Diriks*, at den var igjenopstaaet, og at man ikke maatte glemme, at Fædrene havde forsøgt at vinde Proselyter for den katholske Tro baade i Sverige og Hannover. For Jøderne forsøgte Grev *Wedel* ogsaa denne Gang en fegtende Retirade, uden at der dog lod sig vinde mere af deres moderate Modstandere end Erkjendelsen af, at deres Udelukkelse mere var begrundet i politiske end i religiøse Hensyn. Med 94 Stemmer blev Paragrafen bifaldt med de af *Christie* foreslaaede Forandringer.

§ 3: Regentens Titel er: Vi af Guds Naade og efter Rigets Konstitution Norges Konge." —

bifaldtes enstemmig, hvorimod

§ 4: Kongen skal stedse have bekjendt sig til den evangelisk-lutherske Religion, haandhæve og beskytte den"

kun vandt 77 Stemmer for sig i sin uforandrede Form. De øvrige følte med Uvilje det plumpe Fingerpeg i Paragrafens fem første Ord paa Kronprinsen af Sveriges Person. Det var øiensynligt, at de alene ved den falsenske Majoritet i Komitéen havde faaet sit Tilvær, for ved selve Grundloven at gjøre hans Valg umuligt, og dette Angreb paa Valgfriheden vakte hos Forsamlingens mindre lidenskabelige, men finere følende Minoritet en Følelse lig den ubehagelige ved under en Marionetforestilling at faa Traadene og Fingrene at se. Det var *Falsens* og *Reins* Fingre man opdagede. Man saa den Figur, de vilde have frem, idet Modfiguren saaledes blev mærket; og kunde der endnu være nogen Tvivl om Hensigten, saa ophævede den lidenskabelige *Rein* den ved en kort fragmentarisk Tale, der begyndte med at proklamere Samvittighedsfrihed i Troessager, men endte med at erklære en Konges Troesskifte for alene grundet i Ærgjerrighed og Hykleri.

„Kongen kan, — hedte det — som ethvert Individ, hykle

en Religion, som ei bor i hans Hjerte; og derfor staar han kun Gud til Ansvar. Naar derimod en Konge ikke tager i Betænkning at afsværge den Religion, han engang har bekjendt, og hvori han er opdragen, og at antage en anden for at vinde en Krone, saa lægger han klarligen for Folkets Øine, at han virkelig slet ingen har; og dette kan, dette maa ikke være noget Folk ligegyldigt, at se en Konge paa sin Throne, der spotter saavel med sine Fædres som med sin sidst antagne Tro."

Jonas Rein.

Man saa hvor denne Skorpionhale pegte hen.

„At faa dette sagt — skriver Forfatteren af Brevene fra Eidsvold Dagen efter — var altsaa alt det han vilde, og hvorfor han vilde have dette sagt, er let at begribe. Men jeg tør sige, der var saare faa i Salen, som dette ikke mishagede." Det tog sig ogsaa virkelig ilde ud i en protestantisk Prests Mund at bebreide en Katholik Overgangen til hans egen mere lutrede Kirke. Talen, siger Brevskriveren, hvis Bemærkninger over dette Punkt er særdeles læseværdige, burde ikke været hørt i Forsamlingen. „Politiken gjør Fiender, Religionen bør ikke kjende andre end Brødre!" Et Haandskrift fra en anden Repræsentant ytrer sig ogsaa ligesaa strengt misbilligende over, at en oplyst Religionslærer, der baade havde prædiket og besjunget Tolerance, saaledes kunde lade sig forlede af en politisk Lidenskabelighed. „Had mod andre Religionssekter var den oplyste Lutheraner fremmed, og uhørt er det, at nogen Sekt skulde straffe den, som gaar over til dens Tro. Vi anser jo vor Troesbekjendelse for den rigtigste, for den mest overens-

stemmende med Guds Bud, for den, der gjør mest skikket til borgerlige Dyder? Maatte vi da ikke meget mere opmuntre til at antage denne Tro end at afskrække derfra? Eller skulde vi være barbariske nok til at antage, at kun Opdragelse deri kan gjøre værdig til dens Bekjendelse? Skulde det være Brøde, fordi Skjæbnen lod mig fødes af Forældre, der var Hedninger, at bekjende den Tro, om hvis Sandhed jeg følte mig overbevist? og skulde denne Tros Bekjendere være mine Fordømmere? Henrik den 4de blev vel utro mod Religion, men tro mod Gud og sine Medmennesker."

Rein understøttedes af *Sverdrup*; men *Peder Anker* foreslog, at de Ord „stedse have bekjendt" skulde udgaa. I samme Aand ytrede *Wedel* sig, menende dog, at det kunde være nok, naar Ordet „stedse" udgik; og *Grøgaard*, altid rede med en Satire, hvis Braad hans venlige Smil mildnede, spurgte, om det Ord „stedse", man var saa forpikket paa at faa ind, ogsaa skulde udstrækkes til at give Agt paa det nyfødte Barns første Lyd, for deraf at give Agt paa dets Troesbekjendelse? Man fik dog sin Vilje frem, og det kunde de Falsenske altid være ligesaa visse paa at faa, som at det ikke nyttede den modsatte Minoritet at komme med noget Forslag.

„§ 5: Kongens Person er hellig. Han er ophøiet over Daddel og Anklage. Ansvarligheden paaligger hans Raad." —

antoges enstemmig; og, efter nogen Debat, antoges med mere end $^{2}/_{3}$ Stemmeflerhed, saalydende Udkastets:

„§ 6: Saasnart Kongen, som myndig, tiltræder Regjeringen, aflægger han for Storthinget følgende Ed: *Jeg lover og sværger at ville regjere Kongeriget Norge i Overensstemmelse med dets Konstitution og Love: saa sandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord!* Er intet Storthing paa den Tid samlet, nedlægges Eden skriftlig i Stats-Raadet, og gjentages høitidelig af Kongen paa første Storthing."

I denne Paragraf døbtes altsaa de kommende Nationalforsamlinger med det vakre og passende Navn, de hidtil har baaret, og som Verden nu kjender ligesaa vel som andre Landes langt mindre udtryksfulde: „Parliament, Kammer, Kongres" o. s. v. *Wergeland* foreslog dette Navn i Konstitutionskomitéen

og da den foretrak det for det af *Falsen* foreslaaede „Althing" har han altsaa Æren af at være Navngiveren.

Weidemann mente, at Eden burde aflægges i Kirken ved Kroningen, og kun én Gang. *Diriks* forklarede, at Hensigten med Bestemmelsen om den foreløbige skriftlige Ed var, at Kongen ikke skulde kunne tiltræde Regjeringen, før samme var aflagt, og *Koren* mente, at Eden ikke burde aflægges ved Kroningen, da samtlige Folkets Repræsentanter vel neppe da kunde være tilstede. Ved

„§ 7: Arvefølgen er lineal og agnatisk, saaledes, at kun Mand af Mand kan arve Thronen. Den nærmere Linje gaar for den fjernere, og den ældre i Linjen for den yngre" —

oplæste *Christie* et Forslag om at forandre Paragrafen didhen, at ogsaa Mand af Kvinde skulde kunne arve Thronen, naar Mand af Mand ikke var til i nogen af de arveberettigede Linjer, hvori altid nærmere skulde gaa for fjernere, ældre for yngre. *Hegermann* understøttede Motionen, hvorimod *Rogert* gjorde opmærksom paa, at den agnatisk-cognatiske Arvefølge kunde føre til, at en Søn af en Fyrstedatter, der var i Ægteskab med en Privatperson, kunde komme paa Thronen. I 500 Aar, sagde han, havde den rene agnatiske Sukcession været gjældende i Norge, og den eneste Afvigelse derfra, som skete med Kong Sverres Dattersøn, blev siden erklæret for ulovlig. Komitéens Udkast blev dog antaget med 105 Stemmer; og enstemmigen passerede derpaa

„§ 8: Den udvalgte Konges i lovligt Ægteskab avlede mandlige Livsarvinger er arveberettigede i den Orden, forrige Paragraf foreskriver, saa at Riget stedse bliver udelt hos en; hvorimod de øvrige Prinser, til hvilke Thronen ved Arv kan komme, bør nøies med den dem af Storthinget tilstaaede Apanage, indtil Arveordenen kommer til dem.

§ 9: Blandt arveberettigede regnes ogsaa den ufødte, saa at, om han først efter Faderens Død fødes til Verden, nyder han dog straks sit tilbørlige Sted i Arvelinjen.

§ 10: Naar en til Norges Throne arveberettiget Prins fødes, skal hans Navn og Fødselstid tilkjendegives førstholdende Storthing og antegnes i dets Protokol."

Koren fandt, at en Prinses Fødsel burde antegnes andetsteds end i Protokollen, som kunde tabes, og da Vidnesbyrdet med. „Nei, replicerede *Diriks*, den Ængstelighed er for overdreven; thi der vil jo altid være mere end 100 Vidner.“

Ligesaa passerede enstemmig

„§ 11: Er ingen arveberettiget Prins til, kan Kongen foreslaa sin Efterfølger for Storthinget, som enten antager eller forkaster Forslaget.“

D. Hegermann.

Den følgende Paragraf var en af dem, *Hegermann* havde indleveret Bemærkninger ved, bestaaende ved denne Paragraf af et Tillæg, hvorefter den midlertidige Regent, hvis Alder han troede kunde fastsættes til det fyldte 18de Aar, intet skulde kunne udøve af sin kongelige Myndighed med mindre 2/3 af Statsraadet, hvortil Storthinget skulde kunne tilforordne nogle Medlemmer, var enige med ham. Efter det fyldte 25de Aar skulde denne Indskrænkning falde bort. Forsaavidt Debatterne dreiede sig om Paragrafen efter Udkastet, ytrede *Wedel* sig imod et Enkedronning-Regimente; han fandt det uværdigt for Mænd at beherskes af en Kvinde og saadant desuden ikke stemmende med Antagelsen af en ren agnatisk Arvefølge. *Rein* derimod byggede paa den moderlige Kjærlighed, formedelst hvilken en Enkedronning, der regjerede i Søns Sted, maatte antages at ville overgive ham Landet i saa lykkelig en Forfatning som muligt. Hendes Magt var desuden ikke saa betydelig, da hun, efter § 13, ikke skulde have flere Stemmer end den første Statsraad. Der debatteredes dog især over det *Hegermannske*

Tillæg, som dog ikke vandt Pluralitet. Mere end $^2/_3$ af Repræsentanterne stemte nemlig for Paragrafens uforandrede Antagelse efter Udkastet, ɔ:

„§ 12: Er nærmeste Thronarving ved Kongens Død umyndig, fører Enkedronningen, om hun er Kongens kjødelige Moder, saalænge hun forbliver Enke, Regjeringen i Forening med Statsraadet, indtil Kongen vorder myndig. Er saadan Enkedronning ei til, da føres Regjeringen paa samme Maade af den nærmest arveberettige Prins, som da er over 25 Aar gammel, under Titel af Regent. Hvis Regentskabet er tilfaldt en fjernere i Arveordenen, paa Grund af at den nærmere ei var fuldmyndig, da skal den første fravige det for den sidstnævnte, saasnart denne har opnaaet 25 Aars Alder.

I disse Tilfælde affattes Beslutningerne i Statsraadet efter de fleste Stemmer, og har Enkedronningen eller, i Mangel af hende, Regenten tvende Stemmer.“

„§ 13: Er ingen saadan fuldmyndig Prins til, føres Regentskabet af Stats-Raadet i Forening med de Mænd, som Storthinget maatte finde fornødent at tilforordne.

I saa Tilfælde har den første af Stats-Raadets Medlemmer Forsædet og tvende Stemmer.“ —

antages enstemmig med det Tillæg: „under Ansvar efter § 16.“

Under Paragrafens Behandling fremsatte *Hegermann*, at 4 af Storthingets Medlemmer aarligen skulde begive sig til Regjeringens Sæde forat undersøge om Konstitutionen overholdtes, samt at under en Mellemregjering en af Statsraadet skulde udgaa, forat Regjeringen ikke skulde i længere Tid forblive i enkelt Familjes Hænder.

Wedel troede det bedre, at Kontrollen paalagdes hele Storthinget end 4 delegerede, og han fandt ikke Statens Tarv rammet, ved at en duelig og Staten tro Statsraad skulde udgaa, blot fordi en endeligen skulde det, da saaledes den Erfaring, han allerede besad og kunde erhverve, vilde gaa tabt for det Almindelige. Paa *Mølbachs* Spørgsmaal, hvem der skulde forstaaes ved den „første Statsraad,“ forklarede *Diriks* og *Sverdrup*, at det maatte være den første i Embedet og af to paa samme Tid beskikkede den først nævnte.

„§ 14: De i Paragraf 13 fastsatte Bestemmelser gjælder ligeledes, i Tilfælde af at Kongen ved Sinds- eller Legemssvaghed bliver uskikket til Regjeringen, eller er fraværende fra Riget.“ Og

„§ 15: De, som i Følge foranførte anordnes til at forestaa Regjeringen, medens Kongen er umyndig, fraværende eller paa anden Maade ude af Stand til selv at regjere, skal for Storthinget aflægge følgende Ed: „*Vi lover og sværger at ville forestaa Regjeringen i Overensstemmende med Konstitutionen og Lovene, saa sandt hjælpe os Gud og hans hellige Ord.*“ —

antoges ligeledes enstemmig med den Forandring, efter Forslag fra *Grøgaard*, at de, som forstaar Regjeringen, „hver for sig aflægger følgende Ed: „*Jeg lover og sværger*“ o. s. v.

Ved § 14 foreslog nogle, at Bestemmelserne i § 12 ogsaa skulde gjælde i de Tilfælde denne Paragraf indeholder. Andre fandt det derimod upassende, at Dronningen under saadanne Omstændigheder skulde have Del i Regjeringen.

„§ 16: Saasnart deres Statsbestyrelse ophører, skal de aflægge Kongen og Storthinget Regnskab for samme.“ —

bifaldtes enstemmig.

„§ 17: Nærmeste Arving, om han er den regjerende Konges Søn, fører Titel af Kronprins til Norge. De øvrige kongelige Børn kaldes Prinser og Prinsesser.“

Hegermann foreslog, at Titelen af Prins og Prinsesse ogsaa skulde tilkomme Kongens Descendenter i 2det, 3die o. fl. Led samt i Sidelinjerne, og efter nogen Debat blev Paragrafen enstemmig vedtaget saaledes forandret:

„Nærmeste Thronarving, om kan er den regjerende Konges Søn, fører Titel af Kronprins til Norge; de øvrige, som til Thronen er arveberettigede, kaldes Prinser, og de kongelige Døtre Prinsesser.“

„§ 18: Ingen Prins af Blodet maa forlade Riget, gifte sig eller begive sig i fremmed Tjeneste uden Kongens Tilladelse. Handler han herimod, forbryder han sin Ret til Kronen.“

Koren mente, at den myndige Prins burde kunne gifte sig efter eget Tykke, hvorimod *Wedel* troede, at Kongens Samtykke var nyttigt og nødvendigt, forat ikke, som man havde

set Eksempler paa, en Prins skulde gifte sig altfor langt under sin Stand. Paragrafen gik dog enstemmig igjennem, som den var.

„§ 19: De kongelige Prinser og Prinsesser skal for deres Personer ikke svare for andre Dommere end Kongen eller hvem han dertil forordner.“

Wedel ytrede ved denne Leilighed, at det syntes haardt, om man paa den ene Side skulde negte Prinserne og Prinsesserne en Ret, som tilkommer enhver Statsborger, at dømmes af almindelig Ret og for sit Værnething, og paa den anden Side give Kongen Ret til at beskikke deres Dommere. Frederik II af Preussen's Historie som Kronprins og Karoline Mathildes havde noksom vist dette. Rigsretten burde være deres Forum. Der blev ogsaa debatteret, om den Klausul skulde lægges til Paragrafens Slutning: „med mindre de beklæder Statens Embeder.“ Med mer end $^2/_3$ Stemmer gik dog Paragrafen uforandret igjennem.

„§ 20: Kongen er myndig, naar han har fyldt det attende Aar. Saasnart han er indtraadt i sit nittende Aar, erklærer han sig offentligen at være myndig.“

Wedel ytrede, at det vilde være farligt og upassende at lade sig regjere af en Dreng, hvilket man vel ofte her i Norden kunde kalde Personer paa 18 Aar. Han foreslog derfor Myndighedsalderen udsat til det 21 Aar. *Hegermann* m. fl. replicerede vel, at det var forat undgaa de muligens farlige Følger af en lang Mellemregjering, at man havde foreslaaet det 18de Aar. Der sattes da under Votering, om der skulde foretages nogen Forandring ved den i Paragrafen ansatte Myndighedsalder, og da 73 Stemmer erklærede sig for, at den skulde udsættes, foresloges det 19de, 20de og 21de Aar som *termini a quibus.* 15 Stemmer erklærede sig for det 19de, 31 for det 20de og 44 for 21de, og saaledes forandredes i Paragrafen Ordet „attende“ til „tyvende“ og „nittende“ til „enogtyvende“, hvorefter den iøvrigt enstemmigen blev bifaldt.

Efter et saa drabeligt Dagsvirke hævedes dette Møde. Og gjennem det store Altanvindu mod Vest skinnede Solen heller ikke længer. Fra Rude til Rude gled det sidste violetrødmende Gjenskin af de Skyer, hvorunder den var forsvunden for at gaa op over den anden nordlige Hemisfæres befriede Lande, Verdens Forbilleder i at vinde sig Friheden, saa styrkede allerede af dennes unge Blod, at de befandt sig i frygtløs Kamp paany i Grænseskovene og paa Oceanet med dettes trekronede Dronning, det gamle skinsyge Moderland. Hist skinnede i denne Stund Solen paa den lange Linje af den engelske Cochranes Blokadeseil, og en ny Dag af Aarvaagenhenhed begyndte for Patrioterne; her kaldte Foraarets farvede tusmørke Patrioter til Ro, og idet de drog hver til sit, kunde de i den smukke naturlige Lund „Dorotheenbusken“, ligeoverfor Rigssalen, i hvis Alléer de saa ofte vandrede, Ven med Ven eller Manden ene med sin Grublen, høre den norske Nattergal hilse Norges herligste Foraar med Toner, saa afvekslende, begeistrede, dybe, søde og tungsindige, som de Følelser, der nu fyldte dets ædlestes Hjerter, og at indvie med dem de guldsprættende Birke, hvorfra det klang, til det Symbol paa Norges Frihed, dette yndige Træ er blevet i Folkets Tale og Sange. De sprætter i den Egn i ikke altfor sildige Aar med Mai Maaneds Begyndelse, og staar i sin fagreste ungdommelige Pragt ved Maanedens Midte. I dette Foraar, i 1814, holdt det Skridt med Konstitutionens Udvikling, springende ud, aabnende sine Knopper med dens Paragrafer. Den 4de Mai svævede kun om dets Kviste i Solen ligesom et tyndt, med glimrende Punkter besaaet, bleggult Flor; den 17de kan man være vis paa, Birkene der ligeoverfor Hallen stod i fulde Kroner, med lavende, gyldne, frynsede Guirlander i Festons om den hvide Stamme, der indbyder saa til deri at indriste, hvad der er Hjertet dyrebart.

Dagsværket havde været en Begyndelse som den fremstevnende skumkløvende Snekkes. Alle maatte være tilfredse

dermed, men Konstitutionskomitéen især med at dens Arbeide saa godt havde udholdt den første Prøve inden Skrankerne.

Det samme Repræsentant-Antal mødte igjen den 5te Mai og fortsatte med

„§ 21: Kongens Kroning og Salving sker i Trondhjems Domkirke, efterat han er bleven myndig, paa den Tid og med de Ceremonier, han selv fastsætter."

Omsen foreslog Kristiania til Kroningssted, fordi denne By skulde være Hovedstaden, hvorimod *Darre* forsvarede Trondhjems Adkomster paa Grund af de historiske Erindringer, som knytter sig dertil. *Koren* fandt ogsaa et Argument for Trondhjem i, at Kongen derved kom til at gjøre en Reise igjennem Landet, hvilket maatte antages at være gavnligt. *Grøgaard* opkastede Spørgsmaal, om Tiden for Kroningen ikke burde bestemmes, forat den ikke skulde gaa saaledes i Langdrag, at den, som man havde seet Eksempler paa, aldrig blev foretaget. *Præsidenten* bemærkede, at nogen Tidsbestemmelse ikke vel kunde finde Sted, da Krig og Landfarsot kunde forhindre sammes Overholdelse. *Hount* mente, at Kroningsceremonierne burde bestemmes for Omkostningernes Skyld; men *Præsidenten* fandt dette mindre passende, da Ceremonier, som nu blev foreskrevne, vel neppe vilde stemme med Tidens Aand om 100 Aar, hvilken Tid man dog vel burde paaregne for en Grundlov. Storthinget skulde hver Gang faa at bestemme Omkostningerne, og Kongen kunde desuden have privat Formue, som han vilde anvende paa sin Kroning. Med 88 mod 22 Stemmer blev det dog ved Udkastet; og med netop $^2/_3$ Stemmer antoges ligeledes

„§ 22: Er Thronarvingen fraværende, naar Kongen dør, bør han indfinde sig i Riget inden 6 Maaneder, efterat Dødsfaldet er ham tilkjendegivet, hvis uovervindelige Hindringer ei forbyder det, eller for sin Person have tabt Adgang til Thronen."

Mølbach opkastede Spørgsmaal, om ikke Maaden, hvorpaa Dødsfaldet skulde bekjendtgjøres, burde bestemmes, forat forbygge Paaskud om Uvidenhed fra Thronarvingens Side. Andre

foreslog, at saadant skulde ske ved en Deputation, og *Wedel* og *Diriks* paastod, at det absolut maatte forudsættes, at Tilkjendegivelsen af Dødsfaldet var bevist, førend Udelukkelse kunde finde Sted. Maaden, hvorpaa Tilkjendegivelsen skulde ske, mente de lod sig ikke forud bestemme, da der kunde indtræde Omstændigheder, som ikke tilstedede, at Forskriften blev befulgt, men at andre Bekjendtgjørelsesmaader maatte bruges.

„§ 23: Bestyrelsen af den umyndige Konges Opdragelse bør, hvis hans Fader ei derom har efterladt nogen skriftlig Bestemmelse, betroes visse af Storthinget dertil udnævnte Mænd i Forening med Enkedronningen, om hun er hans kjødelige Moder, med Udelukkelse af den nærmeste Thronarving, hans Livsarvinger og Statsraadet.“ —

bifaldtes enstemmig med det Tillæg efter *Wergelands* Forslag, at der istedetfor Ordene „og Statsraadet“ skulde sættes til: „og Regentskabets øvrige tilforordnede“. Han fandt nemlig, at de samme Grunde, som der var for at udelukke Statsraadets Medlemmer, ogsaa maatte tale for Udelukkelsen af de Mænd af Storthinget, som efter § 13 skulde deltage i Regentskabet.

Enstemmigen passerede derpaa de følgende tre Paragrafer:

„§ 24: Alle Regjeringsbeslutninger og Befalinger skal stedse udstedes i Kongens Navn.“*)

„§ 25: Ved Kongens Død eller i det Tilfælde, i hvilket et Regentskab bør beskikkes, skal straks et overordentligt Storthing sammenkaldes af Statsraadet. Forsømmer Statsraadet denne Pligt over 4 Uger, besørges Sammenkaldelsen ved Justitiarius og tilforordnede i Høiesteret.“

„§ 26: Er den mandlige Kongestamme uddød, og ingen Thronfølger udkaaret, da sammenkaldes Storthinget straks paa den i forrige § beskrevne Maade, for at vælge en ny Kongeæt. Imidlertid forholdes med den udøvende Magt efter § 13.“

Ved § 25 blev dog, paa *Wedels* Bemærkning, at Statsraadet ikke altid ved Kongens Død kunde sammenkalde Storthinget, da saadant maatte ske af Thronarvingen selv, naar han var

*) I Komitéens første Udkast lød denne § saaledes: „Alle Regjeringssager, Beslutninger, Befalinger og Forretninger skal ske i Kongens Navn. Og skal han altid selv underskrive, naar han har naaet den myndige Alder og tiltraadt Regjeringen.“

myndig, vedtaget, at Udtrykken i §'en skulde under Redaktionen forandres derefter. Og saaledes blev da Ordene „eller andre vedkommende“ tilføiede efter „Statsraadet“ i Slutningen af første Punktum.

Desto flere Debatter vakte de to følgende Paragrafer, som begge spillede hen paa Muligheden af et intimere Forhold til Danmark og saaledes var Prøvestene paa da ægte norsknationale Hjerter.

„§ 27: Kongen skal bo i Riget og maa ikke opholde sig udenfor det længer end 6 Maaneder uden Storthingets Samtykke, med mindre han for sin Person vil have tabt Ret til Kronen.

Weidemann, som ved Spørgsmaal, der i nogen Maade rørte Landets Selvstændighed og Nationaliteten, viste en levende Indbildningskraft, foreslog, at Kongen skulde forpligtes til at bo inden Rigets *nærværende* Grænser, og *Omsen*, at det ikke skulde staa i Storthingets Magt at bevilge en længere Udeblivelse. Det kunde ellers let ske, at Kongen lidt efter lidt kunde faa stadigt Ophold i et andet Land og blot gjøre Lystreiser til Norge som i forrige Tider. Man kunde da komme til at faa en Konge paa Papiret; og det burde derfor bestemmes, at, naar Kongen havde været fraværende i 6 Maaneder, maatte han ikke forlade Riget igjen før om 5 eller mindst 3 Aar. *Fleischer* mente, at, naar Kongen havde været borte i 6 Maaneder, burde han ikke kunne forlade Riget før efter andre 6 Maaneder, idetmindste, hvorpaa *Carstensen* holdt en komisk Oration, der gik ud paa, at Kongen i hele sit Liv kun maatte være fraværende i 6 Maaneder. Forgjæves søgte *Præsidenten* at formilde disse strenge Konditioner; *Carstensen* vilde ikke slaa af. Paragrafen blev endelig med 84 mod 23 Stemmer antagen i en saadan Form efter *Weidemanns* og *Fleischers* Amendements:

„Kongen skal stedse bo inden Rigets nuværende Grænser og maa ikke uden Storthingets Samtykke opholde sig udenfor det længere end 6 Maaneder af Gangen, med mindre han for sin Person vil have tabt Ret til Thronen.“

Ved § 28: „Kongen maa ikke antage nogen anden Krone eller Regjering, uden Storthingets Samtykke, hvortil i dette Tilfælde Totrediedele af Stemmerne udfordres.“ —

ytrede først *Koren*, at han troede at kunne øine Muligheden af de tre nordiske Rigers Forening under Norges Konge, og at det burde staa i Folkets Magt, paa den Tid saadant kunde ske, at afgjøre om Foreningen var ønskelig eller ikke. Men nærmest gjorde Paragrafen en Gjenforening med Danmark mulig, formedelst Kristian Frederiks mer end blot sandsynlige Valg, og dette gav *Wergeland* Anledning til en af sine fyrigste Taler.

N. Wergeland.

„Intet, — sagde han — ærede Medborgere, intet anser jeg for mere fordærveligt for Fædrenelandet, end Gjenoprettelsen af Foreningen med Danmark, Kilden til den Afmagt, Fædrenelandet er sjunket i. Jeg siger dette i Sandhed uden Nag til den Nation, som engang kaldte sig Tvillingbroder af Nor.

Det danske Folk udmærker sig ved flere elskværdige Dyder, og Frederiks Hjerte har i flere Decennier været prøvet. Vi ønsker begge alt Held og Velsignelse, men Foreningen maa ei være mer — Tvillingbroderskabet maa ei mere have Sted i al Evighed.

Den har kun Skinnet af Grundighed den Indvending, at vi ei bør binde Efterkommernes Hænder, thi maa Fædrene ei binde Efterkommerne, saa maa ingen Lov skrives; hver Artikel i Konstitutionen er et Baand paa Efterkommerne. Men skulde de bindes i noget, saa var det i dette Stykke, da vi kan be-

raabe os paa en lang Erfaring. Et Skridt vi bebreider vore Forfædre, maa vi ei tillade vore Børn. Vi, som har over 400 Aars Erfaring om Følgerne af Forbindelsen, bør for evig forekomme, at ikke vor Efterslægt, som engang vil have forglemt disse ublide Dage, ubesindig tilintetgjør Frugten af deres Fædres tunge Møier, *Norges Selvstændighed*, og indlader sig i Forhold, de visselig engang ligesom vi vil finde var et Onde.

Haard er den Himmel, som bedækker Norge, Klimatet er strengt; vi er Beboere af en hyperboræisk Afkrog paa Kloden, og Naturen har bestemt os til at savne saamange af de mildere Landes Fordele. Men Naturen, god midt i sin tilsyneladende Ubarmhjertighed, og retfærdig midt i sin Uretfærdighed, har aabenbart villet levne os Erstatning for hine Savn, og derfor beskikket, at Norges, i nogle Henseender saa ufordelagtige Beliggenhed skulde i andre Henseender være saare velgjørende. Himmelen har villet, at dette Rige, som ei kunde dele de rigere og skjønnere Landes Glæder, ei heller skulde dele deres Sorger; at dette Land, som ei kunde nyde de frugtbarere og mægtigere Rigers Lykke, ei heller skulde have Del i deres Elendigheder og Tvistigheder! Her skulde vi bo, saa var Himlens Vilje, som den fattige i sin afsidesliggende Hytte, smaaligen forsynede, men tilfredse med det lidet, nydende det i uforstyrret Fred, uden at kjende de stores Vellyster, men ogsaa udelagtige i deres Kabaler, Splid og Kummer. Derfor afskar Naturen os fra Fastlandet ved et svælgende Dyb, en Afgrund, og værnede trindt om Landet med Pallisader af talløse Klipper. — Men vi overskred Naturens afmærkede Grænser, og indgik en unaturlig Forbindelse med et Rige, der ei kunde andet end inddrage os i unaturlige Krige, indvikle os i Misforstaaelse med Magter, med hvilke det for Norge var ligesaa ufornødent og underligt, som skadeligt, at være uens. Al Fordel af vort Lands Beliggenhed har vi saaledes, ved Forbindelsen med Danmark, opofret. Men er nu Baandet løst uden brødefuld Revolution, tilbydes os Leilighed til at vende tilbage inden Naturens, Fredens og Lykkens Grænser, skulde vi da fremdeles opofre eller tillade

sildigste Efterslægt at opofre det store Gode, Fædrenelandets Beliggenhed forskaffer det? Skulde et Baand, der fast ved intet gjengjælder de dyreste Opofrelser, atter kunne knyttes? Eller har Norge nogensomhelst gjensidig Fordel af den danske Forbindelse, hvor stor og herlig maa da hin Fordel ikke være, naar selv langvarige Feider ei er for stor en Pris for samme? Nævn, hvo som kan, det politiske Gavn af Norges Indlemmelse i den danske Stat, som ei kjøbes for dyrt med Norges Sønners Blod, med hungrende Enkers og Børns Skrig, med Udelukkelse fra Europas Havne, med Handelens Død, med Pengevæsenets Undergang? Krig, Menneskeslægtens Svøbe, alt det Godes Ødelægger, — Fred, Gjenstanden for Folkenes megen Raab til Himmelen, skulde ei komme i Betragtning, skulde agtes for intet imod en Pagt med Øerne paa hin Side Havet? Hvormed har da Danien fortryllet dette Folk, at det endnu, førend Riget har forvundet Lidelserne af 7 Aars Feide, kan tænke sig Gjenforeningen — at det paa en Tid, da det lægger den første Grundsten til en egen, uafhængig Stat, og staar færdig til med Strømme Blod at besegle sin Uafhængighed, kan taale Forestillingen om, at Efterslægten atter skulde skjænke Danmark Frugten af sine Møier? Af en saa nøie Forbindelse mellem to Riger, der adskilles ved et Hav og ved et helt mellemliggende fremmed Kongerige, kunde og kan ei komme andet end gjensidig Fordærvelse. En mægtig Flaade var kun det eneste, der nogenlunde formaaede at sammenholde Delene af en saadan Stat; og da dette Baand brast, brast Norges Scepter udaf de danske Monarkers Hænder. Fordomsfrie Danske har endog erkjendt Gyldigheden af disse Sandheder, og selv gode Frederik vedgaar i sin Proklamation af 18de Januar, at Flaadens Tab opløste det mulige Baand mellem Dan og Nor.

Vi har svoret Norges Selvstændighed; men hvad forstaaes ved Norges Selvstændighed? Har vi været selvstændige, eller er vi det først nu? Ingensteds har en høiere Tolk udviklet os tydelig Selvstændighedsbegrebet. Mig forekommer det imidlertid unegteligt, at Eden forpligter os til for evig at bryde med

Danmark. Thi, er en Forbindelse med *Sverige* Uselvstændighed, saa maa og Forbindelsen med Danmark være det. Er *Sverige* os et *Scylla*, saa er *Danmark* os et *Charybdis*. Og nu er det Tid i alle Maader at betrygge os, at vi ei efter ved Kamp og Møie at have undseilet hint, som et Vrag skulde strande paa dette! Yder Folket nu alt — hengiver det Liv og Formue til Brug indtil sidste Skjærv, saa maa og bør det og vinde hædret Selvstændighed ligesaavel fra den ene som den anden Side.

Altsaa, Brødre, aldrig mere dansk! Dette er hver ægte Nordmands Ønske. Vi har været Kongerne af Danmark et trofast Folk. Tiden er kommen, da vi, uden at forspilde denne Ros, uden brødefuld- Insurrektion mod en lovlig Herre kan iagttage Fædrenelandets Interesse. Vi vil tage et venskabeligt Farvel, uden Harme, uden Nag. Vi skilles nødig fra en Ven, som lang Omgang har gjort os kjær, skjønt vi ofte saa surt til hinanden. Men det maa saa være. Hvad Gud har villet adskille, maa intet Menneske tilsammenføie. —

Jeg foreslaar derfor, at Kongerigerne Danmarks og Norges fremtidige Adskillelse udtrykkelig anføres i Konstitutionen. Det vilde være let yderligere at motivere Vigtigheden deraf; men jeg anser det for ufornødent, og frygter for at trætte Forsamlingens Opmærksomhed. — Skulde dette Forslag ei antages af Forsamlingen, da giver jeg mig den Frihed at proponere, at 28 § maa udtrykkes saaledes: „Kongen maa aldrig antage nogen anden Krone eller Regjering.“ Betingelsen: „uden Storthingets Samtykke,“ anser jeg enten for overflødig eller farlig. Overflødig er den, saafremt sidste Paragraf bliver gjældende, som tillader Storthinget at ændre Konstitutionen. Overflødig er den, dersom 1 § skal være evig gjældende, da denne erklærer Norge for et frit og uafhændeligt Rige. Farlig er den stedse; thi den vil udsætte Storthinget for Fristelse, og intet er vissere, end at Pluraliteten paa Storthinget ikke altid er Pluraliteten i Folket. Har derimod Nationens Repræsentanter et ubetinget Forbud at henpege paa, da kan og vil en Fyrste aldrig, i Henseende til andre Throners Bestigelse, sætte dem paa Prøve; og skulde

det ske, hvilken Frimodighed til Afslag giver det ikke at kunne sige: vi tør ikke; vi har Loven for os!"

Efter en saadan Ekspektoration kunde vel en Mand være berettiget til at sige sit Amen, sit *Dixi & animam liberavi;* men *Wergeland* havde en endnu kraftigere Tale i Baghaanden, hvilken han dog ikke fremførte, af Frygt for at opirre Gemytterne, og mistvivlende om at det vilde lykkes ham, ene og understøttet, at aabne Forsamlingens Øine for den Fare for Rigets Selvstændighed, som lurede under hine tre Ord. Da imidlertid intet af hvad der er opbevaret fra hine Dage tydeligere og mere levende anskueliggjør hvad Meningen om Norges Fortid og Fremtid, der besjælede Taleren og det Parti, han bekjendte sig til, og da denne anden Tale, om end blot læst og billiget underhaanden af de ligetænkende, saaledes er et nyt og interessant Aktstykke, der kaster Lys ned i Hjerternes Dybde, har jeg troet at kunne opbevare den her, om den end ikke kan siges at tilhøre Historien om det passerede. Ved Opførelsen af dramatiske Stykker pleier man ofte, for Publikums Skrøbeligheds Skyld, at sløife ved en Indcirklen visse Repliker, og det stundom just de mest poetiske. Men derfor kommer de dog Læseren tilgode; og i Eidsvoldsdramaet er netop denne sløifede Tale en af de Repliker, som den skjønsomme Læser vil beklage er gaaen tabt under Opførelsen. Men vel var det for Repræsentanten, at han lod det blive ved hvad han havde sagt; thi det lader sig ikke sige til Rigsforsamlingens, eller rettere det herskende Partis, Ros, at politisk Tolerance var en af dens Dyder. Og her førte den mest isolerede af Minoriteten et saadant filippisk Sprog, her blottede han med saadan Kjækhed sine Modstanderes politiske Hjerter, med saadan Aabenhed sit eget, her slog han i sin Flugt indenfor Hensigternes Grænser, og her profeterede han med saa sikker og harmfuld en Sorg over den Fremtid man beredede Fædrelandet*), at Reglementet neppe

*) Havde Kristian Frederik vedblevet at være Norges Konge, havde vi alt oplevet den Tid da disse Spaadomme sandsynligvis vilde være gangne i Opfyldelse.

skulde have beskyttet hans ulykkelige Hoved for de voldsomste af alle Majoritetens Vredes Elementer, og ganske vist vilde man, istedetfor det kordiale „Hvad sa' du, Bror? (eller Fætter)?“ som stundom sagt med Haanden lagt til Øret, pudsigen afbrød de talende, have hørt Talen afbrudt paa flere Steder af Udraabet: „Hvad siger den Forræder, den Svenske!“ eller af det forfærdelige „Stinges“ d. e. „ned med ham med Kniven!“ som Brevskriveren fra Eidsvold siger tidligen skal underhaanden være bleven hørt.

Man tænke sig blot Rigsforsamlingens to Partier, Majoritetens Intoleranse, dens overmodige, lidenskabelige Chefer, den adsplittede, kleinmodige Minoritet, Erindringerne fra den 12te og 19de April, Regenten og hans Partisaner under samme Tag, og saa denne Tale holdt:

„Jeg raader til og foreslaar, at den sidste Klausul i denne Paragraf udslettes, nemlig den: „uden Storthingets Samtykke,“ og at det forbydes ubetinget, at Norges Konge antager nogen anden Krone.

Den Klausul synes at komme saa uskyldig og beskeden tilsidst, men den er lumsk og farlig, og kan volde meget ondt. Gjenforening med Danmark leder den til; altsaa til det vi af alt mindst maa ønske.

I gamle Dage var dette Folk agtet og berømt, dette Rige mægtigt. Men hvad er det bleven i de Aarhundreder, som er forløbne siden den sidste Haraldides Endeligt? Forarmet, forglemt, reduceret til en Provins, nei til en Koloni, hvor man vil opføre Toldboder til Indsamling af Skatterne og Fæstninger til at kue de skatteydende med, men hverken Skoler eller Akademier eller Hospitaler eller Kongeboliger. Dertil skjænkede private norske Mænd Lokalerne. Sine Nederlag betalte man med norske Provinser, og sine sidste med hele Norge. Lemlæstede og udsugede har man kastet os fra sig. Lad nu endelig Norge vorde selvstændigt, lad Aareladningerne ophøre, og Riget

Og da — et eller nogle Hvedebrødsaar, hvori Norge ikke var bleven tilsidesat: men saa *l'ancien regime*.

beholde sit Blod inde i sig, da vil man se med hvilken Spændkraft det vilde udvikle sig og hæve sig i alle Dele.

Har vi nu flere Aarhundreders Erfaring for os om den danske Forenings Skadelighed, skal vi da ikke ved alle mulige Midler hindre dens Fornyelse, eller skal vi ikke vogte os og med al mulig Forsigtighed bortskaffe alt, som kan gjøre den mulig, og følgelig ogsaa bortskaffe bemeldte Klausul: „uden Storthingets Samtykke?“

Man siger: hvad kan det skade, at de Ord staar der? Storthinget vil dog vist aldrig samtykke i en Gjenforening; det er altfor meget imod Folkets Vilje. Hvad kan det skade? Jeg spørger: hvad kan det nytte? Alt unyttigt maa bortskaffes af vor Statsforfatning baade i den ene og anden Henseende. Vil man ikke, at Storthinget skal samtykke, saa maa man heller ikke give det Lov at samtykke. Ansaa man det ikke for muligt, at Storthinget kunde samtykke, saa havde man heller ikke anseet det for hensigtsmæssigt at paahænge Paragrafen denne forræderiske Sætning. Hvo kan tvivle paa, at dens Ophavsmand jo har tænkt sig, at den Tid kunde komme, da en Gjenforening ikke blot blev mulig, men endog ønskværdig? Ja hvo ved, om den ikke just skylder Ønsket om en Gjenforening sin Tilværelse, og om den ikke netop er sat der, forat gjøre en saadan Reunion mulig?

Saaledes slaar man en Jernring i Siden paa et Fartøi. Den hænger der uden at gjøre fra eller til, skade eller gavne. Men siden ser man, at den tjener til at fæste Hagen eller Touget i, naar man vil hale Skuden til sig. „Uden Storthingets Samtykke“ er en Hank til at tage os i, og den vil jeg skal slaaes af.

Man siger ogsaa, naar der staar, at Norges Konge ikke kan bestige nogen anden Throne uden Storthingets Samtykke, saa er det nok, saa er der ingen Fare; thi Storthinget samtykker ikke, med mindre Folket vil det. De, som taler saa, maa ikke vide, hvormange danske og fordanskede Sjæle Landet er fuldt af; de maa ikke kjende Parlamenters, Kammeres og

Rigsdages Natur og Historie, ikke vide, hvor let en Regent skaber sig Repræsentantskaber efter sit Sind, hvor let han indvirker paa samme og sætter sin Vilje igjennem, og hvormeget lettere han gjør det i et Land, hvor der hersker saadanne Fordomme til Gunst for Sagen, hvor der hersker saadan Danomani.

Jeg for min Part maa, efter den Vending Sagerne har taget og efter det Kongevalg, som kan forudsees, anse Gjenforeningen for næsten vis, endog om hin Klausul udelades; men bliver den staaende, er Tilbagefaldet saa meget sikrere, — og det heller om kort Tid end længere hen i Tiden. — Endog under Norges første Konge vil det ske, medens dennes Personlighed gjør det vanskeligt for Folket, at enten skille sig ved ham, eller negte ham hans skjønnere Fædrenearv, den danske Sukcession, som ikke kan være langt borte, — medens Landet er fuldt af Danske og Dansksindede, medens Fordommene er i fuld Kraft, og medens man endnu er uvidende om, hvad Landet kan blive til i en fri Tilstand, og indbilder sig, at Rigets nuværende Afmagt og Forlegenhed er en Følge af, at det er bleven løsrevet fra den danske Stat som en Arm af et Legeme, forvekslende saaledes Virkning med Aarsag.

Lad det altsaa ikke blive muligt for selve Storthinget at samtykke deri! Selv under den Forudsætning, at Storthinget var Folket og at Folket var Storthinget, saa Storthingets Samtykke virkelig var Folkets eller Pluralitetens Samtykke, bør Bestemmelsen udgaa. Thi naar Folket kunde samtykke i en Gjenforening, saa kjendte det ikke sin egen Velfærd. Man maa betage Folket Magten til at kunne skade sig selv, eller i det mindste lægge det saamange Hindringer i Veien derfor, som muligt. Man bør, ved at udelade Betingelsen *qvæstionis*, lage det saa, at det norske Folk ikke kan blive dansk igjen, uden at bryde selve Konstitutionen.

Jeg forudser, siger jeg, en Gjenforening, saaledes som Tingene gaar, endog uden hin Klausul, og af den Grund alene er det, at jeg vilde raade til en Forening med Sverige under

Betingelse af vor Konstitution. Det herligste vilde være, at Norge bestod ganske for sig selv, og hverken havde med den ene eller den anden af Naboerne, som elsker os saa inderlig, at skaffe. Men efter min Anskuelse lader dette sig ikke gjøre. Undgaar vi Charybdis, saa falder vi Scylla. Hvad Folket i Felten vinder over den ene, vil det i Fred og Ro skjænke den anden. Seieren bringer ingen Gevinst, men Tab af det vi fegter for. Ved at vinde, vinder vi intet, og det norske Blod er flydt forgjæves, naar det er udgydt for en dansk Thronarving. Undgaar vi at forenes med Sverige, vi undgaar da ikke at gjenforenes med Danmark. — Men af disse Alternativer anser jeg det første, nemlig Foreningen med Sverige, for det mindste Onde. Der er to Goder, vi har at fegte for, nemlig Rigets absolute Selvstændighed og den Grundlov, vi udkaster os. Det første anser jeg for at være tabt, eller, efter de politiske Omstængigheder, uerholdeligt. Tabes det ikke i Kampen med Sverige, saa tabes det i Freden med Danmark. Men denne uerholdelige absolute Selvstændighed er ikke af den høie Vigtighed som Grundloven. I Forening med et af Rigerne, under Betingelse af vor Konstitutions Bibehold, kan det norske Folk blive lykkeligt; men kuldkastes Konstitutionen, saa bliver det lidende, hvad enten det forenes med Danmark eller med Sverige.

For Konstitutionen maa vi altsaa fegte indtil det yderste i alle Tilfælde. At tabe den, er først et sandt Tab; det er at ligge under.

Nu vel, siger man, naar saa er, at vi maa forenes med et af Rigerne med Bibehold af Konstitutionen, hvorfor kan vi da ikke heller forenes med vore gamle Brødre de Danske, og beholde vor Grundlov, end med de Svenske? Nei, heller med de Svenske. I Forening med Sverige er det sandsynligere, at vi kan beholde Grundloven i Tidens Længde tilligemed al den udvortes Selvstændighed, den endog i saadan Forbindelse kan forbeholde Riget, end i Forbindelse med Danmark.

Sverige er selv et konstitutionelt Land, Danmark et

despotisk. Regjeringen i begge Lande, Norge og Danmark, vilde blive modsatte Ekstremer.

Vi har ingen Sympathier med de Svenske, siger man. Desto bedre, siger jeg; desto vanskeligere vil en Amalgamation blive, desto lettere vil vi beholde vor Nationalitet. Med Danmark vil Amalgamationen straks være gjort. Norske og Danske er som to Draaber Vand, der vil flyde sammen ved den ringeste Berørelse. Svenske og Norske er i denne Henseende som Vand og Olje.

Men, siger man, vi har jo næsten intet tilfælles med det svenske Folk, uden samme Fornødenheder og samme Udførselsvarer. Just derfor er denne Forening at foretrække for den danske, naar vi har vor Selvstændighed og Nationalitet for Øie.

Det norske Folk har et Slags Mistro til det svenske, især til dets talrige Adel. Atter desto bedre, saa vil det norske Folk med saameget mere Cirkumspektion vaage over sin Grundlov og sine Foreningsrettigheder, hvilke det derimod af Kjærlighed og Tillid til den danske Regjering og af tilvant Lydighed efterhaanden vilde lade sig fraliste.

Jeg vil her ikke tale om, hvad Politik tilraader med Hensyn til de geografiske Forhold, og hvormeget vissere det er, at vi i Ufredstid kommer til at slutte os til et Parti, som er mere passende for os eller mindre uheldbringende for Riget, naar vi er unionerede med Sverige, end naar vi er det med Danmark. Hvad nogle snakker om, at vi i Krigstid vilde savne det danske Korn, er ikke værdt at lægge Mærke til. De Danske vil ligesaa gjerne sælge, som vi kjøbe deres Korn, og vi vil aldrig savne det, saalænge der er Agerdyrkning i Danmark. Ja midt i en Krig med selve Danmark vil Danmarks Korn komme til vort Land. De maa sælge deres Korn til os for at faa Penge til at føre Krigen imod os; noget kan vi selv tage paa Søen. Det hændte jo i den sidste Krig, Danmark havde forskaffet os med England, hvis man kan tro Rygter og Skipperefterretninger, at jydske Skibe, som skulde tilføre os Korn, naar de var

komne halvveis, forandrede Kurs og styrede vester til England med det.

Jeg anser det altsaa for en sand Politik, som Kjærlighed til Fædrenelandet og Omsorg for dets Frelse og Fremtids Vel tilraader, at vi, om vi ikke vil tilbyde den svenske Konge den norske Throne under Betingelse af at vor Grundlov bibeholdes, og at vi beholder vor egen indvortes Regjering, vor egen Lovgivning og Pengevæsen, Maal, Vægt, Sprog, Krigsmagt, Flag etc., dog udelader af denne Paragraf de Ord: „uden Storthingets Samtykke."

Talerne, der holdtes i Rigsforsamlingen, var enten improviserede eller kun bundne til saadanne Notater, som lod sig opskrive paa en Lap paa Bænkene, paa en tjenstvillig Ryg eller, som i de østerlandske Skoler, paa Knæet, og saaledes er kun de Foredrag, der, i Form af Betænkninger og Forslag, var ordentligen nedskrevne og vedlagte Protokollen, at finde i dens trykte Forhandlinger. I disse findes derfor ikke andet Spor saavel efter Wergelands som andre Repræsentanters holdte Foredrag, og Overgangen til Modpartiets Anførsler anderledes antydet end i disse magre Linjer: „Efterat der var gjort adskillige Indsigelser imod denne Paragraf, fremlagde *Jacob Aall* sin Betænkning, der lyder saaledes:"

„At forbyde i nærværende Konstitution, paa en absolut Maade, Norges Konge at modtage nogen fremmed Krone, kunde, efter mit Begreb, blive et Indgreb i Landets tilkommende nationale Lykke. Det er umuligt for nærværende Forsamling at forudse alle de Tilfælde, som kunde gjøre en saadan Indskrænkelse farlig for Samfundet. Hverken denne eller andre Bestemmelser, der ikke kan betragtes som Grundlove, hvis uforanderlige Værd igjennem alle Tidsaldre er bleven erkjendt, bør gjøres saa urokkelige, at de jo kan modtage de Modifikationer, som Tid og Omstændigheder, Landets Tarv og forandrede Kulturtilstand maatte gjøre fornødne.

Ligesom en saadan absolut Lov vilde være farlig, saa vilde den og indeholde en direkte Modsigelse mod Konstitu-

tionens Aand. Efter Komitéens Forslag vil rimeligvis nærværende Konstitution kunne underkastes Modifikationer. Rigsforsamlingen, som ikke tiltror sig den Visdom, at kunne i et stakket Tidsrum træffe en uforbederlig Norm for Stats-Styrelsen, som tæller flere forstandige end i Stats-Politiken erfarne Mænd blandt sine Medlemmer, forbeholder tilkommende Forsamlinger at fuldende det nærværende Værk, der umuligen nu kan modtage den høieste Grad af Fuldkommenhed.

Jeg foreslaar altsaa, at den 28de Paragraf maa beholde sin nærværende Form."

Unegtelig var der mere Frihed for Nationalrepræsentationen i den Bestemmelse, *Aall* forsvarede, men visselig der var ikke mere fjernsynet, efter Menneskene, som de er, afpasset, og efter Sandsynlighederne beregnet Klogskab og heller ikke mere sand Omsorg for Nationens Selvstændighed, end der laa i *Wergelands* Amendement. For de Sympathier, som endnu ikke var udslettede af *Aalls* bløde, i sin Struktur mere danske end norske Karakter, hvori de havde furet sig dybere ind end hos de fleste andre Nordmænd, havde Tanken om en Gjenforening med Danmark, med Behold af den frie Forfatning, heller ikke det afskrækkende, som for hans Modstander i denne Sag. Til hans Ytring om den mulige Lykke, der kunde ligge for Norge i Kongens Erhvervelse af et andet Rige, bemærkede ellers *Rein*, at det var vigtigere, at Landet blev regjeret vel, end at dets Konge regjerede over meget, hvilket sidste i Almindelighed var til Hinder for det første. Han troede derfor ikke, at enhver Udvidelse af Riget kunde være ønskelig. *Diriks* bemærkede, at man ved de Ord „eller Regjering" havde havt Hensyn til den mulige Erhvervelse af Lande, som just ikke var Kongeriger, saasom Fyrstendømmer, Provinser eller Kolonier, hvis Besiddelse kunde være nyttige for Riget og dets Handel.

Men Ængstelsen for en Gjenforening med Danmark havde talt forgjæves. Det viste sig ved Voteringen, da Paragrafen blev antagen uforandret med hele 98 Stemmer mod 11, at Øieblikket med sine Krav og Interesser, og den nærmeste

Fremtid med sine glade Løfter beherskede Flerheden saa udelukkende, at den kun havde et dunkelt Blik for Fremtidens politiske Sandsynligheder og Kombinationer.

Enstemmigen antoges derpaa

„§ 29: Kongen anordner al offentlig Kirke- og Guds-Tjeneste, alle Møder og Forsamlinger om Religions-Sager, og paaser, at Religionens offentlige Lærere følger de foreskrevne Normer.“ Og

„§ 30: Kongen lader i Almindelighed indkræve de Skatter og Afgifter, som Storthinget paalægger.“

Birkeland (Bercheland).

Den følgende Paragraf, navnlig i Anledning af den deri omhandlede Anvendelse af det beneficerede Gods, gav derimod Anledning til megen Diskussion. Den lød:

„§ 31: Kongen vaager over, at Statens Eiendomme og Regalier anvendes og bestyres paa den af Storthinget bestemte og for Almenvæsenet nyttigste Maade.

Saavel Kjøbesummer som Indtægter af det Geistligheden og Skolerne beneficerede Gods skal blot anvendes til Geistlighedens Bedste og Oplysningens Fremme.

Milde Stifters Eiendomme skal alene anvendes til disses Gavn.“

Fra Bønderne *Lundegaard*, *Huvestad*, *Harildstad*, *Olsen* og *Bjørnsen* (*Birkeland*) fremlagdes og oplæstes følgende Forslag, som de forlangte tilført Protokollen, bekræftet Gjenpart af og Votering over:

„Det beneficerede Gods, der er en Levning fra den katholske Hierarchies Old, der og er at anse som en for nærværende Tid

og Omstændighed aldeles overflødig og upassende Interesse; ligesom og at saadant Gods ikke heller bliver bragt til den mulige frugtbringende Fuldkommenhed ved Forbedringer: saa var det at ønske, at alt saadant Gods maatte blive anvendt til det almindelige Bedste, og i Anledning af Landets vilkaarlige og trængende Omstændighed, som et Bidrag eller Hypothek til at ophjælpe Statens Bank og Pengevæsens yderst slette Forfatning, der nemlig vil opbyde alle mulige Anstrængelser af Statskræfterne; og ikke, som der i Paragraf 31 i Konstitutionsakten er foreslaaet. Vores Forslag og Formening er, i Følge vore Komitenters Forlangende, at Presterne for Eftertiden kunde blive aflagte med fast Lønning i Penge, som andre Embedsmænd af Statskassen, saaledes som kunde tilstrækkelig ansees, og passende for enhver; hvorhos tillige maatte tages Hensyn til ethvert Kalds Prestegaarde, der i mange Henseender er saare ulige i Omfang og Godhed, ogsaa maatte komme i Betragtning; men alt beneficeret Gods der udenfor maatte blive efter Omstændighederne lagt til det Almindelige ved at gjøres i Penge eller paa den Maade, man ansaa bekvemmest, at dette Gods ogsaa kunde vorde privat Eiendom, som andet Odelsgods, for vedkommende fremtidige Eiere. Men, skulde denne vor Formening ikke finde den høie Forsamlings Bifald, da maa det tillades os at nedlægge den Paastand, at det beneficerede Gods vel til videre maa henlægges til Oplysningsvæsenet, men at 31te Paragraf ikke nu tilfulde fastsættes, men reserveres Ret til paa næstkommende Storthing nærmere at afgjøre den.“

Heidmann forelæste nogle Bemærkninger, der gik ud paa det samme, ligesom ogsaa *Dahl* erklærede sig derfor. Presterne selv tog, af en agtværdig og maaske ikke saa uklog Takt, mindre Del i dette Spørgsmaals Afgjørelse, end man skulde troet efter dets Vigtighed for dem. Ikkun *Midelfart*, korteligen understøttet af *Darre*, udviklede sig i denne Sag. Han maatte protestere imod det uretmæssige i at noget af det beneficerede Gods anvendtes udenfor sin udtrykkelige Bestemmelse, eller forsaavidt det var skjænket til gudeligt Brug, imod at anvende

det til noget andet. Oplysningen imellem Almuen paa Landet var derimod saa ringe, og Bonden i Almindelighed saa modvillig til at yde Bidrag til Skolevæsenet, at det beneficerede Gods hovedsagelig burde afgive Midler til Skolevæsenets Forbedring. Skulde det beneficerede Gods anvendes udenfor sin oprindelige Bestemmelse, mente Taleren, at man ikke maatte gjøre Regning paa deslige milde Gaver i Fremtiden. *Wedel* erklærede det for en uudslettelig Skamplet paa Forfatningen, om det tillod sig noget Indgreb i det beneficerede Gods. Det var Eiendom, en Stands Eiendom, der maatte respekteres ligesaavel som Privatmands. Men det var nu at befrygte, at, naar man begyndte med den, vilde man tilsidst angribe Privateiendommene. *Lysgaard* bebreidede *Midelfart*, at han skar alle af Almuen og alle Almuer over en Kam, og han anførte sin Hjembygd Biri til Eksempel paa Bondens Beredvillighed til at bidrage til Oplysningen. Røbede der sig Uvillighed dertil nogetsteds, da var vel Aarsagen, at Geistligheden ikke havde sørget for duelige Skolelærere. I endnu hvassere Udtryk for nu *Teis Lundegaard* løs paa Presteskabet. Kry før over sit Forslag, hvis Hovedidé, at lade det beneficerede Gods komme det almindelige Pengevæsen tilgode, ikke tiltalte faa, talte han sig vredere og vredere. Presterne, tordnede han, „mishandlede“ Almuerne og tillod sig saamange Misbrug og „grove Forbrydelser“ med Bygslingen, at det vel var paatide, at Folket tog lidt Haand i Hanke i med. Men det var nu paatide for Trediemand at optræde imellem Parterne, og det blev da *Christie*, idet han nemlig oplæste og fremlagde en Betænkning*) mod Salget af beneficerede og de offentlige Stiftelsers Jordegods. Han foreslog, at det indtil videre skulde henstaa med det i 1812 paabudne Salg af det beneficerede Gods, eftersom det blev ledigt, og han lod sig henrives til at ytre de skrøbelige Paastande, at Bygselleilændingen levede i Almindelighed i ligesaa gode, om ikke tildels i bedre Kaar end Selveieren, og da Gaarden sædvanlig gaar i

*) I Rigsforsamlingens Forhandlinger er anmærket, at denne Betænkning savnes ved Protokollen.

Ætten, saa betryggedes ogsaa dennes fremtidige Kaar. Imidlertid var Omstændighederne nu saa, at dersom Gaarden skulde sælges ved Auktion, vilde den afdøde Leilændings Søn neppe kunne reise de fornødne Penge til Kjøbet; ialfald ikke til at gaa til den Sum som Kjøbstadsmanden. Kom nu det meste Leilændingsgods i denne Klasses Hænder, vilde det enten blive udsat for Lodbrug eller Forpagtning, og Følgen vilde blive, at Landet fik usle Lodbrugere og Fæstere istedetfor velstaaende Leilændinger. Ved Voteringen blev dog Paragrafens mellemste Passus antaget med 69 Stemmer imod 40, og første og sidste enstemmigen. Under den alternative Votering mellem Paragrafen og de 5 Bønders Forslag, faldt det atter i Østerrisør-Repræsentantens Lod at flette en komisk Scene indimellem Dagens øvrige alvorlige. Han voterede nemlig: „Skal jeg svare efter min egen Interesse paa Spørgsmaalet, om det beneficerede Gods skal skal kunne anvendes udenfor sin oprindelige Bestemmelse, da da maa jeg stemme: „Nei"; men jeg sknl stemme efter min Hjertens Overbevisning, maa jeg svare: „Ja". Og opfordret til at afgive en bestemt Erklæring, voterede han dog: — Nei

Ved § 32: „Kongen har høieste Befaling over Rigets Land- og Sømagt. Den maa ikke overlades i fremmede Magters Tjeneste, og ingen fremmede Tropper maa inddrages i Riget uden Storthingets Samtykke" —

vakte Klausulen om fremmede Tropper nogle Debatter. *Holck* mente, at Hjælpetropper dog maatte kunne indkomme i Riget uden Storthingets Samtykke, saasom Tilfælde let kunde være, at der ikke blev Tid til at indhente det. *Wedel* ytrede derimod, at Hjælpetropper kunde være ligesaa farlige som fiendtlige, og at der, under Navn af Hjælpetropper, kunde indføres saadanne, som var bestemte til at undertvinge Landet. Han tænkte da vistnok paa en dansk General Monk, ligesom denne stuartiske, en oldenburgsk Restitutor.

Udfaldet blev, at Paragrafen antoges med 95 Stemmer imod 9, med det Tillæg, paa Forslag fra *Diriks*, at efter Ordet

„Tropper“ sættes „undtagen Hjælpetropper imod fiendtligt Anfald.“

Imod „§ 33: Kongen har Ret til at sammenkalde Tropper, begynde Krig og slutte Fred, indgaa og ophæve Forbund, sende og modtage Gesandter.“

lod *Sibbern* oplæse følgende nedskrevne Foredrag:

„Det være mig tilladt, ved Regentens saa omtvistede Ret til at erklære Krig, ærbødigst i Rigsforsamlingen at ytre følgende:

At denne Ret, negtet Regenten, undertiden har havt ulykkelige Følger for et Land, negter jeg aldeles ikke; Historien fremviser flere Eksempler herpaa; men viser ikke den samme Historie tillige, at Regenten, i Besiddelse af denne Ret, har styrtet Nationen i Elendighed for flere Sekler? Naar den vise, den gode Regent stedse sad paa Thronen, behøvedes i denne Henseende ingen Bestemmelse; han vilde altid med faderlig Omhu vide at træffe sit Folks Vel; men, hvor faa Trajaner og Mark Aureler imod de mange Fyrster, der af pirret Forfængelighed, Herskesyge og andre smaalige Lidenskaber ofrer deres Undersaatters timelige Lykke! Var ikke, som bekjendt, et skjævt Vindu, som Ludvig den 14de i ondt Lune opdagede, Anledningen til en af de skrækkeligsse Krige, Frankrig har ført?

Mange vil vel paastaa, at Regentens ubetingede Ret til at erklære Krig ikke bliver farlig i det Land, hvor Beskatningsvæsenet er i Folkets Hænder; men disse mange ser da ikke, eller vil ikke se, at, naar Landet først efter Regentens vilkaarlige Vilje er styrtet i Krig, naar Fædrelandet, som Følge deraf, er oversvømmet af fremmede Krigere, eller Landets Sønner ligger i fremmed Land, vil da ikke Landets Børn, maa de ikke ville, om endog med Opofrelse af sidste Skjærv, søge at redde det elskede Fædreneland? Man glemme overalt ikke, om vi endog øiner den lykkeligste Fremtid for nærværende Generation, at Konstitutionen, som vi haaber, skal være skreven for kommende Slægter.

Paa Grund af foranførte vælger jeg saaledes af tvende unegtelige Onder det mindre Onde, og tror, at Regenten ikke ubetinget bør have denne Ret; selv Gustaf den 3die i den Konstitution, han 1772 gav sig selv og det svenske Folk, antog: at, naar Statsraaderne enstemmig var imod Kongen, denne da ikke kunde erklære Krig."

Komitéen, navnlig *Motzfeldt*, *Sverdrup* og *Wedel*, forsvarede dog Paragrafen med en saadan Fremgang, at den tilsidst uforandret blev antagen med 90 Stemmer mod 14. *Sverdrup* mente, at ikke *den* altid førte Angrebskrig, som begyndte Krigen; at det var upolitisk at tage et helt Thing paa Raad med om at føre Krig, fordi samme da neppe vilde blive holdt hemmeligt; at der ikke da kunde gjøres Regning paa den Fordel at føre Krigen paa fiendtlig Grund, og at Kongen i Krigshenseende var nok indskrænket ved Storthingets Bevillingsret. *Sibbern* svarede hertil, at denne Indskrænkning havde mindre at betyde end det syntes, da Folket vel maatte skaffe Penge, naar Krigen først var begyndt. *Wedel* ytrede, at det ikke var saa let at skjelne mellem Forsvars- og Angrebskrig. Ikke den, der slaar til, men den, der egger til Striden, er Aarsagen. Retten til at føre Krig var odiøs nok, men maatte ansees for et nødvendigt mindre Onde forat forebygge et større. Man havde ikke heller ikke udfundet Muligheden af at indskrænke denne Ret for Regenten, til hvem ogsaa det franske og det fri engelske Folk derfor havde overdraget den. Hvad *Sibbern* havde anført, at Gustaf III i 1772 dog havde fundet det hensigtsmæssigt at dele denne Ret med Stænderne, da havde Gustaf ogsaa vist, hvorledes den kunde eluderes, og hans Krig med Rusland beviste Farligheden af, at Folket havde Del i Retten til at føre Krig.

Komitéen støttede ogsaa især især sit Forslag til den Modvægt, dette Kongens Prærogativ havde i Folkets Bevillingsret. Man vilde finde, at Komitéen, i at afveie begges Magt, havde betænkt Folket saa vel, at ethvert yderligere Tillæg dertil ifra Kongen vilde gjøre denne til en Nullitet.

„§ 34: Regjeringen er ikke berettiget til militær Magts Anvendelse imod Statens Medlemmer uden igjennem de i Lovgivningen bestemte Former, medmindre nogen Forsamling maatte forstyrre den offentlige Rolighed, og den ikke øieblikkelig adskilles, efter at de Artikler i Landslovene, som angaar Oprør, er den tre Gange lydeligen forelæste af den civile Øvrighed.“

Grøgaard, mente, at den civile Øvrighed i Oprørs Tilfælde ikke altid vilde kunne finde Leilighed eller være istand til at oplæse Loven, hvortil *Wedel* og *Diriks* ytrede, at Lovens Oplæsning ikke altid maatte ansees som absolut Betingelse for Militærmagtens Anvendelse. Denne maatte, i saadanne Tilfælde som paapeget, desuagtet kunne bruges. Den civile Øvrighed maatte ogsaa være beføiet til at betjene sig af militær Eskorte under Oplæsningen, og Bestemmelsen havde Autoritet for sig i den engelske Konstitution, hvorfra den var hentet. Paragrafen bifaldtes derpaa enstemmig.

§ 35 oplæstes derpaa saalydende:

„Kongen har Ret til i Statsraadet at benaade Forbrydere, efterat Høiesterets Dom er falden og dens Betænkning indhentet.*) Forbryderen har Valget, om han vil modtage Kongens Naade eller underkaste sig den ham tildømte Straf. I de Sager, som af Odelsthinget foranstaltes anlagte for Rigsretten, kan ingen Benaadning finde Sted.“

I Komitéens første Udkast lød denne Paragraf korteligen saaledes: „Kongen har Ret til at benaade, efterat Høiesteretsdom er falden, og han har indhentet dens tilligemed sit Statsraads Betænkning.“ Dog ikke i Sager, som af Storthinget foranstaltes anlagte. *Diriks* foreslog, at Benaadning ogsaa maatte kunne finde Sted i Sager for Statsforbrydelser, idetmindste saa vidt, at Regenten skulde have Ret til at formilde Straffen en Grad. Hvad der til en Tid og under visse Omstændigheder blev anseet for Statsforbrydelse, kunde til en anden Tid og under visse Omstændigheder endog blive anseet for Fortjeneste. *Wedel* mente derimod, at en Gunstling isaafald lettelig kunde slippe for fortjent Straf; at den Dømte, om Dommen kun lød

*) I de trykte Forhandlinger er Paragrafen kun gjengivet til dette Punktum.

paa Embedsfortabelse, kunde gaa ganske fri; og at det var mindre farligt, om et Eksempel statueredes, end at den skyldige Forbryder mod Staten skulde være strafløs. Skulde Benaadning finde Sted i slige Sager, maatte den ialfald kun indskrænkes til at kunne eftergive Livsstraffen. *Falsen* fandt det betænkeligt at overlade den Domfældte Valget imellem Straffen efter Dommen, naar denne lød paa Livsstraf, og Benaadningen, naar den gik ud paa Fængsel paa Livstid. Og isandhed maa det indrømmes, at Forbryderens Frihed til at modtage eller forbyde Kongens Benaadning, kan, i Dødsstrafs Tilfælde, gjøre denne til et Selvmord. Paragrafen blev dog enstemmig antagen med saadan Forandring, at der i den Slutning, istedetfor Ordet „Benaadning“ sættes „anden Benaadning end Fritagelse for idømt Livsstraf.“

„§ 36: Kongen kan give og ophæve midlertidige Anordninger betræffende Handel, Told, Næringsveie og Politi; dog at de ikke strider imod Konstitutionen og de af Storthinget givne Love. De gjælder provisorisk til næste Storthing.“

I Komitéens første Udkast lød den saaledes: „Kongen kan give og ophæve midlertidige Anordninger betræffende Handel, Politi og Næringsveie, men de maa ikke stride mod Konstitutionen og de af Storthinget givne Love. Den Statsraad, som har kontrasigneret Anordningen, staar derfor til Ansvar. De gjælder provisorisk, indtil Storthinget bestemmer, om de skal vedblive eller ikke.“

Paragrafen var vigtig indtil Farlighed, men vakte dog ikke nogen Diskussion. *Mølbach* spurgte, om Kongen ved midlertidige Anordninger ogsaa skulde kunne paabyde ny Told og Husinkvisitioner, hvortil *Diriks* svarede, at han maatte være berettiget til det første i Tidsrummene mellem Storthingene, da samme afhang saameget af Omstændighederne, men mod Husinkvisitioner vilde Spørgeren finde Borgerne sikrede ved § 107 i Konstitutionsudkastet. Paragrafen vedtoges enstemmig.

Dagen endte med Oplæsningen af et Forslag fra Organisten i Eidsvold vedrørende adskilligt han vilde have forandret og

forbedret i Lovgivningen, men som Redaktionskomitéen dog ikke har fundet det værd at lade trykke. Det bidrog, ligesom et foregaaende, til at Forsamlingen opløstes i godt Lune over denne Opdagelse af, at den parodieredes i Bygden af Kandestøberier. Og hvormeget bedre var dog ikke dette, end om Almuen ganske ligegyldigen havde anseet hvad der passerede i dens Midte? Men saa var ikke Tilfælde. De hyppige Sammenstimlinger paa den store Gaardsplads og de ivrige Udfritninger af deres Værter havde allerede lært Repræsentanterne, at Omegnens Almue, med større Interesse end man kunde vente, havde sin Opmærksomhed henvendt paa deres nationale Forehavende.

Diplomatiske Forhandlinger. Beslaglægning paa Orlogsfartøierne.

— — Vi sendte
jer vakre Voltimand, og jer Cornelius,
at bringe gamle Norge denne Hilsen.
Hamlet.

Den følgende Dag var almindelig Bededag — altfor høitidelig efter de kirkelige Anordninger til at Rigsforsamlingen ogsaa da skulde kunne fortsætte Arbeidet. Og vi vil ogsaa vie denne Episode til den Slags Hvile, som en Afveksling af Gjenstandene for Betragtningen er. Vi vil se ind i Regentens Kabinet, hvor han og *Holten* lader til at have faaet uopsættelige Forretninger . . .

Ja, en dansk Sjøofficer *Falbe* har just overbragt Hs. kgl. Høihed en Skrivelse, dateret Wenersborg den 3die Mai, fra Hs. danske Majestæts Kommissarier, Kontreadmiral *Steen Andersen Bille* og Oberst *Kristoffer v. Lønborg*, ndnævnt ved Reskript af 18de April til at opfordre *Kristian Frederik* til at overlevere til Hs. svenske Majestæts Befuldmægtigede Norges Fæstninger, faste Pladse, offentlige Kasser og Domæner, hvilken Overleverelse de tillige skulde besørge fuldbyrdet. Skrivelsen lød saaledes:

„Til Hans Høihed Prins *Kristian Frederik* af Danmark!

Det er i Følge allerhøieste Befaling, at vi undertegnede danske Kommissarier har indfundet os i det svenske Hovedkvarter i Wenersborg, for derfra, i Følge med tvende svenske Kommissarier, at anmelde os for Deres Høihed, og i Deres Haand at levere et kongeligt Reskript, hvis væsentlige Indhold er en nøiagtig Opfyldelse af den sluttede Fredstraktat i Kiel af 14de Jan. d. A., og i Særdeleshed forsaavidt angaar den 4de, 16de og 21de Artikel.

Som en Følge heraf, og i Henhold til vores Instruks og Kommissorium (hvoraf vi indsluttet lader følge Gjenpart), maa vi herved underdanigst anholde hos Deres Høihed om at blive satte istand til, saa hastigt som muligt, at udføre det Ærinde, der er os overdraget.

Kureren, som bringer os Deres Høiheds Svar, vil finde os paa Grænsen, færdige til straks at indfinde os hos Deres Høihed."

Og i det Skrivelsen vedlagt Kommissorium maa bemærkes følgende Angivelse af Grunde derfor udenfor Kielertraktatens Bydende:

„Med dyb Bekymring have Vi erfaret, at Eders Kjærlighed, Vor nærmeste elskede Frænde, til hvem Vi med uindskrænket Tillid fortroede Norges Bestyrelse, istedetfor at efterkomme de Samme af Os tillagde Befalinger, har vovet at tilsidesætte dem, og derimod at erklære Riget Norge som uafhængigt og Sig som dettes Regent: at negte al Overleverelse af hvad Hs. Majestæt Kongen af Sverige efter Fredstraktaten havde Ret til at paastaa: Og endeligen, at Deres Kjærlighed har med Magt sat Sig i Besiddelse af vore Krigsskibe, som befandtes i de Norske Havne; befalet andet Flag end det Danske hist paa Samme, og belagt deres Førere, Vore Tjenere, med Arrest."

Denne Handling, det raskeste og mest determinerede Træk af *Kristian Frederik* under hans hele Regjering, var allerede forøvet i Marts Maaned*). Paa Kongen af Danmarks Tilbage-

*) Under 19de April emaneredes ogsaa Ordre, at danske Fartøier, skulde være samme Forpligtelse som andre fremmede underkastede, at tage Lods under Norge.

kaldelse under 23de Februar af Officerer af den danske Armé, og hans Befaling, at samtlige i Norge værende Orlogsbrigger og øvrige armerede Seilfartøier skulde afseile til Danmark, erklærede Regenten, i Skrivelse til Kongen af Danmark af 6te Marts, at Befalingen for Officerernes Vedkommende skulde blive dem meddelt, men at den angaaende Flaaden ikke lod sig udføre af dens Befalhavende, Kontreadmiral *Lütken;* thi — lyder Skrivelsen —

„han har ei Mandskab til deres Besætning, og Min Forpligtelse her, at forsvare Landet med de Midler, som levnes Mig, forbyder Mig desuden, at lade dette Søværn afgaa fra Norges Tjeneste. Jeg tilligemed hele Nationen erkjender vist Deres Majestæts Eiendomsret til samme, men det vilde ikke destomindre være lige uforsvarligt af Mig, om jeg vilde udsætte Staten for et saadant Afsavn af det Forsvar, som muligen vil udkræves af os. — Jeg beder Deres Majestæt blot et Øieblik at tænke Sig i Mit Sted.“

C. D. A. Arenfeldt.

Overadjutant *Brock* affærdigedes nu til Fredriksværn og Oberst *Arenfeldt* til Kristianssand for at lægge Beslag paa Orlogsfartøierne. Gamle *Lütkens* Protestation havde hans og de danskfødte Officerers Husarrest tilfølge, som ikke vilde give deres Revers paa at ville forholde sig uvirksomme ved Udførelsen af de af Regentskabets Befalinger, der sigtede til at sikre Norge dette sit Søværn. Beslaget gik saaledes for sig. I Kristianssand var dog Briggen Allart nær sluppen væk. Medens *Arenfeldt* Morgenen efter sin Ankomst havde de derværende Orlogsfartøiers Chefer og Officerer forsamlede hos sig, forat meddele dem Regentskabets Befaling, kommer der Bud, at Allart, kommanderet af den danske Kap-

tein *Schønheider*, gjør sig klar til at gaa under Seil. Og virkelig der bevæger den sig udad Skibsløbet. *Arenfeldt* sender et skarpt Skud over den fra et af Odderøens Batterier, hvorpaa *Schønheider* kalder Besætningen, der paa faa nær bestod af Nordmænd, sammen, og underkaster sig dens Mening. Mellem disse var der ingen Dissens; om faa Minutter ligger Allart mellem de andre Brigger, og Kaptein og Næstkommanderende gaar iland, for siden at blive førte ned til Danmark ligesom alle de danske Sømænd, der satte sig i samme Kategori. Det nye norske Flag tonede fra samtlige Orlogsfartøier, hilset af disses nu purificerede Besætning; og da Efterretningen herom kom til Kristiania, udstedte Regenten sin Parolbefaling:

Thomas Fasting.

„Idet jeg herved høitideligen erkjender Hans Majestæt Kongen af Danmarks Eiendomsret til de i Norges Havne nuværende Orlogsbrigger, hvilke ved Fredstraktaten til Kiel ei afstodes til Sverig, erklæres ligeledes: at denne til Norges Forsvar uundværlige Søstyrke, indtil videre, er tagen i norsk Tjeneste, og vil saaledes føre norsk Flag og Vimpel. De danskfødte Officerer og den danskfødte Besætning skal snarest muligt overføres til deres Fædreneland; Kaptein *Fasting* overtager Kommandoen over Kongeriget Norges bevægelige Sømagt og øvrige Sø-Defension, hvilken Kommando den kgl. Danske Kontreadmiral *O. Lütken*, savnet og høiagtet af alle Norske Søkrigere, har nedlagt.

I Kristiania etableres et Søkrigskommissoriat, til hvis Chef

Kommandør *Jens Schou Fabricius* herved udnævnes, og hvis Organisation nærmere skal anordnes."

Om denne Begivenhed ytrer ellers *Kristian Frederik* sig saaledes i en Skrivelse til Kongen af Danmark af 18de April, hvormed han oversendte *Brocks og Arenfeldts* Rapporter:

„Ihvormeget Jeg havde imod at udøve Saadant imod danske Søofficerer, saa tror jeg dog, at min Handling var en uundgaaelig Følge af deres, paa streng Filosofi grundede, Vægring, og at de selv maatte ønske saadant, for at retfærdiggjøre, at de ei kunde udføre Befalingen at bringe Briggerne ned. — Selv det med Briggen Allart Forefaldne giver et fyldestgjørende Bevis paa, at Officererne ei imod det norske Mandskabs Vilje formaaede at afseile med Briggerne. — Det modsiger tillige ethvert Paafund om stedfindende Overenskomst imellem Mig og Deres Majestæt angaaende Briggerne, og i denne Henseende vil De ei fortryde paa, hvad der er hændt. Overhovedet beder Jeg Deres Majestæt at tænke Sig i Mit Sted, og De vil indse, at Jeg ikke kunde handle anderledes."

Jens Schou Fabricius.

Hverken paa disse Meddelelser eller paa en Deklaration af 22de Februar, der skulde afgive Svar paa Kongen af Danmarks aabne Brev af 18de Januar, havde Regenten erholdt nogen officiel Besvarelse før den, der laa i hine Kommissærers Skrivelse fra Wenersborg. Men nu skulde denne uopsætteligen besvares, og saaledes finder vi da paa Bededagen, den 6te Mai, *Kristian Frederik* i sit Kabinet paa Eidsvold Værk, med Pennen

i Haanden. Og var det Bededagsarbeide, saa blev det dog ikke Bedemandsstil. Svaret til Hs. danske Majestæts Kommissarier lød kort og godt:

„Ligesaalidt som hans Majestæt Kongen af Danmark kan vente Lydighed af det Norske Folk, som han ubetinget har løst fra dets Troskabs Ed imod Høistsamme, ligesaalidt seer Jeg Mig, som dette Folks Regent, beføiet til at tage Hensyn paa den ved De Herrer Kontreadmiral *Bille* og Oberst *v. Lønborg*, Hans Danske Majestæts udnævnte Kommissarier, overbragte Opfordring til Overgivelse af Norges Fæstninger o. s. v. Jeg nødsages i dette Tilfælde hellere at udsætte Mig for Hans Majestæts, Min høitelskede Hr. Fætters, Mishag, end svige Ed og Pligt imod et uafhængigt og trofast Folk, hvorved jeg i lige Grad vilde fortjene alle retsindige Nordboers Ringeagt. Eftersom de Herrer Kommissariers Forhandlinger udi Norge vilde være aldeles frugtesløse, saa ønsker jeg ikke heller, at de skulde være Øienvidner til den billige Fortrydelse, med hvilken deres Ærinde nødvendigen maatte mødes iblandt Nordmænd.

Regentskabet i Norge, Eidsvold den 6te Mai 1814.

Kristian Frederik."

Med dette Svar ilede Kureren tilbage Morgenen efter, og saa kunde da baade Voltimand og Kornelius blive der de var. Men før han tog afsted, rystede han adskilligt ondt af sig, nemlig først en Gjenpart af en Skrivelse af 22de April fra den svenske Minister i London, Baron *Rehausen*, til Landshøvdingen i Gøteborg, Grev *Rosen*, hvori denne med det lettende Takkesuk: „Gud ske Lov, vi er komne saa vidt!" underrettes om den engelske Regjerings fiendtlige Forholdsregler imod Norge, *Ankers* Afvisning, Embargo paa dets Skibe og Blokade af dets Havne. Fra *Anker* selv havde man ingen Efterretninger herom, saa hans Breve til Regenten enten maatte være opsnappede eller forkomne. Ligesaa vidste ogsaa Kureren at nedslaa Rigsforsamlingen med Fortællingen om, at man vidste nøie Besked derfra i Sverige. *Wergelands* Tale den 19de April havde han

saaledes læst i det svenske Hovedkvartér; og denne lægger til i sine „Breve“, at der ogsaa i Rigsforsamlingens Midte virkelig skulde være en Mand, som man havde mistænkt for at tjene begge Partier med sine Kundskaber. Har jeg altsaa for denne enes Vedkommende sagt formeget, da jeg engang i det foregaaende ytrede: „De vare *alle* Patrioter?“ Eller skulde en Mistankes skyggeagtige Fingerpeg være mægtigere end samtlige Rigsforsamlingsmænds Haandslag, da de ved Adskillelsen ikke udelukte nogen af Broderkjæden, i hvis Midte hin trøstfulde Tanke om samtlige Medlemmers Ærlighed maatte føle sig saa tryg.

Fra Udlandet bragte Grosserer *Marcus Pløen*, som i Provideringsanliggender havde været over i Jylland, mundtlige Efterretninger, og det var rimeligvis disse, i Forbindelse med *Falbes* fra det svenske Hovedkvarter, som bragte Brevskriveren fra Eidsvold til at slutte, at en af Følgerne af Napoleons Fald vilde være, at Norges Skjebne formodentlig allerede var, med endnu stærkere Determination, afgjort i Paris eller i Kronprinsen af Sveriges Hovedkvarter i Lüttich, og at denne snart vilde ile hjem forat fuldbyrde sit paabegyndte, men nu afbrudte Værk. Hans Skrækkebillede var i sidste Nr. af Tiden, nemlig for 3die Mai, bleven paa ny fremkaldt af Baggrunden, idet deri, paa Regentens Befaling, var bleven meddelt tvende Skrivelser fra ham til Feltmarskalk Grev *Essen*, daterede Lüttich 10de og 21de Marts, og som i en Oversættelse, der røbede Fabriksted, var blevne skikkede ind i Norge. I den første skriver Kronprinsen om *Kristian Frederik*, at han formodede, at nogle letsindede danske Embedsmænd havde opflammet denne unge uerfarne Prinses Hoved, og han paalægger *Essen* at give alle veltænkende Mennesker tilkjende,

„at hverken Kongen eller den svenske Nation ville, eller begjære andet af Nordmændene, end Enighed og Venskab; at Kongen ikke behøver af Norge hverken Kontribution, ei heller Flaade, ei heller Armé, og langt fra at ville udskrive Soldater i sine nye Stater, har han isinde at afskaffe den Skyldighed,

der paaligger Nordmændene, at være til Regjeringens Disposition indtil en Alder af 60 Aar, da Alderdommen sætter den største Del af Menneskeslægten i den ulykkelige Stilling at forblive i en aldeles Uvirksomhed. Kongen vil derfor indskrænke Militsen og formindske de Byrder, der trykker dette ulykkelige Land. Jeg gjentager det: Hans Majestæt vil ikke udskrive en eneste Soldat; han vil sætte den norske Armés Styrke i Forhold til Landets Folkemængde, til dets Handels Reaktioner, til dets Industri og til dets Agerdyrkning, der saa gruelig er bleven forsømt af Prins *Kristian* og foregaaende Statholdere. Kort! Kongen vil ikke have nogen Konskription i Norge, Han vil endog ved Freden afskaffe den i Sverig, efterat have overlagt med Rigets Stænder derom. Han Majestæt behøver ei den norske Armé for at gjøre den paa Fastlandet værende svenske Armé fuldtallig; disse Rygter underholdes ikkun af slette Borgere i Landet, af Sveriges Fiender og af danske Agenter."

Det andet Brev, hvorunder findes anmærket, at begge er bogstaveligen aftrykte, lyder saaledes:

„Min Fætter! Det er let at forudse, at, hvis Prins *Kristian* vedbliver sit troløse Foretagende, skal vores Vaabens Styrke, understøttet af vores Allierede, ufortøvet med Seier krone en Sag, som henter sin Grund fra „Retviisen", fra Samfundslovene og fra de helligste Forbindelser. Imidlertid kræver Menneskeligheden, at man anvender alle de Midler, hvorpaa Klogskab og Velvillighed giver Anvisning, for til Følelsen af sine Pligter at tilbageføre et ved nogle Ærgjerriges Rænker „forvillet" Folk — et Folk, som ved Traktaten til Kiel er berettiget til broderlig Tillid af enhver Svensk; — men skulde Fornuften og Føieligheden forgjæves ville „høje" sin Røst: skulde Prins *Kristian*, veiledet af troløse Raadgivere, for utallige Ulykker udsætte dette Folk, hvis Vel burde være hans kjæreste Maal: skulde Samvittigheden i hans Hjerte ikke være nok mægtig til at formaa ham til at afstaa fra sine sorte Planer; saa gjør ham opmærksom paa den Afgrund, som aabner

sig under hans Fødder, og paa den ulyksalige Skjebne, som venter en Rebel, hvilken ved Ulydighed udsætter sig for at tabe al sin Ret saasom dansk Undersaat. Underret de Oprørske, at Lovenes Hevn svæver over deres Hoved. Lad bekjendtgjøre, at alle Udlændinger straks bør afgaa fra Norge, hvis de ikke vil ansees og straffes som Forrædere imod den svenske Regjering: at enhver Dansk, som, uagtet sin Regjerings Befalinger, bliver tilbage i Norge fire Dage efter den Tid, som af Kongen i Danmark er bleven bestemt for Landets „Overleverende", skal erklæres fredløs: at enhver, som modtager Prins *Kristians* ulovlige Sedler, skal dømmes som falsk Myntner og hans Eiendom seqvestreres.

Giv og tilkjende, at Jeg kommer tilbage med min Armé, og at Jeg ikke uden livlig Smerte, men med al den Kraft min Sjæl eier, er færdig at føre mine tapre Soldater til Erobringen af de Rettigheder, som ved en høitidelig Traktat er blevne Os forsikrede, og som de største Magter i Europa har garanteret. Jeg gjentager Dem, min Fætter, Forsikringen om min Tænkemaade for Dem, og beder Gud, at han vil tage Dem i sin hellige Beskyttelse.

Deres vel affektionerade Fætter
Karl Johan."

At Kronprinsen af Sverige, siden Felttoget mod Napoleon var forbi, virkelig ogsaa snart vilde indfinde sig mægtigere end han nogensinde vilde have kunnet, var let at se igjennem den Taagevæv af Rygter, som samtidigen med denne Efterretning rimeligvis fra et Forgemak udbredte sig i Repræsentanternes Selskabsværelse om, at han skulde ville takke af, fordi han ikke længer taalte Nordens Klimat, blive Premierminister i Frankrig eller Dusinfyrste i Tyskland, hvorpaa da *Gustaf IVdes* Søn skulde indtage hans Plads i Sverige. Nei, hans snarlige Ankomst til Grænserne baade blev sagt og troet paa Eidsvold, og ligesom Snakket om Prinsen af Vasa kunde være brugbart nok til at egge de nationale Antipathier, var *Karl Johans*

Nærmelse kun en Spore mere til at skynde sig med Konstitutionsværket, saa han kunde finde Nationen færdig med sine Anliggender. Deri var alle enige. Men Majoriteten, Bjerget, mente: for i den færdige Konstitution at have et blussende Altar i Nationens Midte til at gløde Forsvarets Vaaben i; Minoriteten tænkte stille i sine Hjerter: forat have en Basis at gaa ud fra i Underhandlingerne.

Alsaa til Arbeidet igjen alle med fornyet Fyrighed!

Den 7de Mai.

— — „og Adel er ikkun en Lyd.“
P. A. Heiberg.

P. Stenstrup.

Efterat *Lysgaard* havde fremlagt Afskrift af sit i forrige Møde ytrede om Anvendelsen af det beneficerede Gods, og forlangt det indført i Protokollen, forat han ved Udskrift deraf kunde godtgjøre for sine Kommittenter, at han havde ytret sig overensstemmende med deres Vilje, oplæste Præsidenten

„§ 37: Kongen kan meddele Rang, Titler og Ordener til hvem han forgodt befinder, til Belønninger for udmærkede Fortjenester; dog saaledes, at ingen af hine maa være arvelige, give Ret til Fritagelse for Statsborgeres fælles Pligter og Byrder, eller medføre fortrinlig Adgang til Statens Embeder.

Ingen personlige eller blandede arvelige Forrettigheder maa tilstaaes nogen for Fremtiden.“

I det første Udkast havde denne Paragraf lydt saaledes: „Kongen kan meddele Ordener for udmærkede Fortjenester til hvem han for godt befinder; men ingen Rang kan finde Sted,

den undtagen, som et virkeligt Embede medfører; og ingen enten personlig eller blandet arvelig Forrettighed maa tilstaaes nogen."

Steenstrup og *Heidmann* havde begge den 28de April indleveret til Konstitutionskomitéen Betænkninger over den 10de Grundsætning, og *Steenstrup* aabnede nu disse ivrige Debatter om Adelen ved at oplæse sin:

„Da vor forrige Statsforfatning aldeles forandres; da endog den høieste arvelige Forrettighed, som var tilstaaet nogen Person, er falden tilbage til Folket, og ikke enten til en Del eller hel igjen kan erholdes uden ved ny Overdragelse fra Folket; saa maa vel ogsaa dette blive Tilfældet med alle andre større eller mindre arvelige personlige Forrettigheder. Det strider imod Tingenes Natur, at vor forrige Konstitution skulde kunne virke ind igjennem den nye, som, for at være retfærdig, maa begynde med at tildele alle Borgere lige Rettigheder, eller idetmindste, for ikke at berøve en nulevende Person en efter den forrige Konstitution havende Forrettighed, gjøre denne uskadelig for hans Medborgere, og lade den dø med ham. Det være mig derfor tilladt allerærbødigst at foreslaa Grundsætningernes 10de Paragraf saaledes nærmere bestemt:

C. H. Hornemann.

„Personlige eller blandede arvelige Forrettigheder bør ikke tilstaaes nogen eller forplantes paa nogen for Fremtiden."

Steenstrup, ivrig, arbeidende sig varm for sin Idé, rastløs derfor som Pukhammeren i sine Slag paa det Værk, han har været et Drivhjul for, havde ogsaa, i en Skrivelse af 5te Mai,

fuld af Ængstlighed og Varme, *ne qvid detrimenti respublica caperet,* yderligere lagt Rigsforsamlingen paa Hjerte Vigtigheden af sit Amendement og udviklede det til en saadan Omformen af hele Paragrafen: „Kongen kan meddele Ordner som Belønninger for udmærkede Fortjenester. Ethvert Embede medfører en vis Embedsrang, som Kongen kan tillade i Naade afskedigede, fortjente Embedsmænd fremdeles at beholde. Personlige eller blandede arvelige Forrettigheder maa ikke tilstaaes nogen eller forplantes paa nogen for Fremtiden.“

Provst F. Schmidt.

Hersleb Hornemann oplæste og vedlagde et motiveret Forslag om saadant Tillæg til Paragrafen: „De Adelen hidtil tilstaaede arvelige blandede eller personelle Forrettigheder forplantes ikke paa de nuværende adelige Familiers Descendenter, der efter denne Tid fødes.“

Omsen mente, at Afgjørelsen af Adelsspørgsmaalet burde henstaa til en kommende Nationalforsamling, og at Komitéen havde forbigaaet at fatte endelig Bestemmelse i denne Sag, fordi den da ogsaa havde maattet indlade sig paa andre Privilegier, saasom Laugene, Sagbrugsprivilegierne o. s. v.

Sverdrup ytrede, at enten var Adelsrettigheder erhvervede for Penge, eller meddelte som Belønninger for udmærkede Fortjenester af Staten. I første Tilfælde vilde det være uretfærdigt at gjøre Indgreb deri, og i sidste idetmindste meget ubilligt.

Provst *Schmidt* var af den Formening, at ingen anden Rang eller Udmærkelse end den Embedet medfører burde finde

Sted. Adelige Forrettigheder burde ikke kunne forplantes, og betræffende de blandede og reelle Forrettigheder, saasom Privilegier og Monopoler, der indskrænkede Næringsveiene og Eiendomsrettens frie Udøvelse, erklærede han, at det var ham udtrykkelig paalagt af hans Kommittenter at paastaa dem hævede, hvorfor han refererede sig til, og maatte bede oplæste, endel til Præsidenten indleverede skriftlige Opinionsytringer fra endel af dem, nemlig fra Modums Almue, over dette Punkt.

Fabricius erklærede sig ligeledes imod Rang og Titler, men for Udmærkelse ved Ordener og Bibeholdelsen af Embedsrang. De adelige Forrettigheder vilde han skulde ophøre med den første Generation. Han oplæste ogsaa ved samme Leilighed en Betænkning ved Udkastets §§ 41 og 42, der kunde ventes samme Dag at komme under Behandling.

Rein indrømmede, at Ordener for vitterlige Fortjenester kunde have sin Nytte, *Bryn*, at en militær Orden for udmærket personlig Tapperhed især vilde være passende, og Kaptein *Motzfeldt*, at den Omstændighed, at Ordener havde sin Oprindelse i meget gamle Tider, syntes at tale for deres Hensigtsmæssighed. *Grøgaard* bemærkede, at der ikke lod sig trække nogen Paralleler mellem Militærordener og ældre Ridderskaber. Saaledes kunde ikke Korsridderordenen ansees som en militær Fortjenesteorden, men kun som en Forening til et vist Øiemed. *Sverdrup* sagde, at Romernes Ege- og Laurbærkranse dog maatte ansees som Fortjenesteordener, og at Priserne i de olympiske Lege blev eftertragtede som de høieste Udmærkelser. *Holck* foreslog, at Storthinget ved $^2/_3$ Stemmers Pluralitet skulde uddele Ordener efter Kongens Forslag, hvorimod *Diriks* bemærkede, at dette i flere Henseender vilde være betænkeligt, men især fordi den, som blev foreslaaet til en Orden uden at faa den, derved erholdt en meget krænkende Udmærkelse, og *Grøgaard* ønskede blot, at Ordenerne og Tolvskillingsperioden snart maatte være forbi.

Mange Økser var nu hørte huggende imod Fødselsaristokratiets gamle Træbul, der kan se smuk nok ud i Frastand med sine glinsende Grene, og vække Interesse ved Sagnene om

hvad der er passeret derunder (skjønt dette kun i meget indskrænket Forstand lader sig sige om den norske Adel), men som man i Nærheden vil opdage udsuger Grunden saa langt omkring sig, at den idetmindste fortjener den langsomme Uddøen Nordmændene har dømt den til, ved en Afstand at afskjære Forbindelsen med dens Rødder. Men nu reiser sig en Repræsentant forat hævde den Beskyttelse, som Paragrafen sigtede til at yde den bestaaende Adel. Det er Medlemmet af Konstitutionskomitéen, *Jacob Aall*, der i følgende nedskrevne Foredrag først optræder for den moderate Konservatisme, udelukkende dog Kongens Ret til at uddele blotte Titler af sit Forsvar for Paragrafen:

Jacob Aall.

„I en Stat som den norske, der rimeligvis ikke bliver i Stand til at lønne alle Embedsmænd, især de høieste, passende til Embedernes Vigtighed og Embedsmandens anvendte Møie, kan *Rang* betragtes som et Gode, eller idetmindste som et uundværligt Onde. — Forfængelighed flyr vel ikke denne Stat; mange duelige Mænd vil maaske opofre Rolighed og forsomme Velfærd, naar de stiger høiere paa Ærens Trin end deres Medborgere — men *Titler* i en saa liden Stat, som vores norske, forekommer mig aldeles overflødige. De uddeles ofte til dem, som er mindst berettigede til at bære dem, indeholder i smaa Stater noget vist latterligt, og fordunkler sande Fortjenester. Naar Kongen kan give sine Embedsmænd Rang efter vilkaarlig Bestemmelse; naar han kan uddele Ordener for civile og militære Fortjenester, saa formener jeg, at Staten

har givet ham Midler nok ihænde til at lønne Fortjenester med uvæsentlige Fortrin.

Men derhos skulde jeg foreslaa, at Embedsrang ei ophører med Embedet. Der er noget vist ubehageligt for ên Mand, der har opofret sin Tjeneste til Statens Bedste, i at miste de Æresfortrin — var de endog uvæsentlige — hvoraf han var i Besiddelse.

Paa nærværende Rigsforsamling at tage nogen Beslutning, som berøvede de faa Adelsmænd, der monne være i Landet, enten om kort eller længe, de personlige arvelige Rettigheder, hvoraf de er i Besiddelse, vilde jeg anse for inhumant og stridende imod den Agtelse, som man skylder enhvers lovligen erhvervede Rettigheder. Jo lettere deslige Beslutninger tages, jo færre Personer der kan og vil forhindre dem, jo mere Varsomhed paaligger Forsamlingen. Det bliver en Gjenstand for Lovkomitéen at undersøge denne lidet talrige Stands Indvirkning paa Samfundet, og derefter forelægge en tilkommende Forsamling Resultatet af dens Undersøgelse! Os være det nok, i Konstitutionen at have forebygget denne Stands Udvidelse, som vistnok, især under visse Omstændigheder, kunde blive Nationen til større Skade."

J. Grøgaard.

Grøgaards Røst, hvortil alle saa gjerne lyttede, høres efter *Aalls* i et veltalende Foredrag, hvori han først drager tilfelts imod Titels- og Ordensvæsenet i Almindelighed, og særligen banlyser det fra Norge. Hans Grundsætning er at Mennesket alene selv giver sig den sande Ære. „Monarken kan ved Titler

og Ordenstegn tilkjendegive sin Mening om en Persons Fortjenester; men hvor let kan ikke hans Mening være vildfarende? Har den aldrig været det?“ spørger han med sit mildt sarkastiske Smil og med et Blik, der ligesom stansede sig selv i at løbe Forsamlingen rundt. Men, efterat have fremhævet, at Titler og Ordener kun forvirrer Æresbegreberne, at den Konge, som derved vil virke paa sit Folk, ærer ikke dette, men haaner det, lig Europæeren, som med Glasperler takker den enfoldige Amerikaner, udbryder han:

Dr. Møller.

„Man misforstaa mig ikke! Her i denne værdige Forsamling er saamange hæderlige Mænd med Titler, med Ordenstegn, Mænd, for hvilke mit Hjerte føler dyb Ærbødighed; og saa hæderværdige Mænd er det fuldkomneste Bevis for, at ikke Titel eller Orden er i sig selv nogen Skam; men er det Titler eller Ordenstegn, som i sig selv udgjør disse Mænds Hæder? Det er Manden, som ærer Ordenen, men Ordenen ærer egentlig talt ikke Manden.“

Ved at Æresbegreberne forvirredes, mente Taleren, at Nationalkarakteren vilde forværres, at man vilde nøies med at synes hæderlig istedetfor at være det, heller glimre end gavne, og ikke drives af ædle og varige, men af lave og usikre Bevæggrunde.

„Usikre er de lave Bevæggrunde. Den store Napoleons store Magt var grundet paa den uægte Ære. Hvad er den nu, uagtet dens Støtte var Æres-Legionen? Alle de mangfoldige Alen hvide Baand med røde Kanter, som er vævede i vore Dage, var dog ikke istand til at sammenholde den dansk-norske Stat.“

Taleren endte med at bemærke, at Titler og Ordenstegn leder før til den af Holberg latterliggjorte honette Ambition end til ægte Æresfølelse, og indledede, med Spørgsmaalet om det vilde geraade Forsamlingens Fornuft og Ambition til Ære, om den i Norges Grundlov anordnede Titler og Ridderordener, det Forslag, at Paragraf 37 skulde forandres omtrent saaledes:

„Ingen personlige eller blandede arvelige Rettigheder maa tilstaaes nogen for Fremtiden; ikke heller blotte Titler eller anden Rang end Embedsrang. Ingen Ridderorden maa stiftes i Norges Rige. De, der nu bærer noget udenlansk Ordenstegn, maa vedblive at bære det.“

Det vidtløftigste Foredrag i denne Sag holdt Dr. *Møller*, og naturligvis, efter denne Karakters Anskuelser, rettet imod Titler og Adel, medens der stak noget frem af hans Begeistring for Oldtidens Republiker og for Frankrig under Konventet i de Idéer, han fremsatte om at efterligne hines Hæderskranse i en Orden for Fortjenester, der kunde bestaa i en i Baand eller Kjæde baaren Laurbær- eller Egekrans med Sindbilledet af Mars, Minerva, Merkur o. s. v., eftersom de var militære eller civile, samt om at Storthinget skulde, med Kongens Samtykke, kunne dekretere, at en Borger havde gjort sig fortjent af Fædrelandet, og ansøge Kongen om Hæderstegn for ham. Meddelte Kongen saadant efter eget Tykke, skulde Grunden dertil forud bekjendtgjøres og nedtegnes i en Hædersprotokol, hvilken Idé i det væsentligste ogsaa vil sees optagen i Paragrafen, saaledes som den slap ud af disse Debatters Skjærsild. Men fremfor alt indprentede Taleren, at det gjenfødte Fædrelands Borgere og Borgerinder maatte rense sine egne Hjerter for de Fordomme, de havde indsuget under det gamle System. Fædrelandets Selvstændighed vilde ikke kunne bevares, sagde han, uden alle som en aflagde de „Fordomme og Vedklæbelser, som vi ved vor forrige og fornemmelig seneste Bestyrelse er blevne hildede og nedsjunkne udi.“ Disse var det, der, „ligesaameget som den sildige Aandstvang, havde bragt os til Randen af vor Opløsning som en Stat og et Folk.“

„Det var let at se, mente han, at Forfængelighed, Overdaadighed, Blødhed, Selvraadighed, (?) Egennytte og Smiger baade i Vers og Prosa, med disses fordærvelige og sørgelige Følger, der var fremledede ved den forrige Bestyrelses Svaghed, Sløvhed og Inkonsekvens, alene var det, som havde bragt os til at synke ned under vor forrige Magt og Selvstændighed — ikke, hvad man saa gjerne vilde tro, Mangel paa Midler og sand Nationalkraft til at hævde samme."

„Det er altfor vist — endte Repræsentanten fra Arendal denne straffende Indledning til sit Foredrag — at det kun er Smaahedsaand, Letsindighed, falsk Æresfølelse, Selvsmiger og Tant, der saaledes har indtaget de adlydende Statens Borgere, at vi saa stændigen er blevne satte tilbage i Værd og Anseelse som en Nation, mod hvad vi forhen har været. Vi skue ikkun trindt om os i enhver Del af Landet, og mangen en gribe kuns i egen Barm, og man vil finde, at disse Betragtninger ikke er enten overdrevne eller usande. En Sammenligning af to til tre Decennier tilbage med det sidste vil end ydermere gjøre det indlysende."

Hvem gjenkjender ikke her i disse Overdrivelser, saa velmente de var, en Efterligning af disse frasefulde Taler i det franske Konvent, hvori dets ordgydende Smaa-Catoner hævede sig selv ved at tordne imod den almindelige Fordærvelse? Saa udredet er intet Øg som dette Thema; men der er heller intet, der har baaret saamange Patrioter til Forum fra de ældste indtil vore Tider, og det baade fordi det er let at bestige, og fordi det ved Veien did, hvor Rytterne vil. Men hverken Jeremias eller Demosthenes, som ogsaa havde redet det i dets bedre Dage, før det blev saa udpint og udslidt, har ment det bedre end *Alexander Møller*, i hvis Patriotisme et elskværdigt Træk af Enthusiasteri ingensinde forsvandt. Hans Haar blegnede; men dette ikke i hans Sjæl.

Løitnant *Heidmann* havde under Grundsætningernes Behandling den 16de April foreslaaet saadant Tillæg til den 10de:

„at de enkelte Individer, som for nærværende er i Besid-

delse af deslige arvelige Forrettigheder, vel kunde forplante disse paa deres nu fødte Arvinger, men at derimod Forrettighederne gaar over fra arvelige til at vorde blot personelle i det Øieblik benævnte, nu fødte, Arvinger kommer i Besiddelse af samme."

Ligesom *Steenstrup* havde han under 28de April indleveret en Betænkning til Konstitutionskomitéen, hvori han gjentager dette Forslag med den Bemærkning, at Antagelsen af den 10de Grundsætning vilde, uden denne ydørligere Bestemmelse, være inkonsekvent og etablere en Ulighed i Rettigheder, idet nemlig Besidderen af slige Forrettigheder indrømmes den fulde Benyttelse deraf indtil de sildigste Slægter, medens Erhvervelsen deraf var negtet enhver anden Statsborger. Denne Betænkning blev da nu oplæst, hvorpaa *Aalls* Mening om de adelige Rettigheders Forblivende i de Familier, som nu besad dem, fik en uventet Forfegter i *Wergeland.*

„Ingen Stand — sagde han — bør faa billig Grund til Misnøie med Konstitutionen. Den unge Stat maa ei begynde med en voldsom Uret. Paa nogen Maade at anfalde urgamle arvede Familierettigheder, som Fædrene dels har tilkjøbt sig for deres Midler, dels erholdt som Gaver af fordums Regenter, var en Fornærmelse af Eiendomsretten, var en Krænkelse af Donationers og Testamenters Hellighed, var et *revolutionært* Foretagende, der maatte lede, om vi vilde være konsekvente, til en Kuldkastelse af *alle* Forrettigheder og Privilegier i alle Stænder, af hvad Navn nævnes kunde. Men nu er det ikke Tid at løsrykke det i vore borgerlige Forhold dybt rodfæstede, og ved revolutionære Voldsomheder at vække Misnøie, eller gjøre Prøvestykker, der ligesaasnart kunde geraade Almenvæsenet til Fordærv som til Fordel. Derpaa maa lempelig forsøges i rolige Dage.

Forgjæves tror vi os skaansomme og retfærdige mod de nulevende norske adelige ved at bestemme Privilegiernes Opnør til andet eller tredie Led. At plyndre en Søn eller Sønnesøn er vist ikke at skaane en Fader. Ogsaa vor ufødte Afkom

interesserer os. Ogsaa mod den har vi Pligter. — Privilegiernes Arvelighed udgjør uden Tvivl deres største Herlighed.“

Videre gjorde han opmærksom paa, at Adelen i Norge hverken var saa stor eller saa privilegeret, at der var Grund til at frygte, eller til at Staten kunde frelses ved dens Undergang. „Hvad enten vi særskilte eller i *Forening med et andet Rige* kommer til at sætte vor Konstitution i Udøvelse,“ var Taleren tilbøielig til at tro, det vilde være skadeligt at udrydde al indfødt Adel. Man burde for Tiden ikke forlange mer, end at ingen nye adelige Huse oprettedes, og at ingen ny Rang, Titel eller Orden skulde medføre Fritagelse fra Statens Byrder eller fortrinlig Adgang til dens Embeder. Paragrafen troede han derfor burde forblive uforandret, hvorefter man kunde overlade til de tilkommende konstitutionelle Magter at hævde Lovgivningen med Hensyn til adelige Sædegaarde og deres Skatydelser, samt til at forekomme det af Bondestanden beklagede Indkjøb af Jordegods.

Denne Tale bar nu rigtignok ogsaa et frygtløst Vidnesbyrd om denne Repræsentants falkeagtig-isolerede Uafhængighed; men kun de færreste forstod, at den alene var udrunden af Omhu for, at Fædrelandet under sine Lidelsers Krises ikke skulde udsættes for nogensomhelst Rystelse, der ikke var uundgaaelig nødvendig, og ikke af forældede feudalistiske Anskuelser, som mindst vilde høre hjemme i denne Videnskabsmands lyse Hoved, i dette Medlems af Bondeherkomst, der repræsenterede det gjenfødte, det unge Norge saa godt som nogen netop ved sin Hyldest af den nyere Tids Lærdomme, hvis ægte Søn han var. Talen forøgede ikke hans Venners Antal, men Dyngen af de Stene, hans Fiender samlede paa, og tre Dage derefter stod at læse i „Kristiania Intelligenssedler“ en Opfordring til Wergeland til at bekjendtgjøre sin Tale til Forsvar for de adelige Forrettigheders evige Vedvarenhed. Det var en af hine Stene, hvorom man alene kunde vide, at den var udsendt fra en ukjendt Haand i Rigsforsamlingens Midte, et udmumlet „Korsfæst“, der vidnede om, at vor Friheds Fædre ikke altid i Hidsigheden

respekterede den Frihed, de havde betinget sig selv. Overalt — der har vel neppe været nogen Nationalforsamling af noget Liv, uden en politisk Lidenskabelighed er bleven fremynglet, der ligesaalidt har bryd sig om Reglementet, som den gjærende, overbrusende Vin om Bægrets Rand; og de Sindsbevægelser, som under den franske Revolution lod det ene Medlem anklage det andet paa Livet, det ene Parti føre det andet til Guillotinen, var i sig selv ikke voldsommere end de, der i Rigsforsamlingen paa Eidsvold bragte den ene Repræsentant til at indanke den andens Meninger for et mistænksomt, bevæget Publikum, hvis Gunst eller Ugunst, i det Mørke hvori det befandt sig, kunde styres imod hvilke Hoveder en skjult Haand behagede. Forskjellen er kun, at Guillotinen ikke var i Mode her, og at man kun havde Bladenes Gabestok eller Æressøile, eftersom man vilde bruge dem til. Saaledes læste man i det Numer af Intelligenssedlerne, som gik forud for det hadske Fingerpeg paa Repræsentanten fra Kristianssand, et Spørgsmaal, som maatte vække Væmmelse hos enhver, der kjendte den Person, paa hvem den offentlige Opmærksomhed herved skulde henledes og virkelig ogsaa blev henledet, om Nationen ikke burde „værdeligen lønne den i Sandhed store Mand og sande Fædrelandsven, Hr. Overkrigskommissær Sebbelow i Kristianssand, for hans, til Folkets Lyksalighed, saa ypperlige Afhandling om Norges Regjeringsform?“ Og tvivler nogen endnu om Rigtigheden af ovenanførte Bemærkning om, at denne Tid affødte Tegn paa en Lidenskabelighed, ligesaa stærk i Hjerterne, som hin, der havde Guillotinen til sin Tjeneste, saa læse han den spørgsmaalsvis fremsatte Opfordring i samme Blad af 20de Mai til at „skjære Næse og Øren af en Nordmand af Stand og Indflydelse“ (Grev Wedel), der skulde være „saa nederdrægtig, at han ei alene selv ønsker, men endog vover at forføre den uvidende Almue til at ønske og ytre sig Sverige hengivne,“ hvorpaa da den saaledes stymprede skulde overføres til den svenske Grænse.

Men — tilbage til Forsamlingen, som idag og under *denne* Votering ikke manglede noget Medlem. Sagen optoges endelig.

Der voteredes først om Paragrafen skulde antages efter Forslaget eller forandres, og 93 Stemmer imod 19 erklærede sig for det sidste. Enstemmigen vedtoges derpaa, at Embedsrang skulde finde Sted, og dette ligeledes gjælde for de i Naade afskedigede Embedsmænd. Med 98 Stemmer mod 9 forbødes enhver anden Rang, og ved samtlige, at Kongen skulde kunne meddele Titler. Derimod erklærede 81 mod 23 sig for, at Kongen skulde have Ret til at meddele Ordener, dog med den, enstemmigen vedtagne, af *Møller* foreslagne, Klausul, at Grunde for denne Udmærkelse offentligen skulde bekjendtgjøres. Men endnu stod det vanskeligste Punkt af Paragrafen tilbage: Kjernestenen efterat man var bleven færdig med de bløde Dele paa denne, den sødeste, men ikke den sundeste Frugt paa Frihedstræet. Der skulde tages en Beslutning imellem Forslagene om Adelsrettighedernes Indskrænkning til deres nærværende Besiddere, med Udelukkelse af de senere fødte, og om det hele Spørgsmaals Udsættelse til næste Storthing. Og dette sidste blev antaget med 62 Stemmer imod 46, saa at Paragrafen i sin Helhed saalydende blev tilført Protokollen:

„Kongen kan ikke uddele nogen anden end Embedsrang og Titel. Den Embedsmand, som i Naade afskediges, beholder den Titel og Rang, hans havte Embede har medført. Til Belønning for udmærkede Fortjenester kan Kongen meddele Ordener til hvem han for godt befinder; men ved Ordeners Tildelelse skal offentligen kundgjøres de Fortjenester, hvorfor de er givne.

Intet Hæderstegn kan give Ret til Fritagelse fra Statsborgernes fælles Pligter og Byrder eller medføre fortrinlig Adgang til Statens Embeder. Ingen personlige eller blandede arvelige Forrettigheder maa tilstaaes nogen for Fremtiden.“

Adelsspørgsmaalets Opsættelse har sandsynligvis været Norge tilbaade, først fordi dets uafgjorte *status quo*, som en Ulighed mindre, kan antages at have lettet Overenskomsten med Sverige, og dernæst fordi dets senere Behandling og Skjæbne har næret og opretholdt Repræsentationens moralske og politiske Mod. Dets endelige Afgjørelse i 1821 synes nemlig at danne omtrent en saadan Epoke i Folkets Selvstændighed og konstitu-

tionelle Liv, som den første skudte Bjørn eller anden Tapperhedsbedrift i Ynglingens. Fra den daterede Nordmændene en Opposition paa sine Storthing og den iversyge Nidkjærhed, hvormed de har hævdet Selvstændigheden. Saasnart Udfaldet af Voteringen var bleven meddelt, reiste *Falsen (de Falsen)* sig og overraskede Rigsforsamlingen ved at oplæse med bevæget Stemme en Erklæring af Dags Dato, hvori han for sig og Afkom frasagde sig Adelsskabet.

Denne Frasigelse lød saaledes:

„Til Rigsforsamlingen paa Eidsvold!

Det er maaske den ærede Forsamling bekjendt, at ogsaa jeg tilfældigvis er født Adelsmand; hvorlidet Værd dette Fortrin, om man saa vil kalde det, har havt for mig, tror jeg de ved, som kjender mig; jeg har aldrig været iblandt dem, som tror, at Fødsel kan meddele Fortjenester, som man ellers mangler. Allerede forlænge siden havde jeg frasagt mig mit Adelskab, naar jeg ikke havde frygtet for, at et saadant Skridt havde kunnet blive mistydet; Aarsagen hvorfor det først sker nu efterat Debatterne om denne Materie er endte, er ene den, at jeg ikke ønsker nogen skulde tro, at jeg vilde forgribe den almindelige Mening.

Man vil maaske sige, at, da den Adel, jeg og min Familje er i Aesiddelse af, for Øieblikket næsten ikke medfører noget Prærogativ, hvis Afstaaelse kan være Staten til Gavn, saa kan det heller ikke kaldes nogen Opofrelse fra min Side, at jeg frasiger mig samme. I denne Henseende tillades det mig at forsikre, at det heller ikke er min Hensigt, at min Handling skal betragtes som nogen Opofrelse; min Adel være forenet med Rettigheder eller ikke, saa vil jeg blot, fra nærværende Øieblik af, intet have forud for mine Medborgere, var det end blot i Navnet.

Jeg har derfor troet her at burde fremlevere denne min høitidelige Deklaration, hvorved jeg for mig og mine Descendenter aldeles fraskriver mig vor hidtil havte Adel med alle de Rettigheder, som dermed kan være eller blive forenede.“

Dels undrende, dels beundrende Blik fulgte ham, da han gik over Gulvet forat vedlægge Protokollen denne Slags Efterligning af Hertugen af Noailles' Abdikation hin Nat i den franske Nationalforsamling. En Taushed indtraadte, som *Steenstrup* afbryder og fortolker ved at springe op og udraabe: „Det var et følgeværdigt Eksempel!" Skulde der tales i denne Anledning, kunde det heller ikke overraske nogen, at denne Taler, ifølge sin Aand og sit Temperament, først tog tilorde. Med en vis Skyhed søgte Øinene de øvrige Adelsmænd, og fremfor alle da Wedel, Lehnsgreven, hvis Adel dog duede noget i den Forstand, at den ikke, som de fleste af Oldenborgerne adlede Nordmænds, stammede fra en Bedstefaders Pengepose, om der end ikke er noget i Sagnet, at de wedelske Ahner skal gaa lige op til den navnkundige Wittekind. Men Wedel, Anker, Løvenskjold forblev rolige og ubevægelige, uden at vise Tegn til at ville følge Eksemplet. Tausheden blev til synlig Forlegenhed, som man var glad ved Præsidenten omsider endte ved at oplæse den følgende Paragraf, nemlig:

„§ 38: Kongen vælger og afskediger, efter eget Godtbefindende, sin Hofstat og sine Hofbetjente. Til at lønne disse og holde sit Hof, tilstaaes ham af Storthinget en passende aarlig Sum."

Hvilken enstemmigen blev antaget.

„§ 39: Kongen vælger og beskikker, efterat han har hørt sit Statsraad, alle civile, geistlige og militære Embedsmænd. Til Statens Embeder skal alene norske Borgere, som bekjender sig til den evangelisk-lutherske Religion, have Adgang; dog kan Udlændinger udnævnes til Professorer, Læger og til Konsuler paa fremmede Steder. De kongelige Prinser maa ikke beklæde civile Embeder."

Provst *Stabel* forelæste og afleverede til Protokollen en Forestilling om, at Indfødsretten uden Undtagelse maatte blive i Kraft, hvortil *Sverdrup* bemærkede, at der idetmindste for Universitetets Skyld maatte gjøres en Undtagelse, da dets Lærestole ellers ikke kunde blive besatte. *Diriks* anførte, at Komitéen, i at udelukke Prinserne fra civile Embeder, havde taget Hensyn til, at de ikke kan tiltales for de ordinære Retter.

Paragrafen antoges enstemmigen, med Forbehold, at det nærmere ved Udkastets § 53 skulde afgjøres, hvem der, med Hensyn til Embeders Erholdelse, skulde ansees som norske Borgere. *Stabels* Betænkning vilde da atter komme fore.

„§ 40: Alle Embedsmænd, Land- og Sø-Krigere sværger Konstitutionen og Lovene Troskab og Lydighed:

„Jeg lover og sværger at ville forestaa det mig betroede Embede, at ville ved alle Leiligheder forholde mig i Overensstemmelse med Konstitutionen og Lovene, saa sandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord."

Sammen oplæstes derpaa de to følgende Paragrafer:

„§ 41: Kongen vælger selv et Raad af norske Borgere, som ikke er yngre end 30 Aar. Dette Raad bestaar af:

1) en Statsraad for Finansvæsenet;
2) - — „ Justitsvæsenet;
3) - — „ de udenlandske Sager;
4) - — „ Krigsvæsenet;
5) - — „ Oplysningsvæsenet.

Disse fem er Statsraadets faste Medlemmer. Foruden dem kan Kongen ved overordentlige Leiligheder tilkalde andre norske Borgere, kun ingen Medlemmer af Storthinget, til at tage Sæde i Statsraadet."

„§ 42: Under Finansvæsenet indbefattes alle Sager, der angaar Rigets Mynt- og Pengevæsen, Indtægter og Udgifter, Statens Gjæld og Tilgodehavende, samt Eiendom, Næringsveie, Kanaler, Veie, Broer, Havne og overhovedet alle Rigets økonomiske Anliggender.

Til Justitsvæsenet hører alle Sager angaaende Lovenes Opretholdelse og Politiet.

Under udenlandske Sager forstaaes alt, hvad der vedkommer Rigets Forhold til fremmede Magter, eller indkommer fra norske Gesandter, Agenter og Konsuler i Norge.

Krigsvæsenet indbefatter alle Sager om Land- og Sø-Magternes Organisation og Forsyning, militære Embeders Besættelse, militære Opdragelsesinstituter, og alle andre Sager angaaende Rigets Sikkerhed mod udvortes Vold, forsaavidt disse ikke er egentlige Kommandosager.

Oplysningsvæsenet omfatter alle Sager, der vedkommer Universitetet, Geistligheden, Kirker, Lærde, Borger- og Almuskoler, samt Opdragelsesinstituter, Hospitaler og milde Stiftelser. Fattigvæsenet henligger ogsaa derunder, indtil en ny Tingenes Orden kan finde Sted."

I Anledning af det lille Ord „selv“*) i Begyndelsen af § 41, fremsatte *Wulfsberg*, i et Forslag om at lægge Valget af Statsraader ganske eller for en Del i den lovgivende Forsamlings Hænder, en af disse Teorier, mod hvis strenge Udførelse, udenfor den Magt, Flerhedens seirende Opinion i store konstitutionelle Stater har tilhævdet sig, den historiske Erfaring hidtil har protesteret. I Frankrig løb idetmindste de forskjellige Prøver med de Ministre, Nationalforsamlingen paatvang Ludvig den 16de, ulykkeligt af, og hverken Englands gamle eller nogen

*) Om den rette Forstand af den Bestemmelse: „*Kongen vælger selv sit eget Raad*,“ har der været Dissens mellem vor Regjering og vore Storthing, og Storthinget har vistnok gjort Ret i at give efter i dette Punkt. Jeg har desangaaende adspurgt en af de endnu i Live værende Konstituenter og faaet følgende Erklæring:

„Under Forhandlingerne i Rigsforsamlingen havde jeg vel, (saasom *Kongen selv* og ingen anden vælger ogsaa de øvrige Embedsmænd, (§ 21) kun at han dem angaaende hører sit Statsraad, og saasom det ikke er indlysende, om deri ligger ikke alene en Rettighed, men ogsaa en Pligt, om Kongen *kan* eller *skal selv* vælge sit Raad) nogen Frygt for at Ordene: „*Kongen vælger selv sit Raad*“, i Fremtiden vilde vække Tvivl og Tvistighed; men jeg var ingenlunde i Uvished om, hvad man egentlig sigtede til, hvad man vilde have til Lov. Jeg forstod Bestemmelsen saaledes, som Regjeringen nu vil have den forstaaet, og som jeg er overbevist om, at alle øvrige Grundlovens Fædre vilde have den forstaaet, nemlig, at Kongen, uden at høre sit Statsraad eller nogensomhelst Autoritet eller enkel Person, vælger sit Raad (i det hele eller i enkelt Regjeringsafdeling) eller at Kongen *skal* vælge et Statsraad, og at han kan vælge et Statsraad, uden at raadføre sig med nogen. Det synes ogsaa at forstaaes af sig selv og at ligge i Sagens Natur. Med Forbigaaen af, hvad der i Grundloven selv forefindes til Støtte for denne Mening, indskrænker jeg mig til en eneste Bemærkning. Kongen er til, førend Kongens Raad er til. I det Øieblik Kongen skal vælge sit Raad, eksisterer intet Raad, Kongen har da intet Statsraad at høre, men maa vælge selv uden Indstilling eller Forslag. Saaledes forholdt det sig i Begyndelsen af den nye Tingenes Orden, da Kongen var valgt og Grundloven traadte i Kraft; og saaledes er det tænkeligt, at det endnu midt under en Konges Regjering kan komme til at forholde sig, nemlig naar Kongen finder for godt (i Kraft af § 22) at afsætte hele Statsraadet, hvilket intet Sted i Grundloven forbydes, og hvilket kan have Sted, om end Kongen, efter samme Paragraf, hører Statsraadets Erklæring eller Forsvar, førend han afskediger det. Overalt er det tilforladeligt, at Konstituenterne har villet give Norges Konge samme Rettighed, som andre Europas konstitutionelle Konger er i Besiddelse af, den nemlig, selv at kunne sammensætte sit Ministerium, at kunne kalde til sin Throne Raadgivere, som han har Tillid til og tror sig tjent med, enten middelbart *selv* eller umiddelbart *selv*, enten efter Forslag, Raad og befalet Betænkning af høitbetroede enkelte eller af Korporationer, eller og i egentligst Forstand „*selv*“, naar Kongen har Kundskab nok om kvalificerede, uden at raadføre sig med nogen.“

anden Stats nyere Forfatning har iført denne Idé Lovbogstavets Virkelighed. Den hører til de Teorier, mod hvis Rigtighed i sig selv der ikke lader sig anføre saameget som for samme, og om hvilke der lader sig spaa, at de muligens vil gjenopstaa i en Tidsalder, der har sprængt og udvidet de for de nærværende Stater afstukne konstitutionelle Proportioner, under hvis tvingende Hindringer saavel denne som mange andre af Republiken udaandede Idéer ligger begravede —; men som Aander, der vil bryde sine Ligstene.

Byfoged G. Wulfsberg.

Ogsaa i Komitéens første Udkast stod Ordet „selv“. Det hedte endogsaa deri: „Kongen vælger *selv sit* Raad af norske Borgere o. s. v.“, saa Wulfsberg i Indledningen til sit Forslag ganske vist rammede Meningen, idet han fortolkede det ved „efter eget Godtbefindende“, og der ingen Tvivl kunde være om, at Komitéen vilde have det forstaaet i den mest udvidede Bemærkelse, saa at Kongen i dette Punkt ikke engang *behøvede* at spørge sit Statsraad. *Wulfsberg* derimod grundede sit Forslag paa Sandheden i, at Statsraadet ikke blot skulde være Kongen til Hjælp, men ogsaa Folkets Ret til Beskyttelse, samt paa Vigtigheden i at sørge for, at selv den Regent, der ikke brød sig om eller vidste at

træffe et godt Valg, kunde faa Mænd med almindelig Tillid ved Siden. Han mente ogsaa, at Fjernheden af Ansvaret for Nationalforsamlingen, ifølge Menneskenaturens Skrøbelighed, neppe i Almindelighed vilde udøve den Indflydelse paa Statsraaderne som en Konges altid over Hovedet svævende Unaade, medmindre de gjordes ganske uafhængige af denne. Og saaledes foreslog han da:

1) „At Statsraadets Medlemmer skulde udnævnes af Storthinget (eller hvad Benævnelse Rigsforsamlingen maatte erholde), eller (om dette ikke finder Bifald) at Storthinget foreslaar 2 til 3 til hvert Fag, hvoraf Kongen vælger 1.

2) Naar Vakance i Statsraadet indtræffer imellem de afholdende Storthing, konstituerer de øvrige Statsraadets Medlemmer en anden i den Afgangnes Sted indtil næste Storthing, der da enten antager eller forkaster den konstituerede, eller i al Fald gjør Brug af sin Forslagsret.

Som en formentlig gavnlig Bestemmelse foreslaaes endvidere:

3) At Fader og Søn eller tvende Brødre maa ei paa en og samme Tid have Sæde i Statsraadet."

Sverdrup ytrede herimod, at Forslagets Antagelse vilde lade en Mellemmagt opstaa imellem Kongen og Folket, som Historien noksom viser Skadeligheden af; og *Falsen* fandt, at §§ 41 og 42 allerede som de var indeholdt et skadeligt Indgreb i den i Konstitutionens Principer for Kongen afstukne Magt. „Ethvert Middel," sagde han, „hvormed man kan sikre Borgerne imod ulovlige Indgreb i deres Rettigheder, er hensigtsmæssigt, men at indskrænke den, forekommer mig ikke alene at være uden Hensigt, men det vil endog være Staten til Skade." Ingen kunde bedre end Kongen bedømme, paa hvad Maade Forretningerne bedst udføres, og i Statsraadernes Ansvarlighed for sine Ekspeditioner laa al den Sikkerhed, Staten kunde forlange. Han foreslog derfor, at der istedetfor Paragraferne 41 og 42 skulde indtages en Paragraf saalydende:

„Kongen vælger selv sit Raad af norske Borgere, som ikke er yngre end 30 Aar. Dette Raad skal idetmindste bestaa af 5 Medlemmer, men foruden dem kan Kongen, ved overordentlige Leiligheder, tilkalde andre norske Borgere, kun ingen Medlemmer af Storthinget, til at tage Sæde i Statsraadet. Forretningerne fordeler han iblandt dem saaledes, som han det for tjenligt eragter.“

Slutningen af *Fabricius's* ved Behandlingen af § 37 oplæste Betænkning angaaende disse Paragrafer blev nu gjentaget og gik ud paa, at det skulde overlades Kongen at organisere sin Regjering, som dog ikke maatte bestaa af flere end 7 Statsraader, eller behøvede at omfatte noget eget Departement for Krigsvæsenet. Militærcheferne skulde derimod være pligtige til at afgive i Statsraadet de Oplysninger og Formeninger, det maatte forlange.

Efter Debat over Sagen foretoges Votering om §§ 41 og 42 skulde antages efter Udkastet eller forandres, hvilket sidste med 102 Stemmer imod 10 blev vedtaget. Dernæst blev der voteret, om Statsraadet skulde vælges af Kongen eller, efter *Wulfsbergs* Forslag, af Storthinget, og for det første Alternativ erklærede 105 sig imod 1. 99 Stemmer imod 3 voterede derpaa, at *Falsens* Forslag skulde antages som § 41 istedetfor Udkastets, med saadant Tillæg enstemmigen efter *Wulfsbergs* Forslag: „Fader og Søn eller tvende Brødre maa ei paa samme Tid have Sæde i Statsraadet.“

§§ 42, 43 og 44 blev derpaa enstemmigen bestemte at skulle udgaa. § 43 bød, at der skulde ansættes to Regjerings-Sekretærer for Finans- og Krigsvæsenet, men for hvert af de øvrige kun én, og § 44 overlod til Kongen, uanseet de tre foregaaende Paragrafers Bydende, Fordelingen af Statsraadets Forretninger, kun at Udgifterne ikke forøgedes. I Henseende til Ansvaret skulde forholdes som bestemt maatte vorde i en senere Paragraf.

„§ 45: Alle Statsraader skal, naar de ikke har lovligt Forfald, være nærværende i Statsraadet, og maa ingen Beslutning der fattes, naar ikke idetmindste 3 Medlemmer ere tilstede.“ —

antoges enstemmig, med den Forandring, at det, istedetfor Ordene „idetmindste 3," skulde hede „over det halve Antal."

„§ 46: Hindres det Statsraad, til hvis Fag den Sag, der skal foretages i Statsraadet, henhører, ved lovligt Forfald fra at møde, skal Regjeringssekretæren for Faget tage Sæde i Statsraadet, indtil Kongen har fattet sin Beslutning i bemeldte Sag. Har ogsaa han lovligt Forfald, konstituerer Kongen en anden Statsraad til at foredrage Sagen. Hindres flere end to Statsraader, ved lovligt Forfald, fra at møde i Statsraadet, saa skal Kongen konstituere andre Embedsmænd i deres Sted, saaledes at altid i det mindste 3 er tilstede."

Debatterne gav denne Paragraf nogle Forandringer, hvorefter den enstemmigen blev antagen, nemlig, at ikke Regjerings- (ɔ: Ekspeditions-) Sekretæren, men en anden Statsraad skulde af Kongen konstitueres i Forfaldstilfælde til at foredrage Sagerne; hindredes flere, indtil det halve Antal Statsraader, ved lovligt Forfald fra at møde i Statsraadet, skulde Kongen konstituere andre Embedsmænd i deres Sted, saaledes at altid over det halve Antal af de sædvanlige Medlemmer var tilstede.

„§ 47: Alle Sager af Vigtighed, diplomatiske og egentlige militære Kommandosager undtagne, skal foredrages i Statsraadet af det Medlem, til hvis Fag det hører, og af ham expederes, overensstemmende med Kongens i Statsraadet fattede Beslutning." —

antoges enstemmig med det Tillæg, efter *Falsens* Forslag, at den skulde begynde saaledes: „Forestilling om Embeders Besættelse og alle Sager" o. s. v.

„§ 48: I Statsraadet føres Protokol over alle de Sager, som der forhandles. Enhver, som har Sæde i Statsraadet, er pligtig til med Frimodighed at sige sin Mening, som Kongen er forbunden at høre; men det er denne forbeholdt at fatte Beslutning efter eget Omdømme.

Finder noget Medlem af Statsraadet, at Kongens Beslutning er stridende mod Statsformen, Rigets Love, eller øiensynlig skadelig for Riget, er det Pligt at gjøre kraftige Forestillinger derimod, samt at tilføie sin Mening i Protokollen. Den, der saaledes ikke har protesteret derimod i Protokollen, ansees at have været enig med Kongen, og er ansvarlig derfor saaledes, som siden bestemmes i §   ."

Wedel, understøttet af *Løvenskjold,* ytrede, at, da Statsraaderne skulde være ansvarsfri, naar de havde protesteret til

Protokollen, og Kongen, uanseet Protesten, kunde fatte Beslutning efter eget Tykke, var det ønskeligt, om der kunde udfindes en Bestemmelse, som med stærkere Tvingende kunde afholde Kongen fra at fatte en mod Statsraadets Mening aldeles stridende Beslutning; og mente Taleren, at dette for en Del vilde opnaaes, naar det blev gjort til Pligt for den Statsraad, der havde nedlagt en frugtesløs Protest, at nedlægge sit Embede, indtil Sagen kunde vorde underkastet Storthingets Bedømmelse. Idetmindste vilde dette vække en Sensation i Publikum, som Kongen vistnok saameget som muligt vilde undgaa. Han foreslog derfor et saadant Tillæg til denne eller den 50de Paragraf, hvorimod *Sverdrup* og *Diriks* ytrede, at et saadant Forhold og især at Sagen skulde underkastes Storthingets Bedømmelse, vilde være stridende mod den engang antagne Grundsætning, at den udøvende, lovgivende og dømmende Magt skulde være adskilte, og at en Statsraad, som af private Hensyn ønskede sig sat i Rolighed for stedse, eller for en Tid befriet fra Forretninger, vilde finde god Leilighed dertil efter *Wedels* Forslag Ved Votering faldt dette, hvorpaa saavel denne Paragraf blev enstemmigen antaget som

„§ 49: Den Statsraad, som forestaar det udenlandske Departement, bør have en egen Protokol, hvori de Sager indføres, som er af den Natur, at de ikke bør forelægges det samlede Statsraad. Forøvrigt gjælder i dette Tilfælde de samme Bestemmelser, som i § 47 er fastsatte."

Den følgende Paragraf antoges først efter Debat enstemmigen i saadan Form:

„§ 50: Alle af Kongen udfærdigede Befalinger og officielle Breve, militære Kommandosager undtagne, skal, for at være gjældende, kontrasigneres af den, der ifølge sin Embedspligt har foredraget Sagen. Han er ansvarlig for Expeditionens Overensstemmelse med den Protokol, hvori Resolutionen er indført."

Efterat denne Gjenstand var bleven debatteret, antog Forsamlingen enstemmigen denne Paragraf med saadan Forandring:

„Alle de af Kongen udfærdigede Befalinger og officielle Breve (militære Kommandosager undtagne) skal kontrasigneres af den, som

ifølge Embedspligt har foredraget samme, til Bevis for Expeditionens Overensstemmelse med den Protokol, hvori Resolutionen er indført, og hvorfor han er ansvarlig."

Den mærkeligste Forskjel imellem denne Redaktion og Udkastets var, at dette havde imellem Ordene „skal" og „kontrasigneres" Kommaet, „for at være gjældende," hvilket *Koren* og *Sverdrup* mente kunde udgaa, da det syntes at tillægge Statsraaden høiere Magt end Kongen. Overflødigheden deraf i streng Bemærkelse, da Meningen af Ordene „alle" og „skal" ikke kan være tvivlsom, maa vel ogsaa indrømmes. Imidlertid forekommer det dog, som om der alligevel er saamegen Kjerne i den Skal, at den ikke burde have været bortkastet. Endskjønt en Overflødighed, er Kommaet dog ikke bare Fyldekalk (og det første kan for Tydeligheds Skyld taales i Lovstilen; det sidste ikke) — kort, det hører til de Spiger, man før bør lade blive siddende end tage væk.

Forhandlingerne sluttede med Oplæsning af en til Præsidenten indleveret Srivelse af 11te April fra „adskillige Bønder i Trondhjems Stift," der især gik ud paa at henlede Rigsforsamlingens Opmærksomhed paa Nødvendigheden af at forøge Almuskolelærernes Lønninger. Den var affattet i en ganske anden Aand med Hensyn til Presterne end de andre Andragender fra Almuens Midte; men saa from Petitionen end var, vidste de i sin politiske Uskyldighed dog ikke, om saadan Henvendelse kunde være tilladt, hvorfor de ikke havde vovet at underskrive sine Navne, haabende dog, at Rigsforsamlingen vilde lægge Mærke til Indholdet. Den indeholdt ogsaa et Vink, som fortjente al Opmærksomhed af Regjering og en kommende Lovgivning, nemlig om at udlægge i Skoledistrikterne et Stykke Jord af det beneficerede Gods til fast Skolelærerbopæl. Det var ikke nyt, men oftere af Nationen spildt paa den forrige Regjering. Begge Parter vidste nok omtrent lige godt, at Oplysning er Frihedens Amme.

Falsen meddelte derpaa, at det af ham den 4de Mai indleverede Skrift, angaaende en Konstitution for Norge, var for-

fattet af en i Danmark værende svensk Mand. Man vidste imidlertid baade dette og hans Navn.

Det var Lørdagsaften efter en Uge, som i Arbeidets Udbytte havde overtruffet alles Forventning. Man havde arbeidet sig til den Varme, hvori et Værk gaar frahaanden. Præsidenten, en af kirkelige Hensyn ikke synderlig anfegtet Jurist, tilkjendegav ogsaa nu ved Sessionens Slutning, at flere Medlemmer ønskede Forhandlingerne fortsatte til sædvanlig Tid Dagen efter (altsaa omtrent under Prækenen), og dette fremsatte han da som Forslag. Men det fandt Modstand. Presten *Hount* fandt, at Rigsforsamlingen mindst burde begaa Helligbrøde og overtræde Loven, der bød enhver om Søndagen at søge sin Sognekirke. Dette sidste vakte Latter, men Presten svarede, at han citerede Lovens Ord, og at Eidsvolds Kirke nu maatte betragtes som Rigsforsamlingens Sognekirke. Maaske delte han ogsaa den Mening, som Brevskriveren fra Eidsvold ytrer, at „en Driven, en Paaskynden, som om man vilde blive af med Forsamlingen jo før jo heller, som om man frygtede en Eksplosion, medens den var sammen, var umiskjendelig,“ skjønt det her var tydeligt, at Forslaget kun var udrundet af en Nidkjærhed for Arbeidets Fortgang. Man hørte ogsaa anføre under den høirøstede Talen i Munden paa hverandre — saa høirøstet og regelløs, at et Øre- og Øienvidne kalder det „Skraal“ — at Hensigten jo kun var at arbeide til Fædrelandets Tarv, for hvem alle Love var givne og maatte vige.

Teis Lundegaard.

„Nei, nei! ikke Guds Love, ikke Religionens, ikke Sabbatens," hørte man raabe; og ved Voteringen naaede Forslaget ogsaa kun saa ringe Pluralitet, at Neierne, appellerende til Reglementets Bydende, at 2/3 Medlemmer skulde være tilstede, erklærede sig ikke bundne ved den, og at de ikke vilde komme. Præsidenten foreslog da, at man skulde samles til Middag Kl. 2 og saa tage fat paa Arbeidet igjen Kl. 4; og dette vandt da saa stærk Pluralitet, at Mødet kunde berammes uden Hensyn til de enkelte, som endnu protesterede og truede med at blive borte*). Saa alvorligt var det dog ikke ment, siden kun to Forfald anmeldtes den følgende Dag.

*) Mellem disse misfornøiede var især *Teis Lundegaard*, en Mand, der syntes at have alle Listerlands brølende Havstorme i sit Bryst, høirøstet og ilsk i Hu. Han holdt — siger førnævnte Haandskrift — en Pokkers Støi, og i dette Lune stødte *Sverdrup* paa ham, da man gik fra Bænkene, men kom kun brændt derfra, efter som hin Samtale berettes.

„Det ved jeg," sagde *Teis* med sit sædvanlige Eftertryk, „at hverken Guds eller Kongens Lov tillader at arbeide paa Søndagen."

„Men ved du ikke ogsaa," svarede Professoren, „hvad der staar i Bibelen . . hvad Kristus siger . . ."

„Græsk og Latin," drønede det igjen, „det maa I forstaa; men lær I mig ikke min Kristendom! Hvad Guds Ord siger, ved jeg nok. I Bibelen staar der: falder din Okse eller Asen i en Grav paa en Helligdag, saa kan du trække dem op igjen. Og er der nu Okser eller Asener i Rigsforsamlingen, saa skal jeg (lagde han til med en kraftig Ed og et dygtigt Slag i Bordet) nok komme og hjælpe til at trække dem ud, om det saa var paa Sabbaten." Samtalen karakteriserer ikke blot angjældende, men ogsaa hvor lidet den naturlige Talefrihed forlod den norske Bonde imellem hans fornemmere Kolleger i Rigsforsamlingen.

Fjerde Afsnit.

(Fra 8de til 11te Mai).

Affærdigelsen af Konstitutionsudkastets sidste 55 Paragrafer.

> — „Og mangen ædel, høi, alvorlig Tænker
> skal pønse paa, med trofast, virksom Id,
> at gjøre Norges Skjæbne atter blid,
> at fri det fra foragtelige Lænker.
> Gud signe dem!“ — —
>
> *Epilog i Arendal, 1ste Mai 1814.*

Rigsforsamlingens Bedrift i disse tre Dage fra 8de til 11te Mai maa isandhed forbause enhver, som i sin Erindring jevnfører hermed Udbyttet af andre lovgivende Forsamlingers Idræt i det mangedobbelte Dagetal og under langt mindre distraherende Omstændigheder end dem, hvorunder Mændene paa Eidsvold arbeidede. Altsaa, iberegnet den halve Helligdag, hvis Forhandlinger vi nu kommer til, ikke fuldt en Uge, og — Konstitutionen var færdig i sin Realitet, en Konstitution, som, med Undtagelse af Bestemmelserne angaaende Religionsfriheden, kan siges bedst at have løst Revolutionernes Opgave paa det Trin, den civiliserede Menneskehed nu befinder sig, og som, foruden Sikkerheden for sin Bestaaen i det Folks Kjærlighed, den har velsignet, og i de Fredsaar, hvori den nu har fæstnet sig i dets Hjerter og i dets Historie, tillige har vundet en i Nationerne beundrende Anerkjendelse. Halvsyvende Dag? Isandhed en lykkelig Improvisation, en heldig og glimrende gjennemført, overraskende og skjøn som den tropiske Blomsts, der længe holder sin Knop skjult mellem Hjertebladene, men hvis knaldende

Udspringen Blad for Blad indtil dens fulde Flor man i faa Stunder letteligen kan følge.

Men Konstitutionsværkets Fortskriden tilsteder ingen Dvælen i Fremstillingen, som skulde erholde en malerisk Fuldkommenhed, om den ogsaa i sin Stil, i koncise Perioder, i Mængden af Indhold paa hvert Pagina, kunde yde dets energiske Hurtighed og Fremdrift et betegnende Udtryk. Faktum er det, at det blev færdigt inden den Tid, som Overskriften angiver. Statyen stod der den 11te med alle sine Lemmer saaledes som Folkets ædleste Tænkekræfter havde skabt og formet den; der stod kun tilbage at give Ledemodene den fuldkomnere, ideale Stilling indbyrdes imod hinanden, at afpolere de stærke Lemmer og at lægge Ordenes Gevant i rigtigere Folder og bedre Fald.

8de Mai.

Statsraadet færdig reguleret. Debatter om Indføds- og Stemmeretten.

Søndag Eftermiddag Kl. 4 aabnedes Forhandlingerne med Oplæsning af Udkastets

„§ 51: Statsraadets Medlemmer og de Embedsmænd, som er ansatte ved dets Kontorer, Gesandter og Konsuler, Øvrighedspersoner, Regimentets og andre militære Korpsers Chefer, Kommandanter i Fæstninger og Høistbefalende paa Krigsskibe kan uden foregaaende Dom afskediges af Kongen, efterat han derom har hørt Statsraadets Betænkning. Hvorvidt Pension bør tilstaaes afskedigede Embedsmænd, afgjøres af det næste Storthing; imidlertid nyder de Totrediedele af deres forhen havte Gage. Andre Embedsmænd maa ei uden Dom afsættes, ei heller imod deres Vilje forflyttes.“

Dahl og *Heiberg* mente, at Overøvrighederne ikke burde kunne afsættes af Kongen uden Dom, men kun suspenderes, hvorimod *Diriks* og *Sverdrup* ytrede, at Suspension forudsatte Forseelse, hvilket ikke var nødvendigt at tænke sig i den Grad hos de i Paragrafen nævnte Embedsmænd, at de ved Dom kunde frakjendes Embedet. Man kunde derimod tænke sig forskyldte og uforskyldte Omstændigheder, f. Eks. endog Alder-

domssløvhed, som kunde gjøre det ønskeligt og vigtigt for det almindelige, om de fjernedes derfra. Retten til at indsætte og afsætte Embedsmænd var et af den udøvende Magts Prærogativer, men hvori Komitéen dog havde troet at burde gjøre den Indskrænkning, som findes i Paragrafens Slutning. *Christie* mente, at denne Indskrænkning burde dog ogsaa komme følgende Embedsmænd tilgode: 1) Embedsmænd ved Regjeringskontorerne, da vedkommende Statsraader maatte være ansvarlige for Udførelsen af deres Forfatninger; 2) Regiments- og andre militære Korpschefer, saasom disse kunde forflyttes; og 3) Høistkommanderende paa Krigsskibe, der kunde have en temporær Kommando og kaldes tilbage fra samme uden derfor at sættes ud af Tjenesten. *Holck* ytrede i en skriftlig Protokollen vedlagt Betænkning angaaende Pensioneringen, at den for afgaaende Militære ganske burde henlægges under Kongen, som nærmest og bedre end Storthinget kunde være bekjendt med Vedkommendes Fortjenester. Han fandt i Almindelighed ikke Sikkerhed nok i Paragrafens Bestemmelser for den veltjente Embedsmand.

D. F. Lowzow.

„Her skal — sagde han — 100 eller flere Mennesker, som maaske for første Gang hører hans Navn nævne, bestemme hans og Familles Skjebne! Hvorledes skulde Pluraliteten af disse, ved at fastsætte hans Pension, kunne tage Hensyn til hans større eller mindre Fortjenester? Hvorledes skal disse vide hans større eller mindre Trang, naar de — som næsten altid maa blive Tilfældet i et Land af Norges Vidtløftighed —

aldeles ikke har kjendt ham? Her syntes dog visselig en Forandring nødvendig, og jeg vover derfor at foreslaa: At Pensioner for Embedsmænd, der formedelst Alder og Svagelighed ikke længer kan tjene, maatte overlades Kongen og Statsraadet at bestemme, med hensyn til enhvers større eller mindre Fortjenester og Trang. Kun bør Konstitutionen i mine Tanker fastsætte: at Pensionen i intet Tilfælde — uden Storthingets Samtykke — maa overstige, hvad den afgaaende har havt i Gage, ligesom Storthinget bør være berettiget til at undersøge og derefter foreslaa, hvorvidt Pensionisten kunde være at bruge i en anden Embedsstilling, og Pensionen muligen saaledes spares.

Det er Pligt — ja hellig Pligt — for Fyrsten at skaffe sig enten direkte eller indirekte Kundskab om sine Embedsmænds personlige Fortjenester og deres Vilkaar, men det kan ingenlunde være Pligt for Folket, ligesom det i sig selv vilde blive disse umuligt."

Diriks forsvarede derimod Paragrafen og foreslog, at der, forat faa Paragrafens tvende Passus i nærmere Forbindelse med hinanden, skulde indskydes efter Ordene „bør tilstaaes" i anden Passus Ordene: „de saaledes." Med dette, samt et andet Tillæg, at der foran „Øvrighedspersoner" skulde indskydes „civile og geistlige," vedtoges ogsaa Paragrafen med over $^2/_3$ Pluralitet.

Enstemmigen vedtoges derpaa

„§ 52: Saasnart Thronarvingen har fyldt sit attende Aar, er han berettiget til at tage Sæde i Statsraadet, dog uden Stemme og Ansvar."

Men ved de to følgende Paragrafer syntes Arbeidet at skulle stanse i sin Fortgang. Ved Debatterne over § 30 var der allerede antydet, at der vilde blive kjæmpet udholdende for, at Borgerens Ret og Landets Brød skulde blive dets egne Børn forbeholdt; og saa skede det. Opmærksomheden var mer end almindelig spændt, da Præsidenten oplæste

„§ 53: Norsk Borger er, efterat have svoret Konstitutionen, enhver, der har fyldt sit 18de Aar, taler Landets Sprog, enten er

indfødt af norske Forældre eller har været bosat i Riget i fem Aar. De fremmede, som nu er bosatte i Riget og sværger Konstitutionen, samt de nu ansatte Embedsmænd ansees for norske Borgere."

Provst *Stabels*, fra Gaarsdagens Forhandlinger bekjendte Betænkning, om hvem der burde ansees som norske, embedsberettigede og valgbare Borgere, blev oplæst saalydende:

„I Henseende til den 39te § dens andet Membrum, konfereret med §§ 53 og 64, tillades det mig at fremsætte mine Tanker.

Provst Stabel.

Indfødsretten er en blandt de store Velgjerninger, der gjør os Mindet om Kristian den 7des Regjering kjært. Den gode Konges Hensigt med dette for Nationerne saa kjærkomne Kongebud var vistnok at vække Nationalaanden og opmuntre enhver norsk eller dansk Borger til at føle sit Værd; men efterhaanden blev denne skjønne Gave ved Modifikationer og Undtagelser mindre og mindre svarende til Giverens ædle Hensigt. Nu, da ligesaa ubegribelige som sørgelige Tildragelser har sønderrevet det Baand, der saa længe holdt det norske og danske Rige sammen, har vi fulgt vor Frihedsfølelse, sat os ind i Folkenes første naturlige Rettigheder, og vil danne os selv en Stat. Det er disse Rettigheder, vi høitidelig har svoret at hævde endog med de tungeste Opofrelser, ja med Liv og Blod. Følelsen af vort eget Værd er det, som skal gjøre os

denne Ed ubrødelig. Indfødsretten (den stolte Følelse: vi er norske Borgere) bør have Værd for os. Det er den, som i Trængselens Dage og i Farens afgjørende Stund skal opflamme vort Mod. En lignende Følelse gjorde Romerne kjække og frygtelige for de øvrige Folkeslag. Følelsen af den Ret at være en født Britte har indtil denne Dag gjort Englænderne til en stolt og djærv Nation; og saadan Ret skulde vi sætte saa liden Pris paa, at vi vilde dele den med den første den bedste Fremmede, som fandt Umagen værd at bo hos os i nogle Aar?

Skulde Udlændingen, som vindesyge Hensigter fører hid til os, dele med os den Ret, der har kostet og vil koste os tunge Opofrelser at erhverve, en Ret, der maaske endnu skal betales med tusinde af vore Landsmænds Blod? Skulde disse beklæde Statens Embeder og maaske fortrænge Landets egne Børn? skulde Udlændinger indlemmes i Nationens Repræsentanters Tal, for at give os Love? skulde disse sættes ved Monarkens Side, for at give ham Raad? — Nei! efter min Formening, aldrig. De Indtægtskilder, som denne ærværdige Forsamling har bevilget til Oplysningens Fremme, vil sætte Nationen istand til at lade sine egne Sønner undervise i alle de Videnskaber, de maatte behøve, forat fremme Norges Held og Hæder. Er fremmede Kunstnere og Manufakturister nyttige, jeg vil endog sige nødvendige til at lære os at forædle og tilvirke Landets Produkter; nu vel! da lader os belønne dem paa en Maade, der er Nationen værdig: men lader os aldrig tilstaa dem en Ret, som Norges Sønner med de tungeste Opofrelser og de frygteligste Farer har tilkjæmpet sig og sine Efterkommere! Vi skal dog ikke betale den med det kostbareste, vi har.

Jeg fremsætter derfor det Forslag, at det ved Voteringen maa afgjøres, om ikke norsk Borgerret ene maa være norskfødte Borgere forbeholdt, saaledes som denne Ret er fremsat af Sorenskriver Weidemann i hans indgivne Forslag til en Konstitution for Norge, dens 60de §, hvilket jeg vil bede maa oplæses. Skulde dette ikke bifaldes, beder jeg, at denne Motion maa blive Protokollen tilført."

Denne § 60 i *Weidemanns* Konstitutionsudkast, som nu blev oplæst i Forbindelse med *Stabels* Betænkning, bestemte, at som Indfødte skulde ansees Fødte inden Statens Grænser af Forældre, som da var dens Undersaatter eller fødte af norske Forældre under et temporært Ophold i Udlandet, samt de uindfødte Embedsmænd, som, ifølge Regentens Kundgjørelse af 19de Febr., havde aflagt Troskabsed til Landet*). „Ingen anden, i hvad Slags Herligheder, Eiendomme eller Fordele de kan paaskyde eller virkelig vilde tilføre Riget, eller i hvad Slags andet Forhold de kan staa eller vil staa til samme,“ skulde kunne erhverve Indfødsret. Ovenanførte skulde „alene have Indfødsret, d. e.: Rettighed til, med alle andres absolute Udelukkelse, at kaldes til og beklæde alle Statens og Kongens Embeder, militære, geistlige og civile, høie og lave, uden nogen speciel eller almindelig Undtagelse enten nu eller i Fremtiden, naar de offentlig bekjender sig til Statens herskende Religion**).“

Dernæst indleverede *Bryn* til Oplæsning en Betænkning af Dags Dato, hvori de Tilsidesættelser, Norge havde lidt under Foreningen med Danmark, strengeligen censureredes i følgende Anklage:

„Norges Sønner maatte ikke fuldende deres videnskabelige Opdragelse i Fødelandet selv; thi dette blev længe, uagtet Nordmandens ofte gjentagne Røst, negtet et Universitet.

„Nye Nærings- og Industrigrene, Handel og Skibsfart maatte ikke udbredes her; thi Danmark vilde beholde, og beholdt alle saadanne mulige Fordele for sig selv.

Spørger man nu efter Aarsagen, maa denne, efter min Formening, unegtelig fornemmelig søges deri, at Nordmænd kun saare sjelden havde Adgang til Statens vigtigste Embeder.

*) I Løbet af Dagens Debatter foreslog Forfatteren, at der efter dette Ord skulde tilføies „og deres Livsarvinger.“

**) Den for disse strenge Bestemmelser anførte Grund er ikke mindre karakteristisk for den patriotiske Proponent. Den lyder: „Foruden at det er uværdigt for et selvstændigt Folk, at lade sig befale af fremmede Leiesvende, saa kunde Folket af disse Mænd vel aldrig vente sig andre Tjenester end dem, som kommer overens med fremmed Interesse og derfor som oftest strider imod dets egen.“

Regjeringskollegierne og de fleste civile og geistlige Øvrighedsposter i Norge selv har været besatte med Dansker eller Udlændinger, der manglede saavel den fornødne lokale Kundskab som den Hengivenhed for Landet, der skulde indgyde dem Kraft og Varme til at tale og befordre enhver Sag, ethvert Anliggende til dets Vel. Det er naturligt, at Udlændingen langtfra nærer den Grad af Kjærlighed for det Land, han er indflyttet i, som den, dets indfødte Borgere indsuger med Modersmelken."

Efter derpaa at have paavist, at Norge neppe vilde have flere Embeder at bortgive, end der kunde besættes med dets egne Sønner, og at Universitetet i Fremtiden maatte kunne fuldstændiggjøres og vedligeholdes ved Landets egne og arvelige Kræfter, indrømmede *Bryn* dog, at han desuagtet maatte for Tiden, for Universitetets Nyheds Skyld, tilraade en Undtagelse med Hensyn til fremmede Universitetslærere og Læger, og foreslog derfor saadant Tillæg til Paragrafen:

Jørgen Aall.

„Dog skal ingen Udlænding, under Navn af norsk Borger, og enten han har opholdt sig længe eller kort i Norge, men alene Norskindfødte, og de, der er fødte af norske Forældre, der enten nu opholder sig, eller efterlader sig Eiendomme og Besiddelser i Norge, have Adgang til Statens offentlige Embeder, undtagen Professorer og Læger, hvortil Udlændinger maa beskikkes, saalænge de tilkommende Storthing eller lovgivende Repræsentantforsamlinger finder saadan Undtagelse nødvendig og passende."

Jørgen Aall oplæste og indleverede et Forslag om, at danske Embedsmænd, der før har været ansatte i Embede i Norge og havde ægtet et norsk Fruentimmer, skulde betragtes som norske Borgere og have Adgang til at søge Embeder i Norge, hvis de

inden en vis Tid, f. Eks. 3 Aar, indsendte Ansøgning derom. Han begrundede dette i Venskabets Erindringer og i det ukloge i at udelukke saamegen fremmed Oplysning, somom „Nationens eget Lys ikke behøvede at laane Forøgelse i sin Glans hos andre?"

Midelfart oplæste og indleverede ligeledes et Forslag, der gik ud paa, at ingen Indfødsret skulde lovgrundes i de første ti Aar, og at de Dansker, som ved det norske Universitet havde aflagt Prøve paa Kundskab og Duelighed, skulde tilstedes Adgang til norske Embeder.

Midelfart.

Proponenten ytrede, at han, „uagtet sin Frygt forat faa de fleste imod sig, dog vovede" at fremsætte den Formening, at Komitéforslaget, om det ubetinget antoges, idetmindste i det første Tiaar vilde blive til Skade for Norge. Landet savnede duelige Subjekter til at besætte dets Embeder. Efter et løst Overslag udfordredes dertil aarlig 40 juridiske og theologiske Kandidater, og disse kunde Universitetet neppe i de første 10 Aar fremskaffe, da der fra Kathedralskolerne i de sidste Aar neppe nogensinde var dimitteret flere end 24. Der var ingen Grund til at antage, at dette Antal hastigen vilde betydeligt forøges. „Embedsmændenes hæse Raab om Mangel paa Udkomme, der lyder over det hele Land," maatte, i Forbindelse med det bekostelige deri, afskrække Forældre fra at lade sine Børn studere. Antoges Paragrafen, maatte det enten indtræffe, at Mangel paa duelige Subjekter tvang Kongen til et Brud paa Konstitutionen, eller

at Landet fyldtes med uduelige Embedsmænd. Vigtigere var det, at Embederne blev besatte med duelige og retskafne Mænd end i hvad Land de var fødte. Aarsagen til de fleste Nationers Afsky mod Fremmedes Indtræden var, foruden en daarlig Nationalstolthed, at de blev selv fortrængte fra Poster, de ligesaa godt eller endog bedre skulde have beklædt, og at de af Udlændinger, som hverken kjendte deres Sprog eller Sæder, blev foragtede, ja ofte mishandlede. Det første kunde ikke blive Tilfælde og til at frygte for det sidste var der ingen Aarsag.

„Rimeligvis — endte Proponenten sine Motiver — vil vi hente de Embedsmænd, vi mangler, fra Danmark: dets Folk har Sprog og Sæder fælles med os; det har altid havt Agtelse for Nordmanden; kun dets Regjering har, til egen og vor Ulykke, undertiden miskjendt vort Folk. Er end det danske og norske Folk nu adskilte, der bor dog intet Had i Nationernes Hjerte til hinanden. Ei har vi voldsomt løsrevet os. Mange iblandt os mindes de Dage, der tilbragtes paa Danmarks Sletter, som Livets lykkeligste; og mangen Danske kaster længselsfuldt Blik hen mod vore Klipper. Hvorfor skal vi tilspærre ham som Embedsmand Adgangen til dem? At der er en større Masse af Kundskaber i danske end norske Hoveder, kan vi vel ei negte; hvorfor da ei benytte os af dem, naar vi behøver dem? Man misforstaa mig ei. Jeg er af mit inderste Hjerte norsksindet, og jeg anser en Forbindelse med Danmark som et Onde, men jeg anser det nødvendigt for mit Folks Lykke, at Dansker gives Adgang til Embeder, som vi ei selv formaar at besætte. Norge har for nærværende flere Embeder end Mænd til disses Besættelse; det modsatte er Tilfældet med Danmark. Skulde det være uklogt ved vort forrige Søsterriges Overflod at afhjælpe vor Mangel?“

Sverdrup understøttede sin Ven *Midelfart*. Videnskabsmænd, hvor de endog hørte hjemme, ansaaes som tilhørende en fælles Republik, og ved vort Universitet tiltrænges saadanne udenlandsfra. Af Embeder, hvortil Eksamen udkræves, var der i Norge omtrent 1200. Antog man nu, efter den sædvanlige

Mortalitet, at af disse Embeder 4 af 100 aarlig blev ledige ved Dødsfald, saa udfordredes der til deres Besættelse 48 eksaminerede Kandidater. Fra Kjøbenhavns Universitet var der i den senere Tid kun bleven dimitteret 18 i Gjennemsnit aarlig; og da det norske Universitet neppe for det første blev istand til at afholde Embedseksamina, vilde det i de første Aar blive nødvendigt, at fremmede, og navnlig Dansker, fik Adgang til Embeder i Norge.

Der blev tre mod tre, da *Wergeland* ytrede sig saaledes:

„Mig synes D'Hrr. Provst Stabel og Sorenskriver Bryn har talt Sandhedens Sprog. Lad os for alting ikke aabne hver Udlænding ubetinget Adgang til Landets Embeder. Det vil fortryde os, snarlig fortryde os. Den Landsherlighed, vi to Aar tilbage erhvervede, og den end større nationale Herlighed vi i dette mærkelige Aar har erhvervet eller skal erhverve, vil begge derved gaa tilgrunde. Universitetet vil falde, Selvstændigheden vil blive til intet. Med os og Riget er det i denne Tid saa bevendt, at det vilde fast være et Vidunder, om det ikke skede. Forældre begyndte at glæde sig, unge Studerende begyndte med fordoblet Flid at arbeide, tilskyndede af et lokkende Haab om, at endelig Landets Embeder skulde forbeholdes Landets Børn, og at Norge endelig skulde styre sig selv ved Mænd, baarne, opdragne, oplærte i eget Skjød. Nu er denne Glæde, dette Haab forbi. Hvorledes kan det norske Universitet bestaa, naar Kjøbenhavns talrige Kandidater skal dele med sammes faa Studerende de faa Norges Embeder, uden at disse nyder samme Rettigheder i Danmark, hvilket vilde opvække Europas Forundring og Ringeagt. Det var uhørt, at en fremmed Undersaat, straks han satte sin Fod i Landet, nød lige Ret med Landets aktive Borgere. Landet vilde oversvømmes af Fremmede, hvis Hjerte ei var fæstet til det, og disse vilde gjøre Tabet af vor politiske Uafhængighed desto lettere, om ikke al Selvstændighed med Rette kan ansees for tabt hos et Folk, som styres af Fremmede, og selv er lutter adlydende. Vi var da i deres Vold, som regjerte os.

Halvdelen af Storthinget vilde blive Fremmede. For at komme til et Embede maatte de Indfødte smigre Regjeringen og trænge sig frem i Klyngen af Fremmede. Naar Regjeringen direkte kan indkalde Fremmede til Universiteterne og til Skolerne, samt til Fysikaterne, saa vil der nok findes Indfødte til de øvrige Embeder. I Norge gives adskillige ubefordrede Kandidater, i Danmark endnu flere, som vist ikke vil mangle at komme, saafremt de ser Embeder i Fædrelandet aabne, eller de indkaldes. Imidlertid tiltager de Studerendes Tal i Skolerne, flere Skoler anlægges, Universitetets Borgerskab vorder talrigere og fylder Embederne med Indfødte, oplyste, duelige. Norge regjerer sig selv. Norge bliver norsk, og Selvstændighedens Gran skyder sit Spyd stolt i Skyerne.“

Enhver ved, at det norske Universitet har bekræftet denne Tillid til dets Kræfter; og i den foregaaende Modstanders Udbrud „mangen Danske kaster længselsfulde Blik hen mod vore Klipper,“ laa der en Begrundelse for den sidste Talers Frygt, at Landet vilde blive oversvømmet og Storthinget besat af Dansker, om ikke et Blik paa, hvor talrige de var i Embedsstanden og hvormeget dansk Blod der flød i Kjøbstadbefolkningens Aarer, var nok dertil. Folkets Assimilationskraft, der allerede havde vist sig for svag til at forhindre Dannelsen af tvende Sprog i Landet, skulde ganske have ligget under for den forøgede Indstrømmen, som en Slags Indbydelse til at besætte dets ledige Embeder vilde have fremkaldt, og inden kort Tid skulde der i endnu egentligere Forstand, end det allerede var Tilfælde, have dannet sig to Befolkninger: den ene fremmed og herskende ved Besiddelsen af de mange Embeder, den indehavde, ligesom en lysende Ring omgivende den anden mørke Kjerne, hvortil den skuffede Nation selv da indskrænkedes. Anvist til at holde sig i sine Dale, beskjæftigende sig med at vinde Brødet i sit Ansigts Sved, skulde Generationer, uden at tale om Farerne for Forfatning og Selvstændighed, været henrundne, før Nationalbefolkningens eiendommelige Kraft brød de unaturlige Skranker og absorberede det fremmede. Og selv da vilde Skriftsproget

og de dannede Klassers Talesprog i endnu høiere Grad forevige Mindet om dettes Herredom, end nu er Tilfælde. Ja, end nu er Tilfælde: vor Almue, som maa lære sin Kristendom i et for den næsten fremmed Sprog, enhver ikke bondefødt, som skal meddele sig til den, og enhver Skribent, der skriver af et norskt Hjerte, føler i mangfoldige Uleiligheder deraf den tungeste af de Forbandelser, som den gamle Forbindelse har efterladt sig. Disse Stunder i Rigsforsamlingen, da Kampen førtes om Nationaliteten, maa derfor erkjendes som særdeles vigtige. Valgene og Datids Blade viste ogsaa, at Folket ikke var ligegyldigt i denne Sag, men havde faaet Øinene op for den Fare, som truede det i Optagelsen af endnu flere Dansker, end der allerede befandt sig i Landet. Det var Faren af en Blod-Transfusion i et, vel ved stærk Diæt udmagret, men dog sundt Legeme.

Meningerne stod saa stridende imod hinanden i denne Sag, hver med sine indleverede Betænkninger og Forslag, at Forsamlingen besluttede at oversende alle disse til Konstitutionskomitéen til yderligere Indstilling snarest muligt i Forbindelse med § 39.

Samme Skjebne havde

„§ 54: Stemmeberettigede er kun de norske Borgere, som har fyldt 25 Aar. Derfor undtages: 1) De, der nyder Understøttelse af Fattigvæsenet: 2) Tjenestetyende og de, som blot lever af Dagarbeide; 3) Haandværkssvende og Drenge; 4) Fabrikarbeidere og Husmænd, som ikke eier deres paaboende Pladser; 5) Matroser og Soldater, som ikke har faste Eiendomme.“

Bendeke oplæste imidlertid et motiveret Forslag af 3die Mai, hvorefter Stemmeretten skulde paa Landet indskrænkes til Embedsmænd og Besiddere af matrikuleret Jord, enten de nu var Eiendoms- eller Bygselmænd, og i Byerne til Embedsmænd og dem, der havde taget Borgerskab og svarede Skatter og offentlige Tynger. Antallet paa de Deputerede til Storthinget vilde da omtrent beløbe sig til 100—130 Personer, og det mente Proponenten kunde være nok, medens det vilde true med

at vokse til et for Landet uforholdsmæssigt Antal, om f. Eks. Vilkaarsmænd, Gaardmandssønner, omdrivende Handelskarle og Haandværkere paa Landet skulde indrømmes Stemmeret.

Christie foreslog, at stemmeberettigede skulde kun de norske Borgere over 25 Aar være, som paa Landet eiede og tillige brugte Jordegods, eller der brugte Jordegods som Leilændinger paa Livstid eller som Arvefæstere, og i Kjøbstæderne de, som havde svoret Borgerskab, samt Eiere af Huse af en vis Værdi, f. Eks. 500 Sølvdaler, og i Almindelighed Embeds-Mænd, Pensionister og Personer, som bevisligen havde 400 Sølvdaler i fast aarlig Indtægt, uden at den var temporær Løn af Privatmand. I øvrigt skulde Undtagelserne efter Udkastet udgaa.

C. Bendeke.

Efter megen Strid blev det endelig afgjort, at ogsaa denne Paragraf skulde henvises til ny Behandling af Konstitutionskomitéen, som da skulde træde sammen den følgende Morgen Kl. 9. Saaledes haabede man at komme over disse Skjær, hvorpaa Konstitutionsarbeidet nu var blevet siddende.

Man vil fra Gaarsdagens Forhandlinger over § 37 erindre, at Provst *Schmidt* havde opfordret Præsidenten til at oplæse nogle af ham indleverede Opinionsytringer fra endel af hans Komitenter. Dette skede først nu, idet der blev oplæst en anonym Betænkning, af Titel „Modums Almues Ønsker med Hensyn til Norges tilkommende Regjeringsform,“ samt, foruden nogle Bemærkninger vedkommende den specielle Lovgivning, en lignende

Meningsytring fra enkelt unævnt Privatmand, hvilke begge indeholdt saa mærkelige Anskuelser om Prinsregentens Forhold til Norge, at der synes at være Grund til Mistanke om, at nogen Simulation har fundet Sted med disse Dokumenter. Idetmindste finder Forfatteren af Brevene fra Eidsvold det saameget mere besynderligt, at de ikke til rette Tid blev meddelte, som de forlængst var indleverede.

Hans Helgesen.

Moingerne, eller ved snarere deres Koncipist, forlangte Regjeringen indskrænket monarkisk, og indskrænket især med Hensyn til Finanserne, Krig, Fred og Embedsbesættelser, ved Repræsentanterne, som Folket selv skulde vælge paa 3 eller 4 Aar. Kongenavnet, mente de, kunde godt undværes hos Regenten for de Bekostningers Skyld, det vilde medføre; og om Prins *Kristian Frederik*, som ønskeligt kunde være, valgtes til Regent, burde han frasige sig sin Ret til Danmarks Throne — en Opinionsytring, som Brevskriveren mener især vilde gjort Effekt under Debatterne den 5te Mai i Anledning af den 28de §. Adelen maatte ganske afskaffes, eller dog ikke udgjøre nogen særskilt Stand, ligesaalidt som nogen Stand maatte udmærkes ved nogensomhelst Forret. Handelsstanden maatte ligeligere, end det forekom dem at Tilfælde havde været, deltage i de

almindelige Byrder, og den hele Embedsstand sættes paa fast Løn, uafhængig af de Menigheder, iblandt hvilke den skulde leve og virke. Rettergangs- og Politivæsenet trængte til Forbedring. „Den Beskyttelse paa Ære, Liv og Velfærd, som enhver Statsborger har Ret til at fordre, burde han have for intet, bør ikke koste Penge; thi derfor udreder enhver sit til Statsudgifterne.“ Skyldsætningen skulde ikke være Maalestok for Beskatningen, og Friheden til at benytte Naturens Frembringelser burde være uindskrænket. Udskibningslast skulde saaledes t. Eks. kunne skjæres paa enhver Flomsag. Odelsretten skulde indskrænkes og „Indfødsretten gjælde i sin hele Udstrækning, saaledes, at, under lige Omstændigheder, Landets egne Børn ved Embeders Besættelse o. s. v. altid nyde Fortrin for fremmede, dog uden at indskrænke den Forret, som Flid og Talenter uden Hensyn til Fødsel overalt bør have.“ Skrive- og Trykkefrihed skulde finde Sted, og Regjeringen aflægge Nationen Regnskab for Statens Forvaltning.

Det andet ligeledes nu oplæste Dokument fra Buskeruds Amt indeholdt de samme Idéer, men i et heftigere Sprog. Saaledes anførtes som Grunde for at Kristian Frederik skulde frasige sig al Ret til den danske Krone, om han vilde vinde Norges, „at Kongeriget Norge altid har været anseet som Stedbarn, at dets Sønner i Almindelighed har maattet staa tilbage i Befordring for de Danske, og at man har lært af Erfaring, at Norge maatte være Offeret, naar det gjaldt Danmarks Fred og Rolighed m. v.“ Odelsretten maatte afskaffes som „en Landeplage.“ Regenten skulde ikke kunne slutte Fred eller erklære Krig eller give og ophæve Love uden Folkets Samtykke, og heller ikke kunne drage fremmede ind i Landet til at forestaa Statens Embeder. Fri Afbenyttelse af de Fordele Naturen maatte tilbyde, skulde tilkomme enhver, og Regenten skulde aflægge offentligt Regnskab for Finanserne. Begge Forslag var ogsaa enige i at fremhæve Agerdyrkningen som Statens vigtigste Støtte, der maatte have mest Krav paa Lovgivningens Opmærksomhed og Forvaltningens Omsorg.

Forsamlingen udsattes derpaa til næste Dag Kl. 12, til hvilken Tid Konstitutionskomitéens Hverv forhaabentlig vilde være udført, hvorhos *Præsidenten* anmodede Medlemmerne om til da at være betænkte paa Valget af en ny Præsident og Vicepræsident.

Den 9de Mai.

Indføds- og Stemmeretten afgjøres.

Konstitutionskomitéen traadte sammen og blev færdig til bestemt Tid, saa Rigsforsamlingen kunde aabnes paa Klokkeslettet den følgende Dag. Komitéens Formand, *Falsen*, berettede, at den havde taget under Overveielse samtlige Betænkninger og Forslag i Anledning af § 53, og at den maatte indstille denne til at udgaa og § 39 til at gives saadan Forandring:

Kongen vælger og beskikker, efter at have hørt sit Statsraad, alle geistlige, civile og militære Embedsmænd. Til Embeder i Staten skal alene udnævnes de norske Borgere, som bekjender sig til den evangelisk-lutherske Religion, har svorer Konstitutionen Troskab og taler Landets Sprog, samt

a) er fødte i Riget af Forældre, der da var Statens Undersaatter, eller b) er fødte i fremmede Lande af norske Forældre, som paa den Tid ikke var en anden Stats Undersaatter, eller c) som har stadigt Ophold i Riget, eller d) som herefter opholder sig der i 10 Aar, eller e) som af Storthinget vorder naturaliserede.

Dog kan Fremmede beskikkes til Professorer, Lærere ved lærde Skoler, Læger og Konsuler paa fremmede Steder. De kgl. Prinser maa ei beklæde civile Embeder."

Bryn imødegik yderligere i en Betænkning af Dags Dato, som blev fremlagt og oplæst, de af *Sverdrup*, *Jørgen Aall*, *Midelfart* o. fl. anførte Grunde for endnu ikke at udstrække Udelukkelsen af Fremmede ogsaa til „Danske". Benævnelsen „dansk" maatte nu, efter det dansk-norske Baand var løst, være aldeles enstydigt med den af „fremmed", og syntes ikke paa nogen Maade at kunne berettige til noget Fortrin her. Sverdrups Beregninger fandt han kunde ikke godtgjøre Nød-

vendigheden af at besætte andre Embeder med Udlændinger end Universitets- og Lægeposter. Sollicitantgangene i Kjøbenhavn var endnu fulde af norske Kandidater, som alle vistnok vilde skynde tilbage til Fædrelandet, og Universitetet maatte aarlig afgive fler, naar der i de mange ledige Embeder var saa kort Vei til Brødet. Noget synderlig vundet troede han ikke der vilde blive ved en Udvandring hid af brødløse danske Kandidater, og Kravet paa norsk Borgerret, fordi man var gift med en norsk Kvinde, fandt han kun slet grundet. Kvinden pleier jo at flytte til Manden og ikke omvendt. Oplysningens Udbredelse maatte tilstrækkeligen opnaaes ved den foreslaaede Undtagelse for Universitetslærere og Læger; og hvad den Bemærkning angik, at Fremmedes Udelukkelse fra Statens Embeder ogsaa kunde atholde fremmede Fabrikanter og Industridrivere, da kunde han ikke opdage Forbindelsen derimellem. Inhuman kunde ikke den foreslaaede Udelukkelse kaldes; det vilde være en altfor stor Inhumanitet mod vore egne Medborgere, om den ikke fandt Sted. Ellers kunde vi faa danske Statsraader, danske Overøvrigheder — kort komme under et Slags dansk Regjering, som vi ikke behøvede. Forøvrigt var han af den Formening, at de i Norge værende danske Embedsmænd, der vilde sværge Konstitutionen, burde for egne og Børns Vedkommende nyde fuld Borgerret, saafremt de forblev i Landet.

L. Weidemann.

Weidemann tog derpaa i samme Aand Ordet. Det var ikke blot unødvendigt, men afgjort skadeligt, om Fremmede gaves Adgang til Landets Embeder. Kun de Udlændinger, som

nu opholdt sig her og havde svoret dets Selvstændighed, burde ansees lige med Indfødte; men ikke de, som blot havde luret paa, hvorledes det vilde gaa med denne, for derefter at bestemme sig, om de skulde aflægge Eden eller ikke. For Fremtiden burde Fremmede aldeles være udelukkede fra Embeder, og ingen Dispensationer isaahenseende kan meddeles, paa det vi ikke skulde faa „Tyskere til Oberster, hollandske Kaperkapteiner til Byskrivere, og for at forebygge, at det indfødte Geni ikke blev fortrængt til Kautokeino." Som bestemt Forslag fremsatte Taleren, at, dersom Rigsforsamlingen maatte finde, at den nye Paragrafs Litr. c. skulde antages, skulde denne gives saadant Tillæg: „og ikke har vægret sig for at aflægge den Ed at hævde Norges Selvstændighed."

O. R. Apenæs.

84 Stemmer mod 26 antog dette Forslag; 72 mod 36 vedtog Paragrafens Litr. d., og enstemmig gik Litr. e. samt de derpaa følgende Undtagelser igjennem.

Falsen refererede derpaa, at Komitéen, efter ligeledes at have taget under Overveielse de i Anledning af § 54 indkomne Forslag, indstillede denne Paragraf til at lyde saaledes:

„Stemmeberettigede er kun de norske Borgere, som har fyldt 25 Aar, har været bosatte i Landet i 5 Aar, og enten a) er eller har været Embedsmænd, b) paa Landet eier eller bruger matrikuleret Jord, c) i Kjøb- og Ladesteder svarer borgerlige Tyngder, eller eier Gaard eller Grund, af Værdi idetmindste 300 Rbdr. S. V."

Christie foreslog, at Stemmeretten ogsaa skulde udvides til dem, der, uden at være Jordeiere, havde fast Bopæl paa Livstid, samt til Kapitalister, som havde 400 Daler Sølv i aarlig

Rente. *Apenæs* ytrede, at, efter dette Forslag, vilde de fleste Gaardmænd i Laurvigs Grevskab udelukkes fra Stemmeret, da de kun havde sine Brug paa 6 Aar med Løfte om imidlertid at erholde Arvefæste. Forslaget faldt dog mod mer end $^2/_3$ Pluralitet, og ligeledes med 83 mod 15 et fra *Irgens*, understøttet af *Holck*, hvilke begge var fra Egne, hvor Landkræmmerne og Gjæstgiverne danner en betydende Klasse, om at Stemmeretten ogsaa skulde udvides til dem. *Erichstrup* opkastede Spørgsmaal, om hvorvidt Paragrafens Bestemmelse kom den talrige Skipperborgerklasse tilgode, der har Bopæl paa Landet udenfor Kjøb- og Ladestederne, hvortil *Præsidenten* svarede, at saa var Meningen, og at Udtrykkene skulde under Paragrafens Redaktion blive tydeliggjorte. *Carstensen* gav ham derimod noget overflødigere at svare paa i Bemærkningen, at Husmænd ikke paa nogen Maade burde være stemmeberettigede, hvilket jo fulgte ligefrem af, at de ikke besidder matrikuleret Jord.

H. Carstensen.

Ved den endelige Votering antoges Paragrafens første Afsnit tilligemed Litr. a. uforandret; Litr. b. saaledes forandret: „paa Landet eier eller for længere Tid end fem Aar har bygslet matrikuleret Jord,“ samt Litr. c. saaledes: „i Kjøb- og Ladestederne har Borgerskab, eier Gaard eller Grund“ o. s. v.

„§ 55: Inden 6 Maaneder efter denne Konstitutions Antagelse skal, i enhver Kjøbstad af Magistraten og i ethvert Prestegjeld af Fogden og Presten, forfattes et Mandtal over alle stemmeberettigede Indvaanere. Forandringer, det efterhaanden undergaar, anføres ufor-

tøvet deri. Enhver skal, forinden han indføres i Mandtallet, offentlig til Thinge sværge Konstitutionen Troskab."

Hount ytrede, at det, for at undgaa Vidtløftighed, kunde være nok, at Presten forfattede Mandtallene for Landet, og at Eden med større Høitidelighed, men mindre Uleilighed for Vedkommende, kunde aflægges ved Valgforsamlingen. Paragrafen blev dog enstemmig antaget.

„§ 56: Stemmeret suspenderes

1) ved Anklage til Thinge for Forbrydelser; 2) ved Umyndiggjørelse; 3) ved Opbud eller Fallit, indtil Kreditorerne har erholdt fuld Betaling."

Sorenskriver Irgens.

Meltzer mente, at Stemmeretten burde gives Fallenten tilbage, naar han ved Akkord havde tilfredsstillet sine Kreditorer. *Omsen* fandt ikke i saadant Opgjør synderlig Grund for dem til Tilfredsstillelse, hvorimod han formente, at kun den, som ved bevisligt Uheld var bleven nødt til at gjøre Opbud, burde, uden Hensyn til, hvad Kreditorerne kunde faa, beholde sin Stemmeret. Han fremsatte derfor det Forslag, at der efter Ordene „eller Fallit" tilføies: „med mindre samme er foraarsaget ved Ildsvaade eller ved noget andet ulykkeligt og bevisligt Tilfælde."

Efterat det med 56 mod 55 var bleven bestemt, at Forandring skulde ske i Paragrafen, blev den enstemmigen antaget med det af *Omsen* foreslaaede Tillæg.

„§ 57: Stemmeret tabes 1) ved at have været dømt til Tugthus, Slaveri og vanærende Straffe; 2) ved at gaa i fremmed Magts Tjeneste, uden Regjeringens Samtykke; 3) ved at erhverve Borgerskab i en

fremmed Stat; 4) ved at overbevises om at have kjøbt Stemmer i Valgforsamlingerne, solgt sin egen Stemme eller stemt i flere end én Valgforsamling.“

Irgens spurgte, om da ogsaa de til Tugthus for Brændevinsbrænden dømte skulde miste sin Stemmeret. Svaret er let at vide; men Spørgsmaalet var maaske udrundet af hans talrige Erfaringer som Dommer i et Distrikt, Sogn, hvor Hadet mod den bestaaende Brændevinslovgivning var stærkt og Overtrædelserne hyppige som i Irland. Ligesom der vidste man at hjælpe sig med en Gryde og en Geværpibe, og Bygdernes anseeligste Mænd var ofte indviklede i retlige Forfølgelser, der kunde tage en saa vanærende Ende. Imidlertid gik Paragrafen ved Voteringen enstemmig igjennem.

„§ 58: Valgforsamlingerne holdes paa Landet i Prestegjeldets Hovedkirke, i Kjøbstæderne paa Raadhuset eller andet dertil bekvemt Sted. De bestyres paa Landet af Sognepresten og hans Medhjælpere; i Kjøbstæderne af disses Magistrater og Formænd. Stemmegivningen sker i den Orden, Mandtallet viser. Stridigheder om Stemmeret afgjøres af Forsamlingens Bestyrere, hvis Kjendelse kan indankes for Storthinget.“

Holck oplæste et Forslag om, at der for hvert Fogderi skulde af Amtmanden udnævnes til hver Gang tre omreisende Valgbestyrere, hvilke burde være af forskjellige Sogne og „enten Embedsmænd eller andre Konditionerede,*) som har det Almenes Tiltro.“ 58 Stemmer mod 52 erklærede sig dog for Paragrafens uforandrede Antagelse; og enstemmigen antoges derpaa

„§ 59: Førend Valgene begynder, skal Konstitutionen lydeligt oplæses, i Kjøbstæderne af den første Magistratsperson og paa Landet af Presten.“

Man sluttede Dagens Overveielser; og ved de fleste Stemmer valgtes derpaa *Falsen* til Præsident og *Krohg* til Vicepræsident for de følgende otte Dage. Mødet hævedes med at Finanskomitéens Formand, Amtmand *Krohg*, meddelte, at den efter

*) Med dette uheldige Ord har Proponenten, med sine Bergenhusinger for Øie, ment at sikre Udførelsen af sit Forslag nogenlunde dannede, idetmindste skrivekyndige, Personer.

Evne havde tilendebragt sine Forretninger og ønskede sin Indberetning oplæst i Forsamlingen.

Præsidenten bestemte, at dette skulde ske i den følgende Dags Møde, der berammedes til Kl 10 Formiddag.

10de Mai.

Storthingets Organisation og Myndighed. Finanskomitéens Indberetning.

Udbyttet af denne Dag, 33 Paragrafer, kalder Brevskriveren fra Eidsvold medrette et „Kjæmpearbeide“ og et „heroisk Skridt“. Om otte Dage — havde han Dagen før spaaet — er „Hovedet slaaet paa Sømmet (Hovedet paa Sømmet er Kronen“), og der skal ikke megen Imagination til, for at se de samme glade Forjættelser i *Falsens* Flammeblik fra Præsidentsædet. Men der staar ogsaa: „under *mit* Præsidentur skal Konstitutionen blive færdig; under *min* Haand skal dens sidste Paragraf udgaa, *min* Mund skal forkynde, at Værket er sluttet, at Norge har en Konstitution, saa fri som jeg drømte mig den nogensinde og opbyggede den i Tankerne sammen med mine Venner i Kontorværelset paa Vollebæk.“ *)

Efterat have anmeldt, at 6 Repræsentanter havde angivet Forfald, og da Sekretæren havde oplæst de næstforegaaende Forhandlinger, foredrog Præsidenten af Konstitutionsudkastet

„§ 60: I Kjøbstæderne udnævnes én Valgmand for hver 50 stemmeberettigede Indvaanere. Disse Valgmænd samles, inden 8 Dage derefter, paa et af Øvrigheden dertil bestemt Sted, og udnævner enten af deres egen Midte eller iblandt de øvrige Stemmeberettigede i deres

---

*) Maaske her ogsaa kunde være tillagt: „og som jeg fandt den udkastet i min Faders Papirer.“ Man sagde idetmindste det Æresord om sal. Assessoren, og at man havde faaet Veir i det „dernede“. Hvad der saa truede, ligesom en fra Kattegat lavt i Horizonten opsvulmende Sky, har man gjort til et af Motiverne til at denne Patriot frivillig opsøgte Aandernes frie Fædreneland. *)

*) Hvad her berettes om Falsens Fader grunder sig vel paa et Sagn, men da han var af monarkiske Grundsætninger, er det vistnok mindre paalideligt.
(Senere Anm. af Forf.)

Valgdistrikt en Fjerdedel af deres eget Antal til at møde og tage Sæde paa Storthinget, saaledes at 3 til 6 vælger 1, 7 til 10 vælger 2, 11 til 14 vælger 3, 15 til 18 vælger 4, og saa videre. Har en Kjøbstad færre end 150 Stemmeberettigede, sender den sin Valgmand til nærmeste Kjøbstad for at stemme i Forening med dennes Valgmænd, og ansees da begge Kjøbstæder som ét Distrikt."

Holck ytrede, at der burde sættes et bestemt Maksimum for Repræsentanternes Antal fra enhver By og Amt, og foreslog samme til 4; og Kaptein *Motzfeldt*, at det burde bestemmes forud, hvormange der i Fremtiden skulde udgjøre Storthinget. 75 kunde være et passende Antal. Efter *Omsens* Mening 100. Flere fandt det bekvemt og upassende at bestemme Storthingets Netto-Personale, fordi det, om flere end det fastsatte Antal var udnævnte, maatte blive vanskeligt at at afgjøre, hvem der skulde gaa tilbage. Et Maksimum og Minimum burde dog sættes; men forøvrigt kunde man overlade næste Storthing at give de nærmere Bestemmelser. *Falsen* bemærkede, at der efter Paragrafen ikke vilde blive over 90—100. Nogle Repræsentanter var af den Mening, at Valgmændene ikke burde kunne vælges udenfor sin egen Midte, idet de allerede var stemplede med offentlig Tillid; men efterat denne Mening af flere var bleven bestreden, erklærede 54 mod 47 sig for Spørgsmaalet. Med 53 mod 52 blev det dernæst bestemt, at Paragrafen skulde undergaa Forandringer med Hensyn til den omdebatterede Bestemmelse om Repræsentantantallet, og enstemmigen antoges, at Ordene „og saa videre" i Slutningen af anden Periode skulde udgaa, samt at der istedet derfor skulde sættes: „hvilket er det høieste Antal nogen Kjøbstad maa have." Ved 68 Stemmer mod 36 bestemtes, at det i Paragrafen foreskrevne kun skulde gjælde indtil næste Storthing, der skulde kunne forandre det efter et Minimum af 75 og et Maksimum af 100 for Repræsentanternes Antal, og saaledes at Kjøbstadsrepræsentanternes skulde udgjøre en Trediedel af det hele. Med disse Forandringer, der skulde tilføies den 62de §, blev altsaa Paragrafen antagen.

Enstemmig antoges

„§ 61: I hvert Prestegjeld paa Landet udnævner de stemmebe-

rettigede Indvaanere, i Forhold til deres Antal, Valgmænd, saaledes at indtil 100 vælger 1; for 100 til 200, 2; for 200 til 300, 2, og saa videre i samme Forhold."

Ligeledes

„§ 62: Disse Valgmænd samles inden en Maaned derefter paa et af Amtmanden dertil bestemt Sted, og udnævner da, enten af deres egen Midte eller iblandt de øvrige Stemmeberettigede i Amtet, en Tiendedel af deres eget Antal, til at møde og tage Sæde paa Storthinget, saaledes at 5 til 14 vælger 1, 15 til 24 vælger 2, 25 til 34 vælger 3, 35 til 44 4, o. s. v. i samme Forhold."

Dog blev Paragrafen saaledes forandret, at der istedetfor det sidste Komma sattes: „34 og derover 4; hvilket er det største Antal noget Amt maa sende. Samt vedføiedes Paragrafen, ifølge ovennævnte Beslutning ved § 60, følgende:

„De i denne og i den 60de Paragraf indeholdte Bestemmelser gjælder indtil næste Storthing, men saafremt det da befindes, at Kjøbstædernes Repræsentanter udgjør mere end en Tiendedel af hele Rigets, kan Storthinget, til Følge for Fremtiden, forandre disse Paragrafer, saaledes at Kjøbstædernes Repræsentanter forholder sig til Landets som 1 til 2; dog bør Repræsentanternes Antal i det hele ikke blive mindre end 75, og ei større end 100"

Enstemmig antoges

„§ 63: De i Riget værende Stemmeberettigede, der ikke kan møde formedelst Sygdom, militær Tjeneste eller andet lovligt Forfald, kan sende deres skriftlige Stemmer til den, der bestyrer Valgforsamlingen, forinden disse er tilendebragte."

Ligeledes

„§ 64: Ingen kan vælges til Repræsentant, med mindre han er 30 Aar gammel og har i 10 Aar opholdt sig i Riget."

§ 63 havde i det første Udkast til Tillæg: „Intet væbnet Korps kan, som saadant, stemme," og § 64 lød deri saaledes: „Ingen kan hverken for By eller Bygd vælges til Repræsentant, medmindre han a) er 30 Aar gammel, b) kan tale Landets Sprog, c) har i 10 Aar været bosat i Riget."

Med 61 Stemmer mod 38 antoges uforandret ogsaa

„§ 65: Ingen af Statsraadets Medlemmer og de Embedsmænd,

som er ansatte ved dets Kontorer*), eller Hoffets Betjente og dets Pensionister kan vælges til Repræsentanter.“

Derimod tilføiede Major Sibbern Konstitutionskomitéen et Nederlag, idet han ved et skriftligt Forslag fik forkastet

„§ 66: Kun Halvdelen af et Distrikts Repræsentanter maa være Embedsmænd. Er Tallet ulige, maa Embedsmændenes være det mindste.“

Sibbern foredrog nemlig følgende paa Stedet nedskrevne Forslag:

W. C. W. Sibbern.

„Naar ikke Valget kan være frit; naar ikke den, der har sine Medborgeres Tillid, ubehindret, hvad enten han er Embedsmand eller ikke, kan vælges til Repræsentant, naar han ellers har de fornødne, i Konstitutionen bestemte, Egenskaber: saa tror jeg, der ogsaa bør gjøres Indskrænkning paa flere Sider end blot for Embedsmændene. Saaledes som Paragrafen nu er fremsat, kan jeg vel tænke mig som muligt, at faa eller ingen af den agtværdige Bondestand bliver valgte, og dette vilde vistnok være ligesaa urigtigt som upassende; men jeg kan ogsaa tænke mig som sandsynligt, at de to Trediedele af Storthingets Medlemmer bliver Bønder, og saadant var vel, fra flere Synspunkter betragtet, end urigtigere. Jeg skulde derfor give mig den Ære at foreslaa, at, dersom ikke Paragrafen aldeles kan udgaa, maatte den omtrent hede saaledes: Kun Halvdelen af et Distrikts Repræsentanter maa, forsaavidt Byerne betræffer, være Embedsmænd. Er Tallet ulige, skal Embedsmændenes være det mindre. Af hvert Amt skal

*) I det første Udkast: „Statsraadets Medlemmer og Officianter.“

i det mindste en og ikke over to af dets Repræsentanter være af Bondestanden."

Hvo gjenkjender ikke i Paragrafens og i *Sibberns* subsidiære, fra det Adler-Falsenske Udkast optagne,*) Forslags Demokratisme en af vor egen Tids herskende Aander, af netop vort eget Folks, fra sin Forvisning fra Grundlovens Bogstavrække til Liv og Virkeliggjørelse tilbagekaldte, seirende Ideer? I denne § lærtes dette først, og af Konstitutionens Fædre, at det var et Folk af Bønder, at dets var Magten, og at den, hvis Magten var, vel ogsaa tilkom en Broderpart af Æren. I den ligger Dragetanden, hvoraf Tidens Kjæmpe og Herre er opvokset, af disse forkastede Korn er den Sæd fremgroet, som, med al sin Svimmelgrøde, har givet vort senere politiske Liv sin kraftigste Føde og en god Del af den Marv i Ryggen, som det har. Udstødt af Grundloven er Ideen om en Overvægt i Repræsentationen vendt tilbage til Folkets Almues Sind, som en Melodi for den blindes Øre, der fremkalder Rækker af Tanker og Erindringer i hans Hoved. Udstrøgen af Rigsforsamlingens Theorier har Folket dog stavet sig til hvad der har staaet, og hin Idé er bleven Armkraften i dets Praksis, og lyslevende og med tungt Fodslag har den indfundet sig paa Folkets Valgmøder og styrer nu disse.

Konstitutionens egentlige Fædre, Medlemmerne af Konstitutionskomitéen, var altsaa, idet de vilde indføre en Standsovervægt, ikke klogere end de, der nu tager dem saa strengt, og tidt med en modbydelig Begjærlighed, paa det undslupne og tilbagetagne Ord? Det var farligt at antyde noget saadant, at vække Mistanke mellem Klasserne, et Feilgreb at ville indskrænke Friheden i Valgene. Men var de i dette Punkt ikke klogere end denne Tankes Misbrugere, saa var de ædlere, thi Feilgrebet skede netop af varm republikanskartet Kjærlighed til

*) Se dettes § 60, der ogsaa forklarende tillægger: „Af 3 maa saaledes kun vælges 1 Embedsmand, af 5, 2. Skal kun 1 Repræsentant vælges, saa maa han ikke være Embedsmand." I 1824 foreslog derimod den samme *Falsen*, at der kun maatte vælges en Bonde fra hvert Amt, men som dog skulde være udelukket fra Lagthinget. *Tempora mutantur etc.*

Friheden, *bona fide*, af Tiltro til Datids uforkvaklede Bonde, og idet Idéen om et Bondevælde inden Repræsentationen udgik fra en talrig Komité af bare Embedsmænd, har man det herligste Vidnesbyrd om den begeistrede, uegennyttige Sinceritet, hvormed de røgtede sit Hverv. Det var Geniets Uskyldighed. Men *Sibbern* opdagede Faren derved. Deraf hans primære Forslag.*) Hans subsidiære var kun en Lempen efter den sværmerske Kjærlighed, hvormed de varmeste Hoveder inden Rigsforsamlingen drømte sig en ægte nationalfarvet Repræsentation, en Gjenopstandelse af de gamle Thing paa Gulen og Frosten. Der var Bønderne alt. Her maatte de være det meste, og Antallet af deres Graa- og Hvidkofter giver de nye Thing den nationale Farve og Karakter.

Gabriel Hesselberg.

Det lykkedes *Sibbern* at vække Forsamlingens Eftertanke over Tingen. 82 mod 18 bifaldt hans Forslag, at Paragrafen ganske skulde udgaa.

„§ 67: Valg- og Distrikts-Samlingerne holdes hvert 3die Aar; de skal være tilendebragte inden December Maaneds Udgang"

antoges med 95 Stemmer imod 7; og enstemmigen

„§ 68: De saaledes udvalgte Repræsentanter udgjør Kongeriget Norges Storthing."

„§ 69: Saasnart Repræsentanterne er valgte, forsynes de med en Fuldmagt, underskreven paa Landet af Overøvrigheden og i Kjøbstæderne af Magistraten, saavelsom af samtlige Valgmænd, til Bevis for, at de paa den i Konstitutionen foreskrevne Maade er udnævnte. Disse Fuldmagters Lovlighed bedømmes af Storthinget."

*) Paa Storthinget i 1816 kom han paany frem med det.

Ved den sidste Paragraf opkastedes Spørgsmaal, om ikke Valgmændene ogsaa burde have Fuldmagter fra Valgforsamlingerne, men man fandt, at en Udskrift af Protokollen maatte ansees som Fuldmagt nok.

Med mer end $^2/_3$ Stemmeflerhed antoges efter Udkastet

„§ 70: Enhver, som vælges til Repræsentant, er pligtig til at modtage Valget, med mindre han hindres derfra ved Forfald, der kjendes lovlige af Valgmændene, hvis Kjendelse kan underkastes Storthingets Bedømmelse. Som undskyldende Aarsag til Vægring for den valgte Repræsentant gjælder dette, at han forhen 2 Gange i Rad har mødt paa et ordentligt Storthing. Hindres en Repræsentant ved lovligt Forfald fra at møde paa Storthinget, træder den, som næst ham har de fleste Stemmer, i hans Sted."

Enstemmigen antoges

„§ 71: Enhver Repræsentant er berettiget til Godtgjørelse af Statskassen for Reiseomkostningerne til og fra Storthinget, og for Underholdning i den Tid, han der maatte opholde sig."

Ligesaa

„§ 72: Repræsentanterne er paa deres Reise til og fra Storthinget, samt under deres Ophold der, befriede fra personlig Hæftelse, med mindre de gribes i offentlige Forbrydelser; ei heller kan de udenfor Forsamlingen drages til Ansvar for de Meninger, de i Storthingets Forsamlinger ytrer. Efter den der vedtagne Orden er enhver pligtig at rette sig."

Med 59 Stemmer imod 41 bifaldtes uden Forandring ogsaa

„§ 73: Storthinget aabnes i Almindelighed den første Søgnedag i Februar Maaned hvert 3die Aar i Rigets Hovedstad, med mindre Kongen, paa Grund af overordentlige Omstændigheder, saasom fiendtligt Indfald, smitsom Syge, o. d., dertil bestemmer en anden Kjøbstad. Saadan Bestemmelse maa da betimeligen kundgjøres."

Sverdrup vilde, at Storthinget kun skulde holdes hvert 5te Aar, og *Diriks*, at det kunde overlades Storthinget at bestemme, naar det følgende skulde holdes. Flere fremhævede derimod Vigtigheden af, at Tiden blev bestemt, forat forebygge en lang og skadelig Udsættelse, og at de midlertidige Anordninger, som kunde være Landet til Men, fik for lang Gyldighed. Den foreslaaede Tid af hvert 3die Aar var ogsaa upaatvivlelig den passende som hverken for lang eller for kort.

„§ 74: I overordentlige Tilfælde har Kongen Ret til at sammenkalde Storthinget udenfor den almindelige Tid. Kongen udsteder da en Kundgjørelse, som bør være læst i alle Hovedstadens Kirker i det mindste 6 Uger forinden Storthingets Medlemmer skal møde paa det bestemte Sted.“

Flere mente, at Bekjendtgjørelsen om et overordentligt Storthing burde ske ved alle Rigets Hovedkirker, og at den ialfald burde være saa almindelig, at ingen skulde kunne paaskyde Uvidenhed derom. Falsen ytrede derimod, at Omstændighederne kunde gjøre en saa hurtig Sammenkaldelse af Storthinget nødvendig, at en saa udstrakt Publikation blev umulig, hvorfor han troede, at det vilde være tilstrækkeligt, naar den udvidedes til alle Stiftsstæders Kirker. Han foreslog derfor, at der istedetfor Ordet „Hovedstadens“ i 2den Periode skulde sættes: „fire Stiftsstæder“, og med denne Forandring blev Paragrafen enstemmig antagen.

Ligesaa antoges enstemmig de tre følgende Paragrafer, nemlig:

„§ 75: Et saadant overordentligt Storthing kan af Kongen hæves, naar han forgodt befinder.“

„§ 76: Storthingets Medlemmer fungerer som saadanne i 3 paa hinanden følgende Aar, saavel ved de overordentlige som det ordentlige Storthing, der imidlertid holdes.“

„§ 77: Hvis et overordentligt Storthing endnu holdes paa den Tid, det ordentlige skal sammentræde, ophører det førstes Virksomhed, saasnart det sidste er samlet.“

I første Udkast lød Slutningen af § 76: „saavel de almindelige som overordentlige Storthing, der imidlertid holdes.“

Voteringen over den følgende Paragraf viser derimod en stærk Dissens, idet Stemmerne paa det nærmeste var ligemange paa begge Sider. Med 54 mod 52 antoges nemlig omsider uden Forandring

„§ 78: Folket udøver sin lovgivende Magt ved Storthinget, der bestaar af 2 Afdelinger, et Lagthing og et Odelsthing.“

I første Udkast var denne Paragraf affattet i to saalydende: § 70: „Den lovgivende Magt udøves af Storthinget.“ Og § 71: „Det bestaar af 2 Afdelinger, et Lagthing og et Odels-

thing, og forbliver samlet saalænge det finder det fornødent, dog ikke over tre Maaneder."

Disse Benævnelser skriver sig fra det Adler-Falsenske Udkast, § 70, hvor Nationalrepræsentationen foreslaaes delt i et „Lagmandsthing" og et „Odelsthing". Idéen, at kalde det gamle mandige Ord „Thing" tillive igjen, var saaledes fælles for nysnævnte og det wergelandske Udkast. I Komitéen foreslog *Falsen* Ordet „Althing" som Navn for den samlede Nationalrepræsentation istedetfor det i hans Udkast brugte „Rigsforsamling"; men *Wergelands* Benævnelse „Storthing" vandt Bifald, uagtet der anførtes, at det i Udtalen lød som en i det latterlige faldende Modsætning til „Smaating". I *Wergelands* Udkast var ogsaa Ordet „Storthingsmand" brugt om Repræsentanterne, hvilket ligeledes er beholdt.

„Benævnelserne *Lagmandsthing* og *Odelsthing* — anmærkes der i det Adler-Falsenske Udkast — synes ikke alene at være aldeles adækvate, men har endog det Fortrin, at være udledede af Landets gamle Sprog. *Thing* kaldtes fordum et Møde af Landets Mænd til Overveielse af dets Tarv; *Lagmand* en i Loven kyndig Mand, og *Lagmandsthing* følgeligen en Forsamling af Mænd, som modnere Alder og deraf følgende bedre Indsigt hæver over Mængden. *Odelsfrihed* var fordum Skattefrihed; ved den Ret, selv frivilligen at bestemme de Skatter, det vil yde faar Folket paa en Maade sin Odelsfrihed tilbage, og den Forsamling, som paa Nationens Vegne bestemmer Afgifter og Paalæg, synes derfor med Føie at kunne kaldes Norges *Odelsthing.*" For at blive „Lagmand" maatte man, efter Udkastet, enten eie et Jordegods af 10,000 Speciers Værdi, eller have en Indtægt af mindst 800 Species, altsaa var Lagthinget efter Falsens Idé en paa Formue grundet Slags Efterligning af det engelske Overhus.

Meningerne delte sig over Spørgsmaalet, om Storthinget skulde bestaa af to Afdelinger eller ikke. Paa den ene Side fremførte man, at det kun vilde forsinke Sagernes Gang og maaske skade Samdrægtigheden. Man vilde ikke være kommen

saa langt i Rigsforsamlingen, om den havde været delt i to Kammere. Paa den anden, at Sagernes Behandling vilde vinde i nøiagtig Prøvelse, om Storthinget deltes; og dette maatte vel være det vigtigste. For den første Mening optraadte især Kaptein *Motzfeldt* med en udførlig udarbeidet, den 8de Mai dateret, „Betænkning om Udøvelsen af den lovgivende Magt,“ hvori han forfegter den størst mulige Simpelhed ved Storthingets Organisation.

Peter Motzfeldt.

Efterat have henpeget paa den Erfaring, der lod sig hente fra andre Folk, formente han, at den rimelige Hensigt med Lagthingets Ret til at forkaste Odelsthingets Beslutninger, nemlig at forebygge Overilelse og Partiaandens Indflydelse, vilde ligesaa let opnaaes ved at bestemme, at ethvert Lovforslag skulde debatteres i Storthinget paa tre forskjellige Dage.*) Saameget vilde han beholde af det engelske Parliament-Maskineri, men forøvrigt erklærede han Afdelingen i to Kamre for at maatte blive enten unyttig eller skadelig.

„Er der — sagde han — f. Eks. iblandt Repræsentanterne

*) Efter det Adler-Falsenske Udkast skulde ethvert Forslag, som maatte fremkomme paa et af Thingene, tre Gange oplæses efter et Mellemrum af tre Dage.

en afgjort Overvægt af et vist Parti eller en vis Interesse, da er det rimeligt, ja det synes en absolut Følge af Tingens Natur, at Valget af Lagthingets Medlemmer bliver saadant, at bemeldte Parti faar Overvægten paa begge Thing, og Afdelingen bliver saaledes unyttig. Bliver det derimod Tilfældet, som nogle formoder, at de mest oplyste Mænd bliver valgte til Lagthinget, saa er det at befrygte, at de, der bliver tilbage i Odelsthinget, ei har Oplysning nok til deres vigtige Kald. Dette og den Uenighed imellem de tvende Thing var vistnok meget skadeligt. Hele Lovgivningen kunde komme til at stanse; thi Odelsthinget kan intet faa frem, uden Samtykke af Lagthinget, og dette kan ligesaalidet bevirke andre Love, end hint vil foreslaa. Og end skadeligere bliver det maaske, om disse 2de Thing, for at holde Lovgivningen i Gang, vekselvis føier sig efter hinanden. — Jeg holder saaledes for, at Storthinget bør være udelt."

Repræsentanten opkastede dernæst følgende tænkelige Indvendinger imod Storthingets Udøvelse af den lovgivende Magt:

1) Repræsentanternes Antal bliver saa stort, at det vil vorde vanskeligt for dem at faa den Enhed i Beslutning, som udfordres til Lovgivning. 2) Vort Folks liden Kultur lader befrygte, at Mængden af Repræsentanterne ei besidder den fornødne Duelighed dertil. 3) Af en enkelt Stand eller en enkelt Interesse kan der paa Storthinget blive en bestemt Overvægt, og altsaa Lovene affattede ensidigen. 4) Skjønt hver især eller alle tilhobe af de 3de foregaaende Mangler ikke just direkte kunde fremvirke skadelige Love, da Kongen har Ret til at forkaste dem, saa kan det dog ske indirekte; thi det kan tænkes, at Kongen kan blive nødt til at sanktionere slette Love, for at faa gode og nødvendige Love fremmede, eller for at faa de nødvendige Pengeudredninger besluttede paa Storthinget." Betræffende den første Indvending, troede Taleren, at Antallet burde bestemmes til omtrent 75, hvoraf en Trediedel fra Kjøbstæderne, og at et Lovforslag, som var bleven forberedt ved en Komitéindstilling, da ikke i Antallet vilde møde nogen Hindring for sin

Gang. Den anden Indvending, endskjønt han troede, at Repræsentationen just under Udøvelsen af sit Hverv snart vilde erhverve den nødvendige Kultur, fandt han betænkeligere, navnlig med Hensyn til den Bedømmelse af Landets nye eller dog gjenfødte Lovgivning, som vilde falde i første Storthings Lod. Den nye Lovbog, som skulde forfattes af den Lovkomité, man havde at vælge, burde derfor ikke underkastes Storthingets Decision, men kun dets Gjennemsyn for at gjøre Bemærkninger, som Lovkomitéen da skulde tage under Overveielse. Storthinget burde nok beslutte Lovene, men overlade en Komité at forfatte de Love, der skulde forelægges Kongen til Sanktion. Lovene vilde da neppe blive saa mange, og Repræsentanternes parlamentære Evner udvikle sig under Øvelsen. Mod de to andre Betænkeligheder var det ondt at finde paa Raad uden at indskrænke Folkets lovgivende Magt, og saa blev der ikke meget tilbage af Friheden. Han vidste, at flere af Forsamlingen var stemte for at overdrage Lovgivningen til et permanent lovgivende Korps; men baade vilde dette blive kostbart, da man vel, for Beskatningens Skyld, maatte beholde Storthinget, og det var at befrygte, at det lovgivende Korps snart vilde faa et for Folkets Frihed skadeligt Vælde. Desaarsag foreslog han følgende:

Til §§ 78 og 79, at Inddelingen af Storthinget i Lagthing og Odelsthing skulde bortfalde. Til § 80: Ethvert Lovforslag skal paa Storthinget debatteres 3de Gange og paa 3de forskjellige Dage, førend Beslutning tages.

„Til §§ 60, 62 og 68: Antallet af Storthingets Repræsentanter skal omtrent være 75, hvoraf den ene Trediedel skal være fra Kjøbstæderne. Det Forhold, som til den Ende maa finde Sted imellem Valgmændene i Byerne og Distrikterne og de Repræsentanter, de skal vælge, skal, med Hensyn dertil, bestemmes af den nuvælgende Lovkomité, hvorfor Mandtallet over over de Stemmeberettigede snarest muligt til den maa- indsendes.

Til § 81 a): At give og ophæve Love, saa tidt saadant, efterat den nye Lovbog er sat i Kraft, findes nødvendigt.

Til § 99: Den nye almindelige civile og kriminale Lovbog,

som af den nuvælgende Lovkomité skal udarbeides og forelægges 1ste eller 2det Storthing, skal af dette gjennemsees; og skal Lovkomitéen tage under nøiagtig Overveielse de Bemærkninger, som Storthinget derom maatte gjøre, forinden Lovbogen forelægges Kongen til Sanktion. Forsaavidt Lovkomitéen ei er enig i de Bemærkninger, Storthinget har gjort, skal den skriftligen tilkjendegive samme sine Grunde derfor.

Det ligner et Folk af det Norskes Sindighed, at omgjærde sig imod Muligheden af egne Udskeielser berusende Sødme af Friheden, om end noget af dennes Friskhed og skulde gaa tabt. Derfor tempererede det selv forud dens umiddelbare Nydelse af Mængden ved det indirekte dobbelte Valgsystem, og det seirende Tokammer- eller Filtrerings-System var heller intet andet end en saadan Betænksomhedens Garanti imod egen Skrøbelighed. De to i hinanden gribende Tagghjul af engelsk Model, indsatte i Maskinens Indre, vilde vel ikke gaa saa hurtigt eller bevæge sig i Dagen for alles Øine med saamegen Støi, som det enkelte store efter de franske Modeller fra Aarene 90, men de vilde knuse Tingene bedre og levere et finere og bedre Udbytte, og — saa hedte det: *sat cito si sat bene.*

Hans Rustad.

Efter Udfaldet af Voteringen over § 78 var der for Minoriteten intet at gjøre for *Motzfeldts* Bemærkninger med Hensyn til de to følgende Paragrafer, hvilke da ogsaa enstemmigen gik igjennem. Nemlig

„§ 79: Saasnart Storthinget har konstitueret sig, aabner Kongen eller den, han dertil beskikker, dets Forhandlinger med en Tale. Han

underretter det om Rigets Tilstand og de Gjenstande, hvorpaa han især ønsker at henlede Storthingets Opmærksomhed. Ingen Deliberationer maa finde Sted i Kongens Nærværelse. Storthinget udnævner iblandt sine Medlemmer en Fjerdedel, som udgjør Lagthinget; de øvrige tre Fjerdedele udgjør Odelsthinget. Hvert Thing holder sine Forsamlinger særskilt, og udnævner sin egen Præsident og Sekretær.“ Og

„§ 80. Intet af Thingene kan holdes, medmindre to Trediedele af dets Medlemmer er tilstede.“

„§ 81: Det tilkommer Storthinget: a) at give og ophæve Love, at paalægge Skatter, Afgifter, Told og andre offentlige Byrder, som dog ei gjælder længer end til 1ste Juli i det Aar, da et nyt ordentligt Storthing er sammentraadt, med mindre de af samme udtrykkelig fornyes; b) at aabne Laan paa Statens Kredit; c) at føre Opsyn over Rigets Pengevæsen; d) at bevilge de til Statens Udgifter fornødne Pengesummer; e) at bestemme, hvormeget aarligen skal udbetales Kongen til hans Hofstat, og at fastsætte den kongelige Families Apanage, som dog ikke maa bestaa i faste Eiendomme; f) at lade sig forelægge Statsraadets Protokol og alle offentlige Indberetninger og Papirer — egentlige militære Kommandosager undtagne; g) at lade sig meddele de Forbund og Traktater, Kongen paa Statens Vegne har indgaaet med fremmede Magter, med Undtagelse af hemmelige Artikler, som dog ei maa stride mod de offentlige; h) at kunne fordre enhver til at møde for sig i Statsanliggender — Kongen og den kongelige Familie undtagen; — dog gjælder denne Undtagelse ikke for de kongelige Prinser, forsaavidt de maatte være Embedsmænd; i) at revidere Civil- og Militær-Etatens Gage- og Pensions-Lister, og gjøre deri de Forandringer, det finder fornødne; k) at udnævne 5 Statsrevisorer, der skal gjennemse Statens aarlige Regnskaber og bekjendtgjøre Ekstrakter af samme ved Trykken; hvilke Regnskaber hvert Aar, inden 1ste Juli, skal tilstilles disse Revisorer.“

Ved Voteringen over de enkelte Poster blev de første otte enstemmigen antagne uden Forandring. Ligeledes 9de, saaledes forandret, at der istedetfor Ordene „Civil- og Militær-Etatens“ sættes „midlertidige“, og 10de med det Tillæg, at der foran Ordet „Ekstrakter“ sættes „aarligen“. Som 11te Punkt opførtes tilsidst enstemmigen mellem Storthingets Rettigheder:

At naturalisere Fremmede.

At meddele Fremmede Borgerret, anførte man, kan ikke tilkomme nogen anden end de, som eier og udøver den; og det

er Folket. Den Glæde Indfødsretten i sin Tid havde vakt og Spørgsmaalene i de offentlige Blade, om andre end Norskfødte skulde kunne vælges til Rigsforsamlingen, maatte henlede dennes Opmærksomhed paa denne vigtige Ret, og Erhvervelsen deraf maatte især glæde de Medlemmer, som, idet de forudsaa den danske Prinses Valg, tillige frygtede, at det atter skulde blive hedende som i Visen: „Juten raar lel mest ti Galin,“ d. e. Magten i hans Haand til at begunstige de Sværme af hans Landsmænd, som, naar han først sad fast her, nok vilde indfinde sig hos en Fyrste, der viste saamegen Tilbøielighed til at omgive sig med dem. At det suveræne Folk, under sin Fordeling af Magten, lagde Naturalisationen under sig var derimod en Anstødssten mindre for Regentens Valg.

Steenstrup vakte Motion om at bestemme Fordelingen af disse Forretnings- og Myndighedsposter imellem det samlede Storthing og hvert af dets Kamre. Dette Spørgsmaal, hvorpaa hverken Udkastet havde indladt sig, eller man fandt sig belavet, tegnede til at bevirke langvarig og uordnet Debat, hvorfor flere vilde have det overladt til Storthingets egen Afgjørelse. Paa *Præsidentens* Forslag besluttede man dog tilsidst at udsætte det til den følgende Dag, til hvilken Tid han opfordrede Medlemmerne til at tage det under Overveielse.

„§ 82: Enhver Lov skal først foreslaaes paa Odelsthinget, enten ved dets Medlemmer, eller af Regjeringen ved en Statsraad. Er Forslaget der antaget, sendes det til Lagthinget, som enten bifalder eller forkaster det; og i sidste Tilfælde sendes det tilbage, med tilføiede Bemærkninger. Disse tages i Overveielse af Odelsthinget, som enten henlægger Lovforslaget, eller atter indsender det til Lagthinget.“

I Komitéens første Udkast sluttede Paragrafen saaledes: „atter indsender det til Lagthinget med Forandringer.“ Denne Slutning optoges nu saaledes stilet: „med eller uden Forandring;“ og med dette Tillæg antoges Paragrafen enstemmig.

Provst *Schmidt* foreslog, at der endvidere skulde tilføies:

„Naar et Forslag fra Odelsthinget 2 Gange har været Lagthinget forelagt, og anden Gang derfra er blevet tilbage-

sendt med Afslag, da træder hele Storthinget sammen, og ved Totrediedele af dets Stemmer afgjøres da Forslaget. Imellem enhver saadan Deliberation maa i det mindste hengaa 3 Dage."

Dette var igjen at ophæve Strengheden af Tokammersystemet, og at reducere Lagthinget til en Censurkomité. Idéen, der saaledes gik ud paa en Lempning imellem de 54 og 52 ved Voteringen over § 78, og unegtelig paa en simpel og original Maade, ved denne Appel til begge stridige Afdelingers forenede Intelligens, opløste Vanskeligheden med et Forslags Stansen paa en Minoritets haardnakkede Veto, vandt ogsaa Bifald efter mindre Kamp, end man skulde ventet, det strenge Tokammersystems Fader, *Falsen*, vilde have foranlediget, idet nemlig 62 Stemmer imod 39 erklærede sig for Tillægget

„§ 83: Naar en af Odelsthinget foreslaaet Beslutning er bifaldt af Lagthinget, sendes den, ved en Deputation fra begge Storthingets Afdelinger, til Kongen, med Anmodning om hans Sanktion."

Blev enstemmig antagen, med det Tillæg, at der efter Ordet „Lagthinget" sattes „eller Storthinget, efter § 82." Ligeledes bifaldtes uden Forandring

„§ 84: Billiger Kongen Beslutningen, forsyner han den med sin Underskrift, hvorved den vorder Lov. Billiger han den ikke, sender han den tilbage til Odelsthinget, med den Erklæring: at han ikke for Tiden finder det tjenligt at sanktionere Beslutningen."

Det Falsenske Udkast havde i § 94 antaget, at Kongen ikke vilde negte sin Sanktion til en Lovbeslutning, som, efter at være drøftet af tre paa hinanden følgende Rigsforsamlinger, uforandret tredie Gang blev ham forelagt. Og heri, saavelsom i Frankrigs Eksempel fra 1791, hvor Stridighederne mellem Konge og Nationalforsamling om Vetoet havde vakt Verdens Opmærksomhed for, at det er ved dette Spørgsmaal Demokratisme og Monarkisme egentlig skiller sig, laa Spiren til den Bestemmelse i den følgende Paragraf, som, idet den kun tillægger Kongen et suspensivt Veto i Lovgivningen, paatrykker hele Forfatningen dens afgjort demokratiske Præg og opstiller uden Sky Folkesuveræniteten som dens øverste Princip. Den lød i Udkastet i umiddelbar Følge med foregaaende saaledes:

„§ 85: Beslutningen maa i dette Tilfælde ikke mere af det da siddende Storthing forelægges Kongen, som paa samme Maade kan forholde sig, om paa næste ordentlige Storthing paa nyt foreslaaes samme Beslutning; men, bliver den ogsaa af det 3die Storthing, efter igjen at være bleven drøftet, atter paa begge Thing uforandret antagen, og den da forelægges Kongen, med Begjær, at Hans Majestæt ikke vil negte en Beslutning sin Sanktion, som Storthinget efter det modneste Overlæg anseer for gavnlig, saa vorder den Lov, om end Kongens Sanktion ikke paafølger, inden Storthinget adskilles.“

Der debatteredes først over Paragrafens Indhold, der syntes at slaa endel Repræsentanter med den, ikke just oprigtige Blusel, beskedne Børn føler, naar de mærker, at de har forsynet sine egne Tallerkener vel drøit. Under Debatterne blev de dog bibragte Overbevisning om, at Kongen heller ikke var bleven forglemt. Der var heller ingen, som gjorde sig nogen alvorlig Umag for igjen at faa dette Hovedstykke fraskudt Folkets Anpart i de konstitutionelle Rettigheder; og denne Løihed i Debatterne, hvorunder de, som talte og stemte imod Paragrafen, gjorde dette med saaliden Kraft og Grundighed, at deres Stemmegivning endog kunde synes ledet af mindre uafhængige Hensyn, viser, at Forsamlingen i det hele var for det suspensive Veto. Man henpegede vel paa, at Storthinget allerede var bleven vel betænkt i § 81, og ytrede Frygt for at Ligevægten imellem Statsmagterne vilde blive forrykket; med imod Bemærkningen om § 81 opstillede man Paragraferne 33 og 36 og anførte, at Folket dog maatte være den nærmeste til at besidde den deciderende Myndighed i Lovgivningsanliggender, og at Kongen dog besad en Statsmagt, nemlig den eksekutive, udelt, Militærbefalet, Kirkeprimatet, Udnævnelsesmyndigheden, Magten til at begynde Krig og slutte Fred og Traktater, samt i Anordnings-, Forslags-, Sanktions- og Benaadningsretten Andel i begge de øvrige Magter. Med saamange Magtens Straaler var ikke Kongedømmet udstyret i de konstitutionelle Stater, hvor det ellers var tillagt et absolut Veto — kort, i Rigsforsamlingen hørtes næsten alle de Grunde imod at forøge dermed Nordmændenes Konges Attributioner, som den berømte

Konstitutionskomité paa Storthinget i 1824 opstillede imod den kongelige Proposition om Ophævelsen af det suspensive Veto, og hvortil de senere Storthing uforandret har henholdt sig.

Ved Voteringen, om Paragrafen skulde forandres eller ikke, blev den bifaldt uden Forandring med 65 imod 38; og Norge var nu den frieste Stat i Europa — paa Papiret.

„§ 86: Kongens Sanktion udfordres ikke til de af Storthingets Beslutninger, hvorved a) det erklærer sig samlet som Storthing, efter Konstitutionen; b) det bestemmer sit indvortes Politi; c) det antager eller forkaster de tilstedeværende Medlemmers Fuldmagter; d) det stadfæster eller forkaster Kjendelser om Valgstridighed; e) og endelig den Beslutning, hvorved Odelsthinget sætter Statsraader eller andre under Tiltale."

F. A. Schleppegrell.

Paragrafen antoges enstemmigen med det Tillæg som Litr. f, „Beslutningen, hvorved fremmede naturaliseres."

Ligesaa de følgende seks Paragrafer:

„§ 87: Storthinget forbliver samlet, saalænge det finder det fornødent, dog ikke over tre Maaneder uden Kongens Tilladelse. Naar det, efterat have tilendebragt sine Forretninger, eller efterat have været samlet den bestemte Tid, hæves af Kongen, meddeler han tillige sin Resolution paa de ikke allerede forinden afgjorte Beslutninger, ved enten at stadfæste eller forkaste dem. Alle de, som han ikke udtrykkeligen antager, ansees af ham som forkastede."

„§ 88: Enhver Lov (de i § 85 benævnte undtagne) udfærdiges i Kongens Navn og under Rigets Segl, efter følgende Formular: Vi . . . af Guds Naade og efter Rigets Konstitution Norges Konge, gjør vitterligt: at Os er bleven forelagt Storthingets Beslutning af . . . . . saalydende: . . . . thi har Vi antaget og bekræftet, ligesom Vi herved antager og bekræfter Samme som Lov, under Vor Haand og Rigets Segl."

„§ 89: De provisoriske Love, som af Kongen udgives i den Tid, da intet Storthing holdes, saavelsom de øvrige Anordninger og

Befalinger, der vedkommer den udøvende Magt alene, affattes saaledes: Vi . . . gjør vitterligt: at Vi, i Kraft den Os ved Rigets Konstitution meddelte Myndighed, har besluttet, ligesom Vi herved beslutter o. s. v.“

„§ 90: Storthinget kan indhente Høiesterets Betænkning over juridiske Gjenstande.“

„§ 91: Storthinget holdes for aabne Døre, og dets Forhandlinger kundgjøres ved Trykken, med mindre det modsatte besluttes ved Stemmeflerhed.“

„92: Ingen Befaling, af hvem den end maatte være udstedt, hvis Hensigt er at forstyrre Storthingets Frihed og Sikkerhed, maa adlydes uden at de Adlydende derved gjør sig skyldige i Forræderi mod Fædrenelandet.“

Betræffende Storthingets Frihed og Sikkerhed havde det Adler-Falsenske Udkast den Bestemmelse, at intet militært Korps maatte, uden Storthingets egen Tilladelse, nærme sig det paa 2 Mile, med mindre det vilde ansees skyldigt i Landsforræderi, og efter Wergelands maatte ingen Troppesamling finde Sted inden 4 Miles Afstand, ligesom heller ingen Bevæbnet maatte findes i Storthingssalen.

Man var bleven færdig med Storthinget. Der stod nu kun saameget tilbage af Dagen, at Finanskomitéens Indberetning, efter Gaarsdagens Beslutning, kunde blive oplæst; og det skede da, hvorhos ogsaa de Bilag blev meddelte, som man forlangte at høre.

Finanskomitéens Indberetning.

Forsamlingen underrettedes heri om, at Finanskomitéen havde gjort følgende Poster til Gjenstand for sine Undersøgelser:

„1) Til hvor stor Summa Rigets Indtægter og Udgifter aarligen har beløbet i flere Aar, med et vist Mellemrum i Tiden, men dog saavel i Fred som i Krig. 2) At undersøge, til hvor stor en Summa Rigets Statsgjæld beløber indtil den nærværende Tid. 3) At gjennemgaa den forfattede Oktroi samt Reglementet til en Nationalbanks Indretning, og at afgive Betænkning derover.

4) At forelægge Rigsforsamlingen en omtrentlig Kalkule over den Seddelmasse, som fremdeles vil blive nødvendig at lade udstede af Rigsbanken til Regjeringens Disposition, indtil den næste Rigsdag er afholdt, hvilken er antagen at skulle afholdes i Februar Maaned 1815; og 5) at give en Oversigt over Rigets Handelsballance i et Fredsaar."

„Da Komitéen ikke var eller kunde være bekjendt med det af Konstitutionskomitéen forfattede Udkast til Rigets Statsforfatning, blev denne Plan forelagt samme udi et fælles Møde, dels for at komme til Erfaring om, hvorvidt den ansaaes at være noksom udvidet, dels for ogsaa at erholde oplyst, om nogen ny Gjenstand, Finansvæsenet vedkommende, der muligen kunde staa i Forbindelse med Konstitutionen, attraaedes undersøgt. Under denne Forhandling vidste man intet at indvende imod eller at tilføie den forelagte Plan, og det er paa Grund heraf Komitéen, ligesaa tillidsfuld til den hele Rigsforsamling, som overbevist med sig selv om at have anvendt sin bedste Flid, paadet det anbetroede Arbeide maatte blive paa den nøiagtigste og ordentligste Maade udført, fremlægger tillige med denne Rapport, der aldeles refererer sig til samme, de dertil hørende Beregninger, Forslag og Kalkuler."

C. F. P. T. Lowzow.

Finanskomitéen havde i en foreløbig Konferens med Konstitutionskomitéen gjort sig bekjendt med dennes Udkast og forelagt den sin Plan, forat erfare, om den ønskedes yderligere udvidet til Gjenstande, som muligens kunde staa i Forbindelse med Konstitutionen. Dette havde dog ikke været Tilfælde. Med Hensyn til 1ste Post fremlagdes derfor en Tabel

over Statens Indtægter og Udgifter for Aarene fra 1797 til 1806 indkl., hvorefter de aarlige Indtægter i disse for Skibsfarten og Handelen saa særdeles indbringende Neutralitetsaar, uberegnet Postintraderne for det hele Tidsrum og Stempelafgifterne for de sidste to Aar, efter et Middeltal havde beløbet sig til 1 762,928 Rdlr.*), og altid overskudt Udgifterne betydeligt. Selv Aaret 1805, da Udgifterne havde været størst, nemlig 876,443 Rdlr., men Indtægterne 2 224,528 Rdlr., havde afgivet et Overskud af 886,485 Rdlr. Efter et Middeltal gik Overskuddet for de to Aar 1805 og 1806 endog op til 1 455,025 Rdlr.; og Komitéen fandt, at der, med et Tillæg efter specificeret Beregning af 266,000 Rdlr. i Administrationsomkostninger for Norge som selvstændig Stat, vilde endda blive et Overskud af 189,025 Rdlr. Denne, vistnok ogsaa for lavt beregnede Sum, vilde dog ikke være tilstrækkelig til Pensioner, Handelens Betryggelse mod Barbareskerne og flere med en selvstændig Stat forbundne Udgifter, saaledes som f. Eks. for den nærværende Tid til Rigsforsamlingen og til en Bolig til den kongelige Familie; men saa maatte man ogsaa tage Hensyn til, at Udgifterne for Landarméen i disse to Fredsaar, der var lagte til Grund for Beregningen, og var anslaaede til over 300,000 Rdlr., formentlig kunde have været betydelig mindre.

Komitéen oplyste videre, at den norske Armé i 1806, 35,964 Mand stærk med Landeværnet eller Reserven, kostede i det hele 519,840 Rdlr., men vilde paa Krigsfod, dog Landværnet undtaget, have kostet 2 157,895 Rdlr., Munderings-, Armatur- samt Fæstnings-Udgifterne uberegnede, hvilke sidste alene var anslaaede til 280,516 Rdlr.**) Derimod erklærede Komitéen, at den ikke saa sig istand til at gjøre nogen Beregning over hvad der i de andre to Aar, 1811 og 1812, vilde have med-

*) Skulde være 62 1/16 Skilling til; men Skillingerne anføres ikke her.

**) Komitéen burde have bemærket, at flere af Arméens Fornødenheder, f. Eks. Beklædningen, var beregnet til en lavere Sum end de nu saa snart efter Adskillelsen vilde kunne anskaffes for, samt at man ogsaa maatte tage i Betragtning Forskjellen imellem at holde en Armé paa Krigsfod og virkelig at føre en Krig.

gaaet, hvis Riget da havde været en selvstændig Stat. De var nemlig Krigsaar, uden Handel og næsten uden Toldintrader; og det vilde sees, at deres Overskud af 1 933,775 Rdlr. ikke vilde have været tilstrækkeligt til at bestride de med Selvstændigheden forbundne Udgifter, end sige Omkostningerne ved en Krig. Forøvrigt maa man ikke lade afsigte, at Komitéens Beregninger ikke kunde besidde statistisk Tilforladelighed, da mange af de dertil nødvendige Oplysninger laa i Regjeringskollegierne i Kjøbenhavn. Angaaende Statsgjælden oplyste Komitéen, at den, ved de gjennem Rigsbanken udstedte Sedler, var forøget til 3 572,021 Rbd. (hvorfra dog maatte trækkes hvad der var anvendt til Indkjøb af Fødevarer, hvilket Provideringskommissionen i sin Tid vilde aflægge Regnskab for) samt endelig, ved de af *Kristian Frederik* paa egen Haand indtil 21de April 1814 udstedte 1 824,925 Rbd., opløbet til den Summa 5 396,946 Rbd., hvortil endnu kom en Masse, hvis Beløb man ei havde kunnet faa Oplysning om, af de af Regjeringskommissionen i Aarene 1807, 8 og 9 udstedte Assignationssedler*). Endelig vilde der formodentlig ogsaa ske Fordring fra Danmark om at indløse en forholdsmæssig Sum af de der udstedte, i begge Riger cirkulerende Sedler, hvilken Fordring ogsaa, forsaavidt den blev godkjendt, vilde blive at tillægge Statsgjælden; men da der vel kunde gjøres betydelige Modkrav fra norsk Side, og det for Tiden var umuligt at gjøre nogen sikker Regning og Rede i disse indviklede Forhold, maatte denne Sag sættes i Bero, indtil en endelig Afgjørelse kunde finde Sted.

Ligesaa lidt kunde naturligvis mathematisk Sikkerhed finde Sted ved disse Beregninger som ovenfor. Det var umuligt at bestemme, hvorledes den fælles Seddelmasse ved Handel og Vandel var bleven fordelt i begge Riger, medens den norske Ihændehaver, naar det kom til Indløsning, kun vilde have den norske Stat at holde sig til. Dengang kjendte man heller ikke nøie den fælles Statsgjælds Beløb, men dette var ved Udgangen

*) Ifølge kgl. Forordn. af 18de Sept. 1807, kgl. Resol. af 15de Januar 1808, samt Regjeringskommissions-Plakat af 15de Febr. s. A.

af 1813, efter de kgl. danske Kommissærers Angivelse af 6te Oktober 1815 for de norske:

a) Paa de egentlige Finanser heftende:

5 535,959 Rbd. 5 Sk. N. V., 62 664,718 Rbd. 22½ Sk. S. V. og 34 759,418 Rbd. 46 Sk. Sølv.

b) Paa Rigsbanken heftende:

42 253,572 Rbd. 22 Sk. N. V., 3 206,872 S. V.

Tilsammen:

47 789,531 Rbd. 27 Sk. N. V., 65 871,590 Rbd. 22½ S. V. og 34 759,418 Rbd. 46 Sk. Sølv.

Med Fradrag af Aktivfordringerne:

1 318,708 Rbd. 87 Sk. N. V., 10 559,144 Rbd. 5½ Sk. S. V. og 4 250,059 Rbd. 87 Sk. S. —

beløb altsaa den hele Statsgjeld sig til:

Navneværdi: Sølvværdi:

46,470,822 Rbd. 86 Sk. 55,312,446 Rbd. 17 Sk.

Sølv:

30 509,358 Rbd. 55 Sk.

I en særskilt Rapport fremlagde Komitéen sine Overveielser over og Forslag til en Oktroi og Reglement for en norsk Nationalbank, i hvis Udarbeidelse nogle tilkaldte finanskyndige Medlemmer af Forsamlingen havde været den behjælpelige, og gik derpaa over til 4de Post, som nok især var den, Rigsforsamlingen, efter Brevskriverens Sigende, var „lutter Øre og spidset Gehør“ ved, mens alles „Tunger var som bundne.“

Med Hensyn til de Udgifter, som vilde behøves, og den Forøgelse af Rigsbanksedlerne, som desaarsag maatte ske indtil næste Rigsforsamling, fandt Komitéen det af største Vigtighed for den dermed saa nøie forbundne Nationalinteresse, at et nøie Overslag derover kunde blive Rigsforsamlingen forelagt. Den maatte imidlertid erkjende Vanskeligheden ved en saadan Beregning, da hverken Armeens nødvendige Styrke, Tabet ved opkapret Korn og Assurancerne lod sig med Vished forud afgjøre, og det var den derfor ikke uventet, at vedkommende 1ste Departement havde erklæret, ikke at kunne med nogen rimelig

Sandsynlighed bestemme Statsudgifterne. Det havde imidlertid opgivet, at der til Indkjøb af Korn og Fisk vilde straks udfordres 4 Millioner Rbd. N. V. og til Stats udgifterne fra 1ste Mai 1814 til 1ste Marts 1815 som overordentligt Tillæg 10 Millioner Rbd. N. V., altsaa 14 Millioner. Desforuden foreslog Departementet, at Rigsforsamlingen skulde udnævne en Komité til, paa Nationens Vegne, sammen med Finansbestyrelsen, at bedømme hvilke Summer indtræffende Krig ydermere maatte udfordre, og at befuldmægtige Rigsbankens Direktion til at forstrække Regjeringen dermed. Og dette Forslag maatte Komitéen, som indsaa Nødvendigheden af, at de fornødne Midler tilveiebragtes, „for at opnaa det Maal, hvortil enhver ægte Fædrelandsven maa tragte, Rigets Selvstændighed,“ og som tillige fandt Betryggelse i Regnskabsansvaret, indstille til Rigsforsamlingens Sanktion, saaledes:

J. H. Spørck.

„at Nationen, foruden at garantere den allerede forhen benævnte Statsgjæld, tillige borger for og erkjender den nye, som er uomgjængelig nødvendig at gjøre, indtil den nærmeste Rigsforsamling afholdes, hvad enten den bliver mindre, eller maatte opstige til de opgivne 14 Millioner Rigsbankdaler Navneværdi, eller endelig gaa over disse, efter den tilforordnede Komités Indvilgelse.“

Betræffende Rigets Handelsballance, havde Komitéen taget

sin Kalkule efter Aaret 1804's Ind- og Udførsel, hvoraf den første havde beløbet sig til 5 432,289 Rbd., og den sidste til 7 964,536 Rbd., hvorefter der skulde blive et Overskud af 2 532,247 Rbd. Men da Indførselen vel maatte antages 2 244,932 Rd. større end opgivet, kunde den egentlige Overballance ikke ansættes høiere end 287,315 Rd., hvorved dog maatte bemærkes, at den hele Udførsel til Danmark, bestaaende i Jern, Fisk, Salt, Tran, Glas og Trælast, samt Udskibningen af Skindvarer, Stenmos o. fl. Artikler ikke var bleven anført under Udførselen, ligesom man ogsaa kunde antage en Fordel af 15 til 20 pCt. paa de for norsk Regning afskibede og i Udlandet afsatte Varer, samt maatte tage den betydelige Gevinst, Fragtfarten i Udlandet havde kastet af sig, med i Beregningen.

Det var ikke frit for, at Finanskomitéen af flere Medlemmer af Oppositionen underhaanden blev beskyldt for at have gjort sine Skildringer mere lyse, eller vel rettere mindre mørke, end de skulde være. Der skulde i denne sangvinske Optimisme f. Eks. i Fremstillingen af det fuldblodige Aar 1804 for det hungermagre men nervespændte Norges Øine i 1814, ligger enten et Narkotikum, som kunde bringe det til at overlade sig til farlige Drømme, eller et Incitament til at indlade sig paa endnu farligere Spring. Men hvorfor skulde man ikke drage sin Slutning fra det bedste af den gamle Forfatnings Aar til dem den nye maatte love, naar blot en Fred, ligesom da, ogsaa vilde velsigne Friheden? Der var vel heller ingen, som tillagde Komitéens Beregninger synderlig større Vægt end Hypotheser har. Vanskeligt er det altid at forfølge Handelens Færden i alle dens Grene, at afveie Nettoerne ved dens forskjellige Tab og Udbytte, og navnlig at beregne dem i en Tid og i en Stat, hvor den individuelle Interesse saa ofte stod i Strid med den offentlige som i Norge, og hvor Resultaterne af den private Driftighed derfor maatte holdes skjulte. Fandtes der noget blændende i Henpegningen paa Norges Kræfter til at drive en fordelagtig Handel og Skibsfart, maatte det ødelagte Pengevæsen og Kredit betage dem dette, idet denne Omstændighed maatte

i det Fjerne udflytte Tiden for deres Anvendelse. Finanskomitéen forudsaa, at en Revolution maatte til i disse Ting, men den vilde endnu forsøge et Middel for idetmindste at opsætte den til Spørgsmaalet om Norges politiske Skjæbne og virkelige Fraskillelse var uigjenkaldeligen afgjort og en ny Nationalforsamling sammentraadte. Den Bund man stod paa var endnu ikke saa ganske sikker. Man svor nok paa, det var Fædrenejorden, men man havde en Følelse, som om man drev paa et Isflag.

Efter saaledes som anført at have oplyst og med 18 Bilag dokumenteret de fem opstillede Poster, fremsatte Finanskomitéen sluttelig følgende Forslag:

„1. At det bestemmes af Rigsforsamlingen, at den cirkulerende Masse af de ved Regjeringskommissionens Foranstaltning udstedte Assignationssedler, af Statholderskabets Sedler, samt af de i Danmark udstedte Sedler, vorder ombyttet med norske Sedler, saa snart ske kan, og i det seneste til 1814 Aars Udgang, efter hvilken Tid de ei længer maa være gjældende.

2. At Rigsforsamlingen ei alene garanterer den nuværende Statsgjæld, forsaavidt den af Storthinget vorder erkjendt rigtig, men ogsaa de 14 Millioner Rigsbanksdaler Navneværdi eller den Del deraf, naar Statsindtægterne er fradragne, saavelsom hvad mere der af Rigsbanken udstedes til den 1ste Marts 1815, og hvorfor der vil blive aflagt offentlig Regnskab; alt til den af Rigsbanken den 1ste August 1813 satte Kurs af 375 pCt., hvilken straks maa gjøres almindelig bekjendt.*)

*) Rigsbankforordningen af 5te Januar 1813 tillagde Sedlerne en dobbelt Værdi: en Navneværdi og en Sølvværdi, hvoraf den første halvaarlig skulde fastsættes af Rigsbankens Direktion. 1ste August 1813 blev den bestemt til 375 pCt., beregnet efter Hamburgs Bank, endskjønt Dagens Kurs allerede var over 450, og siden udkom ingen Kursbestemmelse, medens den udenlandske løb op lige til 6—700. Efter Bankkursen af 1ste August 1813 skulde altsaa 100 Rthlr. Hamb. Bco., der efter Rigsbankfundationen skulde være i lige Værd med 200 Rigsbankdaler, nu gjælde lige med 375 Rbd., eller 1 Rbd., der oprindelig skulde have en Værdi af 60 Sk. Sølv, nu gjælde for 32 Sk. S. Men den virkelige, i Handelen gjældende, var sjunken langt under denne; og vilde man f. Eks. kun ansætte Handelskursen til 500 pCt., hvilket dog, som bemærket, var langt under den løbende, besad en Rbd. kun en Værdi af 24 Sk., og den sank daglig mere.

3. At en Finanskomité, der foreslaaes at skulle bestaa af 5 Medlemmer enten i eller udenfor Rigsforsamlingen, maa vorde udnævnt forinden Rigsforsamlingen slutter sine Forhandlinger, der, i det Tilfælde, at Krig skulde udfordre større Pengeresourcer, kunde i Forening med Finansbestyrelsen bedømme disse, samt derefter bemyndige Rigsbanksdirektionen til at udstede og overlevere den fornøden befundne Summa til Regjeringens Disposition. Denne samme Komité maatte ogsaa paa det nøieste undersøge Rigets Finansvæsen; ved at træde ind i sammes Detalj, i Forening med vedkommende Departement ordne dette, samt derefter til næste Rigsforsamling fremlægge det Forslag, som maatte blive Resultatet af dens Arbeide; hvorfor tillige bemeldte Komité maatte bemyndiges til at arbeide og til Rigsforsamlingens Bedømmelse fremlægge Planen til en ny Nationalbank, i hvilken Henseende den under 3die Post benævnte Oktroi og Reglement, der af nærværende Komité er gjennemgaaet, samt Komitéens derved lagte særskilte Forslag til en lignende, men paa andre Grundsætninger bygget Indretning, maatte overleveres samme til Afbenyttelse.

J. Sadolin.

4. At den nærværende norske Afdeling af Rigsbanken erklæres af Rigsforsamlingen for at være Norges midlertidige Rigsbank, indtil den nye Bank sættes i Virksomhed.

5. At Rigsforsamlingen, inden den slutter sine Forhand-

linger, vælger 2de i eller ved Kristiania bosiddende Mænd, der, tilligemed de allerede ansatte Direktører, paatager sig Norges midlertidige Rigsbanks midlertidige Bestyrelse, i Egenskab af Bankdirektører.

Endvidere anser Komitéen det nødvendigt, formedelst den nye Forbindelse, som Finansvæsenet, med det dertil hørende Skatte- og Toldvæsen, staar i til disse her forhen omhandlede Gjenstande, at fremsætte følgende Forslag til Rigsforsamlingens Beslutning:

6. At de nu gjældende permanente Skatter fremdeles vedvarer uforandrede for det indeværende Aar, saaledes som de hidtil er gjældende, da det ved den næste Rigsforsamling vil, efter det da af Finanskomitéen forelæggende Overslag og Finansdepartementets Budget, bestemt kunne fastsættes, hvilken Forøgelse der udfordres til Statsindtægterne, og hvorledes denne ved nye paaliggende Skatter kan tilveiebringes.

7. At det henstilles til Finanskomitéens nøieste Opmærksomhed, hvor nødvendigt det er, paa Grund af den forvirrede Skatteberegning, som nu finder Sted, og hvilken fornemligen maa udledes af de mangfoldige forskjellige Skyldspecies, der nu gives, at det hele Skattevæsen snarest muligt simplificeres, saaledes at det nøiagtigen bestemmes, hvor stort Beløb af direkte Skatter der skal udredes af en enkelt nærmere bestemmende Skyldspecies, hvortil de øvrige maatte reduceres; en saadan Foranstaltning vil ei alene medføre det Gode, at enhver Skatteyder kan forud beregne sin Skat, men den vil og medføre megen Lettelse for Oppebørselsbetjenten i Henseende til de forfattende Beregninger, og, hvad der maa være saare vigtigt for enhver retskaffen Mand, aabne Adgang til disses Kontrollering, hvilket nu er næsten aldeles umuligt for den uindviede. En lignende Foranstaltning maatte maaske ogsaa ansees nødvendig i Henseende til Toldafgifterne."

Vil man nu, uden at skjelne mellem de mindre eksalterede Medlemmers Tvivl og Flerhedens Tro og Haab, naar det dog ikke stod værre til, billedligen gjengive Totalindtrykket af

Finanskomiteens Indstilling paa Rigsforsamlingen, feiler man vel neppe meget i at ligne dens Sindsstemning med den Opereredes, som Kirurgen just reiser sig fra med et problematisk Ansigt. Det blege Hoved paa Puderne har seet hans Hovedrysten; det ungdommelige Hjerte, det varme Blod, som igjen søger til Yderlemmerne, har derimod mistydende fundet hos Doktoren et lykønskende Smil til de omstaaende, og forsaavidt Patienten ikke har kunnet skjule for sig hans Hovedrysten, er begge disse villige Vidner enige om, at han lyver.

Men Sagens Omfang, Vigtighed og Vanskelighed slog alle ligemeget, saa man blev enig om at udsætte dens Behandling indtil Konstitutionen, som den ellers vilde stanse altfor længe, var bleven uddebatteret. Og det kunde nok ske allerede imorgen?

11te Mai.

Rigsretten og Høiesteret organiseres. Debatter om Værnepligten og Odelsretten. Grundloven færdig i Realiteten.

Forhandlingerne, hvorfra kun 2 Medlemmer var borte, aabnedes Kl. 10 med Oplæsningen af foregaaende Dags Forhandlinger. Desifølge indbød Præsidenten Repræsentanterne til at indkomme med Forslag om Fordelingen imellem Storthinget eller dets Afdelinger af de i § 81 dette tildelte Funktioner. Forhandlingerne derover førte dog kun til, at den skulde overlades til Storthinget selv. Præsidenten oplæste derpaa af Udkastet til Konstitutionen:

„§ 93: Lagthingets Medlemmer, tilligemed Høiesteret, udgjør Rigsretten, som i første og sidste Instans dømmer i de Sager, som af Odelsthinget anlægges, enten imod Statsraadets eller Høiesterets Medlemmer, for Forbrydelser, de, som saadanne, begaar. I Rigsretten har Præsidenten i Lagthinget Forsædet.“

I det første Udkast var brugt Udtrykket „Rigets Ret“, og Slutningen lød saaledes:

— „Høiesterets Medlemmer for Embedsforbrydelser, eller som angaar Forbrydelser mod Konstitutionen, der forøves af Rigets høieste Embedsmænd.“

Sverdrup var af den Mening, at i Rigsretten burde der ikke være flere Medlemmer af Lagthinget end af Høiesteret, saasom de første dog paa Maade, formedelst den nære Forbindelse med Odelsthinget, kunde siges at være delagtige i Anklagen; og *Christie* vilde, at Justitiarius i Høiesteret burde have Forsædet i Rigsretten, da Tilfælde kunde blive, at der blandt Lagthingets Medlemmer ikke gaves nogen egentlig Jurist. Ved Voteringen om Paragrafen skulde undergaa nogen Forandring efter disse Bemærkninger, holdt den sig dog uforandret med 58 imod 51 Stemmer.

Enstemmig antoges derpaa:

„§ 94: Den Anklagede kan, uden nogen dertil angiven Aarsag, forskyde af Rigsrettens Medlemmer indtil en Trediedel; dog saaledes, at Retten ei udgjør mindre end 15 Medlemmer.“ —

hvorved *Hount* opkastede Kvæstion, om da ogsaa Lagthingets Præsident, der skulde have Forsædet, kunde forskydes. Den blev fra flere Kanter besvaret bekræftende, og at Lagthinget da maatte vælge sig en ny Præsident.

Ligeledes enstemmig

„§ 95: Til at dømme i sidste Instans skal snarest muligt organiseres en Høiesteret, det ikke maa bestaa af færre end Justitiarius og 6 Tilforordnede.“

„§ 96: I Fredstider er Høiesteret tilligemed 2 høie Officerer, som Kongen tilforordner, anden og sidste Instans i alle de Krigsretssager, som angaar Liv, Ære eller Friheds Tab paa længere Tid end 3 Maaneder.“

„§ 97: Ingen kan beskikkes til Medlem af Høiesteret eller til Overøvrighed, medmindre han er 30 Aar gammel.“ Samt

„§ 98: Høiesterets Domme kan i intet Tilfælde paaankes eller underkastes Revision.“

I første Udkast lød § 95 simpelthen saaledes: „Rigets Høiesteret skal bestaa af 7 Tilforordnede idetmindste.“ Og ved § 96 blev bemærket, at Generalauditøren, som bedst bekjendt med Militærlovgivningen, burde være Meddomsmand i

deslige Sager; men hvortil *Christie* svarede, at dette ialfald ikke kunde blive nogen Bestemmelse i Grundloven, da det ikke var forud afgjort i denne, at der skulde være nogen Generalauditør. Under Høiesteret kunde denne Embedsmands Forretninger heller ikke lægges, og om denne Rets Medlemmer burde man ikke forudsætte Ubekjendtskab til den militære Lovgivning, i hvilket Fald de ikke fortjente sin Plads.

„§ 99: En ny almindelig civil og kriminal Lovbog skal foranstaltes udgiven paa 1ste eller, om dette ikke er muligt, paa 2det ordentlige Storthing. Imidlertid bliver Statens nu gjældende Love i Kraft, forsaavidt de ei strider imod denne Konstitution."

Kaptein *Motzfeldts* i Gaarsdagens Forhandlinger over § 78 anførte Indstilling om Forandring i denne Paragraf, blev nu atter saalydende oplæst:

„Den nye almindelige civile og kriminale Lovbog, som af den nu vælgende Lovkomité skal udarbeides og forelægges 1ste eller og 2det Storthing, skal af dette gjennemsees; og skal Lovkomitéen tage under nøiagtig Overveielse de Bemærkninger, som Storthinget derom maatte gjøre, forinden Lovbogen forelægges Kongen til Sanktion. Forsaavidt Lovkomitéen ei er enig i de Bemærkninger, Storthinget har gjort, skal den skriftligen tilkjendegive samme sine Grunde derfor."

Med 94 Stemmer imod 9 blev dog Paragrafen efter nogen Debat antagen efter Udkastet, hvorpaa *Wulfsberg*, „forat forebygge Tvivl om hvilken Lov, der skulde være gjældende, naar den nærværende kom i Strid med en af Kongen given provisorisk Anordning," foreslog og vandt Enstemmighed for at Paragrafen skulde gives saadant Tillæg: „eller imod de provisoriske Love, som imidlertid bliver udgivne."

„§ 100: Dommere kan ikke afsættes, uden efter Dom, men vel suspenderes af Kongen, i hvilket Tilfælde de straks maa tiltales for Domstolene. Magistratspersoner, Underdommere og Fogder skal være over 25 Aar gamle" —

antoges enstemmig med det Tillæg, at der efter Ordet „Dommere" skulde sættes: „og øvrige Embedsmænd, som ikke

er omtalte i § 51," med hvilken Paragraf det ogsaa blev betydet, at denne Paragraf*) skulde under Redigeringen sættes i Forbindelse.

Enstemmigen og uden Debat, ja — som det heder i Brevene — „med Glæde" antoges derpaa de 6 følgende Paragrafer:

„§ 101: Med de Sportler, som erlægges for Rettens Pleie, bør ingen Afgifter til Statskassen være forbundne."

„§ 102: Jord og Boeslod kan i intet Tilfælde forbrydes."

„§ 103: Ingen maa fængslig anholdes uden i lovbestemte Tilfælde og paa den i Lovene foreskrevne Maade. For ubeføiet Arrest eller ulovligt Ophold af Sagen staar Vedkommende den Fængslede til Ansvar."

„§ 104: Ingen kan dømmes uden efter Lov, eller straffes uden efter Dom. Pinligt Forhør maa ikke finde Sted."

„§ 105: Ingen Lov maa gives tilbagevirkende Kraft, eller gjælde førend den er bekjendtgjort."

„§ 106: Dem, som herefter fallere, tilstedes intet Fristed."

I det første Udkast lød § 101 saaledes: „Rettens Pleie skal ikke medføre Afgifter til Statskassen eller Indtægter for denne. Alle Pengestraffe skal tilfalde det Sogns Fattige, hvorfra Sagen har sin Oprindelse." Og § 103 var givet følgende Begyndelse: „Ingen maa fængslig anholdes, uden at Aarsagen hertil opgives ham, og et Forsvar derefter beskikkes ham." Paragrafen er Nordmændenes „*Habeas corpus*"; men det er udentvivl endnu fremdeles en Hemmelighed for mangfoldige af dem, at de besidder et saadant Palladium for den peronlige Frihed, eller at det lader sig bruge til noget. Idetmindste ved Menigmand neppe endnu, naar og i hvilke Tilfælde han, ligesaavel som Britten, kan modsætte sig sin Fængsling.

Ogsaa den følgende Paragraf hørte til dem, som, i den Form *Diriks* fik givet den, „med Glæde" blev antagen — især af Kjøbmændene, siger den anden Brevskriver, der saaledes saa sig befriede for Toldopsynets Inkvisitioner i deres Huse. Han tillægger ogsaa, at *Diriks* under sin Motion ytrede, at han

*) Nu 2det Passus af § 22.

ikke ansaa Toldsvig for nogen offentlig Forbrydelse. I Udkastet lød

„§ 107: Hver Borgers Hus er helligt. Ingen maa betræde det imod hans Vilje, uden i Kraft af en skriftlig Ordre fra Øvrigheden."

Og i dennes Sted foreslog nu *Diriks*, at Paragrafen (der indeholder Brittens stolte Tanke: Hvermands Hus er hans Borg) skulde lyde saaledes: „Hus-Inkvisitioner maa ikke finde Sted, uden i kriminelle Tilfælder" — hvilken Redaktion enstemmig blev antagen.

C. J. W. Schmettau.

Hurtigt og let, som Snekken med Strømmen, var denne Dags Forhandlinger hidtil gledne fremad; men nu kom man, i Spørgsmaalet om Værnepligten, ud paa et aabent Hav, hvor Anskuelserne delte sig og tabte sig for hverandre. Brevenes Forfatter ligner det med en Sten, som man, efter først at have anstrængt sig i Komitéen og dernæst under Principernes Overveielse, ogsaa denne tredie Gang forgjæves søgte at lette, men maatte omgaa og lade ligge til Efterkommerne, der maaske vilde faa mere Styrke og Tid til at hæve den. Men den ligger der, som bekjendt, endnu, og Paragrafens væbnede Idé ligner til Datum en Soldat, der er slumret ind med Geværet i Armen. Man kan maaske paastaa: under Foreningens Skjold, og at Frygten, under Rigets isolerede Stilling, vilde have ilet med at bringe i Anvendelse en Grundlovsparagraf, der er udtrykt med et Axioms Bestemthed og indeholder de fleste Naftadraaber af den Lighed, som giver en

monarkisk-konstitutionel Frihed noget af den republikanskes berusende Sødme.

Paafaldende er det ellers, at Rigsforsamlingen, i det den affattede Paragrafen i Form af en for alle Nordmænd gjældende Grundsætning, og derpaa forlod Sagen, ikke bemærkede, at Landsforsvaret for en stor Del forblev liggende paa en i vort Land særdeles talrig Klasses, Husmændenes, Skuldre, som den ved Uddelingen af politiske Rettigheder ganske havde forglemt,*) og som intet andet Vederlag har for sit Liv og Blod end den almindelige Lighed for Loven, Luften til at aande i og Jorden til at træde paa, hvis man ikke kan sige, at de betaler den sidste Ret med Duggen af sin Sved og Gjødselen af sine Lig.

Omtrent som naar man først drager et dybt Aandedræt, før man giver sig i Kast med Bakken, gik man da over til

„§ 108: Enhver Statens Borger er i Almindelighed lige forpligtet til, i en vis Tid, at værne om sit Fædreneland, uden Hensyn til Stand, Fødsel, eller Formue. Denne Grundsætnings Anvendelse, og de Indskrænkninger, den bør undergaa, overlades til næste ordentlige Storthings Afgjørelse, efterat alle Oplysninger er erhvervede ved en Komité, som vælges inden denne Rigsforsamlings Slutning. Imidlertid vedbliver de nu gjældende Bestemmelser."

Løvenskjold indfandt sig atter paa Kamppladsen, idet han indleverede til Oplæsning et Forslag af 16de April, betitlet „Bemærkning til den af Konstitutionskomitéen foreslaaede Grundregel for Norges Konstitution." Imod denne opstillede Proponenten, at der altid bør levnes Statsborgerne saa megen borgerlig Frihed, som kan bestaa med Statens Sikkerhed og Tarv, og at altsaa den borgerlige Frihed bør, under Opnaaelsen af det nødvendige Statsforsvar, saalidet som muligt indskrænkes. At kunne disponere over sin egen Person var Menneskets naturligste medfødte Rettighed, men den krænkedes bitterlig ved Statens Fordring paa flere Aar af Borgerens Liv til dens

*) Er der nogen stedmoderlig Sparsommelighed heri, synes det at være en Ødselhed med ædle og nyttige Kræfter, at saamange dannede Klasser, f. Eks. Lærde, Fabrikanter o. fl., der ikke besidder Embede eller Grund, ligeledes er ndelukkede.

Forsvar. Dette forbitrede Tilværelsen og lagde Hindringer iveien for Dannelsen og Udøvelsen af Videnskaber og Kunster. Statens Forsvar var imidlertid en ubetinget Nødvendighed for dens Tilvær, hvorfor det Indgreb i den borgerlige Frihed, uden hvilket Statens Forsvar ikke kunde opnaaes, maatte taales som et nødvendigt Onde. Men Spørgsmaalet blev da, om Statens Forsvar ikke kunde opnaaes paa nogen anden Maade, end ved at den tilegnede sig visse Aar af Borgernes Liv, og Proponenten troede at have løst det ved at foreslaa: 1) at den bestaaende Værnepligt og Udskrivningsmaade maatte vedblive at være gjældende i 3 Aar, hvorpaa ingen mere skulde være værnepligtig; 2) at Værnepligten derefter skulde lægges paa visse Lægder, i Kjøbstæderne som paa Landet, istedetfor paa Personer, saaledes at ethvert Lægd forpligtedes til at stille en frivillig antagen indfødt vaabendygtig Mand til Landets Forsvar; og 3) at der skulde nedsættes en Kommission til dette Forsvarsvæsens Organisation og Rigets Inddeling i Lægder, forsaavidt den gamle ikke maa findes brugbar. Paa denne Maade, mente Proponenten, at den uindskrænkede personlige Frihed vilde blive bevaret, som gjør Fædrelandet kjært, medens Konskription forleder til Udvandring; Arméen kunde stedse holdes fuldtallig, og vilde blive bestaaende af Mænd, der betragtede Værnepligten som Hovedsag, medens de øvrige Statsborgere uforstyrrede kunde drive sin Dont, og som kunde ventes at vedblive sin Tjeneste, saalænge deres Legemsstyrke tillod det; Sessionsvæsenet vilde tillige simplificeres, og Konskriptionens Misbrug undgaaes.

Steenstrup understøttede *Løvenskjolds* Motion; men en vægtig Modstander reiste sig i *Hegermann*, som indleverede til Protokollen et vidtløftigt Forslag af 21de April, „betræffende norske Borgeres Værnepligtighed," som ligeledes havde været tilstillet Konstitutionskomitéen, og hvori man gjenkjendte nogle af de i hans Forslag i Rigsforsamlingen den 4de Mai fremsatte Turn-Idéer. Allerede af dette kunde man slutte sig til en Forsvarer af den ubetingede Værnepligt. Principet „at enhver Borger i Landet, uden Undtagelse af Stand, Fødsel eller Formue, er

forpligtet til, paa en eller anden Maade, overensstemmende med sin fysiske og intellektuelle Bekvemhed, saavel i Fredstider som Feide, at gjøre personlig Militærtjeneste et vist Antal Aar af sin Levealder," erklærede han for at være „en urokkelig Grundsætning for Norges Selvstændighed og Frihed, for den første og høieste af alle borgerlige Pligter, for en Hæder, hvorfra ingen norsk Borger vilde være udelukket." Hidtil havde Forsvaret været anbetroet Bondestanden, der ene havde denne Byrde at bære i Fred og Krig; men en saadan Adskillelse imellem Folkets Klasser svækkede Nationalkarakteren og indskrænkede Arméens Kraft og Brugbarhed. Almindelig Værnepligt vilde derimod sikre Folket for al Erobring og give det, uden stor Bekostning, ved opkommende Krig, et stort Antal duelige Anførere.

Men Landsforsvaret maatte saaledes indrettes, at Bondes og Borgers Frihed ikke led noget Skaar, og at det blev en Glæde og Opmuntring. Kraften dertil skulde bibringes Folket ved en Nationalopdragelse, hvorefter dets hele Ungdom, i Bygd som i By, ligefra Indtrædelsen i det 13de Aar, skulde distriktvis øves aarlig otte Dage af Officerer i Gymnastik, Skiveskydning og militære Øvelser i Mark og Skov, indtil de ordentlige Bevæbningsafdelinger. I Fjeldbygderne skulde disse Øvelser anstilles om Vinteren paa Ski — en Færdighed Proponenten lagde saamegen Vægt paa, at den geistlige, civile og militære Øvrighed overalt i Landet skulde paalægges, ikke at forsømme nogen Leilighed til at bringe den i Anvendelse. „Alle Møder til Kirken og Thinget, til militære Samlinger, ja private Ærinder i hvilkensomhelst Anledning maatte ske paa Ski. Om Søn- og Helligdage anstilles efter Gudstjenesten Ski- og Skyde-Øvelser, om ikke med Kugler og Krudt, saa dog med Buer og Pile. Øvrighedspersonerne maatte aarlig indgive Beretning om Fremgangen; Opmuntringer og Belønninger gaa ved Siden af disse Øvelser i Forhold til deres Udbredelse." I alle Borger-, Real- og andre Skoler skulde der læres en kortfattet Felttjeneste, og Disciplene skulde deltage i de almindelige Øvelser, indtil de

blev Studenter. Da skulde de ligeledes deltage, tildels som Anførere, i nærmeste Distrikts Militærøvelser, ved Embedseksamen gjøre Rede for et Kollegium over Strategiens Grundprinciper, og som Embedsmænd — endog som Prester — meddeles Diplom som 1ste, 2den eller 3die Befalingsmand i deres Bygd. Ligesaa skulde der i alle offentlige Skoler læses over Konstitutionen, som ogsaa skulde findes ophængt i dem paa Tavle.

Den norske Armé skulde kun organiseres for en Forsvarskrig. Dens Krigere skulde ikke kunne kommanderes ud af Landet, over Havet eller paa anden Maade til Fastlandet for Subsidier og som Hjælpetropper, og fremmede ikke indkaldes i det. Kongen skulde have øverste Befaling over den bevæbnede Magt, og denne bestaa af enhver vaabenfør Mand i Riget fra hans 20de til 45de Aar, begge fyldte. Paa Landet skulde enhver værnepligtig først tjene i 6 Aar som Soldat, for hvilken Tjeneste Embedsmænd, Studenter, Fabrikstyrere og fremmede skulde være fri. I 10 Aar skulde Soldaten derpaa tjene som Landværn, og i 9 Aar som Reserve eller til Landets „Husværn“. Landværnet skulde kun med Rigsforsamlingens Samtykke kunne kommanderes over Grænsen, men Reserven, kommanderet af Embedsmændene paa Landet, kun gjøre Tjeneste inden sit Amt. De gevorbne Tropper skulde udskrives og hverves af de Mandskaber, som ikke var Gaardbrugere, og tjene i 8 Aar, hvorpaa de skulde gaa over i Reserven. Byindvaanerne skulde danne Borgervæbningen, som i 8 Dage om Aaret skulde øve sig i Vaaben, og i 3 Uger Vaar og Høst deltage i Garnisonstjenesten, medens den største Del af de hvervede var hjempermitterede til Landets Dyrkning. Fra det 26de Aar skulde Borgerne gaa over til Reserven. Al Militærtjeneste maatte forrettes personlig. Enhver By eller Bygd burde i Fredstid sørge for Beklædningen, undtagen af de hvervede; i Krigstid skulde dette paaligge Staten.

Forslaget sluttede med at paapege den skadelige Virkning, den overhaandtagende Handelsaand maatte have paa Fædrelandskjærligheden, samt at intet vilde være hensigtsmæssigere til at

holde denne i Glød og Flamme, end almindelig Værnepligt efter Grundsætninger som oven anførte. Den umiskjendelige begeistrede Patriotisme i *Hegermanns* Forslag vandt almindeligt Bifald, almindeligere end de spartanske Idéer det indeholdt.

Jacob Aall ansaa det for høist farligt at indføre Konskriptionen i nærværende Øieblik. Den havde vakt saamegen Misnøie i de Lande, hvor den var bleven indført, afstedkommet saamegen borgerlig Elendighed og Søndringer inden Familierne, saa man vel maatte vogte sig. Der gaves en Klasse af Borgere, hvis Sønner, formedelst en kjælnere Opdragelse, ikke var skikkede til at udholde Krigens Strabadser, og en anden Klasse, hvis Bestræbelser for Statens Tarv ikke uden Skade for denne kunde afbrydes. Medens Soldater røgtede Fædrelandsforsvarets hæderlige Hverv, maatte Landets Næringsveie drives, for at Krigeren og hans Familie anstændigen kunde lønnes. Men i Norge bestod netop Feilen ikke i Udskrivningsmaaden, men i Besoldningen. Soldaten blev slet besoldet, medens Familien hjemme sukkede under Mangel og Elendighed. Var det bedre i denne Henseende, vilde Norge have ligesaa mange villige som det har dygtige Soldater. Konskriptionen derimod vilde give Anledning til de samme Misbrug her som i andre Lande; Lovens Bud vilde afværges med Penge, og mange af Landets formuende Familier vilde maaske drage til Lande, hvor den ikke fandtes. Men her var ikke Stedet til at drage Linierne imellem de Klasser af Borgere, som burde være Udskrivning underkastede og frie derfor. Det var netop Arbeidets Vanskelighed, som gjorde det betænkeligt at fatte en afgjørende Beslutning paa nærværende Rigsdag. Der vilde mindre fattes tilstrækkeligt Mandskab i de Klasser, hvoraf det sædvanligen toges, end Midler til at ernære og besolde det. Den af et høitagtet Medlem fremsatte Plan til Ungdommens krigerske Opdragelse troede han ikke burde indføres ved Skolerne og Akademiet; og han paaberaabte sig deres Erfaring, som havde opholdt sig ved fremmede Universiteter, om hvilke Forvildelser Ungdommens Vaabenfærdighed forledede den til. Den krigerske

Aand er ikke videnskabelige Sysler gunstig, og efter en 25aarig Blodkamp kunde Europa nu haabe Velsignelsen af en langvarig Fred, saa det ikke behøvede at klæde sine lærde Sønner i Harnisk. Det kilde ikke være gavnligt for Fædrelandet, om dets kultiverede Ungdom, bestemt til at beklæde Statens vigtigste Embeder, enten paa fremmed Grund eller ved egne Arnesteder faldt for Fiendehaand, og de Studerendes Arbeide var for alvorligt og vigtigt til at de skulde bruges til Parade. Krævede Landets Stilling overordentlige Forholdsregler for Øieblikket, hvilken retsindig Borger vilde da ikke bringe ethvert Offer, han fandt gavnligt for den gode Sag? Hvo der ikke ifølge sin Stilling kunde drage Sværdet for Fædrelandet, vilde ikke fattes Midler til at tjene det paa andre Maader. Taleren mente derfor, at Sagen, som en underordnet Del af Lovgivningen, burde udsættes til nøiere Prøvelse paa en tilkommende Rigsdag.

Ogsaa *Jørgen Aall* oplæste en Betænkning, hvori han vilde, at der ved Lodtrækning eller Hvervi skulde dannes en staaende, især til Feltjægertjenesten uddannet Armé paa 8—10,000 Mand. Fra 18de til 20de Aar skulde de indekserceres; fra 20de til 25de træde ind i Linien, tjene der i 7—9 Aar, og derpaa gaa over i en Reserve. For øvrigt skulde almindelig Værnepligt fra det 18de Aar være gjældende for enhver Stand i Staten, med Undtagelse af de akademiske Borgere. De, der nogensinde blev indlemmede i den staaende Arme, skulde dog, i større eller mindre Grad, øve sig i Vaaben til deres 40de Aar, da de blev fri og kun forpligtede til, under overhængende Fare, at deltage i Landstormen.

Hount havde, ligesom *Hegermann*, indgivet til Konstitutionskomitéen en Betænkning af 21de April over den 11te Grundsætning, og den blev nu oplæst. Han forsvarede almindelig Værnepligt i Krigstid, hvorimod han troede, at Tjenesten i Fredstid maatte indskrænkes, for ikke at virke skadeligt paa Dannelsen og Sædeligheden. Han foreslog derfor en hvervet „Garnisons- og Politi-Armé“ af 4—5000 Mand, hvilke ved Lod-

kastning i Distrikterne (hvori det hele Land skulde inddeles) skulde suppleres, naar Hvervingen befandtes utilstrækkelig. Det skulde ogsaa paaligge disse at underholde en formedelst Alderdom eller Sygdom afskediget Garnisonssoldat, saafremt der til dette Øiemed ikke istandbragtes en offentlig Indretning. Den staaende Armé skulde bruges til Ordens Haandhævelse og i Krig til Forsvar af udsatte Punkter, samt til først og fremst at gaa i Ilden. Først i Nødsfald skulde de øvrige værnepligtige, som allerede fra det 12te Aar, uden Hensyn til Stand, skulde være indøvede og fra det 18de indskrevne i Soldaterrullen, afdelingsvis rykke i Marken, nemlig først de fra 18 til 28 Aar, hvis Stilling bedst tillod en saadan Afbrydelse; dernæst de imellem samme Aar, som ved første Afdelings Udrykning blev undtagne. Ligesaa skulde det i 3die og 4de Afdeling forholde sig med dem fra 28de til 36te Aar, og til 5te Afdeling, som kun i største Fare skulde kunne opbydes, regnedes alle fra 36te til 50de Aar, akademiske Borgere, alle nødvendige Fabrikanter og Embedsmændsbetjente, hvorhos Gaardeierne skulde spares, saalænge der var andre at tage. Sluttelig foresloges, at enhver skulde anskaffe sig en bestemt Nationaldragt, der tillige skulde bruges som Hæders- og Militærdragt, hvorimod Staten skulde bekoste Armaturen.

F. Heidmann.

Løvenskjolds Opposition den 16de April imod Grundsætningen havde foranlediget *Heidmann* til at tilstille Konstitu-

tionskomitéen en fortræffelig udarbeidet Betænkning til dens Forsvar, hvilken da nu blev oplæst. Han erkjendte Sandheden af Løvenskjolds Skildring af de Trængsler, den udskrevne Soldat nu i 6—7 Aar havde maattet lide; men de havde været en uundgaaelig Følge af Krigen, og hvor det gjaldt og endnu gjældte om at værne Fædrenelandet, vilde dog Kammerherren indrømme, at det var enhver Borgers Pligt at gribe til Vaaben. Men Distinktionen imellem denne Pligt og den i Fredstider at indskrives til Soldat for at dueliggjøres til Landets Forsvar bortfaldt, naar man overbeviste sig om Sandheden i, at Folkets Opstand i Masse kun da vilde afgive et paalideligt Værn for Landet, naar Folket, Fædrelandet hengivent, tillige understøttedes af en vel disciplineret Hær. Det nærværende Forhold, hvorefter den nationale Soldats Værnepligt varede 10—12 Aar, under en aarlig Eksercits af 12—18 Dage, var byrdefuldt nok, men dog ikke i den Grad, som Forpligtelsen at stille frivillige Soldater maatte blive. Skulde Arméen, der for Tiden var 34,000 Mand sterk, gjøres komplet efter det System, vilde et fuldt Lægd hvert 6te Aar have Byrden af at stille en Mand, og, om den reduceredes til det halve (hvilket dog ikke var tilraadeligt) vilde det dog indtræffe hvert 12te Aar. Nogen Lettelse lod sig kun tilveiebringe ved at lade de stillede Mandskaber tjene saalænge de for Alderdom og Svaghed kunde vedblive; men disse vilde da naturligvis kun sælge sin Frihed saameget dyrere, og Fædrelandet vilde kun være lidet tjent med et saadant Værn af Oldinge. Til denne Yderlighed havde Sverige, som man ved denne Leilighed havde paaberaabt sig, maatte bekvemme sig for at gjøre det trykkende Stillingssystem mindre byrdefuldt i sin Anvendelse. Det vilde ogsaa i Norge, i enkelte Distrikter, holde haardt for at faa Folk at stille for sig; og i en saadan Hær af Leiesvende vilde man neppe finde den sande Fædrelandsaand, det sande Mod, den ædle Resignation af egne Fordele for det heles Vel, den brændende Attraa efter at værne for Fædreneland, Hus og Hjem, som er ægte Fædrenelandsforsvareres Særkjende.

„Til Slutning — endte dette seirende Foredrag — maa

jeg bemærke, hvorlunde jeg inderligen ønsker, at den Sandhed maatte erkjendes i dens hele Fylde, saaledes som jeg i mit Inderste er overtydet om samme, at den Pligt, at værne om Fædrenelandet og, hvilket hermed staar i Forbindelse, at duelig-gjøre sig til dette hellige Kald, førend Faren nærmer sig, er uadskillelig fra Hengivenhed for det Land, hvis Love er et Værn om Frihed og Eiendom og yde personlig Sikkerhed; og hvilken Pligt, langtfra at kunne kaldes en Byrde, meget mere har sin Oprindelse af en medfødt Drift, der er saa nøie forenet med den menneskelige Natur og indvævet i Menneskets Væsen og dets Grundbestanddele, at det vilde være en Urimelighed at miskjende den, eller at give den Benævnelsen af en Byrde. Saalænge Mennesket lever isoleret, ytrer denne Drift sig kraftigen, og de raa Folkeslags Historie bærer Vidne om dens Virkning igjennem alle Tidsaldre. Naar Menneskene konstituerer sig til Samfund, udvides Grænserne af denne medfødte Drift; den vorder ædlere og omfatter det hele Samfund. Dens Gjenstand er da ei længer individuelt Forsvar, den indbefatter tillige Samfundets. Imidlertid er Driften, som da gaar over til en bestemt Pligtfølelse, stedse den samme. Kun den Hær, som levende føler denne Pligt og som, bestaaende af Statens Borgere i egentlig Forstand, indvies til det Kald, at afværge Vold fra et elsket Fædreneland, har Krav paa, og vil vide at fortjene den Tillid, den høieste Agtelse, som et ædelt Folk ei undlader at skjænke sine Forsvarere."

P. Ramm.

Ritmester *Ramm* ytrede sig ligeledes i en kortfattet Betænkning for almindelig Værnepligt, dog med Frihed til at stille for sig og med Undtagelse af akademiske Borgere, som maatte antages i videnskabelig Henseende at opfylde det for alle gjæl-

dende Bud, at tjene Staten med sin Person. „Hverken som Medborger eller for det Regiment, han havde den Ære at repræsentere, kunde han andet end modsige ethvert fremsat Motiv, der gik ud paa at paatvinge enkelt Mand af Borgersamfundet at værne for Statens Eksistence og Sikkerhed.“ Af samme Mening var ogsaa en Betænkning fra Bonden *Sivert Bratberg*, vedtagen af „Bonden fra Lister Amt, *Teis Jakob Torkildsen*“ (*Lundegaard*), hvor Motionæren, paa Almuens Vegne i Nordre Trondhjems Amt, ytrede sig baade om 9de og 11te Post i Grundsætningerne. Med Hensyn til den første, der forbød nye Indskrænkninger i Næringsfriheden, vilde han have Byborgernes Ret til at kjøbe Jordegods indskrænket til et enkelt Gaardsbrug. Landbrug, Skovdrift og Sagbrug burde udelukkende være Bondens Sag, saa han ikke fortrængtes og gjordes til Slave af Proprietærer. Mere Fornuft var der dog i den anden Del af Betænkningen, som angik Dagens Anliggende. Den Frihed, som Løvenskjolds Forslag syntes at tilsige Gaardbrugeren og hans Sønner, mente han, der ikke vilde blive synderligt af formedelst Mangel paa Folk, der vilde lade sig stille, og deres Kostbarhed. Det var forøvrigt hans Komittenters Ønske, at ethvert Lægd skulde selv sørge for Soldatens Beklædning. Denne vilde da blive god, Skatyderne befriede for en Pengeudgift, Militærvæsenet simpeltgjøres, og man vilde undgaa Kommissioner i den Anledning. „Simpelhed og Økonomi i den hele Bestyrelse er Hovedønsket.“

I *Alexander Møller* havde den almindelige Værnepligt ligeledes en naturlig Forsvarer. Grundsætningen havde givet ham Anledning til at sende Komitéen en lang Betænkning, i hvis 8de og sidste Post han erklærede, at han endnu kunde fremsætte „ligesaamange heldbringende Punkter for det Gode, almindelig Værnepligtighed maatte kunne bevirke.“ Hvor den havde været gjældende, havde Borgerne været mindst befaldne med Laster og Egoisme. De havde udmærket sig i Tarvelighed, Mod, Æresfølelse og Fædrelandskjærlighed; og disse Dyder vilde vel ogsaa hos os træde istedetfor „den forgiftende merkantilske Egoisme, der kun leder til Æresløshed, Overdaad, Blødhed, Modløshed,

Penge-Overmod og den frækkeste Ufædrelandskhed, og hvoraf den nærværende Slægt, ved de senere Tidsomveltninger, langt mere end forhen var bleven smittet.“ Med bedre Grund anførte ogsaa *Møller*, at Almuen, under en almindelig Værnepligt, ikke vilde som forhen anse sig fornærmet af sine øvrige Medborgere, hvilket, skjønt endnu skjult, kunde saameget mere blive af Følger i Landets nærværende kritiske Forfatning, som den i mange andre Punkter troede sig berettiget til at kunne føre Anke.

„Den himmelraabende Uret, som med tung Jernhaand har hvilet fornemmeligt paa den ringere og fattigere Del af Statsborgerne, ved den imod Lovene vilkaarlige Udtagelse af Mandskaber til Land- og Søtjenesten, vil formodentlig herved ophøre, til uudsigelig Glæde for den lidende og alle retsindige. Det er vitterligen nok, at der af de fattigste og mindst formuende Familier stedse, under alle Krigsbevægelser og selve Krigen har været bortrevne Fædre og Sønner, saamange de har været, indtil at ikkun Konerne og Børnene ene har været tilbage i disse Armodens Hytter, i hvilke de uden Trøst og Hjælp, og uden at nogen Menneskeven kunde bemærke deres Ve og Jammer, har vansmægtet, paa det at den mere Formuende kunde undgaa og være fri for det røde Guld. At denne skammelige Udaad har været mere i Svang paa et end et andet Sted kan vel aldrig negtes; men at den mere og mindre har sneget sig omkring imellem Norges Dal og Fjeld og paa dets nøgne Kyster, det er vist. Maatte Norges nye Statsforfatning være heldigen nok til at dræbe denne Skjændsels- og Umenneskeligheds-Daad!“

Militærstanden vilde undlade at hæve sig, som ofte forhen bemærkeligt, over sine Medborgere; og

„det hidtil førte militære Tyranni, som, til Skjændsel for Mennesket, saalænge har hersket, vil da, som unyttigt og umenneskeligt, ophøre, og Fædrenelandssind med Fædrenelandskjærlighed lede vore Falanger, som hine Grækeres, til Seier eller Hædersdød, naar det kun gjælder om at forsvare Arnestedet og Fædrenelandet. Hin den gustne Egoismes Trusler, som man

vel før her og der har hørt ved lignende Leiligheder at ytre sig, skulde da ikke kyse eller skrække os med Truslen om dens Bortfjernelse. End skal der ikke blive øde Marker med henvisnede Leilændinger paa disse, som de hedenfarne Dage noksom har vist os i alle Landets Egne."

En staaende Armé vilde blive for kostbar, hvorimod en almindelig Borgervæbning vilde svare bedst til Hensigten, „var det endog kun for blot i politisk Hensigt at møde en ved Overmagt og Udsultning paatrængelig, modbydelig Forening med et, igjennem Adelsvælde og rasende Regjeringsførelse forarmet og nedtrykt Nabofolk."

Gabriel Lund.

Hvor nøiagtig havde ikke Repræsentanten gjengivet sig selv i sit patriotiske, men hist og her noget bombastiske, med stilistiske Knuder og mørke Træk overfyldte Foredrag? Disse sidstes Sorthed gjør det kun til en Silhouette af en Karakter, som, sværmersk og i sig selv blød og mildtænkende, gav sig, eller troede at give sig, en vis opskruet Styrke i de Skildringer af Tidens og Folkets Fordærvelse og Slaphed, og Fremmaninger af Oldtidens og Republikens pompøse Dyder, hvortil han med saa megen og altid velment Forkjærlighed overlod sig.

Efter en Indledning, hvori Opmærksomheden især henledtes paa Sølægdernes Inddeling i aktiv tjenstpligtige og Kystværn, og Hensigtsmæssigheden paapegedes af, at enhver paalagdes, ved sin Konfirmation at godtgjøre ved Attest fra Kystværnets Divisionschef, at han forstod at haandtere et Gevær og de

simpleste Jægermanøvrer, fremsatte *Gabriel Lund* et Forslag af 9de Mai om at Paragrafen saaledes skulde forandres:

„Statens Sikkerhed fordrer, at dens Borgere, paa en vis Maade og til en vis Tid, værner om den; det overlades til første Storthing at bestemme, paa hvilken Maade Statens Borgere bør være tjenstpligtige, og hvorledes Fordelingen bør ske til Sø- og Landstjenesten, Kystværnet og Landværnet, samt hvad Indskrænkninger og Undtagelser der bør finde Sted.“

Even Thorsen.

Proponenten var forøvrigt enig med Komiteen i, at en Komité til at undersøge Sagen og Forholdene skulde udnævnes, inden Rigsforsamlingen sluttedes, og at de gjældende Bestemmelser imidlertid skulde vedblive.

Matroserne *Peder Johnsen* og *Even Thorsen* saavelsom brave Musketér *Helge Waagaard* havde ogsaa lagt sine Hoveder i Blød, og de to første havde faaet et Promemoria af Gaarsdato istand, saalydende:

„Med Hensyn til Søfolket, som staar i Kongens Tjeneste, andrager vi, efter vore Komittenters Forlangende, denne vor Mening for den ærede Rigsforsamling:

Det vilde være ønskeligt, om det kunde indrettes saaledes for Søfolket, at, naar en Mand havde været til Orlogs i 3 paa hinanden følgende Aar, hvad enten paa Brigger, Kanonbaade eller Flaadebatterier, han da maatte blive fri for Tjenesten i 1 eller 2 Aar; thi, naar en Mand uafbrudt skal være til Orlogs i 5 til 6, ja 7 Aar, og har en stor Familie at underholde, der

ikke har anden Støtte end den udkommanderede, maa denne Familie i høieste Grad forarmes.

Men, gjælder det om at forsvare Landet imod en angribende Fiende, og ingen kunde undværes, da skal og vil vi alle være lige forpligtede til at værne om vort Fædreneland.

Vi indser hel vel, at dette vort ringe Skrift ikke kan komme i Betragtning ved Konstitutionens Lægning; vi anmoder derfor den ærede Forsamling, paa vore Kameraters Vegne, om dette maatte blive henvist til den i § 108 omtalte Komité, der skal udarbeide de nærmere Bestemmelser ved Værnepligtigheden.“

Helge Waagaards var kort og godt som et Opraab:

„Lader os, ligesom Norges gamle Sønner, selv bære Sværdet, og ikke betro det til Uslinger og Leiesvende, som lettelig lader sig overlokke til den lumske Fiende, ved at forskjønne deres Kaar mangedobbelt; men lader enhver Indfødt tjene en efter Mængden passende Tid, som derved vilde meget forkortes, og da vil enhver, i saa kort en Tid, tjene med Lyst, og den norske Armé vil derved vorde en Skræk for Naboriget.“

Siden Løvenskjolds og Jacob Aalls Foredrag havde *Wergeland* været beskjeftiget med at berede dem Bistand, og han reiste sig nu med en Tale, som, idet den gik ud paa, at den foreslaaede Paragraf skulde udgaa, og at det skulde have sit Forblivende ved det gamle, ogsaa lagde for Dagen denne Repræsentants Frygt for at udsætte Fædrelandet under nærværende Tid for andre Rystelser i sine indre Forhold end de absolut nødvendige. Han erkjendte Pligten at værne om Fædrelandet, uden Hensyn til Stand, for en uomstødelig Grundsætning; men han troede ikke, at denne indeholdt andet, end at enhver er lige forpligtet til at bidrage til Fædrelandets Forsvar. Den var opfyldt, naar enhver efter Evne bidrog til at bære denne Statsbyrde i Forening med sine Medborgere, endog om det skede paa andre Maader end ved personlig Tjeneste. Han kunde derfor ikke i Løvenskjolds Forslag finde noget stridende imod Principet om almindelig Værnepligt og imod Friheden, og heller ikke, at de af et Distrikt hyrede og underholdte Tropper kunde

mere fortjene det foragtelige Navn af Leiesvende end enhver anden militær eller civil Embedsmand, som jo ogsaa tjente Staten, hver i sit Fag, for betinget Løn. Ja Taleren var endog tilbøielig til at tro, at disse leiede nationale Tropper, der drager tilfelts embedsmæssig ligesom Officererne, vilde gaa langt mere frivillig end de, som ved personlig Værnepligt var forbundne til at marschere ud. Som Vanskeligheder ved Løvenskjolds Forslag anførte han imidlertid: 1) at det, formedelst den altfor radikale Reform i Landets bestaaende Militærvæsen, det vilde medføre, var uudførligt, idetmindste i de første, formodentlig krigerske og blodige Aar; samt 2) at det var muligt, at et Distrikt, især i Krigstider, ikke kunde tilveiebringe det bestemte Antal. Enten maatte da Tvangsmidler anvendes, eller Betalingen vilde blive for dyr. Men endnu mindre tilraadelig, endnu mere farlig og fordærvelig var Konskriptionen eller den ubetingede Værnepligt, som vilde gjøre Konstitution, Regjering, ja Fædrenelandet selv forhadt. Man maatte tænke sig Menneskene som de er, ikke som de burde være. En stor Del af de mere formuende Borgerfamilier, som nu ved sine Midler underholdt de fattigere Stænder, vilde uden Betænkning forlade Riget og forflytte til Danmark eller England. Moraliteten vilde skades, Svig, Bestikkelse, Udsugelse og utallige Misbrug faa Indpas; og, naar det tillodes at stille for sig, hvilket vel ikke kunde forbydes, vilde Byrdens Besværlighed alene falde paa den mindre formuende Borger og Embedsmand, saa netop det, man vilde undgaa, at ikke enkelte skulde bære Byrden alene, vilde blive Tilfælde. Man havde jo allerede en talrigere Vaabenstyrke, end Landet godt kunde bære. Kjøbstæderne vilde vel kunne stille 6000 vaabendygtige, men deres Befolkning var jo alt organiseret i borgerfrivillige Jæger- og Brandkorps samt indskrevne i Sørullerne som Kystværn. Hvad vilde man saa mere? Man kunde heller ikke sige, at det var Bondestanden alene, som forsvarede Landet, naar saa mange Embedsmænds og Borger-Sønner tjente som Officerer. Frihed for Konskription var et

Slags Borgerprivilegium, kunde ansees for et Privilegium for Kjøbstæderne og Embedsmændene.

„Hvorfor da være haardere imod dem end imod nogen anden? Vi har ikke villet fratage nogen sine gamle Rettigheder og Fordele. Dersom alle beholder sine gamle Privilegier, hvorfor skal vi berøve Borger og Embedsmand deres? En Haandfuld unge Mennesker af den mere oplyste Stand, bestemte til Studeringer, kan dog vel neppe redde Staten, da derimod deres forgjæves Opofrelser vilde lede til Barbari, slukke Oplysningens hellige Ild og medføre overvættes stor Skade for Staten. Alle er pligtige at tjene Fædrelandet, men en med Sværdet, en med Plogen, en med Pennen, en med Lærdom, en med Handel, en med Kunster. Bondesønnen kan kun tjene Staten med sit Legeme. Han er modig, tapper og villig nok til den Hæder at værne om Fædrenelandet, og forlanger ikke hines Hjælp dertil. Han begjærer intet andet end tilstrækkelig Pleie og ingen Hunger at lide; og intet ønsker vi heller end at opfylde denne retfærdige Fordring. Han vil værge for den Stat, hvoraf hans Stand udgjør de otte Niendedele, for det Land, hvis hele Overflade hans Slægt næsten ene indtager, anførte af Mænd, som dertil er udgangne af de andre Klasser i Samfundet. Og hvad disse, hvad Officererne angaar, da sker dem ingen Forurettelse derved, at Borgeren og Embedsmanden og deres Sønner er fritagne for Krigstjeneste; thi just derved nyder de deres Fortrin og Gage af Staten, baade i Fred og Krig, at de i Ledingstid skal være beredte til at værge for de øvrige. Og derfor er jeg overbevist om, at enhver af de Herrer, som embedsmæssigen bærer Sværdet for Fædrenelandet i denne Tid, er jaloux over denne Hæder og anser det med Misfornøielse, om nogen anden

A. K. Hegge.

Borgerklasse vilde indtrænge sig i deres Hverv, og hjælpe dem i deres særegne Sager.

Det maa endelig og bemærkes, at de Folkeslag i Europa, som kjender Konskriptionen af Erfaring, afskyr den af Hjertet. Den afskaffes tilligemed Tyranniet, og vi skal indføre den med Friheden? indføre et System, som i saa gruelig Maade kan misbruges!? Nei, af mit inderste Hjerte stemmer jeg for: Paragrafen udgaar af Konstitutionen, og det bliver ved det gamle!"

Hermed havde det da en Ende med de skriftlige Betænkninger om denne Sag; men ikke saa med de mundtlige. Og under disse bemærkede *Christie*, i Anledning af Wergelands Foredrag, at Grundsætningen, hvorom der var Tale, ikke egentlig kunde kaldes ny for Landet, idet den indeholdtes i de bestaaende Værnepligtslove. Den maatte dog betragtes som en filosofisk Sætning, der under Anvendelsen maatte modificeres efter de øvrige indre Statsforhold.

Hvormeget der end var bleven foredraget og debatteret, hørte dog Sagen til dem, hvorom neppe nogen forandrede den Mening, han kom med i Forsamlingen. Den var tillige et Slags politisk Farvespørgsmaal. Den almindelige Værnepligts Forsvarere fik Skinnet af at være liberalere, bedre Lighedens Venner, taprere, mere patriotisk begeistrede. Ved Voteringen antoges ogsaa Paragrafen uforandret imod kun 9 Stemmer, der ikke er vanskelige at udfinde. Og da Oppositionens Hovedmænd fandtes imellem disse, troede dens heftigste Modstandere at have faaet et nyt Vidnesbyrd for Lunkenheden af deres Patriotisme.

„§ 109: Trykkefrihed bør finde Sted. Ingen kan straffes for noget Skrift, af hvad Indhold det end monne være, som han har ladet trykke eller udgive, medmindre han forsætlig og aabenbar har tilskyndet til Ulydighed imod Lovene, til Ringeagt imod Religion og Sædelighed eller imod de konstitutionelle Magter, til Modstand imod disses Befalinger, eller til Handlinger, som strider imod Lovene, eller fremført falske og ærekrænkende Beskyldninger imod nogen. Frimodige Ytringer om Statsbestyrelsen og hvilkensomhelst anden Gjenstand er enhver tilladte."

Paragrafen skrev sig hel og holden fra *Diriks*, som dog her kun maadeligt svarede til det juridiske Renomé, han nød i Forsamlingen. I disse vaklende, betingende Sætninger mellem de smuktklingende Begyndelses- og Slutningstirader er det synligt, at hans fine detaljerende Hoved har befundet sig i Forlegenhed mellem dets egen Mangel paa Interesse for en reel Pressefrihed og Forsamlingens Overflod deraf. Det har da søgt at redde sig ud ved at indskyde disse Betingelser og Fortolkninger, som, idet de hverken udtrykker sig om det fremtidige Forhold til den gamle Trykkefrihedslov af 1799, eller er udtømmende eller tydelige eller frie for Modsætninger, har overladt Nordmændene i Trykkefrihedssager mere til Domstolenes tilfældige Anskuelse end til en utvetydig Bestemmelse i deres Grundlov. Det er ikke denne, som udpeger Grænsen imellem forbrydersk Udvisning af og Tilskyndelse til Ulydighed mod Lovene, Ringeagt mod Religionen, Sædelighed eller de konstitutionelle Magter o. s. v. og de frimodige Ytringer om Statsstyrelsen og hvilkensomhelst anden Gjenstand, som skal være tilladt. Og hvilken Is kan være farligere end dette, det mest omfattende af alle Udtryk: „hvilkensomhelst anden Gjenstand?“ Selve den augsburgske Konfession og Ægteskabets Hellighed ligger jo ikke udenfor dets Omfang. I logisk og stilistisk Henseende er Paragrafen et slet konstrueret Bindingsværks Udskud til vort Frihedstempel. Ordene „Trykkefrihed bør finde Sted“ staar vel pralende over Døren; og i Baggrunden lyser hin glimrende Slutning; men en af Tagbjælkerne er (ligesom dannet af en gammel rødmalet Kag) Anordningen af 17de Sep-

Diriks.

tember 1799, og man maa vogte sig for at træde anderledes til end med Kattefjed, at ikke Gulvet skal synke under Foden og Taget briste over Hovedet. Den Mængde Presseforfølgelser, som fandt Sted i de første Frihedens Aar, viste, at det var *saa*, at der i denne Paragraf med den lovende Begyndelse og Ende og det troløse Indhold, var sat en blomsterdækt Kurv med levende Slanger i paa dens Alter.*)

Paragrafens smukke Ord først og sidst og Tilliden til hin Rhadamant maa have tilsløret dens Mangler for Forsamlingen, da man finder, at den blev enstemmig antagen, uden anden Motion, end at Hount foreslog, at Ordet „forsætligen“ skulde udgaa, fordi Dommeren ikke kunde granske Hjerter og Nyrer. Muligt ogsaa, at den følgende Paragraf, idetminste hos mange, allerede forud fængslede Opmærksomheden, saa man ilede ligesom for at komme til en Kampskueplads. Den handlede nemlig om Odelsretten; og om ingen Sag stod Meningerne saa skarpt imod hinanden, paa den ene Side taarnende sig i en sværmersk Enthusiasme som for en Selvstændighedens og Nationalitetens Grundpille, paa den anden i et afgjort Had imod den, som om den var en tærende Sop i vor Statsbygnings Underlag, der maatte udryddes med Salt, med Øks og med Ild. Allerede siden omtrent Midten af forrige Aarhundrede havde denne Sag havt sin egen polemiske Literatur i Tidsskrifter som i særegne Brochurer — den eneste, som virkelig var trængt ned til Almuen og havde sat dens Tænkekræfter i nogen Bevægelse. Medens Oplændingerne var bekjendte for at hylde den med en Hengivenhed, der gjorde det betænkeligt for Regjeringen at vove andre Indskrænkninger end de gradvise i Forordningerne af 14de Jan. 1771 og 5te April 1811, indkom der i 1787 Ansøgning fra Akershus og Smaalenenes Amter, ligesom ogsaa senere fra 8 Bønder af Follo om Odelsrettens fulkomne Ophævelse. „Saa vanslægtede, eller saa kortsynede og daarlige“ — skriver en

*) Den første, som fik føle, at Forordningen af 27de Septbr. endnu stod ved Lag. var en Borger, der førte Klage over, at Soldaterne i Krigen 1814, som vitterligt var, blev saa slet forpleiede, at de endog fik umalet Havre at æde.

i 1788 — „har endog enkelte Bygder været, at det af en hul egennyttig Kjøbmand, eller af en Feudalsjæl, har ladet sig forlede til at bede Regjeringen om deres Odels, deres Konstitutions, deres Folkelyksaligheds Ophævelse!“ Ansøgningen bekjendtgjordes straks tilthinge over hele Landet, og enhver af dets Almuer blev Spørgsmaalet forelagt, om den ligeledes var derfor eller ikke, uden at der, netop formedelst de delte Meninger, kunde komme nogen endelig Bestemmelse ud. Dog var altid, ligesom imellem Skribenterne om Sagen, Folkets Flerhed afgjort for, og medens Holbergs, Pontoppidans, Schønings, Rothes og fleres Lovprisninger over Odelsretten som et Nationalklenodie indprægede sig i Overbevisningen, bemestrede Nordahl Bruns, Zetlitzes og Bulls politiske Udbrud af nationalstolt Hyldelse sig Indbildningskraften. Brun tillagde den stor Ansporelseskraft til kjække og ædle Handlinger. Denne Virkning skulde ogsaa finde Sted hos Husmandens Søn. „Ikke den pavelige Stol glimrer saa meget i Kardinalernes Øine som en Odelsgaard i hans. Er Drengen rask, danner han sig til allehaande Manddomsbedrifter. Naar ingen er mere ædru, flittig og stærk til at arbeide, ingen mere færdig i Kunster, ingen i Nordmands Ridderspil, at rende paa Ski og skyde med Rifle, mere øvet end han, saa tør han haabe, skjønt det holder haardt, at Odelsmands Datter turde værdige ham sin ømme Opmærksomhed.“ Saaledes sværmer Brun, og saadanne Romaner fandt og finder fremdeles Sted, hvori det da ikke mangler paa Fædre, der ser Tingene anderledes an end Døtrene. Men har Husmandens Ole Mynt, er Knuden løst og det romantiske ved Odelsrangen forsvundet. Inden Rigsforsamlingen havde man hørt Odelsretten benævnes en forhadt Landeplage for det norske Folk, og ligesaa ofte et ærværdigt Palladium for dets Frihed og Lykke. Falsen, i hvis Konstitutionsudkast Odelsretten vel ikke var optagen som Grundlovsbestemmelse, men som ikke biede mange Maaneder efter Rigsforsamlingen, før han i et særeget Skrift optraadte til dens Forsvar, var dens mest enthusiastiske Tilhænger; og Wergeland, saa ofte uenig med ham, havde i sit Grundlovsudkast en Para-

graf, der bestemte, at Odelsretten ikke skulde ganske ophæves eller indskrænkes mer end den allerede var indskrænket; i fem Aar idetmindste skulde den staa ved Magt med fuld Indløsningsret efter Taksation. „Vi, som vil befæste Norges Frihed — skriver han i sit Brev af Dagens Dato — skal *vi* ville tilintetgjøre et Frihedens Bolværk, som har staaet fra Urold, et Frihedens Værn, over hvis Gjengivelse af Adelstensfostre, tusinde Aar tilbage, Trøndelagens Thing jublede til Himlen? *) Skulde den retskafnere Del af Nationen berøves denne skjønne Ret, som adler den fattige Fjeldbo og priviligerer alle Familier, fordi uretsindige og fordærvede misbruger den?“ Saa individuelle Meningerne end var, lod det sig dog i Almindelighed bemærke, at Repræsentanterne fra Østlandets Byer og Fladbygder var imod, men Vest- og Nordlændingerne for den. I Østlandets for Agerdyrkningen bedre skikkede Egne, hvor Landbrug var Gjenstand for Spekulation, maatte Odelsretten gjøre denne usikker, og det kunde hverken være til privat eller almindeligt Gavn, om den bragte Gaardene ud af formuende Besidderes og Folks Hænder, hvis Formue, og som oftest mere til, var gaaen med til den blotte Indløsning. I Fjeldegnene, hvor Gaardene var smaa, Levemaaden simplere, Vedtægterne strengere og Eiendommene mere ætgangne, maatte Odelsretten have et naturligere Hjem og almindeligere Sympathi for sig. De ødelæggende, ved unødvendige Aastedsforretninger fordyrede Processer, den gav Anledning til, havde ikke tjent til at slappe denne; meget mere

*) Det var Haakons Igjenanerkjendelse af Folkets suveræne Eiendomsret til dets Grundbesiddelser og disses Frihed for direkte Skatter, som vakte denne Jubel, hvorunder det kaarede ham til Konge. Dette var den gamle Odels*frihed*, hvorfra Odels*retten* herleder sig i naturlig Følge. Selv udrunden af en Folkevandrings Erobringsret og visselig udbaaren fra Urhjemmet for de gothiske Folkestammer, for hvem den synes at være et fælles-Særkjende, var det ifølge denne Magtret Harald Haarfager havde tiltaget sig den, ved, eftersom han flyttede Erobringsstagen frem, at erklære alt Jordegods for Kronens Eiendom; og, ved at paabinde det fast Afgift til denne, havde han i Folkets Øine forvandlet det fra frie Odelsmænd til Kronens Leilændinger. De mægtigste, hvis udstrakte Besiddelser havde gjort dem til *primi inter pares*, taalte dette mindst, forenede sig til Modstand, udvandrede betvungne, og flyttede Odelsfriheden med sig, hvor de nedlod sig. Ved paa Storthinget i 1836 at ophæve Landskatten har dog Folket i Virkeligheden gjengivet sig sin gamle Odelsfrihed.

viste den indædte, lemænsagtige Haardnakkethed, hvormed de blev førte, hvor dybt den sad i Hjerterne. Odelsprætendenten ophidsedes altid af sine Frænder og af Sambygdingerne, naar det var en fra en anden Bygd, der var kommen til Gaarden; og naar denne indlod sig paa at afkjøbe Kravet, var dette at gyde Olje i Ilden hos andre.

Saa delt var Bondestandens Mening ogsaa inden Rigsforsamlingen, og dog var det dennes Stemme, som i denne Sag burde være den vægtigste, ifølge det gamle Ordsprog: „Den ved hvor Skoen trykker, som har den paa.“ Men hos Bonden afgjordes i Almindelighed ikke Spørgsmaalet efter Hensyn til hvad Indflydelse Odelsretten havde paa Velstanden og Agerdyrkningen i det hele, men eftersom den havde været ham selv eller Frændskabet tilnytte; og saaledes stødte man kun paa individuelle Formeninger, ikke, selv inden hine bestemte geografiske Grænser, paa nogen samlet Opinion. Og i de andre Klasser havde de Følelser, som ved dette Spørgsmaal blandede sig i Reflektionen, gjort Opinionen ligesaa spredt og afmægtig til at føre til noget Resultat, skjønt Odelsrettens historiske Berømthed fra Oldtiden, da den havde gjort Folket til et Folk af Smaakonger paa de landskatfrie Gaarde, dens Fortjenstfuldhed fra Foreningsaarhundrederne, da den havde reddet Landet fra et fremmed Herremandsvælde, den rørende Adkomst i Forfædrenes Sved, og hine fyrige Forsvarsskrifter unegtelig havde bragt Flerheden af Nationens dannede Befolkning, maaske med Undtagelse af Kjøbmændene, paa dens Side. Overalt klang dog Navnet „Odelsmand“ behageligt for norske Øren; Børnene af en som havde drevet en Odelsmand væk, antog det med Lyst, og den fordrevne Odelsmand, med Hænderne men ingen Penge i Lommen, smagte dog i sit bitre Bæger en Draabe af Sødmen i den fattige spanske Hidalgos Stolthed. Man har endog seet den anføres som en Titel eller Angivelse af Fribaarenhed, som et Slags „von“ — idetmindste mer ligt dette end det engelske „Esq.“ Klangen af Navnet er ogsaa ret god; men den er af en Mynt, som burde have hørt op at gjælde, om det end var

rigtigt af Rigsforsamlingen ikke at ophæve Odelsretten paa en Tid, da en ny Forening og Indtrængen af fremmed Adel desifølge dog var mulig. Gyldent at se til, men ikke længer saftigt og nærende som i Fædrenes Tid, var Tvistensæblet, som kastedes iveiret, da Præsident eller Sekretær oplæste

„§ 110: Odelsretten maa ikke ophæves. De nærmere Betingelser, hvorunder den til største Nytte for Staten og Gavn for Landalmuen skal vedblive, fastsættes af de følgende Storthing.“

Til Konstitutionskomitéen var bleven indleveret to Protester imod Odelsrettens Ophævelse: den ene, dateret 22de April, fra Kaptein *Holck*, den anden, dateret 30te April, fra Bønderne *Ole Tvedten*, *Even Lande*, *Ole Evenstad*, *Elling Valbø*, *Askoud Regelstad* og *Tollef Huvestad*, og disse havde i Komitéens Flerhed fundet villige Mænd til at indtage Bestemmelsen derom i Grundlovsudkastet. *Holcks* Betænkning blev nu først oplæst. Bondens Frihed vilde forgaa med Odelsretten. Vor gjæve Bondestand vilde ved dens Ophævelse overgaa til en ufri Klasse af Fæstere og Forpagtere. Den Anledning, der efter manges Mening gaves til Processer, opveiedes af det Gavn, den ydede den norske Bondestands Frihed. Disse havde næsten alle reist sig fra Lovenes Dunkelhed med Hensyn til at fastsætte Odelsfølgen, og kunde altsaa stanses ved bestemtere Love. Odelsretten var den Skytsengel, som havde bevaret den norske Bonde fra at overvældes af Herremænd, der ikke skulde ladet sig afholde af Klimat og ufrugtbar Jordbund fra at samle Bondegodset under sig. Nabolandet og det nordlige Rusland var omtrent under samme fysiske og økonomiske Kaar, men der manglede dog ikke Bonden sine Plagefogder. At den norske Bonde kjendeligen udmærkede sig fra Bonden i andre Lande ved større Aandsfyrighed og Legemsraskhed, mere Følelse for

O. R. Regelstad.

Frihed og større Kjærlighed til Fædrenelandet, og at han var fri for Herremænd, Forvaltere, Ladefogder og andre Bonden plagende Væsener, havde man alene Odelsretten at takke for. Men hvo borgede for, at ikke disse ogsaa her vilde opvokse, naar dette Bondefrihedens sterkeste Brystværn nedreves? Det var ikke nok, at personlige arvelige Forrettigheder afskaffedes; Rigmanden behøvede ikke disse for at komme i Besiddelse af Landeiendommene, og den deraf opkomne Indskrænkning af Bondestandens Frihed og hidtil havte Rettigheder maatte i Fremtiden have en skadelig Indflydelse paa Nationalkarakteren. Der maatte altsaa gives denne hæderlige Stand, denne „Statens første Grundstøtte, en Modvægt, som kunde afholde ethvert Angreb paa dens nærværende fri og lykkelige Tilstand.“ Men ophævede man nu Odelsretten, indsaa han ikke, hvad man, uden et altfor voldsomt Indgreb i Eiendomsretten, skulde kunne sætte i dens Sted. Denne „Bondestandens Skytsgud“ fortjente derfor at finde Plads i Rigets vordende nye Konstitution, for fremtidigen at sikres for total Undergang. Mange, og det kyndige Mænd, havde alt arbeidet for dens Tilintetgjørelse; men de havde neppe noksom kjendt den norske Bondes særegne nationale Aand forat overbevises om det store Værd, han selv satte paa denne gjennem tusinde Aar nedarvede Rettighed. Af en saadan Bondeaand turde man vel love sig — hvad Erfaringen ogsaa havde vist — et usvigeligt Værn imod Landets Fiender, forudsat, at man ikke — efter Projekter, der var Motionæren ubegribelige

Tollef Huvestad.

— ophævede Værnepligten og vilde søge sit Forsvar hos Leiesvende.

De seks Bønders Forslag gik nærmere ind paa Tingen, idet det ogsaa paapegede de Forandringer i Odelslovgivningen, som vilde gjøre denne utvetydig og tilintetgjøre de Anledninger til Processer, som i saa manges Øine havde gjort Odelsrettens Nytte tvivlsom. Ogsaa deri fremhævedes dens tusindaarige Ælde, at den ansporede Bonden til Flid, og hindrede enkelte fra at tilvende sig store Strækninger af Jordegods. Thi „ingen Sum, hedte det, turde bydes nogen retskaffen Odelsbonde, der veiede op imod hans Kjærlighed til den ham efterladte Fædrenejord, eller kunde bevæge ham til at afstaa den til nogen fremmed. Denne Kjærlighed lagde kraftfuld Grund til en større Dyd d. e. til en Fædrelandskjærlighed, der hæver Nordmanden til en fortrinlig Rang iblandt alle Folkeslag, knytter ham fast til sit Fædreneland, bortfjerner al Lyst til Udvandring, giver ham Kraft og Mod, gjør enhver patriotisk Opofrelse let, og forener alt til at give en Stat den fornødne indvortes Styrke.“ Disse Fordele maatte overveie de Tab, Medarvingen maatte lide ved en til Eiendommens sande Værdi uforholdsmæssig Udløsning i Penge (Aasædesretten). Man havde sjelden Eksempel paa Misundelse imellem Søskende over den Odelsbaarnes udelelige Forrettighed, men desoftere paa, at de, der ingen Formue havde at stole paa, blev lykkeligere ved eget Arbeide end de, der fødtes til Rigdomme. Næsten i enhver borgerlig Klasse saa man den ældste Søn træde ind i Faderens Næringsvei imod Udløsning til sine Søskende. Og de Misbrug og Processer, Odelsretten havde givet Anledning til, maatte for Størstedelen tilskrives Lovgivningens Tvetydigheder og den paafaldende Mangel paa Regjeringens Opmærksomhed og Omhu for at hæve den. Saaledes t. Eks. Kvæstionen om Odelsarvefølgen var agnatisk-kognatisk eller ren kognatisk, eller om sidste Besidders Datter skulde foretrækkes Farbroderen, naar begge nedstammede fra første Forhverver. Odelsrettens Ophævelse havde længe været paa Bane, og efter Forordningen af 5te April 1811, som var for-

aarsaget af Landets forfaldne Pengevæsen, var der nu kun en tom Lyd tilbage af Odelsretten, saa Vinde- og Herskesyge nu let spillede Jordeiendommene ud af de Odelsbaarnes Hænder. Paa egne og Komittenters Vegne maatte de derfor foreslaa som en Artikel i Grundloven, de ventede vedtaget af den hele Rigsforsamling, at Odelsretten bestandig skulde vedblive i Norge saaledes som den var før ovennævnte Forordning, uden Forandring i Odelsrettens Grundvæsen, men kun med saadanne Modifikationer og Bestemmelser, som den senere Lovgivning maatte finde hensigtsmæssige til at hæve de Anledninger til Tvivl, Misbrug og Processer, som maatte findes ved den ældre Odelslovgivning. Al Odelsløsning maatte dog ske efter billig Takst, og samme Bestemmelse ønskede de ligeledes for Aasædesretten, der ikke var mindre vigtig. Specielt maatte de henlede den vordende Lovkomités Opmærksomhed paa følgende Punkter, der ønskedes bestemte ved Lov: 1) at Odelen skulde gaa i lige nedstigende Linje, uden Hensyn til Kjøn, og først ved dennes Uddøen gaa over til Sidelinjerne; 2) at Barnet ikke skulde kunne drive Moderen fra Gaarden, hvortil hun skulde have Brugsret, idetmindste for det halve eller saameget hun behøvede, naar hun ingen anden Eiendom havde at ty til, uden at hun dog paa Grund af Skifteudlæg skulde kunne hævde samme fra Børnene; samt 3) at Gaarde, der tilstrækkeligen kunde ernære to eller flere Familjer, skulde deles, naar de øvrige Børn ellers intet Jordegods vilde faa.

Efter adskillige Debatter, hvorunder *Bryn* foreslog, at Grundlovens Beskyttelse ogsaa skulde udstrækkes til Aasædesretten, foretoges Votering om Paragrafen skulde forandres eller ikke. Med 53 mod 51 Stemmer blev det første bestemt, hvorpaa Forsamlingen enstemmig vedtog Paragrafen med den Forandring, at der istedetfor Ordet „Odelsretten“ skulde sættes „Odels- og Aasædes-Retten“, og istedetfor „de følgende Storthing“ „det første eller andet Storthing.“

I den følgende Paragraf stødte man paa en af de vigtigste, mest i Livet indgribende Grundsætninger, nemlig i

„§ 111: Nye og bestandige Indskrænkninger i Næringsfriheden bør ikke tilstedes for Fremtiden.

Møller oplæste et kort, „af vigtige Aarsager“ (som han udtrykte sig) motiveret, Forslag af Dags Dato om at Paragrafen skulde gives saadant Tillæg: „Og ingen Hindringer maa for Eftertiden lægges i Veien for Eiendomsrettens Benyttelse, naar den ikke strider imod Statens almindelige Interesse.“ Skulde Forslaget ikke finde Bifald i Form af et Tillæg, ønskede han det indtaget i Grundloven som en egen Paragraf.

Steenstrup havde til Konstitutionskomitéen indleveret et Forslag af 18de April, hvilket nu blev oplæst.

„Rigsforsamlingen — hedte det — har ved de antagne Grundprinciper vedkjendt sig, at den erkjender Borgerens helligste Ret, ukrænkelig Eiendomsret og Næringsfrihed, og erkjender denne som en nødvendig Grundpille i en paa Retfærd grundet Konstitution. Men bemeldte 9de § forebygger kun nye Indgreb i denne hellige Ret, og her gives dog allerede bestandige Privilegier og Monopolier, som strider aabenbart imod denne. Dog — de er givne under en Konstitution, der ikke adspurgte Eiendomsretten, og, idet vi bygger en ny, paa Retfærd grundet Konstitution, nedbryder vi hin, disse skadelige og skammelige bestandige Privilegiers Ophav og Aarsag. Med Aarsagen maa Virkningen forsvinde: de er altsaa ikke mere; de kan kun gives, men aldrig for bestandigt. Ethvert nyt Anlæg trænger i Førstningen til Rettigheder, som Lovene ikke kan tilstaa det for bestandigt. Jeg anser det gavnligt, at saadanne paa en vis Tid kunde gives; og, vil man vise allerede etablerede Indretninger al den Gunst, som kan bestaa med Retfærdighed, da kan disse, uden Hensyn til deres Alder, ansees som nye, og nyder deres engang tilstaaede Privilegier i længere eller kortere Tid, i Forhold til deres Gavnlighed for Landet; dog tror jeg ikke noget Privilegium bør tilstaaes paa længere Tid end 7 Aar.

At Privilegier paa Apotheker, som har andre Forpligtelser end alle andre Næringsveie, maa være Undtagelser fra den almindelige Regel, falder af sig selv.“

Proponenten foreslog derfor, at Ordet „bestandige“ skulde af Komitéen indskydes imellem Ordene „nye“ og „Indskrænkninger“, samt at denne skulde fremsætte for Rigsforsamlingen, enten som Tillæg til Grundsætningen eller som en særskilt Paragraf, en Bestemmelse om, at Privilegier paa Næringsindretninger skulde ansøges hos og meddeles af Kongen, men ikke, med Undtagelse af Apothekerprivilegier, være gjældende paa længere Tid end 7 Aar.

I en Betænkning af 25de April, som nu ligeledes blev oplæst, havde tredie Deputerede fra Akershus Amt *Christensen* (Kollerød) søgt at bevæge Konstitutionskomitéen til at fremsætte en Bestemmelse om Frihed for Landmanden til Forædling og Nyttiggjørelse af Naturprodukterne paa hans Eiendom. Ved at kunne benytte sin Adgang til at anlægge Sager og frit at kunne sælge sin Tilvirkning derfra og øvrige Skovprodukter, vilde disse blive bedre benyttede. Meget, som ellers blev henliggende i Skovene, vilde da komme i Handelen, og Bonden, der i Regelen kun huggede saameget Tømmer, han behøvede til Bestridelsen af sin aarlige Udgift, vilde kunne bestride denne uden at medtage sine Skove saa haardt, som Tømmerhandlernes vilkaarlige Priser nu gjorde det nødvendigt. De priviligerede Sagbrugseieres Opkjøb og Samling af Landeiendomme med tilliggende Skove, hvis Beboere, Staten til Byrde og Agerdyrkningen til Tab, ikke sjeldent derved vilde blive bestaaende af forarmede Leilændinger, vilde saaledes ogsaa ophøre. *Christensen*, hvis Anskuelse naturligvis var Bøndernes fra det hele Land, og som vi vil erindrer. ogsaa var fremsat af

Christensen Kollerød.

Lysgaard i Mødet den 4de Mai, fik Understøttelse af *Steenstrup*, som oplæste og indleverede et Forslag af Dags Dato, hvori han fremsatte sit forrige saaledes modificeret og udviklet: „De hidtil i Riget værende Indskrænkninger i Næringsfriheden vedvarer i 7 Aar endnu, men efter den Tid har alle Monopolier og Privilegier tabt deres udelukkende Kraft, og efter det samme Tidsforløb ophører ogsaa al Tiende- og Skattefrihed.“ Det var ham ikke nok, at Komitéen havde, ved at indtage Ordene „og bestandige“ i sit Udkast, fundet den første Del af hans Forslag anvendeligt. For en Mand, der i sit Hjerte mente: væk med alle Privilegier! maatte Forslaget være en Moderation, han maatte tro vilde vinde Flerhedens Bifald. Han indledede derfor sin fornyede Motion med en Appel til Rigsforsamlingen, hvoraf nogen Fortrydelse mod Konstitutionskomitéen synes at skimte frem. Men om saa var, fulgte den med denne Repræsentants sædvanlige Varme for sin Sag, som den, ligeledes glødende, men snart blegnende og henveirede, Slagaske med det hede Metal. Alle udelukkende Privilegier burde ophæves, mente han; og man burde ikke lade sig blænde af den Indvending, at disse Privilegiers Besiddere var deres virkelige Eiere.

„En Besidder af et Privilegium, han være den 2den eller den 20de i Raden, kan dog ikke have høiere Rettigheder end den første Besidder, der ikke har givet de angjældende eller indskrænkede nogen Skadesløsholdelse eller Gjengjæld, men har blot faaet det som Benaadning af en Suveræn, der ene kan garantere saadanne Indskrænkninger i Eiendomsret og Næringsfrihed. De er saaledes ikke Eiendom, fordi de er kjøbte flere Gange; thi hvad Eiendom har vel den 10de Kjøber af stjaalet, fundet eller ved Magt aftvunget Gods? Hævd kan her heller ikke tænkes, hvor Tilbagefordring af fratagen eller indskrænket Rettighed hindredes af Magten. Vil man endelig indvende, at de priviligerede Indretninger ikke kan bestaa, naar ikke deres Privilegier vedbliver udelukkende og evige, da maa jeg svare, at dette strider aldeles mod al Erfaring, hentet i fremmede Lande, hvor saadanne Privilegier ikke findes; og, kan hine

Indretninger ikke bestaa, uden saadanne udelukkende Privilegier, da bør de ikke vedblive, da er de skadelige."

Men ingen kunde af Karakter mer end af personlige Forhold være mere kaldet til at optræde som Privilegiernes Forsvarer end *Jacob Aall*, den betænksomme som Helten i hans Niala-Saga. Vi har før seet noget deraf: af hans samvittighedsfulde Frygt for at komme nogens Ret for nær, af en Ængstlighed for at gjøre Overgangen til de nye Forhold voldsom, der næsten gik til en Ærbødighed for *alt* bestaaende. Man kan faa Stivkrampe og dø af et Rift i en Finger, og saaledes synes han at have anskuet Forholdet imellem det offentlige og private. Det bestaaende var for ham ikke blot Eiendom, men Odel og Arv; Særrettigheden en Ret og Privilegiet et Legat, hvis Indtægter vel bestod i Byrder for det almindelige, men hvortil dette nu var saa vant, at det netop befandt sig vel derved. Han betragtede Staten som en Patient, der har godt af at gaa med Vinterkappe heni Junimaaned; og det var denne svages Velbefindende ligesaameget som den privates Ret *Aall* havde for Øie, da han nu, i et Foredrag, som senere bilagdes Forhandlingerne, optraadte imod Steenstrups Forslag og Skildring af, hvorledes der i Udlandet var sørget for Næringsfriheden, samt imod Christensens og de øvrige Bønders Mening om, hvorledes det i denne Henseende burde være for Norge.

Aall indrømmede, at de forskjellige Betænkninger, som gik ud paa enten at ophæve alle Privilegier, Monopolier og Forretligheder eller at indskrænke Tiden for deres Brug, havde til Øiemed at sætte Bønderne og Skoveierne, som den største og talrigeste Del af Nationen, istand til den fordelagtigste Anvendelse af deres Produkter, samt at forebygge den Skade, som bevirkedes ved de Indskrænkninger, der paalagdes de Egnes Omkreds, hvori Fabriker anlagdes. Men han maatte tilstaa, at Agerdyrkningen var i Norge uendelig vigtigere end Fabrikvæsenet, og at det altsaa vilde stride imod Nationens sande Interesse at hæve det sidste paa det førstes Bekostning. Saadanne Misgreb burde undgaaes i en Stat, der ligesom gjen-

fødtes. Ved at Aall talte mod Bondens Interesse vilde han forøvrigt ikke alene tale imod sin egen Overbevisning, men tillige imod en Sag, han, under sin borgerlige Virksomhed, troede redeligen at have fremmet. Men det vilde være høist skadeligt for Agerdyrkningen og for Nationens politiske og moralske Interesse, at lede Landmandens Opmærksomhed fra Agerdyrkningen til det mindre fordelagtige og mere indviklede Fabrikvæsen. Det stod kun maadeligt til med hin, og derfor burde dette kun lidet udvides.

„Fabrikantens høieste Kunst — vedblev *Aall* — er at spare saameget muligt paa fysiske Kræfter, og at erstatte disse ved Sjælens Anstrengelse og ved videnskabelig Forædling af Fabrikationen. Med al min Agtelse for Bondestandens Kultur i dette Land, kan jeg dog ikke tillægge den dette Slags Kundskaber, da jeg derimod vover at paastaa, at flere videnskabeligen dannede Mænds Anstrengelser i denne Henseende ikke var frugtesløse for Fædrenelandet. Man kaste et Øie til Nabolandet, for at overbevise sig herom! Man betragte de svenske Værker, hvoraf Bønder er Medeiere! Man vil finde dem mestendels i en slet Tilstand, og deres Drift ikke engang fordelagtig for Eierne, medens der findes Værker i kultiverede Mænds Hænder, hvis Indretninger tjener os og flere Lande til følgeværdigt Mønster. Dette være fremsat som en almindelig Bemærkning. Om den specielle Anvendelse heraf paa Landets priviligerede Sagbrug tillader jeg mig faa Ord. Denne Sag har saa ofte været angreben og forsvaret, uden at den er kommen paa det rene, saa vi forgjæves indbilder os her at kunne finde Sandheden. At nedbryde paa denne Forsamling ved et Lovbud, hvad vore Forfædre har anseet for gavnligt, vilde være et ligesaa overilet Skridt, som farligt for mange borgerlige Mænds Eksistens. Man høre deres Stemme, som er i Besiddelse af disse Rettigheder. De udgjør en ikke ubetydelig og agtværdig Klasse af Nationens Borgere. De har bidraget til at forædle Landets Kultur og gjort store Ofre for deres Virkekredse i Mangelens langvarige Periode. Deres Virksomhed har i mange

Henseender en vigtig Indflydelse paa Nationens Interesse. Af deres Velfærd afhænger en stor Del af Landets Indvaaneres — Bønders og Fabrikanters — Skjæbne. De arvede disse Forrettigheder fra deres Fædre, eller tilkjøbte sig dem i Haab om uforkrænket Nydelse deraf. Lad os altsaa overdrage Lovkomitéen ogsaa at undersøge denne Sag, og henvise enhver, der vil angribe eller forsvare den, til denne Prøvelse!"

Taleren sluttede med atter at gjøre opmærksom paa, at han ikke talte sin egen Sag og at hans Privilegier som Jernværkseier aldrig var blevne gjorte gjældende*). „Velvilje og Tilfredshed tilveiebragte en mere blomstrende Virksomhed end Lovens Bud." Han vilde føle sig dybt nedbøiet ved at være i Besiddelse af Privilegier, som erkjendtes skadelige for Fædrenelandet; Sagbrugsprivilegierne vilde mere gavne end skade ham; men negte kunde han ikke, at han, som Fabrikant, vilde føle det haardt, ved et Magtsprog og uden Prøvelse at berøves Rettigheder, som han ikke troede saa misbrugte eller skadelige, som den offentlige Mening vilde.

P. H. Birch.

Steenstrups Motion fik liden Understøttelse, og ved alternativ Votering mellem den og Paragrafens uforandrede Antagelse, vedtoges dette sidste, da den kun indeholdt, hvad der forhen var antaget som Grundsætning. Dog vandt *Jacob Aall*, at det blev bestemt, at Spørgsmaalet om de eksisterende Privilegiers Ophævelse eller ikke skulde udsættes til næste Storthing.

Ligeledes antoges enstemmig, som følgende af 10de Grundsætning,

*) Dette bemærkes ogsaa om Næs Jernværk i Indberetningen fra Undersøgelseskommissionen i Anledning af de Lofthusiske Uroligheder i Nedenæs i Aarene 1786 og 87, hvortil, som bekjendt, Privilegie-Misbrug og Monopolier gav Anledning. Om Frolands Jernværk lyder Indberetningen anderledes.

„§ 112: Ingen Grevskaber, Baronier, Stamhuse eller Fidei-Kommisser maa for Eftertiden oprettes.“

Og med 68 Stemmer imod 38 antoges efter nogen Debat

„§ 113: Ingen Dispensationer, Protektorier, Moratorier, eller Opreisninger maa bevilges, efterat den nye almindelige Lovbog er sat i Kraft.“

Teis Lundegaard forlangte at høre, hvad vel alle disse fremmede Ord, „Protektarier, Marotarier“ osv. hedte paa norsk. Og han fik da venskabelig Oplysning under Debatterne. *Christie* mente, at der gaves Tilfælde, hvori Dispensationer og Opreisninger maatte agtes fornødne. *Diriks* benegtede saadant. De havde sin Oprindelse i skammelige Misbrug af den lovgivende Magt og nedbrød den Agtelse for Lovene, som burde være hellig. *Falsen* understøttede Diriks, menende, at den, som forsømte sin Ret, burde tage Skade for Gjengjæld og ikke hjælpes ved Opreisninger.

Enstemmig antoges

„§ 114: Fordrer Statens Tarv, at nogen maa afgive sine rørlige eller urørlige Eiendomme til offentligt Brug, saa bør han have fuld Erstatning af Statskassen.“

Og man stod nu endelig ved den sidste Paragraf nemlig

„§ 115: Naar Rigsforsamlingen har antaget denne Konstitution, vorder den Rigets Grundlov. Viser Erfaring, at nogen Del af den bør forandres, skal Forslaget derom fremsættes paa et ordentligt Storthing og kundgjøres ved Trykken; men det tilkommer først næste ordentlige Storthing at bestemme, om de foreslagne Forandringer bør finde Sted eller ei.“

Den antoges ligeledes enstemmig med følgende af *Hegermann*, som et første Alternativ, den 4de Mai foreslaaede, og kun i Henseende til Ordene „i enkelte Bestemmelser“ udvidede Tillæg:

„Dog maa saadan Forandring aldrig modsige denne Grundlovs Principer, men alene angaa Modifikationer i enkelte Bestemmelser, der ikke rokker eller forandrer denne Konstitutions Aand og bør endvidere to Trediedele af Storthinget være enige med, inden saadan Forandring kan ske.“

Hegermanns andet Alternativ, hvorefter Paragrafen skulde faa saadant Tillæg: „Forandringen kan ikke vinde Lovskraft uden

efter de i §§ 83, 84 og 85 indbefattede Bestemmelser" d. e., at Kongen heller ikke skulde have noget andet end sit suspensive Veto ved Forandring i Grundloven, som altsaa ikke blev at betragte som en gjensidig Pagt, der krævede begges Samtykke, blev betragtet som overflødigt (hvad det dog ikke har været) og saaledes da ikke antaget. Rigsforsamlingens Mening kunde ikke være tvivlsom, da den ikke selv lod, eller kunde lade, sit Værk sanktionere af nogen Konge, og da den betragtede de kommende Storthing som Fortsættelser af den selv, hvis baade Myndighed og Behov af at være varsom havde erholdt Udtryk i Bestemmelsen om den $^3/_4$dels Flerhed, der udfordres ved Grundlovsforandringer.

Konstitutionskomitéens Udkast var uddebatteret, og Grundloven til; og i sin sidste Paragraf var det skjønne Tidsfoster iført et, vel snevert, men elastiskt Panser, hvori det dog skulde kunne udvikle sig og hæve sit Hjerte og de vingede Skuldre stedse høiere og høiere*). *Præsidenten* undergav nu Konstitutionskomitéens, i dens Indberetning af 30te April fremsatte Forslag, at 2 eller 3 Medlemmer skulde udnævnes til at redigere Konstitutionen i Stil og Orden, Votering, hvorved det blev bestemt, at Redaktørerne skulde være tre; og dertil valgtes da ved de fleste Stemmer *Diriks*, *Sverdrup* og *Weidemann*. Et ansvarsfuldt Hverv! Ikke blot Paragrafernes Omsætning paalaa dem, men ogsaa Stilens Forbedring; og denne kunde vel stundom fordre Forandring og Omsætning af *Ord*. Og under Affilingen kunde man komme Klenodiet for nær, eller en eller anden af dets Ædelstene kunde forslibes. En kom ogsaa, som vi skal høre, virkelig bort, og man mærkede det ikke, før den var forsvunden, som om Afgrunden havde slugt den. Med beraad, men neppe derfor velbetænkt Hu var derimod af selve Komitéudkastet blevet udslettet en Paragraf, som indeholdt en Slags

*) *Wergeland* havde i sit Udkast lavet et endnu snevrere tilrede i den besynderlige Idé, at Grundloven skulde forblive uforandret i 99 Aar. Hvert 33te Storthing skulde da revidere den og atter bekræfte den, forandret eller uforandret, for et nyt Tidsrum af 99 Aar.

Lignelse eller Spiren til en Jury, og lød saaledes: „Al Rettergang skal holdes for aabne Døre*). Ved Underretterne skal i Livs- og Æressager 4 af de anseligste Borgere i Byerne og 4 af de anseligste Bønder paa Landet være Meddomsmænd.“ Noget bedre end vort sædvanlige Lagrette, især i Byerne, er, vilde dog sandsynligvis være kommet ud af denne Paragraf, om den var kommen under Rigsforsamlingens Behandling. Men Norge behøvede her ikke Eksemplet fra Europas frieste Lande: det kunde laant af sin egen rige Fortid. Og vi vil, naar vi ser vel efter, i *den* gjenkjende Hovedtrækkene i den Konstitutions Karakter og Fysiognomi, som Nordmændene nu, med Reminiscensens Lethed, selv havde givet sig.

Mødet var udsat til den 13de. Repræsentanterne, som havde afskrevet Finanskomitéens 7 Forslagsposter, maatte have en Hviledag til at overveie dem i. Men det var „Havblikket foran en Storm,“ siger Brevskriveren fra Eidsvold. Imidlertid havde de nu idag, Eftermiddagen den 11te, Aarsag til at skilles ad, lykønskende hinanden og saa glade, som man den Tid kunde være i Norge. Og det gjorde de; men mange med et „Tænk paa iovermorgen!“ De 14 Millioner var den Sky, som laa baade tungest og nærmest over Hovedet. Den tildækkede baade Tanken om England, om den svenske Kronprins, om de triumferende Monarker. Havde ikke den været saa nær, skulde de nu idag under den nedgaaende Sol havt Grund til at gjøre den, i Lys og Glans og Smil næsten opløste, Tanke til sin, hvormed en af hint Aars Maiviser begynder, nemlig denne:

„I Vaarens lyse Ungdoms Glans
igjenfødt Nora smiler.“

Ogsaa Prinsregenten, berettes der, var i særdeles godt Lune, da Dagens Taffelgjæster fra Repræsentationen bragte Budskabet med sig om, at Grundloven var færdig. Og han kunde have sine Grunde til at glædes over snart at kunne ønske dem

*) Ligger ikke Offentlighed af Dommernes Votering i Ordene, synes den dog at ligge i Meningen, eller ialtfald temmelig nær.

Lykke paa Reisen; thi ilde maatte han finde sig stedt imellem to Partier af Patrioter, hvoraf han neppe kunde elske det, han maatte holde sig til, mere end det andet, som han vidste ønskede ham heller langt fra Landet, end nu i Begreb med at vorde dets Skjebnes kronede Styrer. Af hint, hvis Valgsprog synes at være det, der mest maatte ængste et svagt Hjerte, nemlig Horatses „*fortissima consilia tutissima*," (medens det modsatte syntes at have valgt Lucans „*erat is populus, qvem pax tranqvilla juvaret*)" maatte nemlig han, hvis Opgave det var at temporisere, føle sig henreven som af den ilende, voldsomme Strøm. Samlet i Rigsforsamlingen følte det formeget sin Styrke. Derfor, om end det ene Parti maaske sagde noget mere, end det mente, og det andet ganske vist mente mere, end det sagde, maatte Prinsregenten med Tilfredshed se Øieblikket nærme sig, da han skulde se begge at forlade Eidsvold, for at tabe sig i et Folk, som var ham enthusiastisk hengivent. Folket tror jo overalt, at alle Prinser er begavede med saa glimrende Egenskaber og fremfor alt saa stormodige og tapre som Eventyrenes; og at Kristian Frederik var Perlen af alle Prinser var nu det Norskes Tro. Men hvorledes han end fandt sig i sin Stilling til Rigsforsamlingens stærkeste Parti, dens „Bjerg", hans saakaldte Venner, i hvis alvorlige Høvdingers Agtelse han dog maatte føle, at flere end et Træk af hans Privatliv, og navnlig den under samme Tag fortsatte Libertinage, havde ladet ham synke, kunde han idag den 11te være vis paa, at det den næstfølgende, da det store Bevillingsspørgsmaal skulde fore, vilde bringe ham en Seier over det andet, over hans, vel forkuede, men overbevisningsfaste, forhadte og frygtede Modstandere. Dette maatte nemlig være et Æresspørgsmaal for hin stortalende Majoritet, der saa ofte havde udtalt sig for Krigen. Ingen, som havde sagt at ville ofre Liv og Blod, kunde undslaa sig for Bevillingen, og i den laa ikke alene Betingelsen for hans Regjering, men ogsaa Diktamenet til den Krig, han nu maatte give sig Mine af at ville føre, og som han siden *nolens volens* maatte føre. Der vilde unegtelig være nogle Haandpenge i

disse Millioner, hvormed Meningen var, at ikke blot Regjeringen, men ogsaa Krigen for det første skulde føres. Man tænker sig maaske Rekruten tungsindig den Aften han har faaet Haandpengene? Han gjør sig den heller lystig saa godt han kan, og søger at forjage Frygten ved Tanken om, hvor han dog vil tage sig ud i den nye Mondur. Upaatvivlelig, der maatte være noget af denne Tvang og Letsindighed i den særdeles Munterhed, man bemærkede hos ham den Dag Grundloven var bleven uddebatteret. Men, som sagt, han havde dog Grund dertil; thi han havde kun liden til at ønske Opholdet paa Eidsvold forlænget. Vel sad han endnu paa den øverste hvirvlende Møllesten; men — han kunde komme imellem begge.

„Hvorledes befinder Grev Wedel-Jarlsberg sig?“ synes jeg at høre en af Prinsens Herrer spørge en af Repræsentanterne ved Taffelet. „Han var dog tilstede idag?“ — „Nei. Han skal være syg.“

Greven, der i længere Tid havde været taus, af Misfornøielse, som det heder, med Tonen i Rigsforsamlingen, d. e. vel egentlig med Tingenes Gang, havde virkelig i et Par Dage holdt sig i sit Kvarter.

„Men han kommer dog vel iovermorgen til „de fjorten Millioner?“

„Jeg vil *haabe* det.“

Spørgeren vender sig til en anden Repræsentant. Han har truffet paa en af de urette.

„Millionerne vil dog gaa?“

„Upaatvivlelig“.

„Grev Wedel skal være syg; men han vil dog nok indfinde sig?“

„Upaatvivlelig“.

„Mener De?“

„Oh, gjør intet! Vi er for stærke. De vil gaa.“

Længer oppe ved Bordet, hvor man taler om den gyldenpalmske Affære, om den Fornøielse næste Søndag at faa høre H. H. Biskop Bugge i Kirken, om „Nordmandsforeningen“ i Kjøbenhavn, om de senest „Opkomne“ derfra o. s. v. viser en let Dreining med Hovedet, at Prinsen har hørt Samtalen. Greven vil komme. Der vil blive en Kamp. Og Sagen er et Livsspørgsmaal; men til al Lykke, som sagt, et Ærens for Rigsforsamlingens „Bjerg“.

Femte Afsnit.

Sympathier for Norge.

„Hail, brave Norwegian! Son of freedom, hail!
Oh, may your cause, your sacred cause prevail!
And may no hand of rude oppressive pow'r
crush the bright offspring of this anxious hour!“
Charlotte Wardle. Norway, A. Poem. London 1814 *)

Den 12te Mai skulde da være en Hviledag for Rigsforsamlingen til at overveie Finanskomitéens 7 Forslagsposter, som imidlertid var blevne afskrevne af Medlemmerne. Men den 12te Mai var den Dag, da Kampen stod haardest for Norge i det britiske Parlament; og saameget fortjener denne Menneskekjærlighedens og Liberalitetens skjønne uegennyttige Bedrift, at vi bruger denne Dag til at kaste et Blik didhenover Havet paa Begivenheder, der angaar Norge saa nær. Et ikke mægtigt Folk har den bedste Garanti for sin Frihed i de andres Deltagelse; og hvilken moralsk Bistand ydedes ikke Norge i den mandige, skjønt tabte Kamp i Verdens mægtigste Folkeforsamling? Hvilken Deltagelse tilflød det ikke fra den stolteste Nations Samfunds Høider, som fra dets Midte, hvorfra ogsaa hin kvindelige Harpe klang? Det er behageligt at dvæle ved et Skue, der gjør saamange berømte Talenters Hjerter Ære. Det er behageligt ogsaa fordi det er sjeldent. Som en mild Regn veder-

*) Udgivet samme Aar med norsk Oversættelse af N. H. Jæger; ɔ:
„Held, brave Nordmand! Søn af Frihed, Held!
O, at din ædle Sag maa lykkes vel!
Ei undertrykke voldsom Haand den Gnist,
som nytændt flammer ængstelig uvist!“

kvægede disse Sympathier det nedbøiede Norge, og det fik en Trøst i sin Gjenvordighed, som om fremmede venlige Aander havde svævet henover det . . . *Fremmede* venlige Aander? Vel! Jeg vil overlade mig til Behageligheden i denne Tanke; jeg vil, før jeg atter betræder Fortællingens optrukne Grænser, vove mig indover Betragtningens luftige. Det netop nu, da jeg har at fæste Tankerne ved de fremmede Sympathier, indtrufne Budskab om Norges ædleste Talsmands, den kongelige Hertug af *Sussex'es* Død stemmer mig til at kaare mig dette Afsnit mere for sig selv, som man i en Park vælger sig en Yndlingsplads: en grøn afsondret én med et plaskende Vandspring. Man kan regne det til det hele Anlæg eller ikke; men behageligt er det dér at læne Albuen til Mosen og at lade Tankerne bevæge sig frit som Fiskene, der spiller i Vandet eller som de vuggende Græsstraa.

. . . I Alverden hvilken Kaldelse var det, som fremdrev hine Aander for det fremmede Land, lagde den opmandende Harpe i Kvindens Haand, bragte Englands ypperste Navne til at anstrænge sig til det yderste derfor, og *Sussex* til høitideligen at protestere til dets Fordel imod sin egen Broders Regjering? Mangel paa Materie for Talentet i Tider saa rige derpaa, som disse, kunde det ikke være; og heller ikke (naar man hører Lord *Grey* gjøre „Harald Harefoot" til Undertvinger af „Norges Fyrstendømmer") kunde det være Kjendskab til Norges forgangne Storhed og Interesse for denne. Motiverne ligger nærmere: de ligger i Menneskehjertet, som, om *det* havde faaet raade mere i de menneskelige Begivenheder, end der er bleven det tilladt, skulde have gjort Historien skjønnere og rigere paa sand Frugt, end den er. Men des kostbarere bliver disse enkelte Træk deraf, des omhyggeligere maa de opsamles som Modstykker til Politikens strenge og haarde Sepiabilleder; og sandelig de Scener, Norges Skjebne foranledigede i det engelske Parlament, fremstiller begge i et skjærende Lys imod hinanden. De senere Begivenheder har slaaet en Streg over de slette Forsætter, Politiken dengang dikterede sine Tjenere; men den

Kamp, de ren-menneskelige Sympathier bestod der for i Norge, bør aldrig udslettes af dets Minde, ligesaalidt som dens Ansigtstræk af den Saaredes, om end Vunderne er lægte, der nærmede sig og igjød dem Balsamen.

Ordet er nævnt, det ophøiede Motiv for de engelske Anstrengelser for Norge: den *ren-menneskelige Sympathi.* Og har Sprogene et Ord af en skjønnere Mening? Meningen er Ordenes Sjæl; og gives der da et med en ædlere? et Ord med mere Overflod af Hjerte og Gemyt? et ubedrageligere Vidnesbyrd for den fælles Nedstammelse fra den Alkjærlighed, fra hvis Dyb de aandelige Verdener er udgangne, end dette Ord „Sympathi“, Deltagelse for Medmenneskers Vé og Vel, den Fremmedes for den Fremmede?

Sympathien er maaske den menneskelige Sjæls dunkleste Følelse, men ogsaa den mægtigste og betydningsfuldeste og den, som tydeligst henpeger paa dens Bestemmelse og Beskaffenhed som Aand. Vi kjender ikke, men føler selv og ser dens Magt i den enkeltes som i Folkenes Liv. Den stifter ikke blot Ægteskaber og Venskaber og Familier og derved Staterne; men af dette det dunkleste, men rigeste, Væld i Menneskehjertet er Folkeret og alle Civilisationens Udsoninger af foregaaende Alderes Forbrydelser imod Menneskeheden, og de Erkjendelser og Bedrifter, som mest hædrer denne, udgangne. Det ypperste, hvormed Menneskene har forherliget sin Tilværelse og den Planet, de bebor, er nu vel, at de har opstillet Sædelove, som maatte være gjældende i Himlene, om Synd og Svaghed fandtes der, samt Kjærlighedsreligionen, der omsider skal betvinge alle Jordens Slægter. Det er: deres hele Storhed indskrænker sig til en Opdagelse i deres egne Hjerter. Men hvad er dette Krist-Princip andet end det klarere Udtryk for hin Sympathi, denne Sjælenes fælles Kjendemærke og Grundlov? I denne laa de dunkle Kimer til det Verdens Lys. I Erkjendelsen af denne Grundlov for Menneskets Villen og Virken, i Styrken af denne Sympathi, i Bevidstheden om sin Menneskekjærlighed ligger, om man vil, ogsaa Naadevalgets, for saa gaadefuldt an-

seede, Mysterium forklaret. Den, som føler sit Hjerte opfyldt af Kjærlighed for sine Medmennesker, føler nemlig ogsaa, at han kan være rolig for Guds. Hos ham er det oprindelige Gode, Aandernes fælles Kjendemærke, Samdeltagelsen, fremtraadt seirende, som Zwiebelspirens over Jorden. Han har drukket af sit eget Hjertes Uskyldighedssødme, hvoraf der altid er en Draabe tilbage fra Paradiset; han har set sin egen Sjæl og Skillet imellem Himmel og Helvede. Tilbagefaldet fra at hylde hin Kjærlighedens Lov, én Fornægtelse deraf, en Afkjølen af Sympathien — se her den rædselsfulde Forstødelse, hint Dogma omhandler, hvori det egenkjærlige, usympathiske Menneske føler og ser sit Indre blive uhyggeligt, som den udslukte Arne, hvor Elendigheden sidder. Thi Lastens Grundvæsen er Mangel paa sympathisk Menneskekjærlighed, Dyden Besiddelsen deraf.

Kvindens eiendommelige Drifter er ikke nøiere indvævede i hendes Naturel end Medfølelsen i den aandelige Natur. Den er dennes *nervus sympathicus.* Ingen Ytring af Sjælen røber saa meget af dennes Væsen og Beskaffenhed. Ja — om man vil erindre en af de Gaader, hvis Opløsning stundom synes uvilkaarligen at ville blive os givet fra vort eget Indre, hvor Spørgsmaalet dog er fremkommet — der ligger i Sympathien mellem Individerne, der møder hinanden i Verden og ligesom uvilkaarligen tiltrækkes til at vælge og elske den enkelte mellem Tusinder, noget, som synes at ligne en dunkel Gjenkjendelse fra et forgangent Samliv. Selv i Oldets blodige Fostbroderskaber herskede dette Sympathiens anelsesfulde Væsen: der laa noget andet end Blodhevnforpligtelsen i disse Valgslægtskabers dybe Symbolum, at de med sine Sværd skar en Fure i Jorden og blandede sit Blod sammen deri. Skulde maaske i et Liv efter dette de Henfarnes Blik være lukkede for de Efterladtes Lidelser og Væren (og ellers, naar de Gjenlevendes Elendighed forfølgende skal kunne kaste sit Billede indenfor det bristende Øie, var jo Dødens Ro en Regulusses Straf med de afskaarne Øienlaag?) og skulde da Forældres og

Børns, Elskedes og Venners Gjenkjendelse kun være en Sympathi, en uvis, men liflig, Tiltrækning til hinanden gjennem et Slør, om end finere end det, der nu tilhyller Sjælene for hverandre? Hvad der kan kaldes himmelsk i de jordiske Forhold, alt hvori Kjærligheden har gjort sig gjældende og Menneskeligheden afpræget sig, er udrundet af Medfølelsen, og Menneskehedens Lærere har kun havt at nedskrive dens Diktater. Skulde det derfor være en urigtig Nedsættelse af Aandernes Kaar, at tænke sig deres Hjerter opfyldte af en Følelse, der, med al sin Styrke, dog er saa dunkel? at Sjælene, som farer hen, begynder hisset som Børn, ledede ved den, som de ved den lededes igjennem dette Liv, indtil de kunde frigjøre sig for sig selv og for Dødens Frygt med, at de har elsket sine Medmennesker af Hjertet, fordi dette befalede dem det? Det herligste i *Aandernes* Salighed maa, netop formedelst Sympathien, som Grundbestanddel af deres Væsen, være *Visheden* om alle Sjæles endelige Frelse, og Haabet om, at saa er Skaberens Vilje, er det høieste *Menneskenes* Sympathi kan opsvinge sig til. De bærer da en Afglans af Alkjærligheden i sine Hjerter, og er gode Kristi Efterfølgere, om end disse bortvender sig fra et Dogma, der, ved at lære anderledes, udelukker det gladeste Mysterium, som Aanderne kan tilhviske hinanden.

— — —

Men tilbage! Det skjønneste Vidnesbyrd om Medfølelsens udstrakte Vælde i Hjerterne er de velvillige Ønsker for hinandens Velgaaende, Nationerne nærer for hinanden. Først efter hundredaarige Rænker og mange oppustede Krige lykkedes det Politiken at tilveiebringe en Lidenskabelighed, som synes at undlade disse. Og dog ønsker de hinanden idetmindste Fred, Frihed og Ret til at afgjøre sine egne Anliggender. Elskelig hos Individet, er det Sympathien i sin herlige Aabenbarelse, naar den fylder talløse Hjerter i et Folk med Velvilje for et andet, uden Hensyn til mellemrullende Bølger eller hvilkensomhelst Afstand og Grænser eller Fremmedhed eller forudgangne politiske Forviklinger. Det er Kristendommen, Kjærligheden

bragt i Anvendelse efter sin sande Maalestok. Og dog kan den føre Krige; men de Krige, den fører, blive Korstog og Befrielseskrige. I rigt Maal blev denne Sympathi Norge tildel i Europa i dets kummerfulde Gjenfødelsesaar, og det især i England, som det havde mest at frygte af. Det havde vist sig pludselig imellem Nationerne, som nu i vore Dage af og til en forglemt fransk Soldat kommer tilbage fra Sibirien — ikke i den stolte Skikkelse, hvori han drog ud, men i en barfodet Betlers, med Hungerens Furer mellem Levningerne af de sædle og tapre Træk. Men hvor ømme er ikke Haandtrykkene, hvor mange de bortvendte Omstimlendes Taarer! Det er Fattigdommen, som man elsker den, Elendigheden, som man beundrer den. Saaledes gamle Norge: enhver god og liberal Mand i Europa, som ikke netop personlig var bunden ved de Overenskomster, som havde fundet Sted, og som kjendte dets Skjæbner, ønskede det Lykke til dets Foretagende, ja, selv mange af de sidste ydede det ulykkelige Land sin Hyldest og Deltagelse.

Siger jeg formeget, naar jeg tror at have opdaget Spor af, at det endnu, formedelst sit fattige Folks Simpelhed, Trohjertighed, sunde Fornuft, kloge Brug af sin Frihed, dets Naturs Majestæt og Omvekslingerne i dets Skjebne, er Europas Yndling?

Engelske Sympathier.

„Come, gentle Freedom, and amid thy train,
oh, bring thy handmaid, lovely Truth, again!"
Charlotte Wardle's Norway).*

Den 12te Mai var den tredie Kampdag for Norge i det engelske Parlament. Det var *da* denne Menneskehedens Sag forfegtedes i Underhuset, især af *Ch. Wynne,* samt af Æres-

*) „Kom sædle Frihed! I dit Følge med
tag din Ledsagerinde, Ærlighed!"
(N. H. Jæger).

mændene *Lambton*, *Mackintosh*, *Whitebread*, *Ponsonby*, *Russel* og *Smith* mod *Canning*, *Bathurst* og — til Venners og Fienders Forbauselse og, som han selv sagde, til sin egen store Smerte — den ædle *Wilberforce,* der fandt sig bunden af Forpligtelserne med en Eds skrækkelige, men uundgaaelige Tvang.

Den 10de og 11te var der mandeligen blevet stredet i Overhuset af Whiggerne, den ædle Earl *Grey*, som til den første af disse Dage havde anmeldt Sagen til Diskussion, og af Lorderne *Grenville* og *Holland* med Skatkammerkansleren Lord *Liverpool* og hans toryiske Anhang. Den 29de April, 18 Dage efterat den svenske Blokade var bleven anmeldt af den britiske Konsul i Gøteborg, havde Statssekretæren, Lord *Bathurst*, anmeldt for alle venskabelige Monarkers Ministre Blokaden af de norske Havne. I Overhuset havde Lord *Holland* samme Dag spurgt, om Norge var indbegrebet i Pariser-Vaabenstilstanden og paa Lord *Liverpools* Erklæring, at det ikke var, havde Earl *Grey* ytret at ville den 2den Mai forlange Blokadeordren fremlagt, men senere havde han forlangt Sagens Diskussion udsat til den 10de. Debatterne i Underhuset den 12te var blevne forberedede ved lignende Spørgsmaal fra *Whitebread* og *Wynne* angaaende Norge, hvortil *Lordkansleren* havde svaret, at der var Underhandlinger i Gang angaaende Norge, og at Traktaten med Danmark endnu ikke var ratificeret. Han havde tillige ved samme Leilighed benegtet, at hele Norge var besjælet af Modstandsaand imod den svenske Regering*), som havde gjort det

*) Man erindre Monitør-Skrønen af 27de April om det stærke svenske Parti i Norge under Navn af „Brødrene *Anker*". Da den senere hen i Mai viste sig i det engelske ministerielle Organ, *the Morning Post,* dateret Lübeck tre Dage senere, fandt Gesandten i London, Regjeringsraad *Anker,* sig beføiet til i samme Blad at indrykke en Protest saalydende: Med sømmelig Taalmodighed, endskjønt med Mishag, har jeg læst alt, hvad der er talt og skrevet om et svensk Parti, hvilket man saa dristig forsikrer at skulle findes i Norge, da jeg har fundet det ufornødent at gjendrive tomme Beskyldninger, der er ligesaa blottede for Bevis som for Sandsynlighed. Men naar Navne anføres med et vanærende Brændemærke, da vilde det være en foragtelig Modløshed at blive taus. Jeg beder dem derfor, min Herre! at De vilde behage, uden Forhaling at indrykke følgende Erklæring i deres Blad: At den ovenanførte Artikel, der listigen er dateret Lübeck, er en forsætlig og fornærmelig Bagvaskelse,

særdeles gunstige Forslag, hvorhos han desangaaende havde afgivet saadan officiel Erklæring:

„Hs. Maj. Kongen af Sverige har deklareret det norske Folk ved den Bekjendtgjørelse, som han har sendt det, at han overlader det de væsentlige Rettigheder, som udgjør den offentlige Frihed, og at han formelig havde forbundet sig til at overlade Nationen Evne til at antage en Forfatning, overensstemmende med Landets Tarv og grundet paa Nationalrepræsentationen og Ret til at beskatte sig selv; disse Løfter er nu fornyede paa den mest formelige Maade. Kongen skal paa ingen Maade hindre Norges Forfatningsakt, som dog maa underkastes hans Antagelse. Han vilde alene trække de første Linier til dens Grundvold, overladende til Folket at opføre Resten af Bygningen. Hs. Maj. er uforanderlig bestemt til ikke at blande de to Landes Pengevæsen sammen. Ifølge af denne Grundsætning bliver de to Kroners Gjæld stedse adskilt fra hverandre, og ingen Skat skal paalægges Norge til at betale Sveriges Gjæld *et vice versa.* Hs. Majestæts Hensigt er, ikke at taale, at Norges Indkomst skal sendes ud af Landet. Naar Forvaltningsomkostningerne er fradragne, skal Resten anvendes til almennyttige Gjenstande, og til et offentligt Fond, hvorved Nationalgjælden kan afgjøres."

Der har ikke været noget politisk Parti i Verden, som har flere og mere glimrende Fortjenester af sit Fædreland eller flere og afskyeligere Forbrydelser imod Udenverdenen og Menneskeheden paa sine Tavler, end de engelske Toryers. De blev ogsaa denne Karakter tro imod Norge, og ingensinde var

---

og at hverken jeg, eller min Broder, eller nogen af min Familje, som bærer dette Navn, er i Spidsen for noget Parti, eller hører til noget Parti, som har reist sig eller reiser sig til Fordel for Overgivelsen af Norge til Sverige, — fordi vi hverken er Menedere eller Forrædere. *C. Anker*, Medlem af Regjeringsraadet i Norge" Lübeckerdestillatet havde faaet følgende Form: „Vi har nu Efterretning om, at Prins Kristian Frederik har renonceret paa Norge, og at et stærkt Parti har reist sig der til Fordel for Overgivelsen til Sverige. Det kalder sig „Brødrene Anker", og staar frem for at hævde nordiske Mænds Rettigheder, men erkjender tillige Umuligheden af at gjøre en uafhængig Stat af et saa fattigt og et saa tyndt befolket Rige som Norge."

deres System heller mere triumferende end nu, da det ved deres Udholdenhed endeligen havde seiret over Frankrig. Blodet og Guineerne bar nu sin Høst, Ministeriet var uantasteligt og almægtigt, en Tory var nu det samme som en god Gammel-Englands Patriot, og det hjerteløseste af alle Partier herskede baade i Folket og i Parlamentet. Derfor blev Motionerne i begge dettes Huse, at en Adresse skulde udfærdiges til Prinsregenten om Intervention for Norge, ved den Majoritet, hvormed de faldt — i Underhuset med en af 158 Stemmer — kun til individuelle Protester. Og det uagtet de mest udholdende Anstrengelser af Talent og Inderlighed i Medfølelsen, og uagtet selve *Canning* maatte erklære, at der var ingen Pris han jo vilde give for at være befriet fra de Forpligtelser, der tvang ham til at krænke den Rettighed, han erkjendte, en Nation havde til at modsætte sig sin Afstaaelse. (Her reiser sig høie Skrig „*hear him! hear him!*" fra Oppositionen). Ministeriet forsvarede sig kun med Forpligtelserne til Sverige og med Tilfældets Konkretisme. Kun den ubetydelige Lord *Boringdon* fandt Norges Afstaaelse fuldkommen overensstemmende med Folkeretten, men maatte da af Lord *Grey* taale den Irettesættelse, at han haabede det vilde blive den sidste Gang, ligesom det var den første, at en saadan Lærdom vilde blive ytret i et engelsk Parlament. Medens det var en moralsk, Maksime „*fiat justitia, ruat coelum!*" fandt han nemlig, at Hs. Herlighed havde vendt den om og opstillet som Regel: benyt dine Fordele indtil den yderste Egenkjærlighed ɔ: *ruat justitia!* *Canning* fandt, at, siden Huset havde givet Traktaten med Sverige sin Sanktion — og da havde han selv talt for Opsættelsen hermed*) — var der intet andet at gjøre, end at søge den fuldbyrdet, uden Hensyn til de Onder, dette maatte foraarsage Nordmændene, om de modsatte sig. Men hertil var det ikke tilstrækkeligt, at man havde erholdt en Afstaaelse fra dansk Side. Det var fra norsk Side Sverige havde forudsat Vanskeligheder, og derfor betinget sig

*) *Grey* o. fl. havde ligeledes modsat sig.

Storbritaniens Medvirkning, som kun kunde ske tilsøs d. e. ved en Blokade. I Traktaten havde man derfor altid undgaaet at sætte Danmarks Navn, men altid brugt Norges, om hvis „Afstaaelse“ da ikke længer var Tale, men kun om dets endelige „Forening“ med Sverige. Saaledes havde man ogsaa valgt Udtrykkene i Fredstraktaten mellem Rusland og Sverige. Men havde da dette Rige intet Offer bragt, som kunde fortjene Foreningen med Norge? Sveriges umiddelbare Angreb paa Norge var blevet forhindret ved den Bistand, det afgav paa fjernere Steder. Og paa den Tid Traktaten med Sverige blev forhandlet, havde den sandsynlige Vanskelighed ved en fortsat Krig for, efter Fastlandskrigens Ophør, at sikre Norges Forening med Sverige, faldet Taleren i Øinene i den Grad, at han, som Forsamlingen bekjendt og af den billiget, havde fremsat Forslag om en Adresse til Kongen, forat erfare i hvilken Stilling Staten vilde befinde sig, naar dette Tilfælde indtraf. Det var sket forat sikre den for en Forlængelse af Krigen; men uagtet det farlige ved en saadan Begivenhed, havde dog Kammeret indskrænket sig til hint Bifald, og imidlertid var den dog nu indtruffet. Han havde dog kun opstillet endel af de Forpligtelser, man havde til Sverige. Tilfældet havde vel indskrænket dets Medvirkning paa den store Krigsskueplads til et eneste Aar, men det kunde have varet længer. Forøvrigt vilde Taleren ikke nedlade sig til at undersøge, om det stedse effektivt havde anvendt 30,000 Mand; nok var det, at det sammen med Storbritanien og Rusland havde dannet Grundvolden for det Forbund, der havde nedstyrtet Napoleons Magt og bevirket Verdens Befrielse. Sveriges Tjeneste burde ikke veies saa let. Østerriges Ord i dets Proklamation var tilstrækkelig Autoritet for at sætte Pris paa dens Storhed. Englands Forpligtelser var indgaaede i et betrængt Øieblik; men det var nu i et lykkeligere kaldet til at indløse dem; og fordi Danmark var bleven tvunget, var England ikke blevet fri derfor.

„Man har sagt — vedblev han i sit glimrende Foredrag — at Norge har dannet en uafhængig Stat, som ikke bør lide

for Danmarks Feil, og at det dog var i denne Forfatning vi vilde angribe det. I sin første Proklamation siger Prins Kristian til Nordmændene, at før Kongen af Danmark afstod Suveræniteten over deres Land, forsikrede han dem Fred med England*). Dette beviser, at Norge havde været i Krig med os. Men hvis Prins Kristian udlægger til sin Fordel denne Del af Traktaten, som bringer Norge i Fred med England, kan han ikke vride sig fra den anden Del af samme, der afstaar Norge til Sverige. Han kan ikke — det er et Lovaksiom — modtage Velgjerninger uden Byrder.“ Efterat have bemærket, at ethvert Land, der erklærer sig uafhængigt, tillige bør se sig anerkjendt, var det *Canning* afgav hin, af Oppositionens Glædesudbrud hilste, Erkjendelse af Norges naturlige Modstandsrettighed og Tilstaaelsen af hans egen Smerte over at maatte krænke den formedelst de paahvilende Forpligtelser. Disse maatte opfyldes, og derfor kunde han ikke give sin Stemme til Forslag, som, ved at tilintetgjøre en Traktat, vilde gjøre Englands Ordholdenhed mod fremmede Magter tvetydig.

Det samme eneste Argument, Forpligtelsen til Sverige, men med den samme Erkjendelse, at han „aldrig med større Smerte havde afgivet sin Stemme,“ var det ogsaa, som anført, der tvang *Wilberforce* over i Ministeriets Rækker. Disse havde heller intet andet at anføre, med Undtagelse af *Lordkansleren*, som ogsaa ved denne Leilighed benegtede, at Nordmændene var saa enstemmigen mod Foreningen med Sverige. Den svenske Regjerings Proklamationer, sagde han, var omhyggeligen blevne undertrykte. Prins Kristians Adfærd var et Forræderi mod Danmark: men ugrundet var Paastanden, at den svenske Kronprins ikke havde opfyldt sine Forpligtelser, og endskjønt den svenske Hærs Indmarsch i Holsten efter Slaget ved Leipzig kunde ansees som en tvivlsom Adfærd, var det dog nu erkjendt af de allierede Magter, at dette havde været det sikreste Middel til at fremme den fælles Sag.

*) „Falskhed slaar sin egen Herre paa Halsen.“ Man erindre „Fred, Fred i Norden!“

Oppositionens Grunde fandtes ogsaa alle i Motionærerne *Grey's* og *Wynne's* Foredrag. Deri fremhævedes hovedsagelig Moralens høiere Bydende. *Grey* betvivlede meget, at Overhuset, endog i et paa Tildragelser saa rigt Tidspunkt, nogensinde var bleven indkaldt til at omhandle en Gjenstand af større Vigtighed. Man maatte erindre sig Traktaten med Sverige, som i afvigte Aar var bleven sanktioneret af Parlamentet. Aldrig havde den britiske Politik faaet et stærkere Stød, aldrig den britiske Karakter en dybere Plet end ved denne Traktat; men han kjendte sin Pligt for vel til at anbefale dens Tilbagekaldelse eller Udflugter for dens Opfyldelse. Ingen Myndighed, ingen Belønning skulde forlede ham til at afvige fra dens Forbindelser, og endnu mindre til at overtræde dem; og dersom det kunde bevises, at den forbandt Storbritanien til at hjælpe Kongen af Sverige til at undertvinge Nordmændene, vilde Huset gjøre vel i at forkaste hans Forslag. Kunde det derimod oplyses, at Regjeringen aldrig havde indgaaet en saadan Forbindelse, og dersom den nu brugte Fremgangsmaade var i virkelig Modsigelse mod den naturlige Rets Grundsætninger og den selskabelige Retfærdighed, forlod han sig paa, at han ei skulde tale omsonst til et britisk Parlament. Det første Spørgsmaal maatte blive, om Traktaten fordrer saadanne Forholdsregler, som de imod Norge iværksatte; det andet, om disse Forholdsregler var retfærdige og folkeretlige; det tredie, om Sverige har opført sig saaledes, at det er berettiget til at fordre af os deres Udførelse, og tilsidst, om sund Politik tillader os at opfylde saadant Krav.

Forpligtelsen fra Englands Side indskrænkede sig, ifølge dets Tiltrædelse til Traktaten mellem Rusland og Sverige, til at tvinge Danmark til at afstaa Norge. Dette var jo nu skeet. Norges fredelige Besiddelse var aldeles ikke tilsikret Sverige af England, som af Rusland, hvorimod England havde lovet i Fredstraktaten med Danmark — et Dokument, som uheldigvis ikke var bleven Huset forelagt — at anvende sine Kræfter ved en almindelig Kongres til at skaffe dette Rige fuld Erstatning

for Tabet af Norge. Ingen af de ædle Lorder, som stod i Spidsen af Lovgivningen, vilde tillade nogen, for Retten at søge Godtgjørelse for en Traktat, som i sit Princip „*ab initio*“ var ulovlig. Grundsætningerne maatte være lige gjældende, om man satte Nationer istedetfor Personer, og da — hvilke var da Kongen af Danmarks Rettigheder over Nordmændene? „Var de grundede paa almen Fordel og paa Folkets Samtykke, hvorpaa alle Throner hviler? Eller var Folket i Norge forbundet til at blive retmæssig overdraget, uden dets Samtykke, som Fæ, der følger Jorden fra en Eier til en anden? Naar man talte i det 19de Aarhundrede og til det britiske Parlament, var det blot nødvendigt at fremføre en saadan Sætning for at vise, at den er falsk. Det er en afgjort Grundsætning i den offentlige Lov, at Suverænitet, d. e. Enevoldsmagt, ikke kan overdrages uden med Folkets Samtykke. Throner er grundede paa Beskyttelsesretten paa den ene og Lydighed paa den anden Side, og en Suveræn har ingen Adkomst til Lydighed, uden han giver Beskyttelse. Dersom Tyrannen James II havde forsøgt at overdrage dette Land til en fremmed Magt, vilde dette have været en mindre Krænkelse af Folkets Rettigheder? Grotius og Puffendorff havde bevist, at en Suveræn ikke var et Folks Eier, og navnligen den sidste, at en Konge, som nødtvungen afstod et Land, ikke havde nogen Ret til at tvinge dette til at overgive sig, naar det gjorde Modstand. Den statsretslærde Wattel, som ogsaa havde skrevet om samme Gjenstand, erklærede ligeledes Suveræniteten for uoverdragelig uden med Folkets Samtykke. Med mindre Dele, Len af et Rige, havde det vel ladet sig gjøre, men ikke med egentlige Riger; og i den Mening Grotius og Puffendorff havde ytret, at Suveræniteter, som var arvelige, kunde overdrages, var ingen stor Stat arvelig. Taleren fremstillede derpaa et Slags Omrids af Norges Historie, og fandt dets Forening med Danmark af samme Beskaffenhed som Ungarns med Østerrige, Irlands og Skotlands med England. Men dersom Kongen af England havde forsøgt paa at overdrage et af disse Rigers Suverænitet, vilde da ikke

Folket have sat sig derimod?*) og vilde ikke deres Bestræbelser været fulgte med gode Ønsker af enhver Ven af Frihed og Uafhængighed? Om Provinser som Franche Comté kunde her ikke være Talen; men da Kong Johan havde overdraget Suveræniteten til Pavens Legat, protesterede Baronerne. Ligesaa Gascognerne under Richard II. Og da Korsika blev overdraget til Frankrige, og Korsikanerne gjorde Modstand, var der da noget Menneske, som ansaa denne Modstand for en Rebellion? Det var et Tilfælde, hvori Modstandsretten var understøttet med alle civiliserede Nationers Samtykke. Deres Herligheder kunde ikke være uvidende om ved hvad List og Vold Eduard I fik Balliol til at overdrage sig den skotske Throne, ja han havde endog faaet Bruce, den anden Medbeiler, for en Tid paa sin Side. . . „Men endda gjorde den skotske Nation Modstand, og har Historien nogensinde bekræftet den Paastand, at dette var Oprør, at den store patriotiske Wallace var en Rebel, og at den paafølgende Eksekution af denne Helt som en Forræder var vel fortjent? Satte ikke denne Handling en dyb og uudslettelig Plet paa Eduards Regjering, som ellers var saa glimrende?“

„Hvo har nogensinde hørt disse guddommelige Anstrengelser, uden at føle, at hans Hjerte slog høit ved Beskuelsen af den ærefulde Kamp for Frihed og Nationaluafhængighed? Hvor var det Hjerte, som ikke glødede med Længsel efter at tage Del i Bruces og Wallaces ædle Anstrengelser? Hvo har nogensinde læst denne Del af vor Historie, uden at følge Heltenes Trin med aandeløs Angest og de mest brændende Ønsker for deres Held? Der blev gjort en ærefuld Modstand imod Suverænitetens Overdragelse, og denne Modstand lykkedes tilsidst. Hvad var de skotske Baroners Svar til Paven, da han søgte at overdrage deres Lydighed? „At ingen Konge skulde indsættes i Skotland uden deres Samtykke.“ Dette var de skotske

*) Den bekjendte Sir *Philip Francis* ytrer ligeledes i et Brev til Lord Grey af 9de Mai angaaende Norge: „Kan nogen Mand opgive et Tilfælde, hvori Kongen af England kunde have Ret til at bortgive Irland til Frankrig? Kunde en saadan Overdragelse give Frankrig behørig Hjemmel eller gjøre det til Forræderi af Irlænderne, om de forsvarede sin Uafhængighed?“

Baroners Sprog, og i dette Sprog taler nu Norges Folk. Dersom deres Herligheder ikke vil høre det, da skal de handle i Modsætning af deres egen Friheds Grundsætninger, ved hvilken de levede, bevægede sig og havde deres Tilværelse. — Ved at give Agt paa denne Traktats Sammensætning, er det da indlysende, at vi ikke er forbundne til med Magt at undertvinge Norge, og dette Bevis bliver uendelig stærkere ved Grundsætningerne af den offentlige Lov. Det er klart, at har Kongen af Danmark ikke nogen Ret til at overdrage Norges Suverænitet, saa har ikke heller nogen Ret til at tvinge det norske Folk til at overgive sig imod dets Tilbøielighed."

Taleren gik over til at bevise, at ogsaa Politiken maatte være imod Norges Overgivelse til Sverige. Vel var der for Tiden Udsigter til en lang Fred med Frankrige, men engang vilde den dog vel briste, og da vilde England have bidraget til at styrke Frankrigs gamle naturlige allierede. Men

„var der intet Valg for Norge, uden at være afhængigt af Sverige eller Danmark? Var der ikke Uafhængighed? Var denne da ikke ulige mere fordelagtig for dette Rige ved dets fordelagtige Beliggenhed, — og alt dette forhøiet ved den store og mægtige Kraft af et Folk, der drives af en nyfunden Frihed? Vi bør, vi bør sikkert holde inde med vor virksomme Fiendtlighed imod saadant et Folk; vi bør ophæve vor Blokade. (Hør!) Der var nogle Betragtninger, som han (Lord Grey) havde opbevaret indtil nu. Det var sagt, at Norge gjorde ingen Modstand, men at Danmark havde ikke efterkommet sine Forpligtelser, og at Modstanden var af et Parti, understøttet af Danmark. Men hvo kan bevise os, at der er en eneste dansk Soldat i hele Norge? Han var belavet paa at negte det. I hele Norge er der ingen anden Krigsmagt end indfødte Nordmænd. Garnisonerne, Fæstningerne, Grænserne, alt er besat af Nordmænd, som er frigivne fra sin Ed til Danmark og har svoret at dø for sit Fødelands Uafhængighed. — Men er der, eller er der ikke et dansk Parti? Dersom der alene er et Parti, var det da Umagen værd at lægge Englands Magt til

den russiske og svenske forat betvinge et Parti? Hvis det er et dansk Parti, hvorfor ikke da angribe Danmark, og tvinge det til at afstaa derfra? Dersom det er Folket, er det da klogt at sige den hele Nation, at vi vidste hvad som var godt for den bedre end den selv. — Men Prinsen af Norge er tilkommende Arving af Danmark. Var det ikke muligt at ordne dette? Kunde ikke Norge, i Tilfælde af Valg, blive anseet for den bedste Halvdel? Det var lige i Folkemængde, større i Vidde og uendelig sikrere ved Søen og sine Bjergskanser. Han (Lord Grey) vilde, hvis han havde Valget, ikke betænke sig paa at vælge Norge. — Den svenske Deklaration var kaldet velgjørende. Svenskernes Opførsel var lig de Franskes i Korsika. Deres første Fordring var den militære Besiddelse af Landet. Den danske Regjering blev kaldet despotisk; men efter alle Reisendes Vidnesbyrd syntes Nordmændene at nyde fuldkommen Frihed. — Men vi bør være koldsindige og erindre os om vor nationale Stolthed. Vi glædede os i dette Øieblik over vore Anstrengelser for at befri Spanien. (Hør!) Ferdinand VII havde overdraget sin Ret til Bonaparte. Havde Kongen af Danmark Ret til at overgive Nordmændene, saa havde Ferdinand ogsaa Ret til at overgive Spanierne. Men Ferdinand overgav af Tvang . . . . mon den danske Konge gav efter ved eget Samtykke? (Hør!) Der er bleven talt noget om Underhandling. Var den begyndt paa fornuftige Grunde, saa var Forslaget bleven forelagt deres Herligheder; men det var en Underhandling efter Grundsætningerne af oprindelig Uretfærdighed — Fredens Sprog og Krigens Voldsomhed!"

Lord *Grenville* kaldte det en grusom Uretfærdighed at ville tvinge det redelige og uskyldige norske Folk under et, som altid havde været dets Fiende, og mellem hvem et Nationalhad bestod, hvormed det i andre Nationer, f. Eks. mellem Spanien og Portugal, ikke lod sig ligne. Blokadens nærmeste Hensigt var at frembringe Hungersnød. Men var dette den første Brug England skulde gjøre af sin Lykke? Burde det nu antage den splinterny Lære, at Gevinst har Fortrin for alle Nationers

moralske Rettigheder og Nationernes fastsatte Lov? Det vilde være at forsvare al den Uretfærdighed, som Frankrig havde begaaet i de sidste 25 Aar; og saadan Lære maatte forkastes, om man tænkte paa at gjenoprette i Europa en nogenlunde Rolighedstilstand. Et var, at overdrage en Erobrer Retten til et Landskab, han har indtaget, et andet at overdrage et Land, han ikke havde indtaget, og som Taleren ganske vist troede, Sverige aldrig vil kunne indtage. I den militære Okkupation laa Aarsagen, som man havde spurgt om, til at saa faa havde gjort Modstand efter en Overdragelse af en Provins. Men i Norge var Tilfældet anderledes. Folket der havde upaatvivlelig Ret til at overveie, om det stemte mere med dets Fordel at gjøre Modstand, end at forlade sig paa Sveriges Omsorg og en anden stor Magts Borgen.

Det var ikke samme Tilfælde, at overdrage en Del af et Kongerige forat frelse det Hele; thi det gjaldt her om at overdrage det hele Kongerige Norge, som ikke var en Del af Kongeriget Danmark, men et uafhængigt Land, regjeret af dets egne Love, omendskjønt under den samme Suveræn. Han havde ikke mere Ret til at overdrage Norge for at frelse Danmark, end Kongen af England vilde have til at overdrage England for at frelse Hannover. Men man paastod, at Nordmændenes Overdragelse skede til deres Bedste. Man sagde, at de var bleven overdragen fra en despotisk Regjering til Fordelene af en fri Konstitution; og dog var de første Frugter af deres Frihed en Paastand om, at de skulde opgive deres Fæstninger og deres Vaaben, hvormed alene deres Frihed kan forsvares.

Med Hensyn til den belovede Frihed, var det da ikke naturligt for dem at betænke, at Frankrig havde lovet de Nationer det samme, som det havde bragt under Aaget? Denne fri Konstitution skulde nu paatvinges dem ved Englands hæderlige Sømagt; men Taleren kunde ikke finde det ønskeligt at erholde Friheden paa Kaardespidsen, og ønskede han den for sit Land, vilde han ogsaa søge Midler til at forsvare det som dens eneste Sikkerhed. Hin Borgen af en fremmed Magt (Rusland)

forekom ham kun som et dobbelt Slaveri. Da Spørgsmaalet om Slavehandelens Ophævelse første Gang var bleven forelagt Parlamentet, havde flere paastaaet, at den maatte vedligeholdes for Afrikanernes egen Lyksaligheds Skyld; men han haabede, at det overlodes Nationerne i Europa, som i Afrika, selv at bedømme, hvad der tjente til deres Fordel og Lyksalighed. Havde Sverige ikke opfyldt sine Forpligtelser til Nordmændenes Tilfredshed, havde det ingen Ret til at kræve Englands Mellemkomst. Norge kunde betragtes som en Part enten af Danmark eller Sverige, eller ogsaa som uafhængigt, da havde det jo ikke givet nogen Aarsag til Fornærmelse, og betragtet som en Part af Sverige var det en underlig Anvendelse af den britiske Sømagt, at sende den bort for at straffe svenske Rebeller. Norges Modstand var et af Traktaten forudset Tilfælde, saa man ikke kunde beraabe sig paa denne. Det var alene fra Danmarks Side Modstand var befrygtet; men det havde nu opfyldt alle Traktatens Fordringer. At hjælpe til, at den paatænkte Uretfærdighed iværksattes mod Norge, vilde heller ikke stemme med Englands Fordel, hvorfor Taleren maatte være ganske enig med Lord Grey i at anbefale Ministeriet at overveie, om det ikke endnu skulde lade sig gjøre, ved venskabelige Underhandlinger at afvende den Uretfærdighed og de Ulykker Norge truedes med.

Lordkansleren fandt, at, om de af Earl Grey fremstillede Grundsætninger var i sig selv sande, kunde de dog i nærværende Tilfælde ikke anvendes. Endskjønt Danmark havde faaet det besatte Holsten tilbage, havde Sverige dog ikke erholdt det afstaaede Norge. Alle Fredstraktater indrømmede dog, at en Stat kunde overgive en Del af sine Landskaber for at frelse Resten, endskjønt han maatte indrømme, at denne Sætning ikke var almindelig antagen, og at Tilfælde kunde træffes, hvor et Land kunde have Ret til at forskyde en ny Herre. Om Nødvendigheden af Norges Afstaaelse kunde der ikke være mere Tvivl, end om Kongen af Danmarks Ret og Magt til at gjøre Overgivelsen. Alle dets Landskaber, med Undtagelse

af Sjælland og Norge, var i Fiendens Hænder. Norge havde modsat sig Overgivelsen til Sverige, og med denne Part af Danmark var England nu i Krig.

Netop at stanse denne Krig paa samme Tid som man underhandlede om Fred, var, efter Lord *Hollands* Mening, Hensigten med Adressen. Han kunde heller ikke finde andet, end at selve Traktaten bemyndigede England til at afholde sig fra al Mellemkomst. Tilfældet med Norge lignede meget det i Spanien, og han maatte indrømme Modpartiets Paastand, at Fiendtlighederne med Norge havde været skadeligere for England, end de med Danmark og mange andre Lande. Men des utilraadeligere var det at bistaa Sverige i Norges Erhvervelse. „Den skjønne Konstitution, som er bestemt for Norge — endte denne Whig, saa hæderligen bekjendt for de Balsamdryp, han og hans ædle Hustru, til deres Fædrelands Soning, ihældte Napoleons Saar — og som er udklækket i denne Debat, burde garanteres det af England.“

Modstykket til *Cannings* Tale var naturligvis Motionærens, Sir *Ch. Wynne's*. Han vilde dog tage sin Motion tilbage, hvis han blot erholdt den Forsikring af Ministeren, at Blokaden vilde blive ophævet, medens de allerede til Kjøbenhavn afreiste Kommissærer for de allierede Magter drev sine Underhandlinger. Forøvrigt lagde han, som Lord Grey, særdeles Vægt paa, at Danmark ganske havde opfyldt Sveriges Krav, saa England var bleven løst fra sin Forpligtelse at tvinge det dertil. Statssekretæren for de udenlandske Anliggender havde jo selv, under den sidste Debat over dette Emne, forsikret, at Ministeriet havde fundet det bedst at undslaa sig for, hvad Rusland havde gjort, at garantere Sverige Besiddelsen af Norge. Videre paalaa ikke England, end ikke at modsætte sig dette. „Vi har paaført Danmark Krig for at sætte os i Besiddelse af dets Flaade, som vi antog kunde blive anvendt imod os. Efterat have erholdt den var vi villige til Fred; men Danmark negtede at slutte den. Først efterat have en Tidlang vedblevet Paastanden at erholde Flaaden tilbage eller en Erstatning, endte det med at slutte

Fred. Men af hvad Grund har vi da fortsat Krigen med Norge? Var nu Krigen begyndt af lovlige Grunde, var der dog ingen Grund til at paastaa dets Underkastelse, naar det anraabte om Fred. Et overdraget Folks Modstand sættes kun Grænse af Klogskaben, ligesom en Mand, hvem en Røver sætter Pistolen for Brystet, ikke kan have anden Betænkning, end om han ved Modstand kan redde sit Liv eller ikke. Modstandsretten havde derfor til alle Tider været udøvet af Nationerne. Skotterne modsatte sig Afstaaelsen til Eduard I, og da nogle Dele af Wales af Fyrst Llelewyn var bleven afstaaede til den samme Konge, havde Walliserne, i en Akt, som endnu fandtes i Tower, erklæret, at deres Fyrste ingen Ret havde til at overgive dem til et fremmed Folk. Under en 200-aarig Krig havde Wales snarere været England til Svækkelse end til Styrke, og til ligesaa liden Baade vilde Norge blive Sverige, om det blev tvunget til at underkaste sig. Alle, der havde reist i Norge, vidste, at Bøndernes Sagn og Sange dreiede sig om Forfædrenes Seire over Svenskerne og Maaden, hvorpaa de havde tilbagedrevet disse Indfald. Brasilianerne havde nylig modsat sig Prinsregentens Afreise til Portugal, i den Tanke at Hensigten dermed var at overdrage det til Spanien; og før vilde Portugiserne vælge Tilintetgjørelse end en Forbindelse med dette Rige. Taleren sammenlignede derpaa Norges og Danmarks Forening med Skotlands og Englands. Men om nu det sidste Rige overvældedes af en Fiende, og Kongen, forat redde London, afstod Skotland, maatte det da ikke høres med Bifald af enhver frisindet Mand, om Skotterne erklærede, at de, uden at bekymre sig om London, kun vilde forsvare sin egen Uafhængighed? Man sagde, at den for Norge bestemte Regjering havde isinde at give det en fri Forfatnings Velgjerning? Men hvad Frihed kan vel gives en Nation med Magt? Under hvilke Betingelser skulde den vel gives? Nordmændene skal først lade alle Midler til Modstand fare. Deres Fæstninger skal først besættes af svenske Tropper. (Hør!) Deres egne først have nedlagt Vaabnene. (Hør!) Hvorledes skulde, efter saadanne

foreløbige Betingelser, dette Folks Konstitution da vel blive det Papir værd, hvorpaa den blev skreven? (Hør! hør!) Under alle Konstitutioner bestaar Sikkerhed mod Despotiet ikke i deres Statuter, men i Folkets Kraft. Hvis alle Englands Byer var besatte af fremmede Tropper, hvad Frihed kunde da Underhuset have i sine Debatter eller Beslutninger?

„Man vil maaske paaberaabe sig, at det lovgivende Korps i Frankrige er et Bevis for, at man kan nyde sin Frihed under Nærværelsen af en fremmed Magt. Men dette Eksempel uden Lige paa Maadehold kan ei have Indflydelse paa Spørgsmaalet; thi man kan ei anføre nogen anden Leilighed, hvorved en lovgivende Forsamling midtunder saadanne Forholde har, under Navn af Dekret, besluttet andet end den væbnede Magts Vilje. Vi maa alene undres over, at det har kunnet være saaledes i det omhandlede Tilfælde.

I alle Frankrigs uretfærdige Angreb siden Revolutionen har det bestandig begyndt med at tilbyde det Folk, hvis Uafhængighed det truede, en fri Forfatning. I skal, sagde de franske Regjeringer, have et Oldingsraad og et 500des Raad; men I maa dog, for at overholde en god Orden, modtage franske Tropper. Man har sagt til Nordmændene, at alt hvad de Svenske gjorde, var til deres (Nordmændenes) Fordel, skjønt disse var af andre Tanker. De Svenske havde sagt dem: „Vi handler for Eders Bedste. Imidlertid skal I blive udhungrede; lever, om I kan, af Bark og Mos. Sagerne skal ligefuldt blive ordnede til Eders Tilfredshed.“ Saa bad ogsaa Spanieren, hvem Filip II gav Ordre at dræbe Don Carlos, Prinsen at være rolig nogle Øieblikke, da han saa ham gjøre Modstand; thi alt, hvad han gjorde, var til Hs. kgl. Høiheds Bedste.

Man siger, at Danmark ikke ærligen har afstaaet Norge. Naar Danmark giver Nordmændene Understøttelse, da vilde dette være en retfærdig Aarsag til Krig mod denne Magt; men det har tilfulde opfyldt Fredsbetingelserne; al den Krigsmagt, der findes i Norge, bestaar af Nordmænd. Den er enten Land-

værn *(milice)* eller Regimenter, der befales af Indfødte og rekrutteres af Folket.

Man har endelig spurgt, om Prins Kristian var en dansk Befuldmægtiget eller en Usurpator? Han er imidlertid ingen af Delene. (Hør! Hør!) — Da Kongen af Danmark frasagde sig Suveræniteten over Norge, da havde Thronarvingen Ret til at betragte sig som Landets Suveræn. (??) Man spørger endelig, hvorfor han ikke har frasagt sig den danske Krone. Man skulde maaske have fulgt denne Vei, dersom vi havde havt Ret til at forlange af Danmark, at Prins Kristian skulde udelukkes fra Thronfølgen. — Ovenikjøbet, naar Freden med Sverige er uforenelig med Nationernes Ret, kan vi da være pligtige at overholde den? Gives der en Fredstraktat, der forpligter en Nation til at billige en Fremgangsmaade lig Polens Deling?“

Taleren søgte videre at bevise, at Sverige ikke havde gjort noksom Fyldest for sine Forpligtelser, og sluttede med nogle politiske Betragtninger over Englands Forhold til Frankrige og Rusland. Freden med det første Rige vilde kun vare, saalænge begge Staters Fordel bød den, og at en Franskmand stod i Spidsen for Regjeringen i Sverige vilde neppe gjøre dette Englands Interesser hengivent. Var derimod Norge uafhængigt, vilde det anse England for sin naturlige Støtte. I 22 Aar havde dette nu kjæmpet for Europas Uafhængighed, skulde det da nu ville fortsætte Krigens Rædsler, i den Hensigt at paalægge et uafhængigt Folk et fremmed og forhadt Aag? Taleren foreslog derpaa, at en Adresse skulde tilstilles Prinsregenten, hvori han „skulde anmodes om at anvende sin Mægling til at hjælpe Norges Folk ud af det grusomme Alternativ imellem Hunger og Underkastelse under et fremmed og fiendtligt Aag, og at, medens de Underhandlinger varede, som H. K. H. maatte finde passende i denne Anledning, alle fiendtlige Foretagender skulde indstilles mod et Folk, der stred for sin naturlige Uafhængigheds hellige Rettigheder.“

Lambton saa „med Afsky et kjækt Folk ofret paa politiske

Overenskomsters Alter. Man har sagt, at Danmark burde behandles med Strenghed, men har det ikke allerede lidt mere ved sit broderlige Forbund med Napoleon, end det vilde havde udholdt ved hvilkensomhelst Krig med hvilken Magt som helst? Er det paa denne Tid man forlanger, at Nordmændene skal underkaste sig uden Modstand den Hersker, man vil give dem, og skal Spaniernes Eksempel være tabt for dem? Naar Frankrige selv beholder Ret til at give sig sin Regjering, er det da ikke sørgeligt at se en Krig bryde ud imod Nordmændene, som vil nyde den samme Rettighed? Og hvilken Krig? De engelske Arméer vilde kun tvungne gaa mod et Folk, der ønsker Frihed; man maa altsaa hungre det ud!"

Over Udhungringssystemets Rædsler gav Sir *James Mackintosh* en rystende Skildring, efterat have gjentaget Wynnes Grunde, hvorimod Sir *Stephen* paa Cannings Side især fremhævede Kronprinsen af Sveriges Fortjenester af de Allieredes Sag, hans Daad ved Leipzig og Frelsen af Berlin. Det geraadede, efter hans Mening, Ministeriet til største Ære, at de viste denne Feltherre Tillid, medens den almindelige Opinion i England var ham aldeles imod.*)

Men naar har en i Udlandet seierrig Regjering ikke kunnet sætte sin Vilje igjennem? Var Algiers Erobring indtruffet betids, skulde maaske den franske Regjerings berygtede Angreb paa Kartet i Juli 1830 have lykkets, eller ialfald dog ikke draget den strenge Tugtelse efter sig, som gav den store franske Revolution dens fjerne vældige Efterdrøn. Men netop Udfaldet af Parlamentsdebatterne gav Tegn til de livligste Udbrud

*) Saa heder det efter den franske Monitør, hvoraf Referatet af disse Debatter er taget, og her er upaatvivlelig, idetmindste i Ordet „aldeles," en Tinte med af Redaktionens egen Farvelade. End skjønt det er en Indrømmelse af en af Ministeriets Tilhængere, var dettes Medhold i Folket dog paa hin Tid saa stærkt, at det er øiensynligt, at Taleren her har sagt formeget i sin Iver for at stille Ministeriets Færd og politiske Mod i ret Lys. Debatterne og deres Udfald viser det. At den almindelige Opinion i England var for Norge, var Tilfælde, men er jo ikke det samme som Uvilje mod Kronprinsen af Sverige. Hans humane Adfærd som Administrator en Tid over Hannover, der havde bidraget saameget til at vinde ham de svenske Hjerter, var ogsaa lidet egnet til at gjøre ham de engelske fiendske.

af det engelske Folks Sympathi for Norge. I Overhuset nedlagde foruden Kongens Søn, Hertugen af *Sussex*, ogsaa den kongelige Hertug af *Glocester* samt Lorderne *Grey*, *Essex, Grenville*, *Roslyn, Clifton, Wentworth*, *Fitzwilliam*, *Stanhope*, *Lauderdale Norfolk* Protest imod de norske Havnes Blokade. Og i det store Publikum lyste ikke blot Oppositionstidenderne Ve og Forbandelse over Regjering og Parlament; men ogsaa i særegne Skrifter, og som en Følelsens Gjenstand, forfegtedes Norges Sag med ædel Varme.

Først over en Maaned efter, altsaa langt henne i Juni, blev denne tabte, men ærefulde, Kamp i England for Norge bekjendtgjort her fra Pressen, skjønt det ikke varede saa længe, før man hist og her vidste derom. Der kom engelske Aviser (uden Ordre fra Admiralitetsherrerne i Trinityhouse, og som „blæste overbord") i en god Hensigt iland fra de engelske Krydsere. Og den Skaansomhed, hvormed flere af disse fremdeles røgtede sit grusomme Hverv, hvilken endog gik til Begunstigelse af Korntilførselen og Beskyttelse imod de svenske Kapere, var ikke det ringeste Vidnesbyrd om Styrken af de engelske Sympathier, ligesom dette ogsaa bekræftede den Formodning, som var gjængs baade i og udenfor Rigsforsamlingen, at Kristian Frederik havde et hemmeligt Løfte om Understøttelse af England.*) Ingensteds findes ellers Sympathier af Naturen stærkere imellem to saa adskilte Folk som Nordmænd og Engelskmænd. Selv den langvarige Krigs Tab og Lidelser havde ikke kunnet udslette dem af Nordmændenes Gemyt. De var ikke gangne op i Røg

*) Provst *Stefansens* Haandskrift siger, at de engelske Krydsere „i April ei alene ikke hindrede Seiladsen paa Norge, men understøttede den endog ved dels at bortjage svenske Kapere af Farvandet, dels ved at underrette Kornskibene om, hvor de havde Kapere at befrygte. Dette, forenet med de engelske Søfolks Enthusiasme for Norges Sag, lod med al Rimelighed i Sandheden uindviede formode en saadan hemmelig Forstaaelse. I Mai kom først de svenske Krigsskibe i Søen, da de havde lagt indefrosne, og nu begyndte de engelske med at afvise dem og med saadan Ordre at paategne deres Papirer. Enten lod de nu Kornskibene følge sig, til Mørket paakom, og forlod dem saa under norsk Kyst, eller ogsaa, naar Skibet var truffet i Nærheden af Kysten, forlod de det straks efter Paategning om Afvisning for de svenske Kaperes Skyld, forat give det Anledning at søge Norge."

med Linjeskibet „Prins Kristian“ eller tilbunds med „Najaden“. Nationerne var for gammelkjendte; de agtede hinanden og har ogsaa formeget tilfælles i Karakteren til at Politiken skulde kunne tilintetgjøre deres Interesse og Medfølelse for hinanden.

Men hverken den svenske eller danske Regjering fandt sig tilfreds med de Ord, som var faldne i Parlamentet; den danske ikke engang med visse Udladelser fra den ministerielle Side. Idelig kujoneret af den svenske Ministerpræsident i Kjøbenhavn, den argusøiede, energiske Generalløitnant Baron *Tawast*, fandt den sig endog tvungen eller beføiet til en halv officiel Erklæring, hvori den saaledes beklager sig, efterat have paastaaet at have gjort alt for at se Kielertraktaten opfyldt:

„De eftertrykkeligste Befalinger blev derfor givne; Kongen fordrede og ventede Lydighed; men i Norge tog Begivenhederne en Vending, der aldeles tilintetgjorde Kongens redelige Bestræbelser for at gjenvinde Nordens Fred. Selvraadig og paa eget Ansvar gik det norske Folk sin Skjæbne imøde; Kongen havde gjort alt, hvad man efter Traktaten var berettiget at fordre af ham, og Norges Sag burde fra nu af have været et aldeles fremmed Anliggende for Danmark.

Under disse Omstændigheder maatte det være særdeles paafaldende, at fremmede Statsmænd i offentliggjorte Forhandlinger fører et Sprog, som om Danmark kunde gjøres ansvarligt for Norges vilkaarlige Handlinger; ligesom det heller ikke kan undgaa Opmærksomheden, at de ministerielle Ytringer i det engelske Parlaments Debatter angaaende Norge frembyder en Ubestemthed, ja endog Modsigelser, der bliver vanskelige at forklare. Med Hensyn dertil bemærkes følgende: Den i Kiel med Storbritanien sluttede Fred blev den 8de April i Lüttich ratificeret, efterat der, paa den engelske Regjerings Vegne, var foreslaaet Tillægsartikler, som forandrer Traktatens 4de Artikel, betræffende de danske erobrede Besiddelsers Tilbagelevering;

Ogsaa disse blev i Lüttich af begge Staters Befuldmægtigede undertegnede, og Ratifikationsakten for samme af Kongen af Danmark udfærdiget; men den er fra Storbritaniens Side endnu tilbageholdt, uden at dertil nogen Grund er bleven angiven; dog har den engelske Regjering tilkjendegivet den til de vestindiske Øers Besiddelsestagelse bestemte kongl. Generalguvernør, at han kan udføre sit Ærinde, naar dertil de fornødne Forberedelser er satte i Gang. Misledet af enkelte, som vil Danmark ilde, dvæler man heller ved enhver Omstændighed, hvoraf Mistanke kunde udledes, end hører Sandheds og Billigheds Sprog, der taler saa høit for Dannerigets Konge, og man glemmer, paa en Tid, hvor Retfærdighed, Lykke og Fred ved høimodige Fyrsters Anstrengelser gjengives Verden, at Danmark er en Del af samme, og at det, ligesaavelsom andre Stater, har Krav paa at finde Hvile efter mange Aars Lidelser. Mindre Opmærksomhed fortjener fremmede, især engelske, Avisskriveres Ytringer om Danmarks Forhold i Henseende til Norge. Disse Blade er, som bekjendt, det Hjælpemiddel, hvorved enhver kan virke paa den offentlige Mening under Anonymitetens Skjul og frit kan vove at fremsætte urigtige Fakta, overbevist om, at de dog altid gjør Virkning paa nogle lettroende Læsere."

Erklæringen endte med at benegte endel Beskyldninger af den ministerielle *the Courier*, saasom at den danske Regjering skulde være bleven kompromitteret ved de hos Kammerjunker Gyldenpalm forefundne Breve,*) at Regjeringen gav danske

*) Det danske Forsvar ytrer, at Regjeringen, „langtfra selv at være bleven kompromitteret ved de private Skrivelser, denne fra Kongens Tjeneste afskedigede indfødte Nordmand havde paataget sig at overbringe til Norge, meget mere i den svenske Regjerings Meddelelser havde fundet Anledning til at paaanke og straffe enkelte Borgeres lovstridige Handlinger." Hermed sigtes til hvad der hændte Præsidenten i Gen.-Toldk. Grev *Frederik Moltke*, Justitsraad *Westermann* og flere, der havde korresponderet paa Norge med hin Sladderhank af en Kammerjunker. *Moltke* fik pludselig sin Afsked fra alle sine Embeder, fordi han i et Brev havde gjort Statsraad Generalløitnant *Haxthausen* opmærksom paa, at Kornudførselen rigtignok vilde, paa svensk Forlangende, blive strengt forbuden, men at den dog vilde kunne gaa for sig, naar de norske Skibe kun blev forsynede med Papirer, som om de kom fra og gik til England. *Westermann* blev endog landsforvist, fordi han, i et Brev til en Ven i Norge, havde ytret

Officerer Permission, for at kunne gaa i norsk Tjeneste; at norske, i Danmark tilbageblevne, Søfolk var blevne hjemsendte over Søen for at bruges imod Sverige; og at en dansk Eskadre krydsede under Norge mod svenske Skibe.

„Enhver ved — slutter Erklæringen — at Danmark siden Aaret 1807 ingen Eskadre har havt, og at de Brigger, der under Norges Kyster har mødt og praiet engelske Krydsere, vel er Kongen af Danmarks Eiendom; men at de imod hans Vilje med Magt er tilbageholdte i Norge, bemandede med norske Officerer og Søfolk, og brugte til et for Kongen af Danmark aldeles fremmed Øiemed."

Fra de til Norge sendte danske Kommissærers Side var der idetmindste intet imidlertid bleven forsømt, som kunde betage Regjeringens Politik Skinnet af Uoprigtighed. Den 10de Mai indløb til Prinsregenten paa Eidsvold en Skrivelse fra dem, dateret Strømstad den 8de, hvori de oversendte endel Eksemplarer af Frederik VI's aabne Brev og Kommissorium af 18de Februar,*) og ytrer, at de „med Bedrøvelse" har seet af Hs. Høiheds Skrivelse af 6te Mai, at han ikke ansaa sig beføiet til at tage Hensyn til deres Opfordring, samt betydede

sig ufordelagtigt om den danske Regjering med Hensyn til Norge, og navnlig om Kancellipræsident *Kaas*. Da det ikke lykkedes ham, i Hamburg, hvorhen han først tog sin Tilflugt, at erholde Tilladelse af Frederik VI, paa Tilbagereisen fra Wien, til at vende tilbage til sin Familie i Kjøbenhavn, begav han sig til Norge, hvor han først opholdt sig paa Eidsvold Værk hos Statsraad Anker, med hvem han var noget besvogret, og senere i Kristiania. I 1821 gav Storthinget ham en Pension af 120 Spd. aarlig, fordi han kunde siges at have lidt for Norges Skyld.

*) Det heder endvidere heri: „Som vi, efter den af os samtykte Fredstraktat af 14de Januar d. A. og efter at have afstaaet vore Rettigheder til Norge, ikke erkjender og ikke vil erkjende anden Myndighed i dette Rige, end Hs. Majestæt Kongen af Sveriges, saa kan vi ei heller anderledes end med allerhøieste Mishag se, hvad der tvertimod bemeldte Traktat og vore udtrykkelige Befalinger sammesteds er foregaaet; og det saameget mere, som enhver af os forordnet Embedsmand, fra den høieste til den laveste, ligesom enhver anden vor Undersaat i Norge, ikkun under det Vilkaar er bleven fritagen fra den Ed og Pligt, han stod i til os: at Fredstraktatens Betingelser, forsaavidt ham maatte vedkomme, nøiagtigen skulde opfyldes. Ligesom vi derfor ved aabent Brev af Dags Dato vil have dette kundgjort for samtlige Embedsmænd og alle Indbyggere i Norge, saa paalægger vi og herved eders Kjærlighed ufortøvet at efterkomme de til samme ergangne Befalinger."

ham, at deres Monark „aldrig havde løst det norske Folk uden under Vilkaar af Traktatens nøiagtigste Opfyldelse.“ Det stod dem kun endnu tilbage, erklærede de, at opfordre Kommandanten over Fredrikstens Fæstning, samt at gjøre Hs. Høihed og alle, der havde vægret sig for at efterkomme deres Opfordring ansvarlige for Følgerne. Men da deres Sendelse ikke kunde ansees endt, før de havde overleveret Hs. Høihed det kgl. Reskript og modtaget hans bestemte Svar, vilde de i Strømstad oppebie dette Ultimatum og Tilstaaelsen for, at det kgl. Brev med øvrige Sager var rigtigen ihænde komne, hvorpaa de straks vilde begive sig paa Hjemveien. De fik den forlangte Bevidnelse om, at de havde røgtet sit Ærinde, udfærdiget allerede den samme 10de Mai, ledsaget af en Svarskrivelse til Kongen af Danmark paa Reskriptet af 18de Februar saalydende:

„Deres Majestæt, høitelskede Hr. Fætter!

Med dyb Bekymring har jeg modtaget og læst Deres naadige Skrivelse af 18de April d. A., og den deri indeholdte Opfordring til mig, at overlevere Norges Fæstninger, faste Pladse, offentlige Kasser og Domæner til de af deres Majestæt udnævnte Kommissarier, for igjen ved dem at overdrages til hans svenske Majestæts Befuldmægtigede. Det norske Folk har i det kgl. aabne Brev af 18de Januar, som løste det fra dets Troskabsed imod Deres Majestæt, ikke kunnet se, at denne høitidelige Akt var betinget; thi den udstedtes, førend Riget endnu kunde været overleveret til de Svenske; den kundgjordes tilligemed Fredstraktaten, og maatte vel efter sine Ord øieblikkeligen træde i Kraft. At Folket følte sit eget Værd, og at det fremfor alle hørte sig selv til, at det ei erkjendte den Overdragelsesret til en fremmed Krone, som dets gode Landsfader nødtvungen havde øvet imod samme, det stod ei i Deres Majestæts, det stod ei i min Magt at forhindre; aldrig vil heller det norske Folk erkjende samme eller godvillig give sig under svensk Herredømme. Jeg har stedse vidst, hvor samvittighedsfuldt Deres Majestæt fordrede Fredstraktaten til Kiel opfyldt; men Midlerne til at udføre dette Hverv, nemlig at bruge Nord-

mænd til at opofre deres Landsmænd, og til at oplade Fæstningerne i Landet for de Svenske, stod ei i min Magt; thi en Borgers første Pligt er imod Fædrenelandet! Aarsagerne, som bevægede mig til at forblive her, nemlig for at haandhæve Orden og Rolighed i Landet, og for at bistaa et uafhængigt Folk i at bevare sin Frihed og Selvstændighed, er kjendte af Deres Majestæt. Min Bevidsthed siger mig, at jeg derfor fortjener alle Retskafnes Agtelse, og jeg er rolig ved denne, i Tro paa er retfærdig Guds Bistand ved den gode Sag, som jeg forsvarer. — At jeg ved min Handlemaade skulde miste Deres Majestæts Hyldest og Naade, vilde smerte mig uendeligen, men jeg vilde efter min Overbevisning først fortjene det, naar jeg med Hensyn til egen Sikkerhed eller Fordel kunde opofre et helt Folks Vel og svige den Ed og Pligt, som binder mig til samme, saalænge det gjælder om at forsvare dets Rettigheder og berede dets Fremtids Held. Alle Embedsmænd og Kommandanter, saavelsom Menigmand, er bundne ved samme Ed til Nationen, og sikkert vil ingen Nordmand svige samme. Jeg har saaledes set mig nødsaget til at erklære de af Deres Majestæt udnævnte Kommissarier, at deres Ærinde vilde være frugtesløst, og at jeg ikke saa mig beføiet til at modtage den fra deres Side skete Opfordring. — Deres Majestæt vil naadigst tage Hensyn paa min Stilling, i Spidsen for et uafhængigt Folk, der ei har Aarsag til at vente, at jeg skulde kunne svige mit Løfte til samme; og idet De maaske berøver mig Deres Hyldest og Naade, vil De (jeg tør tro det) beklage, at De ei kan følge Hjertets Stemme, og nu som før erkjende mig for Deres Majestæts min høitelskede Hr. Fætters

tro og underdanigst hengivne Fætter

Kristian Frederik."

Stykket var, som man ser, endnu i sine Ekspositionsscener, eller rettere der, hvor Knuderne vel begyndte at knyttes, men endnu ikke at strammes, og Helten gav endnu sin Rolle med en Holdning og Freidighed, som, om det end ikke lod sig sige, om Stykkets Ende vilde blive hvad man kalder „god“, eller

høi tragisk, dog maatte vække Forvisning om, at det ikke, for hans Vedkommende, vilde falde udenfor Dramaets Værdighed og ned i den Genre, man ikke ved enten man skal le eller græde af. Efter hvad der hidtil er foregaaet, havde man al Grund til at tænke sig, ikke en Walter Scotts Conachar, men en Calderons „standhaftige Prins."

Nordmændene i Kjøbenhavn.

„Norge! din Favn
snart dine Sønner modtage!
Selv deres gladeste Dage
føle dit Savn.

— —

Fædreneland!
Hellige Navn, du vort Hjerte
fylder med Glæde, med Smerte.
Venner, stød an!

Norge, din Skaal!
Stedse at fremme din Ære,
det skal urokkelig være
Brødrenes Maal."

(Bekjendt Vise).

Men hinsides Kattegat slog mange Hjerter af en endnu varmere og naturligere Sympathi for Norge end hinsides Nordsøen. Nemlig hos de mange Nordmænd, som ved Rigernes Adskillelse befandt sig i Danmark, især i Kjøbenhavn, dels ansatte i Embeder, dels endnu som Studerende ved Universitetet eller i Begreb med at forlade dette for at søge Brød i Fædrenelandet. Didhen *hjem, hjem* gik, efter de grusomme Plakater af 11te og 28de Mai*), den aabnede Vei kun gjennem

*) Efter den første af disse Plakater, der antoges aftvungne Frederik VI, maatte intet Pas udstedes til Norge, Tilførsel dertil ske eller Samkvem og Brevveksling dermed finde Sted, under Straf af Fængsel eller offentligt Arbeide, og efter den sidste skulde den, som herimod forsaa sig eller forsøgte paa at begive sig til Norge ad nogen anden Vei end igjennem Sverige, ikke alene blive anseet og straffet paa det strengeste efter Plakaten af 11te Mai, men endog, om han befandtes at have søgt at opnaa sin Hensigt paa underfundig Vis — have sit Liv forbrudt.

Sverige, og da under Aaget af en Ed til en Herre, som ingen Nordmand havde erkjendt; og det var for Nordmændene at være aldeles afskaarne Veien, indtil Vinteren gav sig og Vesterhavet blev farbart: da gik der en hemmelig Vei over Nordpynten af Jylland i aabne Baade over det voldsomme, kaperfyldte Hav.

Da — bag i disse Baade, halvt nedgravet i Korn, med Pjækkerten opslaaet om Halsen, Piben i Munden, det livlige spændte Øie speidende udover den maalløse Flade eller anstrengende sig forat kløve den sendrægtige Havtaage, sad mangen ung Mand, mangt et Par Venner med bankende Hjerter; men ikke for Døden thi „skjærp Seil, skjærp Seil!“ hedte det — men efter at faa se de første Landtoninger af Norge: „Næsset“, Kristianssands høie Land, Tromlingerne, „den omvendte Baad“ eller de hvide Lifjelde i Telemarken, alt eftersom Strøm, Storm, Havgang og Taage havde forsat dem, eller eftersom de havde sat Kurs for mistænkelige Seilere i Luvart eller Læ. Strømstad, Warberg o. fl. d, var smaa Algier'er og Gøteborg et Tunis; der svømmede ikke flere Lommer og Vildgjæs udfra den bohuslenske Skjærgaard end armerede store Baade og Slupper udfra disse og de andre Havne paa den svenske Kyst. Men ilende, paa Aarerne eller med Seilet, uimodstaaeligt som Kviksølvdraaberne samler sig til sin Masse, kom dog de fleste af hine Baade over; og da — „o Fædreland! o Far og Mor! o Maria, min Kjæreste! o Anna, min Søster!“

O qui complexus! o gaudia quanta fuere!

Og saa vist, som at Taarer i dette Øieblik ved den blotte Forestilling uvilkaarligen fylder dens Øie, der nedkaster denne Skisse, som saa mange endnu levende Landsmænd vil kunne sande — de fyldte ogsaa ofte, søde og tunge, hine unge Mænds Øine, som vi saa bag i de flygtende Baade, kjække men urolige som den aarvaagne Vildands, speidende i Luvart og Læ, stirrende fremad, fremad, mod Nord, mod Nord.

Men nu var det den høie Vinter. Der kom Sneflokker fra Norden, men ingen Breve med Underretning om Fædrenelandets Beslutning, ingen med kjærlige Ord og Understøttelse

til Sønnerne i den fremmede By. Men Nordmændene i Danmark vidste i sine Hjerter, hvad det Folk vilde beslutte, hvis stolte og varme Blod de følte i sine Aarer, og idet de enkelte imellem dem, der besad mere Formue eller Indflydelse, besluttede at forene sig for at hjælpe de Landsmænd, som befandt sig i Forlegenhed, paatog Broderkjærligheden sig at erstatte Savnet af Fædrenelandet og af Frændskabet. At være Fædrenelandet og Landsmænd i Danmark tilnytte paa hvad Maade bedst ske kunde, med Raad og Daad og Efterretninger derfra og didhen, var Øiemedet for den saakaldte „*Nordmandsforening*“, som hurtig efter Budskabet fra Kiel, med kløvede Vandes naturlige Sammenløben, dannede sig i Kjøbenhavn; og til disse Formaal, der omfoldede og dækkede hinanden som Zwiebelens Lag (skjønt man nok kan udfinde hvilket der var Hjertet, nemlig det som mest maatte skjules) træffer vi Nordmændene i Kjøbenhavn allerede i Virksomhed samtidigen med de første Bevægelser i Norge, med Kristian Frederiks Reise, og endnu før Budskabet om Afstaaelsen havde naaet alle dets Dale. Det var en Slags spansk Junta i Udlandet, eller Foreningen lignede en af disse polske Emigrantforbund, der idelig sigter tilbage til Fædrelandet som Straaler fra ligesaamange Hulspeil til et og samme Punkt. Nordmændene har ogsaa denne hæderlige Lighed med de to ulykkeligste, af Politiken mest mishandlede, af Europas Folkeslag, at de har budt Ulykken Kamp og hinanden Trøst og Hjælp og dannet et Fædreland i det Fremmede ved hverandres Hjerter, følende, at de nu maatte være og var noget for hverandre.

Det varede flere Dage, før Kielertraktaten blev rigtig bekjendt i Kjøbenhavn. At en Kurér var bleven affærdiget fra Midelfart over Roskilde og Helsingør til Norge satte især Rygter i Bevægelse om at den skulde gaa ud paa dets totale eller partielle Afstaaelse. Fra Regjeringens Side iagttoges imidlertid en dyb Hemmelighed, og i Publikum herskede en forventningsfuld alvorlig Stemning, som under den Stilhed, der gaar forud for et Uveir eller en befrygtet stor og almindelig

Ulykke. De visse Efterretninger om Arméens bestandige Tilbagetog maatte forberede paa en saadan; men endelig først den 5te Februar, da Regjeringen kunde være vis paa, at Efterretningen allerede maatte være i Norge, gik der Lys op over det Hele, idet Kielerfreden fandtes bekjendtgjort i Statstidende. Det var en Lørdag Aften, Tiden for Professor Olufsens statsøkonomiske Forelæsninger, der især besøgtes af yngre og ældre Embedsmænd, hvorimellem flere norske. Dagens Efterretning gav da Emne til de livligste Samtaler mellem nogle af de tilstedeværende; og tre norskfødte Embedsmænd, nemlig Gudbrandsdølen, Digteren, Etatsraad *Kristen Henriksen Pram*, daværende Overauditør og (som endnu fremdeles) Høiesteretsadvokat *Jonas Anton Hjelm*, vor berømte Nationalrepræsentant, samt Kontorchef under General-Postdirektionen, den senere i Norge som Ekspeditionssekretær for tidlig afdøde *Peter Vogt*, kom overens om, til næste Morgen hver for sig at overveie, hvad der burde gjøres af Nordmændene i Danmark for Fædrelandet og for de i Forlegenhed stedte Landsmænd imellem dem. Til denne Sammenkomst havde *Hjelm*, det rastløse Hjul, færdig et Udkast til en Sammenkaldelse af samtlige i Kjøbenhavn værende Nordmænd. Efterat dette var drøftet og antaget af de tre, i Forening med Peter Vogts Broder, daværende Assessor i Finans-Kassedirektionen, nu norsk Statsraad, *Jørgen Herman Vogt*, tog hver sin Afskrift for at forevise den for de Landsmænd, man samme Dag maatte træffe

Jonas Anton Hjelm.

paa; og saa afsted hver paa sin Kant. Et ledigtstaaende Klublokale tilveiebragtes til Mødested, og da Udstederne af Indbydelsen samledes længer udpaa Dagen, forat meddele hinanden Udfaldet, fik den saadan Bemærkning: „Flere er enige om, uden Paategning, at møde første Gang i Morgen Eftermiddag Kl. 5 i Læderstrædet No. 29, 1ste Sal, nemlig Mandag den 7de Februar.“ Sammenkaldelsen selv var saalydende:

„*Indbydelse.*

Forbindelsen imellem Norge og Danmark samlede mange af Norges Sønner til Kjøbenhavn. Den væsentligste Grund til deres Nærværelse her — at tjene *Fædrelandet* tilligemed sig selv som de bedst kan — er nu hævet. Alle elsker de dette Fædreneland. Alle føler de Smerten af det Slag, som saa særdeles haardt tilføiedes det. Med Forbauselse ser de hinanden, som halvt landflygtige, paa engang hensatte i et fremmed Land, neppe vidende, om de engang tør spørge: Hvordan ser det ud i det kjære Hjem? Hvad *tør*, hvad *bør*, hvad *kan* vi gjøre? Og dog maa selv Slaget, som rammede, have forenet Brødrene af den fælles Moder end inderligere.

Jørgen Herman Vogt.

En Nordmand spørger derfor:

Skulde det ikke være ret og tjenligt og ønskeligt, at Norges her sig opholdende Sønner valgte sig en Samlingsplads, hvor de fortrolig og aabenhjertig, som Fødelandets Stilling fordrer det, kan til visse Tider komme sammen, meddele hinanden hvad de bag Begivenhedernes tætte Slør maatte skimte, byggende derpaa fælles Overlæg, aftale hvad de, hver for sig, eller samlede, tør og bør gjøre med Hensyn til Fødelandet, den Stat

ukrænket, i hvilken deres Personer og Eiendomme nyder Beskyttelse og Sikkerhed?

Enhver Landsmand, som bevarer dette Spørgsmaal med ja, tegner sit Navn herhos. Det videre skal da foranstaltes.

Hvo, som ikke bifalder Forslaget, han være dog Landsmand nok til ikke at foranledige her uvedkommende Mistydninger af hvad der sker i den uskyldigste og velmenteste Hensigt!

Kjøbenhavn den 6te Februar 1814."

Indbydelsen skrev sig fra Mænd i feireste Alder, med Ungdomsvarmen endnu i Blodet; men den var ikke bleven forevist for nogen Nordmand, gammel eller ung, i Begyndelsen eller ved Enden af sin Løbebane, uden at den jo var bleven bifaldt. Kun undslog nogle faa, der havde naaet høiest paa denne, og hvis Rest af Dage vilde tilhøre Danmark, sig forat deltage i Møderne. De veirede forud Modbøren, som vilde adsplitte dem igjen, og det var vel heller ikke saa frit for, at selve Pram, den Nordmand, der nød størst Anseelse mellem sine Landsmænd, havde en Kamp at bestaa med sine Betænkeligheder. Han savnedes i det første Møde; men i de følgende viste han, hvor ganske hans norske Hjerte havde seiret.

Men til Tid og Sted indfandt der sig 20 flere end der, efter Regelen, behøves til et gyldigt Samfund, og af disse 23 Nordmænd aabnedes da det første Møde med Oplæsningen af Indbydelsen, hvorpaa de konstituerede sig til en „Nordmandsforening" ved at undertegne saadan Overenskomst:

1. „Vi vil med hinanden udgjøre en Forening af Nordmænd, som forsamler os til nærmere bestemmende Tider.
2. En Hovedbetingelse for disse Forsamlinger er, intet at foretage, som strider imod Landets Love, god Politi og Orden, følgelig at Politiet tilbørligen underrettes om Foreningens Tilværelse og Beskaffenhed, og, for at Forsamlingen ikke skulde give Anledning til Rygters Udbredelse, — at intet bringes ud i Publikum, eller fortælles til Uvedkommende, af hvad der i Forsamlingen høres eller passerer.

3. Et Øiemed for Foreningen er at meddele hinanden, hvad vi erfarer om vores fælles Fædreland, dets Stilling og Foretagender.
4. Et andet Øiemed er at modtage og overveie Forslag sigtende til de herværende Nordmænds Tarv.
5. For at tilbørlig Orden kan herske i Forsamlingerne, udnævnes en Bestyrelse, bestaaende af 3 Personer, som modtager alt, hvad der til Foreningen meddeles af Underretninger og Forslag, og forelægge Forsamlingen samme. Disse vælges næste Forsamling blandt dem, som nu er tilstede, eller blandt dem, som en af de Tilstedeværende, inden Valget, opgiver at ønske Adgang til Foreningen.
6. Næste Forsamling holdes førstkommende Fredag Eftermiddag Kl. 5 her i Nr. 29 1ste Sal, i Læderstrædet.
7. Til at foranstalte det fornødne i Henseende til Bekjendtgjørelse af det passerede for Politiet og hvad videre der forefalder, indtil Bestyrelsen er organiseret, er i Dag komitérede 2de af de underskrevne nærværende."

Men Pram havde udfyldt sit Fravær med en vidløftig Besvarelse af de tre i Indbydelsen fremsatte Spørgsmaal, og umiddelbar efter denne blev hans Skrivelse oplæst. Paa det første: „Hvad *bør* vi?" svarede han, at man „*burde* roligen oppebie Kundskab om hvad Fædrenelandet, om ei udtrykkeligen fordrede af sine fraværende Børn, saa dog hvad der for disse var til dets Gavn og Gode at beslutte." Paa det andet: „Hvad *kan* vi?" svarede han: „kun ved roligen at afvente, hvad hist sker eller besluttes, belave os paa, ei uden Lidenskab, Ild og Liv, men sindigen, uden lidenskabelig Overilelse, at vælge vore Forholdsregler." Og til det tredie: „Hvad *tør* vi?" svarede han: „Sikkerlig med Sindighed alt, hvad der er til vort Fædrelands Gode, overbeviste om, at, som Dannerkongen ganske vist ei uden med blødende Hjerte havde bestemt sig til det Skridt, en af hvis Følger er denne Overlægning: saa vil, skjønt ham ei længer undergivet, Norges Vel og Lykke være hans Hjerte et saa inderligen brændende Ønske, som det nogensinde var,

og som det er nogen ærlig Nordmands. Vi kan være trykgeligst visse paa, at skjønt han ved Tingenes ulykkelige Stilling var nødt til at løse Baandet imellem Danmark og vort Fædreland ved at løse Norges Indbyggere fra den Ed, hvormed de var bundne til ham, saa har Kong Frederik den sjette dog ei løst sig selv fra Erkjendelsen af det, han skylder Nordmændene for den Hengivenhed, de saa lidenskabeligen stedse har vist ham — den de har i de 426 Aar vist samtlige de 14 Konger af hans Stamme; — ei fra den Ømhed og Godhed, som udgjør hans Karakter, og som han stedse har elsket at vise det norske Folk; — visse paa, at sand og sindig Stræben for Norges Vel og Gode, — hvilket, saalænge han det kunde, var hans Yndlings Id, som just dette og er Maalet, til hvilket vi stræber — stedse vil være ham kjær og hæderlig, og den sande Vei til at vinde og vedligeholde hans Velvilje og Yndest."

Professor med. Mikael Skjelderup.

Prams Ben smuldrer i en fjern Verdensdel; i St. Thomas's Kalkbund er de forlængst fortærede, siden han forgjæves tilbød sit fribaarne Fædreneland sin Tjeneste og sine Talenter; men mellem de øvrige Stiftere af Nordmandsforeningen finder vi,

foruden de førnævnte Patrioter, flere Navne, som Norge endnu regner blandt sine levende Prydelser, tællende for hvert et endnu grønnende Egeblad om sin Tinde. Vi træffer saaledes de udmærkede Storthingsrepræsentanter *Søren Anton Wilhelm Sørenssen* som Student, og Høiesteretsassessor *Johan Henrik Rye* som Løitnant, samt imellem de øvrige vort Universitets Nestor, gamle Professor med. *Mikael Skjelderup.* I de to følgende Møder, den 11te og 19de Februar, steg Medlemmernes Antal til 129; senere hen endog til 143, hvorimellem vi møder Storthingsmanden, Sogneprest *Jens Laurits Arup* som Student og sal. Høiesteretsassessor *Poul Holst* som Kandidat, og af Literære vort Universitets klareste Stjerne, Astronomen Professor *Christopher Hansteen,* dengang Lektor, samt som Studenter Overlærer *Ulrik Møller* og Nationalsangens Digter, Høiesteretsassessor *Henrik Anker Bjerregaard,* paa hvis Grav Græsset endnu ikke har havt Tid til at fæstne sig.

Christopher Hansteen.

Politiet, hvem *J. H. Vogt* og *Hjelm* var blevne valgte til at meddele Oprettelsen af Foreningen og Forhandlingerne i det første Møde, fandt intet at indvende, da saamange Embedsmænd og selv en af Politiets egen Midte fandtes imellem Medlemmerne. I det andet Møde skred man derfor til at vælge Formænd, der havde at gjøre Udkast til Vedtægterne, og dertil kaaredes Etatsraad *Pram,* Assessor *Vogt* og Overauditør *Hjelm.* I 4de Møde, den 22de Februar, vedtoges disse, bestaaende af 13 Poster, hvoraf maa bemærkes følgende:

„1. *Hovedformaalet* for denne Forening er, at i Danmark

sig opholdende valgte og velsindede Nordmænd kan, *under Fædrelandets nærværende Stilling* yde hinanden og andre deres herværende Landsmænd den broderlige *Bistand i Raad og Daad*, som de ellers maatte savne, samt *Opmuntring og Veiledning* til det Sindelag og Forhold, som sikrer dem baade mod at vildledes og at mistydes.

Et underordnet Formaal er selskabeligt Samkvem af Foreningens Lemmer.

2. Uagtet Nordmanden, som Nordmand, aabenbarligen skylder, med helligste og kraftigste Forpligtelse, Statsborgerpligtens Opfyldelse til det Land, som siden Traktaten af 14de Januar 1814 ene er hans sande og rette Fædreland, og da Erkjendelsen og Følelsen heraf vel med Føie kan formodes at være paa det livligste brændende i enhver ægte, og sit Fædreland værdig, Nordmands Barm, bliver det meget mere *for Medlemmerne af dette herværende Samfund, og som saadant, første og helligste Forpligtelse, at bevise sig Nordmandsnavnets Hæder værdig, ved i ingen Handling eller Ytring at overtræde nogen af de Pligter, hvilke de, som opholdende sig i Danmark, og saalænge og forsaavidt Medborgere i denne Stat, og dennes Suverænss Undersaatter, skylder deres hidtil værende, og fremdeles saalænge de her lever stedse vedblivende Medborgere, og Danmarks Konge, til hvilken de, idetmindste saalænge, fremdeles er bundne med de selvsamme Forpligtelser som hidindtil.*

Ulrik Møller.

3. *Foreningens Lemmer skal være Nordmænd*, det er, Mænd, som enten er fødte eller opdragne i Norge, og *der* har Embede eller Bopæl."

Medlemmerne skulde dog voteres ind, og Forhandlingsmøder holdes for det første hver Lørdag Aften; men ellers saa

ofte Formændene, der skulde være tre, fandt fornødent. Hver Aften skulde selskabelige Møder finde Sted. Den første lovgivende og dømmende Magt skulde bero hos „Foreningens Ældste,“ bestaaende af Formændene og 22 andre valgte Medlemmer, for hvem Formændene intet maatte negte at foredrage, og som skulde kunne handle med fuld Myndighed, naar 9 var tilstede, dog med Undtagelse af ved Forandringer i Vedtægterne, da 19 udfordredes. Udenfor de i disse bestemte Tilfælde maatte intet foredrages for det hele Samfund, uden Flerheden af da Ældste paabød saadant. Disse skulde vælges paa saadan Maade, at hvert Medlem skriftlig opgav 3 for hver Plads, hvorefter de 75, som havde de fleste Stemmer, igjen mellem sig opnævnte de 25, hvoraf hver anden Maaned den første skulde udtræde. Disse skulde derpaa af sin Midte udnævne Formændene. Naar nogen Landsmand maatte have noget at foredrage eller meddele, skulde dette ske igjennem disse, som da sammen selv, eller sammen med de Ældste, skulde bedømme om Kundgjørelsen var passende. Foreningen haabede for øvrigt, „at enhver af dens Medlemmer vilde gjøre sig en Glæde af at udtænke, hvad der kunde fremme Samfundets Øiemed, og ei alene at meddele det enhver, dets Deltagere gavnlig, Efterretning, men og til den Ende gjøre sig al passelig Umage for at erholde daglige Efterretninger saa paalidelige som muligt.“ Den 11te Post, som tilligemed den 1ste og 2den skulde udtrykkeligen forelæses enhver Indtrædende, var saalydende:

H. A. Bjerregaard.

„Skjønt Foreningens Tilværelse og Øiemed ingenlunde kvalificerer sig til at holdes skjulte, ei heller dens Handlinger kan eller maa være af den Beskaffenhed, at den til nogen Tid skulde frygte for offentligt Regnskab, saa paalægges dog ethvert Medlem, i den Hensigt ei at mistydes eller foranledige urigtig Bedømmelse eller Rygter, og for at fremme gjensidig Aabenhjertighed og uindskrænket Tillid, *intet at udbrede eller Uvedkommende aabenbare* af det, som i Samfundet foregaar.*) Med særdeles Strenghed paaligger denne Pligt Foreningens Ældste, saaledes, at end ikke for de øvrige Lemmer aabenbares, hvad i deres Raad forhandles, og ikke er besluttet at skulle kundgjøres."

Caspar Johannes Boye.

Forseelse mod denne Bestemmelse vilde blive at straffe efter Omstændighederne med „alvorlig broderlig Advarsel af Formandskabet" eller med Udelukkelse. 13de og sidste Post erklærede Foreningen hævet, naar de Omstændigheder, som havde foranlediget den, ophørte. I det 8de Møde, den 1ste Marts, administreret af Vogt og Hjelm, valgtes de midlertidigen fungerende Formænd, *Pram, Vogt* og *Hjelm* til virkelige; og det første, de havde at referere, var, at de var betænkte paa, at lade de offentlige Bekjendtgjørelser for Eftertiden ske ved Tegn, siden Sammentrædelsen under det fulde Navn „Nordmandsforeningen" syntes at have vakt Opsigt. Bogstavet „N" skulde saaledes betegne Foreningens Navn; Maaneden tilkjendegives med det dens Tal tilsvarende Bogstav, og Dag Time ved Brøktal. N C $^{1}/_{7}$ betød saaledes: Nordmandsforeningen holder Møde 1ste Marts, Kl. 7. Til den ubehagelige Opsigt havde ogsaa et i Foreningen oplæst bittert Digt af student *Caspar Boye*, „Nor til Dana" ikke bidraget lidet. Afskrifter kom ud, og Politiet udsatte en Præmie for Forfatterens Opdagelse. Hurtigt søgte

*) Af Forsamlingens Bud, hvortil antoges en Gudbrandsdøl, tog Formændene ved Haandslag ligeledes Taushedsløfte.

man da at faa Afskrifterne ind og brændte, hvorpaa man kom overens om at lære dem udenad.

De tagne Forsigtíghedsregler var ikke overflødige. *Tawast* havde nemlig ladet Kancellipræsidenten *Kaas* spørge om, hvad det var for en „Nordmandsforening“, man læste Bekjendtgjørelser om i Aviserne, og tilkjendegivet ham sin Misfornøielse og Forundring over at noget saadant kunde ske lige under Kongens og Regjeringens Øine.*) *Kaas* havde sendt Bud efter *Pram* til næste Dags Formiddag, og Assessor *Vogt* var fra Politimesteren blevet anmodet om at erholde nogle Eksemplarer af Foreningens nu trykte Vedtægter samt Prams Skrivelse af 7de Februar. Men i Anledning af det optrækkende Uveir havde Formændene allerede til ovennævnte Møde istandbragt en Adresse til Kongen, hvori de underrettede ham om Foreningens Oprindelse og Tilvær og udbad sig hans Beskyttelse. Den følgende Dags Aften skulde den da personligen overrækkes, efterat man havde overtydet sig om, at Audience vilde blive tilstedet. Mødet sluttedes med, at Formændene meddelte den igjennem *Hjelm* erholdte Efterretning om Kristian Frederiks Kundgjørelser af 19de Februar, samt det væsentligste af disses Indhold; og heder det i den førte Protokol: „Hvert Ansigt oplivedes kjendelig under Beretningen: Glæde luede i hvert Øie; det hidtil frygtblandede Haab var blevet til Vished! Under en kort Pause samlede de tilstedeværende sig efter den glade Overraskelse. Da gjenlød det uopfordret, men enstemmig og varmt, trende Gange i Forsamlingen: „*Leve Prinsregenten!*“ Uvilkaarligen meddelte sig varme og broderlige Haandtryk fra Mand til Mand. Forsamlingen blev sluttet!“

Den følgende Dag var Formændene samlede forat tage Forholdsregler til — Foreningens Ophævelse. *Kancellipræsidenten* havde meddelt *Pram*, at „dens Formaal var af Gesantskabet

*) Senere fattede Tawast, der selv var en redelig Karakter, megen Agtelse og Hengivenhed for Frederik VI som Menneske. Meningen om Forholdet mellem disse to Personer gav sig ellers tilkjende ved en Karrikatur, der forestillede Tawast med en liden Frederik VI stikkende ftem af hans Taskelomme.

fra et fremmed Hof misbilliget paa en for Staten og dens Formaal ubehagelig Maade, — og Statens Stilling fordrede en høi Grad af Varsomhed.“ Han var imidlertid bleven kaldet til Kongen og havde bragt det Budskab tilbage, „at Hs. M. ikke ønskede sig officielt underrettet om Nordmandsforeningens Tilværelse og kunde derfor ikke modtage nogen Deputation fra samme. Og da han ikke ønskede at bruge Magtsprog i denne Anledning, var det ham kjært, om Formændene ved deres Indflydelse vilde bringe det derhen, at Foreningen af dens Medlemmer selv opløstes; dog alt under den gjentagne Forsikring, at Hs. M. selv personligen ikke nærede nogen Mistillid.“

Formændene besluttede at foredrage Sagen for de Ældste i et Møde den 5te Marts, og imidlertid at tilstille *Kaas* Adressen, overladende til ham privat at indhændige Kongen samme. Samtidig underrettede de ligeledes Direktionen for Selskabet for Norges Vel om Foreningens Stiftelse, Øiemed og Stilling. Skrivelsen endte med Udraabet: „Leve Norge og dets Selvstændighed!“

Den følgende Dag, den 4de Marts, dannede sig tilfældigvis et talrigt Møde, som da blev underrettet om, at Adressen var i *Kaas's* Hænder, samt meddelt ved Oplæsning samtlige Regentens Kundgjørelser af 19de Febr., hvilke, heder det, modtoges med almindelig Glæde. Til Gjennemlæsning for dem, „som maatte ønske det“, var ved samme Leilighed udlagt Hs. svenske Majestæts Proklamation til det norske Folk af 8de s. M.

I det til den 5te Marts berammede Møde fattede de Ældste saadan Beslutning:

Selskabets Ældste, underrettede om, at Selskabets Tilværelse, hvorvel det vil være enhver af dets Deltageres fuldkomne Overbevisning, at det ei alene var og vilde vedblevet at være i hver Hensende i sig selv uskadeligt, men, efter dets i Vedtægterne tilkjendegivne sande og eneste Øiemed, nyttigt og hæderligt, dog kunde blive og er blevet saaledes misforstaaet, at det ved denne Misforstaaelse kunde ansees for farligt og skadeligt, og er derom saaledes overtydede, at de enstemmigen

erkjendte det for Pligt, at frasige sig de dem af Selskabet, som dets Ældste, overdragne Pligter, og at fratræde Selskabet. Men inden de ugjerne fuldbyrder dette Skridt, holder de sig forbundne til, som deres sidste Embedshandling, herved at indstille til samtlige Selskabets øvrige Medlemmer, hvorvidt de vil, i Tillid til Vigtigheden af de Grunde, som her til forpligter dem — hvilke Grunde de tror ei at burde nærmere anføre, men for hvis Gyldighed de indestaar — vedtage den af dem fattede Beslutning, saa at Selskabet derved fra denne Stund ophører og er hævet; — en Beslutning, som de ser sig ligeledes forbundne til, paa det alvorligste at tilraade, som et bekræftende Bevis for, at vi samtlige er — hvad sikkert enhver af os afskyr noget Øieblik at kunne omtvivles, — Hans Majestæt, vor Konges, redelig sindede, tro og lydige Undersaatter, hvorvel i lige Grad vort elskede Fædrelands tro og dets værdige Medborgere.“

Naar denne Beslutning ved oprakte Hænder var vedtaget af Foreningen, skulde Formændene proklamere i de Ældstes Forsamling: „at Medlemmerne af Nordmandsforeningen i Kjøbenhavn har besluttet, at dette Samfund er fra nu af aldeles ophævet.“

Og saa skede det i Generalforsamlingen den 6te Marts. *Pram* proklamerede Opløsningen, og idet han takkede for den Formændene viste Tillid, anpriste han den Fædrelandsaand, som havde begrundet Foreningen, og det Borgersind, der opløste samme. Orlogsprovst *Andersen*, en af de Ældste, fremstod derpaa og bevidnede i en skjøn Tiltale Formændene de Ældstes og Samfundets Tak for deres Bestræbelser, hvorpaa *Hjelm* replicerede, bevidnende samtlige Medlemmer Formændenes Erkjendtlighed for dette nye Bevis paa deres Tillid og Hengivenhed, og ønskende, at ingen af Samfundets Medlemmer nogensinde maatte svige den Aand, der udgjorde dets Væsen, nemlig ægte Borger- og Fædrelandssind og varm Følelse for alt, hvad der staar i Forbindelse med Fosterstavnen — „et Løfte, som Fædrelandets Sønner, der her er forsamlede, ved

Adskillelsen helligen burde gjøre hinanden.“ Som Samfundets sidste forenede Handling nedbad han, i dets Navn, til Slutning Himlens Velsignelse over det elskede Norge.

„Alles Hjerter — bevidnes der — var rørte. Med gjensidige betydningsfulde Haandslag paa nordisk Vis hævedes Forsamlingen.“

Et Uddrag af det i Mødet passerede blev overleveret *Kaas*, og under 19de April sendtes Direktionen for Selskabet for Norges Vel en fuldstændig Udskrift af Foreningens Protokol. En Indstiftelsesfest var forlængst paatænkt; det blev nu til et Afskedsmaaltid paa Opløsningsaftenen, mellem hvis Skaaler „Gamle Norges“ naturligvis var den første. Der var ogsaa en for „Vore skjulte Ønsker!“ Men lystigere var upaatvivlelig det meget omtalte Gjæstebud, hvorved endel kjøbenhavnske Borgere, især af den høiere Handelsstand, ja endogsaa Embedsmænd og Officerer, navnligen af Artilleriet, kort efter Nordmandsforeningens Stiftelse havde givet sine liberale politiske Anskuelser og sine Sympathier for Norge tilkjende, og hvortil Nordmandsforeningens Formænd var indbudne. Der manglede det hverken paa Vin eller egne trykte Sange eller Basuners og Trompeters Lyd, og heller ikke paa de grønne Baand (Uhrbaand, Sløifer o. a. desl.) som man i en Hast havde faaet gjort til Kristian Frederiks Farve, og saaledes til et Tegn for den Fremgang, man ønskede Nordmændene*).

Altsaa ogaaa danske Sympathier? Ja, hvem har tvivlet derom hos et saa følelsesfuldt Folk som dette de blide, beltekranste, sædvaiende Ølandes, med hvem det norske havde saalænge og saa nøie været vant til at komme bedre overens, end man skulde tro muligt imellem to i Karakteren saa forskjellige som Granit og Ler? Der flød mange danske Taarer ved Tanken om Norges Adskillelse, og, hvad der var bedre,

*) Uvist hvorfor. Maaske fordi det Regiment, han havde kommanderet i Danmark, havde grønne Opslag o. s. v. Den Sværm af Kammerherrer, han begyndte sin Regjering med at udnævne, bar ogsaa grønne Sløifer med en Guldknap i, hvor Nøglen pleier at sidde i Blaat.

ved Tanken om dets Nød og om Uvisheden af dets Skjæbne. Og det af smukke Øine. Kvinderne var ikke de mindst ivrige Nordmandsvenner, ligesom de ogsaa var de troeste Napoleonister. De klappede i Hænderne, naar de hørte, at en Folkesværm havde drillet Tawast med et Hurra for Napoleon udenfor hans Palæ; men man tør nok antage, at de besad forliden Malice til at have Del i Planen (hvoraf dog intet blev) at holde hin glimrende og buldrende Banket for aabne Vinduer i et af Gesandtboligens Nabohuse. Men Gubben fik dog nok Skaalerne at vide og Sangene at læse, om han ikke blev forstyrret af Fanfarerne, og de bidrog neppe til at gjøre ham blidere eller mindre agtpaagivende paa, hvad der foregik omkring ham.

Altsaa forbi, forbi med Nordmandsforeningen? forbi med de begeistrende og trøstende Sammenkomster i Læderstrædet? De varmhjertede Ynglinger skal ikke mere kunne samle sig der om sine ældre trofaste Landsmænd? og sammen skal de ikke mere synge: „For Norge Kjæmpers Fødeland“ og „Bor jeg paa det høie Fjeld,“ og „Ynglingen her!“ hvorved Øinene funklede eller blev svømmende og Stemmerne steg eller smeltede, eftersom det blev blødt eller brusende om Hjerterne? Forbi? Ja, men som man fælder en Pil eller Poppel; Grenene skyder. Thi — heder det efter en blank Side i Protokollen — „da det Middel til at overveie fælles Tarv og bistaa hinanden, som Nordmandsforeningen tilbød, ved dens Opløsning var tabt, besluttede 12 Nordmænd at træde sammen og i Fællesskab virke hvad de kunde formaa i det Øiemed, Vedtægterne for den ophævede Forening angiver i § 1.“ Og imellem disse 12 træffer vi foruden *Pram*, *Hjelm*, begge *Vogter*, *Skjelderup*, *Hansteen* og *Rye* ogsaa Prokurator, senere Professor, *Henrik Steenbuch*, Grundlovens første Fortolker, samt Professorerne *Jakob Keyser* og *Peter Atke Castberg*, et ivrigt Medlem af den forrige Forening. Med slige Mænd blev denne Forening virksommere end hin.

Dens Kraft koncentreredes i den mindre Cirkel; den vedblev at virke for Fædrenelandet og opnaaede endnu bedre at danne i sin Midte et Fædreland for de forladte Landsmænd. Det første Foretagende var, at den ved *Pram*, *Skjelderup* og *J. H. Vogt* ansøgte Kongen om et rentefrit Laan paa et Aar af 5000 Rbd. til Hjælp for de mange yngre Landsmænd, som nu befandt sig

i Forlegenhed i Kjøbenhavn. Og det erholdtes — af Justitsminister *Kaas'es* egne Midler hedte det, skjønt den egentlige Velgjørers sande, let gjettelige Navn ikke blev ubekjendt for Nordmændene, men ligesaa lidt glemt som Gjelden, der punktlig blev betalt. Underretninger saavel herom, som om at alle i Danmark ansatte Nordmænd, under 2den Marts, var blevne paalagte at erklære sig inden 4 Uger, om de vilde vedblive i sine Bestillinger eller tage til Norge, samt Anmodning om at

blive underrettede om ledigværende Embeder i Norge, affærdigedes straks til den norske Regjering. I en Skrivelse til Prinsregenten underrettede de ligeledes om, at Opfordringen ikke gjaldt de i Danmark ansatte norskfødte Officerer, hvoraf en stor Del dog ønskede at tage Tjeneste i den norske Armé. Imidlertid var det ogsaa af økonomiske Grunde saa vanskeligt for dem at komme bort, at der sandsynligvis vilde indløbe et ringe Antal Ansøgninger om Ansættelse i Forhold til Mængden af dem, som virkelig ønskede den. Brevskriverne vilde dog, om Hs. Høihed ønskede det, anvende sin hele Kredit og Indflydelse til at rydde disse Vanskeligheder bort, naar de derved kunde haabe at stifte noget Gavn for Fædrelandet. Overbringeren skulde nærmere udvikle sig mundtligen om Nordmændenes Stilling i Danmark, og en Chiffernøgle medgaves ham til senere Skriftveksling. De tolv (senere ved Grosserer *Knudtzons* Tiltrædelse 13) bevirkede ogsaa, at Nordmændene erholdt Eksamen i den norske private Ret, da nemlig de juridiske Kathedre endnu var ubesatte ved det norske Universitet; og i en ny Skrivelse til Prinsregenten interesserede de sig for de ved Regjeringskollegierne i Danmark ansatte norskfødte Underordnede, hvoraf de fleste attraaede lige Ansættelse i Fædrenelandet. Ligeledes aabnede de en Subskription, og af Stiftamtmand *Thygeson*, som just da opholdt sig i Kjøbenhavn, erholdt de sine Understøttelsesfonds forøgede med andre 5000 Rbd., saa at ikke blot flere Landsmænd blev hjulpne dernede, men ogsaa mange vel hjem. I

Johan Georg Ræder.

Breve af 20de og 23de April underrettedes Prinsregenten ogsaa om, at den norske Postsæk burde adresseres til privat Mand i Jylland, som da igjen kunde forsende Brevene, der ikke burde have noget ydre Mærke, som kunde røbe hvorfra de skrev sig, samt om at Korntilførselen vilde sikres ved at Regjeringen i Norge straks godtgjorde Udskiberne deres rimelige Fordel, uden Hensyn til hvilken Losseplads de havde søgt. Dette, mente de, burde bekjendtgjøres i alle norske Blade, hvoraf dog altid nogle Eksemplarer kom udenfor Riget, forat tilintetgjøre den Frygt forat udskibe til Norge, som Tabet i enkelte Havne, der var blevne overlæssede, havde opvakt*).

General Ohme.

„Den 4de Mai, heder det, var en glad Dag;" thi da modtoges et til *Pram* adresseret Brev af 15de April fra *Kristian Frederik*, hvori han bevidnede Samfundet sin Paaskjønnelse af dets Patriotisme, og forsikrede det om, at enhver Nordmand, som opofrede sin Stilling i Danmark, skulde finde Ansættelse i Norge. I en Skrivelse af 4de Mai, som Professor *Skjelderup* tog med sig til Norge, takkedes Hs. Høihed, meddeltes en Oversigt over Samfundets hjælpende Virksomhed, og underrettedes om, at Aarsagen til at de allerfleste norskfødte Embedsmænd i Danmark havde erklæret sig for at vedblive i sine Stillinger, var Modbydeligheden for at erklære sig efter det andet Alternativ, nemlig for at forlade Landet ifølge Traktaten med Sverige. Men kort efter gav det for tidlige

*) Dette var Tilfælde i Bergen, medens staaende Nordenvind ved at hindre Farten foraarsagede den bitreste Mangel i det Trondhjemske.

Rygte om, at Prinsregenten skulde paa Eidsvold være valgt til Konge et interessant Dokument Tilværelsen, nemlig en af samtlige undertegnet Lykønskningsadresse til den nye Konge, saalydende:

„Allernaadigste Konge!

Friheden lyste i Norden, og Folkets Kjærlighed kaldte Deres Majestæt til Thronen. — Ogsaa af Fædrenelandets fraværende Sønner kaaredes De i deres Hjerter. — Lad da os, af det gamle Norges ærværdige Slægt, i de Nordmænds Navn, som, fjernede fra Hjemstavn, skuede med Henrykkelse Deres og Brødrenes Bedrift, hilse deres Majestæt paa Kongesædet!

Generalmajor Butenschön.

Evig skal Norge takke Dem, ædle Fyrste, thi De forlod ikke Folket, da Monarken havde løst det fra dets Troskabsed. — De frygtede Anarkiets Rædsler, ikke de Farer, som truede Dem selv.

Alle Folkeslag skal nævne Dem med Høiagtelse, thi medens Deres fyrstelige Nabo fordrer som Løn Herredømmet over et fremmed Folk, og medens mægtige Herskere, som kalder sig Europas Befriere, billiger hans Forhold, fremstaar De, selv odelsbaaren til Thronen, og lærer: at Fyrsternes Magt gives af Folket, og at dette bør selv bestemme sin Skjæbne.

Deres Majestæts Throne er bygget paa Retfærdighed og grundlagt med Visdom; derfor ser vi, med fast Tillid til det

guddommelige Forsyn, en herlig Fremtid imøde; derfor lykønsker vi Deres Majestæt og Fædrenelandet."

Med aaben Dato tilstilledes denne Adresse, der afsendtes *in duplo*, Oberst *Hegermann*, Professor *Skjelderup*, Slotsprest *Pavels* og Overbringeren Prokurator *Steenbuch*, med Anmodning om at overlevere den i Kongens Haand — hvilket ogsaa til sin Tid skede — hvorpaa Samfundets sidste Foretagende var en Agtelsesadresse af 19de Mai til den ved Gyldenpalm kompromitterede og desaarsag afskedigede Geheimestatsminister *Frederik Moltke*, samt en Rapport til Kristian Frederik af 24de s. M. om at det var lykkets det at udvirke hos det juridiske Fakultet en saa fuldstændig Eksamen, som de havde ansøgt om for Nordmændenes Skyld, skjønt Udstederne maatte benegte at have anført som Grund, at de juridiske Discipliner ikke skulde kunne dyrkes for Tiden ved det norske Universitet. Skrivelsen sluttede med en Underretning om, at Ordre til Beslag paa de norske Skibe, som maatte indkomme i danske Havne, nu var udstedt.

Hermed slutter Protokollen, som har opbevaret disse rørende Træk af norsk Broderaand og Patriotisme, der røber saa stor Styrke ved den norske Nationalitet og altsaa ogsaa for de fraværende Nordmænds Vedkommende, som Nordmænd, saa god Adkomst til Selvstændighed og Frihed. Efterhaanden slap ogsaa de fleste af de tolv over til Norge, og deres Forening opløstes.

Men udpaa Sommeren fremgik dog en Slags skud- eller aflæggeragtig Fortsættelse af hine to Samfund i et tredie, nemlig den saakaldte „Venneforening" — et Navn, som skulde uskyldiggjøre det i Verdens Øine. Mindre ultranorsk i sit angivne Øiemed end hine to, gik dog disses Aand ogsaa igjennem dette Selskab, og af Danske, der ogsaa kunde blive Medlemmer, optoges dog kun saadanne, som vitterligen interesserede sig for Norge, f. Eks. Statistikeren, Etatsraad Fred. Thaarup, forhen

Foged i Solør og Odalen. De tolv havde mødt sammen hos hinanden; „Vennerne samledes i Nordmandsforeningens gamle Lokale, som nu atter gjenlød af Ønsker for Norge, hver Gang en Efterretning bragtes derhjemmefra, udjublede i alle dets Dialekter. Men efterhaanden blev ogsaa disse længst Efterladte færre og færre. De forsvandt enkelte og pludseligen som Svalerne, skjønt gamle Medlemmer af Venneforeningen ved at fortælle noget om en vis gammel fordægtig Lugger, som en Del Nordmænd lod kjøbe paa Fremhaand af Marinebestyrelsen, der lod sælge en Del slige kasserede, og som ved en tjenstvillig N. N. lod lægge ud paa Gammelholm og udruste og armere, for saa tilsammen hemmelig at forlade Danmark og at slaa sig igjennem hjem, om det skulde knibe . . . Men vi er allerede komne foran Rigsforsamlingen, til hvis Fremskridt vi dog har villet binde os, og hvortil vi maa vende tilbage, efterat have med disse Blik udenfor Landet udfyldt den Dag, Rigsforsamlingen tog sig til Hvile, efterat have endt sine Forhandlinger over Konstitutionsudkastet.

Til Billederne.

I Wergelands egen Udgave af „Norges Konstitutions Historie“ findes ingen Portræter. Da jeg imidlertid trodde, at det vilde ha sin Interesse at se Mændene fra 1814, hvem vi skylder saa meget, tog jeg mig paa at samle deres Billeder og lod dem reproducere for dette Bind. Det er det største fædrelandske Galleri, som endnu har været samlet fra hin Tid.

Desværre har det ikke været mig muligt at faa Portræter af *alle*. Der var jo hverken Daguerrotypi eller Fotografi dengang, og at male Billeder var en dyr Affære. Derimod tegnede og klippede man hyppig Silhouetter, og af den Sort vil man finde adskillige i Billedrækken. Men mange blev hverken malede eller silhouetterede, og somme Billeder er vel ogsaa forsvundne i Tidens Løb, hvorfor de ikke nu længer kan opdrives.

Naar jeg har tat med Billeder af endel *Officerer*, som ikke er nævnte af Wergeland, og som ingen Del har havt i *Konstitutionens* Tilblivelse, kommer dette af, at der dengang blev „muret med Sværd ved Lænd,“ og at vi kanske ingen Konstitution hadde faat eller kunnet bevare, dersom vi ikke hadde havt en saa dygtig Armé og saa brændende fædrelandskjærlige Forsvarere. Af denne Grund tror jeg ingen vil ta det ilde op, at jeg har tat med nogle Repræsentanter for Forsvaret.

Tilslut en Tak til alle, som har stillet sine Billeder til Disposition.

12te December 1897.

Olaf Huseby.

Liste over Billederne.

(Foran Eidsvoldsmændenes Navne staar en *. Navnene paa Officerer, som med stor Dygtighed deltog i Forsvaret, og hvis Portræter er medtagne her, er satte med Kursiv).